

ŽIVOT SVĚTCŮV

Svatý Jan Bosco

napsala Marie Štechová

1937 nakladatelství A. Neuberta v Praze

Salesiánům

Spravedliví jako jiskry po strnisku poběží. Moudr. 3., 7

Život byl světlem lidí. Jan I., 4

1. Žene se bouře

*Povstaň, Bože, ať příliš nezmohutní
člověk! - Žalm 9., 20.*

Jean Jacques Rousseau v Turině.

Projedeme-li nížinou Lombardskou od východu k západu, dostaneme se do srdce Piemontu - do města, jež bylo prvním střediskem sjednocené Italie: do Turina.

Turin - Torino - bude ústředním místem historie, již jsme nazvali *život světcův*. Jím projdou všechny význačné postavy, které určily dějinám Italie a Církve nové dráhy.

Díváme-li se za jasného dne s některého turinského návrší na město, vidíme rovinu, již protéká řeka Pád a její přítok Dora Riparia. V této rovině je rozloženo nápadně symetrické město. Široké ulice a náměstí křížují se v pravých úhlech a nabírají plnou svojí šíří svěží alpský vzduch. Město jakoby se dotýkalo mocné hradby Alp: tak zdají se blízké jejich modravé obrysy na západě a severu. Ostré v slunci, s úbělí věčného sněhu na vrcholech, zdají se vystupovat za městskými prahy.

Kouří-li Alpy, mlha zahaluje všechno. Chodíme v mlžných zá-

vojích širokými korsy, s malebnými obrysy starých platanů. Velké parky, soukromé zahrady činí toto aristokratické město velmi půvabným. K jihovýchodu táhnou se vilové čtvrti se zahradami, s kaštanovými háji, s vinicemi a venkovskými předměstími.

Už za doby keltských Taurinů bylo zde středisko. Za dob římských stalo se vojenským táborem. Památky po Římanech - brána, amfiteatr, části římských hradeb - nalézají se v blízkosti bývalé residence královského domu savojského.

Procházíme-li náměstími, jichž je tu tolik, překvapuje jejich architektonická symetrie. Paláce a patricijské domy stavěli umělci slavných jmen: Guarini, Castellamonte, Vitozzi, Juvara. Naučili zde takovému smyslu pro soulad prostoru, že ani úpadkové století 19. nebylo s to, poškodit zvláštní ráz města. Na palácích a domech převládají portici - podloubí: rozčleňují ulici a dům pravidelně a dávají přísnou symetrii ulic měkké zvlnění.

Nad městem svítí bělostnou barokní kupolí do dálky chrám Panny Marie na Superge, vystavěný Juvarou nad hrobkou královské rodiny savojské, na památku vítězné bitvy turinské nad Francouzi (1706).

Ve středu města tyčí se jehlancovitá věž Mole Antonelliana - prý nejvyšší věž Evropy (167 m), pod níž je museum risorgimenta - památky z bojů za sjednocení Italie. Z roviny města ostře vystupuje tato jehla - nejvyšší orientační bod Turina. Každá turinská pohlednice ji ukazuje. Její pozadí tvoří vysoké hradby alpské. Všechny jejich význačné vrcholy odtud vidíme: Mont Blanc, Monte Rosu, Monte Viso - i cesty, jimiž se valila od dob Hannibalových vojska do Italie: přes Mont Cenis a Velký Svatý Bernard.

Turin má vzhled čilého města obchodního - bez nepříjemného velkoměstského ruchu. Ačkoliv má Turin okolo 700.000 obyvatel, nikde nepozorujeme přetížení městských tepen. Také tu není hnilobného zápachu a prachu velkoměst. Na tržištích osvěžují oko dary Piemontu: stará kultura polního hospodářství dívá se na nás z nespočetných druhů zelenin a polních plodin, jež tu u-

mějí připravovat nejrozmanitějšími způsoby. Tržiště jdou po širokých korsech ve středu města. Nejživější se sbíhají na náměstí Emanuela Filiberta. Chceme-li kde vidět do tváře města, pak je to především zde. Dá se tu koupit všechno. Látky, porculán, železo, starý nábytek, klobouky, koření - nač si jen pomyslíme. Piemontští sedláci přicházejí sem s vlnou i svými domácími výrobky. Vyvolavači se živou gestikulací líčí přednosti svého zboží. Stále je okolo nich plno lidí, kteří jim s chutí naslouchají. Stará lidská záliba pro malebné slovo a pohyb! Koupě se uzavírá, až když řeč je skončena.

V tržnicích jsou právě narovnány spousty košů s hrozny. Purpurová šťáva vytéká na dlažbu. Koření Piemontu! S druhé strany tržiště na náměstí Emanuela Filiberta táhne se vůně karafiátů navezených ve velkých kupách pro obchodníky květinami. Uvidíme je pak na každém rohu ulice. Jejich kořenou, jadrnou vůni poznáváme v turinských kostelích, kde zdobí oltáře.

Tak vypadá Turin dnes. Před sto lety vypadal snad o něco živější - třebaže neměl tolik obyvatel. Tehdy však byl residencí královou. A před dvěma sty lety - na něž na okamžik pohlédneme - bylo to právě tak pěkné a klidné město severní Italie.

Krásnou cestou montceniskou, jež je průlomem mohutné hradby Alp z údolí řeky Arc do údolí řeky Dory Riparie - přichází do Turina 1728 šestnáctiletý Jean Jacques Rousseau. Přichází touže cestou, kudy v sedmnáctém století chodil do Turina svatý František Saleský: a z téhož města, jež bylo residencí svatého biskupa - z Annecy.

V Annecy žila paní de Warens. Král sardinský Viktor Amadeus poskytoval jí roční rentu dva tisíce franků - jako konvertitce, která se uchýlila pod jeho ochranu. Těšila se přátelství sester Kongregace Navštívení - řádu, založeného svatým Františkem Saleským. Je zvláštní, vidět tento podivný shluk lidí na týchž místech.

Paní de Warens měla dobrodružné sklony. Opustila svou rodinu i svého manžela a žila v Annecy, a měla důvěru mnohých vážných lidí - na příklad faráře z Confignonu. Jednoho dne posílá

k ní zvláštní návštěvu: šestnáctiletého J. J. Rousseaua, kalvína ze Ženevy, který utekl od své rodiny - i od svého mistra ryjce a toulal se Savojskem.

Tak se potkal poprvé Jean Jacques Rousseau s paní de Warens. Ve svých Vyznáních (Confessions) líčí tento okamžik svého života, kdy ji poprvé spatřil, jako nejvýznačnější událost. Byl jí rázem okouzlen. A cokoliv by si byla přála, byl ochoten vykonat. Přála si, aby se stal také konvertitou.

Byl odhodlán hned, vyplnit její přání. Dostal od ní doporučující list, který mu napsal biskup v Annecy - aby byl přijat do ústavu katechumenů v Turině. Tento ústav udržovala také dynastie savojská. Do Turina šli právě známí dva manželé paní de Warens; těm svěřila mladého Rousseaua. Byl nadšen celým světem; těšil se, že uvidí Itálii a že následuje Hannibala při pochodu přes Alpy.

V ústavě katechumenů v Turině pobyl dva měsíce. 28. srpna 1728 byl v metropolitním chrámu sv. Jana Křtitele slavnostně pokřtěn a přijat do Církve. O své konversi v Turině píše na sklonku svého života ve Vyznáních. Tak, jak ji vidí na konci své dobrodružné dráhy, zdá se mu jedním z četných životních dobrodružství, zábavných a nezávazných. Dělá si blázný ze všeho: z vlastního obrácení, z katolických kněží, z dogmat. »Právě tak jako zazvonění zvonku, provázejícího Viaticum, mi nahánělo strach, vyzvánění ke mši a nešporám připomínalo déjeuner, něco na zub, čerstvé máslo, ovoce, mléko. - Konfrontuje papismus s těmito vztahy zábavnými a chuťovými, byl bych se smířil s myšlenkou v něm žít bez námahy«.

Když byl pokřtěn, dostal dvacet franků na cestu a byl propuštěn z ústavu. Při láci všeho mohl s tím v Turině nějaký čas vyžít. Popisuje, jak mu to zaplatilo turinské pagnotty, »nejlepší na světě«, výborné kyselé chlazené mléko, piemontské víno a výtečné ovoce. Zevluje Turinem, obdivuje boдрé Piemontěany, chodí se dívat na výměnu stráží v královském paláci, do kathedrály chodí poslouchat nejlepší orchestr pro chrámovou hudbu v Evropě, udržovaný králem sardinským. Ohlíží se tam po nějaké

princezně, kterou by byl ochoten se okouzlit. - Třebaže cynický tón starého Rousseaua nemusel být cynickým vyznáním Rousseaua mladého, nemůžeme pochybovat, že věcem, jak je líčí na sklonku svého života, ničeho neubral ani nepřidal.

Tento muž - otec dětí, které odevzdal nalezinci - stane se reformátorem výchovy a společnosti. Stane se nárazem rozpoutání. Je to kalvín, dítě Ženevy, do níž se později vrací a konvertuje zase ke kalvinismu (1754), když byl proběhl nejdobrodružnější drahou života. Katolicismus se ho dotkl právě jen tak, aby vzbudil jeho silnou nenávist. Je to nenávist k řádu ducha a přenesl ji do celého svého díla literárního. Stane se »osvoboditelem smyslů a těla«, »individuality« a jednotlivce, jehož postaví na vrchol celého systému společenského. »Kalvinismus staví neomylnost jedincovu na místo neomylnosti Církve«, poznamenal Blanc de Saint-Bonnet ve svém pojednání o Neomylnosti. Rousseau to provedl vskutku do závratných důsledků. Jeho temný přínos bude závažný, protože ho žene vášeň hladu nikdy neukojeného. Osvobodí živly, které byly dosud spoutány, a vrhne je do volání ulice i do lidských srdcí. Dá jim sílu výrazu, jež před ním byla neznáma. Nese v sobě destruktivní pud: má vášeň rozbíjet. Jakmile naráží na nerozluštitelná tajemství života, k nimž nemá klíčů, rozbíjí všechny přehradu. Jako duch aformní, opovrhující řádem formy, podtíná kořeny veškerého života spirituálního. Nikdy nepozná podstaty života, který přichází »reformovat«: bude zmítán jen hlukem bytí, dýmem z plamenů, penou z příboje. Může jen rozpoutávat a ničit, nikdy stavět.

Kolik neviditelných rukou bude se muset zrodit, aby jeho setbu zvrátily!

Tento reformátor výchovy, »osvobozující« smysly a tělo, nezná věc nejpodstatnější: tajemství těla. Nezná Slovo, učiněné Tělem: skutečnost Boha, vlastní realitu života.

Protože všechno je postaveno na Těle, všechno prochází tělem. Spojení mezi tělem a duchem je tak jemné - a tak podstatné - že v prvním okamžiku, kdy je člověk porušuje, kdy je vědomě zvrací - ztrácí rovnováhu bytí. Proto ten závratný důsledek či-

stoty. Stačí, aby byla v člověku zmrhána, a ztrácí hned duchovní obrysy věcí - vlastní zázrak bytí. Všechny jemné distinkce hodnot morálních, estetických, sociálních začínají rozlišováním čistoty. Kde zhrubne, nebo se ztrácí tajemství těla, tam je člověk vyšinut z jednoty s celým bytím.

Cit, pudy, instinkty, intuice - všechno volá Rousseau na pomoc. Marně. Potom zbývá poslední krok: tomuto já, oloupenému, vykořistěnému, odtrženému od všech vyšších spojení, dát suveréna nového. Individuum se osvobozuje, našlo samo sebe!

Já sám měřítkem všeho! Jak já to vidím, jak já to cítím, jak já to uchvacuji. Toto já aformní, které se stalo kritériem všeho, narůstá do zrůdné obludnosti. Rousseau jmenuje cit měřidlem života. Tento objev je svůdný: filosofie i poesie jsou jím tak opojeny, že Goethe ve Faustu volá:

Gefühl ist Alles. Name nur Schall und Rauch.

Cit je všechno. Jméno jen zvuk a dým.

Proti řádu osobnosti postavena nezávaznost smyslů. Rousseau ji činí přijatelnou, vábivou tím, že mluví o právech vášně, o právech citu, o přirozených lidských hnutích.

Chápat smysl svátostí bylo Rousseauovi právě tak nemožno, jako chápat úkol ducha v souhře stvoření. Směje se v Turině nejen klinkání zvonků; jsou mu protivna procesí, průvody, obřady - jakékoli tělo Církve. Neví, že tělo Církve nemůže žít bez Těla Kristova. Je to půda země, jíž se všichni stejně dotýkáme. Jsme do ní hlouběji zakořeněni, než tušíme.

Nebydlíme na alpských vrcholcích. Máme příliš těsné vztahy ke všemu, co činíme, myslíme, cítíme. Všechny zákony života jsou provázeny hlubokými určitostmi. Máme tělesné vztahy ke všemu co je kolem nás viditelně i neviditelně. Jakýkoli Bůh neurčitý, kosmický - člověku nestačí: cítí, že kdyby nebylo Boha určitého, nemohl by si jej mysliti vůbec. Protože všechno bylo řečeno tak určitě, může být jen jedna pravda, jedna Církev, jeden život a jedna jediná jeho cena.

Nejasné a moralistní náboženství Rousseauovo nabízelo člověku tolik nezávazností! Zasahovalo do života tak málo! Od Rous-

seaua začíná být Bůh předmětem disputace v salonech a měšťanských domácnostech. Za chvíli se bude mluvit o »bohu« v čelednících a na ulicích. Tento učitel demokracie dodává každému odvalu: nač hledat? nač se namáhat? Je zde cit - a přijdou ještě pudy - instinkty - intuice - podvědomí: individuum se osvobozuje. Napříště stačí vlastní logika, vlastní zkušenost, vlastní morálka: já sám měřítkem všeho.

Ptáte-li se Rousseaua, co je životním cílem člověka, odpoví: moje štěstí. Učiní člověka vlastním zákonodárcem a vlastním soudcem: vezme mu každou objektivní míru věcí - vyrazí jej z absolutna vztahů, které má k Bohu.

Je však třeba, nějakou míru mu dát. Ovšemže: »základ jistoty je v citu«. Tak bude vychovávat Emila. Přirozený člověk, který dle Rousseaua byl nevinný a šťastný, má být cílem výchovy. Je třeba sprostít ho ode všech předsudků, jak praví Rousseau. Proto bude výchova tělesná předcházeti před výchovou rozumovou. . . . Rousseau bude cvičit tělo Emila, ostřit jeho smysly. Emil bude nejprve divochem. Pak, do 15ti let, bude mu poskytovat »zásobu zkušenosti«. Potom, od 15ti, začne vychovávat jeho cit. Když Emil »dozraje«, když bude schopen si »vybrat«, bude se mu teprve smět mluvit o náboženství. Nechť se svobodně rozhodne, chce-li být kalvínem, buddhistou, nebo vyznavačem ohně. Z náboženství vylučuje jedině katolické. Zavrhuje volnomyšlenkáře. V těchto obou případech dovoluje nesnášenlivost.

Kdyby byl mohl vidět, jakým božstvím se stane hygiena, jejímž průkopníkem se stal! On, který napsal předpisy o tom, jak děti kojiti, oblékati a krmiti - nevěděl ještě ničeho o vitamínech, dětských vahách, rytmickém tělocviku. Moderní výchova začíná dětskými vahami a zápisem přírůstků váhy. Ještě nezačala matka myslet na duši dítěte a už je prohání rytmickým tělocvikem. Zdraví - štěstí: jaký začarovaný kruh, kde prospěch se měří teplotou, zažíváním a oběhem krevním - ještě snad známkami, jež dodá škola.

Výchovou vůle nezabývá se Rousseau vůbec. Výchovu citu jmenuje výchovou morální. Je arcíř třeba hliněných nohou morálky,

je-li podstatou výchovy anarchie všech hodnot duchovních. Otázkou však je, na kolik jí lidé budou chtít být zavázáni. Nízké, utilitaristické cíle života vytvoří morálku ne jednu, ale tisíce: člověk, jehož morálka nemá kořeny v absolutním řádu Božím, bude mít morálku dvojí, paterou, desaterou - podle okolností. Morálka básníka - filantropa - profesora filosofie - vydřiducha - pouličního povaleče - budou dle ideologie Rousseauovy jistě velmi rozdílné.

Ačkoliv se tváří, že chce všechny životní hodnoty zlidštit, vidíme, jak je nelidský, kde jedná se o každý hluboký a původní vztah lidský. Tak na příklad odnaučuje Emila lásce mateřské, aby »otušil« jeho cit. Také všechny ventily nervů a smyslů jsou otevřeny. Nervy rozechvívají člověka - ne srdce. Tento zbabělý útěk před každým přímým jednáním maskuje se »city morálními«. Jeho hysteričtí hrdinové a hrdinky trpí nervy, jak toho před tím v literatuře nikdy nebylo. Pro Rousseaua je život divadlem: rozechvívá nervy. Činí ze sama sebe pozorovatele vlastního divadla nervů . . . a to jmenuje »trpěti,« mít podíl na bolesti.«

Všechno, co se týká nervů, bude hnáno na ostrí nože psychologického. Tento zbabělý sentimentalism stane se modou století. Kolik autorů to předchází, kteří nožikem vivisektora budou odhalovat živočišnou nahotu lidského bytí! Ne jeho nahotu metafysickou - toto závratné tajemství lidského života. Do nejhnusnějších podrobností budou prohlížet celé »živočišné bytí lidské«. Protože v něm není pro ně nic zbožštěno - to jest zdviženo do vlastní pravdy - bude napořád všechno lží, co nám budou o člověku odkrývat.

Tento Ženevan bude mít ohromný ohlas. Nejen u žen, jejichž emancipaci předchází - ale i u básníků a filosofů. Kant bude mluvit o »hvězdném nebi nad sebou a mravním zákonu v sobě.«

Nietzsche zaměří odbožštěného člověka Rousseauova do svého nadčlověka. Na místo určitého řádu života vystoupí nejneurčitější ideologie. Tak začíná opět připoutávání člověka k sobě. Největší životadárnost křesťanství je právě v tom, že člověka od sebe odpoutává. Ukazuje mu stále na nebezpečí rozkladu, jež vě-

zí v jeho egoismu a jeho nízkých sklonech. Všichni relativisti jej ženou do nízkosti, z níž není vyvážnutí, představíte-li mu před oči jako cíl jeho osobní štěstí. A jako je základní pravdou křesťanství, že člověk není od přirozenosti dobrý - tak je základní lží Rousseauovou, že jest.

Nejasné a moralistní náboženství Rousseauovo nabízelo člověku tolik nezávaznosti, vycházelo tak vstříc jeho egoismu, a bylo tak pohodlné pro každý vlastní případ - že málo mu uškodilo, byly-li jeho knihy páleny universitami, veřejně pronásledovány pastory a odsouzeny i samými kalvinisty ženevskými. Jeho knihy běžely - a doběhly na svá místa.

Názory jsou strašnější svými důsledky než svým vzhledem. Život může se zkazit takovou zdánlivě nepatrnou věcí, že se milujeme příliš. Někdy to vyhlíží dost nevinně: jen jako kratochvíle. A přece uvede to do rozkladu všechny složky, z nichž měl náš život růst a kvést. Strom nepučí, nezakvete. Ještě vidíme kmen, zdánlivě bujný a mocný. Ale kořeny jsou mrtvy. Nechte působit »přírodu« - jak chce Rousseau: nepovede to už k ničemu jinému než shnití.

Když zemřel Rousseau 1778 u markýze Girardina v Ermenonville, každý věřil, že se zastřelil ze šílenství, jímž byl v určitých obdobích svého života stihán.

Stín Rousseauův.

Zrodil se nový bůh: já sám.

Svatost pudů a smyslů, prohlášená Rousseauem, žene člověka do relativismů, pro něž filosofie a literatura začnou stavět své nové systémy a výrazy. Člověk devatenáctého století vstupuje do dějin: stín Rousseauův.

Již nechce naslouchat životu ani Bohu. Bude s ním mluvit jako diktátor. Sebevědomí, které se zrodilo z »osvobození individuality« stává se hlavním měřítkem lidských vztahů. Nic neoslabuje ducha tak, jako takové nezdravé vztahy k sobě a věcem. Jak by-

chom mohli k něčemu proniknout v této póze dobyvatele, vnitřně nezaplacené těžkostmi poznání? Člověk byl vysunut z jednoty - z objektivního řádu hodnot. Nahrazuje si ji kořistnictvím . . . Pohlcuje, požírá všechno, nač přijde. To konečně vyčerpává nejjemnější střediska síly, které tento hrubý příval dojmů nemohou zdolati. V zápětí bude duch tak oslaben, že nebude již s to, rozoznávat černé od bílého, dobro od zla. I prohlásí, že všechny věci jsou stejny.

Když všechno se rozpadává, Církev, neochvějný strážce všech vysokých hodnot životních, stojí. Proti ní povstává nyní nejsilnější nápor.

Nástup nízkosti žene se tímto stoletím měrou nevídanou. Všechny hodnoty jsou strhávány, ničeny, zplošťovány. Opojení z vlastní síly podobá se tanci orgiastickému: zdá se, jakoby bylo vlastním vyrazem radosti ze života, výrazem jeho síly a moci, ale když je hra u konce, padá k zemi prázdna, rozbitá číše.

Historie slyší nejprve ohromný hukot vření. V kotli, přeplněném parami, nastává výbuch. Přichází velká revoluce. Po ní jdou revoluce národní. Začíná se velkou postavou Napoleona I. - a končí se Napoleonem III., protektorem a zrádcem papežství . . . Zápas, který se rozvinul v Itálii, byl především bojem o bytí a nebytí papežství: bylo poraženo a vyšlo ze zápasu vítězně . . .

Nositelům revolučních hesel v Itálii stal se Napoleon I. Mírem 1796 a 1797 musel mu postoupit Pius VI. část církevního panství a postoupit nejcennější díla ze svých sbírek. Byla odhadnuta na tehdejších 36 mil. lir. Ale pokoj Římu tím nevykoupil. Již v únoru 1798 vlivem francouzské propagace Řím prohlásil se republikou. Komisař Haller strhl papeži s ruky rybářský prsten. Papež a kardinálové museli opustit Řím. Pius VI. byl odvezen vojáky do Sieny, pak do Valencie ve Francii, kde zemřel 29. srpna 1799, jako »poutník umírající ve vyhnanství« (peregrinus apostolicus moriens in exilio - dle svědectví Malachiášova*).

*Pelczar
I. 124*

*) Sv. Malachiáš, arcibiskup v Irsku, zemřel 1148. Pelczar I. 124 o něm praví, že jeho proroctví pocházejí okolo r. 1590 a jsou mu jen připisována. Týkají se papežů a shodují se podivuhodně s jejich osudy.

Konklave rozptýlených kardinálů nemohlo být v Římě. Sešli se ve Florencii, kde zvolen 1800 Pius VII. V červnu téhož r. vrátil se papež do zpusťoseného Říma se státním sekretářem Consalvim. Napoleon jako první konsul zahájil s ním jednání o konkordát, který podepsán 1801. V tomto konkordátu učinil papež. »ú-
stupky dosud neslychané«, aby umožnil restauraci katolicismu ve Francii. Pelczar
I. 22

1804 přijal papež pozvání císařovo ke korunovaci. Cestou do Paříže projíždí slavnostně ulicemi Turina. V chrámě Notre-Dame v Paříži vsadil si - Napoleon korunu na hlavu sám.

Napětí mezi císařem a papežem se přiostrřovalo, když Napoleon 1806 obsadil Civitavecchiu a papežská území Benevento a Pontecorvo. 1807 hrozí papeži, že ho degraduje na biskupa a svolá bez něho koncil, který provede v záležitostech církevních to, co chce císař.

Císař žádal, aby papež korunoval jeho bratra Josefa za krále neapolského, zavedl na svém území francouzský zákoník, zrušil celibát kněží a řády. Když papež odmítl, Napoleon pod záminkou, že nerespektuje jeho kontinetální systém, prohlásil svět-skou moc papeže za zrušenu a Řím za svobodné město.

Generál Miollis obsadil Řím a přivtělil ke království italskému (zřízenému Francií z různých států italských) 4 provincie úze-mí papežského. 1809 ze Schoenbrunnu anektuje Napoleon cír-kevní panství k císařství francouzskému. Ukázal cestu.

Papež na znamení protestu vyobcoval Napoleona z Církvě. »Pa-pež si myslí, že snad tím vypadnou mojim vojákům zbraně z ru-ky« psal Napoleon vicekráli italskému Evženovi. »Croit-il, que ses excommunications feront tomber les armes des mains de mes soldats?« Generál Ségur poznamenal později k ruskému ta-žení Napoleonovu: »Nejudatnějším vojákům vypadla zbraň z
ruky«. Pelczar
I. 25

Napoleon vydal rozkaz k uvěznění papeže. Jeho vojáci obsadili Quirinál, odzbrojili švýcarskou gardu a odvezli papeže přes Flo-rencii, Janov, Grenoble do Savonny. V temných nocích, chatr-ných vozech, po špatných vedlejších cestách vezli Francouzi

churavého a rozrušeného papeže do zajetí. Nedaleko Turina přináší se mu poslední pomazání. Jeho smrt očekává se každým okamžikem. Tento Benediktin s tiarou, odtržený od papežského trůnu, od svých rádců i věřících, bude bloudit vězeními Napoleonovými od 1809-1814. Svět mluví o »smrtném zápase přežilé instituce.« Zdá se, že papežství, uchvácené stínem Rousseauovým, skončilo svoji úlohu.

Do Paříže dal Napoleon odvézt římský archiv. Naléhá na papeže, aby se zřekl církevního panství a zvolil za své sídlo Paříž nebo Avignon. Papež držen pod nejpřísnějším dozorem, o samotě, bez pomůcek ke psaní, aby se nemohl dorozumívat.

Lstivá diplomacie kleru galikánského zmocnila se v jedné chvíli (1813) chorého papeže a vynutila jeho podpis na konkordát o obsazování biskupství kněžími, papežem nejmenovanými. Tak by Svatá Stolica byla podepřela ve Francii sama galikanismus. V tom se Pius VII. vztyčuje - a podpis veřejně odvolává. A zůstává pak neochvějný ve svém nezlomitelném odporu.

Kdo neví, čím je katolický kněz, stěží pochopí míru agonie, již tento papež musel projíti. Postava tohoto papeže, bloudícího vězeními francouzskými, zasáhla mocně do života svatého Jana Bosca. Tento papež, jemuž bylo rváno z ruky všechno - církevní stát, majetky Církve, moc, důstojenství, čest - obnovil po svém návratu do Říma svátek Marie Pomocnice Křesťanů - jak ji vzývá litanie Loretánská, čině ji protektorkou Církve ohrožené. Papež vrátil se do Říma po bitvě u Lipska 24. května 1814. Zatím francouzská vláda v letech 1808-1814 potlačila kláštery, rozprodala církevní majetky (za více než 100 mil. franků tehdejších), zavedla napoleonský zákoník a zjednodušila administrativu. Itálie, do níž se papež vrací, zažila již mocný otřes.

Na vídeňském kongresu hájil kardinál Consalvi zájmy kurie - zvláště proti Rakousku. Kromě menších ztrát - ztracen Avignon a Venosin pro Francii, Comacchio s částí území Rakousku - starý stát církevní znovu získán. Bylo třeba restaurovat, co bylo zničeno - především kláštery - a znovu řád Jesuitů, jehož potřeba byla pro papežství naléhavá.

Tehdy měla visionářka Anna Kateřina Emmerichová v německém Dülmenu vidění: »Viděla jsem chrám svatého Petra a nesmírný dav lidí, kteří jej bourali. Ale také jiné lidi, kteří jej zase opravovali. Od podavačů táhly se řady celým světem i divila jsem se souvislosti. Ti, kteří bořili, vytrhávali velké kusy, a mezi nimi bylo zvláště mnoho bludařů a odpadlíků. Lidé, kteří bořili, měli uvázaný bílé, modře olemované zástěry, a za pasem měli zastrčeny zednické lžíce. Bořili jako podle předpisu a pravidla. K mému úžasu byli mezi nimi i katoličtí kněží. - Papeže viděla jsem na modlitbách a okolo něho pokrytecké přátele, kteří často dělali pravý opak toho, co poroučel. - Zatím co kostel byl takto na jedné straně bořen, byl zase na druhé straně budován, ale s velmi malým úsilím. - Nikdo, jak se zdálo, neměl důvěry, chuti, poučení, ba ani nevěděl, oč běží. Byla to bída! Už celá přední část kostela byla zbořena a už stálo jen Nejsvětější. - V tom jsem spatřila po velkém náměstí před kostelem ubíratí se vznesenou Ženu. Držíc si široký plášť na obou ramenou, vznesla se pomalu do vzduchu. Postavila se na kupoli a plášť, který se třeptil jako zlatý, roztáhla nad celým prostranstvím kostelním. Ti, kteří bořili, právě poustali. I chtěli se zase dát do boření, ale nikterak se nemohli přiblížit k prostranství, zakrytému pláštěm. Za to na druhé straně rozvinuli nesmírnou činnost ti, kteří kostel obnovovali. Přicházeli stařečkové, schromlí a zapomenutí, a mnoho silných mladíků, žen a dětí, duchovních a světských, a záhy byl kostel úplně vybudován. -

Po té spatřila jsem nového papeže přicházeti s procesím. Byl mladší a mnohem přísnější předešlého. Vítili ho velmi slavnostně. - Než papež začal slavnost, poučil dříve své lidi. Ti vyloučili a zapudili ze shromáždění bez jakéhokoli odporu množství vznesených i prostých duchovních«.

»Zase jsem viděla svatopetrský chrám s jeho vysokou kupolí. Stál na ní Michael, svítě svým krvavým oděvem a drže v ruce velikou válečnou korouhev. Na zemi zuřil litý boj. Zelení a modří bojovali s Bílými. Nad hlavami Bílých stál rudý, ohnivý meč, a zdálo se, že už prohrávají. Nikdo z nich nevěděl, proč bo-

Schmöger
II. 121-5

jují. Chrám byl všecek krvavý, jako anděl, i bylo mi řečeno: Omývá se krví. Čím déle trval boj, tím více mizela krvavá záplava s chrámu, který jasněji a jasněji prosvítal. Anděl sestoupil na zem a přistoupil k Bílým. - I roznítili se podivuhodnou statečností, nevěděli ani, kde se v nich vzala. Byl to Anděl, jenž bil do nepřátel, i dávali se na útěk na všech stranách. Nad bojujícími ukázaly se ve vzduchu zástupy světců.

Když Anděl sestoupil se střechy chrámu, spatřila jsem v nebi nad chrámem veliký, zářící kříž, na kterém pněl Spasitel. Z jeho ran tryskaly na svět proudy zářících paprsků. Rány byly rudé jako skvoucí brány, se středem slunečně žlutým. Neměl trnové koruny. Ze všech stran na hlavě tryskaly paprsky vodorovně do světa. Z rukou, boku a nohou tryskaly paprsky duhových barev, a dělily se ve vlasové praménky. Také, po několika se spojujice, letěly celým světem, do vsí, do měst, do domů. Viděla jsem je, jak tam, onde, blízko, daleko padaly na rozličné umírající a jak vsály duše, jež po jedné z těchto barev vklouzaly do ran Kristových. -

I viděla jsem také na nebi vznášeti se rudé, zářící srdce, z něhož pruh bílých paprsků se řinul do rány v boku. Od něho jiný pruh paprsků se rozléval na chrám a četné krajiny. Tyto paprsky ssály přčetné duše, jež srdcem a pruhem paprsků vcházely do boku Ježíšova. Bylo mi řečeno, že toto srdce je Maria. - Když boj na zemi byl dobojován, chrám i Anděl zmizel. - Také kříž zmizel a na jeho místě stála na chrámě veliká, skvoucí Paní. Rozprostřela přes něj široko svůj zlatý, blyskotavý plášť. Zaradovala jsem se opravdu, že Církev je mou matkou. Vynořil se mi obraz našeho kantora z dětských let, jenž říkával: »Kdo nemá Církev za matku, ten nemá Boha za otce«.

Revoluce a papežství.

Volba Pia IX. 1846 vítána všemi: uvolnil cenzuru, zřídil státní konsultu (sbor občanských notáblů, vybraných správci jednotli-

vých provincií jako sbor poradní), zřídil národní gardu v papežském státě.

Vzbudilo to nesouhlas rakouského kancléře Metternicha, který dal sesílit posádku v citadele papežského města Ferrary, kde Rakušani od 1815 udržovali pomocné vojsko. »Le pape libéral n'est pas un être possible«. Liberální papež je nemožností!

1847 posílá Mazzini papeži list (7. září): »Pozoruji vaše kroky s velkou nadějí. - Založíme pro vás vládu jedinou v celé Evropě. Dovedeme proměnit v mocný čin instinkty, které hoří v italských hlavách po celé italské zemi. - My sami vám pomůžeme«. *Pelczar I. 334*
Ve svém prohlášení Mladé Itálii (1846) píše Mazzini: »Italský klerus je bohat penězi i důvěrou lidu a pro tyto dva užitky třeba s ním přátelsky vyjít a získat jeho vliv. Kdybyste mohli udělat v každém městě Savonarolu, půjdeme dopředu kroky mílovými, Klerus není nepřítelem liberálních zřízení. Hleďte tedy, připojit ho k takové první práci, aby se k ní cítil zavázán a mohl být považován za předsíň do chrámu rovnosti. Bez předsíně byl by svatostánek uzavřen. Nedotýkejte se ani bohatství kleru, ani jeho ortodoxie. Slibte mu svobodu a uvidíte jej ve vlastních řadách«.

V Riu de Janeiro nabízí papežskému nunciovi svoje služby Garibaldi.

Mazzini chtěl jednotnou republiku italskou s Římem v čele.

Jiný proud, risorgimento, vzkříšení, chtěl federaci států italských, která by setřásla cizí, rakouskou vládu. Jeho mluvčím kněz Gioberti, který chtěl hlavou federace římského papeže.

Massimo d'Azeglio byl přívržencem jednoty italské pod dynastií savojskou.

Revoluce červencová měla největší ohlas ve státě církevním. Karel Ludvík a jeho bratr Ludvík Napoleon (Napoleon III.) bydleli ve Florencii a měli spojení s římskými karbonáři. Vendita di carbone, trhy uhlířské, byla tajná sdružení politická. Zevní obřady přijala od zednářů.

Revoluční rok 1848 zahájen v lednu v Itálii revolucí sicilskou. V Římě byl Pius IX. »donucen« připustit laiky do správy stát-

ní - a komise vypracovala »základní statut«, který zaručoval ústavní vládu.

V království sardinském (Piemontsko) seskupili se »stoupenci pokroku« okolo Kamila Cavoura, vydavatele listu Risorgimento a M. d'Azeglia. Naléhali na Karla Alberta, aby dal ústavu. 8. února podepsal král nový fundamentální statut, jímž se zemi zaručovala ústava dle vzoru francouzského. To zneklidnilo vládu vídeňskou, v Milánsku a Benátkách velmi neoblíbenou. Zpráva o náhlém pádu Metternicha způsobila revoluci v Benátkách. Skupina Risorgimenta naléhala na Karla Alberta, aby vypověděl Rakousku vládu. L'Italia farà da sé - Itálie pomůže si sama - stalo se heslem vlastenců, seskupených pod praporem savojského kříže. Obsadili Milán. V Římě zpustošil dav rakouské vyslanectví a žádal papeže, aby požehnal praporům divise generála Duranda, odcházejícím na pomoc králi sardinskému.

Jako měla velká revoluce svoje kluby, tak i italská. Byl to »kruh římský« (il circolo romano), z nejbohatších vrstev šlechtických a obchodních -, »kruh lidový« (il circolo popolare) - a jiné. Byly »školou« revoluce.

*Pelczar
I. 337-8*

Pelczar mluví o římských revolucionářích jako o pokrytcích. Aby získali co nejvíce ústupků od papeže, dělali mu ovace - a v klubech proti němu konspirace. Chodili do kostelů, v nichž měl podávat, ale když pro únavu byl zastoupen jiným, odběhli od stolu Páně.

Největší nenávist vzbouzeli proti Jesuitům, ačkoliv Otcové se do záležitostí veřejných nemísili.

Radecký soustředil veškeré posádky rakouské v pevnostním čtverhranu Verony, Legnana, Mantovy, Peschiery. V dubnu začala národní válka. Když papež prohlásil, že věci náměstka Kristova není vedení útočné války, nadšení k němu pokleslo. Neúspěchy italské korunovala bitva u Custozzy (25. čce 1848). Karel Albert musel se vzdát všech obsazených území a vydat Lombardii.

V Římě najímali revolucionáři Angela Brunetti, řečeného Ciceroníček (Ciceruacchio) k organisování veřejných výtržností.

Byl to obchodník vínem, uhlím a senem. Vodil lid na Náměstí Lidu před Quirinál - pořádal ho a rozohňoval. Měl mocný hlas, velkou čilost - a dost peněz. Na lukách jím najatých pracovalo přes tři tisíce dělníků, kteří na první jeho pokyn přiběhli do ulic. Sám papež ho uctil svou přízní - za pomoc lidem při povodni - a často mu ukázal svou laskavost, netuše v něm zrádce. *Pelczar I. 336*

1848, počátkem roku, vede Ciceruacchio před Quirinal davy s přáním nového roku papeži - a s peticí 34 postulátů: Vyhnání Jesuitů, svoboda tisku, nový zákoník, emancipace židů, atd. Státní sekretář kardinál Ferretti s rozhořčením hodil petici na zem. Nepřipustil audienci u papeže, dal zavřít brány Quirinalu a obklíčit vojskem. Rozhořčení bylo veliké. Morte ai neri! Mor-te ai Gesuiti! - smrt černým! smrt Jesuitům! křičeli po ulicích. *Pelczar I. 343* Když se objevil kočár papežův, bylo slyšet mezi těmito výkřiky též: Ať žije Pius IX. sám! (Viva Pio IX. solo!) Pryč s vládou! Téměř každého večera táhly davy před jesuitský kostel del Gesù s křikem »Smrt Jesuitům!« Kameny lítaly do oken. Když se zvědělo, že byli vypovězeni z Piemontu, ze Sicilie a Neapolska, davy táhly se sekerami a vařící smůlou před obydlí řádového generála nedaleko Gesú. Zpíváno De profundis a Miserere. Ačkoliv papež zakázal tato srocování a hrozil tresty, málo to pomáhalo. Generál Jesuitů Roothan rozhodl, aby se členové rozešli.

V září 1848 svěřil papež vládu novým mužům, na čele s hrabětem Pellegrinem Rossim. Rossi měl pevnou ruku a otevřeně čelil radikálům. Měl vykonat tři úkoly: zlepšit vládu, potlačit anarchii a navázat jednání s italskými dvory. Nenávist revolucionářů obrátila se proti němu. Když mluvil 15. listopadu ráno s papežem o křiklonech, ohrožujících jeho život, Rossi poznamenal: »Viděl jsem Francouze za revoluce . . . Kdo viděl tento národ v oněch okamžicích, nemá strachu z žádného jiného národa, nemá strachu z Římanů!« Poklekl před papežem a požádal o jeho požehnání.

Stěží projel jeho vůz skrze husté davy, které se vyrojily se všech stran Říma, k branám paláce Kancelářů. Ministr sestupu-

je s vozu, s portefeuillem pod paží. Když hrabě pohlédl do tváří tohoto davu, lačného jeho smrti, řekl prý tiše: »Fiat voluntas tua«. Vztýčen, »se svou okouzlující, krásnou hlavou«, přiblížil se k bráně, s pohrdáním. Rána holí zasáhla jeho pravou nohu, a když se obrátil, aby viděl, kdo ho udeřil, rána dýkou zasáhla ho do krku. Krev vytryskla, stříkajíc na blízké vojáky, a přes jejich hlavu zakrvavila dveře nově natřené. V davu ani výkřiku, ani slova. Raněný vytahuje kapesník, aby otřel krev, učiní krok, dva . . . v hrozivém tichu. Všechny pohledy ho provázejí. Ještě dva kroky. Je u schodiště. Tiskne pevně svoje listiny a začíná vystupovat . . . Druhý krok je pomalejší než první, třetí mnohem pomalejší než druhý, čtvrtý nejzdlouhavější.

Davem probíhá mručení: Prase je zařezáno!

Z tisíce hrdel se ozývá: Prase je zařezáno!

Goncourtové
219-21

Hrabě Rossi vystupuje mezi těmito výkřiky a hlasy, vždy pomaleji. Na dvacátémčtvrtém schodě zakolísá, na dvacátém pátém padá tváří k zemi, s posledním výdechem.

Když papež zvěděl o smrti Rossiho, zmlknul na několik minut. »Zemřel jako mučedník« - řekl - »nechť odpočívá v pokoji«.

Růtjes
398

Na jeho hrobě je nápis: »Obhajoval jsem dobrou věc. Bůh se nade mnou smiluje«.

Pelczar
I. 398

Zavraždění Rossiho změnilo situaci papežovu. Davy táhly ulicemi, vedeny republikánskými náčelníky. Karel Canino, syn Luciena Bonaparta zvolal před Quirinalem na své přívržence: »Držte se tvrdě, mládenci, dnes je poslední den kněží!« Okolo papeže shromáždili se v Quirinalu vyslanci a radili, co počít. V celém paláci bylo asi 70 Švýcarů a asi dvacet členů šlechtické gardy.

Bylo 16. listopadu. Okolo druhé hodiny přišla »deputace lidu« a když papež prohlásil, že nedá si vyrvat koncese násilím, nastala ohromná vřava shromážděných na náměstí. Křičelo se: »Do zbraně! Pryč s Piem IX. Ať žije revoluce! Smrt kněžím!«

Vyslanci radili, aby papež podepsal, oč se žádalo. Okolo 4. hodiny celým městem zaznívá křik: Ať žije republika! Pryč s Piem IX.! Vzbouřenci hnali se do paláce Quirinalu, který hrst-

ka Švýcarů bránila. Papež, obklíčený vyslanci, kardinály, dvorem a hrstkou karabiníků přijal Gallettiho, který mu dal třicet minut na rozmyšlenou: mělo se zřídit ministerstvo s jediným knězem jako presidentem, parlament měl rozhodnout sám o tak zv. základních člancích. Pius IX. svolil. Galletti sdělil shromáždění výsledek jednání. Lidé se začali rozcházet do svých domovů.

Místo kněze-presidenta nabídnuto Rosminimu. Odmítl je, nechťe co mít s nepřáteli papeže. Přijal je mons. Muzzarelli, *Pelczar I. 404* »mazzinistický pokrytec v manteletě«.

Situace v Římě byla pro papeže napjata. Proslýchalo se, že 27. listopadu bude donucen k složení vlády. Nebyl si v Římě jist ani životem. Francouzský vyslanec d'Harcourt radil k útěku do Francie, bavorský vyslanec Spaur do Neapolska. Nebylo možno otálet. Kardinálům dán pokyn, aby nepozorovaně odešli do Gaety. Po kardinálech měl odejít papež. Celý papežský palác byl však obsazen hlídkami Národní gardy!

Do plánu s útekem bylo zasvěceno asi padesát lidí. 24. listopadu v 5 hodin odpoledne přijel do Quirinalu vyslanec d'Harcourt. Filippini, »rytíř, tajný správce domu, neochvějně oddanosti a věrnosti - chytrý a opatrný« svlékal pontifikální šat papeži. *Rütjes 406* Harcourt zatím předstíral v prázdném přijímacím pokoji rozmluvu s papežem, aby hlídky u dveří ničeho netušily. Papež oblékl černý převlečník, a v nízkém, okrouhlém klobouku a s brýlemi byl skoro k nepoznání. Bočními tajnými chodbami dostal se k postrannímu tajnému východu, kde čekal již věrný sluha, který označil cestu za volnou. Ale zapomněli klíče od této branky!

Komorník musel pro ně běžet. Za několik minut otevřen východ a sestoupili na dvůr, kde čekal vůz. Dvůr byl plný gardistů. Filippini nesl pod šatem papežův breviář, důležité listiny, papežské střevíce a klobouk, pečetidlo, trochu prádla a něco zlatých peněz. Sluha, zavírající za nimi dvířka, se zapomněl a poklekl. Na štěstí stráž, přecházející okolo, nic nepozorovala. Filippinimu, který vstoupil do vozu po papeži, přála hlídka dokonce

»nejblaženější noc«. Vůz se pohnul a bez zastávky dojel až do Marcellina ke kostelu svatého Petra, kde hrabě Spaur, znepokojen prodlením, čekal se svým vozem. Zde se rozloučil papež s Filippanim a přestoupil do vozu bavorského vyslance. Minuli basiliku lateránskou, z níž tolikrát dával papežské požehnání nadšeným davům římským, které mu provolávaly slávu. U brány lateránské zastavila je stráž voláním: Kdo tam? - Vyslanec bavorský. - Kam? - Do Albana. A věčné město zmizelo za chvíli v temnotách noci.

Zatím kníže d'Harcourt, který po dvě hodiny vedl fingovanou konversaci s papežem v prázdném sále, opustil Quirinal a odejel přes Civitavecchiu do Gaety. Po něm vstoupil do kabinetu papežova prelát se svazkem listin a kněz, který měl číst s papežem breviář. Předvedební stráž bylo oznámeno, že papež je nachlazen a ulehl.

Zatím papež byl již v Aricciu, kde se měli setkat s vozem hraběnky Spaurové. Ta čekala již od rána v Albanu se synem Maximilianem a jeho vychovatelem knězem Liebelem - na zprávu, že papež dostihl Ariccia. V Aricciu vystoupil papež z vozu. Opřen o mříž blízkého kostela, byl zabrán v myšlenky. V tom čtyři karabiníci přiblížili se k vozu »Kam cestujete?« - »Jsem hrabě Spaur, odjíždím do Neapole v záležitosti svého krále«, řekl vyslanec. »Čekám zde, až přijede vůz s mojí rodinou«. Karabiníci nabídli mu svůj ozbrojený průvod. Poděkoval zdvořile.

Konečně přijížděl vůz hraběnky Spaurové. Když viděla papeže s karabiníky, ulekla se. Neztratila však odvahu a řekla: »Rychle, pane doktore, je již pozdě a nerada cestuji v noci«. Jeden z karabiníků spustil ochotně schůdky vozu. Papež posadil se vedle hraběnky a proti Liebelovi, hrabě do zadu za svého sluhu - stráž pomohla jim zavřít dvířka a přála jim »dobrou cestu«. Bylo právě 10 hodin večer. Koně dali se v klus.

Pius IX. měl na krku pixidu s Nejsvětější Svátostí, kterou mu poslal nedávno biskup z Valence. Byla to ta, jíž měl u sebe Pius VI., když zemřel ve vyhnanství ve Valenci.

V Genzanu přepřaženy koně, ve Velletri rozsvíceny lucerny, a

při jich světle začal papež recitovat breviář. O šesté ráno, 26. listopadu minuli uprchlíci hranice u Torre dei Confini. O půl desáté byli již na molu gaetském. Zde čekal kardinál Antonelli a španělský vyslanec, i papežův synovec Alois Mastai. Ubytovali se v malém hotelu, kde papež napsal králi neapolskému list s prosbou za přístřeší. Hrabě Spaur měl s listem neprodleně odjet.

Když přijal Ferdinand II. list papežův, učil ihned přípravy. Druhého dne naloženy dva parníky vším možným. Celá královská rodina odjela do Gaety, přivítat hosta. Komandant pevnosti Gross nevěděl, co se děje, když přijela loď s francouzským vyslancem, zpovědníkem a komorníkem papežovým. Brzy po ní hlásila stráž, že se od Neapole blíží dva parníky. »Jak to může být? Nemám avisa!« Za chvíli nová zpráva: král neapolský přijel do přístavu.

První králova slova ke komandantovi byla: »Kde je papež?« »Papež?«, řekl s úsměvem komandant, nechápaje otázku. »Kde by byl jinde, než v Římě!«. dodal. Zatím přiblížil se ke králi kardinál Antonelli a řekl mu všechno. »Bravo, veliteli,« zvolal král, »už 24 hodiny máte ve své pevnosti papeže a nevíte to!« *Pelczar I. 404-14*
Pak dal rozkazy k ubytování papeže do královského paláce. Gaeta se stala sídlem papežovým.

Zápas o Řím.

Řím byl republikány vydrancován. Všechny církevní majetky Mazzini zabral. Z drahocennějších předmětů církevních dal razit peníze, ze zvonů dal dělat děla. »Protináboženský ráz republiky římské byl zdůrazňován každým způsobem znesvěcení«. *Pelczar I. 451*
Mazzini zavedl t. zv. nové velikonoce (la nuova pasqua). V basilice svatopetrské sloužil kněz apostata mši, již byl přítomen Mazzini s trikolorou na prsou a členové národního shromáždění. Mazzini byl v kostele davy aklamován. »Odešel vikář Kristův, zůstal lid a Bůh«, napsal *Monitore Romano*. *Pelczar I. 451*

Život kněží byl v nebezpečí. Na ulici mohli vycházet jen v přestrojení. Město se hemžilo apostaty a protestantskými kněžími, kterým byl Mazzini nakloněn. »Smrt kněžím« znělo ulicemi římskými. Náčelníkem protikněžských štvanic byl bývalý úředník papežský, který inscenoval různé shluky lidí, končící smrtí kněží. Oběťmi byli především Jesuité a Dominikáni. Pelczar píše o 90ti obětech. Terorismus byl takový, že z města uprchlo přes 13 tisíc kněží řádových a přes tisíc světských. Podobné scény na venkově.

Vláda turinská - Karel Albert - přála si zabránit rozmachu republikánských hesel ve střední Itálii. V Piemontě hromadí se uprchlí vlastenci z Lombardie, kde Rakousko opět získalo své pevné postavení. Válečné sklony v Turině rostou. Strach před rozmachem revolucionářů donutil Karla Alberta k vypovězení války Rakousku. Byla krátká. 23. března 1849 byl u Novary Radeckým poražen. Hned poté zřekl se trůnu ve prospěch svého syna Viktora Emanuela II., a odešel do Portugalska, kde za krátký čas zemřel.

25. dubna 1849 přistál v Civitavecchii francouzský sbor pod generálem Oudinotem: měl obnovit panství Pia IX. v Římě. President francouzské republiky Ludvík Napoleon nařídil postup na Řím. Zatím v Římě Mazzini na čele triumvirátu přijal Garibaldiho do služeb římské republiky jako brigádního generála. Garibaldi donutil Oudinota k návratu do Civitavecchie - porazil i vojsko neapolské, které poslal Ferdinand II. V květnu jde Oudinot znovu na Řím se sesílenou armádou, po celý červen trvá obležení, 2. července se Řím vzdal a Garibaldi odtáhl.

Návrat papežův se protáhl až do dubna 1850. Zvolil za sídlo Vatikán. V Římě zůstalo mnoho republikánů, kteří návratu se netěšili. Na francouzské protektory dívala se většina Italů nepřátelsky.

Tajná společnost Národního sjednocení (Associazione nazionale) vzala si na starost dělat nepokoje a atentáty na vlivné osobnosti. 1855 atentát na kardinála Antonelliho - nezdařený. Pokus o atentát na papeže odkryt také včas.

Nacionalisté rozvířili propagaci jednotného státu vlášského pod ochranou savojské dynastie. Vedoucí osobností Itálie stal se Kamil Cavour. Na konferenci pařížské mluví o světském panství papežově jako o překážce jednotné Itálie. Cavour využil národního citu. Vydržoval agenty, kteří připravovali po celé Itálii nepokoje a »anexe«. Cavour nejprve byl spojen s Mazzinim - teprve 1859 nabízí svoji pomoc Viktoru Emanuelovi.

»Druhým aktem italského dramatu byly plebiscity«. Anglie uznala právo plebiscitu v severní a střední Itálii, kde nepokoje se šířily ve velkých okruzích. Tam zřízeno společné národní vojsko pod Garibaldim. Všude vyhánění Jesuité, konfiskovány jejich majetky, biskupům činěny všemožné překážky, jiní museli do vyhnanství. Papež protestoval a přerušil styky s Turinem. Plebiscitem v Toskánsku, Emilii, Romagni, v Savojsku a Nizze připojeny nové kraje do svazku Itálie pod vládou rodu savojského.

*Pelczar
II. 204
II. 216*

Napětí mezi Piemontem a Římem začalo již 1850. Tehdy svolal Pius IX. papežskou konsistoř a protestoval proti uvěznění arcibiskupa turinského a protikatolickým směrům v Piemontě. Odsoudil všechny útoky na světské panství papežovo: je podporou panství duchovního a ačkoliv není možno říci, že by papežství nemohlo bez něho existovat, pro suverenitu papežskou je důležité. Také se ukázalo, jak za světského nepřátelského panství utrpěly všechny instituce duchovní. K nejznamenitějším obhájcům světského panství papežského patří kardinál Manning. Jeho kniha O časném panství vikáře Ježíše Krista vyvolala bouři souhlasu - i odporu.

Mezi Piem IX. a Viktorem Emanuelem vyměněny listy. Papež odsoudil politiku, »která není hodna katolického krále a krále z rodu savojského«. Bullou Cum catholica Ecclesia (26. března 1860) objasnil krátce nutnost panství časného, prohlašuje všechny ty, kteří proti němu cokoli učinili, za exkomunikované a anatemizované.

*Pelczar
II. 230*

V témže čase oznamoval Cavour všem vládám anexe. Kardinál Antonelli protestoval u diplomatického sboru proti usurpaci pa-

pežských území. Rakousko odpovědělo na anexe protestem. Rusko notu nepřijalo, Anglie a Francie projevily zásadu nezasahování.

1859 založen v samém Římě Národní spolek římský (Comitato nazionale Romano) - pro sjednocení Itálie pod dynastií savojskou. Byli v něm přední aristokraté římské - i řada kněží, na příklad benediktinský opat, generál Karmelitánů, kanovníci.

Pelczar II. 246 Cavour umožnil Garibaldiho výzbroj dobrovolníků, Garibaldi zmocnil se Palerma, prohlásil připojení Sicílie k panství Viktora Emanuela, vpadl do Neapole a chystal se na Řím. Papeže, který protestoval, prohlásil Garibaldi za »d'ábla Itálie.«

V čele vojska, které mělo chránit zbytek církevního státu, byl generál de Lamoricière. Jeho »křížácký sbor« byl složen z dobrovolných nadšenců všech zemí. Italové dívali se naň rozhořčeně. Cavour žádá listem (7. X. 1860) kardinála Antonelliho o jeho rozpuštění, »protože uráží hluboce veřejné svědomí Itálie a Evropy - a ohrožuje klid Itálie.«

Pelczar II. 249

Byla to jen záminka, aby vojsko piemontské mohlo proniknout vojensky státem církevním. Napoleon III. prý řekl vyslancům italským, kteří za ním přišli do Chambéry k projednání této věci: »Dělejte rychle!« (Fate presto!) Ale veřejně byl rozhořčen a odvolal z Turina vyslance.

40.000 vojáků piemontských vstoupilo na papežské území pod Cialdinim. Papežské vojsko postavilo se proti převaze u Castelfidarda. (18. září 1860). Počet papežského vojska se odhaduje na 30.000. Generál Pimodan byl tam zabit »pro dobré právo Sv. Stolicе« - Lamoricière obležen v Anconě a zajat. Cialdini vyhnul se patrimoniu sv. Petra, zabezpečil si Umbrii a marku Ankonskou, a překročil hranici Neapolska. Bitvou na Gariglianu, které se osobně účastnil Garibaldi i Viktor Emanuel, zničeno vojsko krále neapolského. Plebiscitem připojena všechna dobytá území ke království italskému - až na Benátsko, Řím s okolím a obleženou Gaetu.

17. března 1861 v Turíně prohlášeno království italské »z milosti Boží a vůle národa.«

Bitva u Castelfidarda vzbudila velký ohlas v Evropě. Na Pia IX. účinkovala tak, že rázem jakoby sestárnul. V Římě způsobila zděšení. Kardinálové radili opustit Řím a uchýlit se do Madridu. V lateránské basilice postaven pomník padlým u Castelfidarda.

Papež nyní odmítá opustit Řím. »Od čtyřiceti roků nemám pokoje. Ale jsem vikářem Toho, jehož hlava byla trním korunována.« - »Já, ubohý stařec, nemocný, zbavený všeho, bez pomoci, sám a bez ochrany.« Pelczar
II. 272-3

Napoleon III. naléhal na papeže, aby navázal styky »s Piemontem«, jehož vláda nad Itálií byla druhými státy uznána. Řím a Benátky - »dvě perly« - chyběly do její koruny. Cavour jednal s papežem svými zástupci - Napoleon III. ho podporoval - ale papež v allocuci Jam dudum cernitis (18. března 1861) odsoudil loupež a prohlásil, že nebude se smlouvat s bludy století a tendencemi revolučními.

Ve středu velkonoční omdlel »návalem tolika hořkostí« v kapli Pelczar
II. 283 sixtinské.

6. června 1861 umírá náhle ve věku padesáti let Cavour.

Na všechna jednání o smírné vyřešení římské otázky odpovídal kardinál Antonelli slovy papežovými: Non possumus. Nemůžeme. Souhlas se vznikem nového království italského na troskách státu papežského nedal nikdy. »Jako je nemožné spojení Boha s ďáblem, tak je nemožné spojení spravedlivého s nespravedlivým, katolíka s nevěřícími, Církve a jejími nepřáteli, kteří usilují o její zkázu.« (Kázání papežovo 1861 v Ara Coeli.)

Že vláda svoje sliby svobodná Církev ve svobodném státě nemyslí vážně, bylo vidět na každém kroku. Už 1862 zakazuje se biskupům publikace pastýřských listů bez královského placet.

V Římě byla francouzská posádka pod ochranou Napoleona III., který prý s Italskou vládou měl stálé pakty. Radil papeži ke smíru s Piemontem, což pohnulo Pia IX. k výroku: »Ve Francii chtějí, abychom jednali s Piemontem. Kdybychom tak chtěli, nepotřebujeme cizinců, aby nám to říkali. Konec konců jsme Ita- Pelczar
II. 305lové.« (siamo Italiani noi!) Napoleon III. sjednal s vládou ital-

skou, že francouzské posádky opustí Řím 1866. Garibaldi už od 1862 sbíral na Sicilii vojsko proti Římu s heslem Řím, nebo smrt! Papež zřizuje si nyní vlastní sbor vojenský z francouzských dobrovolníků, a z celé Evropy hlásí se dobrovolníci do ochranné armády papežovy. Nejvíce jich přišlo z Francie, Belgie, Holandska.

Od města k městu hlásal Garibaldi křížáckou výpravu proti papežství. Ve Veroně pokřtil sám synka svého obdivovatele slovy: »Rosť svobodně a schopně, buď nepřítelem pokrytců, nechť už se zovou kněží nebo Jesuiti, chraň se předsudků, nešetři svojí krví, požádá-li toho tvá vlast, rošť silný a zdravý a buď vždy připraven bojovat proti potlačovatelům a vpádu cizinců.« - Jinde křtí děti »ve jménu Krista, vyslance humanity« a dává jim jména »martyrů italské věci.«

*Pelczar
II. 315-6*

Již od konce září 1867 malé tlupy, často v přestrojení, pronikaly do věčného města. V Římě připravovali půdu revolucionáři. Garibaldisti, převlečení za řádové kněze, přinášeli zbraně a chystali vše k převratu. Zvon z Campidoglia (radnice) měl dát znamení k útoku. Měla být vyhozena do povětří kasárna a část města okolo Vatikánu. Úklady odhaleny, ale část kasáren byla přece podminována a nemohla být zachráněna včas, takže tam zahynulo 27 mužů.

Postup Garibaldiho na Řím byl zadržen papežským sborem u Monterotonda. Jedenáct hodin dohlývali Garibaldisti pevnost - tím získán čas. Zatím do Civitavecchie přijel pomocný sbor Francouzů. Ministr Ratazzi tajně vzkazoval Garibaldiho »fare in fretta« dělat rychle - na oko mu bránil v postupu a ujišťoval Francii, která přijala ochranu papežovu, o naprosté loyaltě vůči papeži.

V listopadu byl Garibaldi u Mentany poražen. Byl vytlačen z papežského území. V Římě přijali vítěze z Mentany »s nadšením nikdy dosud nevídaným«. Na památku padlým dal papež postavit pomník, na nějž Italové dali pak nápis: Tento pomník zřídila teokratická vláda na paměť svým námezdníkům. Budiž ponechán potomkům jako věčné svědectví neblahých časů.

*Pelczar
II. 326*

1867 děkuje papež allokcí všem, kteří jako spisovatelé a řečníci hájili právo a pravdu apoštolské Stolicе proti jejím lživým pcmlouvačům. Děkuje hrdinům, kteří v obraně Církvе a její časné moci obětovali svůj život, rodičům, kteří hnutí náboženským duchem, poslali své syny na obranu papežství, všem věrným podaným, kteří jakkoli podněcováni, zůstali pevní a nezlomitelní ve své víře a oddanosti k Sv. Stolicі, a konečně nejvznešenějšímu císaři Francouzů, »který, vida naše těžké nebezpečí, poslal k naší obraně svoje udatné vojáky«. (Dives in misericordia Deus, 20. pros. 1867).

*Pelczar
II. 328*

*Pelczar
II. 830*

Jak si vláda představovala svobodnou Církev ve svobodném státě, bylo vidět na bývalých papežských územích, státem zabraných. Všude konfiskovány církevní majetky, rozpouštěny řády, zabírány kláštery, vyhánění biskupové. V Neapoli městská rada zakázala jakékoli vyvěšování obrazů svatých na stěny mimo chrám - netrestala přečiny proti znesvěcování kostelů a zabráňování katolíkům v pobožnostech.

1. ledna 1866 vstoupil v platnost zákon o manželství civilním. Zákonem z 1866 zavřeny kláštery na celém území sjednocené Italie, zabaveny církevní majetky, mnoho chrámů přeměněno v skladiště, stáje nebo prodáno židovským obchodníkům. Zakázána procesí ve velkých městech a na klerus rozšířen zákon o vojenské povinnosti. 48 biskupství bylo neobsazených, 80 biskupů (z nich 9 kardinálů) ve vězení, vyšetřování, nebo ve vyhnanství. Církevní majetky nestačily naplnit prázdný sáček státní pokladny, protože byly rozchváceny soukromými spekulanty. Klerus přiveden do krajní bídy. Mnozí biskupové žili pouze z almužen - stát jim odpíral podporu. Také lidu se vedlo zle. Daně, neúroda, války pohltily všechno. Bandy lupičů ohrožovaly města a venkov.

Mnoho kněží se tehdy postavilo proti Církvi. Vedla je k tomu často politika - jindy dobrá kariéra ve státní službě. Svaz Kněží liberálních (Clerico liberali) - Vzájemné pomoci - a Osvobození kleru italského (Emancipazione del clero italiano) chtěli zrušení celibátu, zavedení národního jazyka do liturgie - volbu fará-

řů, biskupů, ba i papeže lidem. Pius IX. odsoudil tyto snahy encyklikou *Quanto conficiamur* 10. srpna 1863.

Rok 1867 byl velkými manifestacemi katolíků v Římě. V řeči k poutníkům řekl Pius IX.: »Říká se o mně, že nenávidím Itálii. A přece jsem ji vždy miloval. - Sjednocení nemůže být založeno na egoismu. Nelze nazývat sjednocením to, co ničí lásku a spravedlnost a sahá na práva všech.«

Rok 1868 byl už ve znamení příprav k vatikánskému koncilu. Do Říma hrnou se poutníci ze všech zemí. Kněžské jubileum papežovo 1869 bylo »okamžikem klidu před bouří.« Tehdy, při kněžském padesátiletí papežově, byl příliv poutníků největší. Tehdy daroval komitát franko-belgický papeži 12 kanonů. - Všichni národové a monarchové blahopřáli papeži - kromě Viktora Emanuela. Římská otázka byla pro Francii i Itálii stálým napětím, které mělo odezvu v parlamentech.

Provolání Mazziniho: »Synové Italie na Řím . . .« byla počátkem posledního závěru dramatu. Koncil vatikánský sešel se 1869, projednal hlavní věci, ale rychle zakončen pro válku francouzsko-německou. Její vypuknutí znamenalo odvolání francouzské posádky z Říma.

Generál Dumont dostal rozkaz, aby odvedl vojsko do Civitavecchie a zde je nalodil. Italská vláda hned obklíčila hranice území papežského pod záminkou vojenských manévrů. Právě 6. srpna, když poslední posádka vyjela z Civitavecchie, byla armáda francouzská poražena u Wörth a Spicheren - další následovaly.

V září 1870 přinesl vyslanec italský hrabě Ponza papeži list od krále Viktora Emanuela: »Svatý Otče, s city syna, s vírou katolíka, s právem krále, s duší Itala, obracím se ještě jednou, jako jsem již vícekrát učinil, k srdci Vaší Svatosti. Zmatek plný nebezpečí ohrožuje Evropu. Kosmopolitická revoluce roste odvahou a smělostí, spoléhajíc na válku ve středu pevniny, a připravuje, zvláště v Itálii a území, spravovaném Vaší Svátostí, poslední útok na monarchii a papežství. Vím, Svatý Otče, že velikost Vaší duše nebyla nikdy menší velikosti událostí, ale, jsa Králem katolickým a italským, z Boží Prozřetelnosti a z Vůle

Národa, jsem jeho ochráncem a zodpověden za osudy všech Italů. Cítím zodpovědnost před tváří Evropy a všech katolíků za udržení pořádku na poloostrově a za bezpečnost Svaté Stolicе. Nyní, Svatý Otče, mysl obyvateľstva, žež Vaše Svatost spravuje, a přítomnost cizích vojáků, přišlých z nejrůznějších míst a s nejrůznějšími úmysly, staly se zárodkem agitací a nebezpečí všem zřejmých. V případě rozjitření mohlo by dojít k násilnostem a vylévání krve, jimž zabránit a vyhnout se je mojí i Vaší povinností, Svatý Otče! Vidím naprostou nutnost, aby moje vojska, nyní strážící hranice, obsadila místa, žež jsou nutna pro bezpečnost Vaší Svatosti a udržení pořádku. Nechť Vaše Svatost nevidí v tomto opatření nepřátelský čin.« Na konci listu žádá o papežské požehnání.

Papež přečetl list a zvolal: »Hle, kam revoluce přivedla krále z rodu savojského!« *Pelczar II. 549*

Na list odpověděl: »Veličenstvo, hrabě Ponza mi odevzdal list, který mi Vaše Veličenstvo poslalo, ale který není hoden oddaného syna, honosícího se vyznáváním víry katolické, cenícího si právo královské. Nepřipomínám detailů listu, abych neobnovoval bolest, již mi způsobil po prvním přečtení. Dobrořečím Bohu, který připustil, aby Vaše Veličenstvo naplnilo hořkosti poslední okamžiky mého života. Nemohu přijmout různé nabídky, ani se opřít o jisté zásady, obsažené ve Vašem listě. Znovu volám Boha a skládám do jeho rukou svoji věc, žež jest zcela jeho. Prosím o mnoho milostí pro Vaše Veličenstvo, o osvobození od nebezpečí a milosrdenství, jichž je V. V. třeba. Pius P. P. 11. set. 1870.«

Aniž by vyčkal odpovědi, nařídil Viktor Emanuel vojsku pochod na území církevní. 20.000 vojáků pod generálem Cadornou přešlo hranici. Jiný oddíl šel proti Civitavecchii, kde velitel pevnosti Serra kapituloval 15. října.

V Římě generál Kanzler připravoval se na obležení. Měl 9600 vojáků, oblehatelů bylo přes 60.000. Generál Cadorna poslal Kanzlerovi vzkaz, aby otevřel brány Říma a přijal posádku italskou. 10. září dostal generál Kanzler od papeže list:

»Pane generále. nyní, kdy se má dokonat velká svatokrádež a největší bezpráví, a vojska katolického krále, bez dání záminky, bez nejmenšího zdání jakékoliv příčiny obkličují hlavu katolického světa, cítím především nutnost, poděkovat Vám, pane generále, a celému našemu vojsku pod Vaším šlechtným vedením, za oddanost až dosud prokázanou Svaté Stolicí a za vůli, obětovat se zcela obraně tohoto města. Vaše slova jsou slavným důkazem disciplíny, smyslu pro právo a pro cenu vojska, sloužícího Svaté Stolicí. Co se týče obrany jsem nucen zaříditi, aby se stala pouze protestem, pouhým konstatováním násilí a ničím více, to jest, aby při prvních výstřelích z děl začalo se jednat o vzdání. Ve chvíli, kdy celá Evropa oplakává početné oběti, následky války mezi dvěma velkými národy, nechť se neřekne nikde, že náměstek Ježíše Krista, jakkoliv bezprávně ohrožen, svolil k jakémukoliv prolití krve. Naše věc je věcí Boží a naši ochranu skládáme zcela do jeho rukou. Žehnám Vám ze srdce, pane generále, a celému našemu vojsku. Vatikán, 19. září, 1870.«

Téhož večera v basilice lateránské modlil se papež v nesmírném pohnutí a když vyšel na náměstí a spatřil oddíly vojska, které přišlo, aby mu požehnal, řekl: »Ano, žehnám vám! Ale můj Bože, jak je vás málo, a jak jich je mnoho!« Byl to poslední jeho krok do ulic římských.

20. září začala střelba piemontských děl na věčné město. Kardinálové a vyslanci, přítomní v Římě, odebrali se všichni do Vatikánu a čekali v knihovně na příchod papežův, který sloužil mši v kapli sixtinské. Když mezi ně přišel, zatím, co hřměla děla, vyprávěl jim, jak také 1848 byl okolo něho celý diplomatický sbor a jeho rádcové v podobné těžké chvíli . . . »Když jsem včera vystupoval po Svatých Schodech myslel jsem si: Snad také já zítra budu odsouzen katolíky italskými. Filii matris mae pugnave-runt contra me. Synové matky mojí bojují proti mně. Je mi třeba velké síly a Bůh mi ji dá. Deo gratias . . . Bohu díky . . . Dal jsem rozkaz ke kapitulaci. Jak se bránit? Opuštěný všemi, musel bych brzo podlehnout, a nechci prolévat krev nadarmo. Jste svědky pánové, že cizinec sem vstupuje s násilím. A jestliže ote-

vírá násilím mé brány, ruše je, to stačí, svět to zví, a dějiny to řeknou jednoho dne, k vině Římanů, mých synů . . . Nepláči nad sebou, ale nad těmi ubohými, kteří přišli, aby mne bránili jako svého otce. Jsou tu ze všech národů, nejvíce Francouzů. Ujměte se každý těch, kteří jsou z vaší země. Prosím, abyste nezapomněli také na Angličany a Kanadčany, kteří tu nemají svých zástupců. Odporučím vám je všechny, abyste je chránili před zlým nakládáním, jímž tolik trpěli před několika roky. Sprošťuji své vojáky přísahy, kterou mi složili».

*Pelczar
II. 534*

Okolo 11. hodiny, kdy na Quirinalu, Portě Pia, kupoli sv. Petra vztýčeny bílé vlajky na znamení vzdání, první oddíly italského vojska vstoupily do města. S nimi tlupy emigrantů a revolucionářů, aby připravily slavnostní uvítání vojsku, které vstoupilo odpoledne. Městem zazněl křik: Ať žije Viktor Emanuel!

Papežské vojsko seřadilo se před vojskem piemontským. Složilo zbraně za výkřiků: Ať žije Pius IX.! Bylo odvedeno do Civita-vecchie a odtud rozesláno do svých zemí.

Ve Vatikáně zůstalo pouze 400 mužů z gardy švýcarské a šlechtické. Protože území leontinské nebylo chráněno, vtrhla sem 21. září tlupa revolucionářů a dělala výtržnosti, činíc pokus dostat se do basiliky sv. Petra a útočíc na stráž před Vatikánem. Kardinál Antonelli musel požádat vojsko o ochranu. Piemontští vojáci přišli před brány Vatikánu a obsadili celý obvod až k Andělskému hradu. Pius IX. zůstal vězněm ve svém vlastním paláci.

4. října generál Cadorna poslal do Vatikánu pro klíče od Quirinalu. Když to oznámili papeži, řekl: »Vojáci Bonapartovi, když se chtěli zmocnit Pia VII., vstoupili oknem. Nebyli tak drzí, aby žádali klíče. Tito zloději žádají klíče, aby si otevřeli bránu? Chtějí-li se tam dostat, ať ji rozbijí!« Zámečník, který otevřel Cadornovi vrata Quirinalu, zemřel krátce potom náhlou smrtí.

*Pelczar
III. 4*

Quirinal zabaven pro sídlo královské.

V listopadu zabráno Jesuitům slavné Collegium Romanum, a uděláno z něho královské lyceum. V březnu 1871 skonfiskováno 8 velkých klášterů pro potřeby státní. Protesty generálů řádových vyzněly na prázdno.

Do Říma poslán nejprve princ nástupce Humbert. Nastěhoval se do Quirinalu, kde princezna Markéta pořádala v sále konklavním plesy, aby si naklonila šlechtu římskou. V staré kapli dávana divadelní představení. Ale římská aristokracie byla zdrženlivá »k Piemontanům«. Musel ji nahradit lid. Na bál se dostavilo jen pět římských šlechticů, jimž Římané dali přezdívku »pět římských ran« (cinque piaghe di Roma).

Pelczar III. 7 Římská ulice změnila svůj vzhled. Nebylo možno, aby kněží se na ní příliš ukazovali. Hloučky revolucionářů, výtržníků, narážky chodců, obscénní obrazy a knihy za výklady krámů byly znamením nového ducha města. Na karikaturách zobrazován Viktor Emanuel jako archanděl Michael, srážející hlavu příšeře, jež měla představovat Pia IX.

Ačkoliv odhlasovány zákony t. zv. garanční, jimiž jistá práva Sv. Stolicí měla býti zaručena, (sankce 13. května 1871) - nebyly dodržovány. Biskupové ve vyšetřování a vyhnanství, semináře pod dozorem laických inspektorů, zákon proti řádům sankcionován králem 1873. Zrušeno 146 klášterů a jejich majetek zabrán státem. Vyhnané řeholnice umístil papež ve svém letním sídle Gandolfu, generál Jesuitů Roothaan odešel do Fiesole u Florencie. Velké knihovny Jesuitů, Dominikánů, Augustiniánů a Oratoriánů zabrány pro Národní bibliotéku.

Pelczar III. 29 Dle úředního výkazu prodáno církevního majetku za 424 mil., 415.438 lir, ale, jak Pelczar dodává, »suma jednou tak veliká zmizela v kapsách nových pánů Říma«.

Pelczar III. 31 Zvláště pronikavý byl útok na školy. Laicizovat veřejné vyučování stalo se heslem všech ministrů školství. Školy odnímány řádům a kleru, kněží odstraňováni ze škol veřejných. »Je pravdou, že potíráme katolicismus, protože jsme přesvědčeni, že je největším nebezpečím naší doby.« napsala Gazetta della Capitale 1876. Chtěli »církve národní, neodvislou od papeže«. Vláda podporovala vznik Společnosti pro emancipaci kleru (Società emancipatrice del clero) pod předsednictvím ex-Dominikána Protty, kde kněží žádali volbu biskupů od kněží a farářů a podobné. Pius IX. odsoudil toto schisma encyklikou 1873. Podobného rázu byla

Katolická společnost italská (Soc. catolica-italiana): žádala volbu papeže klerem a lidem římským.

Vyrojila se spousta protiklerikálních listů. Hésla Garibaldiho »Papežství dožilo. Je vředem a upírem Italie. Katoličtí kněží jsou horší než vlci a vrahové« byla vrhána do zfanatizovaných davů. V parlamentě zaznívala nejstrašnější zlořečení. V divadle v Turině zpíval se hymnus Carducciův na Satana: K tobě, nesmírnému počátku všeho bytí, hmoto a duchu, rozume a smysle. (A te, del' essere Principio immenso, materia e spirito, ragione e senso).

*Pelczar
III. 39-40*

Římské kostely staly se místy, kam volnomyšlenkáři a židé vstupovali s klobouky na hlavě a s doutníkem v ústech po čas bohoslužby. Bylo pískáno při kázáních a pokřikováno na věřící. V prosinci 1870 byli věřící, vycházející z basiliky svatého Petra, uvítáni davem ranami a několik osob bylo zraněno. Podobné scény se opakovaly. Brány a okna sanktuáře Svatých Schodů vytlučeny. Při karnevalu parodováno procesí Božího Těla.

Všade bylo vidět karikatury papežovy a nápisy » pryč s papežem«. Nadávka papeženci (papalini) častovala každého, kdo nějak souvisel s Vatikánem. Za bílého dne byl arcibiskup Angelini napaden dvěma sektáři, kteří mu strhli kříž, rektor belgické koleje byl zraněn kamenem, kněží na ulici ohrožováni, když nechtěli volat s davem Ať žije Garibaldi. V jediném roce 1872 je zraněných při těchto výtržnostech na ulicích 2672. Výtržníkům se nic nestalo. Proto také upuštěno ode všech okazalostí, na příklad při návštěvách kardinálů ve Vatikáně, kteří přicházeli bez průvodu.

Bolestně se dotkl papeže odpad jeho oblíbeného jesuitského kazatele Curciho, který se ve Florencii dostal do vleku liberálů. Jeho memoriál, poslaný papeži a schvalující vývoj událostí (il fatto compiuto), byl přijat jako důležitý projev proti časnému panství papežství. »Vatikán má vinu na všech zlech, která přicházejí na Církev«. Jeho spis Nová Italie byl pln invektiv proti Piovi IX. a »klerikálům«.

*Pelczar
III. 44*

Prefekt archivu vatikánského, Oratorián Theiner byl donucen

složit svůj úřad. Vešel ve spojení se starokatolíky. Mnoho aristokratů z římských katolických rodin zvábila kariéra do služeb proticírkevních.

Tento proud neomezoval se jen na Itálii. V Německu, Švýcarsku, Španělsku, Rusku, Turecku a Bразilii ostré výpady proti Církvi přerušily dosavadní klid. V Čechách 1877 (2. června) spálen na vrchu Žižkově obraz papežův v předvedečer jeho biskupského jubilea. Radikální proudy v kněžstvu tlumočily později listy Nový život, Rozvoj, Bílý prapor.

Všem těmto ranám bránil se Pius IX. hrdinným nemlčením. Zamýšleje se nad stavem Církve, říkal: »Svatá Církev pomůže si sama«. (La Santa Chiesa farà de sé). 1875 zasvětil ji Nejsv. Srdci Ježíšovu, dle usnesení koncilu vatikánského ustanovil sv. Josefa jejím patronem.

Nikdy nepřijal 3. milionů, zákonem garančním mu nabídnutých.
Zardetti 93 »Raději chci býti podporován z úspor chudé služby a haléřem jejích dětí«.

Při audienci Němců v Římě 1872 řekl: »Proti pronásledováním, jimž jste nyní vystaveni, ozbrojte se modlitbou a pevností. Používejte prostředků tisku a veřejných projevů. Jednejte jak pevně, tak rozvážně. Bůh chce, abychom svoji vrchnost ctili a poslouchali. Avšak chce také, abychom mluvili pravdu a bojovali proti omylům. - Církev nemá strachu. Naopak. V pronásledováním se tříbí v novou krásu. Není pochyby o tom, že Církev potřebuje tu i tam čištění. Pak se oddělí koukol od pšenice. Třeba s důvěrou vyčkati vše, co Bůh určil«.

Zardetti 103 Pontifikát Pia IX. byl nejdelší ze všech pontifikátů. 1871 slavil za účasti celého světa 25leté papežské jubileum, 1877 zlaté padesátiletí biskupské. Když zemřel 7. února 1878 ve věku 86ti let, byl to 32tý rok jeho pontifikátu.

Před smrtí žádal, aby byl pohřben v kostele sv. Vavřince za hradbami Říma. Dle testamentu krypta nesměla stát více než 400 skudů. Jeho prozatímní hrob v basilice sv. Petra byl jeho schránkou po tři roky. Mrtvola převezena do S. Lorenza na přání úřadů v noci z 12. na 13. července 1881.

Ačkoliv převoz měl se dít potají, vzbudil v Římě nesmírný rozruch. Davy shromažďovaly se na náměstí sv. Petra a v ulicích, jimiž měl průvod jít. Když katolíci, obklíčení karabiníky a strážci kvestury, seřadili se v průvod při svitu pochodní, rozlehly se městem výkřiky: Ať zhyne papež! Ať žije Itálie! Smrt kněžím! Do řeky s prasetem! Do Tibery se zdechlinou!

Za zpěvu modliteb a žalmů průvod se pohnul. Kameny dopadaly na rakev, již chtěl dav hodit do řeky. Hrabě Pecci a někteří účastníci průvodu byli hrubě ztýráni. Policie se chovala netečně. Demonstrace výtržníků trvaly až ke kostelu sv. Vavřince. Teprve tam byli rušitelé rozehnáni policií.

Náhrobek Pia IX. je jednoduchý, jak si přál. Ale nad ním dali katolíci postavit nádherný pomník od architekta Sacconiho.

Proroctví Malachiášovo o Piu IX. - crux de cruce - rozvádí paduánský mnich slovy: »Ó crux de cruce! Ó dulcissima crux! O pia Maria, Mater nostra candissima, protegis Romanos! - Padre Pio Nono, ò di Roma re santissimo, di Gesu vicario martyr, vera Maestà!« Ó kříži z kříže, ó přesladký kříži! Ó Maria milostivá, Matko naše nejčistší, ochraňuj Římany! - Otče Pie IX., ó přesvatý králi římský, náměstku Ježíše, mučedníku, pravý Majestáte!«

Dynastie savojská má ve svém znaku kříž, který byl převzat do znaku Itálie.

Slavný pontifikát.

Zjev Pia IX. charakterisuje Schmidlin: »Malý - s velkou, krásnou hlavou, silným vzrůstem vlasů, růžolící, s černýma, živýma očima a majestátním držením, postavy poněkud schýlené, s převislým dolním rtem. Měl sonorní a libozvučný hlas, také neobyčejnou výřečnost«.

Papstgeschichte
II. 107

Crispoliti o něm napsal: »Nikdy jsem neslyšel řečníka hlasu tak vřelého, jako zvony. - Nikdy jsem neviděl krásnějšího a sympatičtějšího starce«.

Tamtéž
108

Montalembert: »Neviděl jsem nikdy tolik velikosti a dobroty pohromadě. Pohotový a duchaplný, jasného rozumu, bohatého vědění, neobyčejné paměti, veselý, žoviální a vtipný až nad míru, okouzloval všechny a dovedl všechny získat. - Štědrý až do marnotratnosti, neměl pro sebe žádných nároků. - Jeho strava, oděv, obydlí bylo mnišské prostoty a zdrženlivosti, pravidelnosti. - Velký přítel hudby. Bez nepotismu, příbuzné držel daleko. - Měl říznou tvrdost a bojovnost, až drsnou nesmířlivost proti nepřítelům Církve. - Nikdo se mu neodvážil upírat jeho pevnost charakteru, nebojácnost a nesklonitelnost.«

Schmidlin
II. 108

Pelczar mluví o jeho řeči »přirozené, nehledané, podivuhodné pružnosti, plné poesie a vkusu estetického, a hlavně: plně bohaté naukou nebeskou.«

Pelczar
III. 355

Kardinál Manning, který ho dobře osobně znal, napsal o něm ve svém Pojednání 1878: »Intelektu jasného a mocného. - Jeho láska k lidem byla nesmírná, pečlivá, všímajíc si všeho individuálního. - Bylo vůlí Boží, že revoluce posledních osmdesáti let svou nejsilnější mocí padly na něho. Dlouhý čas měly zaplavovat jeho světské panství. Ale co se toto dalo, byli katolíci připoutáni ke stolci sv. Petra jako za žádného jiného papeže. Nikdy v dějinách jednota Církve nerozšířila se tak daleko, tak zcela, tak čistě a od světa tak nezávisle, a proto tak silně.«

Zardetti
128, 131, 238

Jako kněz byl všem příkladem. Modlil se denně breviář na kolenou, denně sloužil mši, denně navštěvoval Nejsv. Svátost.

O jeho vtipnosti koluje řada anekdot. Tak se vypravuje, jak 1846 několik římských pánů chtělo dát slavné tanečnici Fanny Elslerové stříbrnou korunu a přišli se poradit s papežem. »K tomu není třeba mé rady,« řekl, »protože zde se nejedná ani o čest Církve, ani o bezpečnost státu. Chcete-li však moji radu: zdá se mi, že by bylo vhodnější, kdybyste jí věnovali pár sandálů, protože koruna se dává hlavě a ne nohám.«

Pelczar
III. 354

Práce Pia IX. směřovala k vyvrácení všech bludů, jichž se v zmatku doby nakupilo tolik, že zdály se neodkliditelné.

Věnoval pozornost právě tak vnitřním zájmům Církve v jejích zřízeních, jako ji bránil zmužile proti mnohohlavému vnějšímu

nepříteli. Slavný jeho pontifikát byl zahájen dílem obrany Panny Marie. 8. prosince 1854 prohlášeno v chrámě sv. Petra jako dogma Neposkvrněné Početí.

Vyhlášení bylo přijato v řadách nepřátelů se zuřivostí. - »Přišlo včas, aby oživilo víru a zbožnost milionů duší, a stalo se přímou ranou jak racionalismu, tak popírání nadpřirozena, aby se postavilo proti materialismu, hledajícímu ráj na této ubohé zemi«. Pelczar III. 358

»Co jsem zakusil, když jsem se namáhal definovat dogma, lidský jazyk nevyjádří... Zatím co Bůh prohlašoval dogma ústy svého náměstka, Bůh sám dal mému duchu poznání tak jasné a tak široké o nepřírovnatelné čistotě Nejsvětější Panny, že má duše, vhloubená do propasti tohoto vědomí, byla zaplavena nevypověditelnými rozkošemi, rozkošemi, jež nejsou zemskými, aniž se mohou nalézt kde než v Nebi... Nebojím se prohlásit, že náměstku Boha bylo třeba zvláštní milosti, aby nezemřel něhou pod dojmy takového poznání, a takového citu z nepřírovnatelné krásy Neposkvrněné Marie«. Pelczar III. 357-8

Zvláštní sled Zjevení: 1846 La Saletta, 1858 Lourdy.

Nejmohutnějším činem jeho pontifikátu byl Syllabus z 8. prosince 1864 s encyklikou Quanta cura a vatikánský koncil 1869-1870. Syllabus byl souhrnným pohledem Pia IX. do bludných učení. »Syllabus je doktrinální antitesí k oněm slavným prohlášením lidských práv, jež byly signálem veřejného odpadlictví. - Proklamováním Práva Božího položil papež stavbu společnosti opět na její tradicionelní základ a pravé svobodě učinil průchod«. Zardetti 66

Syllabus obsahuje 80 bludných proposicí v 10 paragrafech. Způsobil »všeobecné vzrušení světa«. Pius IX. byl obviňován, že je proti pokroku 19. století, pro zavedení středověkého teokratismu, že rozvíří zápas mezi Církví a státem. Ve Francii byla jeho publikace zakázána, protože »se dotýká hlavních základů císařské konstituce«. Pelczar II. 445

• Jeho dogmatické potírání falešného liberalismu bylo nutným příkazem... Radikální svobodářské tendence nedaly se vůbec sloučit s katolickým pojmem svobody. - Bylo svatou povinností

Schmidlin
II. 318 nejvyššího učitelského stolce, ochrániti ono věčné a nezměnitelné, co je základem všech starých pravd«.

Syllabus zavrhuje učení pantheismu, naturalismu a absolutního racionalismu: že je Bůh identický se světem a přírodou, že na lidi nepůsobí, že lidský rozum je jediným rozhodčím pravého a falešného, že sám sobě stačí k dávání zákonů, že všechny náboženské pravdy z něho vyplynuly, že je sám hlavní osou veškerého poznání. Že Boží Zjevení podléhá vývinu a proto musí odpovídat lidskému rozumu, že křesťanská víra rozumu odporuje, že lidskému zdokonalování neprospívá, ale škodí, že zázraky a proctví jsou básnickými produkty a tajemství víry že jsou výsledky filosofických zkoumání. Že Bible je plna mythických výmyslů a Kristus sám mythickou fikcí.

Zavrhuje, aby se s theologickými naukami zacházelo jako s filosofickými, odsuzuje se, aby dogmata byla zkoumána rozumem, jako předměty přírodní vědy, zásadami věd přírodních. Odsuzuje se učení, že každý může následovat náboženství, jež jeho rozum za nejlepší uznává, zavrhuje se učení, že člověk může být v každé náboženské formě spasen a že v protestantismu, ježto je jen druhem křesťanství, možno se Bohu právě tak líbit, jako v katolicismu.

Pelczar
II. 443 Encyklika Quanta cura napomíná biskupy k vyhubení bludů, že sociální blaho a pokrok vyžadují, aby společnost byla řízena bez ohledů na náboženství, bez ohledů na správné a falešné. Zavrhuje svobodu ničící, vůli národa jako nejvyšší zákon, právní sílu událostí se stavších (*fatti compiuti nell' ordine civile*). Odsuzuje ty, kteří vystupují proti svěcení neděle, kteří žádají podřizování rodiny státním zákonům, odsuzuje ty, kteří chtějí odstranit klerus z výchovy jako nepokrokový, ty, kteří zavrhují časnou moc papežství a upírají Církvi právo neodvislosti, podřizujíce ji pod zákony státní.

Celá řada allokucí a bul papežských byla namířena proti nejškodlivějším bludům doby. Tak 1862-3 proti německým bludům o vědecké svobodě. Knihy kněze J. Froschhammera z Mnichova dány na index, protože »autor lidskému rozumu přikládá tako-

vou sílu a takovou svobodu mínění, že jimi autoritu Církve od- *Schmidlin*
hazuje stranou«. *II. 327*

Brání mysteria některých dogmatů, na něž lidský rozum je sláb. Při mnichovském sjezdu učenců káře Pius IX., »že mnozí katolíci svobodu vědy tak přehánějí, že staví se v zájmu vědeckého pokroku proti závěrům Svaté Stolice a jejích Kongregací. - Vždy musí mít katolická věda na zřeteli hranice rozumového poznání a před očima božské Zjevení jako vedoucí hvězdu, a proto neodvozovat tajemství ze základů přirozených«. *Schmidlin*
II. 327

Byl neúprosný v stihání všech knih, jež ohrožovaly nadpřirozené základy Církve. Allokuce z 1851 zavrhuje názory těch, kteří tvrdí, že papež má se smířit s pokrokem, liberalismem a moderní civilisací. »Svatá Stolica byla vždy ochráncem a podněcovatelem pravé civilisace. Ale nemůže uzavřít přátelství s těmi, kteří ohrožují katolicismus, oslabují a olupují Církev, pronásledují biskupy a řády, podporují protikatolický kultus, rozšiřují Církvi nepřátelská učení a spisy«. *Schmidlin*
II. 328

1875 píše německým biskupům, že sice musejí císaře poslouchati, ale odpíráti mu to, co je Boží. Zákony odporující církevnímu zřízení jsou neplatné. Žádná pozemská moc nemůže zbavit představené Církve jejich úřadu. V konsistorní řeči 1877 odmítá královské placet jako nespravedlivé. Nově založenou národní církev katolickou odsuzuje a exkomunikuje jejího původce.

Často varuje před »katolickým liberalismem«, jenž »pod zdáním zbožnosti svádí mnoho dobrých«. *Schmidlin*
II. 329

Zapovídá tajné společnosti, především lože zednářské, které se pod záminkou filantropie neobyčejně rozšířily. Obrací se proti socialismu a komunismu, jež svádí lidi ve jménu svobody a rovnosti předstíráním pozemského blaha k potírání soukromého majetku. Vydává nařízení proti pseudo-mystice spiritistů a okultistů.

1852 allokuce o nerozlučitelnosti manželství. Každé jiné spojení než svátostné je zhoubným konkubinátem. Civilní sňatek je pro katolíka nedovolený.

»Odsouzením bludů století v Syllabu byla naplněna jedna část

jeho missie. Bylo třeba, aby proti materialismu a naturalismu se ukázaly základní pravdy náboženství o Bohu, duši a světu - aby se určily hranice, kam až smí rozum - aby proti febronianismu a galikanismu se postavila obrana primátu a autority učitele církevního - aby se odmaskoval liberalismus a cesaropapismus - aby se ukázaly nepřerušitelné vztahy mezi Církví a státem - a to ve formě pozitivní. Dále bylo třeba určitých modifikací k ujednáním koncilu tridentského - přizpůsobení zákonů církevních potřebám doby - a konečně zlepšení discipliny kleru a náboženského života věřících. Proto svolán generální koncil«.

*Pelczar
II. 468*

Myšlenkou koncilu zabýval se Pius IX. už od 1849. Nežádal úsudek vlád a nepozval panovníky, »protože bylo třeba bát se vlivů rušivých a protože monarchové ztratili charakter katolický a nemohlo na ně být pohlíženo jako na obránce Církve«. Dovolil však, aby vlády poslaly na koncil své zástupce.

*Pelczar
II. 472*

Koncil způsobil ohromné vzrušení. Vědělo se, že bude jednat o dogmatu neomylnosti papežské. Koncil byl vyhlašován všemi liberály za vyhlášení války proti pokroku, svobodě a jiným moderním ideám. Také mezi katolickým klerem a věřícími vytvořily se strany pro a proti.

Mezi protestanty svolání koncilu vyprovokovalo celou řadu akcí. Protestováno proti němu na sjezdech v Berlíně, Groeningu, Ženevě, Vormsu, Stuttgartě, Augsburgu a jinde.

Volnomyšlenkáři udělali si 1869 sjezd v Neapoli, kde se ustavila »filantropická společnost«.

Z Ruska nesměl na kongres nikdo. Biskupové začali přicházet do Říma od listopadu 1869. Bylo jich 1044 - mnozí museli odejít nebo zemřeli, takže jejich počet se stále měnil. Byly zastoupeny všechny části světa. V některých městech pořádány protikatolické demonstrace, na př. v Bologni.

Zprávy o zasedáních tisk fantasticky komentoval.

Největší zápas rozvířil se o dogma o papežské neomylnosti. Část biskupů francouzských se přidržovala názoru Bossuetova, a nechtěla odsouzení galikanismu, jehož protektorem byl Napoleon III. Je to proud, který od 17. století byl proti primátu

římskému - právě tak jako febronianismus a josefinismus století 18. Rakouští biskupové byli plní josefinismu a liberalismu. Němečtí byli proti dogmatu, obávající se odpadu k protestantům a schismaticům. Francouze vedl jako odpůrce dogmatu biskup Dupanloup, Němce mnichovský probošt Döllinger. Kniha biskupa Dupanloupa: *Observations sur la controverse soulevée relativement à la définition de l' infallibilité au futur Concile* (Poznámky týkající se rozporu o definování neomylnosti na budoucím Koncilu) dala žurnalistice liberální a zednářské do rukou dobré zbraně - jako kniha Döllingerova pod jménem Janus: *Einige Bemerkungen über die Frage: Es ist zeitmässig, die Unfehlbarkeit des Papstes zu definieren?* (Je včasné, definovat neomylnost papeže?)

Tisk se zabýval otázkami, že neomylnost povede k osobní idolatrii papežství, že se bude týkat všech výroků papeže, že papež bude si osobovat právo na sesazování a dosazování panovníků, že v rukou papeže a Jesuitů bude neomezená moc, že biskupové budou zbaveni jakékoliv autority. Největší agitace proti koncilu byla v Prusku.

Pius IX. nemohl mít osobního vlivu na koncil a také nečinil nátlaku.

V Itálii se šířily zprávy, že papež dá zapsat mezi dogmata časné panství.

Obhájci neomylnosti byli především kardinál Manning, Guéranger, Deschamps, Spalding, Senestry - v Německu Anti-Janus, odpůrce Döllingerův. Slavně zaznívá z této doby výrok Blanc de Saint-Bonneta: »Tento svět se nevysvětluje leč Ježíšem Kristem. Jinak svět byl by přišel o světlo a světlo nebylo by přišlo na svět. Ježíš Kristus, odcházeje, nemohl nechat tohoto světla uhasnouti, ani ho svěřiti člověku, který ho již jednou pustil z rukou. Bylo třeba upevniti světlo na pochodeň, a to tak, aby nikdo nemohl odloučit této pochodně od tohoto světla: touto pochodní je neomylnost Církve. - Je třeba, aby pochodně byla zažehnuta, aby lidé viděli světlo. Je třeba, aby světlo bylo sjednoceno v pochodně, aby se nemohl rozplemeniti blud. Je potřebí tohoto

dvojího zázraku, aby člověk byl v božském fluidu, v němž se uchovává jeho svoboda.« (L' Infaillibilité).

Když došlo ke konečnému hlasování o dogmatu, odjeli z Říma ti biskupové, kteří byli proti. Zůstali z nich jen dva. Dogma vyhlášeno. »Je největším činem Pia IX. Dixit et commota est terra. Promluvil a pohla se země. - Že narazilo dogma u moderních katolíků, nelze se divit. Nejenže mělo ohromné důsledky, ale také předpoklady. Kdo nevěří živě v nadpřirozený božský pořádek věcí, jak jsme tomu nuceni u všech svátostí - na ono bezprostřední, božské vedení Církve skrze Ducha Svatého - ten se stěží vzpruží k víře v dogma o neomylnosti. - Nedivme se, že mezi katolíky bylo mnoho takových, kteří ve své přirozené chytrosti nechápali mocnou odvahu obřího ducha, jeho pohled přímý, pronikavý, budoucnost předvídající - přemáhající všechny okolnosti a těžkosti s genialitou vyšší, než je přirozená«.

Zardetti
71-3

»Ve chvíli, kdy se četlo prohlášení, propukla bouře, která od rána se temně ohlašovala. - Nesmírné světlo blesku ozářilo všechny přítomné. Hrom neustal rachotit až do konce předčítání. Všichni mysleli na Sinaj a zdálo se, že národům zjevuje se nová pravda, jako zákon Mojžíšův, uprostřed hromu a blesku.«

Villefranche
Pie IX. 297-8

»Zatím co v basilice zaznívaly posvátné žalmy a zpěvy, blesk udeřil do kupole a rozbil několik oken absidy svatého Processa a Martiniána, před níž stál papežský trůn!« (V. Frond).

Actes Histoire
du Concil 246

»Náměstek Kristův, viditelná hlava Církve bojující, obdržel přímo od Ježíše Krista primát, ne pouze úcty, ale pravé a vlastní pravomoci. - Náměstek svatého Petra je Pontifex Romanus a jeho povinností není pouze bdít nad Církví a řídit ji, ale vykonávat nad ní celou svrchovanou moc. - Když mluví ex cathedra, jako pastýř a učitel všech křesťanů, dle nejvyšší své apoštolské autority, o nauce, týkající se víry a mravů, musí být celou Církví slyšen - jako neomylný« (Pastor aeternus. Věčný pastýř). Kardinál Schwarzenberg náležel k odpůrcům dogmatu a neúčastnil se veřejného zasedání. Po koncilu složil vyznání víry na dekrety koncilu do rukou papežových: »Svatý Otče, od počátku byl jsem jiného mínění. - A nyní - přerušil ho papež - nemáš mo-

Pelczar
II. 535

je mínění, ale moji víru! - Ano, s nejvroucnějším srdcem!« Kardinál prosil pak za odpuštění. Pius IX. ho objal: »Není co odpuštět!«

Kardinál pokračoval: »Pochyboval-li jsem, to proto, že jsem se bál, aby definice o dogmatu nepřinesla škodu mým drahým Čechům, jejichž postavení Vaše Svatost zná. Ale nyní kladu sebe a svoje stádo do rukou náměstka Ježíše Krista«.

»Není se čeho bát«, řekl Pius IX. »Uvidíš, že vše půjde dobře. Důvěřuj v Pána, který ti pomůže«. *Pelczar II. 536*

Válka francouzsko-německá urychlila zakončení koncilu, jehož úkol nedokončen. Další sezení odložena na dobu příhodnější.

»Bůh je s námi a bude s námi do skonání časů« zní neosláblá důvěra tohoto velkého pastýře na sklonku jeho posledních dnů. (Allokuce z 22. června 1877).

Když mluvil po pádu Říma k starým úředníkům vojsk papežských, řekl (1872): »Revoluce se zabije sama. Padne týmiž zbraněmi, kterých použila proti pravdě a spravedlnosti, proti Církvi, proti všemu, co je svatého na zemi«. *Pelczar III. 335*

2. Matka a dítě

Aedificavit sibi domum Maria.

Maria sobě dům vystavěla.

(Nápis na chrámu Marie Pomocnice v Turině).

V Becchi.

Jdeme-li od Turina směrem jihovýchodním, dostaneme se do kraje vinic. Po mírně zvlněných pahorcích zdviňají se pravidelné, široké řady vinné révy. Krajina je úrodná. Středověká malá města s hrady na vrcholcích, zbytky hradeb, s křivými a úzkými ulicemi, se sídly místní starobylé šlechty, starými kostely na náměstích, jakoby nepoznala ani příliš zubu času.

Tudy dojdeme starého Chieri, kde svatý František z Assisi sám založil klášter františkánský - města stu věží (la città dalle cento torri), jež kdysi chránily jeho mocné hradby.

Z Chieri stoupá silnice do Castelnovo d' Asti, staré vojenské pevnosti, se zachovalým hradem. Dnes má jméno Castelnovo Don Bosco. Odtud není již daleko do rodiska svatého Jana Bosca, jemuž bylo Castelnovo farností - do Becchi. Z Turina je do Becchi asi třicet kilometrů.

Becchi je vinařská samota o několika číslech. Její vlastní obcí je

Murialdo. Je to zapadlý kraj malebného Piemontu. Žádná dráha sem nevede. Zachovalo dodnes svůj odlehlý ráz. Převládají vinice a louky, kam oko dosáhne.

Domek, v němž se světec narodil, je na náhorní plošince. Spatříme miniaturní obydlí piemontského chudého sedláka. Zdá se nám, že do malé kuchyně nemohla se ani vejít rodina kolem stolu. Vedle kuchyňky je chlív - nad nimi sýpka s komorou. A to je všechno.

Dnes je domek majetkem kongregace Salesiánů a stal se poutním místem. Proti němu postavily italské děti kostel Marie Pomocnice. U kostela je malé museum s hospicem. Od rodného domku světce je rozhled na všechny strany. Vidíme okolní samoty vinařů - vinice, louky a háje, na obzoru svítí věž kostela z Buttigliery. Travnatý svah při domě - louka snů - na níž jako hoch pásával matčiny krávy - dostala kapličku.

V chudém domečku na samotě se narodil 16. srpna 1815 svatý Jan Bosco. Zde prožil celé své mládí. Srůstal s půdou a přírodou, tak jako každé selské dítě s ní srůstá, protože všechn život byl s ní svázán.

Ví o každém svahu, každé cestě, každém ptáku: kdy budou hnízdit, kde, zná jejich nejtajnější úkryty v křovích i vysokých korunách stromů, na něž vylézá s dovedností nevšední. Chudoba učí ho rozumět tomu, jak třeba vroucně se modlit za chléb ve zdejší, neboť přicházejí dny, kdy se ho nedostává. A zde Otec, jenž je na nebesích, je jediným otcem: dítě ztratilo otce - Františka Bosca - když mu byla dvě léta. Vdova Markéta stará se o tři hochy a mužovu matku: nejstarší syn, Antonín, je z prvního manželství mužova, Josef a nejmladší Jan jsou její děti vlastní. S babičkou dělí se matka Markéta o vládu v domě: vládne babička - pole a vinice obdělává Markéta sama. Dovede všechny polní práce. Na okolních trzích prodává, co se dá zpeněžit: máslo, vejce, drůbež, hrozny, ovoce.

Matka Markéta je krásná ženská postava. Neuměla číst ani psát. Byla prostou venkovankou. Ale měla smysl, který se stal jedním z hlavních rysů jejího syna světce: vidět věci až do je-

jích základu. Dovedla je vidět s takovou přesností, živostí a porozuměním, že stala se pro svého syna nejen pramenem životní moudrosti, ale i vzorem vychování rodinného.

Všechno, co matka říkala a co dělala, bylo pro děti nepochybné. Nebylo v ní rozporu. Byla ve všem tak celá! Všechno, čeho se dotkla, proměňovala v soulad. Všechno, co dětem říkala, bylo tak živé a plné, protože mezi jejími slovy a skutky nebylo trhliny. Neznala rozmarů, rozporů, mrzutostí. Byla lidsky celá. Měla živou víru, hlubokou zbožnost, oddanost k Bohu bez rozpaků. Bůh byl pro ni tak živý, tak určitý, tak všudypřítomný, že opakovala-li svým hochům: Bůh vás vidí - Bůh vás vždy vidí - cítili, že mluví nepochybnou pravdu. Vidí-li nás Bůh a jsme-li si toho vědomi, že nás vidí, začneme brzy i my vidět Boha: taková náboženská výchova měla hluboký základ, jež těžko bylo zviklati.

Vidíme ji, upracovanou venkovanku, jak za jasné měsíční noci vyvádí své hochy před dům, aby se dívali na hvězdy a obdivovali všemohoucnost Boží. Po celý svůj život dotýkala se takové zázračné tkáně života, poseté hvězdami. Byla tak prostá, že to vyjadřovala jen prostě, ale tím silnější dojmy v duši hochů zůstaly. Dítěti hvězdy již nikdy neuhaslý. Duhový lom barev nebeských zůstal v duši.

Kvetoucí louka vyvolávala u ní nadšení z Boží krásy a dobroty. Když se jí narodil nejmladší syn Jan, zasvětila ho Matce Boží. Plně vědoma toho, čím je lidskému dítěti matka, a žízniva kromobyčejného posvěcení tohoto dítěte, nabídla je Panně: »Když jsi přišel na svět, zasvětila jsem tě přeblahoslavené Panně«.

Od matky pocházela zvláště silná jeho zbožnost k Anděli strážci. »Mohl říci, že jej vidí svýma očima, tak byl přesvědčen o jeho blízkosti po svém boku«. Viděla-li nedbale ustrojená děvčata, říkala jim: »Co tomu říká váš Anděl strážný? Jistě si zakrývá tvář!« Ty strážné anděly, které potkávala na své životní cestě, znala hlubokým úderem svého srdce. Pro ni byli zcela skuteční. Mohla svým chlapcům o nich tolik vyprávět!

Denně modlila se růženec. Modlitba byla jí potřebou, jako dý-

chání. Naučila své dítě tomu, že je třeba, aby se z modlitby stal přirozený způsob rozmluvy s Bohem - přirozené jednání. Prosit Boha, děkovat mu, vzývat jej - bylo něčím samozřejmým. Jeden krásný rys, o němž vypráví Lemoyne, kreslí výrazně její lásku k lidem: než šla spat, vyzvala chlapce k modlitbě za neznámého umírajícího této noci, aby jeho duše nebyla ztracena.

*Memorie
I. 160*

Lemoyne nám vypravuje, jak její chudý dům byl útočištěm vojenských zběhů, uprchlých vězňů a žebráků, i vojenských hlídek, které v té neklidné době procházely krajem. Neodpírala pohostinství, a také za ně nic nebrala, než dobré slovo. Ale hosté museli se pomodlit s její rodinou - před večeří, o níž se s nimi podělila. Byť byly večeře chudé, štědrost byla královská a hosté si toho byli vědomi. Někdy se stalo, že uprchlý vězeň, kterého se ujala, kterému spravila prádlo a kterého nakrmila - spal ukryt ve chlévě, a vojáci, kteří ho hledali, dostali nocleh na půdě. Nebylo-li v domě mouky, vařila polévku z vody a starého chleba. Malý Jan Bosco často ji vařil místo matky.

Zvláště často se u ní zastavovali podomní obchodníci, protože vidět po dlouhém putování kus domova, bylo nade všechno. Prohlédla jim mateřsky koše a zabavila obrázky a knihy, které se jí nelíbily. S jejich svolením přikládala je na oheň, který jim ohříval večeři. Tak úřad inkvisitora byl zmírněn pohostinstvím velkodušného srdce, které chtělo svět chránit před nakažlivostí špatnosti. Od každého žádala - místo díků - aby se s rodinou společně pomodlil.

Krupobití zničilo vinice. »Bůh všechno dobře řídí«, řekla, dívajíc se na zničenou práci celého roku. Bylo by se jí zdálo hloupým, naříkat. »Bůh dal, Bůh vzal« říkala, potkala-li ji nějaká ztráta. Lemoyne o ní praví: »Byla vždy klidná a nikdy neměla k nikomu odpor. Nemusela nikdy nikomu nic odpouštět, protože se nikdy necítila uražena. Její snahou bylo vždy, dělat dobře, komu mohla a neučinit nikomu nic zlého, ani slovíčkem méně ohleduplným, nebo méně laskavým. A přece byla povahy velmi citlivé. Její citlivost byla však tak plná lásky k druhým, že dobře mohla být zvana matkou potřebných«.

*Memorie
I.149*

Zvláště silný byl u ní děs z hříchu. Nikdy neváhala jít otevřeně a přímo proti všemu, v čem viděla urážku Boha. Svoji otevřeností byla známa široko daleko v celém okolí. Dovedla překazit své sousedce nezákonný poměr, říci děvčatům, byla-li špatně ustrojena, vysvětlit, že byla lež, co řekl ten neb onen.

Jak vtipně si počínala, svědčí historka o zloději hroznů, Jednoho roku byla malá úroda hroznů, stouply v ceně a to lákalo viniční zloděje k výletům do osamělejších vinic. Sedláci si dělali sami hájníky a v noci se střídali v hlídkách. Také matce Markétě se ztrácely ve vzdálenější vinici hrozny. Dávala pozor. Jednoho dne viděla jakéhosi muže, jak si prohlíží plot a břehy její vinice, jakoby hledal vhodné místo. Řekla svým chlapcům: »Bojím se, že dnes v noci nám chtějí ukrást hrozny. Musíme si tedy dát pozor. Musíte být docela tiše, a až vám dám znamení, začnete křičet ze všech sil: Na zloděje, na zloděje!«

Přišla temná noc. Matka Markéta vyhlédla místo pro sebe a chlapce na zemi. Nedaleko si připravili staré hrnce a staré železo. Tiše čekali. Najednou zahlédla mužský stín. Chlapci dávali pozor na znamení. Když se zloděj dotkl prvního hroznů, matka Markéta zvolala: »Zbojníku! Chceš přijít do pekla pro trochu hroznů?« a chlapci začali křičet: »Na zloděje! Na zloděje! Rychle, rychle, tady, s této strany!« Protože při tom tloukli do starých hrnců, rámus byl takový, jakoby celá vesnice byla vzhůru. Netřeba říkat, jak rychle zloděj zmizel.

Scene morali
52-3 Matka Markéta, uspokojena vítězstvím, řekla: »Vidíte, také bez flinty jsme zahnali zloděje!« A všichni se smáli upřímně - podotýká Lemoyne.

Světce prošel u ní výchovou vůle, již matka Markéta rozuměla znamenitě. Dovedla dětem odpírat určité věci, aby jim znemožňovala určité návyky. Jejich snídání byl kousek chleba. Voda v Becchi byla dobrá a mléka bylo třeba na jiné věci. Vyžadovala přesnost a dochvilnost práce neúprosně. V jejím chudobném domě se světec naučil rozumět službě věcí. Poznal, jak vzácný je chléb, dobytý prací celé rodiny - jakým hříchem je - jakým trestuhodným mrháním lidské energie, pohodit jen kousíček. Měl

mateřský cit pro funkce věci, jemuž se naučil z domova. Dojídal i jako velký po chlapcích zbytky chleba, které zůstaly na stole. Byla to lekce z Otčenáše, nad níž nebylo mocnější. Ničím nesmělo se mrhat nadarmo - ani světlem, ani ohněm. Ale to nevadilo nikdy velkodušné štědrosti k druhým.

Matka jim doprávala ráda sváteční výjimky z jejich strohé chudoby: tak do kostela nastrojila chlapce co nejpečlivěji. Šla-li na trh do Castelnua nebo Chieri, věděli, že každému něco donese. Čekali ji na návrší a střelhibitě sbíhali jí naproti, když se objevila v záhybu cesty. Přinášela věci, potřebné domácnosti - vždy něco babičce - a každému chlapci kousek svatojánského chleba. Nejprve však došli domů. Zeptala se babičky, byli-li hoši hodní. A pak teprve vyndávala z košíka, co donesla.

Babička se prokazovala největší úcta v domě. Stařenka byla si toho vědoma a žárlivě si ji střežila. Když chlapci něco provedli, museli jí donést prut, který ležel na skříni. Pak následoval výslech - přísná výzva: »Odpros!« a tím obyčejně všechno skončilo. Protože babička těžce chodila, byli hoši naváděni chlapci ze sousedství, aby před babičkou utekli. »Co by tomu řekla maminka« - byla obvyklá námitka: tak nesmyslnou se jim zdála jakákoli myšlenka vzpoury proti matce.

Třebaže její poměr k synům byl tak vážný, nebyla k nim nikterak upjata. Lemoyne nám vypráví, jak ráda je nechávala vydovádět a vymluvit, a jak chlapci neměli před ní žádného tajemství. Zachránil nám některé historky z prostého jejich života.

Jednou dostala se matka Markéta se svým synem Janem do sporu o zloděje. Janovi bylo asi sedm let. Pásl matčinu krávu na louce blízko domu. Okolo něho pobíhal krocan a chlapec pozoroval jej se zájmem. Najednou krocan zmizel - a na cestě pod domkem vykračoval si neznámý pocestný. Chlapce to znepokojilo. Ačkoliv pocestný ničeho nenesl, přece hoch vyskočil a pustil se za ním. Byl náhle přesvědčen, že muž je zlodějem jeho krocana... »Neodejdete, dokud mi nevrátíte krocana!« zvolal na cizince.

»Zbláznil jsi se?« zamračil se pocestný. »Nerozuměl jste? Sem s

krocanem, kterého jste mi ukradl!« zvolal hoch. »Kde pak chceš, abych ho měl schovaného?« vysmíval se cizinec. »To nic nedělá, že ho nemáte na zádech, ale já ho chci«, důrazně volal chlapec. »Vidím, že máš rád žerty, ale nemám na to čas«, zabručel cizinec a rychle odcházel. Chlapec ho předběhl: »Neodejdete, pokud mi nevrátíte, co jste mi vzal, a budu křičet zloděj, a nepřijde-li nikdo, skočím vám pod nohy a nenechám vás odejít!«

Tato odhodlanost, poznamenává Lemoyne - tak poděsila muže, že se obrátil, vytáhl z blízkého příkopu pytel - do něhož ukryl krocana. »Chtěl jsem si udělat z tebe žert, zpozoruješ-li zmizení svého kohoutka« řekl - a krocana vytáhl z pytle.

»Takové žerty si podruhé nechte, protože byste měl se mnou co dělat« řekl hoch a odběhl k matce, aby jí vypověděl celou událost.

Matce se zdálo, že byl opovážlivý. »Což kdyby ti ho nebyl vzal? Věděl jsem jistě, že mi ho ukradl! Nikdo jiný tam nebyl - a krocana zmizel!«

Vysvětlila mu, že nebyl-li nikdo jiný na blízku, neznamenal to ještě, že tento muž ukradl krocana - nač malý Jan poznamenal: »Kdybych byl na tohle všechno myslel, krocana byl už dávno pryč!

Poslechni, nebyla by to tak velká ztráta. Víš, že na to tak nekoukám, když by z toho mělo vzejít nějaké nepřátelství s lidmi. Pro jeden hrozen nebo trochu ovoce nerada bych vyvolávala válku s druhými. Nezboří se svět pro takové maličkosti.

Tak byste si tedy dala všechno vzít a ani si nepostýskala?

Pomalu! Kdyby šlo o dobro mé rodiny, viděl bys, strpěla-li bych násilnictví!

Nevidíte, že ten člověk byl tak drzý a ještě lhal?

Jak víš, že lhal? Možná, že přece jen žertoval?«

Ta slova zarazila chlapce.

Pro matku Markétu nebyla ztráta krocana maličkostí - vždyť za něho byla by koupila na trhu leccos, co bylo nutné pro domácnost - ale vycítila dobře, že věci musejí v duši malého hochy dostat svou pravou míru. »Nu dobře - snad tedy byl vinný. Ale měl

jsi přijmout omluvu a ušetřit si svoje poslední výhrůžky. Když už jsi měl svého kohoutka, více nebylo třeba.

Tedy jsem udělal něco zlého?

To neříkám. Tvůj úmysl byl dobrý a věc se podařila. Ale varuj se, někde o tom mluvit. Kdybys někdy toho muže potkal, dělej, jako bys byl na vše zapomenul. Mít jen jednoho nepřítele je mnoho«. *Scene 41-50*

Tak prochází tato velkodušná postava dětstvím světcovým, chráníc je všeho, co by mohlo porušit rovnováhu jeho duše. Pro chudobu měla pochopení evangelické: bylo to patření na věci z jejich duchovního základu, bez vměšování jakékoliv chytrosti. Když jí později farář Don Dassano řekl, aby rozmluvila synovi jeho úmysl, vstoupit do kláštera k Františkánům, protože by jí nemohl ničím pomáhat, ohradila se: »Sám zkoumej krok, který chceš udělat« - řekla synovi - »pak jdi za svým povoláním a neohlížej se na nikoho. Na mne také ne. Nechci od tebe a nečekám ničeho. Narodila jsem se v chudobě, žila jsem v chudobě a chci v ní zemřít. A musím ti říci, že kdybys se stal snad světským knězem a zbohatl, ani jednou bych tě nenavštívila«. *Memorie I. 296*

Světec vypráví ve svých Pamětech, jak před jeho odchodem do semináře zavolala ho večer k sobě a řekla mu: »Oblékl jsi kněžský šat a mám z toho radost, jakou jen může mít matka nad štěstím svého syna. Ale pamatuj si dobře, že šat nedělá ještě stav, že k tomu je třeba dělání ctnosti. Kdybys měl někdy pochyby o svém povolání, raději jej svlékni, než abys jej zneuctil. Měla bych raději ze syna chudého sedláka, než špatného kněze«.

Slyšíme-li její poslední slova na smrtelné posteli - táž tónina z nich zní: »Nehledej nikdy lesk, ani slávu ve svých podnicích. Sláva Boha, to je nejvyšší cíl. A chudoba je cesta k jejímu uskutečňování«. *Memorie V. 562*

Měla tak jasné vědomí o životě duše, že nic ji nezmátlo. A právě tento pohled na život s výšky činí z ní postavu hrdinnou. Položila velmi bezpečné základy výchově světcově - a položila je z prosté živé víry.

Když zemřela u svého syna světce v Turině 1856 a hledali šat,

do něhož by ji převlékli do truhly, nenalezli. Nezanechávala ničeho. Jak to bylo úplné, úplné až do posledního vydechnutí!

Chlapectví.

Největší bolestí dětství svatého Bosca - na niž později vzpomínal - byla smrt kosa, kterého naučil zpívat - a kterého mu kocour sežral. Nebyl několik dní k utišení. Poznal sílu vášně, z níž jej matka vlídně vyvedla.

Od dětství je na něm jeden rys výrazný: rád dělal to, z čeho druzí měli radost. Mohl-li vyměnit na pastvě kamarádovi svůj běžejší chléb za jeho černější, byl spokojen.

Divil se nesmírně, když kněz, kterého potkal a pozdravil s nadšením své dětské vroucnosti, odpověděl mu nevšímavě. Ptal se matky, jak je možné, že kněz nemá rád chlapce. Odpověděla mu, že kněz má jiné starosti, než aby se bavil s chlapci. Ale on mínil, že by bylo tak snadno, být knězem a dělat chlapcům radost.

Stával se žhavým. Rád smířoval rozvaděné kamarády a nade vše rád je bavil. Zval je ke své modlitbě, když zazněl z Murialda zvon k Angelus. Jeho dětské duši bylo v modlitbě tak dobře.

Na louce u domku v Becchi stála stará hruška. K ní v neděli a ve svátek hrnulo se zvláštní obecenstvo: malé děti, hlavně chlapci, a sedláci s rodinou z okolních samot. Také matka Markéta byla tam a jeho bratři Antonín a Josef.

Od hrušky k protějšímu stromu byl napjat provaz - pod ním rozestřen starý koberec - uprostřed postaven stolec a u něho židle. Malý Jan Bosco skončil své přípravy. Pak vyzval shromážděné, aby se pomodlili růženec . . . Pak se zazpívala nábožná píseň . . . Pak opakoval kázání pana kaplana z Murialda . . . To už se zdálo některým přílišné. Vybízeli ho, aby si pospíšil, jinak že odejdou. »Odejít můžete, ale potom se nevracejte!« varoval vážně. Ještě jedna krátká modlitba - konečně: vábivé představení malého Bosca počíná!

Chodil po provaze, po rukách, skákal přes provaz a byl na něm

obratnějši než provazolezci z povolání. Ale co bylo nade všechno podívání: dovedl zhltnout peníz a vytáhnout ho z nosu druhého, z jednoho vejce vykouzlit jich několik, zabít slepici a nechat ji obživnout - a jiné kratochvíle, které odkoukal kejklířům, když ho matka někdy s sebou vzala na trh do města. Svědčilo o velkém bystrozraku chlapcově, jak rychle pronikal do tajemství kouzelnických představení. Když se o jeho dovednosti začalo po okolí vyprávět, neviděli ho potulní komedianti rádi u své boudy. Tyto skoky, chlapecké rejdní, podnikání, vymýšlení, byly siláckými kousky jeho chlapectví živého a hbitého. Je nad pomyslení zručný a obratný. Ale co je zvláštního na tomto chlapci, živém jako rtuť: jeho záliba je v tom, že druzí se baví. Těší se z toho, naslouchají-li druzí s napětím, když jim vypráví. Našel cestu, jak působit na své okolí. A využívá ji plnou měrou po své chuti. Za svá představení nic neběře. Má radost, má-li úspěch: právě tak v modlitbě, jako ve hře. Modlí se právě tak opravdově, jak opravdově si hraje. Celou svojí bytostí účastní se všeho, čeho se jeho život dotýká.

Jeviště se postupně zvětšuje - počet chlapců okolo něho vzrůstá. Je to rozený náčelník hochů: rozumí jim proto tak dobře, protože sám je především chlapcem, se vši životností a pružností údů a myslí. Budí ozvěnu nadšení, stává se vůdcem malé tlupy, a až přijdou zimní dny nebo nepohody, budou mít své sýpky, stodoly, na svoje zábavné schůzky a poutavá vypravování. Jen to je neobvyklé, že se tak rád s nimi modlí - jako se rád modlí sám: jeho víra nemá žádné trhliny, je celá - silná podpora velkého vzoru matky - jí vlévá oheň.

Když mu bylo devět let, měl sen, jenž mu jasně ukázal jeho životní dráhu. Napsal jej na přání Pia IX. do svých Pamětí. A zde se poprvé dotýkáme něčeho, co jej provázelo celý život jako určité vedení.

On sám o svém vnitřním životě mluvil vždy málo - známe jej spíše z odrazu díla a odrazu osobnosti, než přímo. Je mnoho důležitých věcí, které o sobě neříkal. Proto tím závažnější je, co máme zachováno. Jeho sny měly ráz vidění, tak podrobných, že pa-

matoval sebe menší detaily - a byly nezapomenutelné . . . Jsou to sny, věci nehmotné, vanutí z nesmírné hloubky bytí, doléhající až k lidskému vědomí.

První sen, o němž vypráví, byl viděním vlastního poslání. Ale devítiletému chlapci způsobil zděšení. Zdálo se mu, že je uprostřed chlapců, kteří si hráli a křičeli. Někteří klnuli a utíkal k nim, aby je několika ranami přiměl k mlčení. »Zářící postava muže ho zastavila a slyšel: Ne bitím, ale mírností a láskou«. Zmaten odpovéděl, že je chudý, hloupý hoch. »Dám ti učitelku, pod jejím vedením staneš se moudrým, neboť bez ní každá moudrost je pošetilostí«, slyšel. V témže okamžiku spatřil vznešenou Paní. Zdálo se mu, že její plášť, vlající na všechny strany, je poset nejzářivějšími hvězdami. »Dej pozor!« řekla. Chlapci zmizeli. Místo nich viděl množství koz, psů, koček, koňů a různých zvířat. »Tu je tvé pole, tu pracuj! Staň se pokorným, silným, udatným. To, co se stane nyní z těchto zvířat, můžeš udělat pro mé syny«. V zápětí spatřil, jak se divoká zvířata proměnila v mírné beránky a obklopila Muže a Paní. Plakal, nerozuměl ničemu. Položila mu ruku na hlavu: »Časem porozumíš všemu!«

*Memorie
I. 123-126*

Probudil se, cíťe na svých rukou ještě bolest od ran, jež rozdával a políčky, kterými mu chlapci spláceli. Nemohl spát. Ráno, vzrušen, vyprávěl svůj sen matce, bratrům a babičce. Bratr Josef řekl: »Staneš se pasákem koz a ovcí!« Bratr Antonín suše: Budeš náčelníkem banditů!« Matka: »Kdož ví, zda se nestaneš knězem!«

Lemoyne připomíná, že světec nechtěl vyprávět než nejmenší část snu, který zvláště v prvních osmnácti letech měl stále živě před očima. Ale jistota příslibení, jež se mu dostala tímto snem - a byla dalšími vždy stupňována - způsobilá, že všechno, co podnikal, dělal s bezpečným klidem, i když se to na první pohled zdálo druhým pošetilostí.

Matka byla by ráda posílala Jana do školy. Nejbližší byla v Castelnovu, hodinu vzdáleném. Ale jeho nevlastní bratr Antonín rázně se opřel matčíným úmyslům. Byla to selská nedůvěra k »panské učenosti«, ale i žárlivost na vtipného a bystrého mladší-

ho bratra. Rozdíl mezi nimi byl 12 let a Antonín si začínal osobovat vedoucí úlohu muže v domě. Matka nechtěla v domě hádek a chtěla všechno vyřídit smírnou cestou. Ujednáno, že po polních pracích bude Jan docházet do školy do Capriglia, hodinu vzdáleného. Tam se také Jan Bosco naučil u kaplana v zimních měsících základům čtení a psaní. (1824-5).

Od té doby bude vždy viděn s knížkami v ruce: v jedné provaz od krávy, která se pase - v druhé knížku, z níž se učí. V každé volné chvíli u knížky. Byla to přímo žízeň po učení, a nemít tohoto hladu, sotva by byl mohl dojít dále. Příští zimu nemohl už pravidelně ke knězi docházet, protože bratr Antonín měl pro něj domácí práce, a Jan zakusil, jak touha po učení je mukou stále větší.

1826 připravovala ho matka sama k svatému přijímání. Když mu dobře dopadla zkouška z katechismu u probošta v Castelnovu, byl připuštěn, dříve než druhí, ke zpovědi. Třikrát šla s ním matka ke zpovědi - konečně, 26. března, k prvnímu přijímání. Měl nejlepší přípravu, jakou mohl mít - nevinnost dětské duše - a nejlepší učitelku - matku. Jak dobře to znala, že duše musí žít z Boha, aby mohla vytvořit svůj pozemský život - správně, beze ztrát - a dostat se ke svému vyššímu - věčnému.

Roku 1826 byly v Buttighiera d' Asti misie jako příprava k jubileu, vyhlášenému Lvem XII. (Pouť k hrobům svatého Petra a Pavla.) Z Becchi chodilo na misie několik lidí, mezi nimi i malý Jan Bosco. Kaplan z Murialda, Don Calosso, chodil také na tyto misie. Při návratu z jednoho kázání všimnul si malého chlapce. Ptal se ho žertem, zapamatoval-li si něco z kázání misionářů. K jeho podivu chlapec vyložil jasně všechno, co slyšel, správně a v logickém pořadí. Pamět chlapcova zdála se mu jedinečnou. Když se dozvěděl, jak se jmenuje, odkud je a proč nechodí do školy, slyšel od chlapce ještě upřímné doznání: »Chtěl bych chodit do školy, abch mohl studovat a neztrácel čas.

Proč bys chtěl studovat?

Abych se stal knězem.

Proč chceš být knězem?

Memorie
I. 176-181

Abych se sblížil s chlapci, mohl k nim mluvit a učit se s nimi náboženství. Když se o ně nikdo nebude starat, stanou se špatnými.«

Don Calosso vyzval chlapce, aby k němu v neděli přišel se svou matkou. Nabídl jí, že bude chlapce učit sám. Ale bratr Antonín postavil se proti tomu. Konečně sjednáno, že po čas letních prací bude Jan docházet do Murialda jen zavčas ráno, potom bude pomáhat na poli.

Tento kněz zůstal ve vzpomínce světcově světlou památkou. Říkal, že teprve u něho pochopil, co je život duše. Dostalo se mu od něho silného nárazu duchovního.

Učení šlo rychle kupředu. Začalo se italskou mluvnicí, o dva měsíce mohl se již pustit do mluvnice latinské. Nejdůležitější bylo, že přišel někdo, kdo mu dal naději, dostat se dopředu. Kněz rozdmýchával v něm touhu po cíli.

Ačkoliv chlapec nezanedbával žádnou práci, uloženou mu bratrem - okopával vinici, kosil a sušil seno s druhými, pásal krávy, orál - docházelo k scénám, z nichž jednu z nich popisuje sám světec: »Jednoho dne řekl bratr Antonín matce a mému bratru Josefovi: A teď už toho mám dost! S tou gramatikou to musí přestat! Vyrostl jsem velký a silný a nebylo mi třeba žádných knih.

- Já, v tom okamžiku pohnut vášní a pohrdáním, řekl jsem, co jsem neměl: Mluvíš špatně. Nevíš, že náš osel je silnější než ty a také nikdy nechodil do školy? - Na ta slova Antonín zuřivě vyskočil a já vzal nohy na ramena, abych ušel jeho ranám a polhlavkům.«

Memorie
I. 184

Výjevy se opakovaly. »Panáček chce studovat. Chce to mít pohodlné a my abychom jedli polentu. Myslíš si, že umřeme hlady, abychom ti zaplatili stravné? Já ti dám studie! Odvráť hlavu od toho bláznovství! Nepotřebujeme doktorů! Jdi kopat!« Viděl-li ho s knihou, vyražel mu ji z ruky. Viděl-li ho mlčícího, ponořeného v myšlenky, vysmíval se: »Nač pak myslíš? Snad na své sny? Budeš sedlákem, jako jsem jím já!« Nepojmenoval ho jinak než studentem, doktůrkem, panáčkem.

Vlastní jeho bratr Josef - o dva roky starší - měl s ním však bra-

trský soucit. Měl ho velmi rád. Pomáhal světcí až do své smrti. Lemoyne o něm píše, že byl člověk přesný, spolehlivý a výborného charakteru. Na první pohled zdál se vážný, skoro drsný.◀ *Memorie V. 602*

Stal se z něho typický piemontský sedlák. Postavou i mnohými rysy byli si se světcem podobni. Jednoho dne přišel do Turina koupit dva voly. Měl s sebou 300 lir. Když viděl nedostatek světcův, dal mu peníze se slovy: »Vidím, že jich potřebuješ více než já!◀ *Memorie IV. 484*

O Josefově dětství vypráví Lemoyne, že rád hovořil s vojáky a žebráky, ale zvláště s trestanci, kteří přicházeli do matčina domu, jako do svého útočiště. Vyptával se jich na jejich příhody, na vězení, co dělali po celý den. S Janem Boscem nebyli tak familierní, protože pohrdal mazlením, málo mluvil, nikdy v řeči druhé nepřerušoval, a pozorně naslouchal bez poznámek. *Memorie I. 151-2*

Josef vyprávěl později často hochům v Turině o světcově mládí: »jak vodil krávy na pastvu, přerýval a klestil vinici, kosil seno, mlátil obilí, čistil zrno na pažitě. Vždy a všade měl s sebou knihu. Hlídal stádo na pastvě, přicházejí nebo odcházejí s polí, na voze nebo pěšky, vždy byl viděn s knihou v ruce. V hodinách, kdy jiní odpočívali, držel v jedné ruce chléb a v druhé knihu. Když večer šli všichni spat, ještě několik hodin se učil.◀ *Memorie VII. 338*

Matka víděla, že by nepokojům v domě nebylo konce a poradila Janovi, aby odešel z domu někam do služby, než se poměry urovnají. Tak v únoru 1828 chlapec třináctiletý odchází z otcovského domu. Ve sněhu, mrazu a nepohodě, pod ramenem raneček s dvěma košilemi, dvěma kapesníky a několika knihami jde na nejjisto do okolních vesnic zkoušet své štěstí. Všade, kde požádal o práci, byl odmítnut, protože v zimě nikdo pomocníka při hospodářství nepotřebuje. Unaven a promrzlý došel až ke dvoru Moglia u Moncucca. Stmívalo se. Celá rodina byla na dvoře, při práci s viničními štěpy. Pán domu, Ludvík Moglia, ptal se chlapce, koho hledá.

»Ludvíka Mogliu.

To jsem já. Co chceš?

Maminka mne k vám posílá, abych vás poprosil o práci.

Kdo je tvá maminka? A proč tě, tak malého, posílá do služby?« Chlapec začal vyprávět svou historii a proč ho bratr Antonín nechce trpět doma. Ludvík Moglia ho vyslechl, ale odmítl přijati. Nyní, v zimě, nepotřeboval nikoho. Dával mu naději na jaro.

»Pro milosrdenství, vezměte mne! Nechci platu! Budu vám sloužit zadarmo!« prosil chlapec.

»Nechci tě,« řekl hospodář. »Nedokážeš jistě nic!«

Chlapec dal se do pláče. »Vezměte mne - vezměte mne! Zde si lehnu na zem a nehnu se odtud - - - Ne, nepůjdu pryč!« a začal sbírat pruty révy, roztroušené po dvoře.

Do toho se vmísila hospodyně, přimluvila se u muže, aby chlapce podržel aspoň na několik dní - a byl přijat.

Dva roky strávil malý Jan Bosco u Mogliů a získal si lásku všech. Dovolili mu, aby se učil ze svých knížek, pokud to při práci šlo. Na pastvě bylo ho vždy vidět s knížkou. V koutku stáje, v níž spal, se ráno modlival. Na poli ho vídali jednu ruku opřenu o pluh - v druhé knihu.

»Co to, že máš tak rád knihy?« divil se hospodář.

»Protože musím být knězem« odpovídal chlapec.

»Ty? Knězem? Nevíš, že bys na to musel mít devět až deset tisíc lir?«

»Uvidíte!« říkal chlapec.

Když se učil na pastvě katechismu, aby se zastínil před palčivým sluncem, poklekal do stínu krávy a někteří sedláci obvinili ho u pána, že vydojuje mléko. Ale měl dobré hospodáře a znali jeho zvláštnosti i jeho poctivost ve všem. Sám vzpomínal velmi rád na dobu své služby u Mogliů a po celý život udržoval s jejich rodinou přátelské styky. Každou neděli chodil na první mši do Moncucca ke zpovědi a přijímání. Protože znali jeho zálibu v chlapecké společnosti, dovolili mu, aby je shromažďoval o svátcích a nedělích. Za deštivých dnů scházeli se chlapci v seníku. Sedě na otepi sena, vykládal chlapcům katechismus tak zajímavě, že nemohli odtrhnout oči s jeho úst. Samozřejmě je také bavil svými kouzelnickými kousky.

Říkal později, že nejmilejší knížkou jeho let chlapeckých byl ka-

techismus. Katechismus učinil úhelným kamenem salesiánské výchovy.

Když mu jednou hospodyně dala na starost svoji malou dcerušku, vždy zdvořilý sluha odmítl: »Není to mé povolání« řekl klidně - a odběhl.

Koncem prosince 1829, právě když vyháněl dobytek ze stáje, srazil se se svým strýcem, matčíným bratrem, Michalem Occhieinou, který měl tudy cestu. Strýc se ho ptal, je-li spokojen. »Jak bych mohl být spokojen? Roky ubíhají a já jsem stále tak daleko svého cíle!« odpověděl chlapec. To pohnulo strýcem. Řekl mu, aby okamžitě požádal hospodáře za propuštění a šel domů k matce. Při návratu z Chieri strýc se zastaví u matky a učiní všechno, co bude třeba pro jeho učení.

Malý Bosco zavedl zpět krávy do stáje, a hned se rozloučil s rodinou, která ho nerada ztrácela. Hospodář, ačkoliv přijal nabídku, že Jan bude sloužit zadarmo, zaplatil matce Markétě za dva roky hochovy služby - a slušněji, než bylo zvykem.

Chlapec ubíhal k domovu. Matka přivítala ho s výčitkami. Nevěděla, co z toho bude. Schoval se do příkopu u cesty a čekal na návrat strýcův z Chieri. Když konečně strýc přišel, domluveno: požádají Dona Calossa, aby se chlapce ujal, strýc slíbil též svoji podporu. Přes den bude v Murialdu u kněze, na noc v Becchi.

»O tvoji budoucnost se postarám« řekl ušlechtilý kněz.

Ale ty večery doma! Těch řečí Antonínových! Proto Don Calosso rozhodl, aby se chlapec přestěhoval k němu. Matka učinila také rozhodný krok. Zažádala o rozdělení otcovského majetku mezi tři syny. Jednání bylo v rukách úřadů, a Jan bydlel u kněze. Jednoho dne 1830 poslal ho kněz s jakýmsi vzkazem, ale sotva hoch odběhl, běžel za ním druhý posel se zprávou, aby se vrátil. Kněze ranila mrtvice. Když se hoch vrátil, nemohl již kněz mluvit. S námahou vytáhl zpod podušky klíč a podával jej chlapci. Posuňky mu naznačoval, aby si vzal, co je v truhle. Zemřel, aniž by nabyt řeči. Hoch, zarmoucený smrtí dobrodyncovou, truhlu ani neotevřel. Klíč odevzdal vzdáleným příbuzným knězovým, kteří si odnesli šest tisíc lir, určených chlapci.

Bylo mu nyní 15 roků. Majetek otcovský byl rozdělen - a konečně mohl chodit do školy . . .

V Castelnovo d'Asti byla obecná škola a při ní kurs latiny. Denně dvakrát - později jednou - dělal dlouhou cestu do školy. Aby ušetřil boty, nosil je v ruce. Pokud nenastaly mrazy a vánice, šlo to, ale na zimu bylo třeba, zjednat mu byt v městečku. Nájemné zaplatila matka v plodinách. Týdenní stravu donesla mu vždy na týden dopředu.

Můžeme si představit, jak vypadal venkovský chlapec mezi svými maloměstskými spolužáky, vesměs mladšími, lépe oblečenými i najedenými. Jeho zjev budil zpočátku smích, zvláště jeho příliš velký kabát. Ale když chlapci poznali jeho převahu, brzo v něm uznali svého vůdce.

V latinském kursu vyučoval profesor Moglia, vzdálený příbuzný jeho bývalých pánů. Byl knězem, ale měl odpor proti chudému chlapci, kterého celá třída bránila proti jeho rozmarům. »Ty? Z Becchi? Co bys chtěl dokázat? Nech latiny, sbírej houby a ptačí hnízda!« bručel na svého žáka, který přes to výborně dělal svoje latinské úlohy a byl mezi prvními. Když udělal malý Bosco úlohu nejlépe ze všech, tvrdil profesor, že ji opsal. Celá třída se postavila proti pedantickému profesorovi na obhajobu kamaráda. Věděli, jakou práci si dává se vším, co se týkalo školy. Profesor nechtěl úlohu ani přijmout, ani opravit, ani ji uznat za práci hochovu. »Řekl jsme ti, že co je z Becchi, nestojí za nic.

Vita
I. 93-4 Pro věci tak vysoké tam nemají nadání.« (Lemoyne).

Tak musel poznávat od dětství tvrdost zápasu za poznání: byla to nyní vrstva měšťanská, jež držela svoje stavovské výsady žárlivě proti proletariátu venkovskému a městskému. Přicházel stále do prostředí, které se ohražovalo nepřátelsky »proti vetřelcům«. Ale bylo to jeho poslání, které mu nedávalo klesati na mysli.

První jeho bytný v Castelnovu byl krejčí Roberto. Ten mu dal základy hudebního vzdělání, jež mělo mít tak velký dosah v salesiánské výchově. Krejčí Roberto byl dobrým zpěvákem a znalcem gregoriánské hudby. Učil chlapce zpívat, hrát na housle a

cemballo, a ve volných chvílích zaučoval ho také krejčovině. Když viděl, jak je malý Bosco zručný v jeho řemesle, přemlouval ho, aby zanechal školy. Ani takové svůdné nabídky na hocha neúčinkovaly. Ale jeho znalost krejčoviny hodila se mu později, jako všechno, čemu se naučil, výborně. Vyučil se hravě ve volných chvílkách základům různých řemesel. V tom vidíme dítě lidu, přístupné, ochotné ke všemu. Přivydělával si malými službičkami u mistrů různého řemesla. Tyto známosti učily ho pronikat k lidem - ke skladbě života společenského. Seznamoval se rychle s podmínkami každé řemeslné práce. Protože sám dělal řemesla, a znal je dobře, věděl později, jak jejich dovednost je spjata s dobrým hospodařením lidskou silou i materiálem - a jak je ke všemu třeba energie ducha, dotýká-li se člověk jakékoli práce. U kováře Savia naučil se zručnosti kovářské. Brzy mohl doma sám opravovat nástroje hospodářské. »Není řemesla, o němž bych nemohl říci, že jsem je neprovozoval« říkával později svým hochům v oratoriu. Nikterak ho to nezdržovalo v jeho studiu. »Když jsem šel kosit trávu na louku, při odpočinku četl jsem Vergilia. Při obracení sena hrábě byly v pravé ruce, Vergil v levé.«

*Memorie
XIII. 431*

Jeho zručnost, hbitost a obratnost byla taková, že několikrát vyhrál v závodech s komedianty, kteří se mu nevyrovnali ani v běhu, ani ve skoku, ani ve šplhání a jiných kouscích. Jak obratně si počíнал, vidíme při závodu ve šplhání na tyč, která při jakési lidové slavnosti byla vztýčena. Na konci upevněno několik odměn: váček s dvaceti lirami, šátek, různé sladkosti a jídla. Všichni, kteří se pokusili o vyšplhání, začínali dobře, za potlesku obecenstva. Rychle šplhali, ale potom umdleli a museli s nepořízenou dolů. Malý Bosco začal pomalu a dělal přestávky. Každý se smál jeho zdánlivé nemohoucnosti. Šetril svojí silou na nejtěžší výstup a smích ho nezmátl. Konečně dosáhl vrcholu stožáru, sebral váček s penězi, šátek a koláč - ostatní věci tam nechal, aby zábava mohla pokračovat - rychle se spustil dolů a zmizel v zástupu.

Dle popisu vrstevníků byl to hoch malé, drobné postavy, neoby-

čejně silných svalů, měl výraznou tvář s kučeravými tmavohnědými vlasy a temnými očima, vždy usměvavou. Jeho tělesná síla a zručnost udivovala všechny hochy. Ještě v pozdních letech ji dovedl ukázat.

Matka Markéta s jeho bratrem Josefem najali si po rozdělení majetku usedlost Sussambrino - mezi Becchi a Castelnuovem. Tam se mladý Bosco seznámil s otcem svého kamaráda ze školy, hospodářem Turcem a na jeho vinici o prázdninách pomáhal a hlídal. Jednoho dne, když nluvil s hospodářem, říkal mu, v jak těžkých poměrech je jeho matka, a že neví, bude-li moci vystudovati. Hospodář ho povzbuzoval. Za několik dní, když přišel Turco na vinici se svým synem, běžel k němu malý Bosco s rozjasněnou tváří: »Dobré novinky!« volal. »Měl jsem dnes v noci sen. V něm jsem viděl, jak jsem studoval, jak jsem se stal knězem, jak jsem se dostal na čelo zástupu chlapců a jejich výchovou jsem se obíral až do konce svého života.

Ale je to jen sen«, řekl hospodář »a od řeči ke skutku je pěkný krok!

Vita
I. 100-1 Ano, budu knězem, budu na čele mnohých a mnohých chlapců a budu k nim dobrý« řekl mladý Bosco, nyní již zcela jist svým posláním.

1831 počátkem listopadu odchází na gymnasium do Chieri. Bylo to první město, které poznal - a žil tu - celkem se svými studii v semináři - 10 let. Protože matka mohla mu málo přispívat na studie, vydržoval se většinou sám. Léta jeho studií byla řetězem nedostatků. Ani v semináři neměl peněz na boty, knížky a nejn nutnější výdaje.

Než odešel od matky, udělal na radu faráře sbírku po svých známých: vzal dva pytle, obešel Becchi, Murialdo a jiná známá místa. Sedláci rádi mu dali chléb, sýr, mouku, kukuřici. Farář z Castelnuova, Don Dassano, vyprosil pro něho trochu peněz a dal mu »admittatur« - že může být přijat na střední školu.

Začal mu tuhý zápas o živobytí. Nejprve ho vzala na byt vdova jako sluhu a preceptora svého syna - ale musel se zavázat, že dodá určité plodiny na stravné. Protože měl dobrý vliv na hochy a

zásluhu na tom, že jeho prospěch se zlepšil, nemusel už nic doplácet ani dodávat.

Ani příchod na školu do Chieri nebyl vlídný. Profesor, který spatřil poprvé mezi chlapci žáka staršího a neobvyklejšího, než bylo podle předpisu, řekl mu před celou třídou: »Tento je buď velký hlupák, nebo velký talent«. Pak se obrátil k chlapci s otázkou, co by na to řekl. »Něco z obojího napolo«, zněla smělá odpověď - »a jistě takový, který má dobrou vůli, dělat svoji povinnost a postupovat ve studiích«. Usmířený profesor odpověděl: »Má-li dobrou vůli, je v dobrých rukách a nenechám ho bez práce«.

Vita
I. 106

Po dvou měsících už byl připuštěn z přípravy gymnasia do první třídy - a výjimečně mu povoleno, pro výborný prospěch ve studiu - přejít po dalších dvou měsících do třídy druhé. Školné, 12 lir, bylo mu odpuštěno. Byl by je těžko sehnal.

Měl tak výbornou paměť, že dovedl celé úseky z klasických děl hbitě odříkat, takže, když jednou zapomněl svého Cornelia Nepota doma, a byl vyvolán, vzal do ruky mluvnici Donatovu a jakoby četl z autora, bez jediné chyby opakoval to, co měl z knihy přečíst a přeložit, ...

Vyprávěl později o době svého studia: »Když jsem byl chlapcem a nemohl usnouti, odříkával jsem si zpěvy Danta«.

Memorie
VII. 83

Po dvou letech byl syn vdovy, u níž bydlel, se svým studiem v Chieri hotov. Odstěhovali se a mladý Bosco musel hledat nový byt. Přijal místo číšníka u kavárníka. Plat nedostával, ale dali mu koutek na spaní a jednou denně polévku. Když natáhl nohy ve svém přístěnku, vyčuhovaly mu dolů na schody. Ve volných chvílích vypomáhal v kavárně, hlavně při biliardu (bodoval). Hosté ho neradi viděli, protože se mračil při jejich hrubých vtipcích. Proto byl přeložen k výpomoci do kuchyně. Připravoval kávu, čokoládu, likéry, sladkosti; ale na jeho vzhledných tvářích bylo vidět nedostatek. Kamarád Blanchard nosíval mu do školy chléb a ovoce. Matka Blanchardova měla stánek s ovocem a sama častokrát poslala nejpěknější jablko mladému Boscovi, kterého měla ráda pro jeho srdečnost.

Ve čtvrtém roku svých studií byl na bytě zase u krejčího, jistého Cumina, kterému vyvedl lecjaký žertovný kousek. Byl to člověk naivní a pověřivý a trnul hrůzou, když na míse, na niž položil pečeného kohouta, zakokrhál najednou kohout živý. Vlasy se mu zježily, když pěkně uvařené makarony proměnily se na talíři v seno.

U Cumina spával mladý Bosco ve stáji, protože jiného místa nebylo. Okopával jeho vinici a pomáhal v domě.

V Chieri naučil se truhlářině od svého známého, mistra truhláře - a ševcovině u obuvníka, jemuž někdy vypomáhal, aby si dopomohl k nějakému výdělku. Byl sice preceptorem mnohých hochů, ale zdá se, že vesměs chudších, protože peněz nikdy nežádal. Spokojil se vždy tím, co mu dali.

Aby nemusel platit holiče, naučil se stříhat vlasy a holit a mnohému kamarádu tím prokazoval službu.

Jako všude, i v Chieri shromažďoval okolo sebe chlapce a vedl všechny jejich zábavy. Chlapce vábily vycházky do okolí, hry, zpěv, deklamace, závody v běhu, různé kousky žonglérské, v nichž vynikal - ale především jeho družnost a dobrá mysl. On sám této družině veselosti, jak ji nazval, dával cíl vyšší: chtěl ji připoutat k pobožnostem a církevním slavnostem. Chlapce vábilo, že nebylo tu nic strojeného; jeho živost a přirozenost činila vše přitažlivým. Profesori i rodiče žáků stávali se jeho ochránci. Kamarádi říkali mu snář (il sognatore) - protože často jim dokazoval oprávněnost něčeho slovy: zdálo se mi to. A obvykle to, co tvrdil nebo předvídal, ukázalo se správným.

Pod jeho vlivem konvertoval jeho židovský kamarád Jonas.

Z doby gymnasiálních studií v Chieri datuje se jeho znalost klasických a italských autorů. Tehdy hltavě četl. U knihkupce Elia vypůjčoval si - za soldo - jednotlivé svazky. Zvyklý z domova časnému vstávání a několika málo hodinám spaní, ponocoval při své olejové lampičce nad Ciceronem, Salustiem, Curtiem, Liviem, Tacitem, Ovidiem, Vergilem, Horácem.

Danta znal tak dobře, že ještě v pozdním věku dovedl citovat dlouhé pasáže z Božské komedie.

V srpnu 1833 byl biřmován.

Před skončením gymnasiálního studia - které urychlil tím, že tři třídy udělal za jeden rok - váhal, kam jít: či do semináře nebo do kláštera. Na studium v semináři neměl peněz.

Byl již rozhodnut, vstoupit do kláštera Františkánů v Chieri, zvaného Klášter Pokoje (convento della Pace) - a odešel do Turina k přijímací zkoušce. Byl přijat. Sen, o němž vypráví ve svých Pamětech, změnil jeho úmysl. Zdálo se mu, že vidí mnoho Františkánů, běžících proti sobě jako v rozbroji. Jeden z nich přistoupil k němu a řekl mu: »Hledáš pokoj a zde ho nenajdeš. Jiné místo, jiné poslání ti připravil Bůh.«

Kovář Savio to rozhodl . . . Když ho viděl s ranečkem prádla pod paží jít k faráři do Castelnova, ptal se ho, proč opouští Chieri. Řekl mu, že si jde k faráři pro vysvědčení mravní zachovalosti, které potřebuje pro klášter Františkánů.

»A proč?« ptal se kovář. Vyložil mu, že matka nemůže mu ve studiích v semináři vypomáhat a u Františkánů že to spíše půjde.

»Obědval jsi?« zeptal se kovář. »Ještě ne«.

»Pojď se mnou. Najíš se a po obědě promluvíme s farářem«.

*Memorie
I. 303*

Kovář ho zavedl k faráři Donu Cinzanovi, kterému vysvětlil všechno, co třeba podniknout pro mladého Bosca - - - Výsledek byl, že Don Cinzano a dva dobrodinci se uvolili, platit za něho v semináři sedm lir měsíčně až do konce roku.

Slyšíme ještě jednou hlas tohoto kováře, když promlouvá s Donem Boscem v Turině (1862) a říká mu: Netoužím po bohatství, chci jen žít a zemřít v milosti Boží!«

Aby mohl vstoupit do semináře, kde mu Don Cinzano vymohl s Donem Cafassem slevu na stravném a bytném - a kde měl slíbeno na jejich přímlovu od arcibiskupa Fransonioho zaopatření zdarma - bylo ještě třeba opatřit výbavu klerikovu, kterou mu jeho matka nemohla dát. I tu pomohl jeho farář, na něhož světec vzpomíná jako na svého otcovského přítele: vyprosil u svých známých, aby mladíka oblékli. Jeden pán dal talár, druhý klobouk, jiní mu koupili biretek, kolárek a boty, vikář mu dal svůj

vlastní plášť, jedna paní sebrala peníze na jiné potřebné věci . . .
»Byl jsem vždy všeho potřeбен« říkával po celý život, vzpomínaje na své mládí.

25. října 1835 byl farářem Cinzano v Castelnovo oblečen do kleriky. Začíná se nové období jeho života.

Příprava.

Když farář Cinzano v neděli oblékal mladému Boscovi před slavnou mší svatou u oltáře kleriku, byl kostel plný chlapců. Přišli z celého okolí.

»Když mi probošt nařídil, svléci roucho světské«, píše světec ve svých Pamětech - »řekl jsem si ve svém srdci: Ach, jaké staré věci třeba se zbavit! můj Bože, znič ve mně všechny špatné zvyky! - Učiň, abych tímto okamžikem oblékl nového člověka, abych od tohoto okamžiku počal nový život, zcela dle božské vůle a aby stálým předmětem mých myšlenek, slov a skutků byla spravedlnost a svatost. Maria, buď mojí záchranou!«

*Memorie
I. 370*

30. října vstoupil do semináře v Chieri. Přišel ke svému profesorovi filosofie s prosbou, jaké směrnice se má držet, aby se stal dobrým klerikem a získal blahovůli představených. »Jediné« řekl profesor, »přesného plnění vašich úkolů«.

Byl užitečný každému. Dovedl spravit potrhaný šat, oholit kamaráda, ba i trhat zuby bezbolestně. Ale záhy poznali jeho další přednosti; byl pro druhy nejlepším vykladačem všeho, co se zdálo v přednáškách profesorů nejasným, a dovedl pomoci ve všem, co se komu zdálo obtížné.

Jeho vedlejší výdaje kryly premie: každoročně dával seminář 60 lir jako odměnu nejlepšímu žákovi ústavu. Udržel si tyto premie po celou studijní dobu. Ale bylo to přece jen málo, když se jednalo o nákup nutných věcí. Tak jeho boty byly již samými příštipky tak obtížené, že vrátný ze semináře mu na vycházky do města půjčoval svoje. Leštadlo na boty muselo mu vydržet na celý rok. Aby ušetřil, spravoval si sám šaty a prádlo. Protože

si nemohl opatřit všechny knihy ke studiu, musel si je od kamarádů vypůjčovat.

První jeho návštěva ze semináře platila rodině Mogliů v Moncuccu. Právě mlátili obilí, když spatřili přicházet přes pole postavu v klerice. Ustali v práci, aby zvěděli, kdo a proč přichází. Jaké překvapení! Poznali Jana Bosca . . . Hospodář a hospodyně se slzami v očích, uslyšeli milý hlas: »Vidíte, že budu knězem?« Zůstal tam návštěvou několik dní.

*Memorie
I. 393-4*

Léta v semináři byla pro něho bohatou dobou studia. Naučil se dobře řečtině - tak dobře, že mohl v roce 1836 učit o prázdninách řečtině na jezuitské koleji, která pro vypuknutí cholery musela své učiliště přestěhovat z jižní Itálie do Piemontu - do Montalda. Bohatí jinoši, kteří studovali u Jesuitů, byli pro něho novým světem. Měl je rád a přece právě u nich se přesvědčil, že není povolán, zabývat se hochy těchto vrstev. A když se mu později (1864) nabízela jedna taková podobná kolej, řekl: »Ne, to nikdy! Pokud budu žít a bude to ode mne záviset, nikdy! To by bylo naší zkáзой, jako se to stalo zkáзой mnohých řádů, které nejprve chtěly výchovu chudobné mládeže a pak ji opustily pro výchovu bohatých«.

*Vita
I. 173*

První duchovní četba, která ho uchvátila, bylo Následování Krista Tomáše Kempenského. Začel se do něho v kostele, když zapomněl doma modlitební knihu. Tato kniha otevřela mu cestu k četbě církevních otců, kterou tehdy - jako i dnes - mnozí pokládali za literaturu »zastaralou«, neaktuální. Tak pochopil, že celá kultura křesťanská vyrůstá z mohutného a pevného základu: to nejaktuálnější bylo právě vzadu, nikoli vpředu.

Následování nosil jako kněz vedle breviáře v kapse a dával z něho číst jednotlivá místa klerikům a kněžím, kteří přicházeli k němu o radu pro život duchovní. Tato kniha o zdravém despektu k sobě je dokonalou protiváhou ducha, jenž Rousseauem byl infikován do moderního individualismu. Jako je Rousseau celý do sebe zamilován, tak je Tomáš Kempenský celý sebe prost. Tam se začíná zdravé držení ducha: když si sám není přítěží a má možnost svobodného pohybu.

Nejoblíbenější četbou světcovou v době seminárního studia stal se svatý Tomáš Akvinský. Znal celé svazky od něho z paměti. Měl rád také svatého Augustina a zabýval se hojně četbou Bolandistů. Tak přišel na svatého Františka Saleského.

*Memorie
I. 406* V semináři studovali dva Boscové a jednou se dohadovali, jaký přívlastek by si měli dát, aby se rozlišovali. Druhý Bosco řekl: »Jsem bosco nespola«, což v piemontštině znamená dřevo tvrdé, málo ohebné. Náš světec k tomu poznamenal, že by chtěl být bosco di sales, t. j. dřevo jako z vrby (salcio), ohebné a sladké. Jeho ohnivý temperament potřeboval nesmírnou kázeň sebevlády - a tento vzor ho vábil jako vůdce - ale i z přitažlivosti, již si dosud vědom nebyl.

*Memorie
I. 404* Jeden z jeho spolustudujících - Don Giacomelli, vyprávěl o Janu Boscovi v semináři: »Když jsem poprvé vstoupil do studijního sálu semináře, spatřil jsem před sebou klerika pokročilejšího věku. Zdál se mi o deset let starší než já. Pěkného vzhledu, s kaďeravými vlasy, bledý, hubený, zdál se, jakoby trpěl. Vyprávělo se o něm, že s potížemi dokončil svá studia. Ač poněkud neduživý, přece ze dne na den nabýval větší síly. - Rychle byl jsem k němu přiváben živou sympatií a soucitem.«

Byly to stopy strádání, jimiž jeho desíletý pobyt v Chieri na školách byl poset. Zdravá jeho konstituce odolávala nejrozličnějším nedostatkům.

Don Giacomelli vypráví dále, jak klerik Bosco ujímal se všech prvních, z nichž starší klerici robili si různé žerty. Bral je do své ochrany a nenechával samotné v jídelně, ani samotné za rekreací.

Protože čapka jednoho nováčka budila smích - byla stará a beztvárná - sám mu ji přešil. »Častokrát mne zavedl do kostela modlit se nešpory k Madonně nebo jinou modlitbu ke cti Velké Matky Boží. Jednoho dne v době přestávky vedl mne do školy a tam mi vysvětlil skladbu jména Ježíš a pozval mne k modlitbě pěti žalmů ke cti tohoto jména. Byl jsem udiven jeho uctíváním, které pro mne bylo nové. Jindy se mluvilo o Ave, Maris stella (Buď zdráva, Hvězdo jitřní). Vysvětluje slova Monstra te esse

matrem - sumat per te preces, - qui pro nobis natus - tulit esse tuus - (čtvrtá sloka chorálu Ave Maria stella: Ukaž, že jsi matkou, ať tvým prostřednictvím přijme prosby ten, který za nás snesl býti tvým synem) - řekl: Tento veršík vztahuje se k Ježíši Kristu, jenž se zrodil z Panny Marie. Ale pravíce tvůj o Ježíši, myslíme na to, že jsme Mariini. Protože Ježíš, aby spasil svět, vzal na sebe lidské tělo z jejího lůna, všichni křesťané jsou jakoby bratři Kristovi a syny Mariinými. Od prvního okamžiku Vtělení počali jsme být národem Panny Marie.«

*Memorie
I. 405*

Hluboké přátelské vztahy vytvořily se v semináři mezi světcem a Aloisem Comollem, kterého poznal už na gymnasiu, kde byl Comollo o jednu třídu níže než Bosco. Napsal o něm ve svých Pamětech, že se od něho začal učit žít křesťansky.

*Memorie
I. 340*

Tento živý vztah, tak cenný a plodný pro tvoření duchovní individuality v mládí, byl, jak se zdá, výměnou dvou povah a temperamentů zcela různých. Alois Comollo jakoby už byl prošel všemi údolími života - nic ho nepoutalo, nic nepřitahovalo, kromě Boha. Ponořen vždy v myšlenky, nebo v modlitby, nebo ve čtení, neúčastnil se žádných zábav kamarádů. Byl proto také často znepokojován výsměchem, vtipy, útoky. Pak však byl Jan Bosco na stráží jako jeho ochránce.

Jako vždy, byl klerik Bosco účastníkem všeho, co se dělo mezi mládeží: vůdcem všech podniků, výletů, oslav, jmenin profesorů akademii, iniciátorem společných pobožností, debatérem a předsedou studentských kroužků, které se tvořily na gymnasiu i v semináři spontánně okolo něho. V případě Comollově setkával se s jiným druhem činnosti, která ho okouzlovala a vábila. Comollo věděl, co je síla modlitby a dával mu chutnat její rozkoše, když ho brávil s sebou do kostela na své adorace a svoje každodenní přijímání. Tehdy každodenní svaté přijímání zdálo se i u kleriků něčím neobyčejným. Ani řád seminární je nedovoľoval, protože mu nebyla vyhrazena doba v denním pořádku. I bylo nutno obcházet řád domu a ztrácet nárok na svoji snídani. Comollovi i Boscovi profesori to trpěli, přivírajíce oči nad jejich nepřítomností u společné snídane.

Každého dne, ráno i večer, v kostele Santa Maria della Scala (jmenovaného dómem) bylo je vidět oba před mariánským oltářem. Světec nemohl zapomenout, s jakou něžností mluvil Comollo o Panně Marii.

Nejsilněji působila na mladého Bosca rovnováha ducha jeho přítele. »Vždy stejné nálady« píše Lemoyne »nedal nikdy znát své zvláštní záliby. - Jan, který s ním byl nejdůvěrnější, neslyšel nikdy, že by si stěžoval na teplo nebo zimu, na jídlo, na příliš mnoho práce nebo studium. Měl-li volnou chvíli, vyptával se některého z druhů na vysvětlení věcí, které se mu zdály nesnadné. Rád hovořil o historii, poesii, italštině a latině, a vždy tak pokorně a vlídně, že vynášeje svůj soud, podřizoval jej soudu druhých.«

*Memorie
I. 341*

Mladého Bosca charakterisují jeho vrstevníci ze semináře jako »chování pomalého a usedlého - málomluvného, zejména k nadřazeným - vyčkávajícího vždy vhodného času ke svým podnikům«. V povaze Comolla jsou jisté rysy salesiánské, které nám dávají tušiti, proč byl pro mladého Bosca tak přitažlivým. Tak jeho životní heslo - které měl vepsáno na lístku a denně je vkládal do knihy nebo sešitu, jež potřeboval - byla slova sv. Františka Saleského: Málo, ale dobře. »Dělá mnoho, kdo dělá málo, ale tak, jak se patří - nedělá nic, kdo dělá mnoho, ale ne tak, jak by měl.« Také jeho vztah k druhým byl dle vzoru svatého Františka Saleského: »Mluvit o druhých buď dobře, nebo mlčet«. Přesný na každé zazvonění zvonku, dovedl svoji práci přerušit okamžitě. Když se ho mladý Bosco za jeho nemoci tázal, pro koho třeba trpěti, odpověděl s úsměvem: »Pro Ježíše«.

Předvídal svoji brzkou smrt a zemřel v semináři 2. dubna 1839 ve dvacetidvou letech. Tuto smrt předcházel zvláštní slib, který učinili oba přátelé mezi sebou. Světec nemohl bez zachvění naň vzpomenout. Četli životopisy svatých a mysleli na to, jakou útěchou by bylo, kdyby mohli zvědět, zda jsou spaseni. Slíbili si, že kdo zemře z obou první, podá druhému zprávu - po své smrti - zda byl spasen.

»Neznal jsem celou závažnost takového slibu« píše sv. Jan Bos-

co. »Ještě častěji jsme jej obnovovali, zvláště za nemoci Comolovy. - Jeho poslední slova ke mně a pohled mne ujistily, že na slib nezapomněl.« *Vita I. 204-7*

V noci, která následovala po pohřbu Comollových - ze 3. na 4. dubna - spal mladý Bosco v seminární ložnici s dvaceti jinými a nemohl usnout, přemýšleje o slibu. Těsně před půlnocí ozvalo se silné zahřmění, vždy se stupňující, takže všichni se probudili. Dveře seminární ložnice se rozevřely, zableskla světla rozličných barev a v tichu, které nastalo, slyšel těsně u své hlavy mladý Bosco hlas Comollův: »Bosco! Bosco! Bosco! Jsem spasen!«

Nikdo již nemohl spát, ledva dočkali rána. Hluk bylo slyšet v celém semináři. Mladý Bosco třásl se strachy a trpěl tolik, že přál si hned zemřít. »Ubohý člověk, který se namahá o vysvětlení vztahů mezi přirozeným a nadpřirozeným, zvláště těch, jež nejsou nezbytny naší věčné spáse, musí trpět. Jsme ujištěni dosti o existenci duše a není nám třeba hledat jiných zkoušek. Stačí nám to, co nám odkryl Ježíš Kristus.« *Vita I. 207*

Smrt Comollova působila na něho tak, že těžce onemocněl. Nemohl jíst, byl trápen nespavostí a lékaři pokládali ho za ztraceného. Ležel přes měsíc, a když k němu přišla matka na návštěvu, byl tak sláb, že chléb, který mu přinesla, chtěla odnést zase sebou zpět. Také donesla víno z jejich vinice. Prosil ji, aby tam všechno nechala. Když odešla, začal pomalu žvýkat kousek domácího chleba, černého a těžkého, a zapíjel jej vínem. Pak druhý kousek - a další - až chléb snědl celý. Pak upadl v hluboký spánek - celou noc a dva následující dny přespál. Vstal zdrav!

Laskavostí turinského arcibiskupa Franskiho, kterého osobně navštívil, povoleno mu urychlení studií, takže v březnu 1840 dostal už tonsuru, a svěcení nižší, v září téhož roku stal se podjáhnem, v březnu 1841 jáhnem a 5. června 1841 vysvěcen byl v Turině arcibiskupem Fransonim na kněžství.

První mši sv. sloužil v chrámě sv. Františka Assiského v Turině 6. června 1841. Rozhodl se pro tento kostel, protože byl kostelem Kněžského konviktu, kde byl profesorem jeho zpovědník a rádce, Don Cafasso. »Celebroval jsem první svoji mši v Turině,

protože tam bylo mi to možno bez hluku, u oltáře Sv. Anděla strážce. Ten den Církev slavila svátek Nejsvětější Trojice, arcidiecese turinská Zázrak Nejsvětější Svátosti (Corpus Domini), kostel sv. Františka svátek Panny Marie Milostné, zde od nepaměti ten den slavený, a to jsem mohl jmenovat nejkrásnějším dnem svého života. - Je zbožná víra, že Pán dává nepochybně tu milost, o níž nový kněz ho žádá, celebruje první mši.

Memorie
I. 518

I prosil jsem snažně o účinnost slova pro dobro duší.«

V jeho zápisu o přípravě k první mši svaté čteme o jeho předsevzetích. »Kněz nejde sám ani do nebe, ani do pekla. Činí-li dobře, půjde do nebe s dušemi, jež zachránil svým dobrým příkladem. Činí-li zle, půjde v záhubu s dušemi, jež za sebou strhl«.

Memorie
I. 518

V devíti bodech, v nichž rozvinuje svůj životní program, si umiňuje: Nečinit procházek, pokud toho není třeba z nejn nutnějších důvodů, jako návštěv k nemocným a podobně. Využítkovat svědomitě čas. Podstoupit všechno, kde se jedná o spásu duší, trpěti, pokořiti se, a dělati vždy vše pro ně. Jako vůdce ve všem volí sv. Františka Saleského pro jeho lásku a něhu. Umiňuje si, být vždy spokojen jakýmkoliv pokrmem, pokud není škodlivý zdraví. Chce užívat vína jen jako léku a vždy s vodou smíšeného. Na spánek určuje si pouze pět hodin. Po obědě zřídá se odpočinku, vyjímaje případ nemoci. Každý den si chce zařídit tak, aby mohl věnovat čas duchovní četbě, návštěvě Nejsv. Svátosti, čtvrt hodiny přípravě přede mší a čtvrt hodiny na poděkování. Zřídá se rozmluvy s ženami, vyjímaje nutných případů a zpo-

Vita
I. 217

vědí.
Když se vrátil z Turina do Becchi, k matce, a spatřil louku snů u rodného domku, pole a vinice, jež znaly jeho zápasy s těžkými počátky učení - obraz jeho dětství přeběhl mu myslí - a plakal. Byl u cíle svých snů: chudý chlapec stal se tím, čím nikdo z jeho blízkých nevěřil, že bude moci kdy býti: knězem!

Večer, když s matkou osaměl, řekla mu: »Jseš knězem. Říkáš mši. Tím jsi blízký Ježíši Kristu! Pamatuj ale, že začít sloužit mši znamená, začít trpět. Hned to nepochopíš, ale pomalu a pomalu se přesvědčíš, že tvoje matka mluvila pravdu. Jsem jista,

že po všechny dny budeš se modlit za mne, nechť budu živa, nebo mrtva. To mi stačí. Jinak se o mne nestarej. Měj na mysli jen spásu duší!«

Vita
I. 221

Tato žena, která vychovala jeho hrdinné mládí, stála nyní velkodušně na prahu jeho kněžství . . .

Vojenský tábor.

V listopadu 1841 přichází mladý novokněz do Turina, aby na radu svého zpovědníka Cafassa vstoupil do Kněžské koleje (Convitto Ecclesiastico). Kolej založil Don Guala: měla doplňovat seminární vzdělání kněží a hlavně vzdělat schopné zpovědníky, kteří se tu připravovali ke zkouškám. Byla schválena vládou 1822 pro potřeby piemontského kleru.

Turin - do něhož světec přichází - měl v historii důležitou úlohu vojenského tábora. Nejprve jako Taurasia byl střediskem galských Taurinů. Pak dobyt Římany - (Hanibalem 218 př. Kr.). Za Augusta dostal jméno Augusta Taurinorum, má stále důležité poslání vojenského tábora. V šestém století zmocňují se jej Langobardi. Pak stávají se pánem města markrabata ze Susy - a po jejich vymření dostává se do rukou dynastie savojské.

Od té doby dějiny města jsou sloučeny s dějinami dynastie. Sídlem vévodů savojských stal se Turin za slavného Emanuela Filiberta. 1559, přenášeje z Chambéry do Turina sídlo vévodů savojských, stěhoval s sebou paládium rodiny savojské: Svatou Roušku (Santa Sindone) Josefa Arimatejského, jedinou Církví uznanou - pro niž zřízen chrám metropolitní, svatému Janu Křtíteli zasvěcený. Pod kaplí, v níž je chována, je hrobka rodiny savojské.

Emanuel Filibert je velkou postavou savojské dynastie. Velkorysostí osobní i politickou, státnickým důmyslem patří na první místo svého rodu. Vévoda přenesl těžiště svého rodu z francouzského Savojska »na druhou stranu Alp«, když poznal, že sousedství králů francouzských není dost bezpečné vzrůstu jeho domu.

Dynastie savojská prodělala mnoho válek s Francouzi, kteří v různých obdobích zaplavovali Piemont, a zmocňovali se také francouzských údelů dynastie v Savojsku. 1706 domohla se titulu králů sardinských - ztratila všechno za Napoleona I. a opět získala po jeho pádu - postavila se na čelo hnutí za sjednocení Itálie a dosáhla titulu králů italských 1860.

Tehdy přestal být Turin královskou residencí. Jako králové sjednocené Itálie opustili Savojsť Turin 1865, přenesli residenci do Florencie a po zabrání Říma do Říma, 1871.

Když přichází 1841 svatý Jan Bosco do Turina, je to ještě město královské a aristokratické - město »vojáků a mnichů«.

Ale i město světců a zázraků. Sama dynastie savojská dala Církvi několik světců: blahoslavené Humberta III., Bonifáce Savojského, Markétu Savojskou, Amadea IX., Louisu Savojskou. Zde žil blahoslavený Šebestián Valfré, »apoštol Turina a Piemontu.«

I křesťanské počátky města jsou slavné. Prvními světci turinskými jsou mučedníci turinští z legie thébské, svatí Avventor, Octavius a Solutor. A jako začíná historie Turina vojenským římským táborem, jenž zachoval v půdorysu města dodnes stopy nezahladitelné, tak začíná jeho křesťanská éra martyriem římských vojáků. Je to právě místo jejich martyria, na němž se zrodil vojenský tábor kongregace Salesiánů.

Několik let před velkým pronásledováním, jež počalo éru mučedníků, Dioklecián a Maximián počali ve svém vojsku persekuci křesťanů-vojáků. Thébská legie - rekrutovaná z Egypta - kterou Maximián poslal do Galie proti barbarům, ohrožujícím hranice - měla před bojem obětovat bohům. Část legie, t. zv. pomocná (vexilaria), jež se nacházela v místech dnešního Sv. Morice (golle di Agaune nell Vallese) se tomu vzepřela. Aby zastrašil vojáky, dal ji Maximián dvakrát decimovat - konečně poručil zabít všech. Stalo se to okolo r. 286.

Část jejich byla umučena v Kolíně nad Rýnem a okolí, jiní se rozprchli, mezi těmi dle dávné tradice i mučedníci turinští. Došli se až k Doře Riparii u Turina. Tam žili skryti, ale byli

*Sv. Řehoř Tourský,
De glor. mart. cituje
La chiesa, 10-11*

zrazení a dva z nich hned umučeni - Solutor se zachránil a skrýval v jeskyni u Ivrey, kde byl hochem prozrazen a sražena mu pak hlava. Svědkyní jeho umučení byla svatá vdova Juliana z Ivrey. Ta se postarala o těla mučedníků. Byla z bohaté rodiny křesťanské, »žena pohrdající věcmi pozemskými, silná a odvážná«. Když se kati - vojáci zpili, dala odvézt tělo Solutora do Turina, tam vyhledala těla Octavia a Avventora a dala všechny pohřbít za městské hradby, kde je dnes citadela. Nad jejich hrobem dala zřídit modlitebnu s malým domkem, kde až do smrti bydlela. Zdá se, že to byl první kostel turinský, tato její »modlitebna« - oratorium.

La chiesa
17

Kult jejich se šířil. Okolo hrobu mučedníků se shromažďují četní věřící. Nad hrobem zřízen byl kostel - při něm okolo r. 1000 zřízeno opatství sv. Solutora, jež se stalo slavným opatstvím Benediktinů. Záhy četnými mecenáši z kleru a šlechty se zmohlo. Bylo zničeno 1536, když Francouzi »z důvodů strategických« zničili čtyři části města se 14 kostely a kláštery. Před tím relikvie mučedníků rekognoskovány a uloženy slavnostně v mariánském chrámě Consolatě (Panny Marie Útěšné) - pak přeneseny do nového kostela Jesuitů.

Když Tovaryšstvo bylo zrušeno a kostel dostal se do rukou jinému řádu, ztratil i své původní jméno - takže při obnovení Tovaryšstva, 1832, musel Karel Albert se namáhat, »aby Otcové dostali své mučedníky.« Jméno mučedníků vrátil kostelu arcibiskup Franson, který přenesl název kostela sv. Štěpána a Řehoře na blízký chrám sv. Rocha.

La chiesa
41-42

Když kanovník Lorenzo Gastaldi psal 1865 knihu o mučednících, a mluvil o tom se světcem, připustil, že přesné místo martyria není sice známo, avšak ví se, že to bylo za branami města, poblíž řeky Dory, a že byli nalezeni i zabiti blízko svého úkrytu. Příkop, který se táhl od hradeb Turina směrem k Doře, nazýval se od nejstarších dob vallis occisorum - údolí zabitých. Italská zkratka udělala z něho Valdocco.

Memorie
II. 301

Ačkoliv jsou počátky města temné, mezi odborníky je mínění, že nejstarší část města byla tam, kde je dnes čtvrť Valdocco.

Teprve Římané přenesli svůj vojenský tábor poněkud jižněji.

Toto Valdocco stalo se bitevním polem sv. Bosca.

1875 vypráví Donu Lemoynovi a Donu Barberis o snu, jímž ukázala mu Panna Maria místo, kde Octavius a Avventor vytrpěli mučednictví. Odpovídá přesně vnitřnímu úhlu kaple svatých Mučedníků, kterou jim dal zřídit v chrámě Marie Pomocnice, dnes srdci ústavu salesiánských.

Valdocco bude nyní ohniskem, jež ho bude přitahovat stále těsněji a těsněji.

Kolika tajemných věcí bychom se mohli dotknouti, kdybychom se mohli blíže zadívat do tváře podivuhodného města! Je to město, poznamenané rukou Boží: prošlo jím tolik světců, tolik postav význačných!

Počátek.

Nejdůležitější osobnost, do jejíž blízkosti se nyní světec dostává, je blahoslavený Josef Cafasso. V Turině jmenovali ho knězem šibenice: byl stálým návštěvníkem čtyř státních vězení, kde se staral o vězně - a provázel je na smrt.

Nemocnice, dobročinné ústavy turinské znaly dobře tohoto kněze, o němž svatý Bosco napsal, že každé předsevzetí, každá myšlenka i skutek jeho života prošly rukama Dona Cafassa. Zpovídal se u něho týdně a nepodnikl ničeho bez jeho souhlasu. Don Cafasso byl nejen jeho duchovním vůdcem, ale také dobrodincem všech jeho podniků, a především protektorem u všech vlivných osob v městě a u arcibiskupa Frasoniho.

Světec obdivoval jeho myšlenkovou pohotovost, přesnost a jasnost jeho myšlení. Nejsložitější debaty hravě ovládal, nejnesnadnější náměty lehce řešil. Zvláště se podívoval, jak dovedl posluchačům zpříjemnit těžkou látku a učinit ji každému záživnou a poutavou. V Kněžském konviktu přednášel kněžím morálku. Úsměv nezmizel s jeho rtů, vlídnost provázela každý jeho pohyb. Jako učitel budoucích zpovědníků byl neocenitelný. Sva-

tý Bosco mluví o jeho »neslýchané dovednosti ve zpovědnici«: »Málo slov, někdy vzdych kajících stačily mu, aby seznal stav jeho duše. Ve zpovědnici nemluvil mnoho, ale co řekl, bylo tak jasné, přesné, dokonalé a přizpůsobené potřebě duše, že žádné dlouhé rozumování by se nebylo vyrovnalo takovému účinku«. *Memorie II. 82* Lemoyne tvrdí, že schopnost bl. Cafasse jakoby se byla přelila do světce: měl později tutéž přesnost výkladů a krátkost, takže v několika minutách mohl upokojit svědomí velmi znepokojená. Dům konventu sv. Františka z Assisi byl památný tím, že dle tradice byl založen sv. Františkem Assiským 1210 při jeho návštěvě v Piemontě: v Chieri a Turině. Ochránci domu byli svatý František Saleský a sv. Karel Boromejský - patronem blah. Valfré. Kněží, kteří tu bydleli, neplatili ničeho, ale jejich pobyt byl omezen určitou dobou. Byli podrobeni řádu domu, nad nímž bděl ředitel Don Guala. Tento řád domu byl později vzorem pro řád domů salesiánských.

Bl. Cafasso bral s sebou mladého Dona Bosca na návštěvy ve vězeních a k chudým, jenž konvikt podporoval. Světec poznal druhou tvář Turina - a možno říci i druhou tvář života, dosud mu neznámou. Čtyři státní věznice Turina, jež navštěvoval bl. Cafasso jako zpovědník, ukázaly mu dokonale, že pravá pastorece nemůže nikdy počítat s »poměry ustálenými«. Má před sebou duše všech stupňů, všech spodin a výšek - od nejzatvrzelejších vrahů a vyvrhelů společnosti - až po čistou duši dítěte. Tvrdost poměrů sociálních poznal nyní zcela zblízka. Viděl strašné věci, tak strašné, že několikrát pod nimi klesal. Největší jeho soustrast budili chlapci ve věznicích. Jakmile si odpykali trest, ujímal se jich, hledaje pro ně mistry a zaměstnání a nespouštěje je s očí.

Blahosl. Cafasso byl pro světce učitelem i v tom, jak dovedl smířovat sváry, hledat pomocníky - kněze, dobrodince a jak dovedl povzbuzovat malomyslné. Ale nejkouzelněji naň působila jeho osobnost. Napsal o něm: »Jeho hlavním tajemstvím byl ustavičný klid. Opakoval často po svaté Terezi: Ničím se neznepokuj! (Niente ti turbi!) Se sladkostí, vlastní své duši, šel ener-

gicky do všeho, do věcí nejnesnadnějších a trnitých, aniž by spousta a tíha věcí vzbudily jakýkoli neklid v jeho duši vznešené a vsutku velké. Jeho obdivuhodný klid mu umožňoval, že se mohl obírat nejrůznějšími věcmi bez únavy a bez oslabení sil. - Druhým jeho tajemstvím byla jeho velká schopnost, vyznat se ve všem. Získal ji trpělivostí a odevzdaností v Boha. Jeho moudrost, zkušenost, dlouhé studium lidského srdce sblížovaly ho se vším. Pochybnosti, obtíže, nejsložitější věci před ním mizely. Učiněna-li mu nějaká otázka, pochopil ji ihned. Okamžik soustředil se v Bohu a odpověděl tak správně a přesně, že sebe delší uvažování by toho nebylo dokázalo. - Třetím jeho tajemstvím bylo přesné užívání času. Nikdy jsem ho neviděl, po více než třicet let, okamžik zahálet. Skončena jedna práce: začata hned druhá. Nikdy si nedal čas na nějaké odpočívání nebo zábavu. Cítil-li únavu, jeho jedinou úlevou byla změna práce. Byl-li unaven kázáním, šel se modlit. Byl-li unaven psaním, šel navštívit nemocné, nebo zpovídat do věznic. - Čtvrtým jeho tajemstvím byla střídmost. Mohlo by se jí říci kajícnost. Jedl tak málo, že po jakémkoliv jídle mohl se obírat ihned prací vědeckou nebo literární. Náš odpočinek bude v ráji, říkal. O ráji, kdo na tě pomyslí, necítí v tomto světě únavy!«

*Memorie
IV. 524-5*

Jak často vyprávěl o něm svým žákům pohnutým hlasem! Jmenoval ho svým druhým otcem a upozorňoval je na jeho rady, zvláště na jeho podřízení se ve všem do vůle Boží. »Říkával, že při všem třeba mít úmysl, činit vůli Boží, abychom dovedli okamžitě opustit jakoukoli věc, poznáme-li, že není vůlí Boží. Také musíme být připraveni učiniti všechno, na vzdory překážkám, je-li to vůle Boží. Abychom poznali vůli Boží, třeba se modlit, dovést čekat a dovést se rozhodnout.«

*Memorie
VI. 715*

Když se 1853 radili žáci světcovi s blahosl. Cafassem o povolání - byl to Cagliero a Savio Angelo, nadchl je tak pro kněžské povolání, že Cagliero si zapsal: »Mluvil s námi o kněžském povolání výrazy nejjemnějšími a se smyslem takové prakse a oddanosti, aby nám ozřejmil, o jak velkou milost jde a že kněžství je službou nejvyšší. Udělal jsem se knězem jednou, řekl, ale kdyby

bylo třeba, udělala bych se jím stokrát.«

*Memorie
IV. 589*

Měl-li v něm světec tak přitažlivý vzor jako kněze a muže, rádce a vůdce - měl v něm vždy také svého nespolehlivějšího pomocníka, i pro svou osobu, i pro své poslání. Potřeboval-li peněz a neměl se už kam obrátit, šel na něho. Téměř každého měsíce chodil k němu - když započal své dílo s chlapci - pro půjčku 200 až 300 lir na úhradu dluhu u pekaře, slibuje, jak mu bude možno, zaplatit dluh. Blahoslavený Cafasso říkával mu žertovně: »Vy nejste správný člověk. Správní lidé drží slovo. Vy slibujete každý měsíc platit a kdo platí každý měsíc, jsem vždy já.« A dal mu, oč prosil.

*Memorie
IV. 588*

Byl také nejlepším obráncem světcovým proti pomlouvačům a lidem nedůvěřivým, kteří si k němu chodili na svatého Bosca stěžovat. »Víte, kdo je Don Bosco? Čím déle ho studuji, tím méně ho znám . . . Vidím jeho prostotu i velkolepost, pokoru i velikost. - Obírá se ohromnými plány, které se zdají nevhodné i nemožné - a má vždy v nich úspěch. Pro mne je Don Bosco tajemstvím. Jsem si však jist, že pracuje pro slávu Boha, že Bůh sám ho vede, že Bůh sám je cílem všeho jeho jednání.«

*Memorie
IV. 588*

Když bl. Cafasso zemřel 1860, bylo již dílo světcovo zabezpečeno. Ale kdo ví, jak by bylo vypadalo bez jeho pomoci v začátcích. Dal mu svůj velký podíl - lásky, moudrosti, součinnosti. Když umíral, přál si, aby to bylo v sobotu (23. června), protože to byl den Panny Marie. »Zemřít a jmenovat Marii. Zemřít ve dnu, věnovaném Marii. Vydechnout v náručí Marie. Odejít do ráje s Marií. Zůstat na věčnosti blízky Marii.«

*Memorie
VI. 647*

Blahoslavený Cafasso a vězení naučily svatého Bosca taktice kněze, který musí ustavičně procházet poměry abnormními. Poznám, jak je třeba uhodit při každé duši na jiný tón. Také prostředí věznic odnaučovalo citlivosti k urážkám a hrubostem: ani nevděčnost, ani zneuznání nesměly padat na váhu. Nejen k vězňům bylo třeba přicházet s jistou důmyslnou diplomacií, ale i k jejich strážcům. Liberální vládní éra počínala. Bylo třeba dosti namáhavě získávat dovolení k návštěvám u strážců i nadřízených úřadů, nebo je vhodně obcházet. Vycvičil se v umění,

zacházet s lidmi, jež u tohoto venkovského kněze udivovalo každého. Jeho zdvořilost, jemnost, trpělivost, s níž snášel různé hrubosti - byly nevyčerpatelné.

Úcta a přátelství, jež prokazoval žaláříkům, malé dárky, jimiž získával jejich přízeň, jeho klid při jejich špatné náladě, jeho nepohnutelnost jim imponovaly. Byl zpovědníkem a rádcem nejen vězňů, ale i mnohých žaláříků!

Jednoho dne učinil návštěvu katovi. V tehdejších poměrech bylo to tak neslýchané, že celá rodina katova zůstala přimražena, když vstoupil do jejich dveří. Požádal o šálek kávy. Když mu byla podána, prosil hostitele, aby vypil kávu s ním. Kat se ho nejdříve otázel, zda se nezmýlil ve dveřích - - »Doufám, že jsem u dobrého křesťana« odpověděl Don Bosco.

Těšil se brzy výsadám, že mu byly otevírány kde jaké dveře těžkých vězňů, že byl vždy informován o vězních nově přicházejících i o jejich poměrech - a že měl všade volný vstup - až do roku 1870.

Obyčejně míval ve čtvrtek u vězňů kázání, v sobotu zpovídal. Připomínal jim už ve čtvrtek, že přijde v sobotu a že od nich očekává pěkný dar - velké věci, ne malichernosti - rozuměli dobře, že jde o zpověď a předháněli se, připraveni už v řadě, když v sobotu přicházel: »Já jdu dříve«, volal jeden, »nezpovídal jsem se už 14 roků, a ty jen šest!« »Ne, já dříve, já mám větší hříchy!« Jeho příchod uklidňoval bouři. Zpovídal krátce a uspokojil každého. Jeho velký soucit s hříšníky byl také rysem salesiánským.

Propuštěným vězňům pomáhal do spořádaných poměrů.

Lidská bída, kterou poznával při svých návštěvách turinských chudých, ukázala mu celou hrůzu mravního ohrožení mládeže. Nemoci, nedostatek, neřesti zamořovaly čtvrtě chudých. Jejich apoštol, svatý Cottolengo, současník světcův, zakladatel Malého domu Boží Prozřetelnosti ve Valdoccu - setkal se s ním jednou na ulici a zval ho k svému dílu. Přijal pozvání jako zpovědník a kazatel; navštěvoval tento dům bolesti, věnovaný chudým, ale jeho poslání bylo jiné.

Z Malého domu Boží Prozřetelnosti ve Valdoccu stala se dnes celá čtvrť a dosahuje téměř až k ústavům salesiánským. Tak se sešla obě díla - z nichž jedno bídu a nemoc léčí - druhé jí předchází.

Základním kamenem počátku díla salesiánského v Turině stala se událost v sakristii konviktního kostela sv. Františka Assiského.

8. prosince 1841, ve svátek Neposkrněného Početí, oblékal se světec ke mši. Uprostřed sakristie stál otrhaný chlapec, který se nejistě rozhlížel. Přišel se asi zahřát. Kostelník hrubě ho napomenul, aby nepřekážel - a pak vyzval, aby šel ministrovat. Ustrašený chlapec se omlouval, že neumí. To rozčílilo kostelníka, začal mu nadávat a hnal ho ven. Hluk vyrušil z usebranosti světce. Když zvěděl, oč se jedná, poručil, aby kostelník chlapce přivedl zpět. Plačící hoch vrátil se s kostelníkem do sakristie. Světec chlapce uklidnil, pozval ho na mši a slíbil mu, že mu po mši něco poví, aby neodcházel.

Po mši se ho ptal, jak se jmenuje.

»Bartoloměj Garelli.

Odkud jsi?

Z Asti.

Jaké máš řemeslo?

Zednické.

Je tvůj otec na živu?

Ne, je mrtev.

A matka?

Matka je také mrtva.

Kolik máš roků?

Šestnáct.

Umíš číst a psát?

Neumím nic.

Umíš zpívat?«

Hoch, osušuje si oči, s údivem se zadíval na kněze a řekl: »Ne!

Umíš pískat?«

Chlapec se dal do smíchu. Důvěra byla navázána. Pak se světec

dozvěděl, že chlapec dosud nebyl ani u přijímání, na zpověď se jen slabě pamatoval z dětství. Neznal žádných modliteb, protože je zapomněl. Když se ho světec zeptal, chtěl-li by k němu chodit na katechismus, hoch přisvědčil.

*Memorie
II. 70-4*

»Hned?

Hned a rád!« zvolal hoch.

Světec poklekl a pomodlil se Zdrávas Maria, aby mu Panna vyprosila záchranu této duše. Nezapomněl nikdy na tento Zdrávas, z kterého vyrostly všechny další velké věci!

3. Stavba základů

*Obnovíš základy zašlých pokolení.
Isaiáš, 58, 12.*

Turinská ulice.

Co je nového v jeho způsobu?

Už v Becchi, u Mogliů v Moncuccu, v Castelnuovu, v Chieri na gymnasiu a v semináři přicházejí za ním chlapci a je jejich vůdcem. Ale jeho působení má stále širší a širší rozmach. Nejprve je to chlapecké obecenstvo jeho kouzelnických a provazolezec-kých představení. Ve stodole u Mogliů jsou to již zcela poutavé výklady z katechismu. V Chieri dovede už dělat manifestace na církevních slavnostech hromadnou účastí svojí Družiny veselosti - vycházky, akademie - všechno, co vyžaduje organizač-ního ducha a plánovitého vedení. Ale při tom všem je v něm od mladosti zvláštní rys praktické lásky ke kamarádům: opravuje jim úlohy, dává hodiny z předmětů, v nichž pokulhávají, spravuje jejich šaty, trhá bezbolestně zuby. V každém sporu je rád-cem - nebo rozhodčím.

Dává jim také vždy velkolepější podněty. V Becchi jsou to vý-

lety po okolních samotách - v Chieri už mají vycházky velkorysejší program: tak se jednou vypravil s celou svojí družinou pěšky do Turina, aby se podívali »na bronzového koně« - tuším pomníku Emanuela Filiberta - a vrátili se polomrtví hladem a únavou. Ale rozněcovalo to fantasii chlapců za něčím, co nebylo každodenní . . .

Opravit kamarádovi starou čapku, aby se mu nesmáli druzí - nebo přišít dovedně záplatu - bylo pro něho nutným výrazem lásky k Bohu. Už od dětství pozorujeme tento rys jeho ducha: nikdy neodděluje život od Boha, zbožnost od života. Jako u něho je modlitba něčím, co se podobá dýchání, co si ani neuvědomuje - tak je pro něho všechno, co mu život přináší, něčím, co je neoddělitelno od Boha.

Proto také žádné cestě nedává přednost a není nikdy programový. Shledává, že každá cesta je dobrá, vede-li k Bohu. Chápe také, že život vyžaduje jisté útočnosti, ustavičného dobývání, nemáme-li se potkávat s ustavičnými ztrátami. Je třeba lidi zachycovat, držet, formovat.

A pak - pro kněze - je tu ještě cesta zvláštní: co není přímo pro duše, není pro kněze. Je si od počátku vědom zvláštní strategie, které bude nutno se držeti. Neleká se ničeho zvláštního a neobvyčejného, byť se druzí nad tím sebe více pohoršovali.

První kámen k oratoriu je dán a sakristie konviktního kostela v Turině je jeho prvním místem. Bylo nemyslitelno bez pomoci ředitele Gualy a blah. Cafassa. Pokud neměl sám svého »zpovědního patentu«, byl Don Guala a bl. Cafasso zpovědníkem chlapců z ulice, které jim přiváděl. První chlapce přivedl mu do konviktní sakristie Garelli, kterého pozval s jeho kamarády na pravidelný katechismus.

Připravoval chlapce k svátostem, měl k nim promluvy, o nedělích a svátcích je učil katechismu, cvičil je ve zpěvu a dopřál jim různé zábavy, které dovedl vždy vymyslet.

Ředitel Guala i blah. Cafasso byli také prvními mecenáši těchto chlapců. Světec neměl žádných příjmů - byl jen bezplatným hostem konviktu. Chlapci dostávali na povzbuzení knížky, obrázky,

často nějaký zákusek nebo i potřebný šat - a pokud byli bez práce, i podporu konviktu.

Světce chodil na náměstí, do ulic, do dílen a zval k sobě mladíky, kteří v Turině neměli domova - byli to zvláště ti, kteří přicházeli z venkova do města za prací. Zjistil-li, že chlapec přišel k špatnému mistrovi, postaral se mu o lepšího.

Mistři rádi viděli návštěvy knězovy, protože jim to lichotilo. Často jen proto zacházeli lépe s uční, protože byl na blízku někdo, kdo měl o chlapce zájem.

Můžeme si představit, jak rychle mu přibývalo chlapců. Aby je mohl cvičit ve zpěvu, vycházel s nimi na ulici, kde opakovali polohlasem nacvičené sloky mariánské písně, již sám zkomponoval.

Hloučky chlapců, samozřejmě že ne tichých, kteří jako včelí úl byli světci stále v patách, budily v Turině rozruch. Nikdo nevěděl, co to znamená.

Jednoho dne slyšel světec dělníky, vracející se z práce, jak si do kroku zpívali pochod. Zapamatoval si nápěv a požádal básníka Silvia Pellica, aby mu k jadrnému nápěvu složil text. Tak vznikla nejpopulárnější píseň oratoria, Andělíčku Boží (Angioletto del mio Dio).

Protože v konviktu nebylo místa na hry hochů, vodil je ven za město, aby se mohli po vůli proběhat. Nedostatek místa byl stále obtížnější: už musel i katechetické výklady rozdělovat na skupiny, a vypomáhal při nich i ředitel Guala i bl. Cafasso i někteří kněží z konviktu.

Podiv v Turině způsobilo, když viděli tyto hochy častěji u svatého přijímání: dosud bylo zvykem jen přijímání velkonoční.

První chlaď začíšel na světce ze zdí konviktu, kde někteří kněží nechtěli snášet ani křik chlapců, ani jejich častější přítomnost v budově. Zde ale stál ředitel Guala za světce. Také měl souhlas arcibiskupa Fransonioho, kterého všechno, co dělal mladý kněz z Becchi, zajímalo. Ředitel Guala vystrojil dokonce chlapcům hostinu na svátek sv. Anny - s čokoládou, cukrovinkami a dárky. Byla to pro ně nezapomenutelná událost!

Po druhém roku kursu praktické morálky a vykonané zkoušce dostal světec »patent zpovědníka« (1843) a teprve tehdy mohl mezi chlapci rozvinout intenzivní činnost. Začínal vidět hlouběji i do jejich duší i do jejich poměrů. Don Guala povolil mu ještě jeden rok bezplatného pobytu v konviktě a v blízkosti bl. Cafassa mohl prohlubovat svoje studium i práci kněžskou. Tehdy začínají i jeho veřejná kázání v Turině, při novénách a triduích významných svátků.

Pobyt v konviktě umožnil mu také důkladné studium - byla tam velká, dobře opatřená knihovna - a dal počátek jeho literárním pracím. Viděl, jak tisk za chvíli zaplaví všechno. Bylo to nové bitevní pole nové doby. Jako je ve všem velkorysý - tak i v tom zabývá se širokými plány. Chce se stát lidovým spisovatelem: přeje si především, aby mu rozumělo mnoho lidí. Jeho censorem a korektorem je vrátný kněžského konviktu: čemu nerozumí vrátný, je napsáno špatně a musí být vyloženo znovu - jasněji.

Tak píše svou první knihu o Comollovi »Cenni storici sulla vita di Luigi Comollo«, 1844. Následuje kniha mariánská »Corona dei sette dolori di Maria« - a po ní knížka o Andělu strážném »Il Divoto deli Angele Custode«, 1845. Je to také obraz jeho vnitřních zájmů.

Světec stále ještě nevěděl, jakým směrem půjde jeho povolání. Rok 1844 znamenal konec jeho pobytu v konviktě. Dosud nevěděl, pro jakou dráhu se rozhodnouti. Vábila ho myšlenka na misi.

Když ho viděl bl. Cafasso studovat francouzštinu a španělštinu, nic nenamítal, ale jakmile spatřil v jeho ruce anglickou gramatiku, řekl: »Vy nepůjdete do misijí!« - »Mohl bych vědět proč?« »Umřel byste cestou«, narážel jeho zpovědník žertovně na jeho potíže při cestování.

*Memorie
II. 204*

Pak mu učinil tři návrhy: na místo vice-kurátora v Buttigliere d'Asti - výpomocné místo repetitora morálky v konviktě - a místo v Útulku markýzy Barolo, kde byla nemocnice bez duchovního ředitele. A ačkoliv pro světce zdálo se nejvhodnější, neměnit nic na svých poměrech a zůstat v konviktě jako repetitor, pone-

chal rozhodnutí svému zpovědníku - a ten řekl: »Jděte do Útulku jako pomocník Dona Borela!«

Markýza Barolo, která zřídila v Turině celou řadu ústavů charitativních pro dívky a ženy, byla nesmírně bohatá vdova, bezdětná. Tehdy jí bylo šedesát roků. Lemoyne dobře charakterisuje její temperament slovy: »velmi živá a vládychtivá«. *Memorie II. 237*

Přivedla do Turina některé řády, jako Sestry kongregace sv. Josefa, Dámy Božského Srdce, založila Ústav sester sv. Anny, napsala jim zřízení a vymohla pro ně schválení u arcibiskupa. Zřídila vychovatelnou pro ohrožené dívky.

Malá nemocnice sv. Filomeny, jejímž ředitelem se stal světec - za 600 lir ročně - byla určena pro dívčí mrzáčky. Don Bosco měl pomáhat Donu Borelovi v duchovním vedení řádových sester a jejich svěřenek, měl připravovat sestry na učitelskou zkoušku a pomáhat jim ve studiu. Také je učil aritmetice a zpěvu - a přednášel jim o životě řádovém a duchovním.

Světec přijal toto místo, když si u markýzy Barolo vymohl, že může přijímat u sebe chlapce a učit je katechismu.

Útulek, do něhož se měl světec přestěhovat, nalézal se ve Valdoccu . . . Konečně se přiblížil místu, jež pro jeho dílo mělo mít tak nesmírný význam! Tehdy to byla městská periferie, s nevalnou pověstí a málo obydlena. Jen několik chudých domků bylo na okraji polí a luk. Měla však blízko střed města - možno říci, že nejživější jeho tepny: tak náměstí Emanuela Filiberta, ode dávna tržiště, kde venkov si vyměňuje s městem svoje potřeby.

Toto náměstí bylo také nejvydatnější sítí světcovou. Zde se jen hemžilo chlapci: prodavači sirek, čističi bot, savojsští komíníčci, povaleči, kapesní zloději, výrostkové všeho druhu a ze všech koutů, učni bez práce. Zde promrhávali svůj týdenní výdělek v hazardních hrách na chodnících a zde se učili všemu, co neměli znáti.

Ředitelem útulku markýzy Baroly byl Don Borel, kterého světec poznal již v Chieri - v semináři při exercích. Jako Don Caffasso, byl i Don Borel jen o několik let starší než Don Bosco.

Již tehdy v Chieri - 1839 - byl jím okouzlen. Jeho jasná, vždy veselá tvář, žertovná mluva, živost a jasnost výkladů, ohnivost způsobily v semináři výbuch nadšení. Klerici hrnuli se do jeho zpovědnice - mladý Bosco šel tam také. Žádal ho o radu, jak poznat své povolání. »Povolání pravého kněze se vytvoří, zachovává a zdokonaluje ústraním a častým svatým přijímáním«, řekl mu.

Memorie
I. 460

Don Borel stal se pro základy díla salesiánského osobností velmi plodnou. Lemoyne, který má vždy dobrý smysl rozeznávací, jmenuje ho »hodnotným bersaglierem Svaté Církve« a všímá si u něho zvláště jeho tempa - možno říci, salesiánského: vždy v pohybu, vždy tu neb tam, a pro duše schopn jakékoli oběti.

Memorie
II. 239

Byl znám jako nejlepší kazatel diecese: jeho lehkost řeči, jadrná piemontština, prokládaná lidovými pořekadly a příslovími, jasnost, s níž roztíнал jakákoli obtížná témata, byly pověstny.

Na první krok do Valdocca připravili se chlapci světcovi slavnostně: v předposlední neděli říjnové 1844 vzrušili všechny obyvatele ve Valdoccu, když hledali svého vůdce: »Kde je Don Bosco? Kde je oratorium?« volali na každého, koho potkali. Lidé mysleli, že vypukla revoluce. Protože tam neznali ani Dona Bosca, ani oratorium, hnali kluky pryč. Když byl rámus největší, objevil se světec. Řekl jim, že oratorium ještě není, ale že bude! Zatím tu má svoji komůrku, a tam se tedy nahrnuli.

Směstnali se, jak se dalo: na zemi, na stole, na posteli knězově, na okně - všade seděli chlapci. Příští neděli bylo to ještě horší: už nestačila ani světnice Dona Borela a Don Borel musel svůj výklad katechismu mít na schodech. Samozřejmě, že chlapci chtěli všechno vidět, všechno uspořádat - a nebylo věci, která by nebyla prošla jejich rukama, než se jí dostalo jejího »pořádku«.

Neměli kostela! Nemocnice pro mrzáčky měla být otevřena až 1845. Ale na přímlovu arcibiskupa markýza dovolila, aby dvě místnosti budovy dosud nedostavěné upravily se na kapli. Arcibiskup dal hned povolení k vysvěcení a tak už počátkem prosince mohl tu světec číst svoji mši pro chlapce. Tento první kostel

svátečního oratoria potulného - neboť už se začínalo skutečné oratorium, s dopolední mší a odpoledním katechismem a hrami, tak jak trvá dodnes - byl zasvěcen svatému Františku Saleskému. Tak pod jeho ochranou zabráno Valdocco pro chlapce z turinské ulice.

Dělníci, kteří bydleli ve Valdoccu, obohatili oratorium o přírůstek svých chlapců. Protože většina z nich neuměla ani číst, ani psát, začala večerní škola. Za pomoci Dona Borela a odrostlejších chlapců nacvičovány také kostelní zpěvy a hry na nástroje. Nejvíce pozornosti věnoval světec chlapcům, přicházejícím z vězení.

Zábavy chlapců byly na malém nádvoří Útulku. Nechyběly jim míče a čeho bylo třeba k dobré zábavě: náklad na to nesl Don Bosco.

První obtíže, které mu bylo přemáhat, bylo žebrání pro chlapce. Bylo velmi často třeba jim vypomáhat - šaty, jídlem i jinak - a prostředky světcovy byly rychle vyčerpány. Mezi kněžími turinskými nebylo zvykem, docházet do domů a žádat almužnu na jakékoliv cíle. I v tom musel světec první prorazit cestu. Kupuje duše. Tento velký almužník Boha bude po celý svůj život vztahovat k lidem svoji rozevřenou dlaň. Po celý svůj život bude prosit o almužnu - pro druhé.

Tehdy pozná člověka se všech stran: neboť ve způsobu, jakým lidé něco dávají, odkrývá se jejich povaha.

Sám je chudý a nebude mít nikdy ničeho a zemře chudý. Jeho šaty, potřeby, obydlí, budou vždy šaty, potřebami a obydlím chudáka. Jeho spravované kleriky, v nichž bude chodit na audience k nejvyšším pánům, budou se svítit opotřebovaností. Budou pečlivě kartáčovány a prány. Nic více.

Když roku 1886 řekl svému příteli: »Ach, ty nevíš, co mne stálo, žádat milosrdenství!« slyšíme téměř nad hrobem, výkřik duše, která poznala tvrdost lidí.

*Memorie
II. 261*

Nával chlapců za Donem Boscem vzbudil záhy pozornost markýzy Barolo. Ne, tak si to nepředstavovala! Myslela na nějaké regulérní vyučování katechismu tichých, řádných hochů, tak,

jak se to patří. Zatím v domě hemžilo se plno neučesaných kluků, a schody, předsíně, dvůr - vše bylo plné jejich hlučících hlasů. Ještě nedošlo mezi ní a světcem ke srážce a už cítil, že ohrožení jeho díla se blíží. Ohlížel se po větším kostele - neboť vskutku: chlapců stále přibývalo!

Bloudění Turinem.

Jednoho dne, když vyšel zamyšleně z domu, zastavil se před kostelem svatého Petra v okovech. Byla to kaple starého městského hřbitova na tichém, odlehlém místě. Rázem se mu zalíbila. Vešel, aby požádal kaplana Dona Tesia za dovolení, aby v ní mohl nějaký čas konat s chlapci pobožnosti a schůzky.

Kaplan ho přijal vlídně a nic nenamítal.

Když v neděli - bylo to 25. května 1845 - přišel tam světec se svými chlapci, kaplan nebyl přítomen. Jako vždy, hoši přicházeli se zpěvem, a když shlédli prostranné a pěkné místo, výkřiky radosti tlumočily jejich dobrou náladu.

Hospodyně kaplanova zaslechla hlasy. Vyřítla se z domu krajně pohněvána. Čepec pošinutý na stranu, ruce založené v bok a jazyk mrštně se ohánějící naprosto neutišily skvělou náladu hochů. Vřava byla hned větší. Jeden z chlapců, vymrštiv s radostí vzhůru míč, zasáhl jím slepici, sedící v kukani. Vejce, které bylo na cestě, žalostně se rozbilo.

Slepice kdákala poděšena, pes zuřivě štěkal, také kocour se do toho vmísil a další slepice. Z domu vyběhla na pomoc své velitelce služka. Světec se přiblížil, aby upokojil pohněvanou hospodyně a vysvětloval jí, že jedno rozbité vajíčko není ještě hříchem a že hoši nepřicházejí se zlým úmyslem. Ale hospodyně vrhla se nyní proti němu: »Jestli vás odtud Don Tesio okamžitě nevyžene vím, co udělám . . . A vy, Done Bosco, místo abyste držel na uzdě tyhle uličníky, osly, lenochy, buřiče, pobudy - vychováváte je takhle? Chraňte se, přijít sem příští neděli, nebo uvidíte!

Má dobrá paní,« odpověděl světec mírně, »vždyť ani nevíte, bu-

dete-li tu sama příští neděli a tolik naříkáte a tvrdíte s takovou *Vita*
jistotou, že nás sem příští neděli nepustíte?« *I. 287-90*

Pak vstoupil s chlapci do kaple, vykládal jim katechismus a pomodlili se růženec. Hned pak rozpustil chlapce domů. Když odcházel, hospodyně, obklopena štábem žen, seběhlých ze sousedství, vykládala hrůzostrašnou příhodu. Mohla ji ještě za tepla sdělit Donu Tesiovi, který se právě vracel domů. Don Tesio ji vyslechl a rozběhl se za odcházejícím světcem, který se už loučil s posledními chlapci. Volal na něho: »Příští neděli nechci tu trpět nic podobného! Udělám příslušné kroky a příští neděli se sem nevrátíte, jistě ne!«

»Ubohý«, řekl světec chlapcům, kteří se rozcházeli, »neví, zda bude příští neděli ještě na živu!«

Roztrpčený Don Tesio napsal hned v pondělí list městské radě. Vylíčil v nejtemnějších barvách shromáždění chlapců a obvinil je dokonce ze špatných věcí.

Několik hodin na to ranila ho mrtvice - a do středy zemřel.

Sotva mu byl vykopán hrob, kopali i druhý: do týdne zemřela i jeho hospodyně. Městská rada poslala světci písemně zákaz, že jakékoli shromažďování chlapců u sv. Petra v okovech se nedovoluje.

Hned na to přišel také zákaz markýzy Barolo, že nechce trpěti shromažďování chlapců v Útulku.

Pomohl mu arcibiskup Frasoni. Na přimluvu u městské rady dán mu k užívání kostel sv. Martina nedaleko mlýnů u řeky Dory - blízko náměstí Emanuela Filiberta - opět ve Valdoccu. Tajemný okruh Valdocca přitahuje světce. V přízemí domu vedle kostela najal světnici, do níž uloženy míče a věci pro zábavu hochů. Za nedělního odpoledne v červenci přestěhovány do kostela slavnostně svícny, kříž, obraz, židle, paramenta, sošky. V dlouhé řadě táhl průvod chlapců s věcmi. Lidé se sbíhali, co se děje. Okna byla plná zvědavců.

Protože v okolí svatého Martina bylo živé tržiště, nebylo místo vhodné pro hochy: nemohli se nikde rozběhnouti. Malý kostel sotva pojal věřící, a druhá mše nebyla tu povolena, takže chlap-

ci byli z ní vlastně vyloučeni. Ani přijímání se tu neudílelo, a na požehnání musel světec vodit svých tři sta hochů ke Školním bratřím.

Brzy začali u městské rady protestovat proti hochům tamní mlynáři. Světec byl vyličen jako náčelník bandy uličníků, která ohrožuje pokoj města. Mimo jiné byli také chlapci obviněni z poškození kostela. Městská rada poslala vyšetřit udání. I našlo se, že na jednom místě kostelní zdi kdosi vyryl hřebíkem malou čáru. Úřední jednání o tom se protáhlo až do ledna 1846, kdy městská rada nařídila světci, místo opustit.

Městský sekretář, který toto tažení proti světci vedl a sám žalobu napsal, byl stížen takovou křečí pravé ruky, že jeho výnos bylo poslední, co mohl napsati. Za tři roky zemřel.

Aby umožnil chlapcům hry na volnějším prostranství a čerstvém vzduchu, dělal s nimi světec vycházky do blízkého i vzdálenějšího okolí Turina. Zvolil vždy místa, kde byl kostel. Tam sloužil jim mši, vyzpovídal je a vykládal jim katechismus. Obvykle farář takového místa - nebo kláštera - býval zpraven napřed o návštěvě hochů a stalo se zvykem, že chlapcům dopřál malého pohoštění. Kromě toho světec bral s sebou vždy z města něco k jídlu. Zachoval se nám rozkošný popis zednického učně - těch bylo mezi chlapci nejvíce - o jednom takovém výletě s Donem Boscem.

Rodiče poslali chlapce do Turina za prací. V městě se dozvěděl o knězi, za němž chodili chlapci. Poprosil přítele svého otce, u kterého bydlel, aby ho tam také dovedl. Ale cosi do toho přišlo a do oratoria se nedostal. Hoch, hořící zvědavostí, začal sám v neznámém městě hledati oratorium. Našel je konečně - na jedné louce. Bylo osm hodin ráno. Skupiny chlapců pobíhaly po trávě a bavily se různými hrami. Velký počet jiných klečel okolo kněze, který seděl na trávniku a poslouchal jejich zpovědi. Chlapec byl udiven vším, co viděl. Dosud něco podobného neviděl. V tom jeden z hochů pozval ho ke hře s míčem. Sotva skončili „partii“ ozvala se trouba, a všichni okamžitě zanechali hry. Seřadili se a kněz je vedl na Kapucínský vrch. Největší začali recitovat rů-

ženec. Zednický učeň šel stále za průvodem, obdivuje všechno, o čem se mu nikdy ani nesnilo. V kostele u Kapucínů kněz, kterému říkali Don Bosco, sloužil mši. Někteří z hochů šli k svatému přijímání.

Po mši vyšli všichni na nádvoří kláštera. Byla tam připravena pro hochy snídaně. Protože nikoho neznal, držel se v ústraní a jen pozoroval, co se bude dít. V tom přiblížil se k němu kněz: »Jak se jmenuješ?

Pavel.

Vzal jsi si snídání?

Ne, pane!

Proč?

Protože jsem se ani nezpovídal, ani nebyl u přijímání.

Toho není k tomu třeba.

A čeho je k tomu třeba?

Ničeho jiného - než apetitu!« řekl kněz, vzal ho s sebou a dal mu hojnost chleba a ovoce.

*Memorie
II. 387*

V těchto dobách měl světec sen, v němž mu bylo označeno místo mučednické smrti svatých Avventora, Octaviana a Solutora. Když místo hledal, našel nedaleko řeky Dory pole, osázené kukuřicí, zelím a fazolemi.

V jiném snu viděl tři krásné mladíky, ozářené světlem, a ti ho přivedli k vznešené Paní, v jejímž průvodu viděl majestátní starce a nesčetné osobnosti oslňujícího zjevu. Kam oko dohlédlo, odevšad přicházely nové zástupy. Když se přiblížil k Paní, oznámila mu, že mladíci jsou svatí mučedníci turinští. Stála na místě, kde se nyní zdvihá hlavní oltář basiliky Marie, Pomocnice křesťanů. Řekla mu s úsměvem, aby neopouštěl svých hochů, povzbudila ho a oznámila mu, že ho očekávají nejtěžší překážky. Přemůže je důvěrou k Matce a jejímu synu.

*Memorie
II. 334*

Zatím se našel kněz - Don Moretta - který mu nedaleko Útulku - opět ve Valdoccu - pronajal tři místnosti. Pro špatný čas, pro večerní školy a katechismus byly dobré. Tam také zpovídal. Zřídil tam malý oltář pro domácí pobožnosti. Nejbližší kostel, kam chodil s chlapci, byl kostel Marie Utěšitelky (Consolata)

a sv. Augustina. K jeho dobrodincům náležel obchodník, který, nemaje sám peněz, chodil do oratoria pomáhat jako asistent a vyžebraval pro ně u svých známých dárky. Našli se také kněží, kteří vypomáhali světcům při učení analfabetů, při katechisaci a almužnou.

Světec neomezoval se jen na chlapce bez rodin, žijící v Turině u svých pánů a mistrů. Chodil také do různých řádových škol, kde byl rád viděn jako výborný katecheta a kde navazoval známosti s hochy z turinských rodin.

Pobyt v domě Dona Moretty trval jen tři měsíce. Byl to podnik příliš hlučný, příliš nevidaný a neslýchaný pro konservativní Turin! Nejdivočejší pověsti šly městem. Budilo to i pozornost úřadů. To vše zdvojovalo úsilí bl. Cafassa, aby svému chráněnci hledal nové příznivce a dobrodince. Když lidé útočili na světce, zpovědníka nejrůznějšími dotazy, chlácholil je vždy slovy: »Jen ho nechte, jen ho nechte!«

Ale věc se stávala vážnou záležitostí Turina. Na schůzi turinských farářů povstala řada odpůrců světcových a žádali rozpuštění těchto »schůzek mládeže«, protože prý »odtahují mládež z jejich farností« a znemožňují farářům řádnou pastorační práci. Don Borel, který byl schůzi přítomen, vysvětloval, že se jedná většinou o hochy z venkova, kteří do Turina přicházejí za prací. Pokud jsou mezi nimi turinští, jsou to hoši zcela neznalí náboženství, vyrostlí v špatných poměrech, které by nikdo nedonutil, aby šli do kostela. Jdou-li dobrovolně za Donem Boscem, který se jim zcela věnuje, je to proto, že je lákají zábavy a společnost hochů odrostlých.

Zamlčel ovšem hlavní příčinu, že je to Don Bosco sám, který vábí chlapce. Ujal se statečně před turinskými faráři svého přítele a řekl, že lituje, není-li jeho pravý duch dosti znám a oceněn. Řekl všechno, co se dalo v jeho prospěch říci.

Jeden přítomný farář právnický dokazoval, že by bylo vhodnější, kdyby Don Bosco chodil takové výrostky katechisovat sám po jednotlivých farnostech. Protože se však světec nemohl »zmnohonásobit«, jak podotýká Lemoyne - tento návrh padl.

Na nejbližší schůzce farářů byla řešena otázka, má-li se oratorium schválit či neschválit.

Zatím přiblížilo se jaro 1846. Světec musel opustit dům Dona Morettiho. Najal ve Valdoccu louku od bratří Filippi - s malou kůlnou, do níž složili své věci. Neměli nyní ani domu, ani kostela. Hochů bylo již přes čtyři sta. Chodili střídavě do různých kostelů města. Zpovídal je na louce na drnu. Pro výklady katechismu měl je rozdělené do dvou skupin: v jedné mluvil sám, v druhé Don Borel.

Doposud byl světec stále ve službách markýzy Barolo, ale hoši tam více k němu nesměli. Do Útulku vracel se každého nedělního a svátečního večera více »mrtvý než živý«, jak píše Lemoyne. Často nesli ho domů hoši na ramenou jako v triumfu. Zbožňovali ho. Rozuměli tomu, že je to láska, co jim dává - a že se dá platit zase jen láskou.

*Memori
II. 376*

Ale i pobyt na louce bratří Filippi měl svůj konec. Bratřím se zdálo, že kořínky trávy jsou ohroženy - a vypověděli mu, ač smlouva dosud nevypršela, předčasně. Zatím také městská rada s guvernerem markýzem Cavourem (otcem slavného státníka Kamila) začala proti němu svoje tažení. Markýz Cavour chtěl zvědět, co vlastně zamýšlí - a dal ho hlídat policejní stráží.

Na louce bylo vidět policisty každou chvíli. Chlapci přivykli na ně brzy. Světcovi konali strážníci dobré služby asistentů. Markýz Cavour začal s předvolávaními.

Předvolal světce a radil mu, aby »pro dobrý pořádek a pokoj občanů« rozpustil své hochy, kteří, jak soudil, budou »na obtíž veřejné autoritě«. Světec mu vykládal, že veřejnost bude mít jen prospěch z toho, dostane-li se těmto zanedbaným hochům náboženské a mravní výchovy, ale markýz přerušil ho briskně poznámkou: »Mýlíte se. Všechny vaše námahy půjdou do větru. Nepovolím nikdy vaše schůzky«.

*Memorie
II. 401-3*

Rozhovor byl dlouhý. Světec nepovolil - markýz také ne. Vytáhl proti němu celý arsenál zákonů, zákazů a hrozeb. A měl v hlavě už celý plán, jak znemožní revoluční podniky kněze, který, jak věděl, u kleru turinského nebyl právě oblíben.

Potíže světcovy byly některým kněžím záminkou, že se jedná o věc zcela zbytečnou, že obětuje své síly na něco, co nemá smyslu. Jiní zase tvrdili, že jeho jednání kompromituje kněžskou důstojnost. Radili mu, aby se zabýval něčím jiným. Odbýval je s úsměvem. Když jim vykládal, že přijde čas, kdy bude mít pro své hochy dosti místa, velký dvůr a krásný kostel, ba i dům - šlo Turinem: Don Bosco se zbláznil!

Tehdy i smělý Don Borel zapochyboval o jeho poslání, Radil mu, aby, pokud jeho obtíže nepominou, rozpustil hochy a věnoval se jen několika . . . Světec rázně odmítal takové návrhy.

Pak ho navštívili kněží z diecése, vyslaní patrně markýzou Barolo, kteří mu radili, aby se věnoval jen dobročinným ústavům markýzy a netříštil svých sil jinými zájmy. Marně. »Boží Prozřetelnost mi svěřila tyto chlapce a neodeženu ani jediného«, opakoval. »Mám jistotu, že Boží Prozřetelnost opatří všechno, co je jim potřebné. S pomocí Panny Marie budeme mít velké budovy, školy, ložnice, dílny, krásný dvůr, prostran~~á~~á podloubí pro oddech, nádherný kostel, kněze, katechety, asistenty, mistry, profesory, připravené k našim pokynům a mnoho kněží, kteří se budou věnovat hochům, v nichž se ozvalo povolání pro kněžství«.

*Memorie
II. 411*

Někteří kněží žertovali o tom, zda nechce založit snad nový řád?

»A kdyby?«

»Jaký bude řádový šat?« dobírali si jej.

Odpovídal s úsměvem, že ctnost. Nebo říkal, že řádovým šatem jeho pomocníků budou rukávy košile, jako u zednických pomocníků - t. j. chudoba.

Byla opět svolána konference kleru turinského, aby pojednala o »záležitosti Dona Bosca«. Mnozí se vyjádřili, že stále namáhání pomátlo mu rozum a že je třeba proti němu zakročit, aby neutrpkla vážnost kněžského stavu. Dva z jeho známých kněží byli pověřeni úkolem, odvézti ho do městského blázince na ošetřování.

Bylo mu tam vyjednáno místo a smluvena hodina, kdy bude přivezen.

Jednoho dne zastavil před Útulkem kočár. Vystoupili dva kněží, odebrali se k Donu Boskovi a přátelsky ho pozvali, aby se s nimi projel na čerstvém vzduchu. Světci neušlo jejich rozčilení a ostatní se domyslí. Neodporoval jim. Když všichni tři sešli se schodů před dům, nechtěl vstoupit první do vozu, vymlouvaje se, že je mladší. Když oba kněží uposlechli a vstoupili napřed a usedli, zabouchl dvířka a křikl na kočího, aby co nejrychleji ujížděl, kam mu nařídili.

Kočí poslechl. V městském blázinci se podivili, když z vozu, který tryskem vjel do nádvoří, a za nímž rychle byla uzavřena brána - místo jednoho ohlášeného blázna - vystoupili dva, nad míru rozčilení. Přáli si okamžitě mluvit s duchovním blázince. Protože nemohl hned přijít, byli zatím odvedeni do izolace. Teprve, když se vše vysvětlilo, byli propuštěni.

Událost se rychle roznesla po Turině - a zarazila další »opatřování« všech lidí, příliš o druhé se starajících.

Ale blížily se velikonoce - a Don Bosco měl opustiti louku, poslední útočiště svých chlapců. Nikdo mu nechtěl nic pronajmouti. Tak se přiblížil poslední den pobytu na louce, 5. duben 1846, neděle květná.

Šel s hochy na mši svatou k Panně Marii v Nivách (di Campagna). Když vstoupil na kazatelnu, přirovnával své chlapce k ptákům, jejichž hnízdo bylo shozeno na zem. Vyzýval, aby prosili Marii o nové a pevnější hnízdo.

Odpoledne sešli se naposled na louce ke svým hrám. Tentokráte bylo to poprvé, co se jich neúčastnil. Přecházel zamyšlen po okraji louky a prosil chlapce, aby ho nechali o samotě v modlitbách. Viděli slzy v jeho očích. Prosil Boha, aby mu ukázal místo, kde má shromáždit tyto chlapce - aby mohl zvědět, co má činiti...

V tom okamžiku přicházel k němu muž a volal na něho: »Je pravda, že hledáte místo pro laboratorium? Ne laboratorium - ale oratorium, odpověděl světec. Ať pro oratorium nebo laboratorium, ale místo je. Pojdte si je prohlédnout«.

Vedl ho nedaleko, k domu Pinardiho, kde ho už očekával sám

Vita
I. 330-33

majitel Pinardi. Nabízel mu do nájmu starou kůlnu, v níž byla svého času prádelna i jiné dílny a která nyní, ve stavu velmi špatném, byla opuštěna. Byla nízká, bez podlahy, ale Pinardi se nabízel, že ji dá zvýšit, totiž prokopat a že dá dřevěnou podlahu. Žádal tři sta lir ročního nájmu a smlouvu na tři roky. Světec přidal dvacet lir za to, aby mohl mít i místo okolo - pro hry hochů - a žádal, aby slíbené opravy byly provedeny do týdne. Pinardi slíbil a slib dodržel. Prohloubením dosaženo zvýšení kůlny o půl metru. Z kůlny zřízen první vlastní kostel oratoria a byl zasvěcen svatému Františku Saleskému. Mohl jej do Hodu Velkonočního posvětit a získal od arcibiskupa povolení, sloužit v něm mše, udílet svátosti i požehnání, kázat, dělat duchovní cvičení, tridua, novény - jako v řádné farnosti. Stal se zárodkem, okolo něhož vyrostl košatý strom salesiánského díla.

Markýz Cavour a markýza Barolo.

Memorie II. 441 Markýz Cavour starší pozval světce na novo do městské rady. »Je čas, aby se to už nějak skončilo«, řekl mu. »Protože nejste přístupen mým radám, jsem nucen žádat úřady o zavření oratoria«. Světec odepřel. Nato mu markýz udělal pěkný výklad o tom, že křesťan má poslouchat svoji vrchnost. »Poslouchám svého arcibiskupa a nedělám nic na škodu autority civilní«, řekl světec.

Memorie II. 441-2 Vyložil znovu markýzovi, co je jeho oratorium, a že v něm nedělá z chlapců revolucionáře. A pak, vstávaje a ukončuje sám tuto audienci, prohlásil klidně: »Kdybych zavřel svoje oratorium, musel bych se trást před hněvem Boha - za sebe a za vás!«

Markýz hledal proti světci oporu v arcibiskupovi Fransonim - marně. Když zvěděl, že arcibiskup onemocněl, svolal schůzi zástupců městské rady a kleru do arcibiskupského paláce, aby jí dodal větší váhy a lesku, a mínil provésti svoji smrtící ránu proti oratoriu odtud. Schůze ochotně odhlasovala »v zájmu o-

becného klidu« zavření oratoria.

Zatím však hrabě Collegno, mecenáš Dona Bosca, vyvedl markýzi Cavourovi nepříjemnou věc: vymohl na králi Karlu Albertovi dar tři sta lir pro světcovy kluky (birrichini) se vzkazem, že nikdo na ně nesmí sáhnout.

Markýz se ještě nevzdal . . . Měl možnost, dělat nepříjemnosti. Policejní dozor nad oratoriem byl zostřen. Strážníci četněji než kdy jindy přicházeli na kázání a katechismus světcův a byl na ně pěkný pohled, když dojati výkladem, utírali si nepozorovaně slzy, nebo přiklekali do řady před zpovědnicí světcovou, čekající, až na ně přijde řada.

Došlo sice ještě k předvoláním na radnici, při nichž markýz Cavour vyslýchá Dona Bosca - ale i ta skončila. Markýz se ptal světce na tajemství, kde bere peníze na velké výdaje, jež má se svými hochy?

Světec se usmál: »Spoléhám jen na Boží Prozřetelnost. Kdyby nyní Prozřetelnost vnukla vaší milosti myšlenku, poskytnout mi jakoukoliv podporu, pak bych jí poděkoval ze srdce!« *Memorie II. 403*

Markýz byl přemožen. Usmál se - a dal mu dvě stě lir. Nepřátelství k Donu Boscovi bylo skončeno.

Ani nevěděl, jak velkou školou byl pro světce, jemuž ukázal zblízka nový svět úřední byrokracie. Ministři, prefekti, šéfové královských a městských úřadů měli být i nadále důležitými činiteli, od nichž závisel osud jeho chlapců. Naučil se mezi nimi pohybovat dokonale. Kdykoliv nastala jakákoli osobní změna na takových důležitých místech, navštívil světec úředníky nově jmenované, blahopřál jim a prosil o ochranu pro své oratorium. Nevěděli-li dosud o něm něčeho, pak jim vyložil, o co se mu jedná, doporučil jejich ochraně svoje hochy a zmírnil jejich zaujatost - která po r. 1848 byla obvyklou u vládních liberálů. »Nemůžete-li pro ty chlapce udělat něco dobrého, prosím, alespoň nedělejte nic proti nim! Nesu je pod vaši ochranu, dělám jim za vás otce!« *Memorie II. 450*

Také je vždy zval na návštěvu do svého oratoria a nabízel se ochotně, že upozorní-li ho na závady, rád je napraví.

Zatím se vrátila z Říma markýza Barolo, v máji 1846, se schválením řeholí svých zbožných ústavů. Byla brzy zpravena o všem, co se týkalo Dona Bosca. Také se jí naznačovalo, že jeho vystupování v Turině je na kněze málo důstojné. Více než kdy jindy potřebovala ho pro své ústavy. Žena velkého světa, rozeznala v něm okamžitě všechny přednosti, jež by byly mohly přivést rozkvět jejím charitativním podnikům.

Měla plán, jak jej získat pro svoje dílo. Neušla jí velká tělesná sešlost mladého kněze. Práce vyčerpala jeho síly a bylo vidět, že se zhroutí, neposkytne-li se mu pomoc a oddych. Nabídla mu, že mu zaplatí několikaměsíční - ba několikaroční! - pobyt v lázních a jmenovala slušnou sumu, rozhodne-li se, věnovat se jejím ústavům úplně. Ale kladla podmínku: opustit oratorium. »Buďte moje ústavy nebo vaše oratorium!« zněl její návrh. Řekla mu, že mu dá čas na rozmyšlenou. Světec odmítl i rozmyšlení i její návrhy.

»Vaše milost má peníze a prostředky a může lehce najít za mne náhradu mezi kněžími. S chudými chlapci tomu tak není a proto je nemohu opustit. Odejdu-li od nich v tuto chvíli, bude ztracena námaha mnoha let.

A kde budete bydlet? A z čeho budete žít?« ptala se markýza. »Bůh nedopustil, aby mi dosud co chybělo a důvěřuji, že mne neopustí ani v budoucnosti. Půjdu, kam mne Prozřetelnost zavolá«.

*Memorie
II. 461*

Vysvětlovala mu, že jeho zdraví je podryto, že potřebuje klid, a aby uposlechl její mateřské rady: zvýší mu plat, dá mu dovolenou, i několikaletou, jestliže se zaváže, že se vrátí do služeb jejích ústavů. Ale - v případě opačném - hrozila mu okamžitou výpověď, malovala, jak se zaplete do dluhů, a tehdy kdyby přišel - byla odhodlána, odepřít mu jakoukoli pomoc!

»Nikdo mne neodvrátí od cesty, kterou mi ukázal Bůh!« řekl, »Dáváte tedy přednost svým poběhlíkům před mými ústavami? Je-li tomu tak, propouštím vás okamžitě!«

Vyložil jí klidně, že takové náhlé propuštění přičí se všem zvyklostem a že by v Turině zavdalo příčinu nebezpečným pověstem.

Pak mu povolila tříměsíční výpověď.

Nicméně pokoušela se světce zviklati. Poslala za ním svého sekretáře, básníka Silvia Pellica. Nařídila mu, aby přistoupil na všechna přání Dona Bosca. Když bude odpírat, měl mu pohrozit, že mu nikdy nedá jakoukoliv almužnu, i kdyby přišel sám až za její dvěře.

Marně.

Učinila mu tedy návštěvu sama. Bydlel sice ještě v jejím Útulku, ale právě tehdy byl zaměstnán úpravou kaple v kůlně Pinar-diho. Obtěžovala se až tam. S útrpností pohlížela na chudobu a opuštěnost místa . . . Pokládala za jeho velkou tvrdohlavost, že odmítá její velkolepé nabídky k vůli něčemu tak ubohému. Přivítala ho výčitkami: »Co pak budete dělat bez mé pomoci? Nemáte ani solda! Víím to! - Rozmyslete si dobře, než odmítnete! Jedná se o vaši budoucnost!«

*Memorie
II. 466*

Opětoval jí návštěvu za několik dní. Sotvaže ho spatřila, zvolala: »Jste v bídě, pravda?«

»Ach ne«, řekl světec, »nepřišel jsem mluvit o penězích. Znáím již vaše úmysly a nechci vás rušit něčím tak nevhodným. Tím spíše, že nepotřebuji ničeho . . . a je-li mi dovoleno říci jedno slovo, bez úmyslu vás urazit - nepotřebuji vás, paní markýzo!« Se svojí »obvyklou živostí« - píše Lemoyne - zvolala: »Vím to, víím to, že mne nepotřebujete a že nechcete mých milostí. Také kanovník Cottelengo to tak dělal: nechtěl mých peněz!« Zapomněla dodati, proč svatý Cottelengo vzdal se pro svůj Malý dům Prozřetelnosti její podpory: filantropie, která nenesla její jméno, ji nikdy nevábila.

*Memorie
II. 469*

Přece však poklekla, když Don Bosco od ní odcházel a požádala o jeho požehnání. Don Giacomelli, který to připomíná, trochu se tomu podivuje, protože od něho jako kněze nikdy požehnání nežádala - a také mu nikdy ruky nepolíbila.

Světec nyní byl i bez bydla . . . Doposud, než výpověď měla vypršeti, mohl bydlet v Útulku, Musel však myslet na den, kdy se z Útulku bude muset vystěhovat.

Pinardi byl ochoten, vyprázdnit mu nějakou světnici. Dříve však

se museli odstěhovat nájemníci. Byli nejrůznějšího druhu a ne právě vhodní pro sousedství oratoria. Také okolí, s krčmou U krásné zahradnice, mělo zlou pověst. Co měl dělat? Musel brát to, co bylo. Každý jeho krok byl v každém ohledu smělý a zavdával podnět k různým řečem. Ale nemohl se ohlížet ani napravo, ani nalevo, a protože kladl základy na půdě velmi vratké, musely být položeny velmi pevně.

Jsme dosud v roce 1846.

Ještě malý čas mu zbývá na pobyt v Útulku markýzy Barolo. Slaví s chlapci svátek sv. Jana Křtitele, který v Turině - kde je mu zasvěcen kathedrální chrám - býval slaven s velkou vojenskou parádou. Chlapci mu přinesli květiny a chudé dárky, protože mysleli, že má svátek. Nechal je při tom. Po celý jeho život bude v oratoriu tento den slaven jako den jeho jmenin - a zanechá tradici svátku ředitele ústavu.

Aby mu udělali radost, přišli všichni chlapci ke zpovědi a přijímání.

Jeho síly byly vyčerpány. Jednoho dne, když se vracel do Útulku, omdlel. Následovala těžká nemoc, kdy se všeobecně myslelo, že nevydrží. Byl zaopatřen, dostalo se mu posledního pomazání, do Turina povolána jeho matka a bratr Josef.

Mezi chlapci zavládlo zděšení.

Ačkoliv Don Borel vzal rychle všechny starosti na sebe a rozdělil si práci mezi chlapci se známými kněžími, Don Bosco chyběl všade. Chlapci přicházeli v řadách před dům těžce nemocného přítele. Vrátný nesměl nikoho vpustit. Číhali na lékaře, vyzvídali o každém hnutí Dona Bosca. Potom začali závody v modlitbách a slibech: slibovali Bohu, uzdraví-li Dona Bosca, že se budou až do konce života postit, modlit denně růženec, nebo jiné dlouhé modlitby. Musel později jejich sliby proměňovat v dobré skutky lehčí.

Chrám Consolaty (Marie Utěšitelky) byl plný chlapců, kteří se tu modlili za uzdravení svého otce. Zapalovali svíčky, chodili na mše a přijímání, modlili se za něho v poledních krátkých přestávkách, odbíhající sem ze svých dílen. Lemoyne vypráví, jak

několik zednických tovaryšů se postilo po několik dní při těžké práci - a v polední přestávce běželi před Nejsvětější Svátost, prosit za život Dona Bosca.

Uzdravil se.

Lékaři mu nařídili, aby odešel na čas z Turina a nabral na venkově sil. Před svým odchodem přišel se rozloučit s chlapci. Čekali tiše před Útulkem. Sotvaže vyšel, pohnutí bylo tak veliké, že všichni plakali. Hubený, bledý, opíral se o hůlku. Vyzvedli ho na ramena a nesli do domu Pinardiho za zpěvu a jásotu. »Byla to slavnost tak srdečná, že dá se představit, ale nikoliv popsat«, napsal Lemoyne.

*Memorie
II. 497*

Odejel k matce a bratrovi Josefovi do Becchi. Starost o oratorium připadla Donu Borelovi. Činil se statečně. Světcovi podával pravidelné zprávy o chlapcích, a byl »pokladníkem«; sháněl podpory mecenášů. Tak se nám zachovala jména prvních spolupracovníků světcových, většinou kněží a příslušníků turinské šlechty.

Chlapce nebylo možno zadržet, aby ho nenavštěvovali. Obyčejně vyšli ráno z Turina - je to cesta třiceti kilometrů - a vrátili se večer. Skupiny návštěvníků v Becchi rostly. Chlapci prohlašovali odhodlaně: buďto se vrátíte do Turina, nebo přestěhujeme oratorium do Becchi.

Venkovský oddych na něho dobře účinkoval. Stál nyní před rozhodným okamžikem, začít v Turině život na vlastní pěst. Znamenalo to, vrhnout se do poměrů naprosto nejistých. Pokud šlo o něho, byl k tomu odhodlán brzy. Ale nemohl v Turině žít v oratoriu sám. Potřeboval někoho, kdo by mu řídil dům. Věděl jen o jediné ženě, která se k tomu hodila - a neodvažoval se, ji o to požádat.

Byla to jeho matka. Hospodařila nyní bratru Josefovi v Becchi, ne snachou, s níž šlo vše tak dobře, a s vnoučaty, které milovala. Pracovala opět na polích a vinicích, které od mládí znala. Její život, urovnaný, klidný, měl pro světce velkou cenu. To, co by jí byl mohl nabídnout, bylo horší a především nejisté.

Konečně jí učinil nabídku. Překvapena, zamyslela se na chvíli.

Pak svolila.

3. listopadu 1846 se vydali z Becchi na cestu do Turina. Matka Markéta nesla košík s prádlem a nejpotřebnějšími věcmi pro domácnost. Světec nesl několik svých poznámkových sešitů, missál a breviář. Šli pěšky. Zastavili se v Chieri, aby si oddychli, u svých známých. Byl večer, když se přiblížili k Turinu. Na okraji města střetli se s knězem Donem Volou. Běžel světci vstříc a těšil se, že ho vidí zdravého. »Proč jste tak unavení a zaprášení?« ptal se.

»Jdeme z venkova.

A proč pěšky?«

Světec odpověděl dotknutím palce na ukazováček, což naznačovalo dobře důvod: neměli peněz!

»A kde budete bydlet?«

»Tam!« - ukázal světec na dům Pinardiho.

»A z čeho budete žít?

Tážeš se na něco, nač v tomto okamžiku nemohu odpovědět«, řekl světec. »V každém případě, klademe se do rukou Boha, a doufám, že nás nenechá bez pomoci.

A kdo vás čeká v domě?

Nikdo!«

Don Vola myslel ještě na jiné věci a začal prohledávat své kapsy. Nenašel v nich nic, než své hodinky. Podal je světci. Ten poděkoval a řekl své matce: »Krásný důkaz, jak na nás Prozřetelnost myslí! Kupředu! S důvěrou!«

*Memorie
II. 527*

Ještě malý kousek cesty - a vstoupili do svého nového příbytku. Dvě světnice byly zcela prázdné - do dalších dvou opatřil Don Borel dvě lůžka, dvě lavice, dvě židle, stolek, hrnec na vaření, kastrol a několik talířů. Byly tu nyní také hodinky Dona Voly: ale zmizely už druhého dne, kdy za ně nakoupeno nějaké živobytí.

Několik zvědavých chlapců z Valdocca přiběhlo pod okna domu, kde se světec s matkou Markétou chystali ku spaní. Zaslechli zpěv matky a syna: Andělíčku Boží! Starý marš s verši Silvia Pellica zahajoval trvalý pobyt světcův v těchto místech!

Při zpěvu rozvěšoval Don Bosco několik obrázků a kartony s nápisy. Na prvním bylo napsáno: Dej mi duše, ostatní si vezmi. (Da mihi animas, cetera tolle). Bylo to životní heslo svatého Františka Saleského.

A to byl také program celého jeho života.

Pro počátek, prodali několik pozemků v Becchi, a matka proměnila svoji výbavu v kostelní roucha, purifikátore, korporály. »Udělejme, co je možné, co chybí, přidá Otec milosrdenství«, řekl světec.

Markýze Barole se dostala brzy zpráva o návratu světcově. Poslala svého důvěrníka do Valdocca, aby se podíval, jak Don Bosco, matka Markéta a jeho biricchini (kluci) umírají hladem. Měl ještě jednou nabídnout světci pomoc markýzy - za známých podmínek. Byla podivuhodně vytrvalá.

Světec také.

Udělal opět markýze návštěvu v jejím paláci. Přijala ho s největší úctou. Ale nic nežádal - a nic nedostal.

Když vypsala stipendium na knížku pobožností k Božímu milosrdenství, kterou potřebovala pro řeholnice svých ústavů, nikdo se o cenu neucházel. Světec chtěl šířit tuto pobožnost, provázenou odpustky, a dal se do díla. Knižka vyšla bez udání autora. Ačkoliv se markýza dověděla, kdo ji napsal, nesmělo se to před ní říkat. Poslala mu za knížku 200 lir - ale zakázala, aby se prozradilo, od koho jsou. »Kdyby zvěděl, že jsou ode mne, byl by snad schopen je odmítnout«. Nemáme zpráv, že by mu byla ještě kdy co poslala. Byla nejbohatší ženou Turina.

Ve Valdoccu stál nyní kněz bez příjmů, bez »místa«, s chudou matkou, a mnoho lidí bylo zvědavé, jak to udělá, aby vskutku »nezemřeli hladem« uprostřed otrhaných chlapců z ulice, kteří se sem v neděli a o svátcích z celého Turina scházeli.

To už bylo věcí Boha, ne jeho.

Nabídl se mu bez výhrady, ochoten k jakékoliv oběti, připraven na všechno.

V oratoriu.

Každou neděli a svátek přicházejí do Valdocca zástupy hochů. Přes týden byli v dílnách u svých mistrů, nebo hledali práci. Neděle je jejich: brzy z rána v kostele sv. Františka Saleského, zřízeného z kůlny Pinardiho, začínají zpovědi hochů. Vypomáhají při nich kněží, přátelé Dona Bosca. Dospělejší hoši jsou poctěni službou asistentů - bez nich žádné oratorium salesiánské nebylo a nebude. Světec chce, aby hoši nebyli ani na chvíli sami a dovoluje jim jen proto tolik svobody, protože tak mnoho nad ní bdí.

Asistenti vedou svým hlasem sbor modliteb a dávají mu rytmický spád - mužný přízvuk. Dělají »pořádek«, či bdí nad ním: není žádných předpisů, žádného »hromadného« přijímání, chození v řadách ke mřížce oltářní, nebo do lavic - není tu také žádného nucení.

Hoši si počínají zcela přirozeně. Není liknavosti ani v chůzi, ani v pohybech, cítí se tu být doma.

Ani jejich zpovědi netrvaly dlouho. Světcova naučení jsou krátká a vždy laskavá, takže, jak píše Cagliari později, každý odchází od něho uspokojen a povznesen. Žádná upjatost, slavnostnost: každý cítí nad sebou jeho otcovskou ruku - a především: jeho opravdovou lásku k duším.

Čím dále, tím přesněji zná Don Bosco duši chlapce: zná nejrůznorodější poměry, z nichž přicházejí, každé jejich hnutí, jejich vnitřní těžkosti a zápasy, jejich slabou odolnost k pokušení - a ví, jak tomu všemu čelit, aniž by se lámala jejich přirozenost. Malý muž snese tlak jen do jisté míry: co je nad to, nutí ho ke vzpouře. Čím více je uzavřen a omezován pedantickými předpisy, tím rychleji se bouří a tím nesnadněji ovládá.

Světec ví, že žádného vnějšího tlaku není třeba, chceme-li uvolnit duši k jejímu skutečnému životu.

Začíná svůj nejdůležitější úkol - zpovědníka chlapců. Máme o něm mnoho zpráv jako o zpovědníku hochů. Zachovaly se i v archivu i v salesiánské tradici.

Přirozeně, že všichni chlapci, přicházející do oratoria, se chtěli zpovídat u něho. Nebyl-li v Turině - podnikali i dlouhé cesty pěšky na místa, kde kázal, protože se chtěli zpovídat jen u něho. Protože jich bylo mnoho, nešlo to beze sporů. Jejich nepokoj někdy značně rozvířil hladinu ticha v kapli svatého Františka Saleského. Někteří přišli ke zpovědi - a neřekli nic. Tázal se - a nedovedli odpovědět. Takové, říkával, je dobře zpovídat nejdříve, pokud mají ještě dost smělosti, a nenechávat je vzadu. Ně kterým, těkavým, ohlížejícím se na všechny strany, zda je někdo neposlouchá, kladl ruku na hlavu. Říkal, že je třeba velké trpělivosti: přerušují-li se sami, nechat je mluvit, po případě jim s láskou pomáhat. Pak řeknou všechno. Naučí se i nejpřesnějším zpovědím. Když mu přišel němý, t. j. takový, kterého nikterak nemohl dostat do proudu zpovědi, ptal se ho, zda už se nasnídal. »Ano«, bylo první slovo, které z něho dostal. »Chutnalo ti?« »Ano!« »Máš doma bratry?« A pak se kajícíník pomalu rozpo vídal, až docela »lehce vyložil svůj případ«.

*Memorie
III. 160*

Největší nával k němu byl v sobotu a před svátky. Tehdy býval světec bez přerušení 10-12 hodin ve zpovědnici! Nadcházela půl-noc a býval tak unaven, že ve zpovědnici usínal. Tehdy kajícíník poklekl k jeho nohám a zdřímnul také. Sakristie o třetí a čtvrté hodině ranní skýtala zvláštní obraz. Jeden chlapec spal kleče, hlavu opřenu o stěnu, jiný spal sedě v lavici, jiní zkroucení na zemi, s hlavou opřenou o lokte, jiní opření o prsa druhých, o záda druhých, o stěny.

Když se světec probudil, hned některý z chlapců si toho povšimnul. Na jeho úsměv usmál se též . . . »Jít domů nestojí už za to. Zpovídejme se!« řekl. A pokračovali . . .

Svívalo. Sakristie se začínala plnit novými chlapci, kteří si přivstali ke zpovědi. A tak to šlo dál až do deváté nebo desáté hodiny dopolední, kdy začal Don Bosco sloužit mši.

Lamoyne vypráví, jak sám byl svědkem scény, na niž těžko bylo zapomenout. Jistý výrostek přišel se zpovídat poprvé. Mluvil hlasitě a světec ho prosil, aby ztlumil hlas. Bílým šátkem zaclo-nul mu trochu ústa. Chlapci okolo ho také napomínali: »Mluv ti-

*Memorie
III. 160*

še!« Vše marno. Museli si zacpat uši, aby neslyšeli jeho zpověď. Když skončil, se šťastnou a slavnostní tváří se vzdálil. Hoši za ním a začali mu vytýkat, proč mluvil tak hlasitě: všichni slyšeli jeho hříchy. »A co na tom. Spáchal jsem je, je pravda, ale Pán mi odpustil. A teď budu dobrý!« Pak klečel půl hodiny a modlil se své pokání.

Mše měla sice začít o osmé hodině, ale pokud nebyl hotov se zpověďmi, nezačínal. Po mši měl pro hochy kázání: nejprve výklad evangelia, po něm rozpravu o nějaké události z dějin církevních nebo biblických. Přál si, aby se při přijímání zpívalo, protože ti, kteří nepřijímali, byli by »pro lehkomyšlnost věku« těžko zachovali ticho.

*Memorie
III. 180*

Některé svátky světily se zvláště slavnostně: svátek svatého Františka Saleského, sv. Aloise, sv. Anděla strážce, a všechny svátky mariánské. Největší blaho zažíval, viděl-li, jak chlapci proudí k svatému přijímání jeden za druhým: tyto legie mladých duší, běžící k Bohu, byly nejpevnější základnou jeho díla! Aby připravil chlapce na vážnost doby postní, měl v masopustní úterý veselý závěr masopustu. S Donem Borelem měli v kapli kázání ve formě »nejpříjemnějšího« veselého dialogu. V době postní vyžádal si od mistrů a rodičů chlapců, aby posílali chlapce na katechismus i ve všední dny, v poledních přestávkách. Vyplnili mu většinou ochotně jeho přání. Byl pěkný pohled na zednické hochy, truhláře a kominíky, jak shltli svůj oběd a utíkali do oratoria na výklad katechismu do své skupiny. Kterí nemohli v poledne, přicházeli večer.

*Memorie
III. 197*

Protože někteří faráři turinští nepřestávali sočiti na světce u arcibiskupa Fransoniho, že jim odebírá hochy z jejich farností, prohlásil arcibiskup resolutně: »Kostel oratoria je farností těch hochů, kteří jej navštěvují«. Proto světec nazýval oratorium žertovně »farností opuštěných chlapců«.

Arcibiskup mu také povolil pobožnost křížové cesty. Pořízení obrázků a křížů stálo dvanáct lir. Zkoušku z katechismu udělal veřejnou - s premiemi - aby ji učinil slavnostnější a povzbudil hochy.

Odpolední hodiny v oratoriu nebyly pro světce méně namáhavé než dopolední. O půl druhé hodině už se objevil na nádvoří. - Chlapcům pořídil některá nářadí na cvičení - koně, kruhy, houpačku, můstek na skok. Jakmile přišel, půjčoval míče na hry. Obešel všechny přítomné chlapce a s každým promluvil. Těm, kteří neznámí dosud, stáli o samotě, řekl něco veselého a zavedl je do některé skupiny hrajících si hochů.

Byli tu hoši všeho stáří, nejruznějších řemesel, nejruznějších vrstev, nejruznějších povah. Jakmile zazněl poprvé zvonek - znamení, aby se připravili k zakončení hry - než půjdou do kaple - musel dávat pozor, aby mu někteří neutekli. Ti, kteří se dosud nedostali do jeho vlivu, neměli ani trochu chuti, jít do kaple na katechismus - jiné lákalo koupání v blízké Doře. Bylo nutno je dovést do kaple takoruka za ruku. Jindy chlapci, přivedení sem svými maminkami jako »nepolepšitelní«, tvrdošíjně stáli na svém, že do kaple nevkrócí. Bylo třeba nemalé námahy a laskavosti, aby je tam dostal.

Čím více počet chlapců vzrůstal, tím více oddělení muselo být pro katechismus, protože kaple ani místnosti nestačily. Pomáhali mu jeho přátelé kněží. Katechismus začínal ve dvě hodiny. Po něm recitován společně růženec, později, když byli vycvičeni ve svatých zpěvích, zpívány latinsky Ave Maris Stella, Dixit, Magnificat, Nešpory. Kázáníčko byly malé proslovy na závěr pobožností, s příklady ze života, které chlapci zvláště měli rádi. Povzbuzoval je vždy k mravnímu heroismu. Pobožnost končila Litaniemi a požehnáním.

Pak byla volná zábava. Každý mohl dělati, co chtěl. Někteří, kteří ještě neznali modliteb, přicházeli k němu a učil se s nimi modlit. Jiní cvičili zpěv. Analfabeti, kteří nemohli přicházet včasně do večerní školy, cvičili svá písmena. Ale většina hochů si hrála. Nemusel-li být světec zaměstnán jinými pracemi a hochy, byl hybným nervem všech her. Hned byl zde, hned na druhém konci dvora. Viděl-li spor mezi některou skupinou, sám se do ní vyměnil si tam místo s některým chlapcem, kterého poslal do jiné skupiny. Ve hrách na honěnou byl tak nedostižným běž-

cem, že ještě 1868 viděl ho Lemoyne, jak v běhu zvítězil nad všemi chlapci. »My, přítomní, nemohli uvěřit svým očím«.

Měl zálibu utíkat před nimi s kornouty bonbonů, z nichž rozhazoval. Ve volných chvílích byly vydatné okamžiky jeho »lovu duší«. Přiblížil se hned k tomu, hned k jinému hochu a šeptal jim do ucha: »Kdy pak se přijdeš zpovídat? Už jsi tak dlouho u mne nebyl! Čekám tě v sobotu večer! Udělej mi radost: nechod' s tím a tím - nechod' tam a tam -«. Jiného, který se mu zdál nestálý, lákal: »Přijdeš každou neděli do oratoria?« Věděl, že jakmile chlapci slíbili, bude jim těžko uniknout Donu Boscovi.

Zaslechl-li nějaké zaklení, přiblížil se tiše k chlapci: »Tohle slovíčko by se nelíbilo Pánu!« Hoši se předháněli: ten sliboval, že bude pilnější, jiný, že bude u mistra poslušnější, další, že sem přivede své kamarády. Věděli, že se Don Bosco dozví o všem. Navštěvoval dílny, v nichž byli zaměstnáni, a velmi rád tam byl viděn od mistrů. Knězova zdvořilost jim lichotila, mistři polevili na přísnosti a hoši přidali na pilnosti.

Pro významnější svátky chystával různá překvapení. Byla připravena loterie, kolo štěstěny, závody o ceny. Někdo vyhrál jen brambor, kaštan, mrkev, cibuli nebo řípu: ale zábava byla tím poutavější. Na výhry dostával od dobrodinců různé předměty, většinou dovedl však pořídit velkou tombolu s výhrami pro všechny za tři liry...

Nastal večer. Chlapci začínali se rozcházet k domovům. Byl nesmírně unaven, sotva stál na nohou. »Vyprovod'te nás kousek!« prosili chlapci. »Nemohu!«, bránil se. »Jediný krok!« prosili. Přáli si, aby jim ještě něco řekl. Sotva s nimi ušel kousek cesty, zadonili ještě: »Ještě kousíček!« »Ale dosti, dosti! Jsem unaven, nechte mne!« prosil. »Slovíčko!« volali. Byl jich celý zastup. Lidé a vojáci, vracející se z hostinců, přibíhali, aby slyšeli, oč se jedná. Viděli Dona Bosca, jak vystoupil na hromádku kamení, a když zazpívali dvě tři strofy mariánské písně, udělal jim krátkou promluvu. »A teď dobrou noc!« řekl. »Dobrou noc« volaly hlasy, přetékaající láskou. Chlapci utíkali ke svým domovům - bylo již pozdě.

Vracel se vyčerpan, tak unaven, že nemohl ani povečeřet a vrhal se na lůžko tak, jak byl. »Jsi ještě živ?« ptala se matka Markéta. Neslyšel ji už, padaje do hlubokého spánku.

A v pondělí začal zase cestu po Turině, po ulicích, náměstích, tržištích, dílnách, novostavbách, kde měl nejvíce svých chlapec-kých klientů. Jedním z jeho nejvydatnějších lovišť bylo náměstí Emanuela Filiberta a přilehlé ulice. Zde se živilo mnoho hochů prodejem drobných věcí pro domácnost. Zde se shromažďovali hoši bez práce a výrostci, propuštění z věznic. Dal si od chlapců vyčistit boty a navázal s nimi hovor. Nebo koupil nějakou drobnost. Nejvíce kupoval od hochů, kteří prodávali sirky. Přinášel jich domů tolik, že jeho známí si je museli mezi sebou rozprodávat.

V jednom koutě na náměstí Emanuela Filiberta hrají chlapci o peníze. Skloní se k nim: hází také svoje soldo. Chlapcům se to líbí. Nejprve se zamračili, když se kněz přiblížil - za chvíli jsou nadšení. Nevědí, že si hodil právě o jejich duši. Jakmile hra bude skončena, přidruží se k nim, a oni mu povědí všechno: dozví se o jejich rodičích mrtvých, nebo nedbalých, o mistrech, od nichž utekli, o vězeních, v nichž se naučili různým věcem, a povědí také, že kostel nemají ani trochu rádi, ani kněze, a na katechumenu už dávno nebyli, protože nevědí, proč by se tím měli mučit. Vypovídá se jich, byli-li u své velkonoční zpovědi. Už dávno ne! smějí se věci tak pošetilé.

Kněz je zve do Valdocca, do oratoria, kde se nebudou ani trochu mučit, a kde jim poví pěkné, zajímavé věci. Tomu věří, když ho tak poslouchají - a přiblíží nedělní hrnou se do Valdocca, hrdí na svého známého, kněze, který stojí o jejich přízeň. Nevědí, že stojí o jejich duši!

Mluví s nimi stejně směle jako oni s ním a říká svým přátelům hochům: »Chce-li kněz udělat mnoho dobrého, je třeba, aby s hochem spojil velkou smělost!«

*Memorie
III. 49*

Hochy najde hochy na jiném náměstí, jak zuřivě si hrají na horečnou. Vyvádět je z jejich vášnivě hry není pro něho těžkou věcí. Přiblíží se a kornoutem mladých preclíků: »Mám preclíky!

Kdo mne dohoní, toho budou!« a pustí se rychle do nejbližšího kostela. Před bránou kostela všichni chlapci ho dohánějí. Slibuje, že každému, kdo se tam s ním pomodlí, dá. Usedli do lavic a ptá se největšího z nich: »Co očekává na věčnosti toho, kdo zemře se smrtelným hříchem? - Jakým lékem se odnímá duši hřích, kterého se dopustila po křtu?« - Hoši, pohled upřený na kornout sladkostí, snaží se odpovídat co nejlépe. Když je propustí, každého obdaruje a pozve do oratoria na pokračování katechismu. Líbilo se jim to tak, že přišli do jednoho.

*Memorie
III. 40-41*

Jiným, které potká na ulici, vypráví, jaké hry mají v oratoriu, jakou hudbu, jaké trumpety, jaký buben, jaké dělají výlety a zve je zdvořile: »Bude mne velmi těšit, přijdete-li a přivedete své známé«.

*Memorie
III. 39*

Jiného hocha, nevlídného a nepřátelského, který nenávistně pozoruje zábavy chlapců v oratoriu, pozve si k obědu. Hoch se vymlouvá, že není umyt, oblečen, že matka o tom neví, že přijde jindy; ale vezme ho hned sebou ke svému stolu a zlomí jeho nedůvěru »ke knězi«.

Od výrostků, zevlujících po ulici a číhajících, komu by co ukradli, dá si ukázat cestu. Zapřádá je v hovor: má dar slova, slova lidového, smělého, žertovného, jadrného. Mluví v piemontském nářečí a jako rovný s rovnými. Chlapce to nesmírně baví. Za chvíli pozbývají své obvyklé nedůvěry »ke knězi«. Jednou, když jim slíbil, že půjde s nimi na kávu a zaplatí jim ji, když se s ním pomodlí Zdravas v blízkém kostele, vymišňují si: »Ale nic jiného, žádné růžence a nic podobného!«

Brzy bude znát turinské chlapce podle jmen, i jejich mistry a rodiče. A potká-li je o samotě, může se jich bez okolků vyptat, jak to stojí s jejich duší. Když chlapec váhá s odpovědí, prosí ho vlídně: »Navštiv mne, naučím tě tak dobře se zpovídat, že budeš spokojen!«

*Memorie
III. 45*

Kdykoliv jde Turinem, sbíhají se k němu chlapci ze všech stran a je jako obtěžkán úlem. To má rád! Lidé se sbíhají: »Co je? Co je?« Zastavuje se na nějakém příhodném místě. Zástup vzrůstá. Z krámu vynesou mu stoličku, aby ho zástup neumačkal.

Hokynářky odbíhají od své zeleniny, obchodníci ze svých krámů. »Co se děje?« ptají se lidé. »Chcete, abych vám vyprávěl něco směšného?« ptá se Don Bosco zástupu.

Ti, kteří jsou vzadu, vystupují na špičky. »Stojí tam nějaký kněz!« kdosi volá. »To je Don Bosco!« volá jiný. Chlapci křičí: »Ticho!« Stráž, která se přišla podívat na sběh lidí, naslouchá, jak Don Bosco počíná své kázání na hlučné ulici. Jaké zajímavé věci možno slyšet a jak příjemně se to poslouchá, ačkoliv se jedná o věci veskrze tak vážné! Když skončil, lidé se rozcházejí a volají na sebe: »Má pravdu, hlavní je duše!« *Memorie III. 28*

Bylo-li dost snadné, při zvědavosti temperamentních Italů lidi okolo sebe shromáždit, není tak snadné, po kázání nepozorovaně zmizet. Ale i v tom je už mistrem. Skloní se, jakoby zachytával klobouk, který mu míní upadnout. Všichni se dívají, co bude s kloboukem. Kněz náhle zmizí v davu. Než se vzpamatují, je pryč. Nebo si vypůjčí čapku některého hochy a drže ji u své tváře, projde řadou hochů, kteří mu dělají zeď. Než lidé pochopí, že odešel, je už daleko! Těch podíoubí v Turině! Do každého možno se ukrýt za sloup. Také má své známé obchodníky, kteří ho vpustí do krámu a vyvedou zadním východem do jiné ulice. »Kde je? Kde je?« volají lidé, když si uvědomili, že ho více nevidí. »Andělé ho odnesli«, poznamenává kterási dobrá žena.

Jedni ho jmenují světcem, druhí bláznem. Don Bosco přijímá to se stejnou myslí a těší se, že udělal »kázání těm, kteří málokdy na ně přijdou do kostela.« *Memorie III. 49*

Zvláště si všímal komíníků, chlapců ze Savojska, kteří neměli v Turině žádných známých. Lemoyne nám vypravuje o zuřivé hádce mezi komíníčkem a čističem bot, který z nich je větším přítelem Dona Bosca. »Já byl u zpovědi!« »Já také!« »Mně dal medailku!« »Mně obrázek!« V tom spěchá světec okolo nich s Donem Cinzanem. Svěřují se mu se svým sporem. Ukazuje jim rukou, palec a ukazováček a ptá se jich, co má mít raději. »Vidíte, jsou jako prsty méj ruky. Tak mám rád všechny své chlapce.« *Memorie III. 172*

Někdy se vzdaluje z oratoria v neděli na lov, nepozorovaně, za-

tím co jeho přátelé kněží vedou hry a pobožnosti. Hledá na ulici ty hochy, kteří v podloubích hrají karty. Byl to obyčejně týden-
ní jejich výdělek, o který se hrálo. Sázky - peníze - leží na kapes-
níku - rozestřeném na chodníku. Uchopit obratně šátek za
čtyři rohy je pro světce věcí snadnou. Hbitě odchází. Chlapci vy-
skočili za ním. Nebylo lehké ho dostihnout. Volá, aby se nebáli
o své peníze - že jim ještě něco přidá, s čím budou spokojeni.
Tak doběhl až k bráně oratoria. Kaple plná chlapců, na kazatel-
ně Don Borel. V tom vbíhá do kaple Don Bosco a za ním ce-
lá tlupa kluků. Příchod vzbuzuje vzrušení. Staří návštěvníci se
těšili na to, co přijde - noví s úžasem očekávají, co nastane. Svě-
tec volá: »Mandlové koláče! Kdo koupí mandlové koláče?«
Kazatel se k němu obrací: »Vyjdi z kostela! Či jsi na trhu?«
Mezi oběma kněžími začíná dialog - připravený už předem - v
žertovné piemontštině, v níž Don Borel vyniká. Tak se hned za
tepla a vivacissimo, co nejživěji projednala otázka o svěcení ne-
děle, o účtě k místům posvátným, o špatných hrách, o klení, o
zpovědi.

Nově příchozí pozorují vše omráčení - bez dechu. Po půl hodině
dialog skončil. Začaly Litanie. Nyní jsou už chlapci-hráči nepo-
kojní. Přibližují se k Donu Boscovi a tiše žádají, aby jim vrátil
jejich peníze. Šeptá jim, aby počkali ještě malou chvíli - po po-
žehnání že jim je vrátí. Počkali. Pak s nimi vychází z kostela,
přátelsky k nim promlouvá, vrátí jim peníze, nějaký dárek při-
dává - a pozve je na nejbližší neděli do oratoria. Dává si od nich
slíbit, že nebudou už hrát karty - a místo toho jim nabízí pěk-
nou zábavu v oratoriu.

Nejbližší neděli jsou tu do jednoho.

Turin v sítích světcových.

Bere duše útokem. Nechce od svých chlapců, aby byli červení,
modří, pobožní, uctiví, věřící. Bere je kdekoli a kdykoli. Toto
svrchované přizpůsobení se všem poměrům, všem individuali-

tám je tajemstvím jeho úspěchu.

Mluví stále řečí lidí, které má okolo sebe. Bez patosu, prostě. Velmi často je to piemontské nářečí, v němž zpovídá a káže, hlavně po venkově. Vystoupí-li na kazatelnu, zdá se lidem, že mluví jako jejich otec nebo bratr - jakoby byla jen přerušena řeč jejich dílen a domova. Bude jim mluvit o jejich polích, vinicích, řemeslech - zná to všechno tak dobře - a přidá k tomu něco, co potřebují pro svůj život vyšší. Lidé jsou překvapeni, že Bůh může být tak blízko. »Dobře mluvil. Třeba myslet také na duši«, říkají si, když se vracejí ke své polní nebo domácí práci.

Lidem, kteří se neradi zpovídají, nevykládá o důležitosti zpovědi - ale dělá jim ji vábivou. Aby se vyzpovídali dobře, to pokládá za svoji námahu, ne za jejich. Vyzpovídal mnoho a mnoho lidí, kteří by nikdy nebyli přišli za knězem - ba takové, kteří slavnostně prohlašovali, že nikdy se zpovídat nebudou. Lidé mu otevírali svá srdce, ulehčujíce si v sdílnosti, k níž po dlouhá léta nikdo jim nedal příležitost. Začínal s nimi obyčejně mluvit o jejich zájmech, starostech a trampotách.

Především působil na ně sám sebou, jako působí každá svatost. Často si lidé nedovedli ani uvědomit, co je k němu vábí. Viděl, jak je nutno lidem dávat věci přímo do ruky: je málo těch, kteří o své újmě hledají.

Jeho energie pro věci Boží byla nevyčerpatelná. Heroismus, s nímž se probíjel skutečnostmi nejpodivnějšími, nejnepřátelštějšími, nepochopením, zlobou - je úžasný.

Všechny obtíže, s nimiž zápolil, způsobovala novost jeho práce a jeho genialita. Žil vedle lidí, kteří mysleli partikulárně tam, kde on pojímal věci v jejich universalitě. U duchů malých a stísněných - a také z jejich řad měl nejhouževnatější nepřátele - vyvolával odpor. Ale právě tak byl zase přijímán s nadšením těmi, kteří měli smysl pro věc spravedlivou.

Je ho viděti na místech, kam dosud kněží se neodvažovali: v hostincích, hostincích, kavárnách, vinárnách - kam přichází s mladým studentem, městskými výrostky, venkovskými známými - nebo prostě za lovem duší. Jakmile se objevil, hostinský

uctivě ho pozdravil a hned se s ním dal do hovoru. Také návštěvníci přišli se mu poklonit. Svými žerty, anekdotami a zajímavým vypravováním brzy je získával. Pak skočil hned do svého proudu: ptal se jich, zda vykonali už svoji velkonoční zpověď, jak dlouho se nezpovídali, chodí-li do kostela? Někdy z toho vznikla celá rozprava o náboženství a to si přál. Když odcházel, slibovali mu, že se k němu přijdou vyzpovídat - a také přišli. Ptal se vždy na chlapce v domě. Přál si je vidět a mluvit s nimi - a vždy je pozval do oratoria. Obyčejně na zavolání hostinského přicházely všechny děti s matkou - a tak hned získána celá rodina.

Jednou žádal jistého krčmáře z Valdocca, aby dovolil svému synkovi jít ke zpovědi. Když dostal svolení, řekl: »To mi nestačí. Potřebuji, aby přišel také tatínek«. Hostinský se zamyslel, pak řekl: »Přijdu pod jednou podmínkou!« »Slyšme!« vybídl ho světec. »Že přijdete ke mně na oběd!« Přijal pozvání a byl přijat s velkou radostí. Po několika dnech ptal se ho světec: »Dostojíte svému slovu?« »Jistě - jistě -« řekl hostinský. Ale dny ubíhaly a nešel. Když se s ním světec znovu setkal, naléhal: »Tak kdy?« Konečně hostinský přišel se k němu vyzpovídat a zůstal s ním vždy v přátelských stycích.

*Memorie
III. 55*

Světec poznal, že lidem by nechyběla často dobrá vůle, ale je slabá: musejí být takoruka dovlečeni ku svému dobrému - třeba je tam dotáhnout s vlastní jejich pomocí.

Když šel na návštěvu k mistrům svých hochů, zval je vždy zdvořile: »Nuže pane, kdy uděláme velikonoční zpověď?« Slyšel obyčejně: »Jsme křesťani - toť se ví - známe svoji povinnost - ale vidíte sám - záležitosti - málo času - málo vhodných okolností - ale přijdeme!«

Nebylo snad v Turině holírny, v níž by nebyl. Vstoupil-li do holírny, žádal vždy, aby byl oholen učněm, a bylo to také často poznat na jeho tváři, bolestně zřízené. Ale dodával odvalu nesmělému mladíkovi, pochválil jeho dovedný výkon a ptal se ho vždy, jak dlouho nebyl u zpovědi. Obyčejně slyšel, že pán to nemá rád. Hned zapředl důvěrný hovor s pánem, obyčejně tichý, jen do uší,

a netrvalo dlouho, u jeho zpovědnice klečeli pán i jeho učedník. Byl mnoho zván jako kazatel na různá místa v Piemontě a tak se seznámil s kočími nejrozličnějších dostavníků, po nichž cestoval. Tyto cesty působily mu vždy žaludeční obtíže. Ale měly mnoho zisku jiného. Nejraději sedával na kozlíku vedle kočího. Často učinil s kočím sázku o nějaký peníz, dovede-li po celou cestu nezaklít. Při živosti Italů obvykle kočí sázku prohrál. Ale vyplatil mu ji, když mu slíbil, že si bude hledět odnavyknout své klení. Lekce, kterou mu dával o braní jména Božího nadarmo, byla pro ty prosté lidi událostí, na níž nezapomínali. Získával je tak, že nejen se přicházeli k němu zpovídat, ale doporučovali ho i svým známým. Často zpovídal je hned na místě - na kozlíku, řídě koně, zatím co kočí poklekl vedle něho a očišťoval svoji duši. Zpovídal v zájezdních hospodách, kde se přepřahalo, ve stájích, na louce, v lese.

Ve Valdoccu blízko domu Pinardiho byly kůlny s vozy a v krčmě i blízkých domcích bylo hojně povozníků, jimž rád nabízel své služby: »Přijďte, mí drazí, kdy se vám líbí, v kteroukoli hodinu chcete, ráno, večer nebo ještě později. Předemnou se nemusíte bát. Jsme přátelé a mezi přáteli se může o všem jednat s důvěrou. Také vám nachystám nějakou dobrou láhev. Až skončíme záležitosti duše, popijeme na naše zdraví«. To bratr Josef mu z Becchi posílal víno, aby měl vždy doma pro své hosty.

*Memorie
III. 80*

Byl-li světec mimo Turin - což zvláště v prvních letech často se stávalo - hoši vyptali se na hodinu jeho návratu a šli ho čekat na kraj města, ke stanici dostavníku. Jakmile spatřili v dálce koně, vyrazili hlučný pokřik: »Ať žije Don Bosco!« a hnali se uprkem za vozem - ke zlosti kočí, kteří se báli, aby jim nesplatili koně. Nešetřili nadávkami, často i pohlavky těm, které zastihli nejbližší. »Ubozí chlapci! Jsou to mí přátelé, což nevíte?« mluvil je světec. »Takové máte přátele? Jsou to taškáři, pobudové, lenoši! Pryč s cesty!« dodávali si vážnosti vozkové. A všechny chlapci hnali se k sestupujícímu světci, aby mu políbili ruku a doprovodili ho domů.

*Memorie
III. 178*

Tato velká znalost lidí a všech jejich životních poměrů činila z

něho jedinečného lidového kazatele. Lemoyne ho charakterisuje: »V řeči zvolný, téměř bez pohybů, pronikal svým stříbrným hlasem srdce a hýbal jimi prostředky nejjednoduššími«.

Zpočátku dělával si na svá kázání písemné přípravy, punkta první a druhé části, podle vzoru seminárního cviku, ale záhy toho zanechal. Viděl, když přišel do proudu, že nejlepší jsou ta kázání, jež mají nejkratší přístup k lidské duši. Bylo třeba vzbudit u posluchačů žízeň poslouchání: dotknout se jich v jejich lidských zájmech. Odhazoval každou učenost, jež se mu zpočátku tak zamlouvala, všechno, co bylo neobyčejné a příliš zvláštní. Měl způsob, udeřit ihned do středu věci, o níž chtěl mluvit. Mluvil na venkově obyčejně piemontštinou, a dával přednost všemu epickému před reflexemi morálními nebo theologickými: bajky, historické události, příběhy ze života poutaly zájem posluchačů od počátku až do konce. Byla-li věc jasně vyložena, její morální a náboženský účín byl samozřejmý.

Lemoyne píše, že není snad v Piemontě místa, kde by nebyl kázal. Byl zván na všechny poutě, církevní slavnosti, duchovní cvičení a nebyla to jen venkovská městečka a dědiny, kam za ním přicházeli lidé se všech stran: kláštery, semináře - později nejvýznačnější kostely velkých měst italských - zvaly ho rády - a vystupoval na nejslavnějších kazatelkách Paříže se stejnou nenuceností - i úspěchem pro duše, jako na nejzapadlejších místech venkovských.

Jeho oblíbená témata byla: o důležitosti spásy duše, o konci člověka, o krátkosti života a nejistotě hodiny smrti, o nesmírnosti hříchu, o stavu nekajícného před smrtí, o odpouštění urážek, o falešném studu ve zpovědnici, o nestřídmosti, klení, o dobrém užívání chudoby a utrpení, o svěcení nedělí a svátků, o nutnosti a způsobech modlitby, o častém přijímání svátostí, o účasti na mši svaté, o následování Ježíše Krista, o zbožnosti k Panně Marii.

Útočil stále na vůli svých posluchačů. »Mluvil o ráji s takovou živostí, s takovými výlevy srdce, že kdo ho slyšel, musel být zamilován do ráje a bylo jisté, že naděje v dobro nebeské zaháněla

strach smrti. Mluvil o něm, jako mluví syn o domě vlastního otce: »Myslíte, že Bůh stvořil ráj, aby ho měl prázdný? Ráj vyžaduje obětí. Buďte dobří a nebojte se«.

*Memorie
II. 156*

Don Rua, který ho poznal jako malý chlapec ve škole Školských bratří, kam chodíval zpovídat a vykládat katechismus - řekl nám o něm svůj první chlapecký dojem: elektrisoval chlapce, jakmile vstoupil do třídy, jakmile k nim promluvil ve zpovědnici. Cítili dobře, že z něho vane síla, síla neobyčejná, která okamžitě přetvářela všechno, čeho se dotkla: byl svrchovaně nakažlivý. Tím především ovládal všechny situace a lidi. Zaznělo-li jeho stříbrné slovo - ten kov tolik lidí slyšelo v jeho hlase - svět byl naráz jiný - lepší. Vzbouzel touhu zdvihat se vzhůru. Přitahoval všechno k Bohu.

V Turině záhy vzbudila velkou pozornost jeho večerní škola. Z celého města přicházeli lidé, profesori, učitelé i zvědavci, aby mohli vidět vyučování, jež nikdy před tím neviděli. Městská rada poslala tam komisi z odborníků, a světec dovolil, aby komise sama vyzkoušela jeho »analfabety« ve čtení, správné výslovnosti, v aritmetice, systému metrickém, v deklamaci a řeči volné. Vyslovila se s nadšením o novém pokusu, jímž za několik měsíců dosaženo tak pozoruhodných výsledků u potulných chlapců z nejrůznějších řemesel. Byla proto odhlasována světců roční podpora 300 lir a také mu vyplácena, až do r. 1878. Také od krále a arcibiskupa Fransonio dostalo se mu »povzbuzení«, píše Lemoyne.

*Memorie
III. 28*

Zvláště slavnou stala se v Turině jeho škola zpěvu - schola cantorum. Sám, bez učitele, naučil se hrát na klavír. Ale nemohl si koupit klavír a cvičil se u různých svých přátel. 1847 koupil si harmoniku, při níž nacvičoval zpěv pro kostel. 1847 mohl si už koupit - za třicet lir! - malé harmonium, hodně ohehrané - a konečně mu věnoval Don Vola starý spinet, při kterém cvičil chlapce. Většina z nich nikdy před tím nezpívala a dalo mu to hodně práce. Učil je vlastním předzpěvováním - tak dlouho, pokud jim melodie nezaroostla do paměti. Nejlepší zpěváky naučil sám - ale jako divadelní hvězdy, opojení úspěchem - nepřišli,

byli-li v špatné náladě, když jich bylo nejvíce třeba. »S trpělivostí jde všechno«, řekl a začal cvičit sóla vždy s několika, aby měl na výměnu a střídání.

*Memorie
III. 149*

Zpěvy hochů přivábily do Valdocca mnoho lidí. Krása chlapec-
kých hlasů při mši uchvacovala. Odborníci se zajímali o světcovu metodu a o jeho partitury. Byly nerozluštitelné: bez klíče, bez označení přízvuků a doby. Lemoyne praví o světci, že měl »výborný smysl hudební, má duši a fantasmii plnou harmonií nebeských« - ale znal také odborně, co se týkalo techniky zpěvu a hudby. Prostudoval několik způsobů vyučování hudbě a zpěvu, protože už od počátku chtěl hudbu učiniti složkou svého oratoria. Příkaz, jemuž Salesiáni zůstali věrni. - *Ne impediās musicam* - napsal na dveřích učebny zpěvu - *Nebudeš bránit hudbě* - ukazuje, jakou důležitost hudbě přikládal.

Jeho prvním spolupracovníkem ve zpěvu byl klerik Nasi - později kanovník, řečník a básník. Skládal pro chlapce verše i nápěvy a doprovázel je na harmoniu, když byli zváni k účinkování do chrámů turinských.

Mezi odborníky mnoho se vyprávělo o světcově metodě a přicházeli do oratoria, aby ji viděli a slyšeli. Na překocené stoličce, postavené na stůl a opřené o zeď, byly položeny noty. Všechny překvapoval pořádek, ticho a pozornost zpěváků. Tehdy bylo zvykem, cvičit každého zpěváka zvlášť, Don Bosco cvičil všechny najednou, aniž by přesílil jejich hlasivky.

Hudební škola světcova dostala od města Turina premii tisíc lir za zásluhy o zpěv a instrumentální hudbu.

*Memorie
III. 159*

Světce byl ctitelem gregoriánského zpěvu a říkal, že jeho největší útechou je slyšet mši s gregoriánským chorálem, zpívanou všemi chlapci. »Nic není nad to« (*non plus ultra*), říkal.

Scholu cantorum řídil po světci jeho žák Jan Cagliero - do r. 1875. Pak ho vystřídal maestro Josef Dogliani, který se stal ne knězem, ale hudebníkem na přání světcovo a Salesiánem. Dogliani patřil k nejvýznačnějším umělcům hudebně-náboženské renesance v Itálii, jež ležela tolik na srdci papeži Piu X. Dávno před jeho Motu proprio praktikoval jeho názory. On za-

vedl do kostelů opět staré mistry 16. století, hudbu polyfonickou a z mladých autorů ty, kteří jako Perosi a Pagella oživilí staré dobré tradice hudební. Salesiánská Schola cantorum, založená světcem na těchto zásadách, byla respektována celou Itálií a hudebním světem. Vyšlo z ní několik slavných žáků.

Maestro Dogliani je také jedna z krásných postav salesiánských; vyrostl od mládí u světce, dožil se jeho beatifikace i kanonisace a zemřel ve věku 85ti let (1934). Ještě osm dní před smrtí bylo ho vidat při každodenní ranní meditaci mezi Salesiány.

Jako přivábil Don Bosco do oratoria hudebníky, tak přivábil i jiné živly. Měl zvláštní den pro studenty - čtvrtek, den jejich prázdná. Přicházeli sem ze všech turinských kolejí, na celé odpoledne až do večera a bavili se tu hrami a gymnastikou. Ve čtvrtek bývaly tu také schůzky jeho katechetistů a spolehlivějších hochů, kteří mu pomáhali jako asistenti nebo při vyučování večerních. Zasvěcoval je do své metody: bylo to zcela řádné připravování pro práci v oratoriu. Přál si, aby i svoji zpozdě a přijímání vykonávali v oratoriu a byli tak dobrým příkladem těm, jež vedli.

Lemoine nám vypravuje, že nejoblíbenější zábavou studentů bylo, vyptávat se světce na všechno možné: o uměních, řemeslech, vynálezech, jazycích, historii, zeměpisu, co bylo před stvořením světa, co bude po jeho zničení, kde byla všechna voda před diluviem - nekonečná proč, na něž odpovídal světec s takovým vtipem a znalostí věcí, že mnozí z jeho okolí teprve tehdy si uvědomili geniální bystrost jeho ducha. Jeho odpovědi byly vykládány doma a profesorům ve škole. Nemýlil se nikdy. Nejvýš, nemohl-li hned odpovědět, protože téma bylo příliš odlehilé, řekl: »Jen já mám odpovídat? Sami si odpovězte a za týden nám povíte!«

*Memorie
III. 129*

Studenti po celý týden sháněli rozumy u učitelů, faráře, doma - a za týden přišli s odpovědí. Světec zkoušel odpovědi a porovnával. Jeden kněz byl tak zasypáván od studentů otázkami, že si došel na světce, aby už přestal, že nemá od hochů pokoje. Světec

tím byl velmi spokojen, protože »tak se seznamovali studenti s kněžími a dostali k nim větší úctu«.

Také v kostele po kázání dával jim různé otázky a sliboval odměny za nejlepší odpovědi. - Proč se říká Nejsvětější Svátosti eucharistia? Jaký je přirozený význam výrazu ráj (paradiso)? Jak by vysvětlili etymologii slov smrt, očištec, peklo?

Chlapci celý týden interviovali různé turinské kněze. Když se odpověď světci nezamlouvala, řekl: »Ještě jste to nevystihli, ještě o tom přemýšlejte!« Obíhání kněží začalo nanovo. Jednou chtěl od nich etymologii latinského slova peccatum (hřích). Nikdo nepřinesl vhodnou odpověď, ačkoliv, jak praví Lemoyne, hoši radili se s muži »velmi učenými«. Světec dal si přinést slovník, našel slovo peccatum a četl: pecus, pecoris - brav, ovce, dobytek: protože bohaprázdni chodí jako brav, vedeni pouze svými hrubými instinkty.

*Memorie
III.130*

Jeho oratorium bylo zároveň prvním charitativním ústavem Turina, kde se úřadovalo zdarma pro každého chudého, který přišel žádat radu, podporu, potřeboval doporučení k úřadům, k nějaké službě. Od r. 1847-1870 byla tu zcela pravidelná služba - v prvních šesti letech obstarávaná jen světcem. Dával porady a psal žádosti. Nejvýznačnější rodiny turinské stály v pozadí jako pomocníci chudých, kteří sem přicházeli se všech stran.

Byl pěkný pohled na dům Pinardiho, když se večer rozžaly olejové lampičky a začala večerní škola. Žáci se rozdělili do svých skupin. Jedni s knihami v rukou, druzí nad sešity, někteří klečící cvičili se v psaní velkých písmen, jiní v počátcích četby. Byly tu pro ně jen dvě světnice, ale nemohlo být lepšího pořádku. Don Bosco procházel od skupiny ke skupině, dával pokyny a dbal, aby jeho pomocníci udržovali pořádek. Jak šel od jedné k druhé, zvedali hlavy od své práce: usmál se na ně, pokynul rukou, aby zůstali klidní a zase šel dále.

»Dal jsem domu jméno oratorium, abych ukázal jasně, že stavíme všechno jen na modlitbě. Recituje se svatý růženec, protože od prvních okamžiků dal jsem sebe i hochy pod ochranu Svaté

*Memorie
III.110*

Panny.«

4. Stavba domu

*Budeš slouiti oprávce průlomů do zdi, který
cestami zřizuje obytné krajiny. - Isaiáš, 58, 12.*

Dům Pinardiho a jeho proměny.

Protože jsme jedno tělo, bída druhého je mojí bídou a bude mojí bídou do skonání světa. Mám na ní svůj tajemný podíl: snad ji zvětšuji svým způsobem života, svojí tvrdostí, svým nemilosrdenstvím. Bude mi to tak přesně odváženo, jako všechno, čím ji zmenšuji: láska ji zmenšuje, milosrdenství ji mírní.

Proto ten nápor světců na život. Jejich obrovská vitalita - životnost úděsné síly, před níž se chvějeme.

Každý lidský čin je vždy činem sociálním, protože vždy zasahuje do celého lidského společenství. To vědomí je u světců tak přesné, tak citlivé, že mohou nést břemena hříchů, jež nespáchali: mají jasné vědomí, jak všechny hodnoty života jsou porušovány každým vysunutím z jednoty bytí, jak každý hřích promrhává něco ze společného majetku.

Boží úkol světcův jako čističe hodnot životních . . . jaké povolání! Být zrozen k čistotě a procházet špínou života, být zro-

zen pro světlo a běžet temnotami zákeřnými a vražednými. Proto jen on zná přesně cenu všech lidských věcí: lidského poznání, lidské velikosti i slabosti - je jako pružné péro, odpovídající na každý tlak protitlakem, na každý výkyv do prava pohybem do leva - věčný jazýček rovnováhy, již vykupuje věrností ke svému poslání.

Hned od počátku bylo zřejmo, že by bylo svrchovaně třeba stálého útulku pro chlapce, kteří přicházeli do Turina za prací, jako sirotci, opuštění rodinou nebo neznalí poměrů. Světec zvěděl záhy, že přespávali v kůlnách, po půdách, v stájích, na dlažbě - jak se dalo. Jejich mravní ohrožení bylo stálým nebezpečím. Hned od počátku těm nejubožejším vařila matka Markéta polévku, dávala chléb, spravovala a prala chatrné šaty.

Don Borel vyzvídal na Pinardim, zač by prodal svůj dům: chtěl osmdesát tisíc lir . . . Pro případy nejnutnější najata ještě blízká kůlna, opatřena slamníky a několika pokrývkami. Neosvědčilo se to: chlapci bez dozoru, vytratili se i s pokrývkami, ba i se slamníky.

1847 v máji dostalo se Donu Boscovi základního kamene k stálému domu pro hochy: hoch, jehož jméno se ani nezachovalo, přišel za deštivého večera a prosil s pláčem světce a jeho matku, aby ho nechali přespát v nějakém koutku. Byl to sirotek, zednický učeň a přišel do Turina hledat práci.

Když ho matka Markéta viděla plakat, rozplakala se také.

Pak vyšla se světce na dvůr, nasbírali kousky cihel, z nich udělali podstavec pro slamník, který půjčil světec ze své postele - a uprostřed kuchyně ustlali hochovi, který slíbil, že neukradne ani slamník, ani hrnec na vaření. Dříve než šel spát, udělala mu matka Markéta malou promluvu před spaním o práci, víře a náboženství. Vyzvala ho, aby se s ní pomodlil. Neuměl se už modlit, a předříkávala mu modlitby. Po nich přáli si všichni dobrou noc.

Tento závěr dne, s promluvou, modlitbou a přáním dobré noci zachovává se dodnes ve všech ústavech salesiánských.

Druhého dne našel mu světec práci. Na byt a stravu zůstal hoch

u něho. Dalšího strávnicka a nocležníka našel světec jednoho večera na ulici, kam ho vyhodil domácí pán. Chlapec byl dvanáctiletý. Právě mu zemřela matka. Otce už neměl. Plakal usedavě a stěží dal se utišiti. »Tady je druhý syn, kterého nám Bůh poslal«, řekl matce, když chlapce dovedl domů. Takto si založil v krátkém čase rodinu sedmi hochů.

Do roku 1848 jich bylo patnáct. Když matka, zneklidněna přírůstkem, se ho ptala, co jim dá jíst, odpovídal žertovně: »Fazole!« Myslela na to, co bude s jejím synem, až sestará, onemocní - z čeho bude žít? »Vždy mi zůstane místo v nemocnici u Cottolenga«, řekl. »Je-li to, co dělám, prací pro Boha, půjdeme dopředu!«

*Memorie
III. 210*

Každému svému hochovi opatřil práci a vyhledal mistra. Dověděl-li se od hochů, že v dílně jsou špatní lidé, nebo vedou se sprosté řeči, vzal je pryč a dal na lepší místo. Zodpovědnost otce bral do všech důsledků - jako jeho matka zodpovědnost matky - se všemi těžkostmi a nesnázemi.

V archivu salesiánském zachovaly se některé smlouvy, které dělal s mistry svých chovanců. Tak si ujednával, že domluvy se smějí dít »jen slovy a nijak jinak«. V jiné žádá, aby se mistr choval k hochu »jako dobrý otec k vlastnímu synu, dbal jeho výchovy morální a občanské, když chybí, napomínal ho v lásce a slovy přístupnými, nikdy zlým zacházením«.

*Memorie
IV. 295*

*Memorie
IV. 297*

Ráno začínalo se mší, při níž recitován růženec - jak je tomu až dodnes. Zakončilo se krátkým čtením duchovním. Aby hoši mohli být účastni přijímání, zpovídal každý večer. Po mši rozešli se chlapci do svých dílen do města, k truhlářům, obuvníkům, zedníkům - na oběd přišli domů. Každý měl svoji misku a lžíci - ztratil-li ji, musel si sám pořídit novou. Matka Markéta nebo světec nabrali z hrnce na plotně kouřící se polévku. Největší pochoutkou byla polévka z kaštanů s kukuřičnou moukou. Když každý byl obsloužen a světec požehnal jídlo a usedli, přál jim dobré chutnání - což vzbudilo upřímný a hlučný smích. Měli chuť výtečnou, tak výtečnou, že to pokládali za dobrý žert! Hladina byla v pěkných dnech na dvoře a každý si usedl, kde se

dalo: na zem, na schod, na kámen. Jinak jídali v kuchyni, a pokud bylo místa, seděli na lavici, nebo na schodech, nebo na čem se dalo. O půl druhé šli do práce. Večeře byla opět společná. Každého večera rozděloval světec svým hochům 25 centesimů na chléb, který si hoši kupovali sami. Nejspolehlivější dostali v sobotu peníze napřed na celý týden, aby se učili hospodařit se svými penězi. »V jeho očích zářil paprsek tak drahý nám a láskyplný, s úsměvem tak příjemným, že ještě po padesáti letech jej vidím. Nemohu naň zapomenout a ještě dnes naplňuje mne útěchou« praví jeden z těch, kteří žili v jeho blízkosti. Můžeme si představit, že dovedl dát domov v nejkrásnějším slova smyslu těmto hochům, vrženým na úskalí.

*Memorie
III.351*

Sám pro ně šil šaty, spravoval boty, stříhal jim vlasy, udělal pro ně lavice. Matce pomáhal při vaření a nosil vodu do kuchyně. Měl radost, když jim chutnalo a vybízel: »Jen se najež s chutí, udělej čest kuchaři, já vařil!«. Také se jim zdálo, že polévka a polenta byla zvláště dobrá, když vařil Don Bosco. »Přidal bych do ní kousek masa, kdybych ho měl, ale počkáme, až najdeme vola bez pána a pak budeme veselí«, žertoval s nimi svým milým způsobem. »Vychovává je jejich srdce, měnil jejich chování«, píše Lemoyne. Neznal stranicství a měl pro každého dobrou radu i vůli. Rozuměli tomu dobře.

*Memorie
III.361*

Viděl rád, když z peněz, ušetřených na chlebu, dali žebrákovi. Také se mu mohli zavděčit spolknutím různých nepříjemností od kamarádů, dobrou vůlí k druhým, pilností v práci.

1851 nastaly změny, když hochů přibýlo. Zařídila se jídelna a jídalo se jen v ní. Přidával se chléb k snídani a peníze na chléb se nedávaly. Polévka a chléb byly dávány dle chuti, nesměly být však odnášeny z jídelny. Kanovník Basileo, který popisuje první doby oratoria, praví: »Třebaže jídlo bylo velmi skrovné, byli jsme šťastni. Dýchali jsme svět vznešených idejí a zapomínali jsme na vše ostatní«.

*Memorie
IV.337*

Podíl matky světcovy na tomto díle lásky byl veliký. Všichni ji jmenovali maminkou. Řídila hochům prádlo, spravovala, vařila a obstarávala nákupy. Někdy musela se na několik dní vzdálit -

obyčejně do Becchi. Všichni čekali netrpělivě na její návrat. Byla vždy veselá - praví Lemoyne. Popisuje její výřečnost - řeč plnou figur a parabol, jíž sám světec naslouchával s podivem. Její prostá a přece bohatá a energická řeč imponovala hochům, kteří jí mlčelivě naslouchali. Rozhodná a úctyhodná, byla matka Markéta vládkyní první salesiánské domácnosti, ačkoliv ona sama vždy se podřizovala svému synu od doby, kdy oblékl první kleriku. Její autorita byla tak nepochybná, že podržovala stále - jako kdysi - úlohu karatele, v níž se tak dobře vyznala. Dovedla spatřit každou chybu - ale znala také vždy proti ní lék. Její pokárání byla důrazná: řekla všechno, co bylo třeba říci, aby vinníkovi zašla chuť na opakování. Ale dovedla mu současně dodat odvahy k něčemu lepšímu. Také chvály, které udílela, stály za to.

Bylo-li provinění těžší, přemáhal ji často soucit s mláďím: »Jsou mladí! Jsou dobrého srdce! Třeba jim lásky! Zkusme lásku!« *Memorie III. 369*

Dovedla je také zasáhnout: »Co jsi se už natrápil Dona Bosca! Namáhá se, aby ti opatřil všechno, co potřebuješ, a ty se tak odměňuješ? Jdi a odpros ho a slib mu, že už to neuděláš!« Hoch běžel. Volala za ním: »Ale prosit Dona Bosca o odpuštění není všechno! Víš, kdo je Bůh! Boha především třeba prosit za odpuštění! Vidí tvé skutky i nejskrytější myšlenky! - Pros z celého srdce, aby ti odpustil!«

Memorie III. 371

Byl-li někdy světec - i několik dní - nepřítomen - vedla všechno s »dokonalým klidem«. Přijímala návštěvy, projednávala záležitosti, kupovala, prodávala - vše jí bylo snadné, vyznala se ve všem. Vrátil-li se unaven, odkládala svůj »referát« na vhodnější chvíli. Vždy zpravila ho o všem, co se přihodilo, »přesně, bez komentáře, bez vlastních poznámek« a zase se vrátila ke svým pracím.

Memorie III. 376

Byla stále v modlitbách a to tak přirozeně, že každý mohl poznat na její zářící tváři, jak je stále s Bohem. »Její věrnost v modlitbě byla bez hranic«, řekl o ní světec.

Memorie III. 377

Její svátek v oratoriu slavil se v listopadu. Naslouchala básním a prózám k její poctě nacvičeným, světec podal jí kytku. »Dě-

kuji vám! Já toho mnoho pro vás neudělala, ale kdo dělá všechno, je Don Bosco. Děkuji vám za přání a poklony a zítra (bylo to v předvečer svátku) - dovolí-li Don Bosco - dostanete o jedno jídlo více«.

*Memorie
IV. 148*

Stejně prostá a přímá k markýzům a ministrům, jako k dělníkům a řemeslníkům, kteří přicházeli za Donem Boscem, takže nikdy neopomenuli se podívat za ní do kuchyně; biskupové, bankéři, prostí lidé, rádi se okouzlovali jejím dobrým humorem.

*Memorie
IV. 149*

»Vždy klidná, nikdy netrpělivá nebo ostýchavá, důstojná a energická« praví o ní výrazně Lemoyne.

Svoji »oratorní krizi« prožila 1851, přetížena prací. Chtěla se vrátit do Becchi a dožít tam svůj život v klidu. »Tu mi shodí prádlo na zem, pošlapou zahrádku, nedají si pozor na šaty, trhají šaty a prádlo, že je nemožno spravit, ztrácejí kravaty, kapesníky, ukryjí košile a prádlo, že je nemožno najít, odnášejí z kuchyně nářadí na své hry a když je potřeby, musím je jít hledat«, naříkala si světci. Světec ukázal jí tehdy mlčky na kříž, visící na stěně. Pochopila - a zůstala až do své smrti.

*Memorie
IV. 233*

Hochům, kteří přicházeli pozdě z práce, schovávala a ohřívala jídlo, vyčkávajíc někdy do noci jejich návratu, když je mistři zdrželi v práci.

Lemoyne nám zachoval rozkošný výjev s malým uličníkem, který přišel za ní do kuchyně žádonit o chléb, ačkoliv právě svůj snědl. Dala mu, když jí slíbil, že to neřekne druhým. Ujišťoval jí, jak nikomu nic neřekne a vyběhl na dvůr, kde si na něm pochutnával mezi hochy. Když se ho ptali, kdo mu dal chléb, řekl: »Matka Markéta!« Za chvíli je měla všechny v kuchyni - a musela rozdat všechen chléb, připravený na zítřek. Když příští neděli přišel zase žádonit o chléb, řekla mu vyčítavě: »Posledně jsi vyprávěl všem, že jsem ti dala chléb a přivedl mne do nesnází. Dnes ti nedám!« »A měl jsem lhát? Ptali se mne a musel jsem jim říci pravdu!« bránil se. A dostal od ní zase chlebiček -.

Také studenti to s ní uměli. Dovedli od ní vyprosit »kousíček« salámu nebo sýra na chléb, protože je to lepší než suchý chléb!

Bylo jim těžko odolat, když opakovali své »Och mamma! Och mamma!« *Memorie IV. 344*

V nemoci sama vařila chlapcům léky, opatrovala je a když někoho odváželi do nemocnice - byla-li nemoc nakažlivá nebo těžší, plakávala hořce.

Její portrét - jediný, vystihující dobře její spirituální, ušlechtilou fysiognomii - nakreslil Bartoloměj Bellisio, který se stal malířem. Od něho je z let 1855 též kresba zpovídacího světce. Už roku 1847 muselo být otevřeno druhé oratorium sváteční - pro neděle a svátky. Kaple a prostory ve Valdoccu nikterak nestačily návalu hochů ve dnech svátečních. Bylo jich už přes osm set. Don Borel myslel na obmezení návštěvy, světec na rozšíření. Zjistil, že většina hochů přichází od tak zvané Nové brány (Porta Nuova). Byla to čtvrt blízko Pádu, tehdy ještě pustá, dnes zastavená paláci a patricijskými domy. Arcibiskup Frasoni slíbil světci svoji pomoc - a když byla zabezpečena také pomoc faráře té čtvrti - přinesl Don Bosco hochům do oratoria zprávu o stěhování včel. »Včely, když je jich tak mnoho, že se nesměstnají v úle, hledají si nové místo. Půjdeme po jejich příkladu«. Tak bylo otevřeno u Porty Nuova v prosinci 1847 oratorium svatého Aloise a svěřeno řízení Dona Carpana. Stalo se o nedělích a svátcích útlukem pěti set hochů. Všechno v něm bylo takové, jako u svatého Františka Saleského: pobožnosti, hry i večerní školy.

Memorie III. 268

Hned od počátku dovedl světec pro svoje dílo získat mecenáše a spolupracovníky. Mezi zápisy prvních spolupracovníků máme zachována hlavně jména kněží a význačných osobností z turinské šlechty a inteligence. Velmi užiteční byli mu drobní lidé, a patřili nejstálější a nejvydatnější složkou jeho díla, odkázaného na veřejnou dobročinnost.

Potkával-li ho někdo v městě a ptal se ho, kam jde, říkal: »Jdu hledat něco pro mé kosíky!« Don Gagliero napsal o něm: *Memorie IV. 8-9*

Pro své chlapce si neušetřil ani námah, ani pokoření. Často se neobtěžoval s dobrým slovem, často nalézal pokoření, urážky, hoř- *Memorie IV. 9*

*Memorie
IV. 10*

by ochladil oheň své lásky«. Nikdy nežádal určitou sumu, ani když se ho tázali. Pro sebe ničeho nepodržel. Uměl velmi dobře hospodařiti s almužnami a sami jeho nepřátelé prohlašovali, že kdyby byl ministrem, státní finance byly by v pořádku.

Také nepropásl žádné příležitosti žádat o podporu vládu i veřejné kruhy a vždy dokazoval, že jde o dílo veřejně prospěšné a že je zájmem úřadů, je podporovat.

Dámy předních kruhů turinských pomáhaly matce Markétě spravovat a doplňovat prádlo a šaty chlapců, prát i žehlit. Lemoynne vzpomíná zvláště na matku kanovníka Gastaldiho a markýzu Fassati, jako neunavné první spolupracovnice. Také lékaři z nejvýznačnějších rodin turinských přicházeli do oratoria léčit chlapce zdarma. V jeho večerní škole vypomáhali laici. Byl asi pěkný pohled na hraběte Gilettu nebo markýze Fassatiho, když se v blátě brodili opuštěnými cestami nevlídného Valdocca, aby otrhánky z dílen učili katechismu, nebo číst a psát.

Markýz Fassati věnoval chlapcům r. 1849 loutkové divadlo a tím založil počátky salesiánského divadla. Divadlo stalo se důležitou složkou salesiánské výchovy.

Smlouvou s Pinardim 1849 obnovil světec nájem domu a dal se do nejnnutnější přestavby: potřeboval prostranný sál pro akademie chlapců a divadelní představení a zřídil ho ze stájí a dřevníků. Uvedlo ho to do značných finančních těžkostí.

1849 nastěhovalo se k němu také několik chudých kleriků, protože seminář byl uzavřen a přestěhováno tam vojsko. Pinardi vystěhoval několik zbývajících nájemníků z přízemí. Vláda vyprázdnila v semináři přednáškovou síň, kam mohli klerici docházet na přednášky. Teprve 1864 vrátila vláda seminární budovu diecézi. Tak se světec staral dvacet let o kněžský dorost diecéze.

*Memorie
III. 612*

Ačkoliv se zdálo, že vše jde samo, mělo oratorium pevný řád a brzy začínal se světec obírat jeho formulací, aby všem svým pomocníkům vštípil jednotného ducha. Doposud to byla rodina - a ačkoliv jí měla zůstat - nebyla ještě tak velká, aby jí neunesl sám.

Arcibiskup Frasoni.

Nejvýznačnější událostí roku 1847 byla návštěva arcibiskupa Frasoniho v oratoriu, spojená s biřmováním. Tehdy založil světec pro hochy Sdružení sv. Aloise, aby jim dal mohutnější pobídku k praktikování zásad; do sdružení přijímal jen ty, kteří vynikali dobrým chováním. Arcibiskup Frasoni sdružení potvrdil a dal se sám do něho zapsat - jmenoval se Alois. V původním návrhu světcově, který si přál, aby členové družiny každého osmého dne se zpovídali, opravil arcibiskup termín: 14ti-denně. Tak neobyčejným zdálo se tehdy časté přijímání svátostí!

Členové se slavnostně zavazovali být dobrým příkladem, vyhýbat se hrubým řečem, trpět urážky. Zajímá nás, jak i tu dovedl využít své znalosti duše chlapců pro svůj vyšší cíl. Kdo chtěl být přijat do sdružení, musel prodělat měsíc zkoušky a osvědčit se dobrým chováním. Způsobilo to u chlapců pravé závodění.

Také duchovní cvičení laiků, jež zaváděl pro své odrostlejší již chlapce, byla na tu dobu neslýchanou novinkou. Bylo to spojeno s velkými nesnázemi finančními, protože po osm dní musel se starat o jejich ubytování a stravování.

Příprava k biřmování vzrušila celé oratorium. Světec rozdělil chlapce do skupin a po večerech měl pro ně výklady, v nichž mu vypomáhali i jiní kněží pro nával biřmovanců. Chlapci připravili se na slavnost - první návštěvu arcibiskupovu v oratoriu - co nejlépe. Hudebníci nacvičili svá parádní čísla, kostelníci ozdobili kapli, jak se jen dalo v těch chudých poměrech a postavena slavnostní brána s uvítacím nápisem. Připraveno divadelní představení, recitace básní a proslovů.

V neděli 29. června 1847 světec a řada kněží od rána zpovídali, ale zdálo se, že »všechna mládež Turina se vrhla na oratorium«, takový byl všude nával. Arcibiskup Frasoni přijel po sedmé hodině ranní. Provázeli ho nuncius a kanovníci. Jeho úžas byl nelíčený, když spatřil vše plné chlapců, a takovou účast při při-

*Memorie
III. 229*

jímání, jakou nikdy neviděl. »Radost naplňuje mé srdce, když vidím sta a sta chlapců pilných a zbožných, kteří bez tohoto díla byli by upadli v neřest a zahálku. - V lůně Církve a v náruči Ježíše Krista tolik beránků, kteří by se byli bez pastvy na luzích oratoria živili travou otrávenou a stali kořistí vlků, ne-li vlky samými«.

Nescházely žertovné příhody. Světec připomenul chlapcům, aby při přijímání, před podáním Sv. Hostie políbili prsten pastýřův. Jeden z nich kousl arcibiskupa do prstu, když mu přichýlil ruku k políbení, mysle už na přijímání.

*Memorie
III. 230-1*

Arcibiskup Frasoni byl vysoké postavy a když vystoupil na nízké podium, na němž měl míti proslov ke chlapcům, narazil mitrou o strop kaple a musel ji sundati. Zašeptal ke svému průvodu: »Třeba mít respekt k těmto chlapcům a kázat jim s hlavou odkrytou«. Nikdy nezapomněl této příhody a říkával světcí, že musí vystavět pro své chlapce hodně velký kostel, aby si nemusel sundavat mitru, až jim tam bude kázat. Kázání arcibiskupovo je zachováno v Lemoynových Pamětech. Má úsečný vojenský tón: »Bojujte zvláště s ohledy na lidské mínění a nestane se vám, že opustíte dobré nebo dopustíte se zlého z falešného ohledu na lidské řeči. - Co byste řekli vojáku, který se stydí za svoji divisi a červená se za svého krále? - Mír, ano, mějte mír: s Bohem, se sebou samými, s vaším bližním, ale nemějte ho s démonem, s hříchem, se zásadami světa. S těmi třeba vést válku - a její vítězství - bude věčným mírem«.

Po obřadech bylo celé oratorium pohoštěno arcibiskupem. Následovala slavnost: divadelní představení hochů - také ve stylu vojenském. Hrál se Napoleonův kaprál. Arcibiskup řekl, že se nikdy ve svém životě tak nezasmál: nakažlivá srdečnost prostých hochů, jejich veselá nálada, byly největším úspěchem představení.

Rozloučení bylo bouřlivé. Chlapci obklopili arcibiskupa, líbali mu ruku, dotýkali se roucha, křičeli ať žije a děkujeme! - stěží se dostal ke svému vozu. »Přesvědčil jsem se dnes«, řekl odjížděje, »že mládež má dobré srdce a že se s ní dá udělat všech-

no, dostaneme-li ji na cestu ctnosti«.

Byl to asi poslední útěšný obraz, který arcibiskup Frasoni v Turině viděl. Záhy rozpoutala se bouře, která ho donutila odejít do vyhnanství.

Když bylo 1847 v Turině módou velebit Pia IX. - chtěl Don Bosco vždy na chlapcích, aby volali ne »Ať žije Pius IX.!«, ale »Ať žije papež!« »Což není Pius IX. papež?« divili se hoši. »Máte pravdu, ale jsou tu lidé, kteří chtějí oddělit panovníka Říma od nejvyššího kněze - člověka od jeho božské hodnosti. Chceme-li to mít jisté, volejme: Ať žije papež!«.

*Memorie
III. 241*

Vyvěsil po různých místech oratoria nápisy: »Ty jsi Petr a na té skále vzdělám Církev svou. - Kde Petr, tam Bůh. - Kde Petr, tam Církev. - Budu s vámi až do skonání světa«.

V Turině začalo hnutí protiklerikální výtržnostmi proti Jesuitům a Dámám Božského Srdce, přivedenými markýzou Barolou. Před palácem markýzy Baroly opakovala se srocování. Dav táhl proti Útulku, který chtěl zapálit. Sedm dní trvaly pouliční výtržnosti. Světec opatřoval vyhnancům šaty, aby mohli odejít z města. Také proti Kněžskému konviktu se táhlo, ale když se objevil Don Cafasso, v Turině velmi oblíbený, výtržníci se utišili a odešli.

Turina se zmocnilo vlastenecké nadšení. Karel Albert vyhlásil první reformy (od 29. října do 27. listopadu 1848). Průvody, ozdobené kokardami, procházely městem, volala se sláva Italii a Karlu Albertovi. Když arcibiskup Frasoni viděl, že někteří kněží a klerici se účastní těchto průvodů a ozdobují se kokardami, zakázal kleru účast na politických demonstracích. Viděl dopředu, dovedl předvídat.

Liberalisti ho hned prohlásili za přítele Jesuitů a Rakouska a za nepřitele Italie. Také celá řada kněží se postavila proti němu. V posledních dnech 1847 - a počátkem roku 1848 býval světec každého večera v arcibiskupském paláci. V seminářích začaly nepokoje. Klerici v městě přešli bez povšimnutí okolo papežského nuncia. Šířily se mezi nimi závadné knihy. Když arcibiskup zakázal účast na slavnosti 4. prosince (návrat Karla Alberta z

Janova), přes zákaz odešlo osmdesát kleriků ze semináře na slavnost. Vrátili se až v noci. Při půlnoční mši vánoční viděl je v katedrále s kokardami na prsou.

Za plného dne křičeli výtržníci z města před arcibiskupským palácem, aniž by je kdo rozehnal. Když arcibiskup jel v kočáře navštívit těžce nemocného Dona Gualu do Kněžského konviktu, bylo naň lidmi na ulici pokřikováno.

Arcibiskup zavřel seminář a pastýřským listem nařídil farářům, aby na kázáních upustili od věcí politických. Liberálové začali křik. Po vyhlášení války Rakousku (1848 v březnu) stupňovaly se shluky lidí před arcibiskupstvím. Proto opustil 29. března Turin a odejel do Švýcar.

Už po vyhlášení konstituce (4. března 1848) sledoval světec všechno, co se dělo. Ačkoliv v Statutech ústavních byla Církev prohlášena za státní a zaručena ochrana majetku všem »bez výjimky«, nezdály se mu věci pro Církev nikterak příznivé. Byl účasten několikrát jako posluchač parlamentním zasedáním. Neviděl dopředu nic vábivého.

Světec nedal se pohnout k žádné manifestaci veřejné - ani sám, ani s hochy. Jednoho dne, když mu kterýsi městský úředník řekl, že na Hradním náměstí (Piazza Castello) je rezervováno pro hochy oratoria místo k národní manifestaci, řekl klidně, že se najdou lidé, kteří je obsadí. »A snad je to špatné, projevit veřejné svědectví lásky k vlasti?« řekl sarkasticky úředník. »To ne. Ale já jsem jen prostý kněz, bez autority před vysokými úřady státními. Nemohu vymáhat poslušnost chlapců mimo svou kapli«.

*Memorie
III. 294*

Pak přišly důraznější výzvy. Markýz d'Azeglio, člen vlády, chtěl na něm, aby přivedl oratorium na slavnost na náměstí Emanuela Filiberta. »Pane markýzi«, řekl světec, »jsme jen chudá rodina, která žije z veřejného milosrdenství a stali bychom se směšnými, kdybychom se chtěli uplatňovat nějakými průvody«. Markýz mínil, že právě to by oratoriu velmi prospělo v očích veřejnosti a že on sám by se přičinil, aby městská rada byla uznalou. Děkoval mu za dobrou vůli, ale odmítl pevně. Řekl, že vy-

chová-li z chlapců dobré občany, učinil pro stát, co mohl nejlepšího. Markýze to podráždilo: mluvil mu o moderní době, a jak je třeba všechno k ní přizpůsobovat, i výchovu hochů, chce-li se opřít o podporu společnosti. »V postavení, v jakém jsme, umíníl jsem si pevně, zdržovat se všeho, co se týká politiky«, řekl světec - »nikdy pro, nikdy proti!« Když markýz na to přišel navštívit oratorium, obdivoval mnoho věcí, ale odmítl modlení chlapců, o němž řekl, že by je světec mohl nahraditi něčím modernějším . . . »A mně právě na něm mnoho záleží«, odpověděl světec. »Mohu vám říci, že mé dílo je založeno na modlitbě, a že bych mohl z něho leccos vypustit, leč právě ne ji. Ba že bych se dovedl zřít spíše vašeho vzácného přátelství, nikdy ale recitování růžence« dodal pevně, s úsměvem zdvořilým. *Memorie
III. 294*

Markýz nevěděl, co neví tak mnoho lidí »rozumných«, že lidé, kteří se nebudou modlit, nebudou se posléze klanět ničemu.

»Nevíte, že váš osud je v našich rukách?« vyhrožovali mu úředníci, když byl předvoláván chvíli co chvíli, aby odpovídal na ty neb ony dotazy zvědavých úřadů. Zvláště mnoho šikan vytrpěl pro svůj styk s arcibiskupem. Nicméně jeho zjev byl tak obyčejný, že když ho viděli před sebou, oblečeného ne právě nejlépe, v hrubých botách, s tváří dobromyslnou, zdál se jim tak podprůměrným, tak málo nebezpečným, že ho propouštěli a nechávali na pokoji. Také nedával na jevo ani strachu, ani rozčilení.

Liberálům byl Don Bosco solí v očích od počátku. Na oratorium se dívali jako na »podnik klerikální«. Je příznačné pro poměry doby, že v Turině hnutí protiklerikální vyvolávali kněží, sympatisující s liberály. Tak nepřítel Jesuitů, Vincenc Gioberti, profesor theologie na universitě turinské. Propagoval výchovu filantropickou, podle vzoru skotského protestanta Owena. Gioberti byl autorem nenávistné knihy proti Jesuitům - *Moderní Jesuita* - která se v Itálii rychle stala populární. Jeho bludy odsouzeny Církví.

Také Aporti, který přednášel na turinské universitě o výchově, byl knězem, a módní autoritou, oblíbenou ještě před rokem 1848

u Karla Alberta, dvora a intelektuálů. Don Bosco chodil na jeho přednášky, aby poznal, oč běží. Mohl proto dobře informovat arcibiskupa Fransoniho, jemuž nebylo jasno, co Aporti chce. Světec se s Aportim seznámil a často ho navštěvoval - chtěl ho zachránit před úskalím, o něž se měl rozrazit.

Aporti miloval hlučná hesla a vyhýbal se jakékoli určitosti ve věcech náboženských. Proto byl oblíben zvláště u protestantů, kteří velebili jeho svobodomyslnost a výřečnost. Aportiho rozčilovalo mluvilo-li se dětem o pekle, Ježíše Krista nazýval Slovem Božím a pravdou věčnou, nadpřirozenou, Pannu Marii tvorem privilegovaným - zamlčuje, proč je privilegována - podotýká Lemoyne. Don Bosco charakterisoval ho takto: »Vůdce sboru těch, kteří při vychování omezují náboženství na pouhý cit.« A připomenul v jedné rozmluvě, že podstatným zlem moderní výchovy je, že nechce již mluvit o věcech věčnosti a především ne o smrti a pekle.

*Memorie
III. 213-14*

Nejmakavějším důkazem herese Aportiho mu bylo, že přestal sloužit mši.

Po vyhlášení Konstituce začal Karel Albert válku proti Rakousku. Zpočátku měla dobrý průběh. Veřejnost byla zachvácená válečným nadšením. Noviny, ulice, divadla, domácnosti byly plny války. Národní garda procházela ulicemi, bubny vířily a mládež se sbíhala se všech stran.

Oratorium pocítilo volání ulice velmi silně; chlapci mizeli, a ti, kteří přicházeli, měnili svoje chování k horšímu. Nepozornost v kostele, ve večerní škole, těkavost, neúčast při svátostech - přivedla světce ke změně taktiky: dovolil v oratoriu hraní na vojáky.

Dva tábory, Piemontani a Rakušani, proháněli se tu s dřevěnými flintičkami. Když se vrátil po krátkém vojenském pobytu na frontě jeden z odrostlejších chlapců, Brosio - jemuž říkali bersagliere - napodobeny skutečné bitvy. Brosio svolával chlapce trumpetou a hráli si s takovou vášní na válku, že při jedné takové bitvě nepřítel porazil plot zelinářské zahrádky matky Markéty. Můžeme si představit, jak to dopadalo s cibulí a mrkví.

Na pokřik chlapců vyšla matka Markéta a s lítostí ukazovala zkázu své zahrádky světci. Také bersagliere byl zdrcen svým dílem. Slyšel, jak řekla světci: »Podívej se, co mi udělal bersagliere!« Světec viděl, že je tu třeba soucitu pro obě strany: »Maminko, co s námi uděláte? Jsou to chlapci!« a zdrcenému náčelníkovi podal z kapsy kornout bonbonů, aby podělil své vojáky. *Memorie III. 435 a d*

Válka, která začala pro Karla Alberta vítězně, změnila se pod vedením Radeckého pro Rakousko ve válku vítěznou, a král vzdal se trůnu po bitvě u Novarry (1849) ve prospěch svého syna Viktora Emanuela II. Jeho vládou byl zahájen režim liberalismu a otevřeného boje proti Církvi.

Oratorium ve Valdoccu pocítilo první nápor: neděli co neděli přicházeli najatí výrostci, aby rušili pobožnosti bitvou kamení. Bombardovali dům, dvůr i kapli, a několikrát znemožnili pobožnosti.

Jedné neděle, když světec vykládal v kapli katechismus, střelil po něm kdosi oknem. Kulka se odrazila ode zdi a porušila omítku. Mezi chlapci nastalo nesmírné vzrušení. Ukázal jim natržený rukáv a spadlou omítku a pokračoval s úsměvem ve výkladu. Po požehnání všechno se vyhrnulo za ním na dvůr: jedni plakali, druzí se radostí smáli, že se mu nic nestalo - byli by jej zadusili svou účastí.

Po návratu Pia IX. z Gaety do Říma posílá arcibiskup Fransoní pastýřský list (1850) a oznamuje v něm znovuzřízení vlády papežské. 25. února vyjel arcibiskup ze Chambéry a 26. oznamoval králi svůj příchod do residence, »k níž ho váží důležité povinnosti úřadu«. Král mu však poslal několik význačných osobností v ústřety - i kněží - aby ho varovali před návratem do Itálie.

Arcibiskup směle odmítl tuto nezdvořilost. Do Pianezzy - 10 km od Turina - přišel mu vstříc světec. Lemoyne připomíná, že tehdy arcibiskup mu dal podnět k založení kongregace. »Je třeba, aby vaše dílo mohlo vás přežít, jinak umře s vámi!« *Memorie IV. 29*

Král napsal arcibiskupovi podrážděný list, v němž mu oznamoval, že měl se svým návratem do diecéze počkati, až bude zavolán. 16. března byl už arcibiskup v Turíně. První jeho návštěva *Memorie IV. 51*

patřila králi. Viktor Emanuel přijal ho chladně, odměřeně. Když se arcibiskup vracel na Zelený čtvrtek z katedrály a usedal do svého kočáru, začal dav pískat. Na Boží Hod musely stát u katedrály stráže, které ho doprovodily k vozu. Slyšel bouři hlasů, nadávek, zlořečení i své přátele, kteří mu volali slávu a ať žije. Mezi posledními byli i žáci oratoria.

Bylo snahou vlády, vzdálit ho z Turina a tyto scény se připravovaly předem. »Pryč s arcibiskupem! Pryč s nunciem!« křičelo se po ulicích. Nuncius odjel 12. dubna 1850.

Protože se v parlamentě jednalo o proticírkevní zákony Siccardiho (proti imunitě církevní), vyložil arcibiskup v tajném pastýřském listě, jak se mají kněží zachovat k zákonu, který je nemůže zavazovat, aniž osvobodit od povinností. Nařizoval jim také, aby bez povolení svého představeného církevního se neobjevovali před soudem. Policie zabavila pastýřský list v tiskárně. Arcibiskup byl předvolán před vyšetřujícího soudce. Byl odsouzen k 500 lirám pokuty a měsíci vězení. 4. května, v den slavnosti Svaté Roušky v katedrále, byl odvezen do citadely turinské. Světec byl mezi prvními, kteří uvězněného navštívili.

Arcibiskup byl propuštěn z vězení 2. června a pak odejel do Pianezzy. Tam za ním zase přišel Don Bosco. Arcibiskup ho opět povzbuzoval: »Dělejte co můžete, pokračujte směle v počatém díle, žehnám vám, dávám vám a dám, co budu moci. Jen od jediného vás nebudu moci osvobodit: od těžkostí, které přijdou potom«.

*Memorie
IV. 65*

Tehdy navštívil v Pianezze arcibiskupa superior Servitů a arcibiskup mu řekl: »Přijdou smutné věci. Nejprve Ježíš (narážel na vyhnání Jesuitů) - pak Maria (na vyhnání Servitů, Servi di Maria) - pak ostatní svatí (další řády) - a já - já půjdu do vyhnanství«.

*Memorie
IV. 95*

Předpověď se splnila brzy. Už v srpnu 1850 zabrán vládou konvent Servitů a pod eskortou karabiníků odvezení kněží do Alessandrie a Saluzza. Potom přijel do Pianezzy ministr války a žádal, aby se arcibiskup zřekl svého úřadu, »Pokládal bych se za zbabělce, kdybych v době tak kritické pro náboženství opustil

svoji diecesi«, řekl mu arcibiskup. Proto byl odvezen 7. srpna do pevnosti Fenestrelle na úpatí Alp, drsného vězení státního. Byl mu odepřen i jeho zpovědník.

Zákonem Siccardiho uvolnila si vláda ruce proti kleru, který se nechtěl podříditi jím rozmarům. Brzy byli zavřeni další dva arcibiskupové. Začaly se prohlídky v domech náboženských společností, tak také u Oblátů v Turině. Tisk vláčel novinami papeže a jemu oddaný klerus, obviňoval ho jako vlastizrádce a nepřítele konstituce.

Ulicemi táhly davy a dělaly výtržnosti před kláštery. I oratoriu Dona Bosca vyhrožováno. V oratoriu byli připraveni na demonstrace, ale nedošlo k ničemu, protože když tam dav táhl, kdosi vykřikl, že Don Bosco je člověk lidu (uomo del popolo), aby ho nechali na pokoji. Místo demonstrace zazpívána posměšná písnička na arcibiskupa.

V říjnu 1850 byl arcibiskup vypovězen za hranice a vyvezen z pevnosti Fenestrelly až ku hranicím Alp. Zvolil za své vyhnanství Lyon. Odtud řídil dále svoji diecesi.

Pro světce bylo štěstím a rozhodlo o osudu jeho díla, že tento arcibiskup řídil diecesi, když stavěl základy svého duchovního domu.

Úklady.

Válečné vzrušení vyvolalo v Turině sdružení mládeže, kterým se v piemontském nářečí říkalo coccha. Byla rozdělena podle částí určitých předměstí, měla svého náčelníka a svoje pravidelná shromáždění. Stal se z nich pravý mor města, poněvadž jednotlivé frakce byly v stálých sporech s druhými. Docházelo ke rvačkám na ulicích. Praktikována jakási krevní msta: jeden za všechny, všichni za jednoho - rozumělo se v bojích s kamením a noži, bez nichž výrostci nevycházeli. Záhy ohrožovali i chodce na ulici a byli pohotově ke každému násilí i skandálům.

Kolikrát prošel světec kamením těchto výrostků! Ve Valdoccu

jich bylo nejvíce a proháněli se po pustých polích a lukách. Policie většinou se jim vyhýbala, protože skupiny byly četné a nebylo snadno je rozehnat.

Světce měl svůj způsob chování k těmto zpustlíkům. Obvykle se postavil do jejich středu, promluvil k nim vlídně a pak resolutně nařídil: »Pryč s kamením!« Jeho odvaha, s níž vždy čelil nebezpečí, je odzbrojovala. Byli jím tak často překvapeni, že odhazovali kamení na jeho první výzvu! Nikterak je nemohl dostat do kostela, ačkoliv pozvání do oratoria přijímali. Říkali mu, že nemohou cítit vůni svíček. Tak byl nucen sedávat mezi nimi na louce nebo na dvoře. Naslouchali tiše jeho vypravování, sedíce okolo něho na zemi v kruhu. Někdy výklad takového katechismu trval hodinu. Bylo úmyslem světcovým, dostat pod svůj vliv všechny náčelníky cocchy. Jakmile jich k němu začalo docházet více, hned bylo zřejmo, jak síla cocchy povoluje.

1849 otevřeno třetí sváteční oratorium ve čtvrti Vanchiglii. Nazváno oratorium Anděla Strážce. Mělo těžké začátky. Prvním jeho správcem byl Don Cocchis. Jak praví Lemoyne, vedl svoji vášeň bojovnou tak daleko, že odešel s 200 chlapci z Turina - se zbraněmi od vlády - aby je doprovodil na pole válečné! Ale nebyli zařazeni do vojenské formace, protože chyběly příslušné listiny pro plukovníka. Neměli kde se vyspat, ani co jíst, a vracejíce se, žebřili cestou u lidí, které potkávali - a kteří je považovali za lupiče.

Don Bosco a Don Borel museli tam otevřít za několik měsíců oratorium znova. Bylo v živé periferii. Bylo jej tam třeba jako soli. Vanchiglia měla také svoji cocchu, a také do této čtvrtě se bály městské stráže.

Byla tu nejnezvedenější mládež. Zazněl-li zvonek do kostela, hoši se rozutíkali a poslušnost byla neznámou vlastností. Nádávky, spory, rvačky, posměšky na denním pořádku. Každou neděli přicházela coccha do Vanchiglie rušit pobožnosti v oratoriu. Ozbrojení noži, kamením, holemi - budili hrůzu. Brosio - bersagliere - musel jednou před nimi uschovat Dona Volu, a vrátný utíkal pro stráž.

I zde pomalu vtažena coccha do sítí světcových a získáno její přátelství k oratoriu. Bylo tu třeba zvláště obratných kněží, kteří dovedli jednat s divokou mládeží.

Jednoho dne, když se tu Don Borel a Don Carpano oblékali v sakristii, bylo po nich střeleno dvěma ranami z pistole. Rána poškrábala jim tváře a kulky se zaryly do zdi. Bylo to ovoce fanatismu, které tisk šířil proti kleru. Kněží prohlašováni za nepřátele vlasti.

Liberální kněží navazující přátelství s ulicí, vycházeli bez koláru, s cylindrem a v šatě světském, takže každý kněz oblečený jako kněz, byl na ulici terčem uličníků a provokován chodci.

Když byl Don Bosco vyzván liberálními kněžími, aby se také přizpůsobil nové době, smál se tomu dlouho a pak jim řekl, že počká, až Don Borel a Don Cafasso s tím začnou.

Větší potíží měl s tím, aby své pomocníky z řad kněží udržel na duchovní výši jejich stavu. Nejenže vnášeli do oratoria nové názory a nekriticky jimi zahrnovali mládež - nosili a rozšiřovali tam knihy, jichž se bál jako moru. Když žádali na světcích, aby chlapcům oratoria povolil nošení kokardy, »vyšel ze své rezervy«, jak praví Lemoyne, a nejen že to odmítl, ale i přísně zakázal takové »sprosté žerty«. Pak napsal těmto kněžím zdvořilý lístek, jímž poděkoval za jejich práci a požádal je, aby více do oratoria nechodili. Musel vidět ještě, jak se pokusili strhnout za sebou jeho mládež - jak v krámech, dílnách, na ulicích vyhledávali chlapce z oratorií, aby je odlákali.

Návštěva v oratoriu valdockém zřídla tak, že v neděli se tam dalo napočítat sotva třicet hochů . . . Zůstal skoro sám ke své práci, protože seminář i konvikt kněží byly zavřeny a obsazeny vojskem a proměněny v ubikace a nemocnice. Kdo však zůstal s ním, jako vždy, byl Don Borel, »muž malé postavy, ale velké duše«.

Tehdy se světcům ujasnilo, že třeba především myslet na výchovu svých pomocníků - dobrého dorostu. Vybíral si mladíky, na něž bylo spolehnutí a začal s nimi duchovní cvičení - aby mohl do velkého díla na pevných základech.

*Memorie
III. 413*

*Memorie
III. 418*

Protože byl v dobrých osobních stycích s Giobertim, který byl jmenován ministrem školství nové vlády liberální, nestalo se oratoriu nic se strany úřadů, ačkoliv noviny měly denně proti němu výpady. Tučné titulky nejsensáčnějších zpráv zněly: Kněz z Valdocca a nepřátelé vlasti. - Vzpouza ve Valdoccu.

Memorie
III. 427 Světec zůstával klidný: „Všichni mne opustili, ale Bůh je se mnou. Čeho se bát?“

Půda se chvěla také na jiné straně. Turinští kněží zvolili komisi - v ní byla také řada jeho přátel - a kanovník Gastaldi chtěl prosadit, aby světec svěřil řízení svých oratorií této komisi. V první schůzi - jež byla i poslední - navrhováno společné vedení oratorií pod kuratoriem místních kněží. Světec prohlásil, že s jejich návrhem nesouhlasí. Bylo sice podivné, že chtěli řídit něco, co jim nepatřilo, ale také tendence, jež se na schůzi ukázaly, byly nebezpečné. Nezamlouvalo se jim, že pobožnosti mají tak významné místo v oratoriích a chtěli stlačit úkony náboženské téměř na nulu. Světec prohlásil, že gymnastika a hry nemohou být hlavním programem oratoria. Programem jeho oratoria mohou být především slovo Boží, častá zpověď a přijímání - a zábavy jen jako prostředek. Také naprosto odmítl jakékoli vměšování politiky do práce kněží v oratoriích. »Vy máte svůj plán - já také. Jdeme každý svobodně svojí cestou! Důležité je jen to, aby co se dělá, se dělalo dobře. A pak, musím mít neodvislost: a chci-li mít okolo sebe mnoho mládeže, musím mít mnoho kněží a kleriků, kteří budou závislí na mně a nikoliv na jiných!«

Memorie
III. 454

»Jakže? Snad nechcete založit kongregaci?« ptal se přítomný misionář.

»Ano! Budu potřebovat oratoria, kaple, kostely, domy, večerní školy, a bez svých lidí nemohl bych se do ničeho takového pustit.

Ale jak to uděláte? K tomu je třeba mnoho peněz!

Zda jich není třeba! Je jich třeba - budou!« skončil světec toto zasedání.

1851 podlehl Don Ponte v oratoriu svatého Aloise několika nespokojeným ctižádostivcům. Kritikaření se přenášelo z jednoho

oratoria do druhého. Brzy jim nebylo vhod to, brzy ono. Světec tím velmi trpěl, ale mlčel, aby věci nehnal do krajností. Jakmile se však ukazovalo, že by věci dostoupily jakéhosi stadia vzpoury, rázně se opřel.

Vůdcem odboje proti Donu Boscovi stal se Don Rodrigo. Chtěl mu odlákat jeho nejstarší a nejspolehlivější chovance. Pozval je na schůzi, kde jim vykládal, že je Don Bosco urazil svojí výzvou v novinách, kde zahajoval sbírky na svoji loterii: napsal, že oratorium je útulkem těch, kteří jsou břemenem společnosti. Pásus schválně křivě vyložil. Don Cocchis, který se stal zatím kaplanem u sv. Martina v Molini (v Turině), najal tam několik místností a převedli chlapce Dona Bosca do »nového« oratoria. Zde bylo středisko katechetistů »disertorů«. Vzbouřenci lákali chlapce frázemi, že »Bůh je všade a že možno se stát svatým kdekoliv.« Don Rodrigo měl hodně peněz a pořádal pro hochy opulentní svačiny, výlety s hostinci a pitkami - a podrýval autoritu světcovu v těch kruzích městských, kde měl mnoho známých. Světec o něm řekl, že ho donutil proměnit dobrodince a že mu způsobil mnoho škody.

*Memorie
IV. 377*

Arcibiskup Frasoni zasáhl mužně do věci. Zvláštním dekretem (31. dubna 1852) jmenoval Dona Bosca hlavním ředitelem všech oratorií, od něho založených. Tehdy svolal světec schůzku všech svých pomocníků a řekl: »Kdo chce jít, nechť jde. Udělám si nové katechety. Musel jsem začínat od začátku několikrát a dovedu začít také dnes.« Tak si vyčistil oratorium sv. Františka Saleského, kde mu zůstali ze starých katechetů jen Francesia a Cagliero. Musel si dělat nové asistenty.

*Memorie
IV. 382*

Don Borel mu byl při tom výbornou pomocí, navštěvuje střídavě oratoria, kde byl bouřlivě vítán mládeží.

Protože oratorium sv. Františka Saleského bylo stále na cizí půdě, rozhodl se světec zakoupit dům Pinardiho.

Zvláštním řízením Prozřetelnosti se stalo, že Pinardi přišel mu nabídnout svůj dům k prodeji - sám - počátkem r. 1851. Ačkoliv původně žádal 80.000 lir, nyní jej nabízel za 30.000. Don Bosco návrh přijal. Ale kde vzít tolik peněz?

Předtím seznámil se světec s Rosminim, tehdy již proslulým pro účast v římské politice. Rosmini chtěl z Itálie federaci pod předsednictvím papežovým. Několikrát vykládal v oratoriu hochům katechismus, když přišel návštěvou ze Stresy do Turina. Rosmini seznámil světce s markýzem Gustavem Cavourem.

Chtěl koupit pozemky v blízkosti oratoria, a zřídit tam velký dům pro svoji společnost, aby jeho kněží mohli pomáhat v díle Dona Bosca.

Půjčil světci ochotně 20.000 lir.

Zbývajících 10.000 přinesl jednoho dne Don Cafasso jako dar jisté hraběnky s návrhem, aby světec s nimi učinil, co za dobré uzná... Také pro výlohy vedlejší (poplatky a pod.) našel hned mecenáše v bankéři Cottovi, který dělal smlouvu a vyplatil Pinardiho.

Dům vyžadoval značných oprav. Výbuchem prachárny v r. 1852 - byla v blízkosti oratoria - byla budova silně poškozena - také blízký ústav Cottolengův. Tehdy se rozdělil Don Bosco s Donem Cottolengou o výtěžek své první loterie - nechávaje si 32.000 na nový kostel, protože kaple sv. Františka Saleského, zřízená z kůlny, už nikterak nepostačovala. Sloužila šest let oratoriu při jeho prvních výbojích.

Ze staré kaple zřídil světec učebnu, a měla ještě různé osudy; byla také jídelnou, a v ní poznal světce mladý kněz Achille Ratti - Pius XI. Na jejím místě zřízena 1927 opět kaple.

První stavbou po koupi domu Pinardiho byla stavba kostela sv. Františka Saleského, který vysvěcen 20. června 1852.

Hned pak dal se do přestavby domu. Chlapci pomáhali ve volných chvílích zedníkům, kteří přistavovali novou část domu. V listopadu zřítla se část novostavby. Dali se znovu do díla. Dlouhými dešti promočeny zdi a zřítla se zase část další - a strhla s sebou i starou část domu. Bylo to v noci a způsobilo to takovou paniku, že chlapci se rozeběhli, kam se dalo: do kostela, pod stromy, do polí.

Mysleli, že Don Bosco zahynul v zříceninách. Nikde jej nebylo vidět. Když se objevil, zavedl je do staré kaple - z níž musel na

čas zřít pro ně ložnici - a vyprávěl jim, co všechno už muselo oratorium vytrpět; tím je nadchl k odevzdanosti do vůle Boží. Kdo si počínal nejstatečněji, byla matka Markéta. Dávala pozor, aby se nikomu nic nestalo, a aby se nikdo nepřiblížil k ohroženým částem domu. Když zrána vyběhli chlapci na dvůr, aby si prohlédli zříceniny, s hrozným třeskem spadlo ještě to, co stálo . . .

Světce svolal všechny do kostela, vybídl je, aby poděkovali Bohu za zachránění svých životů a po mši jim řekl: »Dábel nechce, abych rozšířil ústav a shromažďoval nové chlapce. - Ale Bůh je silnější než on a nepodaří se mu zmařit dílo.«

Po několik měsíců sebemenší hřmot naháněl chlapcům strach. Hmotná škoda byla velká. Pokročilá doba zimní znemožňovala zednické práce. Školní vyučování muselo být v novém kostele sv. Františka Saleského.

V říjnu 1853 byla dokončena stavba nového domu. Široké portici, pod nimiž za deštivého počasí mohli se hoši prohánět ve své rekreaci, byly jediným »přepychem« jednoduché stavby. Ze staré kaple zřízena studovna. Tehdy měl již 65 interních hochů.

Aby zabránil rámusům a pohoršení, které dával blízký dům Krásné zahradnice, najal jej se vším - i se zařízením hostinským - k zděšení matky Markéty, která nevěděla, co počne s lahvemi, litry, pultitry, talíři, pánvemi, hrnci, kávovými přístroji. »Hodí se nám, až přijde čas,« řekl. Nájem od r. 1853 byl obnovován tříletně, protože majitelka nechtěla dům prodat. Když zemřela r. 1883, koupil jej i s okolním příslušenstvím.

*Memorie
IV. 610*

První, nač myslel, když měl dům, byly dílny. Rosmini měl první nápad s dílnou tiskárenskou a chtěl ji stavět svým nákladem. Návrh smlouvy najdeme v Lemoynovi, s dopisem světcovým.

*Memorie
V. 6*

Ale světec měl už také svoje studenty. Pocházeli z tříd, postižených hospodářskou katastrofou nebo rodinnými nezdary - často si je vybíral ze svých »řemeslníků« a r. 1853 měl jich už tolik, kolik bylo chlapců ze řemesel.

Když nestačil už sám na vyučování, posílal je do latinských kursů soukromých škol v městě, k profesoru Bonzaninovi a k Donu

Piccovi. Chodili do hodin s žáky nejbohatších turinských rodin. Jejich chudé šaty a vojenské pláště, jež pro ně světec vyprosil z odložených uniforem v ministerstvu vojenství - budily takový rozruch u elegantních žáků profesora Bonzanina, že je profesor musel požádat, aby svlékali své pláště už přede dveřmi.

Jejich píle, nadání a chování měly však pro profesory výhodu: vábily bohaté chlapce příkladem. Světec za ně platil roční příspěvek - 50-100 lir, jak mohl - neboť záhy jich bylo okolo jednoho sta. Sám je doprovázel ke zkouškám, mluvil s examinátory, dodával chlapcům odvahy - a těšil se s nimi z jejich úspěchů.

*Memorie
IV. 677*

Profesoři Picco a Bonzanino vyučili prvé pomocníky světcovy a Lemoyne jmenuje je »patriarchy mistrů škol salesiánských«. U nich se vyučili Cagliero, Rua, Francesia, Cerruti.

Nástrahy proti světci v těchto letech vycházely vesměs z kruhů valdenských. V Turině zřídili si kostel a měli tu mnoho svých náhončích. Přicházeli do oratoria za nejrůznějšími záminkami - také k náboženským disputacím s Donem Boscem. Pokus otrávit světce kaštany a vínem selhal - také pokus najatého vraha, který jej chtěl zabít nožem (1853). Tento vrah Andreis učinil ještě několik útoků proti životu světcovu - vplížil se i do oratoria - ale byl zahnán chlapci, kteří ho poznali. Aby se ho zbavil a ustavičného zneklidňování chlapců z jeho nástrah - dal mu světec 160 franků.

*Memorie
IV. 703*

Roku 1854 byl světec vylákán z domu pod záminkou zpovědi. Bral s sebou vždy silné chlapce. Zachránil si život jen tím, že ve světnici, do níž byl vlákán a kde zhasli světla, chránil si hlavu obrácenou židlí a vyrazil - měl velkou sílu v rukou - zamčené dveře. Před domem čekali jeho chlapci a přiběhli mu na pomoc.

Roku 1854 přišli do oratoria dva elegantní páni - v době, kdy chlapci byli v kostele. Nabízeli mu velké odstupné, zarazili vyvádění Katolické četby. Když nechtěl úplatek přijmout, vytáhli naň dvě pistole. Na poplach Cagliera, který číhal za dveřmi a stopoval, co se děje u světce - odešli.

Světec sám nikdy zbraní nenosil. Byl by se ubránil proti nejsilnějším mužům svojí obratností i silou svalů, jež byla pověstná.

Dům oratoria stál tehdy v osamělých polích, dosti daleko za městem, a zvláště večer pustota míst byla nebezpečná. V letech 1853-4, jež byla pro něho nejnebezpečnější, čekávali jej na křižovatkách Cagliero s odrostlejšími soudruhy. Někdy vyprovázeli světce domů lidé z města - jednou dokonce i ozbrojený voják. V této době objevil se v blízkosti oratoria pes Šedivec (Grigio) - jehož majetník se nikdy nezjistil. Mnoho žáků z oratoria jej znalo.

Po prvé spatřil světec vedle sebe psa r. 1852. S počátku se ho ulekl. Od toho večera vždy ho nalézal nablízku oratoria v nejodlehlejších místech. Podobal se vlku, měl protáhlou hlavu a výšku asi jednoho metru. Jeho vzhled byl divoký. Naháněl strach.

Jednou nepustil pes světce z domu, když chtěl vyjít pozdě večer do města. Byl voláván někdy pozdě večer k zpovědím nebo zaopatřování. »Nechceš-li poslechnout mne, poslechni alespoň psa,« řekla matka Markéta, když světec trval na tom, že půjde. Pes si lehl do vrat a nemohl přes něho. Vrátil se do své světnice a za čtvrt hodiny přišel ho jeden ze sousedů varovat, aby nevycházel: nablízku číhali naň čtyři padouši.

Jednou, když se vracel v noci domů, vrhli se naň dva darebáci a chtěli ho srazit k zemi. Jednoho odrazil ranou do žaludku, ale už jej obklíčili druzí s napřaženými holemi. V tom okamžiku přiběhl Šedivec. Vrhel se na dareby tak zuřivě, že je rozehnal. Pak doprovodil světce domů - až ke kuchyni.

Jindy v noci vystřelil na světce kdosi dvakrát z pistole na korse královny Markety. Rány šly mimo. Vtom tu byl Šedivec, který zahnal útočníka.

Pes přicházel někdy až do jídelny, kde sedával světec se svými chlapci. Nabízeli mu různá jídla - i pít - ničeho se nedotkl. Přišel až k Donu Boscovi, opřel hlavu o stůl a díval se světci do očí. Pak zase vyšel, doprovázen chlapci až ke dveřím.

*Memorie
IV. 116*

Roku 1854 zachránil mu pes život nedaleko kostela Consolaty. Dva ničemové, kteří ho sledovali krok za krokem, hodili na světce svůj plášť, jeden snažil se mu zacpat šátkem ústa. Vtom se

objevil Šedivec. S hrozným vytím, jež se podobalo vytí vlčímu, skočil na toho, který držel nad světce plášť - pak skokem srazil druhého k zemi - a když první chtěl utéci, skočil mu na ramena, takže oba začali křičet: »Don Bosco, pro milosrdenství, zažeňte psa, ať nás nezakousne!« Když světec na psa zavolal, Šedivec pustil oba dareby, přidružil se k němu a doprovodil ho až k domu Cottolengově, kam světec na chvíli zašel, aby se vzpamatoval. Několik lidí dovedlo pak Dona Bosca domů. »Byl pro mne skutečnou prozřetelností v mnoha nebezpečích,« vzpomínal naň později.

Dílny a školy.

Pobyt chlapců v dílnách po městě měl mnoho závad. Doba byla zlá. V dělnictvu zavládaly hrubé mravy. To donutilo světce zřídit v domě oratoria vlastní dílny. Byly to první odborné školy Italie!

Protože neměl mistrů, kteří by u něho bydleli a vyučovali chlapce doma - byl jim sám prvním mistrem krejčovským a - prvním mistrem ševcovským. Jeho znalosti řemesel z dob studia v Chieri se mohly nyní výborně uplatnit.

Brzy našel si mistra pro dílnu ševcovskou - stal se jím vrátný oratoria Goffi - i krejčovskou, kterou svěřil vedení Papina. Napsal hned pro dílny řád: žádal při nástupu do práce dochvilnost, při práci ticho, každý musel být na svém místě a mistrem přiměřeně zaměstnán. Nesmělo se přecházet z dílny do dílny. »Kdo tušil tehdy, že z jeho dílen vyjde přes 300.000 dělníků!« píše Lemoyne r. 1904...

Dalo mu velkou práci najít schopné mistry. I tu bylo mnoho překážek. Především žárlili řemeslníci v městě, kteří se cítili zkráceni - ačkoliv dílny oratoria se staraly jen o potřeby domu: a čím více vzrůstal, tím více bylo třeba dílen a pracovníků.

Tak třetí dílnu - knihvazačskou - vyvolala také potřeba domu. Bylo třeba vázat hochům učebnice a knihy na čtení. Nikdo

v oratoriu se v tom nevyznal. Jednoho dne světec pozval hochy ke stolu. Matka Markéta byla přítomna. Položil na stůl archy natištěného Anděla strážce, zavolal jednoho z hochů a řekl mu: »Budeš knihvazačem!« - »Já? Vždyť to vůbec neumím!« - »Pojď sem! Vidiš tyto listy? Posad' se! Třeba je složit!« Posadil se k chlapci a skládal s ním listy, jak je třeba před sešíváním. Pak přinesla matka Markéta jehlu a všichni tři dali se do sešívání archů. Pak udělali z mouky škrob, naškrobili hřbet. Nyní bylo třeba oříznout listy. Co udělat? Všichni chlapci zvědavě obléhali stůl. Každý dával jinou radu. Jeden navrhoval nůž, druhý nůžky. Nůžek právě neměli po ruce. Světec odešel do kuchyně - a přinesl ocelový sekáček na zeleninu. Začal jím zručně okrajovat listy. Chlapci se tak smáli, že celá síň se třásla. »Smějete se, ale vím, že v našem domě musí být knihvazačská dílna a cíci, aby začala.«

*Memorie
V. 33-35*

Takové lekce z úpornosti lidské energie byly nezapomenutelné. Světec sám obešel několik dílen turinských a poučil se o tomto řemesle. Pak vyučil svého prvního knihvazače. K němu se přidružili druzí, zakoupeny postupně potřebné nástroje, a dílna začala vázat učebnice hochů a Katolickou četbu.

Roku 1850 založil Společnost vzájemné pomoci, která byla zárodkem Společnosti katolických dělníků. Měla poskytovat podporu nemocným dělníkům - nebo těm, kteří potřebovali pomoci. Jejím členem nemohl být, kdo nebyl členem Sdružení sv. Aloise. Tím jí pojistil náboženský ráz. Ačkoliv mu tak mnoho záleželo na přivábění lidí »druhého břehu« a dovedl napnout všechny síly, aby je získal, nikdy neslevoval na ničem, co bylo »náboženským programem« jeho díla. Činil jej přístupným - ale neslevoval na ničem, co drželo jeho základy: byla-li na př. zpověď u něho snadná formou, neznamenalo to, že by byl připustil, aby ji kající považoval za tak snadnou, že by si její vnitřní závažnosti pro sebe dost necenil.

Když se seznámil s Rosminim, zakoupil na jeho podnět od semináře pozemky v sousedství svého oratoria ve Valdoccu. Bylo to pole snů, o němž několikrát měl vidění, že bude důležitou

součástíkou jeho díla. Rosmini ho pozval do Stresy, kde bylo sídlo kongregace Kněžší lásky a zasvětil ho blíže do řádového života své společnosti.

Memorie
IV. 130 Když mluvili o tom, jak staré formy náboženských řádů neodolají usurpaci vlád, upozornil ho Rosmini, že zavedl ve své společnosti slib chudoby při soukromém majetku jednotlivých členů. Majetek jednotlivců spravovala kongregace. »Naše Kongregace nemůže být potlačena, protože tu není čeho získat,« řekl. V Římě sice takový nevídaný slib chudoby způsobil s počátku odpor, ale byl přece schválen.

Memorie
IV. 129 Při cestě do Stresy (1850) navštívil světec básníka Manzoniho a vzpomenuť později několikrát této návštěvy. Překvapilo ho, když mu Manzoni ukazoval své rukopisy, proškrtané a plné oprav. »Přesvědčil jsem se jednou provždy, jak prostota psaní je možná jen po dlouhé práci studia.«

Roku 1854 vypukla v Turíně cholera. Nejvíce jí bylo zamořeno Valdocco. V jednom měsíci hlášeno 500 mrtvých. Některé rodiny zdecimovány, jiné vymřely. Světec shromáždil své hochy a radil jim nejlepší recept - salus infirmorum (uzdravení nemocných): utéci se k Panně Marii, Matce milosrdenství.

Sám nabídl se ke službě zdravotní - a po něm 14 z jeho chlapců, kteří přijati hned do zdravotní městské služby. Měli pověst nejlepších ošetřovatelů. Pak k nim přibýlo ještě dalších třicet hochů světcových. Ani jediný z nich neonemocněl cholerou. Jediný Cagliero, tehdy šestnáctiletý, musel ulehnout, vyčerpan asi námahou, a jeho stav považován za dost vážný.

Světec přišel k němu se svatými oleji, aby ho zaopatřil, když spatřil v ozářené světnici nad lůžkem hochovým vznášet se holubici s olivovou ratolestí v zobáku. Když se dotkla ratolestí úst chlapcových, zmizela. (Stal se později biskupem.)

Za první visí světcovou následovala druhá: viděl okolo lůžka Caglierova postavy neznámých divochů, které úzkostlivě patřily do tváře nemocného, jako by pro něho žádaly pomoci. Později poznal v nich fysiognomie Patagonců. Neudělil hochovi poslední pomazání, ani ho nezpovídal. Cagliero se pak brzy uzdravil.

Mnoho nemocných cholerou bylo v takové chudobě, že tehdy matka Markéta vyčerpala všechny své zásoby. Musela vzít i plátna s oltáře. »Tak svatá plátna přikryla údy Kristovy, jimiž jsou chudobní,« praví Lemoyne.

Memorie
V. 90

Koncem října 1854 cholera ustala - ale po ní přibýlo světců hochů. Ujal se sirotek po zemřelých. Nemohl je hned všechny umístit ve Valdoccu a zřídil pro ně s pomocí městské rady prozatímní sirotčinec u kostela sv. Dominika. Ale zakrátko sirotčinec uzavřen a jemu přiděleno dvacet sirotek. Byli nejmenší ze všech a říkali jim třída nejnižších (la classe bassignana). Tak světcům cholera nejen žádného hochu nevzala, ale hochy přidala: počátkem r. 1855 má jich ve svém domě celkem sto. Asi polovina z nich byli studenti, polovina učni dílen.

Nedostatek místa začal být naléhavý. Světec se rozhodl rozšířit dům. V březnu 1856 dal si zavolat inženýra Delponta a ptal se ho, má-li peníze na první výlohy. »Ne,« řekl podnikatel. - »Já také ne!« přiznal světec. - »Jak to uděláme?« - »Začneme! - a než přijde první výplata, Bůh nám nějaké peníze pošle.«

Memorie
V. 456

Tak už v březnu 1856 začalo se se stavbou. Starý domek Pinar-diho zbořen, a v této práci pomáhali chlapci, odnášejíce za rekreace cihly a stavební materiál.

V školním roce 1855-6 měl už interních hochů 135: z nich bylo 90 žáků dílen, 63 studentů.

Rokem, jímž skončila poetická doba vývoje oratoria - a nastala pozitivní - jak sám praví světec - byl rok 1854. »Chlapci přestali chodit do školy s vlastní lžicí v kapse. Zřízena jídelna a přišel Don Alasonatti, muž míry a pořádku.« Lemoyne praví, že tato poetická doba trvala až do r. 1856: nebylo přesných předpisů. Nikdo nevěděl, že je jaký rozdíl mezi oratoriem a domovem. Stačilo říci, aby každý položil ráno, než vejde do kostela, ke svému jménu v příhradě kousek dřeva - to byla kontrola, že vstal. Svědomí bylo jedinou kontrolou.

Memorie
V. 9

Don Alasonatti, první stálý pomocník světcův, poznal Dona Bosca na duchovních cvičeních v Sv. Ignatiu u Lanza. Světec ho pozval k sobě slovy: »Přijďte mi pomoci říkat breviář!« Nabídl

mu: »Mnoho práce, málo odpočinku, mnoho trápení, a málo útěch, chudobu, sebezapírání, oběti - a za odměnu nic jiného než pokrm a oděv!«

Memorie
V. 68
Don Rua
74
Memorie
V. 69
»Malý, hubený kněz, tváře hranaté a kostnaté, přemýšlivý, málo expansivní,« líčí jej Auffray ve své knize o Donu Ruovi, »byl regulí zosobněnou.«

Lemoyne píše o »vznešené vážnosti jeho způsobů«.

Na Dona Alasonattiho složena celá administrace domu: měl jako prefekt dozor nad chováním žáků, nad školami a dílnami, asistenci v kostele i ve studovně, vedl korespondenci, knihy, registráře - a vyznačoval se velkou trpělivostí a stálostí ducha, jak praví Lemoyne. Přišel z Avigliana, vzdávaje se všeho pohodlí, jež mu zabezpečovala jeho dobře situovaná rodina, i svého úřadu učitele.

S Donem Alasonattim vchází do domu první pevný řád. Zachoval se světcův rukopis s návrhy řádu domu už z r. 1847 - ale teprve vzrůstající počet hochů a rozdělení práce mezi ředitele a prefekta - kteří nesli hlavní tíhu úkolu - ujasnilo vztahy všech jednotlivých činitelů.

Memorie
III. 96-98
Ústřední osou oratoria je ředitel. Má svolávat týdně své spolupracovníky a postupovat s nimi jednotně. »Mírností a příkladem nechť získává jejich úctu a blahovůli.« Má být jako otec mezi svými syny: vždy prosí, nikdy nekomanduje. Je hlavou domu, přijímá a odmítá chlapce, bez něho nesmí se nic zařizovat, ani měnit.

Duší domu jmenuje Lemoyne prefekta: je výkonnou mocí, musí o všem vědět, vede agendu domu, řídí dílny, dělá smlouvy, zařizuje věci potřebné ke stravě a ošacení. Bdí nad tím, aby každý konal své povinnosti, má znát chování chlapců i jejich nadřízených.

Asistenti mají dozor nad čistotou domu i žáků, aby se nic nepoškozovalo, aby se nemrhalo pokrmů, rozdílají chléb a snídani, mají dozor v dílnách a kostele. Jim pomáhají z odrostlejších chlapců dozorcí, kteří mají přiděleny jednotlivé světnice, zavírají je, oznamují onemocnění, zabraňují nepořádku mezi chlapci.

Dozor nad mravní výchovou a pořádkem v kostele má katecheta, který se stará o zpovědníky, řídí sv. obřady, má pro pokročilejší katechismus, a je ředitelem Sdružení sv. Aloise. Má k ruce pomocné katechety, učitele katechismu, neboť »hlavním účelem oratoria je vyučit chlapce křesťanské nauce«.

*Memorie
III. 102*

K přijetí do oratoria se žádá, aby chlapec dovršil 12 let a nepřevýšil 18. K přijetí doporučuje světec zvláště chlapce chudé a opuštěné.

Řád domu: v tichu vstát, umýt se, obléci, upravit lůžko, pak účast na mši svaté - návštěva školy nebo dílny. »Bud'te laskaví ke všem, snášejte chyby druhých, nedělejte nebo neříkejte nic, co byste neměli rádi, kdyby se udělalo nebo řeklo vám. - Nemluvit o tom, co se děje v domě, leda dobře.«

Tři jsou zla domu, před nimiž třeba se vystříhat: zlořečení a brání jména Božího nadarmo - nepočetnost - krádež. Zakázáno je: mít při sobě peníze, kouřit, hrát hazardní a nebezpečné hry, vycházet s rodiči nebo příbuznými ven.

Stavba prvního domu salesiánského je navždy spojena s hrdinou postavou prvního prefekta - který nedožil tam dlouhého věku - zemřel po těžké chorobě r. 1865. Před svou smrtí si vytýkal, že řekl jednou Donu Boscovi - když byl velkodušný k jistému neposlušnému žákovi - své rozhodné: Bud' - anebo! »V okamžiku smrti třeba soudit věci zcela jinak. Říci představenému: Bud' - anebo! . . . Ale doufám, že mi Bůh odpustil!« Je to rys krásné zmužilosti ducha, která jde až do strohosti, když se jedná o naplnění zákona.

*Memorie
VIII. 212*

Den před smrtí byly mu doručeny dokumenty, jimiž se povoloval kult blahoslaveného Cherubina Testy, Augustiniána z Avigliana (zemřel tam r. 1479), a dovolena pro celou diecési turinskou mše a oficium k jeho počtě.

Don Alasonatti pracoval o tom dlouhá léta. Byl přešťasten. Učinil ještě procházku po domě, vstoupil do chrámu a v noci, když povstal, aby ještě jednou vyšel na čerstvý vzduch, padl tváří k zemi mrtev. »Náš drahý prefekt zemřel stoje, jako udatný voják Boha,« napsal Lemoyne.

*Memorie
VIII. 217*

Sotva vystavěn nový trakt budovy (1856) - zřítíl se náhle 22. srpna. Bylo to dopoledne. Nikdo se nezranil, ani nezabil. Don Bosco nebyl doma. Když se vrátil a zvěděl, že nikomu se nic nestalo, řekl: »Všemohoucí Bůh, který dopustil tuto zkoušku, nás neopustí. Nic nás nesmí znepokojit.« Hmotná škoda byla velká. Musel zase hledat pomoc dobrodinců. Do podzimu nová stavba byla hotova.

Memorie
V. 523

Pod portici dal nakreslit velkými písmenami nápisy z Písma. Lemoyne o nich praví: »Jsou pravým traktátem o zpovědi. Týkají se modlitby, odvahy, zůstatí v milosti Boží, o moci rozhřešovací, dané apoštolům, jak se zpovídat, jistotě odpuštění, o moci Petrově svazovat a rozvazovat všechno, o správnosti při zpovědi, a o zvyku židů vyznávat své viny.«

Memorie
V. 544

Na podzim r. 1856 stoupl počet internistů na 150. Tehdy otevřeno v oratoriu nižší gymnasium a pro externisty obecná škola, protože široko daleko v okolí školy nebylo. Studenti z vyššího gymnasia chodili dále do města na přednášky prof. Picca.

Světce měl stálé potíže s externími mistry, vůdci dílen, kteří neradi viděli zručné učně, obávající se příští konkurence. Odborné školy světcovy byly něčím tak novým, že budily nedůvěru. Typografové v Turíně podali žádost, aby Donu Boscovi byla zavřena typografická dílna. Tehdy řekl světec: »Práci řemeslníkům dají studenti.«

Memorie
V. 758

Jeho obuvníci a krejčí pracovali pro oratorium jako jeho knihvazači a tiskárna, truhláři a zámečníci. Stavby v oratoriu a brzy i v jiných kolejích daly hojně práce truhlářům, kovářům, zámečnickům. Vychovával si sám své mistry, jako si vychoval i svého stavitele: Karla Buzzettiho.

Poznal ho jako hochu, když šel jednou kostelem sv. Františka z Assisi - nedlouho po setkání s Garellim. V kostele bylo kázání a u bočního oltáře, opření o balustrádu, dřímali zedníci pomocníci. Přiblížil se k nim a řekl jim potichu: »Proč spíte?« - »Nerozumíme ničemu z kázání,« řekli. Pozval je na svůj výklad katechismu do sakristie.

Karel Buzzetti pracoval v oratoriu od r. 1856 jako zedník, od

r. 1860 jako zednický mistr. Světec svěřil mu jako mistru-staviteli výstavbu celého oratoria - hlavně kostela Marie Pomocnice. Pracoval 30 let ve službách Dona Bosca. Stal se z předních podnikatelů turinských, jemuž svěřována stavba kostelů a větších staveb. (Giraudi.)

*L'Oratorio
di Don Bosco
28-9*

Prázdniny trvaly tehdy čtyři měsíce. Posílal své chlapce na opakování k některým svým dobrým známým kněžím, nebo ke Školským bratrům. Caghiero, Francesia a Turchi chodili třikrát týdně do vilové čtvrti k prof. Piccovi, což byla procházka půl třetí hodiny. Světec sám dával žákům při počátku prázdnin látku ke studiu, aby měli změnu zájmů: vybíral jim z určitých autorů četbu, dával úkoly z aritmetiky, astronomie, zeměpisu, řečtiny. Sám jim vykládal s velkou zálibou svaté Otce - tak listy Jeronymovy. Odkrýval jim jejich závažnost a krásu a dokazoval, jak »přečnívají elegancí stylu, krásou jazyka, silou a jemností postřehů slavné spisovatele doby Augustovy«.

*Memorie
IV. 635*

V školním roce 1859-60 měl Don Bosco v oratoriu už všech pět latinských tříd - tehdejší celé gymnasium. Hoši přestali docházet do škol v městě. Někteří jeho klerikové byli zapsáni na universitě, aby mohli skládat profesorské zkoušky. První jeho kněz-profesor byl Don Francesia.

Při vzrůstajícím přílivu žáků mizí starý patriarchální ráz oratoria. Řízení ústavu stává se složitou věcí, k níž mnozí musejí přikládat své pomocné ruce. Ale Don Bosco je a zůstává až do své smrti duší domu. Sděluje mu bohatý pohyb svého života, rytmus svaté atmosféry, v níž tak dobře všem se dýchalo. Všichni jsou stále doma - u otce, jak se říkalo. Jeho duch, jeho práce, jeho pot jsou na všem. Ale protože se okolo něho dá tak dobře žít, nikdo si neuvědomuje, že Don Bosco dává do základů tohoto domu všechno: všechno, co je, co má, celého sebe.

Zdá se jim, že Don Bosco zná jakési neobyčejné tajemství života, života dobrého, a z něho že vyrůstá pokoj tohoto domu, i když do něho se všech stran nepřátelé bijí. »Povím vám to tajemství. Je k tomu třeba čistého svědomí, aby člověk večer klidně uléhal, bez strachu před věčností.« A jako pravý praktik dodává:

Memorie
VI. 302

»Třeba života činného, dobré společnosti, útěku před zahálkou, a držet se přírodní stravy.«

První slova, která slyšeli chlapci při ranním probuzení, byla: Dobrořečme Pánu! Benedicamus Domino! Poslední, při nichž uléhali: Ty však, Pane, smiluj se nad námi! Tu autem Domine miserere nobis! Všichni odpovídali: Bohu díky! Deo gratias!

Tisk.

Boll. Salesiano
r. 52

Don Bosco je první světec, který přijal tisk záměrně do služeb svého apoštolátu. Zmocnil se ho jako prostředku velmi účinného. Pius XI. jmenuje ho »mužem studia a myšlenky, mužem knih a knihovny«. Měl neobyčejné a důkladné znalosti, které studiem prohluboval, ačkoliv vlastní jeho práce nesla se směrem praktickým. Každá práce, kterou publikoval, byla založena na studiu. Než psal Dějiny Italie, prostudoval osmdesát autorů.

Jaký měl vztah ke knihám - vidíme z toho, že už r. 1863 má knihovna oratoria 30.000 svazků knih. Nevidí v knize luxus, ale nutnou oporu každé práce duchovní. A v tom smyslu také sám vydává a píše. Jeho vydavatelská činnost byla namířena především jako obrana proti útoku heretiků a atheistů, který začínal mít své profesionály, noviny, revue, publikace. Ale i jako spisovatel volí témata, která se mu zdála nejdůležitější v tomto smyslu obranném. Tak píše Dějiny Italie - jako dobrý Ital - aby bránil práci minulých generací v tom, v čem byla nejvíc napadána a zneuznávána.

Jeho vlastních prací počítá se přes sto. Jsou nejrozumnějšího oboru. Tak najdeme mezi nimi pojednání o vinařství (*Enologia*, 1845), jímž chtěl pozdvihnout upadající kulturu vinařskou svého rodného kraje. Najdeme mezi nimi spisy o aritmetice - tak pro své žáky napsal aritmetiku, aby jim objasnil nově zavedený systém metrický a decimální. Doplnil ji veselohrou ve třech aktech (*Il sistema metrico-decimale*, 1849), s úspěchem hranou v oratoriu. Jeho dar, podstatně vysvětlit, zmocnit se věcí v jich

jádře, učinil z něho populárního autora knih katechetických, hagiografických, modlitebních. Vydával také katolický kalendář (Il Galantuomo, Řádný člověk - od roku 1855). Nebylo oboru, o nějž by se nebyl zajímal - a jehož by nebyl použil do svých služeb.

Jako stařec (1885) v článku o šíření dobrých knih napsal, že Katolickou četbou (již vydával), chtěl poučovat lid, proniknout do kolejí a vychovávacích ústavů, aby mohl mít vliv na mladíky. Obezřetným mladíkem (Il Giovane provveduto) chtěl je přivést do kostela, dát jim ducha zbožnosti, vzbudit v nich touhu po svátostech. Sbírkou klasiků latinských a italských chtěl je doprovázet do školy. Historií Italie chtěl je ušetřit tolika omylů a vášní dobových, jež by se jim byly staly osudnými nyní a na věčnosti.

Spisy Dona Bosca se rozšířily v milionech. Některé měly přes sto vydání. Jeho Dějiny Itálie vycházejí každý rok v novém vydání. Svaté dějiny (Storia sacra) každoročně v novém vydání. Jako zakladatel Katolické četby (Letture cattoliche) chtěl dát pohled do všeho, co souviselo s životem Církve. Byla to periodická sbírka krátkých pojednání od nejrozličnějších autorů - i Dona Bosca - o zpovědi, očištění, svátostech, z dějin církevních, o významných událostech, které měly plasticky dokumentovat témata theologická, z liturgie a pod.

Pfáním Salesiánům dával radu: »Vždy krátké věty. - Držme se absolutní popularity. Neopakovat myšlenky, to je způsob pisálků. Myšlenka vyslovena: nechť se přejde ihned k další.

*Memorie
XIII. 401*

Jak se díval na výraz doby vidíme z malého výjevu, jehož svědkem byl Don Cerruti. Klerici četli kazatele z 16. století. Smáli se jejich exaltovaným výrazům: »Proč se tomu smát?« řekl. »Snad bylo v té době třeba takového stylu, aby lidé poslouchali a aby duše měly užitek. Byli by udělali zle, kdyby si byli počínali jinak.«

*Memorie
VI. 206*

Na tom vidíme celý jeho názor na styl, od něhož žádá výraznost. »Jak formuloval ředitele, kazatele, zpovědníky, asistenty podle svého ducha, tak i spisovatele,« napsal Don Ceria. Těm, kteří

*Memorie
XI. 434*

s ním pracovali, dával podněty: Don Lemoyne psal podle přání světcova životopisy konkvistadorů (světec říkal civilisátorů), Krištofa Kolumba, Fernanda Corteza, Fernanda Pizarra - Dona Duranda žádal o přípravu slovníků latinských pro žáky kolejí - na jeho podnět psal Don Pechemino slovník řecký a Don Cerruti italský. Chtěl také slovník zeměpisný a historický, ale vydání jich se neuskutečnilo.

Chtěl tisknout celé dílo svatého Františka Saleského ve své tiskárně - došlo jen k Filothei. Přál si vydat nový přetisk Bollandistů. »Přál bych si vroucně, znovu vydat Bollandisty a řekl jsem to již za různých příležitostí. Ale vidím, že za mými zády se tomu téměř smějí pro velký náklad, jež by to vyžadovalo, což by prý stěží mohla udělat vydavatelská společnost, štedře nějakým králem podporovaná. A přece tvrdím, že se základem dvanácti tisíc lir cítil bych se schopen, dát se do tisku, a jsem jist, že by se i dost získalo. Neodvážuji se toho ne proto, že se mi smějí, ale že jsem zavalen jinými pracemi, a dát se nyní do tohoto díla, znamenalo by, zradit jiné. A přece je to věc neaktuálnější.«

Memorie
XI. 438

Zde vidíme do druhého pólu toho, co jmenoval aktuálním: věčné pravdy života, vždy časové.

»Přesvědčen, že hudba je mocným prostředkem výchovným, podněcoval Dona Cagliera ke komposicím světským a církevním. - Don Cagliero obdivuhodně v tom vynikl. Oratorium mohlo závodit s prvními vydavatelskými domy italskými v edicích hudebních.«

Memorie
XI. 440

Světec říkával: »Nejprve jedna typografie, pak jedna velká typografie, pak mnoho typografií.« Vydavatelství, které založil, je dnes jedno z největších v Itálii: Società editrice internazionale. Nejbohatší roky na literární činnost jsou roky počátků Dona Bosca, kdy ještě nebyl tak naprosto zabírán svým charitativním dílem.

Dějiny církevní (Storia ecclesiastica) - 1847 - zahájily jeho učebnice. Svaté dějiny (La Storia sacra) psal, jak říká v předmluvě, když zjistil, že učebnice jsou buď příliš dlouhé nebo

příliš krátké a nepodávají dost vhodným způsobem jasný přehled svatých knih. Také nedbají chronologie. Práci podnikl, aby šířil lásku k papežství a Církvi.

Nejrozšířenější modlitební knížkou chlapců stal se Obezřetný mladík (*Il Giovane provveduto*, 1847). Je zároveň rádcem hochů. Don Bosco shrnul do ní všechno, co pokládal za potřebné, aby znali pro život.

Jako první ctnost jinocha označuje ctnost jeho stavu: poslušnost k rodičům. Zdůrazňuje každodenní modlitby za rodiče.

Již zde zdůrazňuje přípravu dobré smrti: »Celý život člověka má být ustavičnou přípravou k smrti.«

Lemoyne píše, jak často světec poučoval chlapce - se statistikami v rukou - jak mnoho křesťanů umírá, aniž by mohlo přijat svátosti. Vysvětloval jim, co je dokonalá lítost a dokonalé předsevzetí, a jak mnoho křesťanů bylo jimi zachráněno od záhuby věčné.

*Memorie
III. 356*

Pak následuje několik knížek katechetických - tak Krátký katechismus pro děti (1855) - jež vyvolávala potřeba oratoria. Když se přiostrhovalo v Itálii napětí proti kněžím, zabýval se dějinami Itálie. Tehdy se ptal svého zpovědníka, bl. Cafassa, má-li psát o způsobu, jak zpovídat mládež - nebo italské dějiny. Je příznačné pro bl. Cafassa, že mu radil, psát dějiny - třebaže mu Don Bosco vysvětloval, jak knížka o zpovídání hochů je nutná pro neochotu kněží zpovídat chlapce. Pokládali to za nudné pro lehkomyšlnost a nevědomost dětí - a nedovedli je také zpovídat.

*Memorie
V. 494*

Jeho Dějiny Itálie (1856) se považují za knihu klasickou. Jsou přeloženy do několika jazyků - první překlad měla Anglie. Dostal za ně odměnu od ministerstva školství (1000 lir). Kdyby byl škrtnl na přání vlády určité pasáže, byly by zavedeny jako učebnice do škol. Nechtěl škrtnout to, co pokládal za důležité říci.

Od r. 1849 se zabýval myšlenkou psát všeobecné dějiny církevní a studoval životopisy svatých. Začal Životy papežů. Vycházely jednotlivě - pak souborně. Kardinál Tripepi řekl o něm, zabýváje

Memorie se jeho prací: »Ne méně učený než zbožný muž.« (Uomo dotto
V. 578 non meno che pio.)

Memorie Storia ecclesiastica vznikla, aby jeho žáci-klerici měli dobré
XI. 432 kompendium, »proniknuté duchem římským«. Vyšly 4 svazky,
1849-1870. Znaje důležitost díla, nespěchal s ním do tisku, aby
měl dost času k jeho prohloubení. Bral rukopisy s sebou na ces-
ty a poztrácel z nich mnoho, takže r. 1875 žádal Dona Bonetti-

Memorie ho, aby jeho celou práci znovu předělal - »ale bez výsledku«.
XI. 433

Roku 1853 měl již všechno připraveno pro pravidelné vydávání
Katolické četby. Jeho spolupracovníky byli hlavně kněží - hlav-
ním byl sám. Rozšířit drobné knížky mezi lidi bylo právě tak
velkou prací jako je psát: kamkoli šel, dával jejich prospekty,
sám prodával nebo dával jednotlivé výtisky, do všech svých
dopisů vkládal oznámení o nich. Nejprve se rozšířily v Turině,
pak v Piemontě. Po první jeho cestě do Říma se dostaly do
Říma a pak do celé Italie. Roku 1870 měly už 14 tisíc předplati-
telů - čtenářů mnohem více.

Jako přílohu dostávali k nim čtenáři zdarma kalendář - Il Ga-
lantuomo.

Ačkoliv mu málokdo pomáhal v této práci, mnohý ho kritisoval.
Musel to snést i od svého přítele Dona Peyrona. Nemohl pro-
čítat všechny rukopisy spolupracovníků a nestačil sám na ko-
rektury. Šel dále bez zmalomyslnění.

Roku 1860 zřídil Společnost pro šíření dobré katolické četby,
která měla hlavně propagovat Letture. Za roční dvě liry před-
platného dostávali předplatitelé 12 svazečků s kalendářem. Ga-
lantuomo byl první katolický kalendář v Italii, kterým chtěl čelit
tiskové propagandě valdenských a liberálů.

Aby dostal Letture do všech diecésí, hledal pro ně podporu bi-
skupů. Také biskup z Ivrey (Moreno) se postaral ve své diecési
o jejich rozšíření a našel mu pro ně administrátora v Turině -
kněze - protože světec nemohl sám na vše stačit. Administrace
měla různé závady: nevedena obchodně ani technicky správně,
rostly dluhy u tiskárny - a když světec se začal starat o tech-
nické zlepšení a zaplacení dluhů, narazil u biskupa z Ivrey: bi-

skup se považoval za spoluzakladatele a spolumajitele Letture! Světec neměl ani tušení o tom, že by se vůbec kdy mohlo pochybovat o jeho právu majitele a zakladatele. Když naléhal na vyúčtování administrace a dal prohlédnout knihy odborně, shledáno, že od roku 1853-1857 nebylo příjmů, a účty velmi nejasné. Jen dluhy byly jasné.

Protože tisk přenesen do tiskárny oratoria, bylo správné, aby se také platilo této tiskárně: když požádal biskupa z Ivrey o verifikaci příjmů a vydání, považoval to biskup za urážku - a tak musel světec pro jeho odpor založit Letture po druhé! Předplatitelům poslal cirkulář, jímž oznamoval přemístění administrace do oratoria »vyjímaje jakoukoli osobu cizí« z jejich vedení. Tři roky trvalo, než se zlikvidovaly účty první administrace. Vklad biskupa z Ivrey byl 425 lir, což při velkých příjmech neznamenal nic. Do r. 1864, než světec vzal administraci sám do ruky, narostl dluh v tiskárně na 4265 lir. Jednání o narovnání nebylo hladké. Prostředkoval hrabě Cays. Don Bosco musel si vlastnictví vykoupit zaplacením dluhů.

*Memorie
VII. 630*

Tak se naučil dělat všechno sám, na svoji odpovědnost - a odtud jeho autonomie, již mu stále otloukali o hlavu jeho nepřátelé. Všude, kde se opřel o pomoc druhých, narážel na potíže, neuhájil-li si včas dosti důrazně své vlastní věci. »Nikdy nemyslel, že by Letture mohly být vlastnictvím někoho jiného,« poznamenává Lemoyne a vysvětluje, že jen jeho »heroická neintere-sovanost a též jeho hluboká úcta ke každému pastýři Církve« mohly způsobit, že si včas nezajistil právo na svoji práci.

*Memorie
VIII. 375*

Znalost řečí, kterou vyžadovala jeho ediční činnost, přál si i od spolupracovníků: »Každý naučený cizí jazyk odstraňuje překážky mezi námi a miliony našich bratří jiných národů a čím nás schopnými prokazovat jim dobro.«

*Memorie
II. 279*

Už r. 1845 učil se německy, aby mohl zpovídat Němce, kteří se svými rodinami jako vojáci dostali se do Piemontu (rakouské posádky), protože v Turině nebylo kněží, kteří by jim rozuměli. Aby se s nimi mohl dohovorit ve zpovědnici, měl napsány otázky a odpovědi, jež mu bylo těžko si zapamatovat.

Zpovídal také latinsky. Znalost řečtiny mu umožnila »svátostnou pomoc« řeckokatolickému knězi, který ležel v nemocnici Cottolengově.

Po válce r. 1859 přišlo do Turina mnoho francouzských raněných. Zval je do Valdocca, kam se chodili »bavit s Donem Boscem a jeho žáky.« Za krátký čas znali jej francouzští vojáci v Turině tak dobře, že nebylo francouzského vojáka, který by jej nebyl pozdravil, šel-li městem. Volali na něho: Ať žije Itálie! Světec obešel dobrodince, aby jim mohl nakoupit francouzské knihy a sám jim je nosil do špitálů - jako rakouským vojákům knihy německé.

Francouzsky mohl zpovídat i kázat a bylo to později - na jeho cestách ve Francii - mocným klíčem, otvírajícím srdce Francie Donu Boscovi a jeho Salesiánům.

5. Umění vychovávat

Maličci žádali chleba. - Pláč Jerem., 4., 4.

Zlu předcházet.

»Znenadání přivlekli dítě. - Mělo do sebe cosi, co ve mně budilo neobyčejný odpor a úzkost. - Zprvu si jen hrálo. Ale záhy se objevilo v celé své ošklivosti. Vypadalo zestárlé, bledé, nemocné, od neštovic, při tom bylo drzé, dotěrné, posměvačné, pyšné, a ani nevčkročilo do kostela. Všemmu se vysmívalo. Vláčelo s sebou celá náručí knih a spisů. Duchovní posílali je druh ke druhu a ono se vlichocovalo všem. K svému podivení jsem spatřila, že dokonce i francouzští duchovní, jež jsem znala, se mu naklonili. Viděla jsem, že jen málo mužů bylo proti němu. Neboť dovedlo se všude zalichotiti, rozumělo všemmu a mluvilo všemi jazyky. - Měla jsem z něho strach. - A vskutku jsem viděla, že všude, kam vkročilo, zahrada se zhoršovala, a vyrážely velmi špatné bujné rostliny, které nenesly žádného ovoce. - Dítě mne děsilo celý den. Bylo přivedeno tak potichu a bylo ho záhy všude tak plno, že mi připadalo skutečnou morovou ranou. - Vím, že zna-

Schmöger, mená nové (racionalistické) školství, které se má zavést.« (An-
Život,
II. 231 na Kateřina Emmerichová.)

Moderní škola se rodí z ideálů Rousseauových: pomalu, krok za krokem, všechny věci nejjemnější a nejvzácnější budou z výchovy odnímány. Božství nahradí příroda. Hluboký odraz z hloubky, který dává blízkost k Bohu, bude postupně nahrazován všemi náhražkami »rozumnými«: hygiena v popředí - duše již jen jako problém psychologický - porostou do zrudných rozměrů.

»Ptáte se, jaký je můj systém vychovávací? Systém preventivní: láska!« říkal světec. Je k ní třeba »svaté bázně Boží, vlité
Memorie
VI. 381 v srdce.«

Roku 1886 ptal se ho rektor semináře v Montpellier listem na jeho vychovatelské tajemství. Členům kapituly, kteří v té chvíli stáli okolo, Don Bosco řekl: »Žádá se na mně, abych vysvětlil svůj systém. Ale já sám ho neznám. Šel jsem vždy dopředu bez systému, podle toho, jak mi co Bůh kdy vnukal a jak toho okol-
Memorie
VI. 381 nosti vyžadovaly.«

Prvá slova, jež slyšel nově přijatý hoch v jeho jizbě, byla: »Jak jsem rád, že tě vidím! Přišel jsi dobrovolně, že ano? A nyní mi řekni, jak se jmenuješ, a odkud jsi?« Vyptal se ho na rodiče, na sourozence, na faráře, na zdraví - a pak: »Líbí se ti chlebíčky?« (Turinské pagnotty.) »Chutná ti?«

Hoch se osmělil, zaraženost ho přešla. Tehdy světec zvážněl: »Promluvme si o tom, co je nejdůležitější! Víš, chci, abychom byli přáteli! Chceš být mým přítelem? Chci ti pomoci, abys zachránil svoji duši. Jak to stojí s tvou duší? Byl jsi doma dobrý? Ale zde budeš ještě lepší, vid'?' Chci, abychom přišli spolu do ráje! Rozumíš, co od tebe chci? Přijdeš mne vyhledat? Hleď, budeme spolu mluvit zcela důvěrně. Řeknu ti krásné věci, které
Memorie
VI. 383 se ti budou líbit. Budeš spokojen.« Tím ho zval k zpovědi.

Jindy potkal na dvoře nového žáka. Vyptal se ho na nějaké maličkosti a pak řekl: »Chci, abys se stal mým velkým přítelem. Víš, co znamená být přítelem Dona Bosca?

To znamená, že mám být poslušný.

Být přítelem Dona Bosca znamená, že mi budeš pomáhat.

A v čem?

V jediné věci: že mi pomůžeš zachránit svoji duši.«

*Memorie
VI. 384*

Chlapci otevřeli mu brzy svá srdce. Říkal, že je dobře vysvětlit jim přímo a hned, že v oratoriu se chce dobro pro jejich duše. Neukáže-li představený hned na počátku dosti lásky pro jejich věčné blaho, a bojí se mluvit o věcech svědomí, anebo mluví o nich do prázdna - »aby byli dobří, aby si dělali čest, poslouchali, pracovali, studovali« - nechají chlapci věci, jak jsou, nezíská-li jejich oddanosti. »Je-li první krok chybný, není pak lehké zjednat nápravu.«

*Memorie
VI. 386*

Vidíme, že žene na duše hned útokem: to je jeho strategie, vy-pozorovaná z psychologie lidí. Předchází jejich dlouhému roz-mýšlení a váhání.

D. Giac. Ballesio napsal o něm: »Milující a expansivní, odstra-ňoval ze své vlády nad námi každý formalismus a rigorismus, jenž se zdvihá jako propast mezi tím, kdo nařizuje, a tím, kdo poslouchá. Měl autoritu, vzbuzuje úctu, důvěru a lásku. Naše duše se mu otevřely úplně, úrodně a co nejdůvěrněji.«

*Memorie
VI. 387*

Nadřízeným světec radil: »Aby měla vaše slova prestiž a docí-lila chtěného účinku, je třeba, aby každý nadřízený v každé okol-nosti ničil vlastní já. Hoši jsou jemní pozorovatelé a všimnou si, je-li v nadřízeném žárlivost, závist, pýcha, touha všade vy-nikat a být první. Pak ztratí všechn vliv nad jejich dušemi. Nedostatek pokory škodil vždy jednotě ústavů - pro sebelásku nadřízeného přišly ve zkázu.«

*Memorie
VI. 389*

»Poroučíte-li, užívejte laskavých výrazů, jako: Chceš mi udělat radost? Chceš mne zavázat k vděčnosti? Byl bys ochoten učinit mi laskavost? Neobtěžovalo by tě udělat tu věc? - Nikdy neuží-vejte tónu komanda. Nechť se neříká nikdy chci a nechť se nena-řizují věci, převyšující síly jedince, nebo škodlivé zdraví, nebo nevhodné pro duchovní dobro toho, jemuž se ukládá určitá práce nebo určitý úřad.«

*Memorie
VI. 390*

»Je-li třeba udělat nějakou nápravu, vytknout něco nebo upo-zornit na něco, číňte tak vždy v soukromí a nikdy, je-li mladík

vzrušen. Čekejte, až bude klidný a pokojný. Pak jej upozorněte a propusťte jej vždy s dobrým slovem. - Lituje-li své chyby, buďte velmi rychlí mu odpustit a odpusťte mu ze srdce. Zapomeňte všechno. Nepřipomínejte mu tolo. - Nikdy nevyhrožujte neposlušnému slovy: Ale to mi zaplatíš! Taková řeč není křesťanská. - Nechtě se nedávají těžké tresty za věci lehké, protože žák, který se domnívá, že byl nespravedlivě potrestán, zachovává ve svém srdci na to vzpomínku a často i přání pomsty. Nikdy nedávejte trest celé třídě nebo světnici. Namáhejte se odkrýt vinníka a je-li nutno, vzdálit jej z domu. - Vinníkům, kteří mají dobrou vůli, je třeba slov povzbuzení, a přijdou-li na dobrou cestu, třeba nevzpomínat jejich chyb.«

Každého týdne dával si předkládat známky žáků i kleriků. Když viděli, že každá projde jeho očima, dávali si na nich velmi záležet. Ty, kteří neměli dobrých známek, nebo na něž byly určité stížnosti, volal k sobě. Sám se přesvědčil, jsou-li málo nadaní, lehkomyšní - dává jim různé otázky. A podle toho dával jim rady. Činil to tak příjemně, že mnozí, kteří se zdáli ze začátku neteční ke studiu, učinili dobrý postup.

»Budeš spokojen, pomohu-li ti?« Málo bylo těch, jež bylo třeba kárati. Lemoyne mluví o žízni po studiu v těch dobách: »Chlapci, jdouce do jídelny, drželi před sebou rozevřenou knihu, v rekreaci bylo je vidět v koutku opakovat lekce, v noci chtěli spát tam, kde bylo blízko světlo, aby si mohli přistudovat -« bylo to třeba stále zakazovat.

Světec měl svůj registrář, kam si poznamenával důležité věci o žácích - o jejich chování, vlohách, zvláštnostech - zvláštními znameními. Těm, u nichž bylo nejvíce znamení, věnoval největší pozornost. S velkou jemností naznačoval jednotlivcům, v čem mají být na pozoru: dotkl-li se lehce úst, znamenalo to, aby hoch zanechal reptání - jinému očních víček, aby krotil svoji zvědavost. Nikdy nikoho nepokořil.

V zimě ohmatával ramena těch, kteří se mu zdáli slabě oblečení a staral se o to, aby měli teplé přikrývky.

Přál si mít v oratoriu veselo. »Služte Pánu s veselostí. Bázeň

Boží, práce a studium, a nade vším, jako koruna, svatá veselost.« Představil-li se mu nový hoch se zasmušilou tváří, světec mu říkal: »Bud' vesel!«

Memorie
VI. 401

Ztratil-li hoch otce, říkal mu: »Neplač, nyní já ti budu otcem!«

Ztratil-li matku: »Nepochybuj, že Kongregace ti bude matkou!«

Memorie
VI. 594

V životopisu Colleho rozvinul svůj názor na výchovu vůle. Nazývá výchovu rozumu a citu, jak ji vidí okolo sebe ve světě, předražďováním. Dítě se učí rychle chápat, jeho obrazivost je ohnivá a měnivá, a paměť má tak věrnou, že až úzkostlivě zachovává nejmenší podrobnosti. Krajní čilost a citlivost dítěte okouzlují jeho okolí. Ale všechny ty skvělé vlastnosti nedovedou zakrýt nejhanebnější nedostatek - slabost vůle. Dítě neučí se myslet a neumí proto jednat s rozvahou. Splete všechno. Příkré a neurvalé vystupování má zakrýt jeho nerozhodnost a měnivou náladu: čím bylo včera nadšeno, dnes odhazuje. Přijímá každé mínění, pokud svádí jeho obraznost, nebo lichotí jeho citu. Jeho myšlení je rychlé - rychlé jako blesk - protože bylo zahrnuto pojmy a dojmy se všech stran. Ale má-li se rozhodnout, táže se jen svého pošetilého citu a poddává se mu podle nálady té které chvíle. Věřící, že chce to, co vskutku nechce, a věří, že nechce to, co doopravdy chce. Ctnost ho láká, ale protože se protiví jeho přirozenosti a protože jeho vůle je zanedbávána, nemá ani dost vytrvalosti, ani dost odvahy bojovat se svými pudy a vášněmi. Myslí, že jeho vnitřní odpor - jak jmenuje často svoji vůli slabou a proto odporující - ho opravňuje k protichůdným krokům. Jeho svědomí je jako rozbouřené moře. Nevyzná se v něm. Jako otrok své nálady, vidí všechno jen brýlemi své vášně nebo svých »citů«.

Ač by bylo dítě schopno nejušlechtilejších vznětů, podléhá přece prapodivným slabostem. Proto také náruživost a tvrdošíjnost budou jedinými projevy jeho slabé vůle. Jako rychle k něčemu přilnulo, tak rychle na to zapomíná. Nezná jiného zákona, než svůj rozmar. Přenáhlenost, nestálost, pošetilost: to jsou výsledky činnosti jeho bytosti inteligentní a milující, leč slabé a nerozumné. Je zdokonaleným živočichem. Bude slabým charakterem,

protože nejzákladnějšími zásadami výchovy se opovrhlo. Bude znát jen povrch věcí a jeho vztahy k lidem poběží právě tak jen po povrchu. Je příliš neklidné, aby mohlo utkvěti na něčem pevnějším a trvalejším, co by dalo dobrý podklad ke stavbě jeho charakteru. (Fascie.)

*Del metodo
educativo
di D. Bosco,*

51-56

Colle byl synkem hraběte Colleho z Toulonu, velkého přítele a dobrodince světcova. Zemřel r. 1881. Životopis je psán po smrti hochově a věnován rodičům slovy: »Bůh vám vzal vašeho jedináčka, abyste adoptovali jako syny moje sirotky.« V životopise Colleho Don Bosco jadrně vystihl nejen dětinství moderní pedagogiky, která staví věž od vrchu - podle vzoru Rousseauova - ale i zdětinštění charakteru moderního člověka, z jehož života odhozeny všechny mužné a silné prostředky.

Celé pojednání světcovo o výchově je v Dodatcích ke svazku XIV. Sem vsunuty i dodatky pozdější. Je to rok 1880, kdy otiskl Don Bosco po prvé souvislé pojednání o výchově. Byl to proslov, jejž měl v Nizze Mare ke spolupracovníkům, aby Francii seznámil s povahou svého díla. Pojednání je rozděleno do těchto kapitol: I. Co je systém preventivní a proč mu třeba dáti přednost. II. Jeho užití. III. Jeho užitečnost. Dodatek: Slovo o trestech.

*Memorie
XIV. 918-923*

Světec mluví o systému represivním - donucovacím, a preventivním, zlu předcházejícím. Systém donucovací je pro výchovu krátkodechý. Je sice pro vychovatele snadnější: ale pedanti mohou v něm nadělat pravé zhouby. Výchova donucovací ustanoví předpisy a vynucuje si jejich zachovávání tresty. Neohlíží se většinou vůbec na to, jsou-li tyto předpisy vhodné pro určitý věk a určité poměry - jsou-li přiměřené a dosti rozumné pro každého. Právě proto působí jako tlak. Zejména u povahy mužské budí každý tlak protitlak. Muž, jakkoliv má smysl pro podřízení, má odpor k donucování. Disciplína, aby byla snesitelná, musí vyrůstat z přirozených podmínek - být nutným závěrem určité svobody: přesvědčíme-li dítě, že disciplíny je třeba v jeho zájmu a neděláme-li mu ji protivnou, podřizuje se, aniž by se bouřilo.

Zásada: Učiňte, aby vás poslouchali rádi - byla hlavním pilířem výchovného »systému« světcova. Živá cesta dorozumění, důvěrné a nenásilné přibližování. Vychovatel musí najít cestu k duši svého žáka, a pak může ji vést, aniž by v ní cokoli lámal. Tam, kde nedoukové při výchově ženou věci do krajností, moudrý vychovatel se namáhá uvést je do jejich pravé míry. Počítá se vším, co provází život hochů: s jeho těkavostí, zapomnětlivostí, právě tak jako s prostředím, z něhož přichází a v němž bude žít. Jsou síly, jimž třeba uvolnit jejich vybití: pak neuškodí. Tak využíval světec ve své výchově záliby chlapců pro hru a pohyb. Nechť se krev okysličuje a zdravě obíhá! V salesiánských domech slyšíme křiku dost - za rekreace. Ale nechce dělat z výchovy ani pouhou hygienu, ani tělocvik.

Výchova musí být postavena na základy duchovní. Aby vychovatel mohl přesvědčit chovance, že je něco nutno v zájmu jeho vyššího prospěchu, musí si sám být jist, co je tím vyšším prospěchem: jen pravý muž může vychovat pravé dítě. Zkažení lidé vychovávají zkažené děti. Máme-li počítat s výchovou jako s obrozující složkou života sociálního, musí nezbytně vycházet z pravého ducha.

Od vychovatele žádá, aby se zasvětil dobru svých žáků, aby dovedl snášet každou námahu a čelit každému jejich znepokojení. Je k tomu třeba znát i cíl výchovy, i duši chlapce, i dovést vychovávat.

Názor světcův na tresty je odmítavý. Je-li možno, tedy netrestat nikdy. Je-li to však nutno, hleďme si těchto zásad: Vychovatel se má namáhat, aby byl žáky milován a ne aby jim byl postrachem. Pak stačí dát najevo méně blahovůle, aby způsobil nápravu, vzbudil v chovanci odvahu k polepšení a nejítřil ho. Pak je pohled méně láskyplný důraznější než pohlavek.

Chvála dobrého skutku, pokárání viny jsou účelnými odměnami a tresty. Tresty - napomínání - vyjímaje případů velmi pohoršlivých - nemají se dít veřejně - před druhými. Nechť se užije největší moudrosti, aby žák poznal svoji křivdu svým rozumem a náboženským smyslem.

Všechny tělesné tresty a nadávky jsou v salesiánských ústavách zakázány. Než se trestá, třeba dobře rozvážit, stačí-li menší, či větší důtka. Dbát vždy toho, aby vychovatel netrestal, je-li vzrušen - nikdy často - a nikdy v případech, jedná-li se o neúmyslné přestoupení.

»Nezapomínejte,« říkával světec, »že hoši chybuji spíše ze živosti, než ze zloby, spíše z nedostatečného dozoru, než z úmyslnosti. - Je třeba nad nimi bdít, aniž by si toho byli vědomi - žít s nimi, jako chtěl Spasitel, aby malí přicházeli k němu.« Říkal: »Stačí, vzdálíme-li z domu hřích a budou-li naši chlapci v milosti Boží: pak půjde všechno dobře.«

Vytvořit prostředí.

Monsignor Ferré, biskup z Casale, řekl: »Don Bosco má dvě velká tajemství, jež jsou klíčem k dobru, působenému jeho díly. Předně, nasákne mladíky tak praktickou zbožností, že možno říci, jako by je jí opojil. Ovzduší, jež je obklopuje, vzduch, jež dýchají, jsou plny náboženské prakse. Pod takovými dojmy mladíci se téměř neodvažují, i kdyby chtěli, konat zlo. - Nemají prostředků k tomu, aby je dělali. Aby se stali špatnými, museli by plout proti proudu, jenž je nese. Kdyby zanedbávali praktikování zbožnosti, byli by jako ryby mimo vodu. Protože se všechno dělá z přesvědčení a ze svědomí, činí to hochy poddajnými, takže nějakou vzpouru není si možno ani představit. Věci jdou dobře neodolatelnou silou.

Ale jak to, že možno udržet tolik kleriků a mladých kněží ve službě nejnebezpečnější, ve věku nejkritičtější, aniž by padli? Tu je druhé tajemství. Don Bosco nahromadí každému tolik práce, obtíží je tolika věcmi, tolika myšlenkami a úkoly, že nemají ani trochu času obracet mysl k jinému. Kdo může sotva oddechnouti, toho si stěžít představíme, že by se mohl zabývat něčím špatným.« (1878.)

*Memorie
XIII. 889*

Když světec zvěděl o tomto úsudku, dodal: »Co se týče prakti-

kování zbožnosti, nechť se dbá, aby se jí mladíci nezatěžovali, a také nikdy neunavili. Nechť se dělá tak, aby byla jako vzduch, který neobtěžuje, a nikdy neunavuje, třebaže jej nosíme tak těžký sloupec na svých ramenou.«

*Memorie
XIII. 889*

Přál si svobodu chlapců až do skrupulosity: nechť každý jde svobodně svojí cestou! Nikdy nucení, ani fysické, ani morální. Ve výchově stavěl na osobní odpovědnosti - vychovávaných i vychovatelů.

Žádné nucení k zpovědi, k přijímání - ale každý měl možnost - pohodlnou - se zpovídat a přijímat. Žádného hromadného přicházení ke svátostem. Vychovatelé měli si všímat, kdo přistupuje a kdo ne, aby mohli opakovat vybídnutí a pozvání v těch případech, kde jich bylo nutno.

»Časté přijímání a každodenní mše sv. jsou pilíře, jež drží výchovný ústav« - prohlašuje světec již od počátku. To bylo také pravé ovzduší jeho ústavů. Dávalo velkorysost ideálům hochů: nevidět smysl života ve věcech nízkých nebo všedních.

*Memorie
III. 355*

Radíval svým hochům, aby se modlili za tři věci: velkou zbožnost v kostele - ochotnou poslušnost k rodičům a představeným - a pro vysoké plnění povinností vlastního stavu, s úmyslem, pracovat pro větší slávu Boží a pro spásu duše.

*Memorie
III. 154*

Lemoyne vzpomíná chlapce, který stával v kostele blízko dveří a vybíhal ven, když zaslechl kázání světcovo o smrtelném hříchu. Plakal nad ponížením a temnotou duší, ztracených pro světlo . . . Jak pochopil věčnost!

Právě tak světec plakával - nebo pláč mu zadrhoval hrdlo, kázal-li o smrtelném hříchu. Často přeřízlo se mu slovo v ústech. Nejúčinnějším pro hochy na jeho kázání byla jeho tvář - přízvuk - mlčení - bolest, jež stoupala z jeho bytosti.

Měl nesmírnou výhodu jako katolický kněz pro své hochy: dobrodiní zpovědi. Když lord Palmerston při návštěvě jeho oratoria byl nadšen ústavem a chtěl sdělit jeho systém anglické vládě, světec ho jemně upozornil, že jeho výchova je jen pro katolíky. Jen katolík může tvořit charakter ve smyslu metafysickém, ve smyslu universálním - pomocí svátostí: neboť jen ony mohou

dát duši rozběh do absolutna. Společenská morálka je kulhavá a vždy relativní. Katolík jde cestou pevného řádu: a když se mu dostalo znalosti cesty, otvírají se mu nekonečné možnosti k zdokonalování.

Chtěl zachytit chlapce tak, aby mu neunikl, aby byl neodvolatelně stržen. Aby mohl položit základ jeho povahy, musel od počátku myslet na všechno, co ji tvoří. Bylo třeba jít na duši chlapce se všech stran. Jednalo se o dobytí celé jeho duše - ne o chvilkový náboženský úspěch, který se pěkně vyjímá při svátečních příležitostech.

*Don Bosco
con Dio
146* Světec byl nejoblíbenějším zpovědníkem chlapců. Jeho zpovědnicí prošel jich nesmírný počet. Don Cagliero, který se u něho zpovídal třicet let - od svého chlapectví, napsal o něm: »Obdivuhodná byla jeho dobrota k chlapcům a jinochům. Téměř všichni se zpovíдали u něho, berouce užitek z jeho sladkosti a lásky vždy trpělivé a dobrotivé. Zpověď krátká, bez spěchu. Dobrotivý do krajnosti, a nikdy přísný, uložil krátké pokání, přizpůsobené našemu věku a vždy zdravé. Dovedl být malý s malými, dát jim vhodné pokyny, a tytéž důtky dovedl říci tak rozkošně, že budily vždy lásku k ctnosti a strach z hříchu.« (Ceria.)

»Dej mi své klíče!« říkal těm, u kterých důvěra neměla ještě ráz spontánní.

Tamtéž 141 Přál si, aby salesiánští kněží šli do zpovědnice »s duchem veselým a nikdy neužili nezdvořilosti nebo neukázali netrpělivost«. Jednoho dne - v posledních letech života - řekl v kroužku Salesiánů: »Dnes v noci se mi zdálo, že jsem se chtěl jít zpovídat. V sakristii byl jen jeden zpovědník. Pozoroval jsem ho z dálky a pocítil jsem jakýsi odpor. Je příliš rigorosní, řekl jsem si.« Všichni se smáli a Don Bosco dodal: »Naháněl strach Donu Boscovi!« Všichni (kněží) pochopili tuto lekci - dodává Ceria. Chlapci v oratoriu si říkali, že Don Bosco dovede uhádnout hříchy. Jeho jasnovidnému pohledu, který odkrýval utajené hříchy, říkalo se »číst na čele«. Chlapci, kteří neměli právě dobrého svědomí, měli-li se s ním setkat na dvoře, zakrývali si rychle čelo.

Někteří se proto u něho báli zpovídat. Často se stalo, že klečelo několik hochů u zpovědnice a jedněm pokynul, aby vstali a šli k přijímání (bez zpovědi), druhým, vzdálenějším, aby ihned přistoupili.

Ke zpovědi však nikoho nenutil, a také nedovolil, aby chlapci vystupovali k přijímání z lavic v řadách. Některý byl by se mohl dát svést falešnými ohledy. »Lepší je svoboda a trochu nepořádku,« řekl.

*Memorie
IV. 555*

I ve všední dny bylo v oratoriu tolik přijímání, že cizinci se tázali, jaký svátek se slaví. U některých kněží turinských budilo to pohoršení. Lemoyne vypráví o knězi, který to přišel Donu Boscovi do oratoria vytknouti.

Že jeho dovednost zpovědníka byla vykoupěna velkou prací a mnohými zkušenostmi, vidíme na jeho poznámce k Donu Alberoovi v Sampierdareně (1875), když s ním mluvil o duchovním vedení hochů: »Jak je těžké, chtít dělat dobro duším! Nyní, v šedesáti letech, mám ještě co dělat s potížemi při zpovídání hochů!«

*Memorie
XI. 308*

Bezmocností moderní výchovy je, že odstranila pojem hříchu. Suchý výpočet mravního prospěchu vyžírá z povahy všechna velká, ušlechtilá hnutí. Uzavře-li se duši přístup do absolutna Boha, kulhá za všemi proměnlivými relativitami občanské morálky. Bude jimi tyranisována do zpitomění. Místo statného vyšlápnutí si do svobody mravní je nucena piplat se s nezáživnými a krátkodechými názory.

Komu chybí vědomí hříchu, ten se dosud lidsky nezrodil. Může být ochutnavačem života, požívačem života, příživníkem života - ale jeho vlastní skladby je daleko.

Také pro toho, kdo víru ztratil - protože ji nepraktikoval a přijímal jen platonicky, povrchem intelektu nebo návyku - je ztraceno naplnění života: to metafysické zdvíhání duše, jež tvoří vlastní dynamičnost života.

Když světec znovu a znovu říkal svým hochům: »Milujme Boha!

Všechno pomine. To, co není věčné, není ničím!« - tvořil jim pravé prostředí pro růst jejich duše. Toužil po tom, aby jeho

*Memorie
IV. 566*

chlapci odnesli si slavnostní pohled na život - pohled skrze Boha. Chtěl jim zachránit to nejkrásnější, co zůstává na muži, nesetřené stopy jeho chlapectví.

Dát kořeny domova.

Co je nejpodstatnějšího na jeho úspěchu ve výchově, toť dovednost získat chlapce celého pro sebe.

Chtěl, aby chlapci měli naprostou důvěru ke svým vychovatelům: aby viděli ve svých nadřízených své přátele - aby v nich vskutku cítili oporu, o niž se lze bezpečně opřít.

Nenechává nikdy chlapce bez společnosti nadřízených: v kostele, ve studovně, při práci, při rekreaci, v ložnici - všude a vždy jsou s nimi. Ale tato společnost nadřízených nesměla se jim nikdy stát obtížným dozorem.

Která cesta k dítěti je nejkratší, nejpůsobivější a nejprostší? Aby se začalo s dítětem jako s dítětem: dát mu domov. Světcův nejdůležitější odkaz výchovný byl, že dítě potřebuje otce. Vložil do základu svých ústavů ducha domova.

Domov jsou kořeny, záštita. Mládí potřebuje živnou půdu pro růst své bytosti. Domov jsou lidé, kteří to s námi myslí zcela poctivě. Nebude-li mít dítě domova, oslábne ve svých kořenech a oslábne ve svém květu a plodu. Bude vrženo záhy v bloudění života, a ztratí přímou souvislost s tolika důležitými i nádhernými věcmi.

Zdatnost mužova je především zdatností otcovskou. Jeho nejlepší vlastnosti jsou otcovské. Jsou-li ztraceny nebo promrhány, je promrhán nejvzácnější kapitál jeho života.

Světce nechtěl mechanické sociální ústavy pro sirotky a opuštěnou mládež. Viděl v rodině hlavní zaměstnání mužovo a chtěl, aby pomocníci jeho díla tvořili především rodinu. Muž může stále duchovně mnohonásobňovat svoji rodinu: v obci, ve státě, v národě, v lidstvu. Dávat jí své nejlepší síly.

Vidíme-li život v některém salesiánském oratoriu, myslíme málo

na výchovný ústav, jak se vryly v naši mysl ze zkušenosti. Mezi chlapci je stále plno kněží. Jsou to jejich asistenti, učitelé, duchovní rádcové, ředitelé. Vidíme, jak je chlapci obklopují ve svých volných chvílích se zuřivou sdílností, již je možno mít jen k otci, bratrům nebo přátelům: je to fortissimo - neboť taková je povaha chlapce. Nehledí se s té ani s oné strany na to, šlápl-li řediteli ústavu na boty, táhne-li jej za rukáv, nebo křičí naň přes celý dvůr. Žádná obřadnost: jak ředitel jde mezi nimi pomalu po dvoře, je obklíčen celým úlem chlapců. Jdou pozpátku před ním, aby mu viděli do tváře, a druzí se věší na jeho paty zezadu, aby jim neuniklo nic z rozhovoru. Jeden zachycuje se pevně jeho ramene, aby byl zabezpečen, že nikterak nevypadne z důležitého jednání.

V biografu oratoria křičí chlapci na ředitele se všech stran - z přízemí i balkonu - zepředu sálu i zezadu: je nutno přece zvědět, jestli zloděj uteče nebo bude dopaden spravedlností, zachrání-li nevinná oběť svůj život před padouchem nebo dojede-li včas hrdina, který zachrání celý tábor. Myslím, že by ředitel nepřežil, kdyby spravedlnost nevyhrála: tak napjatě celý sál hochů účastní se zápletky filmu.

Nikdo nenařizuje chlapcům, aby se chovali při dobrodružném představení jako diplomaté při recepci. Jsou doma. Jejich volné chvíle i jejich zábava jsou jejich zábavou. Také rozumí dobře tomu, že mohou-li křičet do sytosti na dvoře oratoria, musí být v pracovně ticho. Zazní-li zvonek, všechno se uklidňuje. Ale není to strohý vojenský dril. I při vycházce do města - i při ministranci v kostele - vždy přirozené pohyby hochů - bez upjatosti.

Ačkoliv světcovo chování k chlapcům bylo svrchovaně otcovské, nikdy jim neprojevoval nějakých zvláštních něžností. Jako nejvyšší projev jeho důvěry platilo, položil-li svoji ruku lehce na hlavu chlapcovu nebo na jeho ramena, nebo se lehce dotkl jeho tváře.

Také netrpěl svým chlapcům žádných přátelství zvláštních - a byl na stráži proti jakékoli naruživosti sympatií. Ani mezi uči-

teli a žáky, ani mezi žáky nepřál si nějakých důvěrností nebo přecitlivělostí. Jeho dům byl rodinou a přál si, aby se jeden vůči druhému cítil bratrem bez přehánění, bez sentimentalit, bez malicherností.

»Buď býti přítelem všech nebo nikoho. - Mohu vám říci otevřeně, že nemám nikoho v domě, koho bych měl více rád než druhé.

Memorie - Všichni jste mými syny a pro vaši spásu dal bych rád svůj
XII. 22 vlastní život.«

Krátké rady světcovy, jež říkal jen jednotlivým hochům, jmenovaly se v oratoriu slovíčky do uší. Položil ruku na hlavu chlapce, naklonil se k jeho uchu a druhou rukou si zastřel ústa, aby ho nikdo jiný neslyšel. Jen někdy vteřin to trvalo. Účin byl kouzelný. Náhlý smích - vážná tvář - začervenání - slzy - odpověď »ano - ne« - výkřik »děkuji!« - vzdálení se do kostela - rychlé odběhnutí ke hře . . . Ostatní účinky se ukazovaly později: větší soustředěnost v modlitbách, účastenství na svátostech, větší píle, zjemnění, ústupnost vůči kamarádům.

Každý člověk rozumí velmi dobře skutečnému přátelství, jež se mu prokazuje: jak by mu byli mohli odolat tito chlapci!

Memorie V každém svém chlapci, jak praví Lemoyne, miloval Ježíše Krista
III. 165 jinocha.

Znát duši chlapce.

Věděl, že je nutno, má-li vychovatel dobře vést, aby hochy dobře znal.

Don Vespignani, který vstoupil k Salesiánům už jako kněz a prodělával tu svůj noviciát, byl přidělen Donem Ruou k vyučování katechismu pro interní žáky. Protože bylo málo sil, spojovaly se třídy. Dostal dvě spojené primy, 120 žáků.

»Připravil jsem se podle seminárního způsobu, k úvodu rozdělenému do tří částí: důležitost katechismu - užitky z jeho studia - způsoby užití (aplikace). Pomodlili jsme se, řekl jsem několik slov úvodem. Všichni žáci byli nově příšlí, málo zvyklí na školu

a vůbec na ústav - a už začal ševel, tichý, ale vytrvalý, který se znepokojujícím crescendem zakryl můj slabý hlas, takže jsem nemohl nijak dopředu. Někteří z žáků, pozorující mne se soucitem, pokusili se zjednat mi ticho - ale marně. Několikrát jsem si pomohl úderem ruky o stůl: na okamžik se utišili. Pozdvihl jsem hlas a pozorovali mne s překvapením. Pak ale znovu rámus s různých míst potlačil výklad ubohého katechety, jenž nervosně očekával konec lekce. Konečně zazněl zvonek! Řekli jsme agimus (agimus tibi gratias - vzdáváme díky Bohu) - a ztrativ odvahy, vyšel jsem z požehnané třídy, zatím co v zracích žáků bylo možno číst politování pro mou bolestnou situaci. Běžel jsem hned k Donu Ruovi a vyprávěl mu neblahý výsledek mé první zkoušky. Ale on, usmívaje se podle svého zvyku, chtěl mne povzbudit a řekl mi: Ale hleď, to se stává všem napoprvé, protože se nezná a nedovede dobře odměřit míra. Po druhé ti to půjde jistě lépe! Ach, pane, míru jsem už změřil a ona mne. Mám málo naděje, že věci půjdou dobře. Je příliš mnoho chlapců. Všichni noví. Mám slabé plíce, povahu méně než silnou, žádnou praksi... Ach, můj drahý! Opakuj zkoušku druhou neděli! Uvidíš, že ti to půjde lépe! Pak: pomůžeme ti. Vyhledej si nějaký pěkný příklad k vypravování. Tak je napneš k pozornosti!

Příští neděli snažil jsem se uvést v praksi návody. Měl jsem také přichystán pěkný příklad. Ale nepomohl mi dojít ke konci. Ze začátku sice žáci zdáli se lépe zřízení, ale ti, co byli vzadu, neslyšeli dobře a pustili se zase do svého žvatlání, a tím zadusili můj hlas. Zkrátka, druhý pokus mne docela odzbrojil. Řekl jsem si: vstupuji do výchovného ústavu a nehodím se ani k tomu, abych učil katechismu, jak jsem to dělával ve své farnosti a ve večerních školách mého probošta. Jak bych se tu mohl udržet?

Šel jsem tedy k Donu Boscovi. Vyložil jsem mu své dvě porážky a vyslovil pochybnost, hodím-li se vůbec za Salesiána, nehodím-li se k dvěma hlavním úkolům Salesiána: katechetisovat chlapce a vyučovat. Don Bosco, usmívaje se, říkal, jak jen se mohu bát stovky chlapců, kteří jsou žádostiví a ochotní mne

vyslechnout a něčemu se naučit. Všechna nesnáz je jen v tom, že se vzájemně dobře neznáme.

A jak to mám udělat, abychom se vzájemně poznali?

Oh! krásně! Chovat se jako jeden z nich, jít mezi ně, zacházet s nimi jako v rodině! řekl Don Bosco.

Ale kde - jak jít mezi ně? Neumím si ani s nimi hrát, ani běhat, ani se s nimi smát. Slabost mých plic a mé roky mi v tom zabráňují.

Nuže: jděte k pumpě. Tam v hodinu svačiny přijde mnoho hochů se napít a budou mluvit o svých studiích, škole, hrách, o všem. Vmíchejte se mezi ně, buďte přítelem všech, a pak to půjde lehce s jejich důvěrou a všechno se zdaří.

Don Rua
115-7 Tento návrh mi vrátil život, ačkoliv jsem mu ještě nerozuměl v celé jeho závažnosti.« (Auffray.)

V hodinu svačiny čekal Don Vespignani při pumpě. Svačinu - chlebiček (pagnottu) - vytáhl si každý hoch z koše, u něhož stál asistent. Pak se hoši rozeběhli - ke hrám - i k pumpě. Jedni pili - druzí, kteří čekali, vyprávěli o všem možném. Don Vespignani poslouchal, vmísil se do hovoru, a za chvíli bylo okolo něho plno chlapců, žádostivých jeho přátelství. Jeho úvod ke katechismu byl zahájen bez obvyklých tří bodů seminárního postupu: a pak už si lehko našel cestu i k jejich pozornosti, i k jejich důvěře.

Světec si přál, aby za rekreace všichni kněží a klerici byli mezi chlapci. »Nechť se pokoušejí oživit hry. Pán je odmění za nudu, již je jim při tom zakoušeti.« Každá skupina hrajících si má mít svého klerika - asistenta: tím se »znemožňují špatné řeči, jež porušují srdce, reptání proti učitelům a kamarádům«. Nepřál si a výslovně zakazoval lavice na sedění na dvorech. Nelíbilo se mu také, procházeli-li se dva hoši sami. »Ještě větší pozor třeba mít, chodí-li hoch sám. Tehdy se má nadřízený přiblížit a vyptat se jej, jak se mu vede a zda nemá nějaké nepřijemnosti. Třeba mít také pozor na všechna neosvětlená zákoutí a ústraní.«

Memorie
XIV. 840

O zábavu hochů staral se světec akademiemi, divadly, večírky.

Měl rád dobré, prosté a krátké věci. O divadle říkal, že jsou-li kusy dobře vybrány, je školou mravů, dobrého soužití sociálního a školou zdraví. Rozvinuje mysl těch, kteří hrají a učí je nenucenosti. Působí radost chlapcům, kteří na ně myslí mnoho dní před a mnoho dní po představení. Je mocným prostředkem k zaměstnávání myslí. Jak mnoho špatných myšlenek zahání! - Vábí mnoho chlapců do našich kolejí.«

*Memorie
XII. 136*

Církevní slavnosti chtěl mít vskutku slavnostmi, aby je učinil co nejpřitažlivějšími. Chorální hudba, již vedl Don Cagliero, pak mistr Dogliani - byla radostí domu. Zpěvy a hudba zněly stále domem. Žáci dílen měli svoji bandu.

Chtěl všemi způsoby odstranit šed' kolejního života, která unavuje mysl i ducha.

Na akademii žáků dílen r. 1876 předváděny dialogy krejčí, ševců, kovářů a jiných řemeslníků v jadrné lidové italštině, a to se líbilo světcům tak, že řekl: »Jsem tím nade všechno uspokojen. Dělejte je, dělejte je znovu, abych si mohl dopřát radost, být mezi vámi!«

*Memorie
XII. 231*

Znal svět a věděl, že záliba ve hře, v kratochvíli, v podívané zůstane zálibou lidských dětí. Chlapci budou vždy rádi běhat a křičet a dívat se kolem sebe. Na hřištích salesiánských oratorií vidíme kolotoče, houpačky, míče, kuželky, za sychravého počasí v domě u hracích stolků různá domina a »závody«. V biografu se líbí chlapcům všechno, v čem je nadměrná odvaha, silácké kousky, nebezpečné akrobacie, všechno napínavé a spleťité. Ticho, když nebezpečí vrcholí, je až úděsné. - Když přešlo nebezpečí filmové zápletky, celým sálem probíhá pocit úlevy.

Učil svoje pomocníky, aby brali chlapce tak, jakými jsou. »Mám tak rád křik těch chlapců! Mají dobré plíce, není-liž pravda?« řekl při rozdělování prémie svému hostu hraběti Connestabilemu. Roku 1876 vyprávěl klerikům o svatém Filipu z Neri, za nímž přišli hoši do kláštera. Křičeli a skákali po chodbách. Bratr Dominikán vyběhl na chlapce: čím více jim nadával, tím méně ho poslouchali a tím více vzrůstal hluk. Konečně šel bratr k svatému Filipovi a prosil ho, aby udělal pořádek, jinak že

*Memorie
XIII. 417*

Memorie
XII. 16

kluci rozboří dům. Sv. Filip vyšel ze své cely a zavolal na chlapce: »Stůjte, můžete-li! Křičte tiše!« Bratr se odstranil zahanben. Rekrece má být živá, »nechci vidět hochy zahálející v rekreaci«!

Když r. 1878 svěřoval jistému klerikovi vedení první třídy gymnasia - protože ji vzal jinému, jenž nechával chlapcům opisovat třicetkrát modlitby - klerik se bránil vzít si takovou odpovědnost. »Oh, Don Bosco, nejsem než chlapec, oblečený za klerika! Nejsem toho schopen, věřte!

Látku první třídy gymnasia neznáš?

To bych se na to podíval!

Znáš-li ji, pak ji můžeš vyučovat. Já sám ti pomohu a řeknu, s kým by ses měl poradit. - Dělej, jako jsi viděl, že se to dělá.« Při týdenní zpovědi upozorňoval ho, jak se má k chlapcům chovat, jak se má za ně modlit, dávat jim dobrý příklad, zvláště v kostele, vyprávět povzbuzující příhody, jak si tvořit jasné myšlenky, nemluvit mnoho sám, ale nechat mluvit je, starat se zvláště o méně nadané, doporučovat všem důvěru k nadřízeným.

Klerik měl různé těžkosti, někdy ztrácel mysl, někdy přicházela únava. Dvacet hodin školy, šedesát úloh denně k opravě, různé asistence. Když se mu zdálo, že už nemůže dále, šel k světci, který mu říkal: Víru! Všechno mohu v tom, jenž mne posiluje! (Omnia possum in eo, qui me confortat!) Slova měla na klerika magický účín. Zrána, probouzeje se, vyskočil a prudce uhodil na stolek, vykřikuje: Omnia possum in eo, qui me confortat! Jeho soused, když to slyšel po prvé, ptal se ho, zda se zbláznil. »Málo mi chybí!« odpovídal tázaný, ale mysl se mu brzy uklidnila. Světec mu říkal: »Pokračuj a dělej, co můžeš, Bůh udělá ostat-

Memorie
XIII. 826-8

ní!«

Don Antonio Aime vypravuje, jak ho světec rozesmál. Roku 1877 poslal prefekt všem těm, kteří mohli za chlapce něco platit - a neplatili - dlužné upomínky, a upozorňoval zvláštním listem, že kdo nezaplatí výlohy, k nimž se zavázal, nechť si vezme hocha domů. Takový list dostala i jeho sestra. Nemohla platit.

Psala chlapci, aby se vrátil domů. Celý den, celou noc a celé následující ráno byl hoch ve velkých úzkostech. Pak se šel modlit do kostela k oltáři sv. Josefa o pomoc. S očima plnýma slz vyšel ven. U sakristie potkal jednoho kněze, který se ho ptal, co se mu stalo. Nemoha mluvit rozrušením, dal mu list své sestry. - »Bud' klidný,« řekl, »půjdeme k Donu Boscovi a ten všechno spraví.« Přivedl ho ke světci do jizby, odevzdal list a hoch s úzkostí čekal, co přijde. Světec si pozorně přečetl list a vyzval hochu s úsměvem, aby si sedl na pohovku. Chlapec byl tak smutný, že ani úsměv světcův naň neúčinkoval. Don Bosco šel ke skříni, vyndal z krabice španělský tabák a nabízel chlapci, aby si šňupl. »Když mne viděl hromově kýchnouti, rozesmál se tak, že rozesmál i mne. A pak dobrý otec řekl: Nyní jsem spokojen, když tě vidím veselého! Jdi hned k panu prefektovi a řekni mu, že Don Bosco se zavazuje zaplatit tvoje dluhy minulé, přítomné i budoucí, a proto aby budoucně předkládal tvoje účty vždy jemu.«

*Memorie
IX. 627*

V archivu salesiánském je mnoho listů chlapců, kteří světci za nejrůznějších příležitostí psali. Roku 1864 píše mu jeden jeho primán: »Prosím vás, abyste dal požehnání mně, mým rodičům, mému bratru, mým sestrám, všem mým příbuzným, našim zvířatům a polím.«

*Memorie
VII. 719*

Ve Varazze byl externím žákem salesiánské koleje František Ghigliotto. Když četl životopisy svatých, prosil Boha, aby se mohl někdy s nějakým světce setkat. Roku 1875 přijel tam Don Bosco. Třídní profesor dovolil hochům, že každý, kdo s ním chce mluvit, může přijít přímo k Donu Boscovi. Ghigliotto neznal Dona Bosca. Když viděl, že hoši jdou, šel také. Ale přede dveřmi se zastavil a netroufal si dále. Vtom jeden z hochů otevřel v příhodném okamžiku dveře světnice, vsunul ho dovnitř a zavřel za ním. Ghigliotto byl tak zmaten, že nebyl s to otevřít ústa. Světec ho posadil na pohovku a drže v ruce zápisník, zeptal se ho na jméno. Hoch zbledl. »Neboj se! Řekni mi své jméno! Za dva měsíce mi napíšeš list do Turina, jestli tam chceš na osm dní pobýt s námi! Dělej, jak chceš. Nechceš-li mi psát, nepiš, a vše bude skončeno.«

Na hocha to tak účinkovalo, že světcí napsal - do Turina odešel - a do Varazze se již nevrátil. Stal se klerikem u Dona Bosca. Jeho otec zuřil. Hrozil, že ho dá odvézt z Turina četníky. Ghigliotto běžel s listem ke světcí, co má otci odepsat? »Povím ti, jak budeš psát! Nejdražší rodiče, komu se vede dobře, ten se nechce hýbat. (Chi sta bene, non si muove.) Vede se mi zde dobře, nadřizení mi přejí, inohu studovat. Nechte mne zde tedy být.«

Memorie
XI. 328

Všechno skončilo dobře.

Velmi nerad pouštěl světec hochy na prázdniny. Když odcházeli - poznamenává kronikář - »na tváři Dona Bosca objevil se vždy malý mrak zármutku. Jeho srdce třáslo se o osud jeho synáčků, kteří po deset měsíců i více byli předmětem tolika jeho péčí a starostí.«

Memorie
XII. 370

»Pokud jste v oratoriu, všechno jde dobře. Jakmile vyjdete, démon vás očekává u brány a nechává vás padat. Jak dochází k takovému neštěstí? Ze dvou příčin. Venku je mnoho podnětů k zlému a málo prostředků k udržení se na správné cestě. Podněty k zlému jsou kamarádi, často zkažení a zvrácení. - Dále pohoršení, špatné příležitosti. Ať už chceme nebo nechceme, slyšíme rouhání, lehkomyšlné řeči, často řeči protináboženské a nemravné. - Doma máte méně prostředků, abyste se mohli udržet ve službě Pána. Máte-li zde nějakou skvrnu na svědomí, můžete se jít hned vyzpovídat, a máte k tomu vždy příležitost. Doma ne. Zde máte možnost přijímání, návštěvu kostela, každý den mši, nejmocnější prostředky, abyste se udrželi v milosti Boží. - Doporučuji vám jednu velkou věc: ústraní. Zůstávejte rádi doma, s rodiči, a nechtějte být všude, všechno vidět.

Také já byl chlapcem, jako vy, a také jsem se nalézal v těch nebezpečích, jako vy. Věřte mé zkušenosti, mým slovům. Šťastní ti, kteří pohnuti mojí zkušeností, budou se držet ústraní, jak možno nejvíce. Uniknete nesmírným nebezpečím. Dostanete se na dobrou cestu, dříve než jste zkusili špatnou, a věřte, že je velkým štěstím učit se ze zkušenosti druhých. Učit se na vlastní útraty je jedna z největších nemilostí« (1876).

Memorie
XII. 363-5

Když mu přáli hoši ke svátku r. 1868, řekl jim: »Jediný cíl oratoria je zachránit duše.«

*Memorie
IX. 295*

Dovést vychovávat.

Sebelepší úmysly výchovné bez dobré techniky práce byly by zabezpečily málo zdaru světcovu dílu reformnímu.

Otázka *jak* je stále v popředí všech jeho plánů a zájmů.

Roku 1863 píše světec první řád (regolamento) pro ústav malého semináře v Mirabellu. Přál si, aby se řád přečetl počátkem školního roku přede všemi žáky i nadřízenými: články, které se týkaly žáků, i články, které se týkaly nadřízených a ředitele. Chtěl, aby žáci viděli, že jejich představení jsou právě tak podrobeni řádu, jako oni.

Donu Ruovi, který odcházel do Mirabella jako ředitel, nařídil, aby si založil deník zvaný Zkušenost (Esperienza) na zapisování všech omylů a neúspěchů mezi žáky a nadřízenými, mezi rodiči a ústavem, mezi školou a autoritami církevní a občanskou. Donu Ruovi dal pak zvláštní normy - písemně, které otiskuje Lemoyne. Rozděluje jeho povinnosti: I. Sám k sobě. II. K učitelům. III. K asistentům. IV. Ke služebným. V. Ke studentům. VI. K cizím.

»Níc tě neznepokojujž! Niente te turbi. Doporučuji ti vyhýbat umrtvováním v jídle a přeji si, abys měl každé noci ne méně než 6 hodin odpočinku. Je to třeba pro udržení tvého zdraví a pro dobro duší. Mši celebruj a breviář recituj zbožně, vroucně, pozorně. Každé ráno chvíli medituj, mezi dnem navštiv Nejsvětější Svátost. Ostatní, jak určuje Řehole. Přemýšlej, jak vše zařídit, abys byl dříve milován, než budeš obáván (di farti amare, prima di farti temere). Nařizuješ-li něco nebo napomínáš, nechť je zřejmo, že ti jde jen o dobro a ne o tvůj rozmar. Snášej všechno, jde-li o to, zabránit hříchu. Všechno tvoje úsilí nechť směřuje k dobru duší chlapců tobě svěřených.

Přemýšlej nejprve o rozhodnutích ve věcech důležitých, v pochybných rozhodni se vždy pro to, co je k větší slávě Boží.

Dostane-li se ti o někom zprávy, snaž se nejprve vše promyslit, než proneseš soud. Vždy se ti budou říkat věci, které se zdají kládami a jsou pouhou slamou.

Nepřijímej z žádného důvodu chlapce, vyhnaného z jiných kolejí, o němž se ví, že má špatné chování. Kdyby se tak bohužel stalo, dej mu spolehlivého soudruha, a ten ať ho nikdy neopouští. Prohřeší-li se, hned ať je napomenut, po druhé okamžitě propuštěn z ústavu.

V době rekreace učíš všechno, abys mohl být uprostřed svých žáků. Namáhej se promluvit jim do uší nějaké blahovlnné slovíčko při vhodné příležitosti. To je velké tajemství, jak se stát pánem srdcí hochů.

Buď vždy ochoten slyšet zpovědi chlapců, ale dej jim volnost, aby si mohli volit zpovědníka, přejí-li si toho. Nesmíš v nich nechat ani stínu podezření, že pamatuješ, co ti řekli ve zpovědnici. Ani stín stranickosti vůči tomu, kdo se zpovídá u jiného, nebo mu dává přednost.

Pokus se vyvolat sdružení Neposkvrněného Početí, budiž jeho strůjcem, ne ředitelem. Dívej se na ně jako na dílo chlapců.

Láska a zdvořilost jsou charakteristické známky ředitele vůči vlastním i cizím. Pokud se týká záležitostí hmotných, strp raději nějakou škodu, než aby utrpěla láska. Jedná-li se o věci duchovní nebo pouze morální, rozhodni se v rozporech pro to, co je k větší slávě Boží a dobru duší. Spory, osobivosti, duch pomstychtivosti, sebeláska, rozum, nároky i čest - vše musí se obětovati. Ve věcech velké důležitosti je dobře žádat o čas k modlitbě a požádat o radu někoho moudrého a obezřetného.«
Donu Lemoynovi napsal světec r. 1868 »nejdůležitější připomínky pro ředitele domu« ve čtyřech krátkých bodech:

1. Aby dával na všechno pozor.
2. Aby se všade podíval (Va' dapertutto.)
3. Aby mluvil se všemi.
4. Aby si hleděl důvěry podřízených kněží.

Okolo r. 1875 bylo dovoleno před slavností Panny Marie v oratoriu noční modlení poutníků, což zavdávalo podnět k nějakým

nepořádkům v domě. Když nadřizení světce žádali, aby zrušil noční modlení, řekl: »Kdo je nepořádky vinen? Vy! Nedávali jste dosti pozor. Nyní nepotlačíme dobré, abychom zabránili zlému. Příštím rokem myslíte na to včas a zařídíte všechno tak, aby se nepořádky nestaly!«

*Memorie
XI. 203*

Roku 1880 píše z Říma Donu Bolognovi: »Zvláště pak dbej o to, abys rozdělil jednotlivé povinnosti tak, aby každá věc, každá osoba, každý chlapec, každé místo bylo někomu svěřeno.« Je to zcela protichůdné rousseauovskému názoru o svobodě dětí: dobro může jen tehdy působit, postará-li se výchova včas o odstranění všech odstranitelných překážek.

*Memorie
XIV. 444*

V pokynech o vedení zdůrazňuje, aby se nečinily přednosti s nikým, ani s nejlepšími. Hlavně mimo školu zacházet se všemi stejně. »Když chlapec předtím netečný nebo zlý počíná se obracet k dobrému a nemůže zmoci všechnu svou práci nebo celý svůj úkol, budiž mu to trpěno, budiž povzbuzen, nechť se mu pomůže.«

*Memorie
XIV. 841*

»Obyčejně profesori mají zálibu v žácích, kteří vynikají ve studiu a nadáním, a při výkladu přihlížejí jen k nim. Jsou úplně uspokojeni, porozuměli-li jim první žáci ve třídě, a nechávají stranou méně vyspělé ve studiu, nestarajíce se o ně. Jsem však opačného mínění. Myslím, že je povinností každého profesora všimnout si nejslabších ze třídy, vyvolávat je častěji než druhé, pro ně zdržovat se u výkladu co nejdéle, opakovat, pokud nepochopili, přizpůsobit lekce a úlohy jejich schopnostem. Jestliže se vyučující nedrží této metody, neučí vlastně školáky, ale jen některé školáky.

Také bych chtěl, aby se výklady držely textu a byla vysvětlena dobře všechna jeho slova. Chodit do oblastí vyšších zdá se mi ranou do vzduchu.

Jsem také mínění, že třeba se žáků mnoho a mnoho tázat, a je-li možno, denně vyvolat všechny. Má to nevypočitatelné přednosti. Zatím však slyším, že mnohý profesor vejde do třídy, vyvolá jednoho, dva, a pak začne hned s výkladem. Takový způsob nechtěl bych ani na universitě. Vyvolávat, vyvolávat mnoho, vy-

volávat co nejvíce. Čím více se nechají žáci mluvit, tím větší užitek.

Memorie
XI. 218 A nekritisujte texty (učebnic)! Tím je před chlapci znehodnocujete, a nemají-li k nim úcty, nestudují je více. To, co chybí, může se doplnit. Nikdy kritiky!«

»Všechno třeba říci řediteli, a nebudiž před ním tajemství, vyjma zpovědního. Ředitel jako otec rodiny má právo vědět všechno, co se týká jeho synů, aby mohl vykonat svůj úkol. Mlčet o tom, co se týká všech, znamenalo by všem škodit a činit se odpovědným za škodu všech. Ředitel musí nanejvýš moudře zařídít, aby nikoho nekompromitoval. Nechť se nebojí nikdy toho, že někoho urazí nebo pohněvá, bude-li naléhat na určité věci. - Nechť se mu oznamují i podezření. Nadřizený může volně podezřívát - ne z hříchu - ale náklonnosti žáků. Je to podezřívání

Memorie
XIV. 841 lásky.«

»Klerici nechť se nikdy nevyptávají žáků ve věcech, týkajících se mravnosti. Taková vyšetřování nechť ponechají řediteli, tím spíše, že jim chybí zkušenost, a že by se mohl naučit zlu ten, jenž je ještě nezná.«

Nepřál si, aby kněží, kteří nebyli v Kongregaci, konali v domě pobožnosti, kázali a zpovídali. »Kdyby o to žádali, budiž jim řečeno, že Don Bosco si toho nepřaje. Vnášejí vždy nepořádek, neznaříce ducha domu.«

Memorie
XIV. 842

Přeje si, aby byla respektována pověst žáků a aby nebyli veřejně káráni. Nikdy nevyprávět chlapcům nic nečestného o jejich družích. Nikdy se nezmiňovat před druhými o jejich nezaplacených pensích.

Memorie
XIV. 849 »Bdíme nade všemi tak, jako kdyby byli špatnými, ale číňme vůči nim tak, aby byli přesvědčeni, že je považujeme za nejhodnější.«

»Když vstupuje chlapec do oratoria, mé srdce jásá, vidím v něm duši, jež by mohla být spasena. Když je připojen k mým synům, stává se mou korunou. Jsou dva druhy takových korun: jestliže jinou je dotčen mojí námahou, a usiluje o spásu své duše, patří ke koruně z růží. Odporuje-li mým slovům, neuvá-

dí-li je v činnost, nepečuje-li o věci duše, je pro mne bolestnou korunou z trní.

Prostředky, jimiž se udrží pořádek v domě: poslušnost. V dílnách poslouchat vedoucí, v jídelně asistenty, ve studovně a škole profesory. Poslušnost bez hranic. Zdá-li se komu rozkaz nespravedlivý, nechť přijde ke mně, aby se nešířilo reptání.

Druhý prostředek, jenž se bude zdát mnohým nemožný: oznámit ty, kteří dělají nepořádek nebo hřích. Takoví jsou pravým morem oratoria. Kdyby zloděj přišel do domu, báli byste se křičet ze strachu, aby vám neřekl, že jste špehouni? Dovolil by voják na stráži vstoupit vrahovi, aby zabil krále?« (1865.)

*Memorie
VIII. 41-2*

Roku 1865 v únoru oznamuje světec hochům, že pro nepořádky v domě bylo posláno pryč šest hochů. Vypráví, jak tím trpěl a po celou noc nemohl zaspát. »Trápil jsem se roky a roky, abych zachránil každého chlapce. Nyní ho mám poslat pryč a nechat uprostřed světa, z něhož jsem ho vytáhl, aby nezahynul! Nechat ho tam znovu s nebezpečím jeho zkázy, je příliš bolestné, moji drazí...«

*Memorie
VIII. 43*

Prvním stupněm trestu pro hochy bylo, že světec vyloučil chlapce z projevů své blahovůle. Jestliže vědomě přestoupil nějaký předpis nebo nedbal jeho rady, nedovolil, aby mu políbil ruku, nepromluvil k němu, přál-li mu dobrého jitra nebo dobré noci. Někdy se provinilců ptal, je-li pravda, že už mu nepřeje nic dobrého. Někdy to učinil tak, že jen vinník postřehl známku jeho nemilosti - друзі nikoli. Takový trest považovali chlapci za tak velký, že proplakali někdy celou noc. Tak jednou jistý chlapec nespál celou noc, protože naň Don Bosco méně vlídně pohlédl.

Našlo se málo těch, kterým by takový jemný pokyn nebyl stačil. Bylo-li provinění soukromé, býval trest soukromý. Šlo-li o veřejné pohoršení, byl trest veřejný. Tehdy jej světec neudílel sám - svěřoval jej prefektovi. Nedovolil, aby se jako trest odnímalo jídlo a podobně. »Neponižovat vinníka, ale dovést ho k tomu, aby se sám před sebou cítil ponížen.«

*Memorie
IV. 562*

Za největší přečin považoval neposlušnost, měla-li ráz vzpoury.

V oratoriu se nejvíce báli - a budilo to otřes u všech - když po večerní modlitbě světec vstoupil na katedru, s níž přednášoval svá kázáníčka před dobrou nocí - a řekl: »Nejsem s vámi spokojen! Dnes vám nic jiného nepovím!« Sestoupil, ukrýváje ruce v kapsách, aby nikdo mu je nemohl políbit - to byl projev lásky hochů, dovolený jen řediteli - a odcházel přímo do své světnice, k nikomu nepronášeje slovíčka. Ze zástupu chlapců ozvalo se vzlykání. Někdy plakali všichni...

Vyloučení bylo posledním stupněm trestu a radil, aby se užilo jen v případech zřejmě nenapravitelných. Přál si, aby nejprve byl vinník stále upozorňován. Někdy vskutku taková nadměrná péče obrátila hocha. Byly však případy, že nic se vinníka nedotklo. Při vyloučení nechtěl, aby hoši odcházeli se záštím proti domu. Loučil se s nimi přátelsky a sliboval jim svoji pomoc, napraví-li se a uznají své chyby. Jejich odstranění bylo vždy nenápadné: často se nevědělo, z jakých důvodů, zda z rodinných či jiných odešel ten neb jiný.

Když mluví před žáky o tom (1876), jak jsou rodiče zarmoucení, že syn byl vyhnán z koleje, dodává: »Ale největší zármutek nepůsobí se ani rodičům, ani nadřízeným, ale Bohu. My zde v domě strpíme každý rozmar, každé chlapectví, každou nelibost, ale nikdy urážku Boha.«

*Memorie
XII. 585*

Přeje si, aby hoši byli stále zaměstnáni. Nemají-li školu, nebo nejsou-li v dílnách, nechť se přibírají k ministranci, nechť se učí hudbě a hledí se stále zaměstnávat jejich mysl. »Nezaměstnáme-li je my, zaměstnají se sami a jistě ne vždy věcmi dobrými.«

*Memorie
V. 347* Zdůrazňuje především hudbu: »Oratorium bez hudby je duše bez těla.«

Hudební výchova chlapců byla spojena ještě s jinými půvaby: dělal s hochy podzimní výlety. Chodíval s nimi nejčastěji do Becchi k bratru Josefovi, do Chieri, Rivy, Buttigliery d'Asti, Murialda. Šlo se pěšky. Šli muzikanti, a nesl se scénář divadélka. Spalo se, kde se dalo. U dobrých lidí i na slámě. Po večerní modlitbě muselo být ticho.

Bývali hosty faráře Cinzana, jenž připravil hochům »kolosální

polentu« - za to mu zahráli klasickou hudbu, jejímž ctitelem farář byl.

Když mluvil Don Bosco k hochům o způsobu, ctíti světce, řekl: »Někteří myslí, že stačí vědět, co je dobré, k tomu, abychom byli dobrými. - To je blud. Ne, moji drazí, tak tomu není. Je k tomu třeba něčeho více. Chceme-li být dobří, třeba znát a provádět dobré věci. Tak na příklad je krásné vědět, že je dobře chodit do kostela a modlit se, ale ještě lépe je, modlíme-li se dobře. Je krásné vědět, že se máme zpovídat a dobře zpovídat, ale třeba tam jít s opravdovým úmyslem pro dobro duše. Nestačí citovat zbožnost a modlitby do vzduchu, je třeba pevných předsevzetí k vykonání jich. Tak se ctí svatí.«

*Memorie
XI. 233*

»Zaznamenávejte si pokyny ředitele a profesora, to, co na vás nejvíc působilo v kázání, skutky nejsnadnější k napodobení, nejdůležitější zásady, jež třeba praktikovat, nalézáte-li je v knihách, z kterých studujete, nebo slyšíte-li je v kostele. Tak si nasbíráte mnoho medu, t. j. dobrých podmínek, dobrých skutků a svaté veselosti, jež se rodí z míru srdce.«

*Memorie
VII. 602-3*

»Chtěl bych, abyste se naučili dělat med, jako včely. Víte, jak včely dělají med? Dvě věci jsou při tom hlavní: nedělá jej každá pro sebe, ale pod řízením královny, kterou ve všem poslouchají. Pracují všechny dohromady, pomáhajíce si vzájemně. Druhá věc: sbírají pel s květů, ale ne vše, co kde najdou. Jdou s květu na květ a hledají jen to, co potřebují na med. - Měli byste napodobit včely. Nejprve v poslouchání královny, t. j. řádu a nadřízených. Bez poslušnosti vzniká nepořádek, nespokojenost, a více se zkazí, než zdaří. - Měli byste napodobit včely v tom, že sbírají jen to, co je dobré, a ne, co je špatné. Každý z vás ať pozoruje u svých druhů, co je dobré, a hledí to napodobit. Od jednoho se naučí pokoře a nemluvit tolik o sobě. Od druhého, který je mezi prvními ve škole, naučí se přesnému plnění vlastních povinností. Vidím zbožného kamaráda, usebraného v kostele, a následuji jeho dobrého příkladu. V někom vyniká láskyplnost, v jiném umrtvování, v jiném velká zdrželivost v řeči, v jiném ryzost, která nikdy nezatají pravdy.« Jak dovedl naučit

Tamtéž

své chlapce poslušnosti, vidíme z příhody, o níž vyprávěl papež Pius X. »Chcete vidět, jak poslouchají moji chlapci? řekl před svými hosty. Zavolal jednoho, dal mu do ruky láhev. A nyní, řekl, rozevři palec! Chlapec okamžitě otevřel ruku, láhev padla na zem a rozbila se. Smál se přítomný kanovník, smáli se všichni. Ale chlapec díval se klidně na Dona Bosca, čekaje na jeho pokyn.«

Memorie

XI. 323

»Ve studovně oratoria vládlo od počátků oratoria slavnostní, nábožné ticho. Byla považována skoro za posvátné místo. - Don Bosco tam často chodil studovat sám, aby dal dobrý příklad. Když někdo vstoupil, jakékoliv hodnosti, nikdo se nepohnul s místa, neobrátil hlavy, nedal znamení zvědavosti.«

Memorie

VII. 556

Jednou přišel tam návštěvou lord Palmerston se svým tajemníkem. Jediný asistent ve studovně. V místnosti bylo okolo 500 chlapců. Páni žasli nad dokonalým tichem. Žasli ještě více, když zvěděli, že za celý rok nebylo stížnosti na jediné rušivé slovo, ani jediné pohrůžky trestu za vyrušování. Palmerston chtěl zvědět tajemství této disciplíny.

»Nemůžete užít prostředků, jichž my užíváme, řekl světec.

Proč?

Protože jsou to tajemství jen pro katolíky!

Jaká?

Častá zpověď a každodenní mše.

Máte pravdu, tyto prostředky výchovy nám chybí. Ale nedaly by se nahradit? ptal se Palmerston.

Memorie

VII. 557

Neužívá-li se těchto základů výchovy, třeba vyhrůžek a holi.«

Když mluvil světec r. 1863 v Mirabellu k žákům, radil jim, aby si počínali jako baletky na provaze. »Drží v ruce olovnicí a jdou, nedívajíce se ani napravo, ani nalevo. Naší olovnicí budiž vůle

Memorie

VII. 575

činit dobře.«

Ve všem jejich chování žádá světec uhlazenost (*compostezza*), jež je znamením vnitřní disciplíny a pohotovosti.

Memorie

XII. 23

»Co vám říkám, nejsou věci velké, ale ač malé, mají velkou důležitost, a praktikovány, jsou velmi užitečné.«

Netrpěl ležérnosti v chování, aby chodili zavěšeni, s rukama v

kapsách, aby se brali pod pažemi, okolo krku, ale dovoloval co největší přirozenost. Každý se mohl v době rekreace do chuti vykřičet a vyskákat, každý chlapec mohl k němu přijít a mluvit s ním o všem.

Upozorňoval je na to, jak dobré způsoby souvisejí s dobrotou ducha. Než odešli na prázdniny, probral všechno, nač by mohli narazit ve společnosti a ukázat svou ještě málo ovládanou povahu: »Jste-li pozváni na nějaký oběd, střežte se lhtavosti, berete si střídavě, všímejte si vážných osob, jak si vedou. Nesedějte ke stolu první a nevstávejte první, ale čekejte na pokyn pána domu.«

*Memorie
IX. 334*

Jak dovedl spojovat věci zdánlivě nesouřadné, vidíme na jeho promluvě k hochům r. 1865. Vypráví, jak Pius IX. poslal oratoriu své požehnání: »Papež Pius IX. nás požehnal a třeba, abychom jeho požehnání zasloužili a také něco udělali. A co? Přesnost při vstávání. Řeknete: jaký je vztah mezi vstáváním a požehnáním papeže? Největší a hned vám jej ukáži. Papež vás požehnal, protože vřele touží, abyste se stali svatými a získali zásluhy před Pánem. A chvályhodným dílem je začít den poslušností k řádu.« Pak popisuje vtipně spěch pozdě vstávajících, »obléká se a běží spěšně jako pejsek do studovny« - druzí už přicházejí z kostela a on bez modliteb usedá na své místo. »Myslet na to, že ranní mše je věc velmi drahocenná a že bez důvodů nemáme ji minout.«

*Memorie
VIII. 45*

Vidíme, jak chce zachytit chlapce se všech stran, aby mu nikudy neunikl.

Zvláště byl bedliv, aby mu do ústavu nepronikaly nevhodné knihy. Každý student musel předložit představenému seznam knih, které přinesl na počátku školního roku s sebou. Zamlčení knih se považovalo za hrubou neposlušnost. Také obaly z novin na balících musely být ničeny.

Pomýšlel záhy na to, připravit si svoje vlastní učitele a podporoval studium těch kleriků, u kterých našel smysl pro studium řečí, literatury a věd. Říkával jim, aby si nic nedělali z toho, že mají mnoho jiné práce - se studiem theologickým, s asi-

stencí u chlapců; velcí řečníci, historikové a poeti římští ztrávili většinu svých let na polích válečných a vynikli ve věcech speciálních tím, že museli cvičit všechny své schopnosti. Cítoval jim také svatého Františka Saleského: Nejvíce se naučíme, učíce druhé, ne pouze studující.

Učitel a asistent salesiánský museli znát přesně, jak se mají chovat k žákům v kostele, na vycházkách, ve škole, v ložnici, v rekreaci. Žádal od nich, aby znali přesně všechno, co se týká kázně, odměn, trestů, a byli přesně ve třídě i na místech jim ustanovených.

»Chceme-li mít skutečný úspěch u žáků, třeba je vždy povzbuzovat. Nikdy žáka nepokořovat! Pokud možno, chválit. Nikdy neznehodnocovat!« (List profesorovi r. 1875.)

Provésti tento výchovavací způsob dobře a do všech důsledků vyžaduje duchovní discipliny vedoucích, kterou shrnul výrazně do tří rad při závěru exercicií r. 1876: »Trpělivost - naděje - poslušnost: tři jednoduchá slova, která v tomto okamžiku se mi zdají nejdůležitější.«

6. Otec

*Stali jsme se malíčkými mezi vámi.
Sv. Pavel Thessalonickým, 2., 8.*

Tatínek Bosco.

Když klerici vycházeli večer ze sálu, kde se světce povečeřeli a pomodlili se svoji večerní modlitbu, ostatní chlapci vždy už čekali přede dveřmi. Sotva uslyšeli poslední slova poděkování A Pán dejž nám svůj pokoj. Amen (Dominus det nobis suam pacem. Amen) - vrhli se ke dveřím. Jeden předbíhá druhého. Klerici nemohou vyjít a přitlačeni ke zdím čekají, až se přezene první nával.

Světce sedí na konci sálu. Tam se všechno žene. Nejšťastnější, kteří se dostali nejbliže, položili si hlavu na jeho ramena. Druzí rychle odsunují stoly ke stěnám, aby bylo okolo světce dost místa. Hoši posedávají okolo něho na zkřížené nohy. Ti, kteří ho chtějí viděti, vystupují nebo poklekávají - jiní posedávají nebo postávají na stoly u stěn. Nejpozdější se vtiskují mezi lavice a stoly.

Zatím se, že již nikdo se blíže k světci nedostane. Všechno je

okolo něho zaplněno. Ale nejmenší přece zkoušejí své štěstí. Podlezi pod stoly, a hle: »jejich hlavičky vykukují zpod stolu, u něhož sedí Don Bosco«! - »jenž se s nimi pomazlil«, dodává

Memorie
VI. 73 Lemoyne.

Často přicházel k jídlu, když už všichni byli po večeři. Tehdy mu chlapci dělali společnost u jeho jídla: obklíčen jejich křikem a rameny, jedl své chudé jídlo, a jeho úsměv a láskyplný pohled běžel od jednoho k druhému, provázen slovy povzbuzení. Nikdy ho nezmrzely přátelské výlevy jeho hochů - a litoval, jestliže jej někdy návštěva připravila »o sladkost těch rodin-

Memorie
VI. 74 ných zábav«.

Jakmile učinil znamení, že chce promluvit, všechno ztichlo. Vyprávěl jim různé příběhy, činil otázky, vysvětloval - pokud nebyl přerušen hlasem zvonku, zvoucího k večerní modlitbě. Pak se s nimi pomodlil a dal jim přání dobré noci.

»Chtěl bych, abyste si počínali jako malí ptáčci,« řekl jim v červnu r. 1864 - »když chtějí vyletět z hnízda. Vyjdou na kraj hnízda, protřesou křidélka, zkoušejí trochu se pozdvihnout a zkoušejí svou sílu. Tak to musíte dělat: protřást trochu křídla, abyste se mohli zdvihnout k nebi. Nechci, abyste šli hned na vrchol stromu a pak spadli k zemi. Začněte malými věcmi a takovými, jež jsou nezbytny pro věčné blaho.«

Memorie
VII. 680

27. června r. 1864 jim řekl: »Jednou přišel z daleka někdo k Donu Cafassovi a žádal ho o radu, jak přemoci vlastní vášně. Don Cafasso řekl jediné slovo: umrtvováním. To stačilo člověku, který odešel spokojen. - Někteří myslí, jsou-li pokoušeni některou silnou vášní, že ji přemohou, jestliže jí vyhoví. To je blud. - Vášně jsou zuřiví psi, jež nic neuspokojí, a čím více se jim vyhovuje, tím více planou. - Chcete držet na uzdě nestřídmost? Postěte se! Chcete přemoci lenost? Pracujte! Chcete být prosti špatných myšlenek? Umrtvujte oči, jazyk, uši, zdržujte se jistých řečí, jisté četby. Jen tak donutíte vášně k mlčení, zvítězíte a budete

Memorie
VII. 682 pokojnější.«

9. února r. 1865: »Dnes večer chci vás na něco upozornit. Slyším nerad, když jmenujete polévku a některá jídla přezdívka-

mi. Někteří taškáři, jak jen mohou nalézt směšnou přezdívkou, už ji řeknou druhým. Co by tomu řekli rodiče, kdyby slyšeli, až se vrátíte domů, že nejmenujete věci jejich jmény? Jste studenti! Máte ukázat své dobré vychování při každé příležitosti!« *Memorie VIII. 37*

Roku 1863: »Jsme všichni pohromadě, abychom běželi o závod a získali si krásnou korunu. Všichni máte přání, aby to dobře dopadlo. Tak se dejme na cestu. Já vás povedu, vy mne budete následovat. Nejprve však třeba smluvit podmínky. Říká se: jasné smlouvy, dlouhá přátelství. Nejsem tu proto, abych získal peníze, jméno ve veřejnosti, abych se vychloubal vaším počtem. Nejsem tu pro nic jiného, než pro vaše dobro. Co jsem, jsem všechno pro vás, ve dne, v noci, ráno i večer, v každý okamžik. Nepřeji si nic jiného, než vaše dobro morální, intelektuální a fyzické. Ale aby se mi to podařilo, je mi třeba vaší pomoci. - Nechci, abyste se na mne dívali jako na svého nadřízeného, ale jako na svého přítele. Proto nemějte ze mne žádného strachu, ani bázně, ale hodně důvěry. Tu si přeji, tu žádám, jako ji očekávám od opravdových přátel.«

Memorie VII. 503

»Musím vám říci věc velmi důležitou: abyste mi pomohli v jedné záležitosti, kterou mám tolik na srdci: zachránit vaše duše. Je to nejen hlavní, ale jediný důvod, proč jsem zde. Ale bez vaší pomoci nemohu udělat nic. Je třeba, abychom se smluvili a aby mezi mnou a vámi bylo pravé přátelství a důvěra.«

Memorie VII. 504

Roku 1864 měl po několik večerů rozmluvu o prostředcích dobrého studia. »První prostředek, chceme-li studovat dobře, je bázeň Boží. - Chceme-li dobře studovat, nesmíme ztratit ani chvíli času. Čas, moji drazí synové, je drahocenný. Fili, conserva tempus: synu, využítka čas. Dejte všechen čas, který máte dát, studiu. Nehledejte nikdy záminky, abyste se vyhnuli škole. Je bolestné vidět chlapce, kteří hledají různé záminky - nemoci, nebo úlevy - vymáhané na nadřízených. V době studia nebo ve škole nečtěte nikdy jiné knihy. Držte na uzdě fantasii. Vidíte tamtoho chlapce, který se zdá pozorně soustředěn ve své knize? Myslíte, že studuje. Ale kde! Usmívá se, zdá se mu, že je v rekreaci, že si hraje s kamarádem a že nad ním zvítězil. Jiný myslí

na kaštiny a salám, který má ve vaku. Jiný se zabývá plánem, jak by koupil jistou knihu. Jiný myslí na různé kejkle, na žerty, na nějaký výlet. - Třetí prostředek mít úspěch ve studiu: nepřeskakovat k nové kapitole nebo k novému odvětví vědy, pokud to, co předcházelo, dobře neovládáme. - Čtvrtý prostředek úspěchu: jíst v určitý čas. Více lidí zabije hrdlo, než meč. Chcete se vzdělat? Nežijete, abyste jedli, jíte, abyste žili. - Pátý prostředek: společnost snaživých chlapců. Žádat radu od dovednějších, mluvit s nimi o věcech studia. - Řeči frivolní k ničemu neslouží, ochlazují srdce, rozptylují mysl. - Šestý prostředek: dobrá rekreace. Udělejte si ji dobrou, abyste nabyli nových sil. - Nezaměňujte hodinu rekreace za hodinu studia, protože až přijde hodina studia, budete unaveni a uděláte málo. Varujte se rekreace nezřízené a výstřední. Jsou tu někteří, kteří v hodině rekreace pobíhají s takovou zuřivostí, že to nevypadá ani jako rekreace, ale jako kdyby se pobíjeli. Strkají a porážejí kamarády k zemi, rozbíjejí si nos, šlapou si po nohou, bijí se. Rekreace skončena: všichni upocení, upachtění, unaveni vracejí se ke studiu. - Připomínám také ty chlapce, kteří v kroužcích, nebo procházejíce se, mluví o výletech, slavnostech, svačinách, obědech, prázdninách s takovým nadšením, že pak ve škole mají toho plnou hlavu. - Sedmý prostředek k úspěchu ve studiu: přemáhat nesnáze, s nimiž se při studiu setkáváme. Proč jste přišli do oratoria? Abyste studovali! Proto je přirozené, že se musíte učit tomu, co nevíte. A učit se tomu, co nevíme, vyžaduje úsilí mysl, menší nebo větší, podle vlohy. Proto odvahu: netřeba se leknout práce. Nedělají dobře ti, kteří přeskakují nesnadná místa, přijdou-li na ně, a řeknou: tomu nerozumím - a přejdou k druhému. Ne, třeba projít obtížemi, jinak je nepřemůžeme a nezvítězíme! -

Osmý prostředek: zabývat se výhradně tím, co se vztahuje k našemu studiu. - Nikdy nevnikneme do žádné vědy, budeme-li v tomtéž čase přeletovat od knihy ke knize. Když se ptali sv. Tomáše Akvinského, jak to udělal, že je tak učený, řekl: Četl jsem pouze jedinou knihu.«

*Memorie
VII. 816-828*

Jindy vyprávěl jim o svatém Filipovi z Neri. Navštěvoval ve Flo-

rencii klášter Dominikánů. Jeden mnich mu vyprávěl o tom, jak zpovídal ďábel mnicha. Na všechno, z čeho se mu mnich zpovídal, odpovídal: »To nic není!« Proto pojal mnich podezření a učinil kříž: a hle, v tom okamžiku zpovědnice byla prázdná. »Synáček drazí, pamatujte si, že jediné slovo, které užívá démon, když nás chce svést ke zlu, je: Nic to není! (Niente!) - Na rep-tání proti kamarádům a řádu: Nic to není! Někdy se ukradne kamarádovi kousek ovoce a ďábel říká: Nic to není! O jistých neposlušnostech: Nic to není! Ba i o těžkých pochybnostech, jež máme, o jistých myšlenkách, jež se stydíme zpovídat: To nic není!

Neříkám vám, abyste z věcí lehkých dělali těžké, ale chci, abyste se měli vždy na pozoru, když ďábel vám říká: Nic to není. Ne-dostatek je vždy nedostatkem a třeba jej napravovati.«

*Memorie
VI. 100*

»Dnes večer nějaká úvaha o lidském ohledu. - Člověk nemá často strach ani před dělem, ani před zbraněmi, nebojí se divokých zvířat, ani rozbouřeného moře, cest nesmírnými lesy a pouštěmi bez hranic, ale nemá odvahu přemoci bezcenné lidské mínění, bezcenné zahanbení. Má strach ze žertu a ze zlého úsměvu! A přece jedná se o poslušnost k Bohu a jeho svaté Církvi ve věcech nejdůležitějších: jak vyslechnout mši o svátcích, zdržet se masa v postních dnech, dostavit se k svátostem o Velikonocích, nepodporovat jisté neslušné řeči a tak dále. - Není to bláznovství? Ztratit duši pro slepá slova nějakého hlupáka, který se vám po straně vysměje! Nezapomeňte na slova Ježíše Krista: Kdokoli mne zapře před lidmi, toho zapru před svým Otcem v nebesích!«

*Memorie
VI. 104*

»Jistý mladík přišel jednoho dne k svatému Makariovi, aby ho přijal za svého žáka. Svatý Makarius ho poslal na blízký hřbitov a poručil mu, aby náležitě vyčínil hrobům, užívaje všech výtek, které jen zná. Hoch uposlechl. Pak ho světec poslal, aby hrobům řekl všechny chvály, které jen zná, jako kdyby mrtví byli vzory odvahy, ctností, svatosti, znalostí. Mladík uposlechl. Když se vrátil, světec se optal: Co ti odpověděly hroby na tvoji hanu a chválu?

Nic!

Dobře! Chceš-li být mým žákem, musíš být jako ty hroby, necitelný k chvále a haně.

Chtěl bych, abyste byli méně citliví k chválám, i ke kritikám. A to před tváří Boží i před tváří lidí. Někdy vidíme mladíka, který má nějaký zvláštní dar od Boha, který vynikl a dělá dobře svoji práci, má své význačné místo ve škole a dobré známky - nadmutého svými úspěchy: zachází se svými soudruhy jako s nižšími a uráží se ihned, nezachází-li se s ním, jak by si přál.«

*Memorie
VI. 102*

Roku 1864 v prosinci jim vykládá, jak někteří chlapci, ač chleba mají podle vůle k obědu a více než kde jinde k svačině, sbírají 5-6 chlebíků, jako kdyby měli umřít hladu. »Řekněte, nemají-li zřejmého znamení, že jejich povoláním bude být pekaři?« Navazuje na to, jak už mnozí podle svého chování prozrazují své budoucí povolání, a zesměšňuje vtipně hltavce.

Roku 1858 má k nim promluvu o poslušnosti. »Každý, kdo se chce vyučit nějakému zaměstnání, musí projít učednictvím. Staré přísloví: Nikdo se nerodí mistrem. Proto kdo se chce vyučit zedničině, musí po dva nebo tři roky nosit cihly, kamení, vědra a jiné podobné služby dělat, a pak teprve se zaučuje užívat zednické lžíce a stavět domy, bez nebezpečí, že by někomu spadly na hlavu. Podobné služby musí dělat ten, kdo se chce vyučit truhlářem. Kdyby někdo, kdo se chce vyučit takovému zaměstnání, hned začal dělat věci, skříně nebo jiný nábytek, místo aby se vyučil truhlářině, vyučil by se řemeslu kazit dřevo. A nyní to, co mluvíme o řemeslech, obraťme na sebe! Tak! My křesťané máme se vyučit našemu zaměstnání, povolání křesťanskému. Nikdy bychom v něm nevynikli, kdybychom se mu dříve nevyučili. Abychom se mu vyučili, musíme poslouchat Boha, papeže, svaté služebníky Církve a každého podle jeho stavu.

Co značí slovo poslušnost? Pochází z latinského *ab audientia*, věc vyslechnutá, slyšená z úst druhého. Proto, slyšíme-li rozkaz představeného a vykonáme jej, vykonáváme poslušnost. A co je ctnost poslušnosti? Svatý Tomáš Akvinský, největší ze všech theologů, muž nejmoudřejší, který napsal mnoho krásných věcí, říká, že poslušnost je ctnost, která činí člověka ochotným vy-

konat každý rozkaz a vůli nadřízeného. - Tato ctnost byla snad v nás vlita při svatém křtu? Ne, není ctností theologickou, která má pouze Boha za svůj předmět: je ctností morální, kterou, opření o milost Boží, můžeme získat cvičením našich vlastních sil, t. j. opakováním skutků poslušnosti. - Ale vy řeknete: ctnost poslušnosti je velkou ctností? Ano! Obsahuje a zahrnuje v sobě všechny ostatní ctnosti, jak řekl sv. Řehoř Veliký: *est virtus quae omnes virtutes inserit, insertasque custodit*. Zachovává je tak, aby se více neztrácely. Ctnost poslušnosti je Bohu nejmiřejší skutek. Mezi všemi dary, které nám Bůh dal, největším darem je svoboda, t. j., že nás stvořil svobodné. Jestliže posloucháme, činíme oběť své svobodné vůle.

A protože je vůle tím nejcennějším, co má člověk, je naše oběť Bohu obětí nejcennější.

Aby byla poslušnost Bohu tak milá, musí pocházet z naší vůle. Ten, kdo poslouchá nerad, kdo poslouchá z bázně, aby nebyl kárán nadřízenými, nemá poslušnost, jež se líbí Bohu, protože Bohu se nelíbí nic, co je z násilí. Je Bohem lásky a chce, abychom dělali všechno z lásky. Proto, je-li nám něco nařízeno, zjednejme rychle svému srdci pokoj a rychle poslechněme, aby Bůh byl s námi.«

*Memorie
VI. 12-15*

Při jedné schůzce (1867) kárá chlapce, že poslouchají ze světských důvodů, ne nadpřirozených: ze strachu před tresty, před horší známkou, před nelibostí učitelů. Tím ubývá jejich ohnivosti, což se vidí při malém počtu svatých přijímání.

Roku 1865: »Jdete k obuvníkům a ptáte se jich: proč jste v těchto dílnách, pracujete od rána do večera, šijete boty, smolíte dratve, šijete kůže! Proč? Uslyšíte odpověď: abychom se vyučili řemeslu, abychom se stali dobrými ševci! Jdete do dílen truhlářů a ptáte se tam chlapců řemeslníků: proč řežete pilou, hoblujete, užíváte úhelnice, pravítka, vodní váhy? Odpovědí vám: abychom se stali dobrými truhláři a až dorosteme, zasloužíli si kousek chleba. - Vzpomínám si, jak jednou na exerciciích dobrá duše, Don Cafasso, mluvil tak výstižně o nesmírné péči, již lidé věnují věcem časným a žádné pro věci duše, že toho večera, když jsme

- Memorie*
VIII. 113-14 šli k večeři, nikdo neměl odvahu jíst, tak velký v nás byl dojem z této strašné pravdy.«
- Memorie*
VIII. 166 V promluvách ke studentům opakuje často: »scienza senza coscienza non é che la rovina dell' anima« - vědění bez svědomí není než zkázou duše.
- Memorie*
VIII. 831 »Dám vám myšlenku, zásadu: nepozorujte svět dalekohledem o silných čočkách, ale pouhým okem, protože dalekohled tak zvětšuje věci, že pouhé zrnko prachu stává se horou. Všechny věci světa dohromady jsou ničím. - A pak, myslete na to, že všechny tyto věci světa musíme opustit. Opustíme-li je nyní, Pán nás odmění. Nebudeme-li je chtít opustit hned, budeme je muset stejně opustit při smrti, ale bez zásluhy« (1867).
- Memorie*
VIII. 980 Neměl rád mezi kleriky a mladými vzrušené diskuse, »zvláště ne spory o věcech literárních, filosofických nebo theologických, protože obyčejně v ohni hádky utrpěla láska.«
- Memorie*
VI. 96 Jeho kázáníčka, praví Lemoyne, »byla překvapující různosti, takže jeho slovo nikdy nezanechávalo nudu nebo mrzutost. Nejvíce z Písem svatých, z historie církevní, z dějin národů starověkých a moderních, z děl Gersonových (Magister sententiarum - slavného kancléře university pařížské), z Bollandistů a jiných četných autorů vybíral nevyčerpatelný poklad fakt a sentencí, který dovedl po každé podivuhodně vyložit a použít. Vyprávěl také příběhy ze současného života soukromého i veřejného a vysvětlil je tak, že potřebám a chápání žáků byly přizpůsobeny. - Vždy měl na mysli nejen řád morální a jejich pokrok duchovní, ale chtěl i upevňovat jejich vůli.«
- Memorie*
IX. 405 Jeho proslovy nemáme zachovány v originále - nečinil si psaných příprav. Zapisovali je různí jeho posluchači, klerici, žáci, někdy kněží.
- Koncem r. 1868 začal po večerních výkladech dávat krátký a živý výklad z liturgie, aby ji přiblížil chápání hochů. Zvolil slovo, mající vztah k liturgii a podal jeho výklad s nějakým detailem historickým nebo malým příběhem. Chlapcům se to velmi líbilo a volávali na něho večer po promluvě o »slovo«: La parola, la parola!

Témata na příklad byla: tonsura - ostiář - lektor - akolit - podjáhen - jáhen - kněz - biskup - farář - velekněz - kanovník - arcibiskup - kardinál - svíce - svícny - plátna - kněžská roucha - popel - palmy - křestní voda.

Pro praktikování ctností měl různé návody. Tak dával chlapcům kvítka, totiž říkal hesla, jichž se měli ten měsíc - všichni - nebo každý dostat jiné - držet. Tak r. 1859 kvítko z 30. listopadu: Dáti dobrou radu svému soudruhu. 2. prosince: Pečovat o to, abych měl velkou důvěru k představeným. Obyčejně vysvětlil šířeji, oč při tom jde: »Nechceme, abyste se nás báli, ale abyste nás měli rádi a úplně nám důvěřovali. Co je krásnějšího v domě nad to, než důvěra podřízených k nadřízeným! Je to jediný prostředek, aby se oratorium stalo pozemským rájem, a je to možno jen tehdy, nebude-li tam jediného nespokojence. Don Bosco je tu pro vaše dobro duchovní a časné. - Nechť není mezi vámi nikoho, kdo by si pro něco naříkal. Nekritisujte nikoho a nestěžujte si: přijďte rovnou ke mně. Chceme, abyste byli spokojeni.«

*Memorie
VI. 318-322*

Svým pomocníkům kněžím kladl na srdce r. 1861: »Třeba mít k chlapcům lásku a zacházet s nimi vždy s něhou. Nechť se nikdy neříká o žádném z nás kněží: Ten je rigorosní a přísný! - Také třeba lásky mezi námi: má-li kdo co říci soudruhovi, mluv beze strachu. Neživme nikdy v srdci nechuť. Snad bude naše slovo nevhodné, na tom nezáleží: ale řekněme rychle, co si máme říci.« V rekreacích říkával někdy každému »do ucha« (pošeptal), kdo je jeho nepřítelem - nebo něco podobného, co mělo vzbudit pozornost k určitým věcem. Tak řekl klerikovi Ruffinovi r. 1861: »Tvoji nepřátelé - špatní rádci.«

*Memorie
VI. 891*

Někdy po obědě, vytahuje z kapsy breviář nebo Následování Krista, dal je otevřít na libovolném místě, a co kdo přečetl, použil hned na jejich případ individuální. Hoch, který nebyl příliš dbalý, otevřel knihu a našel první slova: Tempus plangendi (Je čas pláče. Kaz. III., 4.). Světec upřel naň oči a pak mu něco pošeptal. Hoch zůstal velmi zamyšlen.

*Memorie
VIII. 752*

Styděli-li se chlapci před lidmi za své náboženské přesvědčení, nebo když na ně lidé útočili jako na hochy klerikální, říkal jim:

Memorie »Třeba si dodat odvahy, a to stačí! (Bisogna farsi coraggio e
VI. 737 ció basta!)«

Potíral u hochů záдумčivost a říkával jim slova sv. Filipa z Neri, který ji nazývá osmým hlavním hříchem. Když jeden z chlapců, který se nechával přemáhat záдумčivostí, přišel mu po večeri políbit ruku, řekl mu: »Ach, můj drahý!« a naklonil k němu hlavu, jako by očekával, že chlapec mu něco poví.

»Co chcete, abych vám řekl? Řekněte vy mi něco!« řekl chlapec. »Máš nesnáze, jsi záдумčivý, a když tě vidím záдумčivého, stávám se sám smutným. Ale jsi-li vesel, jsem i já vesel. Chtěl bych, abys byl vždy vesel, aby ses smál, abys skákal, abys mohl být blaženým v tomto světě a pak v druhém.«

Memorie
VIII. 751

Když jeden z žáků hůlkou rozdrtil červa, řekl mu: »Proč je tak zabíjet, ubohé zvíře! Život je pro ně nejkrásnějším darem, který mají od Boha! Pro ně všechno končí smrtí.«

Memorie
VI. 749

Světce znal umění vytvořit dobrý život společný. Byla to jeho živoucí láska, která tak bohatě rozvíjela soužití jeho velké rodiny.

Čtnost andělská.

Hlavní pozornost při výchově chlapců soustřeďuje na to, jak v nich zachránit nebo obnovit čistotu duše. Myslí na panenství duše od počátku - myslí na ně jako na úhelný kámen své stavby. Uprostřed hochů, posbíraných na okraji společenské špíny nebo sociální bídy, myslí na úžasnou krásu čisté duše, protože všechna životní síla vychází z ní.

Sám celým svým životem vnukal lidem vědomí o kráse čisté duše, a bylo těžko v jeho přítomnosti ji nedýchat. Lidé často nedovedli říci, čím tak mohutně působí na ně jeho přítomnost. Don Rua o něm řekl, že měl heroický stupeň čistoty.

Memorie
V. 158

Chlapci, kteří žili okolo něho, byli k němu přitahováni silou, kterou těžko by byli mohli vysvětliti. Byla v něm nekonečná доброта otcovství - ale byla v něm i neobyčejná krása duše. Jeho úsilím bylo udělat z čistoty základ, který nese všechno: čisté srdce

bude schopno všech pravých lidských vznětů, bude schopno vidět všechny věci v pravém světle, bude schopno zápasit s každou špatností. Uvidí všechny zákony života v jejich svaté a původní harmonii.

Každý jeho pohyb - způsob jeho řeči, jeho zacházení s druhými - způsob jeho jídla, chůze - byl krásný: byl krásný ve všem. Ať sloužil mši svatou, ať vykládal své historky, ať šel, usedl, položil svou ruku na rameno chlapce: šla s ním vždy zář. Byl světlý až do svítivé tvrdosti.

V ničem nebyl úplnější jako vychovatel: myslí na všechny způsoby, jak ozbrojit srdce, jak zachránit jeho sílu, jak učinit střed výchovy z andělské ctnosti. Nevinnost uvádí v jednotu s Bohem a proto je dokonalou harmonií se životem. Tuto dokonalost ukazoval jim denně jako nejbezpečnější prostředek pro každého, kdo touží po moudrosti a po tak velkých věcech, jako jsou láska k Bohu a člověku.

Snadno tomu porozuměl každý, kdo se mu přiblížil, kdo měl štěstí žít v jeho blízkosti. Byli v Itálii chlapci, kteří očekávali setkání s ním jako zjevení. Vypráví se, jak po jeho smrti přivedli do Lanza u Turina hochu, který nevěděl, že Don Bosco zemřel. »Kdy uvidím Dona Bosca?« ptal se vzrušeně ředitele, který ho přijímal. Zavedli ho do síně, kde visel jeho portret - a řekli mu, že všechno ostatní zůstalo jako za Dona Bosca, ale Dona Bosca že už není. Nemohli utišit nářek chlapce, který cítil, že osiřel.

Ve svých kázáních a promluvách nemluvil světec o nečistotě, ale o čistotě. Moderní výchova »sexuální«, aby dítě vrhla co nejrychleji do proudu kalu, spěchá mu říci »o všem«.

»Sneste všechno!« říkal světec svým pomocníkům, »živost, svévolnost, zapomnětlivost, ale ne urážku Boha a zvláště ne hřích proti čistotě. Všechnu pozornost soustředte tímto směrem nad chlapci vám svěřenými.«

*Memorie
V. 166*

Když byl tázán na hlavní podmínky povolání kněžského, říkal, že jsou jimi: stálé plnění posvátných předpisů - a aby nikdy neustali v praktikování ctnosti andělské.

*Memorie
V. 166*

Nejpřísnější zákazy v salesiánských domech týkají se špatné četby a lascivních řečí. Kdo ukrývá knihy, o nichž představení nevědí, dává podnět k svému vyloučení. »Utečte před špatnými kamarády a před špatnými řečmi!« varoval světec své hochy ustavičně.

Roku 1875 dává Donu Costamagnovi radu, aby při svých kázáních dbal mnoho na vysvětlení účinku špatných řečí a radil k útěku před nimi. »Řekni jim, že Don Bosco četl velké knihy, slyšel mnoho a mnoho kázání a z toho všeho si málo pamatuje, ale na špatné slovo, jež mu řekl špatný kamarád v sedmi letech nemůže zapomenout, a ďábel má ošklivou úlohu, nechat mu je často zaznívat v uchu. A přece má již šedesát roků.«

*Memorie
XI. 308*

Když vykládal r. 1867 svůj sen o očistci, pravil, že mu dal mnoho poučení o duši. »Jako je čistota ctností v ráji nejzářivější, tak temnotu dělá hlavně hřích nečistoty. Je jako černý, nej hustší závoj, který zakryje tvář a zabraňuje chlapcům vidět zhoubu, jíž jdou v ústřety.« K zachování čistoty radí ústraní, posluš-

*Memorie
VIII. 857*

nost, útěk před zahálkou a modlitbu. Dává chlapci ideál, který by mohl být strašnou silou muže. Přivolává před ně postavu svatého Aloise jako obraz síly a sličnosti mládí a přeje si, aby každý salesiánský ústav měl jeho družinu a viděl v něm svůj vzor.

V postě r. 1876 má k chlapcům promluvu o postě ďábla: »Vaše tělo je dosud něžné a trpělo by dlouhými posty a bičováním, jež činili mnozí svatí. Nechtěli byste, abych vám dal návod k pokání, které můžete činit všichni, protože je přizpůsobeno vašemu věku a vašim podmínkám? Dám vám jej. Povím vám o pústu, který všichni můžete provést: chránit svoje srdce a svoje smysly.

Nechte postit ďábla - tím, že se nedopustíte žádného hříchu. Pozor na vnější smysly. Nechte postit své oči. Oči jsou zvány okny, jimiž vchází ďábel do duše. Co uděláme, aby tam nevstoupil? Zavřete okna, když mají být zavřena. Nedovolte očím nikdy, aby pozorovaly věci, malby a fotografie, které jsou protivny ctnosti čistoty. Odvráťte rychle pohledy, když se setkávají s nebezpeč-

nými předměty. Jiné umrtvování očí je mít na uzdě zvědavost. Nikdy a opět nikdy nečíst knihy proti náboženství nebo nemravné nebo vašemu věku nebezpečné. - Nechte postit sluch tím, že nebudete nikdy poslouchat rozmluvy, které by mohly urazit krásnou ctnost, ani proti komukoliv reptat. - Nechte postit jazyk, zakazující mu každé slovo, které by mohlo dát pohoršení, zdržující se jakýchkoli pichlavých popudů proti kterémukoliv druhovi, prchající před špatným mluvením. - Umrtvujte chuť, nevyhledávejte tolik, co lahodí patru, ale berte to, co se vám dává!«

*Memorie
XII. 144*

16. října 1867 byla památná promluva jeho svatého rozhořčení. Kněží, klerici, všichni hoši byli přítomni. Vstoupil na katedru v podloubí domu a začal o tom, jak Spasitel trpěl, aby spasil duše - a o hrozných vyhrůžkách Boha proti těm, kteří dávají pohoršení malým. Pak přešel na to, s jakými oběťmi, pokořováními, utrpeními byla spojena jeho práce pro oratorium. Jak se sem vloudili vlci, zloději, vrahové, aby zkazili, zabili, ukradli, peklu zavlékli duše, jemu svěřené. »Domnívají se, že je neznám, ale mohu je jmenovat veřejně. - Snad by bylo pro ně lépe, kdybych je nejmenoval, ale nebudu-li je jmenovati, nebudete mi věřit, že je znám. - Kdybych je chtěl jmenovat, řekl bych: Ty, A., jsi vlk, který se vrhá do středu druhů a vzdaluje je nadřizených, zesměšňuje jejich upozornění. Ty, B., jsi zloděj, který špatnými řeči krade čistotu nevinnosti. Ty, C., jsi vrah, který jistými lístky, jistými knihami rve Panně Marii její syny. A ty, D., jsi démon, který kazí druhy a svými žerty jim zabraňuje návštěvu svátostí.« Jmenoval jich plnými jmény šest. Po každé, když jméno vyslovil, bylo slyšet výkřik. Uprostřed hlubokého ticha ulekaných hochů vzlykali vinníci.

*Memorie
VIII. 950-1*

Když skončil, všichni odešli a zůstalo jen těchto šest, opřených o zeď neb pilíře a vzlykajících. Přiblížili se k němu. Líbali mu ruku, nebo se dotýkali jeho šatu. Pozoroval je a slza stékala po jeho tváři. Nikdo z nich nemluvil. Řekl jim několik laskavých slov a odešel do své světnice.

Tři z nich změnili pak úplně své chování, tři odešli.

Dvůr oratoria viděl mnoho chlapců, mnoho krásných, nevinných duší. Ceria popisuje jednu z nezapomenutelných scén. Roku 1876 procházeli se kvintáni v podloubí nedaleko světce. Donu Boscovi se zdálo, že jeden z nich rád by s ním promluvil. Přiblížil se k němu a ptal se: »Chtěl bys mně něco říci, pravda?

Uhodl jste, pane!

A co bys mi chtěl říci?

Nechci, aby to druzí slyšeli! Poodešli stranou a hoch šeptal světcovi do ucha: Chtěl bych vám dát dárek, který by vám způsobil radost!

A jaký dárek mi chceš dát?

Chlapec, vzpřimuje se na špičky nohou, rozepjal náruč a s vážnou tváří řekl: Chtěl bych vám dát sám sebe, abyste od této chvíle mohl činit se mnou, co budete chtít, a nechal mne navždy u sebe!« Byl to Picollo, který ani na prázdniny nechtěl nikdy domů - ze strachu, aby tam nezhřešil . . .

Memorie
XII. 331 Světec jeho dar přijal. Když se jednalo o povolání hochů - který patřil k nejlepším žákům ústavu - řekl mu světec: »Pohleď! Máš před sebou dvě cesty. Jednu, na níž by si tě přáli mít tvoji rodiče, totiž nějaké povolání světské, na příklad advokáta. Druhou, kterou ti otvírá Don Bosco. Ve světě můžeš udělat krásnou kariéru a vydělat mnoho peněz, ale s nebezpečím, že nezachrániš svoji duši. S Donem Boscem budeš muset pracovat a časem i mnoho trpět, ale zbohatneš zásluhami pro ráj.« Stal se z něho kněz-Salesián - později inspektor salesiánských domů na Sicílii. Picollo byl tak výborným žákem, že sám arcibiskup turinský chtěl ho dostat do svého semináře a poslal za ním jednoho ze svých kněží, který mu nabídl celý pobyt v semináři zdarma, k tomu šaty a knihy. Také mu byla nabízena profesura na turinském gymnasiu a bezplatné vydržování až do profesorských zkoušek. Odmítl všechno. Pán, který s ním vyjednával, řekl jeho matce posměšně: »Řekněte svému chlapci, aby zůstal u Dona Bosca, stane se jistě kardinálem!« Ale nikdo nemohl Picollovo rozhodnutí změnit.

Když vidíme malého umírajícího chlapce Ferraris (1865), dove-

deme si představit ovzduší, v němž tito chlapci žili - a jak na ně působilo. Věděl, že zemře a Don Bosco stál u jeho lože v posledních okamžicích. Ptal se: »Neznepokojuje nic tvoje svědomí? Nechceš mi něco říci? Hoch chvíli přemýšlel a pak řekl: Nic! Jak krásná odpověď! Chlapec, blížící se smrti, který ví, že musí zemřít, odpovídá se vším klidem a jasností mysli: Nic! Řekni mi, odcházíš rád do ráje? Jistě,« odpověděl. »Tak uvidím tvář v tvář, kdo je Pán, o němž jsem slyšel tolikrát mluvit a tak vznešené věci. A pochopím, jak byla stvořena má duše. Zemřel neklidněji,« dodává kronikář. »Trpěl mnoho bolestí s opravdovou resignací, bez nářku. Smrt mu nenaháněla strachu. Neměl nic, čeho by pykal.«

*Memorie
VIII. 58*

Světcovi synáčkové.

Oratorium prodělalo hlavní změnu v tom, že z původního oratoria svátečního, které shromažďovalo hochy o nedělích a svátcích - nebo do večerní školy v některých dnech všedních - stal se stálý domov hochů, žijících a bydlících v oratoriu po celý školní rok. Tito chlapci byli hlavní látkou péče světcovy: kromě nich přicházeli - a přicházejí dodnes - do oratorií salesiánských hoši, kteří tam stále nebydlí, kteří jsou vsutku jen jejich hosty svátečními, a pro ty jsou zřizována oddělená hřiště i budovy oratorií svátečních.

Svatého Bosca k tomuto přepodstatnění svátečního oratoria ve stále přivedlo mnoho okolností: především to, že jeho výchova obranná (předcházející) vyžaduje, aby chovanci byli svěřeni svým vychovatelům výhradně. Proto také tak nerad pouštěl své hochy na prázdniny: jeden týden v neuspořádaných poměrech rodinných mohl často pokazit více, než on mohl za celý rok napravit.

Nejprve posílal své hochy do škol a dílen v městě. Když počet chlapců vzrůstal, zakládal jim školy a dílny v oratoriu - takže

čím dál tím pevněji stavěl kolem nich hráz své ochranné péče. Měli svoje mistry, svoje učitele, jako měli svoje domy, svoje kostely a svoje hřiště. Teprve tehdy mohl světec zajistit svému dlu pevný základ a vnitřní jednolitost.

Z historie oratoria vystupuje velká řada chlapeckých fysiognomií, které mu daly jeho jedinečný ráz. Mezi nimi nalézáme i první spolupracovníky světcovy, které si vychoval z řad svých hochů. Všichni salesiánští veteráni prošli jeho domem a jeho vlivem. Tak svého nástupce, Dona Michala Ruu, objevil světec jako hoch.

Roku 1847 setkal se na náměstí Emanuela Filiberta s malým, bledým hochem, desetiletým, který s učením pod paží spěchal do školy Školských bratří. Šlo s ním několik kamarádů. Když hoši spatřili světce, utíkali k němu a volali: »Medailku, Done Bosco, medailku!« Znali Dona Bosca ze svátečních schůzek v oratoriu. Také Michal Rua vztáhl ruku.

»Ty, Michálku, co chceš?

Také medailku, máte-li!

Medailku? Ne! Něco lepšího!« řekl mu světec.

»A co?

Vezmi!« Světec natáhl svou pravou ruku s pohybem, jako by ji chtěl rozpůlit na dvě části a z nich mu polovici dát.

Chlapec se nechápavě zadíval.

»Vezmi! Vezmi!«

*Memorie
VIII. 195*

Ruka světcova byla prázdná... Co tedy vzít?

Přešlo mnoho let, než to pochopil. Don Bosco nabízel mu polovinu svého údělu - svého břemena! Za pět let po tomto setkání stal se Michal Rua studentem Don Boscovým - jak se tehdy říkalo - pak jeho klerikem - po vysvěcení a smrti Dona Alasonattiho jeho prefektem - po smrti světcově nástupcem v jeho díle...

Také druhá velká postava díla salesiánského, Jan Cagliero přišel k Donu Boscovi jako hoch. Je rozkošné čtení v Lemoynovi, jak r. 1851 malý Cagliero očekává na svátek Všech svatých Dona Bosca v Castelnovo d'Asti. Bude mu ministrovat! Slyšel o něm, ale dosud ho neznal. Druzí ministranti vyběhli světci naproti, Ca-

gliero se ze sakristie nepohnul. Když Don Bosco přišel, doprovodil ho ke kazatelně, a po kázání pln napětí čekal v sakristii. »Zdá se mi, že mi máš něco naléhavého říci?« ptal se Don Bosco. Cagliero se začervenal: »Ano, pane. Chci vám říci o něčem, o čem už dlouhý čas přemýšlím. Rád bych šel s vámi do Turina, učil se a stal knězem.«

»Dobře, půjdeš se mnou!« řekl světec. Dal si zavolat hochovu matku. Když přišla večer s chlapcem k panu faráři, ptal se jí žertovně, chce-li mu prodat svého synka. Netušila, že si odvádí jejího hochu navždy... Ujednali spolu, že druhého dne ráno půjde Cagliero s Donem Boscem do Turina. Už časně zrána čekal chlapec se svým ranečkem v sakristii, aby nezmeškal. Světci neušla živost jeho pohybů, když mu ministroval. »Nadměrná živost,« praví o ní Lemoyne.

*Memorie
IV. 299*

Šli pěšky. Chlapec chvíli šel vedle světce, chvíli za ním, za chvíli ho předběhl, nebo se zastavil, aby ho vyčkal. Tu sebral nějaký plod, který spadl u cesty do příkopu, tu přeskočil příkop nebo se rozběhl po louce. Světci se velmi zalíbila nevinnost a upřímnost chlapcova. Vyprávěl mu o všem, co je doma, co bylo, jaké má plány, a světec za malou dobu poznal ho tak dokonale, »jako kdyby se mu byl vyzpovídal«. Když ho dovedl do oratoria, představil ho své matce Marketě: »Hle, chlapec z Castelnueva, který má pevnou vůli stát se dobrým a studovat!«

Řekla, co obvykle říkávala, když přiváděl nové chlapce: »Neděláš nic jiného, než hledáš chlapce, ačkoli víš, že nemám místa!« S úsměvem podotkl, že »nějaký kouteček se najde«. Cagliero spal toho večera jen na kraji lůžka druhého chlapce. Když se probudil, viděl, jak chudé bylo všechno: jídelna v kůlně, kuchyně skoro bez náradí, světnice Dona Bosca nízká a úzká, postele bez přikrývek - ale zato se cítil hned jako doma. Viděl, jak Don Bosco pomáhá matce v kuchyni, v jídelně i při správce šatů, jak usedá mezi chlapce k jejich hrám, třebas na zem nebo na špalek dřeva, a vypráví jim veselé příhody. Slyšel ho, jak chlapcům říká: »Skákejte, běhejte, hrajte si, křičte, ale nehřešte a dostanete se jistě do ráje!«

*Memorie
IV. 293*

Lamoyne plše o Caglierovi, že byl hochem veselé povahy (umore allegro), vždy prvý ve hrách a na vycházkách, hlava a náčelník všech cvičení gymnastických, a podnikavý v nejvyšším stupni. Zdálo se s počátku, že jeho ohnivost těžko bude zkrotiti. Zvláště, když se odcházelo do školy, bylo ho těžko nalézt, aby šel s druhými. Běžel rychle napřed, aby si mohl na náměstí Milánském prohlédnout představení kejklířů, a klerik Rua, který měl na starosti hochy přes město, stěží ho mohl dostat do školy. Byl však vždy první na svém místě ve škole profesora Bonzanina. »Proč nejdeš s námi?« napomínal ho Michal Rua.

»Oh! Takhle je to lepší, než přecházet z ulice do ulice vedle druhého!

A poslušnost?

A nejsem tam včas? Nejsem tam první? Pracuji tam vždy, úlohu mám vždy, tak proč si dělat těžkou hlavu pro takové maličkosti?«

Memorie
IV. 342 Kdosi řekl Donu Boscovi, že by bylo lepší poslat domů hocha tak málo milovného disciplíny. Ale světec, který »měl největší mínění o pravosti Caglierově«, nechtěl o tom vůbec slyšet.

Odkryl v něm brzy zvláštní schopnosti pro hudbu. Naučil ho sám základům hudby a svěřil pak k dalšímu cvičení klerikovi Belliovi. Když jednou nepřišel někdo, kdo měl hrát v kostele při slavnosti na harmonium, Cagliero ochotně zaskočil a počínal si tak jistě, že nikdo nepozoroval změny. Od té chvíle jeho vášeň pro hudbu tak vzrostla, že denně hrával na klavír, a to tak, že matka Markéta, »která ho milovala jako svého chlapce,« nusela mu *Memorie*
IV. 343 pohrozit koštětem.

Jedna z nejkrásnějších chlapeckých postav, jež prošla oratoriem svatého Bosca, je postavička chlapce, který zemřel ve věku patnácti let v pověsti svatosti. Je to Dominik Savio. Narodil se r. 1842, zemřel r. 1857.

Na tohoto chlapce upozornil světce farář Saviův.

Když v říjnu 1854 byl Don Bosco se svými žáky v Becchi na vinobraní, měl v Murialdu nověnu Růžencové Panny Marie. Z Mondonia časně ráno přišel za ním se svým otcem Dominik Savio.

Veselá a živá tvář hochova upoutala Dona Bosca.

»Vezmete mne s sebou do Turina?« ptal se hoch.

»Zdá se mi, že budeš dobrou látkou!

Látkou? K čemu?

Uděláme z ní pěkné šaty a dáme Pánu!

Ano, chci být látkou! A vy buďte krejčím! Vezměte mne s sebou a udělejte krásné šaty pro Pána!« řekl malý rytíř.

*Memorie
V. 123*

Světce, aby vyzkoušel jeho paměť - byl to prostý venkovský hoch, a Don Bosco nevěděl, zda se hodí ke studiu - dal mu sešitek Katolické četby. Uložil mu, aby se do druhého dne naučil jedné stránce nazpaměť. Dominik Savio přiběhl už za několik minut. Úkol uměl bezvadně: i z paměti, i výklad.

Byl přijat. Když vstoupil do jizby světcovy v Turině, upoutal ho nápis: Da mihi animas, cetera tolle! Světec mu to překládal: Pane, dej mi duše a ostatní si vezmi! Chlapec se na chvíli zamlčel a pak řekl: »Rozuměl jsem. Zde se nejedná o peníze, ale o duše. Tu by byla práce také pro moji duši!«

Ponořil se do práce se zápallem. Jednoho dne přišel za světce: »Cítím touhu, nutnost být svatým! Nevěděl jsem, že je to tak snadné! Nyní, když jsem pochopil, že možno být svatým také s veselým duchem, chci být svatým!«

*Memorie
V. 209*

Za životní heslo si zvolil: Raději smrt než hřích! (La morte, ma non peccati!)

*Memorie
V. 126-7*

Matka Markéta řekla světci: »Máš tolik dobrých chlapců, ale žádný se nevyrovná krásou srdce a duše Dominikovi Savio.« Hoch prožíval tak silně všechno, co jej obklopovalo, nadýchal se tak mocně světcova prostředí, světcovy blízkosti, že celý jeho život jako by se byl stal světelnou proměnou. To účinkovalo mocně na všechny hochy v oratoriu: stal se vůdcem jejich her, rádce, ochráncem slabších: »Savio přitáhl do mých sítí více ryb svými hrami, než kazatelé svými kázáními,« řekl o něm světec.

*Memorie
V. 212*

Měl zvláště milý způsob, jak přivábit chlapce k sobě. Všemi byl milován. Jen on dovedl smířit rozvaděné kamarády a narovnat spory mezi hochy. Síla jeho duše přitahovala k němu všechny chlapce.

Jednou, aby smířil na krev rozvaděné kamarády, kteří si vypo-
vědčeli souboj s kamením na městské louce za branou Susa, šel
s nimi, odpočítal jim - k jejich podivu - na kroky vzdálenost
jednoho od druhého, a když chytili kameny, aby na sebe začali
házet, vytáhl křížek, klekl si před prvního a pak před druhého -
a prosil je, aby největší kámen hodili na něho . . . To tak chlapce
zastrašilo, že se smířili.

Aby přilákal netečné chlapce ke zpovědi, prosíval je, aby ho
vyprovodili do kostela. Vábení jeho veselostí a přítulností, šli
rádi. Když viděli, jak pokleká u zpovědnice, pohroužen celý do
neličené zbožnosti, zmocňovala se jich vždy touha napodobit
jeho příklad.

Don Bonetti vypráví, jak jednoho dne neviděli ho ani u snídane,
ani u oběda, a nenašli ho ani na lůžku, ani ve studovně. Byly
dvě hodiny odpoledne. Řekli to světcí. Don Bosco šel rovnou do
kostela. Našel hoča se zraky upřenými na svatostánek, nehyb-
ného jako kámen. Volal jej. Hoch neslyšel. Vyhlížel tak anděl-
sky, že světec váhal, má-li ho vyrušit. Konečně jím lehce zatřásl.

»Už je po mši?« překvapeně se ho zeptal Savio. - »Koukni,« řekl
Memorie světec, ukazuje hodinky: Jsou dvě!« Hoch se zmateně omlouval.
V. 464

Chtěl jít hned do školy. Světec vzal jej s sebou k obědu.

Už když přišel do oratoria, bylo jeho zdraví slabé. Zdálo se, že
ho drží jen duch. Lékaři poradili světcí, aby ho poslal domů na
venkov, že snad to hoča zachrání. Poslána zpráva otci. Domi-
nik Savio odcházel z oratoria nerad. Kamarádům řekl, že se již
nevrátí.

1. března odešel z Turina se svým otcem do Mondonia, musel
hned ulehnout a přál si poslední pomazání. 9. března zemřel. Po-
slední slova jeho byla: »Chtěl bych oslavovat svého Pána na vě-
ky!« - Pak, jako by byl upadl do krátké agonie, náhle se usmál
a zvolal: »Kolik krásy vidím . . .«

V oratoriu měl pověst svatosti a chlapci začali ve svých modlit-
bách sami prosit o jeho přimluvu. Také v Mondoniu šířila se úcta
k chlapci svatého života a jeho hrob stal se pro okolí poutním
místem. Papež Pius X. zavedl řízení beatifikační 11. února 1914.

Protože občané nechtěli svolit k převezení jeho mrtvoly do basiliky turinské, a bouřili se proti církevnímu nařízení, které to rozhodlo, musel být převezen jedné noci tajně. Je pochován v kostele světcově, u Panny Marie Pomocnice - její první malý rytíř. Mramorový relief nad jeho pozůstatky znázorňuje výjev, kdy ho světec budí z jeho vytržení před svatostánkem.

Jednou vracel se Don Bosco z cesty a na nádraží v Carmagnole čekal na vlak do Turina. Byla hustá mlha a již podvečer, takže nebylo na krok vidět. Slyšel hlasy hrajících si chlapců, z nichž jeden hlas jakoby ovládal všechny: hlas kapitána, kterému se ostatní podřizovali. Světec se přiblížil ke skupině chlapců. Všichni se rozprchli, jen jeden, stojící v jich středu, zůstal. Velitelsky ptal se kněze: »Kdo jste, že se mísíte do naší hry?

Tvůj přítel.

Co od nás chcete?

Chtěl bych, abyste dovolili, abych si mohl zahrát a pobavit se s vámi!

Ale kdo jste? Neznám vás!

Opakuji, že jsem tvůj přítel. - A ty, kdo jsi?

Já? Kdo jsem já? Michal Magone, generál zábavy!«

Při hovoru obou se rozběhlí hoši pomalu vraceli.

»Můj drahý Magone, kolik máš roků?

Třináct.

Byl jsi už u zpovědi?«

Hoch, směje se, řekl: »Ale - ano!«

Když se ho světec ptal, čím se zabývá, odpověděl: »Zabývám se ricneděláním! (La professione del non far niente!)«

Otce už neměl, matka byla služkou a stěží uživila několik svých hochů. Hoch se světci zalíbil: »Nechtěl bys opustit své povolání uličníka a naučit se nějakému řemeslu nebo studovat?« ptal se ho.

Hoch řekl, že by se rád něčemu učil, ale že je chudý.

Světec mu dal medailku. Vlak vjížděl do stanice. Řekl hochovi, aby se hlásil zítra u svého faráře a požádal ho, aby o něm poslal do Turina zprávy knězi, s kterým mluvil. Farář se znal s Donem

Boscem a podle medailky poznal, že to byl on. Poslal o hochovi zprávy hned v nejbližším dni: »Magone má neobyčejné nadání, je svévolný, nepozorný, rušitel pokoje v kostele i ve škole, těžko k ovládnutí, ale má dobré srdce a je prostý.«

Byl přijat do oratoria.

»Přišel jsi s dobrou vůlí?« uvítal ho světec při jeho příchodu.

»Dobrá vůle mi nechybí!« řekl hoch.

»Máš-li dobrou vůli, jen mi, prosím tě, nepřevrať dům vzhůru nohama!« Pak se ho ptal, chce-li se učit řemeslu či studovat. Magone měl chuť studovat. Ani nepozoroval, že mu byl dán za strážce starší spolužák, který ho měl upozorňovat na všechno, co bylo v jeho chování nevhodného: aby nebral jméno Boží nadarmo, neklel, neužíval jistých výrazů, a podobně. Magonovi se to líbilo: »Bravo! Jsi hodný, žes mne upozornil!«

Memorie
V. 738-742

Začal přesně docházet do školy a řídit se rozvrhem času. První měsíc pouštěl se s nesmírnou vášní do všech her v rekreaci. Pak ho to popustilo a nastoupila melancholie. Viděl chlapce chodit ke svátostem, ke zpovědi - a začal mít nové touhy. Nevěděl, jak začít.

»Drahý Magone, chtěl bych, abys mi učinil radost - ale nechci být odmítnut,« řekl mu jednoho dne světec.

Chlapec ohnivě řekl: »Jen povězte co, jsem ochoten udělat všechno!

Chtěl bych, abys mi na okamžik otevřel srdce a řekl mi příčinu svého zármutku!«

Chlapec začal plakat.

»Jak, generál Michal Magone, náčelník celé bandy z Carmagnoly - a nedovedeš mi říci, co máš na duši, co tě tísní?

Chtěl bych, ale nevím, jak začít, jak to říci -

Jen jediné slovíčko -

Mám zpřeházené svědomí -«

Světec mu poradil, jak je má vyzpytovat. To chlapce vzpružilo. Ještě téhož večera se šel vyzpovídat. Plakal radostí. Od té chvíle byl jako proměněn. Největší jeho potíží bylo zkrotit svou ohnivou letoru. Ale stal se »pacifikátorem« všech za krátký čas.

Jednoho dne šel s Donem Boscem do města a na náměstí Hradním uslyšel proklínání. V té chvíli zapomněl na všechno sebeovládání - dvěma skoky byl u proklínače - a vrazil mu dva silné pohlavky. Uličník, silnější, pustil se s ním hned do rvačky. Hned přiskočili druzí kluci a pustili se do Magona. Světec měl co dělat, aby rvačka ustala.

»Když přišel do oratoria,« píše Lemoyne, »zdál se jako ohnivý kůň bez uzdy. Působením svátostí stal se tak trpělivým, že jda ke zpovědi k Donu Boscovi nehnutě klečel po několik hodin na holé dlažbě, stále pouštěje napřed druhé. Často nově příchozí, nedbajíce ho, šlapali mu po nohou a vráželi do něho, ale zdál se necitelným.«

*Memorie
VI. 5-6*

V hodině rekreace byl Magone pánem hřiště. Účastnil se všech her. Nebylo hry, v níž by nebyl prvním. Ale na první zaznění zvonku okamžitě přestal.

Za jeden rok probral dvě třídy gymnasia, a přes všechny těžkosti studia přenášel se s podivuhodnou lehkostí. Když se ho ptali, jak je to možné, říkal, že si za pomocníci zvolil Pannu Marii. V jeho sešitech a knihách všude viděli nápis: *Stolice Moudrosti, oroduj za mne! (Sedes Sapientiae, ora pro me!)* Než začal studovat, položil před sebe vždy obrázek s nápisem: »Panno Rodičko, buď mi vždy pomocnicí studia!«

Často přiběhl za světcem a s očima plnými slz mu děkoval, že ho přijal do oratoria: »Nedovedu vyjádřit svoji vděčnost za velké dobrodiní, že jste mne vzal do oratoria.«

*Memorie
VI. 55*

Často následovali ho chlapci tajně, aby zvěděli, kam se před nimi skrývá. Modlil se u svatostánku a nevěděl, co se okolo něho děje.

Jedné noci slyšel Don Bosco na dvoře oratoria hlasité vzlykání. Vyhlédl z okna. V koutku trávníku vzhlížel Magone ke hvězdám a vzdychal. Světec se ptal, co tam dělá. »Měsíc a hvězdy taková století probíhají svými drahami, osvěcují temnoty a poslouchají zákonů svého Stvořitele. A já, rozumný hoch, který mohl být zákonům Boha věrnější, tolikrát jsem ho neposlechl a tisíckrát urazil!« Světec hochu upokojil a poslal spat.

*Memorie
VI. 59*

Magone byl mezi chlapci, jimž světec předpověděl smrt. »Mezi námi je chlapec, který přejde k věčnosti, dříve než skončí masopust.« Co to říkal, držel ruku na hlavě nejbližšího hochy, jimž byl Magone. Chlapec zdvihl k němu své oči, »zářící čistotou andělskou«, a zeptal se: »Jsem to já?« Don Bosco neodpověděl. »Rozumím, jsem to já!« opakoval. »Mám sebrat svých pět švestek a jít na věčnost. Dobře! Budu připraven!« Jeho slova vzbudila smích kamarádů - a nezapomněla se.

Když v lednu 1859 hoši ze Sdružení Nejsv. Svátosti - k němuž Magone patřil - vytahovali své lístky kvítků, jež měli v nejbližším týdnu praktikovat, Magone si vytáhl: »Na soudě Božím budu s Bohem sám!« Řekl: »Je to vyzvání, poslané mi Pánem, abych byl připraven!«

*Memorie
VI. 120*

Za několik dní hoch onemocněl. Lékař považoval nejprve jeho onemocnění za lehké. Ale když začal kašlat krev, posláno pro matku. Světec se ho ptal: »Kdyby ti Pán dal volbu: uzdravit se - nebo přijít do ráje? Co bys zvolil?«

»Kdo by byl takový blázen, aby nezvolil ráj?« řekl Magone. Umíral, blahořeče Panně Marii. Řekl, že co ho utěšuje nejvíc ze všeho, co udělal ve svém životě - je to málo, co udělal ke cti Marie. »Ó Maria, Maria, jak jsou šťastni ve chvíli smrti ti, kteří ti byli oddáni!« Zemřel s úsměvem - 21. ledna 1859.

*Memoria
VI. 125*

Besucco přišel do oratoria r. 1863 v třinácti letech. Byl velmi chudý. Doporučil jej jeden z kněží. Byl již několik dní v oratoriu, ale Don Bosco jej dosud neviděl. V rekreaci vidí najednou hochy, horaly, střední postavy, který s rozevřenýma očima díval se na hrající si hochy. Když spatřil Dona Bosca, usmál se na něho a šel přímo k němu. Řekl mu, že by rád studoval, aby mohl být knězem. Když začal světci vyprávět, jak mu jeho farář pomáhal, kde jen mohl, vytryskly mu slzy z očí. Vděčnost hochova k faráři dojala světce. »Chceš-li být dobrým, dělej tři věci a všechno půjde dobře!« řekl mu.

»Které?

Veselost, studium, zbožnost!«

V přesvědčení, že veselost je Bohu velmi milá, namáhal se, aby

v rekreacích nezanedbal jediné hry. Ale protože si neuměl hrát, utržil nepředvídané rány, nadávky i nelibost hráčů.

Když přišel do světnice světcovy, spatřil nápis: »Každá chvilka času je poklad.« Tápal se úzkostně, co to znamená. Pak si nápis opsal.

Nejnižší práce v domě dělal velmi ochotně a každému udělal to, oč byl požádán. Dbal úzkostlivě všech nařízení v domě i ve škole. Don Bosco neměl co dělat s hochy vybranými - často se mu dostávali do rukou hoši, s nimiž bylo nutno prodělat tvrdý kus práce. Tak Lemoyne vypravuje o chlapci, s kterým si otec nevěděl rady. Musel ho vzít z obou kolejí, kam ho dal. Hoch stal se drzý a zpupný a o pobožnostech nechtěl ani slyšet. Otec hochův přišel na radu ke světci. Řekl, že duše dítěte je zcela zvrácena. Prosil Dona Bosca, nepokusil-li by se o jeho záchranu. Chlapci bylo 14 let.

Světec chvíli přemýšlel - pak řekl: »Proč ne?«

Zavolali chlapce. Vstoupil neochotně. Don Bosco začal s ním mluvit o různých věcech, o nichž předpokládal, že by hoča zajímaly. Vskutku, chlapec byl jako proměněn, smál se, vyprávěl a byl okouzlen knězem. Nejvíce se chlapci líbilo - a řekl to hned otci, když vyšli ze světnice Dona Bosca - že s ním kněz nemluvil o náboženství. Otec se hned chlapce ptal, nechtěl-li by pokračovat v studiích zde - v oratoriu. Chlapec nenamítal: ale stanovil si tři podmínky. Nejprve, aby se mu nemluvílo o zpovědi - za druhé, aby byl osvobozen od chození do kostela - za třetí, aby mohl odejít, kdykoli se mu zachce.

Polekaný otec vrátil se k Donu Boscovi a sdělil mu, o čem se synkem mluvil.

»Dobře, řekněte svému synkovi, že přijímám,« řekl Don Bosco. Byl přijat. Světec zacházel s ním s největší dobrotou, aniž by s ním promluvil slůvko o náboženství. Přece však chlapec slyšel večerní kázáníčka, určená komunitě, a viděl okolo sebe tolik svatých příkladů a srdečnosti, že to nemohlo naň nepůsobit. První týden, jakmile zazněl zvonek do kostela, zůstal pod »portici« a prozpěvoval si »téměř provokativně«, píše Lemoyne. Ale protože

*Memorie
V. 371*

jej nikdo nežádal o dodržování domovního řádu, zdála se mu nevšímavost druhých obtížná: také se mu nelíbila samota, když všichni odcházeli do kostela. Ze zvědavosti vstoupil tam také. Pozoroval, co se tam děje, viděl zpovědnici Dona Bosca obklíčenou hochy, a aby ukázal svého ducha neodvislého, šeptal okázale: Hlupáci!

Ale protože měl velmi rád Dona Bosca, začal chodit do kostela, aby ho často viděl. Zmocnila se ho taková přítulnost ke světci, že si nedovedl představit, jak by mohl kdy žít bez něho. Tak jednoho dne, puzen za ním, přišel až k jeho zpovědnici - tam poklekl, vyzpovídal se - a jako proměněn vrátil se na své místo. Od toho okamžiku patřil k nejlepším žákům oratoria.

Že měl světec velkou práci nejen se svými hochy, ale i se svými pomocníky, vidíme na případu Augustinově. Vidíme v něm také jeho pevnou ruku: nedal se nikdy ovládat »míněním většiny«, nechť už ji tvořilo cokoliv.

Začalo to, když chtěl udržet pořádek v jídelně, který někteří chlapci křiklouni začali porušovat.

»Včera jsem vám navrhl za kvítek ticho a pořádek v jídelně, a myslil jsem, že to stačí. Ale podivil jsem se dnešnímu rámusu, většímu než kdy jindy. Takové věci Don Bosco nemůže trpět, protože v domě je disciplína vším. Do jídelny se vchází s křikem, s povykem, že se zdá, jako by se šlo kdovíkam. Místo ticha povyk, smích, a vychází se s takovým hřmotem, jak se přišlo. - Vím, že velká většina chlapců dbá na pořádek a že nepořádek dělá jen asi padesát chlapců. Ale od zítřka se začne vcházet do jídelny podle pořádku. Don Savio vás seřadí pod portici a půjde skupina za skupinou. Po jídle odejde se zase po skupinách, podle stolů. Nařizuji, aby asistenti pod závazkem svědomí mne zpravili o všem, co bude, a o každém, kdo poruší pořádek, ať je to kdokoliv.«

Memorie

VIII. 77

Tak se začala večerní promluva 20. března 1865.

Druhého dne bylo rigorosní ticho. Ale nelibost některých chlapců přenesla se na Dona Savia, který měl na starosti pořádek v jídelně. Byl zasažen malou chlebovou kuličkou do hlavy, aniž

věděl odkud. Nereagoval na to. Když se to následujícího dne opakovalo, řekl to světci. V jídelně bylo asi tři sta hochů. Světec večer přísně to vytkl chlapcům a pohrozil, že kdyby se to opakovalo ještě jednou a vinník byl dopaden, vyloučí ho okamžitě. Několik dní nato, když žáci byli seřazeni pod portici a měli odejít s Donem Saviem do jídelny, hodil někdo na jeho bilet kousek - zelí. Kněz se rychle obrátil a spatřil chlapce Augustina, kterému pokleslo rámě. Nařídil mu, aby ho čekal v nejbližší světnici a odváděl chlapce do jídelny.

Byl to živý hoch, ale jinak nejlepšího chování a dobrý žák. Uposlechl rozkazu Dona Savia s nářkem a tvrdil, že hodil zelím na kamaráda a že neměl v úmyslu dotknout se kněze. Jeho profesor, který ho měl rád - a jiný profesor s asistentem - přesvědčení o jeho nevině - dovolili mu odejít ze světnice a vzali ho k obědu, *Memorie VIII. 82* »aniž by pomýšleli na to, že se tím dotkli svého představeného«. Po zbývajícím den měli ho ve své blízkosti a slibovali mu, že se ho ujmou proti ekonomovi, »vůči němuž byli poněkud zahořklí«, jak praví Lemoyne. Začali kárat knězovo chování, že nechá bez vyšetřování trpět nevinného hochu - a dělali v domě náladu proti Donu Saviovi.

Večer po modlitbách ohlásil Don Bosco, že zítra ráno hoch odejde domů. - »Byla to jako rána hromu,« praví Lemoyne. Na dvoře po odchodu žáků do ložnice utvořil se kroužek protivníků Dona Savia: »Jeden z nás půjde k Donu Boscovi a řekne mu směle, že nedá-li se hochovi milost, opustíme oratorium!«

Bylo půl jedenácté v noci, světec seděl u psacího stolku a vyslechl, co se přihodilo na dvoře. Řekl: »Chyba hochova je zřejmá. Úmysl nebude soudit nikdo jiný než Bůh. Už pouhé hození zelím je přestupek proti řádu domu, protože byl nařízen klid, i proto, že v daných okolnostech taková věc mohla přivodit vážný nepokoj, po opakovaných upozorněních. Ale přes tyto těžkosti mohl jsem zachránit chlapce, který je vskutku dobrý, kdybyste mi to nebyli znemožnili tím, že jste ho vzali v ochranu. Klerici a chlapci vědí, že jste proti Donu Saviovi a já nedovolím nikdy, aby autorita ustoupila podobnému nátlaku.«

O čtvrt na dvanáct v noci vrátil se ředitel studia, který se svět-
cem mluvil, k druhům, kteří ho očekávali, a řekl: »Don Bosco je
nepohnutelný.«

»Všichni odešli do svých světnic, přemýšlejíce, na kterou stra-
nu se přidati, ale pro své štěstí zvolili lepší. Opustit Dona Bos-
ca? Nikdy!«

Ráno chlapec odejel. Jeden z kněží nemohl si odpustit, aby po
tři dny při stole neironisoval Dona Savia, nemluvil o zahnaném
chlapci a spáchané nespravedlnosti. »Don Bosco tím velmi trpěl,
Memorie
VIII. 84 jako nikdy předtím se nevidělo, ale nepronesl ani slova.«

Po nějakém týdnu hoch písemně odprosil Dona Bosca, Don Sa-
vio sám se zaň přimluvil a chlapec, vrátě se do oratoria, dokončil
studia velmi dobře.

Autoritu svých kněží hájil světec důsledně.

Ředitelem sdružení malého kleru (ministrantů) byl Don Bongio-
vanni. Tehdy slyšeli chlapci doma i na ulicích mnoho posměšků
proti kněžím i ministrantům a někdy to pronikalo až do oratoria.
Ministrantům se říkalo (1866) bongiovanisté. Aby posměšky za-
razil, zakázal je světec pod vyloučením. Mezi posměváčky byl
hoch, velmi nadaný, u kterého odpor ke sdružení ministrantů
stal se přímo vášní: »Raději být zahnán, raději smrt, než být
v malém kleru!«

Hoch měl velmi rád světce. Don Bosco věděl o jeho řečech, ale
mlčel. Jednoho dne přišel k němu hoch s pláčem: rodiče mu
psali, že nemohou více za něho platit 18 lir měsíčně. Prosil, aby
mu světec snížil příspěvek na 10 lir, jinak že bude muset odejít
domů.

»Proč bys nešel domů?« řekl světec.

»Já, Done Bosco? Když jsem tak daleko ve studiích, a chtěl
bych být knězem? Nyní mám mít rázem zničeny všechny na-
děje?«

Světec - jako by chvíli váhal - pak řekl: »Je třeba, aby někdo
bděl nad tvým chováním, a řekl mi, zda vskutku zasluhuješ toho,
oč žádáš!«

Chlapec radostně souhlasil.

»Znáš Dona Bongiovanni?«

Chlapec chvějícím hlasem odpověděl, že ano.

»Tak dobře, jdi k němu, a řekni mu, o čem jsme spolu mluvili. Slibuji ti, že dá-li mi o tobě dobré zprávy, snížím tvoji pensi ne na deset, ale na pět lir měsíčně, a kdyby tvoji rodiče nemohli platit ničeho, ponechám tě tu zdarma.«

*Memorie
IX. 405*

Příští neděli byl velký svátek a »malý klerus« shromáždil se ve velkém počtu okolo oltáře. K překvapení všech byl mezi ministranty - i největší jich nepřítel, nyní zkrocený.

Když v některém ústavu byly stížnosti na žáky, ptal se světec vždy představených: »Modlíš se za své chlapce?« Přál si, aby se představení za ně denně modlili.

Jeho obvyklou větou k hochům bylo: »Nech mi, abych ti utrhl hlavu!« Nevěděl-li hoch, co to znamená, poslal ho pro vysvětlení k nadřízenému. Někteří chlapci znali však už smysl slov: »Dej mi svou vůli! Přijímej poslušně mé rady. Zůstaň se mnou a věnuj se spáse duše svojí a druhých.«

*Memorie
VIII. 996*

Roku 1863 zemřel náhle otec mladíka Saly, který byl vrátným. Don Bosco pozval ho po obědě do jídelny. Chlapec ještě nic nevěděl. Překvapen vstoupil a ptal se, co Don Bosco žádá. »Byl bych rád, kdyby sis se mnou vzal kávu,« řekl světec vlídně. Pak pomalu mu sdělil, co se stalo. Sala vypukl v pláč, ale Don Alasonatti mu šeptal do ucha: »Zemřel ti otec a zůstal ti druhý!« Sala stal se později knězem a vždy vzpomínal na lásku světcovu, jež mu v té chvíli byla tak drahá.

*Memorie
VII. 508*

Když světec zvěděl, že rodiče klerika Ruffina jsou v tísní, zavolal ho k sobě a dal mu pro ně 50 lir - což při ustavičném jeho nedostatku peněz byl dar přímo královský.

Jak promyslel celou psychu hochů, vidíme i na tom, že na příklad pro vycházky - slíbené - smluvil si napřed s některým knězem dialog - aby využítkoval živé účasti hochů ke slibům lepšího chování. Kněz začal prosit Dona Bosca, zda by nepovolil ten neb onen malý výlet. Don Bosco konečně povolil: »Takové dialogy měly vynutit jisté sliby lepšího chování, upozornit na některé nepořádky, na některé nedostatky proti řádu domu, a

aniž by kdokoli se tím cítil uražen, sliboval, co se vlastně týkalo jeho osoby, jaksi za všechny. Tím se držely mysli hochů zaměstnány často několik týdnů v očekávání toho, co přijde. Mluvili o výletě, psali o něm domů, těšili se na očekávaný den, dělali si veselé plány a tak se z jejich myslí odstranily různé fantasie, které by jim byly bývaly na škodu.«

Memorie
VI. 97

Svátek světcův byl největší slavností oratoria. Dělal se k němu vždy dlouhé přípravy. Ten den byla slavnostní mše svatá o 10. hodině světcem sloužená, všichni šli k přijímání, a jakmile vyšel z kostela ke své snídani, již ho čekaly bandy muzikantů externích hochů oratorií s bývalými žáky.

Dovolil chlapcům, aby na jeho svátek (24. června) projevili lístkem svá přání - nebo mu je řekli »do ucha«. Tím je také poznával. Bylo-li mu možno, splnil jejich přání. Žádali knihy - šaty - možné i nemožné věci. Jeden z kleriků žádal »nový talár«. Koupil mu látku a rád ji dal ušít, jak praví Lemoyne. Dominik Savio napsal své přání: »Žádám, abyste zachránil mou duši a udělal

Memorie
V. 257

mne svatým.«

Slavnosti v oratoriu měly své protektory. Tak protektorem mnohých slavností byl markýz Fassati, který se rád nechal vidět. Roku 1855 dopřál osmi stům chlapcům ze svátečních oratorií opulentní svačinu. Chlebů a salámů dostal každý tolik, že volali nad svými porcemi: Nevidí se Superga! (Non si vede Superga!), t. j., že jsou tak vysoké, že není přes ně vidět na nejvyšší kopec

Memorie
V. 257

Turina.

Když světec mluvil r. 1884 o chlapcích a kněžích, s nimiž prožil v oratoriu svůj život, vzpomínal zvláště některých - tak kněze Ruffina - řekl: »Jakými anděly Bůh obdařil naši Společnost! Ba sám život Savia Dominika, Magona Michala, Besucca Františka

Memorie
VIII. 161

bledne před povznášejícím chováním mnohých jiných, kteří zůstali neznámi -«

Jeho synáčkové přicházeli ze všech vrstev společenských - ale chudých bylo nejvíce. Největší soucit měl s mladíky ve vězeních. Polepšovna pro mladíky z vězení byla Generala, a její správu mělo ministerstvo vnitra. Světec často tam docházel.

S dovolením ředitele věznic učil tam katechismu, kázal a zpovídal.

Chtěl jim způsobit radost vycházkou. Přišel k řediteli věznic a prosil ho, aby mohl s hochy udělat celodenní výlet.

»Mluvíte vážně?« ptal se ředitel.

»S největší vážností na světě!

A nevíte, že jsem odpovědný za to, kdyby někdo utekl?

Ujišťuji vás, že neuteče nikdo. Přivedu vám všechny do jednoho.«

Rozprava s ředitelem byla dlouhá. Konečně ho odkázal přímo na ministra vnitra. Tehdy (1855) jím byl Ratazzi. Když mu světec vše prostě vyložil, »přirozeně, jak bylo jeho zvykem«, ministr slíbil, že jeho žádost splní. Ptal se ho, kolik bude potřebovat strážců k udržení pořádku.

»Excelence, jen pod podmínkou, že tam nebude strážníků, mohu přijat vaše laskavé svolení! Chci být s hochy zcela sám a беру odpovědnost za všechno. Stane-li se jakýkoli nepořádek, dá vaše excelence zavřít mne!«

Ministr byl ohromen: »Ani jednoho z těch ubožáků nedovedete nazpět do večera!«

»Spolehněte se na mne!« řekl světec. Ministr byl zvědav, jak dopadne zkouška - a svolil. Měl k Donu Boscovi důvěru.

Když slyšeli vězni v Generale, co jim Don Bosco vyprosil, nastal ohromný jásot. »Vidíte, jak velká je ta milost - tak neslýchaná a řídká, že nikomu dodnes nebyla povolena. Vyprosil jsem si ji pod podmínkou, že se budete tak dobře chovat, že nebude třeba ani strážníků, ani dozorců, abych vás dovedl nazpět. Mohu se spolehnout na vaše chování? Mohu být jist, že nikdo z vás nebude chtít utéct?«

Jednohlasně slíbili, že ano. Jeden z odrostlejších zvolal: »Kdyby se někdo odvážil utéct, měl by co dělat se mnou!«

Slibovali hory doly. Dali mu čestný název svého generála a slíbili poslušnost. Světec s nimi hned zrána vyšel do Stupinigi - jihovýchodně od Turina, kde je královský park - a kde čekal už Don Alasonatti. Vpředu průvodu šel osel, který nesl apro-

visaci. Nadšení pro Dona Bosca bylo takové, že jakmile se domnívali, že je unaven cestou, naložili na sebe zavazadla a posadili ho na osla.

Ve Stupinigi šli na mši, pak se s nimi celý den bavil a připravil jim dobrý oběd a svačinu. Byl to pro ně den rozkoší, jakého snad mnohý z nich nikdy nezažil. Radost zářila všem z očí. Jejich chování bylo bezvadné - žádné spory mezi nimi - nic, co by bylo pokalilo slavnostní náladu dne. Večer vrátili se do svého smutného vězení jako proměnění.

Ministr Ratazzi čekal netrpělivě na zprávu o výletu. Don Bosco přišel s ní osobně. Ministr se ho ptal, proč stát nemůže mít na jinochy takový vliv jako on - kněz?

*Memorie
V. 217-225*

»Síla, kterou my kněží užíváme, je morální, na rozdíl od státu, který jen poroučí a trestá. Mluvíme především k srdci mládeže a mluvíme k ní slovy Boha.«

S mladíky vyšlými z vězení udržoval styky, zval je do svátečního oratoria a jeho služeb používala i společnost, zřízená jako protektorka nad mládeží z vězení vycházející.

Klerici v oratoriu.

Klerus v Piemontě tak prořídil vlivem »bojů protiklerikálních«, že na sta kleriků shodilo sutany. Semináře byly buď prázdné nebo zavřeny. Když Michal Rua oblékal r. 1852 kleriku, bylo v Turině 17 kleriků.

Don Bosco začal hledat kněze v lidu. Bohaté rodiny přestaly posílat své syny do seminářů a hledaly pro ně jinou kariéru. Světec prošel diecésemi v Turině, Bielle, Ivreji, Casale, Saluzzu, Mondoví a žádal faráře, aby ho upozornili na hodné a schopné hochy, kteří by se hodili ke studiu theologie.

Když mu je posílali, umístil část z nich v Malém domě u Cottolenga - protože sám neměl ani tolik místa, ani tolik prostředků, aby mohl přijímat všechny. Tam je přijímal rád ředitel Malého domu, kanovník Anglesio, aby měl kněžský dorost pro vzrůsta-

jící ústav Cottolengův. Tak mohl otevřít Malý dům svůj seminář: kleriků Cottolengových a Don Boscových bylo okolo jednoho sta.

Když jednou navštívil někdo z rodiny Mogliů Dona Bosca v Turině - ptal se ho, jako vždy svých venkovských přátel, kteří znali dobře poměry svého okolí - neví-li v Moncuccu o nějakém chudobném sirotku. Moglia mu poslal tři. »Don Bosco je přijal s velkou slávou,« podotýká Lemoyne.

*Memorie
V. 395*

Kdykoliv potkal v Turině nějakého chudobného hochu, který se mu zdál schopný, přivábil ho do oratoria a dal studovat na kněžství. »Známe mnohé kněze, kteří se tak dostali do oratoria. - Dáváme velký poklad Církvi, opatříme-li jí dobré kněžské povolání. - Nezáleží na tom, zda takový kněz jde do diecése, misíi nebo kláštera, je vždy velkým pokladem.«

*Memorie
V. 395, 397*

V prvních časech, kdy neměl svého gymnasia, posílal své studenty do školy prof. Picca a Bonzanina. Z kleriků, které najdeme r. 1865 v semináři - celkem 46 - dokončilo studium ve Valdoccu 38. Roku 1873 ze 150 kleriků vystudovalo u Dona Bosca 120. Když se r. 1883 dělala statistika kleru, mohl říci světec: »Přes 2000 kněží vyšlo od nás do diecése.«

*Memorie
V. 411*

Protože metody výchovy v seminářích byly do r. 1848 velmi zkostrnatělé, nepružné - mělo také velký význam, že mladý kněžský dorost poznal blíže jeho dílo a dostal se pod jeho blahodárny vliv.

Dům Dona Bosca byl vždy otevřen pro všechny kněze s největší pohostinností. Kdykoli byl jakýkoli kněz v tísní, vždy mu nabídl svoji pomoc. Staral se o ně přímluvou u známých biskupů, členů vlády - i u papeže. Hledal pro ně peněžní podpory, místa. Jednou neměl ničeho a přišel k němu chudý kněz s prosbou: dal mu svoji novou sutanu, »kterou mu několik přátel věnovalo.« - »Ke všem kněžím choval se s velkou úctou, ne z pouhé zdvořilosti, ale z ducha náboženského, a z víry, již viděl v kněžství to nejvyšší.«

*Memorie
V. 650*

*Memorie
V. 653*

Zvláště pro kněze heretické a padlé měl mnoho soucitu a zacházel s nimi se svrchovanou laskavostí. Vzpružoval je slovy bl.

Memorie Cafassa, že »i když kněz stal se knězem bez zvláštního povolání,
V. 655 plní-li své povinnosti, stane se pravým služebníkem Pána.«

Ale právě u kněží narážel často na neporozumění. Světec byl prvním knězem v Turině, který v mužském ústavě zavedl každodenní sv. přijímání. Kněží namítali, že když sv. Alois šel jen jednou týdně k přijímání, kdo by mohl mít takové dispozice, aby šel denně?

Memorie »Až se najde někdo tak dokonalý a ohnivý jako sv. Alois, pak
VI. 339 může mu stačit, jít k přijímání jednou za týden,« řekl světec.

Také proti výchově kleriků u Dona Bosca bylo mnoho námitek. Málokdo měl tolik bystrozraku, aby pochopil, že právě dům světcův je nejvhodnější půdou pro kněžské povolání. Špatná nálada některých kněží diecésních proti světci se přiosťřila, když byl donucen své kleriky neposílat na přednášky do semináře - protože je nutně potřeboval pro svůj ústav. Ale učil je a posílal pravidelně na všechny zkoušky, v nichž vždy dobře, ne-li výtečně obstáli. Ve vyučování kleriků pomáhal mu nejprve Don Ber-to, který s nimi opakoval učebnou látku. Musel postupovat s nimi racionelněji a rychleji, než si počínala obvyklá výchova seminární. Museli mu pomáhat při vyučování hochů a různými asistencemi. Vytýkalo se mu, že je zahrnuje vedlejšími zaměstnáním. Byla to však nejlepší praktická příprava pro budoucí pastýře. Kolik kněží vychoval diecési zadarmo! Kolik jich opustilo Dona Bosca, když na ně vynaložil tolik námah a nákladů!

Když ho začala turinská kurie zahrnovat různými předpisy - hned chtěla to, hned ono, bránil se: »Ale, pánové! Vždyť nic pro sebe nežádám! Sloužím diecési bez jakékoli odměny. Pracuji jediné pro dobro duší. Nežádám ničeho, než abych mohl pracovat pro slávu Boží! Necht' jsem upozorňován, ale konkrétně, a ne do

Memorie prázdná a do neurčita!«
VI. 345

Dával zapisovat kleriky na universitu, aby si mohli opatřit diplomy pro vyučování, protože viděl blížící se zlé časy, kdy vlna protikněžská vyrve jim z rukou všechny jejich podíly na veřejném působení - především ve školách. Proti tomu byli někteří biskupové: zdálo se jim, že je to přílišné sklánění se před ne-

spravedlivými nároky vlády. Světec zmocňoval se všech prostředků; a to, co bylo myšleno proti Církvi, obracel v její prospěch.

Profesor Vallauri vzkázal Donu Boscovi po kleriku Francesiovi: »Don Bosco chce posílat své žáky na universitu? Řekněte mu, že tu vládne morový duch!« Světec byl přesvědčen, že své žáky ozbrojil dobře: »Chcete být silni, abyste mohli bojovat proti ďáblu a jeho pokušením? Milujte církev, ctěte její nejvyšší hlavu, přijímejte svátosti, činite často návštěvu Nejsv. Svátosti a buďte velmi oddáni Nejsv. Panně, oběťte jí svoje srdce: pak přemůžete všechny bitvy a všechny úklady světa.«

*Memorie
VI. 347*

Pokud byl arcibiskup Frasoni živ - dostával ve svém vyhnanství v Lyoně často dopisy proti Donu Boscovi. Když navštívil arcibiskupa kanovník Nasi, interpeloval ho: »Ale vcelku činí Don Bosco dobře nebo zle?« A dostalo se mu odpovědi, již byl zcela spokojen.

*Memorie
VI. 348*

Vypravila se dokonce komise tří kněží, která měla u arcibiskupa zakročit proti světci: že si dělá u sebe seminář, a že by se mu měl zavřít. Arcibiskup řekl: »Vyžádal jsem si informace od spolehlivé osoby. - Vím, že oratorium je velkým dobrem. Nechte tedy, aby v Turině byl někdo, kdo pracuje pro dobro duší, když to nemohu dělat sám.«

*Memorie
VI. 349*

Z promluv ke klerikům jsou zapsány v Pamětech některá z duchovních cvičení před ordinacemi - tak v Trofarellu - kde bývaly později pravidelné exercicie jeho kleriků.

»Bůh nikdy nemluví uprostřed hlomozu. Pán mluví jen k těm, kteří se odtáhli od věcí světských.

Řeknu vám, co je kněz a co by měl být. Kněžství je nejvyšší hodnost, k níž člověk může být pozdvižen. Jemu a ne andělům byla dána moc proměňovati chléb a víno v podstatu Těla a Krve Ježíše Krista, jemu a ne andělům byla dána moc odpouštětí hříchů. Je sluhou Boha třikrát svatého . . .«

*Memorie
IX. 343*

Vypráví jim o velké lásce, velké pokoře a velké čistotě, jež jsou nezbytny knězi a dodává: »Vzpomeňte, že kněz nikdy nejde ani do pekla, ani do ráje sám, ale vždy doprovázen dušemi, jež byly

jím zachráněny - nebo jeho nedbalostí ztraceny.« Říká, že stav kněžský je jen pro ty, kteří touží po dokonalosti. Dává jim rozlišení mezi knězem světským a řádovým: světští kněží musejí být silnější a dokonalejší, pro velké závazky k duším, odpovědnost za sta, tisíce duší, a velká nebezpečí, uprostřed nichž žijí. - »Kdo žije v Kongregaci, uťal bitvy vnější, jež třeba vésti - s příbuznými, s přáteli, s pozemskými statky. Vnitřní bitvy jsou: pýcha, marná sláva, pokušení těla a ďábla. Ty přemáhá třemi sliby, čistoty, chudoby a poslušnosti. - Někteří říkají, že náboženská zřízení jsou dílem lidským. - Velmi se mylí. Počala se projevovat už od počátku světa. Byla to potřeba duše, jež je vyvolala.«

*Memorie
IX. 345*

V promluvě o těle a duši počíná citátem ze svatého Bernarda, jak před pádem měl Adam duši tak silnou, že svobodně mohl si vybírat mezi mnohými věcmi, bez nesnází, bez vášní. »Zmocňoval se jich s přirozenou živostí a čistotou mysli a rozsuzoval o nich s autoritou pána. Ale hřích zničil dokonalou harmonii mezi tělem a duší. Je třeba, aby duše stala se paní a proto musí být tělo otrokem. Ponechána-li mu volnost, spouští se do nestřídmosti a neřestí a činí z člověka soumaru, jenž v takovém stavu neslyší a neochutnává více božských věcí.«

»Kdo chce zachránit svou duši - svůj život časný - ztratí ji, a kdo ji ztratí pro mé věci, zachrání ji - praví Bůh. - Tato slova nám ukazují, až kam v jistých případech může jít válka proti našemu tělu, abychom neztratili milost Boží.«

*Memorie
IX. 353*

Zdůrazňoval důležitost umění zacházet s lidmi, bez níž kněz jako by měl ruce svázaný. Radil jim: »Mluvit vždy o tom, co souvisí s povoláním, zálibou a stavem toho, s nímž hovoříme. S rolníkem mluvit o jeho polích, s vojákem o jeho životě vojenském, s lékařem o jeho nemocných, s obchodníkem o trzích a jarmarcích, s otcem o jeho rodině, s dítětem o jeho hrách a škole.« Měl takový dar přizpůsobení, že lidem se zdálo, jako by mluvili se sobě rovným, a měli k němu rychle důvěru. Nejdokonaleji - píše Lemoyne - dovedl se přizpůsobit dětem. V rozmluvách málo důležitých nechal lidi, když se domnívali, že jejich soud je vynikající

v tom neb onom - nebo že mají smysl pro velké záležitosti. Ve věcech důležitých hájil správné stanovisko věcí. Přál si, aby kněz se choval za všech okolností jako přítel každého člověka a sám šel v tom příkladem.

*Memorie
VI. 32*

Když byl tázán o radu, dal si nejprve vyložit všechny okolnosti, pak chvíli přemýšlel nebo mluvil o věcech málo významných, zatím co v mysli rovnal svůj soud. Pak se vrátil k hlavnímu bodu - »a posuzoval věci vždy se stanoviska dobra pro duše a slávy Boží.«

*Memorie
VII. 22*

Nikdy nedával v rozmluvě najevo jakoukoli netrpělivost, nikdy nekončil sám hovor, nikdy neukazoval, že jej chce zkrátit, a když se lidé omlouvali, zda ho neobtěžují, pozval je »ještě na chvíli«.

Zdůrazňoval důležitost trpělivosti pro kněze. Dával za příklad holiče, který říkal každému přicházejícímu: »Malý okamžik račte počkat! Hned to bude!« a při tom klidně dělal svoji práci, aniž by spěchal - aniž by dal najevo netrpělivost.

*Memorie
VI. 19*

Spěch poškozuje všechna díla, říkával Don Bosco se svatým Františkem Saleským.

Klerici chodili k němu o radu ve všem, nechť se to týkalo věcí svědomí, theologického nebo literárního studia, zájmů životních nebo osobních. Znal dobře Horáce, Ovidia, Vergilia a mohl jim pomáhat v přípravě jejich školních lekcí pro vyučování v gymnasiu. Vyznal se v poesii klasické i národní. Znal dobře dějiny církevní a světské, theologii a dogmatiku - radil jim v gramatice, aritmetice a hudbě. Mohl být soudcem ve všech jejich diskusích vědeckých a literárních »nejen jako mistr života křesťanského, ale i jako kompetentní znalec různých speciálních věcí.«

*Memorie
VII. 462*

Pro svoje kleriky měl každý čtvrtek t. zv. testamentino - výklad z Písma. Za text měli Vulgatu. Mluvil jim o důležitosti a způsobech, jak hlásat slovo Boží, a vykládal příslušné verše Evangelia nebo textu.

Máme zapsán jeho rozhovor pro kleriky, jak učit katechismu (asi před r. 1870) při výkladech nedělních - pro oratoria sváteční:

»1. Vysvětlit malý katechismus. 2. Neztrácet se v pojednáních nebo příkladech. Jedná se o to, vyučit chlapce ve vědě spásy. Času je málo, proto třeba se zaměstnávat vysvětlováním odpovědí slovo za slovem. Hýbat city náleží kazateli. Nedejme se svádět malou marností, aby nás chválili, že to krásně říkáme. Pán bude žádat od nás počtu, zda jsme chlapce dobře vyučili, a ne, zda jsme je dobře pobavili. 3. Nechtít nikdy dělat při vyučování katechismu pompu s vědou theologickou. Vykládat jej věrně podle textu. Chlapci nerozumějí určitým pravdám, a buďto upadají v omyl, nebo se pohoršují. Malý katechismus není jen vyznáním víry, ale také pravidlem pro jednání. Proto je třeba vykládat jej čistě a prostě, nic nedodávat ze svých náhledů, a nic neodnímat z látky. Pro chlapce má být malý katechismus tím, čím je Bible a svatý Tomáš pro theology. Je souborem vědy, přizpůsobené jejich věku. Nechtějme být učenější a moudřejší než svatí biskupové, kteří jej skládali.«

*Memorie
XIV. 836-9*

Přál si, aby klerici dbali hlasité společné modlitby hochů: »Hlasitá společná modlitba dává obdivuhodnou sílu, tím větší, s čím větší zbožností a svatostí se modlíme.«

*Memorie
V. 725*

Byl velmi opatrný v káráni - též v rozkazování. Kleriky upozorňoval na jejich nejmenší chyby, ale tak, aby je neodstrašil, ani neurazil. Každý viděl na jeho tváři, jak to vše říká z lásky. Umíněnému klerikovi řekl: »Jsi soudný hoch a víš lépe než já, že jen poslušnost nás může vést bezpečnou cestou.« Zjistil, že několik jeho kleriků si udělalo mimořádnou svačinu. Za několik týdnů řekl jim s úsměvem: »Studujete theologii morální. Nemohli byste mi říci, v čem se může chybovat při jedění?« Tázání zapomněli již na svoji svačinu a hbitě odpovídali: »Prae-propere, laute, nimis, studiose« (chvatně, vybraně, příliš, žádostivě). »Výborně!« řekl. Nic více. Teprve jeho pochvala je zarazila. V zimě jeden z nich jednoho rána nepřišel na mši. V přestávce zeptal se ho světec, jak je s jeho zdravím. »Co nejlépe, zaplať Pán Bůh,« řekl klerik. »Tím lépe, myslel jsem, že jsi nemocen. Už několik dní jsem tě neviděl při společných modlitbách.« Lekce stačila.

*Memorie
III. 615*

Posílal jim lístečky - jako přání - nebo rady. »Mluv málo o druhých a méně o sobě.« - »Neobviňuj se ze svých chyb, hled' se jim raději vyhnouti.« - »Zapomínej služeb, jež jsi prokázal a ne těch, jež jsi přijal.« - »Nechválit člověka pro jeho půvab.«

*Memorie
III. 617*

Doporučoval, aby říkali při disputách zdá se mi, je to tak, neklamu-li se - a vyhýbali se srážkám při různých míněních. »Nedostatek skromnosti v řeči ukazuje na nedostatek soudnosti.«

*Memorie
III. 615*

Z jeho pokynů klerikům: »Odříkejme se v malých věcech, pak nám bude snadno odříkat se ve velkých. - Netřeba stát se svatým ve čtyřech dnech. - O Bohu mluv s úctou, o bližním tak, jak chceš, aby se mluvilo o tobě, o sobě mluv skromně, nebo mlč.«

*Memorie
III. 615*

Protože dozor nad disciplinou v domě měl prefekt, nepřál si světec, aby klerici - jako asistenti hochů - hochy jakkoliv trestali. »Klerik netrestá, jen oznamuje, a není nebezpečí, že bude trestat nespravedlivě, a že trest bude větší než provinění. - Nemusí se obávat nepřátelství, čině oznámení chladnokrevně a několik minut po provinění.«

*Memorie
XIV. 850*

Posílal-li nerad své hochy na prázdniny, pak kleriky nebyl by nejraději pouštěl vůbec: »Proč jsem proti tomu, aby se chodilo odtud na prázdniny do rodičovských domů, má tento důvod: Nemluví se tam o ničem jiném než o věcech hmotných, o obchodu, polích, kravách, volech, penězích, o jídle a pití a jiných věcech méně vhodných, a to všechno nemůže nepůsobit na ztrátu ducha. Já sám, chodě do Castelnuova, cítil jsem pohromu na duchu, a proto jsem brával s sebou vždy některé chlápce z oratoria, s nimiž bych mohl mluvit o užitečných věcech a modlit se v určitém čase, udělat návštěvu Nejsvětější, číst duchovní četbu a jiné cvičby zbožnosti. Jestliže já zkusil na sobě takovou pohromu, myslím, že totéž bude se všemi druhými, kteří jsou také z masa a kostí jako já. - Ti, kteří říkají, že je příjemné odejít na několik dní na místa svého dětství a znovu vidět své příbuzné a přátele, nechť slyší, jakou lekci nám dal Spasitel. Když Panna Maria a někteří jeho příbuzní, které Písmo jmenuje bratry, nemohli se k němu přiblížit pro zástup, vzkázali mu, že jeho matka a bratři chtějí s ním mluvit. On řekl: Kdo je má matka? Kdo jsou moji

bratři? Někdo by řekl: Jaká to řeč? Chce snad zapřít své příbuzné? Ale Spasitel pokračoval: Všichni, kteří činí vůli mého Otce nebeského, jsou mým otcem, matkou a mými bratry. - A já pravím: ti, kteří chtějí být v Kongregaci, mají zde svého otce a své bratry« (1867).

*Memorie
VIII. 853*

Jako dárky dával jim hesla - určená buď pro všechny na celý rok - nebo pro jednotlivce. Pro rok 1864 bylo: »Zachránit mnoho duší a mezi nimi vlastní.«

Don Bonetti si zapsal na obálky svých sešitů výroky a citáty, světcem nejčastěji užívané (vstoupil do oratoria r. 1855).

*Memorie
IX. 5* »Chceme-li užívat plné svobody ducha - musíme odtrhnout své srdce zcela od věcí této země.«

Roku 1868 ke každému jménu, poslanému mu Donem Bonettim, připsuje heslo:

Mluv často a v lásce se svými podřízenými.

Proč nesplňuješ sliby? Kam zmizela předsevzetí?

Nezačneš-li praktikovat pokoru, ztratíš nejkrásnější z ctností.

Vzchop se, pracuj na dobrém, na nikoho nehleď!

Buď přesnější, využít k uží lépe času, přchej před zahálkou.

Buď vytrvalejší ve slibech, jež činíš Bohu!

Memorie Věci mohou se skrýt před světem, ale ne před Bohem.

IX. 33-6 Ústa, jež lžou, usmrcují duši.

Takové jednoduché věci napjaly všechnu pozornost jedním směrem a byly výtečným cvikem vůle.

Klerici měli na starosti řízení družin, jichž vzniklo během času v oratoriu několik. Světec využítkoval i v tom mužovy záliby pro organisování. Družina svatého Aloise byla nejpočetnější - měla měsíční konference - a náleželo k ní přes polovinu chlapců. Družina Nejsvětější Svátosti měla povzbuzovat k častému přijímání svátostí, její duší stal se Don Bongiovanni. K ní patřilo sto nejlepších hochů, nejvíce z kvinty. Družina Malého kleru (ministrantů), do ní vybírání chlapci ze společnosti předcházející a přibírání z nižších tříd. Don Bongiovanni jí dal zřízení, které určovalo hlavně dobré chování v sakristii a u oltáře. Stala se pomocníkem všech far v Turině. K velkým slavnostem byli

její členové zváni na různá místa. »Ale co stálo Bongiovanniho toto sdružení, které dodalo Církvi tolik věrných sluhů, ví jen jeho Anděl strážný, který počítal jeho vzdechy a myšlenky.« Družina Neposkvrněného Početí - k ní náleželi »nejvybranější z vybraných« vznikla r. 1856, když jednoho svátečního dne nebylo u mřížky nikoho, kdo by šel k přijímání. Zřízena z podnětu hochů, kteří viděli světcův zármutek a hlavní účast v ní pak měl Dominik Savio. Jejím účelem: ke cti Neposkvrněné Panny častá svatá přijímání a cviky zbožnosti. Prvním předsedou této společnosti byl klerik Rua. Každý chlapec určil si v ní nějakého svěřence, s něhož nespouštěl očí, pomáhal mu v práci, dával rady v jeho nesnázích, bavil se s ním při hrách, ošetřoval v nemoci. Obyčejně každý kroužek hochů měl ve svém středu jejího člena. Tím se znemožňovalo proklínání, špatné řeči a různé výstřelky. Zvláště si všímáno nováčků, neznalých poměrů oratoria. Každý čtvrtek byla konference: tam se mluvilo o svěřencích a moderátor společnosti dával obecné rady pro »dobrý chod domu«. Chlapců v ní bylo málo a byli zralí.

Memorie
V. 791

Memorie
V. 478

Družina Svatého Josefa byla určena pouze pro žáky dílen.

Zvláštní ráz měly t. zv. Konference sv. Vincence, jen pro dospěléjší hochy. Bylo jim přítomno 30 hochů a měli schůzky každou neděli večer. Katechisovali hochy ze svátečních oratorií.

Memorie
XI. 225

Členové družin byli v důvěrných vztazích s nadřízenými, a mohli postupovat do společností »vyšších« - t. j. vyšších úkolem a nejnáročnějších činností. Byla to vlastně výtečná příprava pro noviciát, protože v těchto družinách naučili se znát a zachovávat ducha domu.

Tak světcovi první pomocníci rekrutují se z řad jeho chlapců. Nemají ani tušení, že pro ně chystá kongregaci - -

Listy světcovy.

Nesčíslný je počet listů, které psal světec svým hochům a svým pomocníkům kněžím. Měl velkou zálibu pro listy a přál si, aby

*Memorie
XIII. 87*

se psaly dobře. Roku 1878 si vyžádal, aby každý novic mu napsal list, »ale tak, jak se má psát« - »víc to nejdůležitější«.

Jeho listy vyznačují se většinou stručností, výrazností, prostotou. Dovede říci v jediné větě, nač by druhý potřeboval dlouhého pojednání.

*Memorie
VIII. 426*

Roku 1866 píše svému kleriku Cerrutimu, tehdy již profesoru latiny, který za půl roku stal se knězem: »Cerruti, odvalu! Budeme se muset bít, ale nejsme sami, Bůh je s námi a odmění každou podstoupenou námahu.«

Roku 1878 Donu Bodrattovi, prvnímu inspektoru salesiánských domů v Americe:

*Memorie
XIII. 880*

»Pro tebe některá zvláštní připomenutí: 1. Přinést každou oběť, aby byla zachována láska a jednota mezi bratřími. 2. Budeš-li muset co napravovat, nebo dávat zvláštní rady, nikdy to nečiň veřejně, ale vždy jen mezi tebou a tím druhým. 3. Když jsi co napravil (koho pokáral), zapomenout na případ a ukazovat viníkovi laskavost, jako před tím.«

*Memorie
XIII. 881*

Roku 1878 Donu Remottimu: »Velmi se mi líbí otevřenost, s níž jsi mi víckrát psal. Pokračuj. Některá připomenutí, jež jsou pro tebe mým testamentem: 1. Snášet chyby druhých, i když jsou k naší škodě. 2. Přikrývat nedostatky druhých a nikdy neuvést nikoho v posměch tak, aby tím mohl být uražen. 3. Pracuj, ale pracuj pro lásku k Ježíši. Strp všechno, aby nebyla porušena láska.«

*Memorie
XII. 33*

Roku 1876 do Lanza svým hochům: »Mým drahým přátelům, řediteli, učitelům, profesorům, žákům a všem obyvatelům koleje v Lanza! Dovolte, abych vám řekl, a nikdo se tím neurazte, že všichni jste zloději, pravím a opakuji: vzali jste mně všechno. Když jsem byl v Lanza, okouzlili jste mne svojí dobrosrdečností, svojí láskou, svázali jste moc mé mysli vaší zbožností. Zůstávalo mi ještě moje ubohé srdce, jehož city všechny jste mi zabrali. Nyní váš list, poslaný dvěma sty rukou přátelských a nejdražších, zabral úplně toto srdce a již mu ničeho nezbyvá, než živé přání: milovat vás v Pánu, činit vám dobře, zachránit duši všech.«

Nejdelším jeho listem, do něhož shrnul celou svoji »metodu vychovavací«, je list z Říma (10. května r. 1884), otištěný D. B. Fasciem v Pedagogické četbě.

*Del metodo ed.
di Don Bosco
73-80*

»Moji nejdražší synáčkové v Ježíši Kristu, vzdálen vás nebo blízko vás myslím vždy na vás. Mám jediné přání: vidět vás blaženými nyní i na věčnosti. - Moji nejdražší, cítím tíhu odloučenosti od vás, a nevidět vás a neslyšet vás působí mi bolest, již si nedovedete představit. - Slova, jež vám povím, jsou slova toho, jenž vás něžně miluje v Ježíši Kristu a jenž má povinnost mluvit k vám svobodně, jako otec. A vy mi to dovolíte, že ano? Věnujte mi svou pozornost a uskutečňte, co vám chci říci. -

Jednoho z minulých večerů přihodila se mi následující událost. Již jsem byl ve své světnici a chystal se na odpočinek a začal se modlit tomu, čemu mne naučila má dobrá matka, když se mi zdálo, nevím dobře, zda spánkem byv přepaden nebo rozptýlením, že jsem se octl před dvěma bývalými chovanci z oratoria. Jeden z nich přistoupil ke mně, srdečně mne pozdravil a řekl: Ó Done Bosco, znáte mne ještě?

Zajisté, že tě znám.

A pamatujete se ještě na mne?

Na tebe a na všechny druhé. Tys Valfré a byl jsi v oratoriu před rokem 1870.

Řekněte - pokračoval Valfré - zda byste chtěl vidět chovance, kteří byli v oratoriu za mých časů?

Ukaž mi je - pravil jsem - způsobíš mi tím velkou radost.

A Valfré mi ukázal všechny tytéž, téhož vzhledu, téže postavy, jak byli v oněch letech. Zdálo se mi, jako bych byl v starém oratoriu v hodině rekreace. Byl to obraz plný života, plný pohybu, plný veselosti. Jeden běžel, druhý skákal, třetí se měl ke skoku.

Chlapci hráli různé hry míčem a zájmanou (bara rottu). V jednom místě kroužek chlapců visel na rtech kněze, jenž si hrál s chlapci na zloděje a řemesla. Se všech stran ozýval se zpěv a smích. Všade klerici a kněží a okolo nich chlapci, kteří vesele žertovali. Bylo vidět, že mezi chlapci a nadřízenými je největší srdečnost a důvěra. Byl jsem okouzlen tou podívanou a Valfré

mi řekl: Přátelské obcování rodí lásku a láska důvěru. Otvírá srdce a chlapci sdílejí vše beze strachu se svými učiteli, asistenty a nadřízenými. Jsou upřímní i ve zpovědi i mimo zpověď, a poslouchají snadno, co se jim nařizuje od těch, o nichž vědí, že je milují. V tom okamžiku přiblížil se ke mně jiný můj starý žák s bradou zcela bílou a řekl mi: Done Bosco, chtěl byste poznat a vidět chlapce, kteří jsou nyní v oratoriu? Byl to Josef Buzzetti. Ano, ukaž mi. Už měsíc jsem je neviděl. A on mi ukázal.

Viděl jsem oratorium a vás všechny v rekreaci. Ale neslyšel jsem už křik radosti a zpěvy, ani jsem neviděl ten pohyb a život, jako v obraze předtím. V pohybech a na tvářích mnohých hochů četl jsem nudu, omrzlost, nechuť, nedůvěru, jež zabolela mé srdce. Je pravda, viděl jsem mnohé, kteří běhali, hráli si s krásnou bezstarostností, ale druzí, a nebylo jich málo, stáli stranou, o samotě, opření o sloupy, vydáni na pospas neútěšným myšlenkám. Jiní stáli na schodech a chodbách a zahradních terasách, aby unikli společné rekreaci. Jiní procházeli se pomalu ve skupinách a hovořili mezi sebou potichu a ohlíželi se kolem sebe podezřívavě a zlomyslně. Chvillemi se i zasmáli, ale tak, že jistě by se byl svatý Alois začervenál, kdyby byl býval v jejich společnosti. Mezi těmi, kteří si hráli, byli mnozí tak rozmrzelí, že bylo zřejmo, jakou nechuť mají k zábavě.

Viděl jste své hochy? pravil můj starý žák.

Viděl - pravil jsem s povzdechem.

Ti jsou jiní než my staří bývali! zvolal můj starý žák.

Bohužel! Tolik znechucení při rekreaci!

A z toho pochází ochladnutí těch, kteří přistupují ke svátostem, zanedbávání zbožnosti v kostele a jinde, neradostnost v místech, kde Boží Prozřetelnost je zahrnuje vším dobrem pro tělo, duši a rozum. Odtud pochází, že mnozí se nehodí pro své povolání, odtud nevděčnost k nadřízeným, odtud všechno to tajemnůst-kářství a reptání se všemi žalostnými důsledky.

Rozumím - řekl jsem. Ale jak znovu oživit mysl těchto mých drahých hochů, jak je přivést k staré živosti, veselosti a otevřenosti?

Láskou!

Láskou? Což nejsou dost milováni? Ty víš, zdali je miluji. Ty víš, co jsem za ně vytrpěl za těch čtyřicet roků a co trpím a musím snášet pro ně až dosud. Co obtíží, pokořování, protivenství, pronásledování, abych jim mohl opatřit chléb, dům, učitele a především zajistit spásu jejich duší. Učinil jsem, co jsem jen mohl a dovedl pro ty, kteří jsou láskou celého mého života.

Nemluvím o vás.

O kom tedy? O těch, kteří dělají mé dílo? O ředitelích, prefektech, učitelích, asistentech? Nevidíš, že jsou mučedníky studia a práce? Že zasvětili svá mladá léta těm, jež jim Boží Prozřetelnost svěřila?

Vidím, znám. Ale to vše nestačí. Hlavní chybí.

Co tedy?

Nestačí jen, aby chlapci byli milováni. Je třeba, aby sami poznali, že jsou milováni.

Což jsou slepí? Nemají světla rozumu? Nevidí-li, co vše se pro ně činí, a že se to činí z lásky k nim?

Ne, opakují, to nestačí.

A co se má tedy dělat?

Budou-li milováni v těch věcech, jež se jim líbí, tím, že se bude brát účast v jejich dětských sklonech, naučí se vidět lásku i v těch věcech, jež se jejich přirozenosti málo líbí, jako jsou kázeň, studium, umrtvování sebe samých, a tyto věci naučí se dělat s láskou.

Vyjádrí se lépe!

Pozorujte chlapce za rekreace!

Pozoroval jsem a proto opakují: co je tam zvláštního k vidění? Tolik roků vychováváte mládež a nerozumíte? Pozorujte lépe: kde jsou naši Salesiáni?

Začal jsem pozorovat a viděl jsem, že velmi málo kněží se mísi-lo mezi chlapce a ještě méně se účastnilo jejich zábav. Většina z nich se procházela, hovořili mezi sebou a nevšíмали si vůbec, co dělají hoši. Druzí pozorovali rekreaci a nemyslili vůbec na chlapce. Jiní dožírali jakoby z dálky a neupozorňovali nijak ty,

kteří se dopustili nějaké chyby. Sem tam někdo přece upozornil, ale hrozně, a to ještě zřídka. Bylo vidět Salesiána, který by se sice byl rád vmísil do skupiny hochů, ale chlapci se sami horlivě namáhali vzdálit se učitelů a představených.

Nyní můj přítel opakoval: V starých dobách oratoria, nebyl jste vždy uprostřed chlapců, a zvláště za rekreace? Vzpomínáte si na ty krásné roky? Byl to rajský jásot, doba, na niž vzpomínáme vždy s láskou, protože naší řeholí byla láska a pro tu neměli jsme tajností.

Jistě! A tehdy všechno bylo pro mne radostí, a také chlapci plni nadšení, mohli-li se mi přiblížit, mohli-li mne slyšet a se živou úzkostí dbali toho, aby slyšené mohli uvádět ve skutek. Nevidíš však, jak nyní mne toho zbavují ustavičné audience a složité záležitosti i mé zdraví?

Dobře; ale nemůžete-li vy, proč vás nenapodobí Salesiáni? Proč netrváte na tom, aby zacházeli s hochy, jako jste s nimi zacházel sám?

Mluvím, až mi plíce nestačí, ale příliš mnoho je těch, kteří se nechtějí více namáhat, jako kdysi.

A tak zanedbávajíce málo, ztrácejí více, totiž svoji námahu. Necht' milují to, co se líbí chlapcům, a chlapci budou milovat to, co se líbí nadřízeným. Takto jejich námaha nebude velká. Příčinou přítomné změny oratoria je, že jistý počet chlapců nemá důvěry k nadřízeným. Kdysi všechna srdce byla nadřízeným otevřena, a chlapci je milovali a poslouchali hbitě. Ale nyní se dívají na představené jen jako na představené, a ne jako na otce, bratry, přátele. Bojí se jich a milují je jen málo. Proto je třeba, aby se utvořilo jedno srdce a jedna duše pro lásku k Ježíši, je třeba, aby se zlomila ta osudná přehrada nedůvěry a nahradila srdečnou důvěrou. Aby poslušnost byla strážcem žakovým, jako je matka strážkyní svého dítěte. Pak zavládne zase v oratoriu starý mír a stará veselost.

Ale jak zlomit tu přehradu?

Srdečnou sdílností k chlapcům zvláště v rekreaci. Bez takové familiárnosti nelze lásku ukázat, a není-li ukazována, nemůže být

důvěry. Kdo chce být milován, musí ukázat, že miluje. Tak Ježíš Kristus se činil maličkým s maličkými, a nesl naše slabosti. Učitel, kterého žáci vidí jen na katedře, je učitelem a ničím více. Ale jde-li mezi chlapce v rekreaci, stává se jakoby jejich bratrem. Vidí-li někoho jen kázati za pulpitem, řeknou, že nedělá ani více ani méně, než je jeho povinností, ale promluví-li slovíčko v rekreaci, je to slovo toho, kdo miluje. Jaká obrácení mohou způsobit některá jeho slova, nenadále zašeptaná do ucha chlapce, který si hraje! Kdo ví, že je milován, miluje, a kdo je milován, dostane všechno, zvláště od chlapců. Taková důvěra je jako stálý elektrický proud mezi chlapci a nadřízenými. Srdce se otevírají a dávají poznat své potřeby a zjevují své nedostatky. Taková láska činí nadřízeným snesitelný všechny únavy, nudy, nevědy, nepořádky, chyby, poklesky mládeže. Ježíš Kristus nalomené třtiny nedolomil, aniž uhasil doutnajícího knotu. Hle, váš vzor! Pak nebudeme více vidět takové, kteří pracují pro marnou slávu, takové, kteří trestají, aby jejich uražená sebeláska měla zadostiučinění, takové, kteří se zříkají dozoru ze žárlivosti nad obávanou převahou druhých. Nebude těch, kteří by chtěli jen sami být milováni od chlapců a reptají proti druhým, nezískávající tím ničeho jiného než opovržení a falešnou lásku, ani takových, kteří si nechají ukradnout srdce od jednoho, k tomu se přikloní a druhé zanedbají, ani takových, kteří pro své pohodlí zanedbávají povinnost přísného dozoru, ani těch, kteří nenapomínají, které dlužno napomínat, pro jalovou jejich úctu. Bude-li tu taková pravá láska, nebude se hledat nic jiného než sláva Boží a spása duší. Proto nejdou věci dobře, že taková láska povadá. Což možno nahradit lásku chladností nějakých předpisů? Proč se nadřízení vzdalují zachovávání těch předpisů, jež jim Don Bosco určil? Proč se nahrazuje systém preventivní, který předchází bdělostí a láskou nepořádkům, pomalu a pomalu systémem, méně namáhavým pro toho, kdo nařizuje, systémem příkazů, které, udržují-li se tresty, působí nenávist a plodí mrzotosti? Zanedbává-li se jeho zachovávání, plodí neúctu k nadřízeným a je příčinou nejtěžších nepořádků. To všechno nezbytně

přichází, chybí-li familiarita. Chce-li se však, aby oratorium se vrátilo k staré blaženosti, nechť se uvede v život starý systém: aby nadřízený byl vším všem, ochotný vyslechnout každou pochybnost a všechny stesky chlapců, aby bděl otcovsky a bedlivě nad jejich chováním, aby hledal celým svým srdcem duchovní a časné dobro těch, jež Prozřetelnost mu svěřila. Pak srdce nebudou před ním uzavřena a nebude vládnout tajnůstkářství zabíjející. Nechť jsou nadřízení neoblomní jen v případě ohrožení mravnosti. Je lépe vydat se nebezpečí, že bude zahnán nevinný, než připustit pohoršení. Asistenti ať si učiní nejpřísnější povinností svědomí, oznámit nadřízeným všechny věci, jež by mohly být jakýmkoli způsobem urážkou Boha.

Tehdy jsem ho přerušil: Který je bezpečný prostředek ke vzbuzení takové familiarity, lásky a důvěry?

Přísné zachovávání pravidel domu.

Nic jiného?

Nejlepší chod oběda je ten, který jíme s největším potěšením. (Pak líčí únavu večera, odchází na lůžko. Příští večer, sotvaže ulehl do postele, sen pokračoval) :

Co jsi mi řekl, dám zvědět svým Salesiánům. Co mám říci chlapcům oratoria?

Odpověděl: Nechť se snaží pochopit, co všechno pro ně, z lásky k nim činí jejich představení, učitelé, asistenti, a jak se namáhají. Kdyby to nebylo pro jejich dobro, nepodstupovali by takových obětí. Nechť se rozpomenou, že pramenem všeho pokoje je pokora. Nechť se učí snášet chyby druhých, protože na světě není dokonalosti, ta je jen v ráji. Nechť ustanou reptat, neboť to ochlazuje srdce. A především nechť se snaží žít ve svaté milosti Boží. Kdo nemá mír s Bohem, nemá jej se sebou a nemá jej s druhými.

Říkáš tedy, že mezi mými chlapci jsou takoví, kteří nemají mír s Bohem?

To je první příčinou špatné nálady - mimo jiných věcí, jež znáte, a na něž máte přinést lék, a jež nyní říkat není třeba. Vskutku, jen ten nedůvěřuje, kdo skrývá své tajnosti, a kdo se bojí, aby

nebyly prozrazeny, protože by z toho měl zahanbení a nemilost. Nemá-li srdce mír s Bohem, zůstává úzkostné, neklidné, nesnáší poslušnost, rozrušuje se pro nic, zdá se mu, že vše jde špatně, domnívá se, že nadřízení jsou chladní.

A přece, můj drahý, nevidíš, jak mnoho chovanců přistupuje ke svátostem zpovědi a přijímání?

Je pravda, že účast u zpovědi je velká, ale co chybí podstatně všem se zpovídajícím, je vytrvalost v předsevzetích. Zpovídají se, ale vždy tytéž nedostatky, tytéž příležitosti, tytéž špatné návyky, tytéž neposlušnosti, tatáž zanedbávání povinností. Tak se jde vpřed měsíce a měsíce, a mnohdy i roky, a někteří tak docházejí až do své kvinty. Takové zpovědi za mnoho nestojí. Proto nedávají duši pokoje. Kdyby mnohý hoch byl zavolán v takovém stavu před soud Boží, byla by z toho vážná záležitost. Takových je v oratoriu mnoho?

Málo ve srovnání s velkým počtem chlapců, kteří jsou v domě. Hleďte! A ukázal mi je.

Hleděl jsem s jednoho na druhého z těch hochů. Ale u těch několika málo viděl jsem věci, jež hluboce zarmoutily mé srdce. Nechci to vypisovat, ale až se vrátím, povím každému z těch, jehož se týkají. Zde řeknu vám jen to, že je čas modlit se a mít pevná předsevzetí. Umiňovat si nejen slovy, ale i skutky, aby se vidělo, že takoví, jako Comollo, Savio Dominik, Besucco a Saccardi žijí ještě mezi námi.

Nakonec tázal jsem se svého přítele: Nemáš již, co bys mi řekl? Hlásejte všem, velkým a malým, aby si byli vždy vědomi, že jsou syny Marie Pomocnice. Že ona sama je zde shromáždila, aby unikli nebezpečím světa, aby se milovali jako bratři, aby hlásali slávu Boha, a svým dobrým chováním slávu její. Že je to Madonna, která se jim stará o jejich chléb a prostředky k jejich studiu, nekonečnými milostmi a divy. Nechť si připomenou, že jsme v předvečer jejího svátku, a že s její pomocí má padnout ona přehrada nedůvěry, kterou démon dovedl vybudovat mezi chlapci a nadřízenými, aby mu sloužila ke zkáze některých duší. A podaří se nám odstranit tuto přehradu? Jistě, budou-li velcí i

malí ochotni přinést nějakou oběť malého umrtvení pro lásku k Panně Marii, a vykonají to, co jsem jim řekl.

Mezitím ustavičně jsem pozoroval své chlapce, a jak jsem se díval na ty, kteří spějí k věčné záhubě, pocítil jsem takovou úzkost, že jsem se probudil - - -«

Roku 1878 mluvil světec v Římě s ministrem vnitra Crispim o výchově mládeže v trestnicích. Crispi ho žádal o radu, co by měl stát zařídít v této věci. Světec mu poslal »promemoriář«:

»Excellence,

mám čest předložit vaší excelenci zásady, podle nichž by se mohl zřídit ochranný systém, týkající se toulavých chlapců na veřejných ulicích a v polepšovnicích. Současně - - - spěchám vyjmenovat některé místnosti římské, jež by mohly sloužit takovému účelu a jež má vláda k dispozici.« (Jmenuje je. Mezi nimi některé kláštery, vládou zabrané.) - »Kdyby se vládě líbilo přenechat mi kteroukoliv ze jmenovaných budov, určil bych je výlučně pro chudé a toulavé chlapce, a pevně věřím, že s nejmenším zatížením státních financí.«

Následuje příloha listu. Světec mluví v ní o systému preventivním a represivním a vykládá, kdo jsou chlapci nebezpeční (pericolosi): »Myslím, že tak můžeme nazývat ne špatné hochy, ale ty, kteří jsou v nebezpečí, jimi se stát. 1. Přicházejí do města z venkova nebo jiných měst, hledajíce práci. Trochu peněz, kterou sebou mají, rychle spotřebují, a nemohou-li hned najít práci, je nebezpečí, že se oddají zlodějství, jež je přivede ke zkáze. 2. Jsou to sirotci, kteří nikoho nemají, stávají se tuláky ve společnosti darebných kamarádů. Přátelská ruka, láskyplný hlas přivedly by je na dobrou cestu a udělaly z nich řádné občany. 3. Jsou to takoví, kteří mají rodiče, ale ti se nemohou nebo nechtějí o ně starati. Buď jsou opuštěni nebo z rodiny vyhnáni. Takových zvrhlých rodičů je bohužel velký počet. 4. Jsou mezi nimi tuláci, a nejsou ještě zcela zkažení. Takové by bylo dobře shromáždit v jednom ústavě, kde by byli vyučeni práci a přivyknuti k práci, tím zcela jistě odvráceni od vězení a navráceni občanské společnosti.«

»Opatření pro tyto hochy: 1. Zahrady pro sváteční rekreaci. Příjemnou rekreací, hudbou, tělocvikem, hrami, deklamací, divadlem shromáždí se velmi lehce. Školou večerní a nedělní a katechismem dá se jim morální potrava, přiměřená, a nutná těmto ubohým synům lidu. 2. V těchto shromážděních nechť se činí dotazy zjišťovací: kdo je bez pána, kdo a jak je zaměstnán a pod kým po celý týden. 3. Tak se zjistí ti, kteří jsou chudí a opuštění, nemají se ani čím šatit, ani čím žít, ani kde spát. Pro ty třeba ústavy a domy, vyučení řemeslům a práci v hospodářských koloniích.«

Světce dodává, že náklad na chlapce by činil jen jednu třetinu toho, co stojí stát v polepšovnách. Podle poměrů turinských kalkuluje to na 80 centesimů denně. Připomíná, že podle své 35leté zkušenosti může stanovit: »1. Mnozí chlapci, vyšší z vězení, lehko se naučí tomu, čím si mohou čestně opatřovat chléb v životě. 2. Mnozí, kteří byli v největším nebezpečí, že se stanou darebáky, a stávali se obtíží počestných občanů a nemálo znepokojovali veřejnou autoritu, byli vytaženi z nebezpečí na cestu občanského pořádku. 3. Ze zápisů zjišťuji, že ne méně než 100.000 hochů, sebraných a vychovaných za dozoru tímto systémem, vyučilo se: hudbě, literárním vědám, uměním, řemeslům. Stali se schopnými rolníky, obchodníky, učiteli, dělníky, a ne málokterí z nich schopnými vojáky. Mnozí z nich, velmi nadaní, mohli studovat na universitě a vyniknout tam v různých vědách, jako literáti, matematici, lékaři, právníci, inženýři, notáři, lékárníci a podobně.«

*Memorie
XIII. 557*

Zdá se, že tehdy současně jednal se světce prefekt provincie turinské o nepořádcích v Generale, kde časté vzpoury hochů znepokojovaly veřejnost. Prefekt se tázal světce, nechtěl-li by převzít řízení polepšovny. Světec řekl, že co se jeho týče, nebylo by obtíž, ale co se ministerstva týče, jistě by mu to nesvěřilo.

»A proč?

Protože se říká, že Don Bosco chce mnoho náboženství. A vskutku, jsem si jist, že bez náboženství mezi mladíky ničeho dobrého nedocílíme.«

*Memorie
XIII. 557*

Protože žádal od vlády úplnou neodvislost - aby mohl řídit výchovu sám, bez vměšování se cizích živlů - vláda by byla zaplata jen svých 80 centesimů za chlapce - ministerstvo odpovědčlo, že by »z těch chlapců všechny udělal kněžími a kněží že je už příliš mnoho«.

*Memorie
XIII. 559*

7. Počátky Kongregace

Ducha neuhášejte.

Sv. Pavel Thes. I. 5., 19.

Kněžství.

Řídnou řady kněží.

Nejsilnější touhou svatého Bosca bylo, aby postavil odbožštěné době mocnou hráz víry. Bylo třeba opravdových kněží - kněží svatých - kněží jedné vůle, kteří by se postavili do služby Církve. V době, která vyzuřila všechny své nízké pudy proti Církvi - myslí na kněze, kteří by šli ke své vůdčí úloze s ctnostmi heroickými. Když píše Donu Barberis r. 1881 z Ventimiglie, vzkazuje klerikům a mladým kněžím, »zvláště Donu Piscettovi a Donu Meriggi«, že potřebuje »hrdiny ctnosti.« Io ho bisogno di qualche eroe nella virtù.

Je to kněz, který vede neviditelnou a rozhodující bitvu o lidské duše.

*Memorie
XV. 134*

»Svatý Filip z Neri díval se na lidský rod jako na velké pole, jež třeba obdělávati. Jestliže se včas zaseje dobré zrno, dá hojnou žeň. Nezasévá-li se v čas příhodný, bude se klidit jen sláma

a plevy. Věděl, že na tomto poli tajemném je velký skrytý poklad, to jest duše tolika chlapců, většinou nevinných. - Tento poklad, říkal si svatý Filip ve svém srdci, je zcela svěřen kněžím a od nich nejvíce závisí, zda bude zachráněn či ztracen.« (Kázání Dona Bosca kněžím v Albě r. 1868.)

Memorie

IX. 218 Vysoké napětí víry vyrůstalo u svatého Bosca nejen z těsného vztahu k Nadpřirozenu - bylo dáváno i symetrií vnitřního života, který každé zkáze a nákaze mužně čelí.

»Kněží! Dejme se do práce! Duše jsou v nebezpečí a my je máme zachránit!« (Kázání kněžím v Albě.) Je to světec, který Církvi

Memorie

IX. 220 v té době naverboval největší armádu kněží. Nebylo cesty, na niž by nevyšel, když je hledal a svolával, nebylo obětí, kterou by nebyl ochoten přinést.

Jako bystrý pozorovatel viděl, čeho třeba takové kněžské armádě, má-li dostát svým úkolům a nebýt předčasně vypuzena ze svých míst. Sám prošel tlakem se všech stran a cítil dobře, jak nesnadnější a nesnadnější bude působení knězovo v moderní společnosti, nebude-li mít jeho duch vnitřní sílu a dostatek pružnosti, aby se nedal zlomit ani odstrašit náporom tolika sil nepřátelských, které se ženou proti němu.

Jak nikdo s počátku nepochopil svatého Bosca, vidíme na každém jeho kroku. Nebyli to jen laici, nepřátelé Církve a heretici, kteří se postavili ve všem proti němu. Měl mnoho odpůrců právě v kruzích církevních, ba měl je i mezi vlastními lidmi, kteří více nevědomě než vědomě se stavěli proti jeho jistým plánům a záměrům. Byl zrazován, zraňován ustavičně. Jeho síla je v tom, že šel stále kupředu, nedbaje bouře, jež se proti němu hnala. Mohl říci až na sklonku života, že se přehnala . . .

Už to, že viděl jasně nezbytnost nového řádu pro své dílo, bylo za stávajících poměrů neslýchanou odvahou. Chtěl něco, co nikdo nechtěl, a zdálo se, že chce něco, co nikdo nepotřebuje.

Doba byla zaujata proti kněžstvu řádovému, jehož poslání jakoby se minulo cílem. Od Velké revoluce byla ve veřejném mínění podrývána úcta k řádům a byly v nemilosti i u světských kněží. Také úpadek života řádového přispíval k této nedůvěře hojnou

měřou. S politickými převraty přicházel vždy útok na řády. Jejich majetky se zabíraly, řády se rušily nebo vypovídaly, mnoho kněží řádových žilo mimo kláštery v ubohých poměrech, a když vlády začaly svůj boj proti Církvi, nebylo naděje, že se kdy pro ně zlepší poměry tak, aby mohly pracovat na svém poslání uprostřed doby rozvrácené a Církvi nepřátelské.

Don Bosco vidí, že svoje dílo může upevnit jen pomocí řádu. Řád je stálé vojsko: jedni padají, druzí přicházejí, jedna ruka předává dílo druhé.

Už r. 1847 se zajímal světec, zda neexistuje nějaká instituce, »již by mohl svěřit své poslání«. Nenašel takové. »V témže čase jsem byl přesvědčen, že nový řád bude muset být přizpůsoben novým poměrům, aby měl pevnost a ochranu proti uraganu, který jsem viděl nevyhnutelně se blížit.«

*Memorie
III. 247, 248*

Vznik Kongregace.

Chtěl založit řád... To, co chtěl on, nebyl by však tehdy chtěl nikdo, ani ti, které chtěl do řádu dostat!

Začal tedy zakládat řád, jako kdyby jej nikdy nemínil založit. Od roku 1849 zavedl v oratoriu stálá duchovní cvičení, při nichž mohl lépe poznat povahy a vlohy chlapců. Vybral si první čtyři, z nichž zamýšlel udělat své první spolupracovníky. Byli to Buz-zetti, Gastini, Bellia, Reviglio - chlapci z řemesla. Jediný z nich měl elementárku.

Když si je jednoho dne k sobě povolal, ptal se jich, chtějí-li být jeho pomocníky. Ptali se, co to znamená. Řekl jim, že by je chtěl učit, aby z nich mohli být kněží. To se jim líbilo. Souhlasili.

»Ale abyste toho mohli dosáhnout, musíte se stát v mých rukou tím, co tento kapesník!« Vytáhl kapesník, rozestřel jej před nimi, narovnal a zmačkal. »Tak, jak to dělám s tímhle kapesníkem, musím to dělat s vámi: musíte mne poslechnout ve všem!«

*Memorie
III. 550*

Svou nekonečnou trpělivostí, jasností a názorností výkladů a častým opakováním lekcí dokázal, že v krátkém čase naučili se

latině. Měli svůj zvláštní denní pořádek, vystoupili z dílen a bydlili u něho. Celý den se učili s vhodnými přestávkami a dobrým uspořádáním času a látky.

Zatím se stále zajímal o řády různých domů a společností, navštěvoval jejich ústavy v Turíně i Piemontu - tak byl u Rosminiánů ve Strese.

Z prvních čtyř kleriků světcových - kteří měli obláčku 2. února 1851 - zůstal mu jen Reviglio do r. 1857 - pak odešel i s druhým do Kongregace oblátů Panny Marie - dva zůstali nevysvěceni.

Lemoyne popisuje scény, jak sedával uprostřed svých dalších kleriků a odrostlejších žáků a házel jim svůj kapesník, který chytali jako nič. »Kdybych měl dvanáct mladíků, s nimiž bych mohl dělat, co bych chtěl - jako s tímto kapesníkem - rozšířil bych jméno Ježíše Krista nejen v celé Evropě, ale do nejvzdálenějších krajin.«

*Memorie
IV. 424*

Mluvil nepřímě, nikdy o nějakém závazném náboženském životě. Mluvil o světcích, kteří zasvětili svůj život Bohu v klášteřích, ale způsobem spíše poetickým, jak praví Lemoyne, aniž se zdálo, že by doporučoval něco podobného. Jediné pozvání, jež dával, bylo, chtějí-li mu pomáhat. A říkal, jak by si přál, aby je měl vždy okolo sebe. »Kdyby byl dal svému domu vzhled života příliš pravidelného a řeholního, byl by ztratil vše.«

*Memorie
IV. 426*

Nikdy nevyslovil slovo kongregace - po 14 let, co ji připravoval! »Věděl, že ledva by odkryl svůj záměr, nejen svět, ale i biskupové, faráři, rodiče žáků a sami jeho žáci by byli vyhlásili válku jeho myšlence.«

*Memorie
IV. 426*

Blahoslavený Cafasso mu říkal: »Pro vaše dílo je nezbytná kongregace.

Ano - ale jak?

Třeba, aby měla pouta slibů a byla schválena nejvyšší hlavou Církve. Pak bude moci svobodně nakládat se svými členy.«

*Memorie
V. 685*

Světec říkal: »Jdeme vpřed, očekávající znamení Pána, kdy třeba začít!«

*Memorie
V. 686*

Od počátku shromažďoval ve své světnici odrostlejší studenty nebo kleriky, kteří se zdáli mít jeho ducha. Mluvil s nimi o před-

nostech stavu duchovního. Také prázdniny, pokud to jen šlo, s nimi trávil. A tak, aniž si toho uvědomovali, oratorium začalo se jim zdát jejich vlastním domem.

Nikdy s nimi nemluvil o životě řádovém, jež pro ně chystá. Když někoho zval, aby zůstal s ním, nevyslovil slovo řád, kongregace, noviciát, sliby. »Byli by všichni utekli.« - »Kdyby se nám bylo řeklo: Chceš vstoupit do kongregace? Ani jeden z nás by nebyl vstoupil. Don Bosco nás přivábil svou láskou, a my jako ovce, vábené zelenou pastvou, vešli jsme do jeho ovčince. A štěstí, že jsme se dali přivábit. - Říkal prostě: Chceš dobře Donu Boscovi? Chceš dělat u něho svoje léta klerika? Chceš mu pomáhat v práci? - A kolik práce jsme viděli před sebou!«

*Memorie
V. 687-8*

Také všechno bylo za tehdejších poměrů nejisté: většinu řádů a kongregací vláda rozpustila, jejich majetky zkonfiskovala. Nejistota politických poměrů a předsudky proti životu řádovému a kněžskému byly obvyklé řeči, jež slyšeli chlapci ve svém okolí a v rodinách.

Také ani v oratoriu - »domě drahém všem tradiční svobodou života rodinného«, nebylo dosud řeči o nějaké přesné disciplíně. Světec sám líčí to r. 1875 slovy: »Nejprve jsem byl sám - pak jsem měl Dona Alasonattiho. - Ale hlavní práce ležela na mně: denní školy, večerní, psaní knih, kázání, asistence žáků, hledání peněz. - Nebylo samozřejmě přesného dodržování domovního řádu: někteří vstávali později, jiní nešli do školy, aniž by co oznámili, někteří byli příliš živí v disputách, nedodržovalo se ticho ve studovně. - Viděl jsem nepořádky, upozorňoval na ně, ale nechával jsem vše jít dopředu, jak to šlo, pokud se nejednalo o urážku Boha. Kdybych byl chtěl všechny nepořádky odstranit naráz, mohl jsem všechny chlapce poslat domů a zavřít oratorium, protože klerici by se nebyli novému pořádku přizpůsobili. - Také vliv rodičů, kteří chtěli z nich mít světské kněze, byl povážlivý. A přece tito klerici pracovali rádi, byli dobrého srdce, mravnosti schopné každé zkoušky, a když přešla prudkost jejich mládí, pomáhali mně mnoho a mnoho. A musím říci, že tito první kněží jsou mezi těmi, kteří snesou největší námahy

*Memorie
V. 688*

a mají nejllepšího ducha kněžského a řádového. - Kdybych byl chtěl, aby šlo od počátku všechno dokonale, byl bych si udělal jen malý kroužek, dokázal málo nebo nic, a z oratoria by byla
Memorie
V. 690 dnes kolej s padesáti nebo sto mladíky.«

Ceria praví: »Je-li dnes Kongregace tím, čím je, je to proto, že se dovedla uspokojit tím, co mohlo býti,« t. j., že nepřepjala svých sil, pokud byly slabé.
Memorie
VI. 271

Roku 1852 (5. června) v sobotu večer svolal několik kleriků - mezi nimi čteme jména Francesia - Rua - Cagliari - a ti si slíbili, že se budou scházet každou neděli ke společné recitaci Sedmera radostí P. Marie. Když světi r. 1853 kleriku Francesiovi, dostává od něho slib, jako od Ruy a Buzzettiho, že s ním zůstanou po celý život.
Memorie
IV. 429
Memorie
IV. 642

Jméno Salesiáni užito po prvé r. 1854, když na schůzce kleriků ve světnici Dona Bosca Rocchietti, Artiglio, Cagliari, Rua si slíbili, že s pomocí Pána a svatého Františka Saleského učiní zkoušku lásky k bližnímu. Toho večera dali si jméno Salesiáni. Světec sám připravoval je na slib pozvolna. Líčil jim pouta bratrství starých křesťanů, synovskou jednotu mezi kněžími a jejich biskupy a papežem, oheň jejich ctností a snah. Závěrem bylo: »Poslušnost sjednocuje, mnohonásobuje síly, s milostí Boží nese díla.«
Memorie
V. 9-10

Roku 1857 měl již okolo sebe asi osm kleriků a mladíků, na něž se mohl spolehnout, a kteří byli rozhodnuti žít s ním vždy. Bylo třeba dát jim řeholi. Prostudoval už konstituce hlavních řádů a kongregací - tehdy nebylo snadno si je opatřit, protože nebylo dovoleno zapůjčovat opisy těm, kteří nenáleželi k řádu.

Bylo mu jasno, že jeho kongregace musí mít formy, jež by ji odlišovaly od ostatních - a že nesmí mít nic »nápadného pro oči světa«. »Je třeba zachovat podstatu, ne zdání. Taková kongregace bude budít více sympatií a důvěry a přivábí svou novostí.«
Memorie
V. 693

Noc, v níž dopsal řeholi nové společnosti, byla zvláště bouřlivá: v jeho světnici převrátil se stůl, inkoust se rozlil na rukopis tak, že musel znovu celou práci přepsati - strašný hluk a neobyčejné úkazy optické znemožňovaly mu psaní.

Volal si jednoho po druhém ze svých mladých přátel a opatrně je zasvěcoval do své společnosti, již dal jméno Zbožná společnost sv. Františka Saleského (La pia Società di S. Franc. di Sales.).

Jednoho dne r. 1857 ministr Ratazzi v rozhovoru s ním mu řekl: »Přál bych vám, abyste žil dlouhé roky pro dobro svých žáků. Ale jste smrtelník jako každý jiný. Co bude z vašeho díla? Myslel jste již na to, jak byste zabezpečil trvání svého ústavu?« Světec odpověděl, že neví ještě, jak zařídit, aby ústav po jeho smrti mohl dále existovat a zeptal se skromně protiklerikálního ministra na radu.

»Podle mého soudu třeba: utvořit z laiků a kněží, k nimž máte důvěru, společnost, dát jí určitá pravidla, vtisknout svého ducha, zavést do svého systému, aby bylo po vašem odchodu možné její pokračování.«

Světec se usmál. Tento ministr sankcionoval první zákon o zrušení náboženských řádů v království sardinském. »Vaše Excellence myslí, že by bylo možno založit takovou společnost v nynějších časech? A že by mohla trvat, aniž by její členové byli vázáni náboženským poutem?

Pouto je nutno, s tím souhlasím!

Vláda přede dvěma roky zrušila mnohé náboženské společnosti, a snad je připravena potlačit zbývající, a dovolila by, aby se utvořilo něco podobného nového?

Znám zákon o potlačení a znám jeho účel. Tím se neznepokojujte. Utvořte společnost podle požadavků doby, shodnou s panujícími zákony.

Jak by se to mělo udělat?

Byla by to společnost ne mrtvé ruky, ale živé ruky. Společnost, v níž by každý člen podržel všechna práva občanská, podřídil se zákonům státu, platil daně atd. Jinými slovy, sdružení svobodných občanů, kteří se spojili a žijí společně, aby mohli prokazovat dobrodiní.

A Vaše Excellence mne může ujistit, že by vláda něco takového povolila?

Žádná konstituční a řádná vláda nemůže zabránit založení a rozvoji takové společnosti, vždyť povoluje společnosti obchodní, průmyslové, peněžní, vzájemné pomoci a podobné. Jakékoli sdružení svobodných občanů je dovoleno, pokud jejich skutky a účel se neprotiví zákonům a zřízení státu. Buďte klidný: budete mít úplnou oporu vlády a krále, protože se jedná o dílo eminentně humánní.«

Memorie
V. 697-8

Memorie
V. 699 Roku 1876 řekl světec: »Ratazzi mi mnoho poradil, aby Společnost nebyla obtěžována světskou mocí.«

Po rozmluvě s Ratazzim psal arcibiskupu Fransonimu do Lyonu. Arcibiskup jej povzbudil a poradil mu, aby šel k Piovi IX. do Říma. Píše ve svém »Cenno storico«, historickém náčrtku o vývoji Společnosti - že arcibiskup Frasoni četl v Lyoně návrh jeho řehole, a napsal mu list, v němž jej upozornil na některé věci, jichž bylo dbáno, a doporučil svému generálnímu vikáři v Turíně, aby učinil všechno, co bylo třeba k pravidelnému schválení.

Tak první cesta světcova do Říma byla cestou, jež měla dát život budoucí Kongregaci.

Roku 1859 v prosinci (9.) sešli se klerici, kněží a laici, kteří pracovali se světce v oratoriu. Po vzývání Ducha sv. a modlitbě k Panně Marii promluvil k nim světec o tom, co je náboženská kongregace, její krása, nesmrtelná čest toho, kdo se zasvětil zcela Bohu, snadnost, zachránit v ní svou duši, nahromadění zásluh, jež se získávají sliby poslušnosti, čistoty a chudoby.

Pak »s viditelným pohnutím« prohlásil, že přišel čas, kdy je třeba dát formu takové kongregaci, která od dlouhé doby mu tkvěla v myslí a srdci - že sám Pius IX. osobně ho k ní povzbudil a pochválil ji - že již vlastně existuje zachováváním určitých pravidel »tradicionálních«, ačkoliv dosud neprohlášených za závazná ve svědomí - a že většina přítomných náleží k ní duchem.

Řekl, že nadešel okamžik, kdy všichni, kteří s ním pracují, mají se prohlásiti, chtějí-li či nechtějí-li být zapsáni do Zbožné společnosti sv. Frant. Saleského. Ty, kteří nechtějí, prosí, aby na příští konferenci - za týden - nepřišli. Jejich nepřítomnost bude znamením, že nechtějí být do ní zapsáni.

Po zakončující modlitbě v hlubokém tichu se rozešli. Když byli na dvoře, někteří z nich zvolali: »Don Bosco chce z nás všech udělat fratri!« (Ci vuol fare tutti frati!)

*Memorie
VI. 334*

Mezi nerozhodnými byl klerik Cagliero . . . Procházel se dlouho pod portici, zabrán v myšlenky. Konečně řekl svému příteli: »Ať frater nebo nefrater, je to jedno. Jsem rozhodnut, jako jsem byl vždy, nikdy se neodtrhnout od Dona Bosca!« Pak napsal světcí lístek, že se úplně podrobuje jeho radě a rozhodnutí. Když se nato setkal se světcem, ten mu řekl s úsměvem: »Pojď! Pojď! To je tvoje cesta!«

*Memorie
VI. 335*

Na nejbližší schůzce - 18. prosince 1859 - chyběli jen dva. Tam si zvolili i první kapitolu: duchovním ředitelem zvolen subdia-
kon Rua, ekonomem diakon Angelo Savio, třemi rádci Cagliero, Bonetti, Ghivarello, hlavním ředitelem Don Bosco, prefektem Don Alasonatti.

V červenci 1860 byla schůzka 26 členů Kongregace. V ní čtena řehole, aby mohla být poslána arcib. Fransonimu ke schválení. 11. července podepsali všichni řeholi se slibem, že se jeden od druhého nikdy neodloučí.

K prozkoumání řehole byl určen Lazarista P. Durando, který měl o ní podat dobrozdání arcibiskupovi. »Ale svatý a učený Lazarista nerozuměl duchu, myšlení a jednání Dona Bosca.«

*Memorie
VI. 725*

Nebylo to dost obvyklé - jako všechno, co světec dělal.

První tříleté sliby vykonány 14. května 1862. Z kněží je skládali: Don Alasonatti, Don Rua, Don Savio Angelo, Don Rocchietti, Don Cagliero, Don Francesia, Don Ruffino. Z kleriků: Durando, Anfossi, Boggero, Bonetti, Ghivarello, Cerruti, Chiapale, Bongiovanni, Lazzero, Provera, Garino, Jarac, Albera. Laici: Oreglia, Gaia.

Po modlitbách a slavnostním prohlášení slibů promluvil světec: »Moji drazí, žijeme v bouřných dobách a zdá se skoro domýšlivostí, ve chvílích tak nepříhodných vcházet v novou náboženskou společnost, když svět a peklo vši mocí se namáhají shladit se země ty, které dosud tu jsou. Ale na tom nezáleží. Mám nejen pravděpodobné, ale jisté důkazy, že je vůlí Boží, aby naše Spo-

lečnost počala a pokračovala. Jsou tu mnohé síly, které se namáhaly jí zabránit, ale všechny vyšly naprázdno, a ty, které se proti ní postavily nejnepřátelštěji, zaplatily to nejdražší. - Kdo ví, zda Bůh nepřeje si naší Společnosti, aby skrze ni mohl prokázat Církvi mnoho dobrého! Bude-li Bůh nám dále pomáhat, můžeme za 25-30 let vidět ji rozšířenou do nejrůznějších částí světa a počet jejích členů vzrostlých do tisíců. Jedni jako učitelé lidu, druzí jako vychovatelé opuštěných chlapců, jiní jako spisovatelé a rozšiřovatelé dobrého tisku, a všichni jako podporovatelé moci římského Velekněze a sluhů Církve: jaké dobro mohlo by se udělat!«

*Memorie
VII. 163-4*

Arcibiskup Frasoni ještě před svojí smrtí doporučil Kongregaci ke schválení kanonickému. Smrtí kardinála Gaude v Římě jednání přerušena (1858) - a světec posílá r. 1863 Konstituce do Říma po druhé ke schválení. Žádalo se na něm doporučení biskupů a schválení diecéšní autority. Generální vikář dal »nádherné« doporučení, jak píše Lemoyne - které spojeno s doporučeními »komendacemi« jiných biskupů a posláno do Říma r. 1864. Tyto »komendace« daly světcům velkou práci: bylo nutno dělat návštěvy, psát listy, vysvětlovat, bránit . . . Když světec r. 1864 znovu posílá Konstituce do Říma, poznamenává k jejich výkladu: »Práce mezi mládeží je dílem nesnadným a choulostivým, a nelze se jí vyučít než zkušeností a dlouhým studiem, hlavně žijeme-li mezi mládeží a staráme se o ní.«

*Memorie
VII. 623*

Roku 1864 jednalo se mezi členy Kongregace o různých otázkách. Tehdy také nadhozeno, zda si Kongregace nezřídí ústav pro vychovávání chlapců ze tříd bohatších. »Ne, pokud budu žít, nikdy!« řekl světec. »Pokud ode mne bude záviset, nikdy! Kdyby se snad jednalo o pouhou administraci takového ústavu, mohl by se vzít. Ale jinak - ne! To by bylo naší zkázkou, jako to bylo zkázkou mnohých jiných řádů. Nejprve vychovávaly mládež chudou, potom jí nechaly a věnovaly se bohatým. Zůstaneme-li vždy připoutáni k chudobným hochům, buďme klidni. - Nikdo nám nebude závidět, protože by nevěděli, co dělat s našimi otrhánky.« Schůzi z 8. května 1864 pokládá Lemoyne za »sezení historické«,

*Memorie
VII. 647*

»jež znamená epochu«. Světec vyložil členům, co jim dosud nikdy neřekl, že už jako hoch a klerik měl plány s mládeží. Vylíčil jim počátky oratoria, jeho bloudění, sny, a jak Bůh se dotkl všech, kteří byli proti němu - a vše, co o tom řekl Piu IX. »Nelze vylíčit hluboký dojem jeho řeči a enthusiasmus, jaký způsobila.«

*Memorie
VII. 664*

Kongregace biskupů a řeholníků v Římě poslala 23. července 1864 dekret, jímž se Konstituce Společnosti doporučují »de more solito« (obvyklým způsobem).

Kongregace si vyhrazuje na čas příhodnější dát apoštolskou sankci jednotlivým článkům. Tím byla vlastně Kongregace schválena. »Tato kolaudace nebyla ještě definitivní aprobací, byla však velkým krokem.«

*Memorie
VII. 709*

První věčné sliby skládali 10. prosince 1865 Rua, Cagliari, Francesca, Ghivarello, Bonetti a jiní.

Po nich měl světec promluvu, že jediným cílem každého Salesiána má být »ne být užitečným Společnosti, nebo jakýkoli zájem lidský, ale spása duše vlastní a bližních«.

*Memorie
VIII. 241*

Jak opatrně musel světec postupovat vidíme z toho, že do r. 1866 nezaváděl ani pro své kněze, ani pro své kleriky pravidelná duchovní cvičení. Účastnili se někdy exercicií hochů, někdy zavedl některého z nich do Sv. Ignatia.

Musel to zařídit tak, »aby se exercicie nestaly pro ně břemenem, budou-li je dělat dobrovolně, a tak, aby se pomalu staly dobrým zvykem, radostně přijímaným«. Roku 1866 zavedl pro ně dva běhy exercicií - v srpnu - každý s pětidenní klausurou. Ve volném čase »měli svobodu mluvit, smát se, procházet«, a zlepšil jim jídlo, takže byly přijaty s nadšením, jako příjemná změna.

*Memorie
VIII. 442*

Už r. 1867 zavádí více ticha - následujícího roku přidává ticho odpolední - r. 1869 žádá už tiché mluvení po večeři a obědě a vypouští živou rekreaci - r. 1870 je už silentium i v rekreacích...

Slyšel-li naříkat některého svého kněze nebo klerika nad námahou, dodával mu odvahy: »Mysli na to, že trpíš a pracuješ pro dobrého pána, Boha. Pracuj a trp pro lásku Ježíše Krista, který tolik pracoval a trpěl pro tebe. Kousek ráje spraví všechno.«

*Memorie
VIII. 444*

Při prvních exercicích pro Salesiány v Trofarellu dával světec při zakončení upomínky (ricordi), z nichž některé jsou zapsány: »Máme-li vládnout, tři věci jsou nutny: 1. Dělat všechno pro slávu Boží a pro spásu duší. 2. Přesvědčit podřízené, že jedinou naší pohnutkou je péče o dobro jejich duše. 3. Studovat přirozené podmínky (v nichž pracujeme), a zlepšovat je. Nečinit nikdy na druhé nátlaku, hledět jim vyhovět. Stavět, ne bourat.«
 »Nadřízený má mít tři zvláštní vlastnosti: 1. Má být rychlý k odpouštění. 2. Pomalý k trestání. 3. Nejrychlejší k zapomínání. - Neví-li si v nesnadných záležitostech rady, nechť se při Pozdvihování doporučí moci a lásce svátosti.«

Memorie

XI. 271 »Nedělat mezi lidmi předností, nevšímat si jejich nelibostí. Kdo chce rozkazovat, musí umět poslouchat. Nechť se snaží vždy zmenšovat zlovůli a vždy zvětšovat blahovůli.«

Slovo novic nesmělo se vůbec vyslovit. Po prvé odvážil se je užít r. 1874. Teprve od r. 1875 říkali si t. zv. zapsaní (ascritti) novici.

Světec zažil i mnoho nevděku od těch, jež s obětmi dal vystudovat a dovedl až ke kněžství nebo profesuře. Roku 1866 píše hraběnce Callori o jednom svém klerikovi: »Řekl mi, že odchází, protože se nemůže přizpůsobit mé stravě. - Nutno nikdy nepomenout, že pilulky nejtrpčí jsou pro zdraví nejlepší.«

Memorie

VIII. 418

Roku 1866 zřizuje pro svoje kleriky zvláštní školu a žádá pro ni schválení diecévního vikáře kanovníka Zappaty. Chce, aby jeho klerici mohli konat v semináři zkoušky s ostatními, ale učili se doma - a zároveň oznamuje ty, kdož budou je vyučovat: Francesia, Rua, Savio, Gastaldi, Costamagna, Cagliari. Uvádí, že chce své kleriky vzdálit mnohých nebezpečí, hlavně »obscénních fotografií, karikatur, novin, žertů a urážek na ulicích«. Dostalo se mu nejprve odmítnutí, pak povolení.

Memorie

VIII. 456

Jaký duch byl v městě, možno vidět z potíží, jež dělány jeho klerikům na universitě při zkouškách na profesory. Tak klerikovi Cerrutimu dána klausurní práce: Milostná lyrika v starých dobách Říma a Athén. »Srovnal lásku lidskou a Boží, kterou popsal v Panně Marii jako dceři, manželce, matce. Citoval

klasiky křesťanské - Petrarca, Danta.« Profesor namítl, že práce neodpovídá tématu - ale přijal ji.

*Memorie
VIII. 253*

Světce měl mnoho práce se svými prvními pomocníky, třebaže mu byli tak oddáni. Byli mladí a proto radikálnější než si přál. Tomu, kdo byl drsnějšího naturelu, říkal: »Přeji si, abys získával srdce, aniž bys promluvil. Mluvíš-li, přidej vždy sladkosti!« - Jinému: »Vzpomeň si, že mouchy se nechytají na ocet!« Dona Ruu zavolal si jednoho dne: »Můj drahý, slyš mne! Dej se do prodeje oleje!

Prodávat olej!« zvolal Don Rua s podivením.

»Ano, obchodovat s olejem!

Ale Don Bosco, kněz!

Jistě. Či nejsi prefektem a jako takový povinován správkami všeho v oratoriu? Zdá se mi, že jsem slyšel skřípát některé dveře a trochu oleje do pantů spravilo by všechno.« Pak dodal světec se sladkým úsměvem: »Když jednáš se svými podřízenými, nezapomeň, co dělá, či co by měl dělat obchodník s olejem.«

*Memorie
VIII. 490*

Jméno Salesián zobecnělo až při první výpravě misionářské. Na první generální kapitule je světec vysvětluje: »Jméno sv. Františka Saleského je drahé Církvi a světu. Je to světec míry (mansuetudine) - mírnosti, ctnosti, jež se neobyčejně líbí i špatným. Světec, jenž je naším hlavním patronem.« Tehdy také řekl, aby dávali císaři, což je císařovo, a Bohu, co je Boha. »Není nikoho, kdo by neviděl špatné podmínky Církve a náboženství v těchto dobách. Věřím, že od doby sv. Petra nestála Církev v horších poměrech - s prostředky tak rafinovanými a nesmírnými proti sobě. Ani persekuce Juliána Apostaty nebyly tak pokrytecké a škodlivé. - Proto hledejme ve všem zákonitou cestu. Uvalí-li se na nás daně, zaplatíme je. Nedovolí-li se více vlastnictví kolektivní, budeme držet individuální (majetek soukromý). Budou-li na nás žádat státních zkoušek, podstoupíme je. Budou-li na nás chtít patenty a diplomy, učiní se všechno, abychom je dostali. A tak se půjde vpřed.«

*Memorie
XIII. 288*

Pius IX. řekl o kongregaci Salesiánů: »Jsem jist, že vaše Kon-

gregace byla vyvolána v těchto dobách Boží Prozřetelností, aby ukázala moc Boží. Jsem jist, že Bůh chtěl udržet skryto až doposud jisté důležité tajemství, neznámé tolika věkům a tolika jiným kongregacím. Vaše Kongregace je v Církvi první nového způsobu, vytrysklá v těchto dobách. Může být řádem náboženským i světským, kde při slibu chudoby možno míti (majetek pro věc Boží), která má účast ve světě i v klášteře, jejímiž členy jsou kněží i lidé světské, lidé se sliby řeholními i občané. Byla zřízena, aby ve světě, jenž podle Evangelia ve zlém je postaven, prohlásila slávu Boha.«

*Memorie
XIII. 82*

Život řádový.

Když mluvil Don Bosco k Salesiánům o životě řádovém r. 1876, připomněl jim ze své Historie církevní místo o svatém Ambroži: »Učinil krásné podobenství o včelách, a myslím, že tento světec studoval dobře Vergila, nebo vícekrát četl. Počíná: Včela zná zvolit svůj čas. Ví, kdy vyjít a kdy zůstat v ústraní. Prší-li, nebo hřmí, nebo hrozí bouře, zkrátka ve špatném čase včely nevycházejí z úlu, ale zůstávají v něm dobře zavřeny. A když je déšť nebo nepohoda překvapí venku, utíkají do úlu, a nemohou-li pro vzdálenost a nebezpečí jej dosáhnout, uchýlí se co nejrychleji na bezpečné místo, pod skálu, do dutiny stromu. Co činí včely z instinktu, činite z poslušnosti, a to vám budiž mírou i v jiných věcech.«

*Memorie
XII. 600*

»Svatý Ambrož pokračuje: Vy, kteří se chcete stát řeholníky, pozorujte včely, jak se zařizují v úlech, jež jim rolník připravil. Úly jsou z pouhých planěk a ony z nich učíní spořádaná obydlí. Znají rostlinu nejněžnějšího zevnějšku, jež dává nejhořčí lep-kavou hmotu. Touto hmotou natírají vše uvnitř úlu a nenechají tam dírečky. Jsou sice při vstupu do úlu mnohé otvory, ty však vedou všechny k jedinému, a všechny včely musí jím projít, vcházejíce a vycházejíce. Vymazaly úl, aby ti, kteří jsou venku, nemohli pozorovat, co se děje uvnitř, a aby se tam nedostali

vetřelci, zvířátka nebo hmyz, kteří by šli na med: hořkost lepkavé hmoty je odpudí. A kdyby tam truhlář dal sklo, aby mohl vidět dovnitř, pokryjí je také onou hořkou lepkavinou.

Vy, řeholníci, zahalte okna, abyste neviděli více svět. Napodobujte včelu, která z oné byliny připravila hořkou lepkavinu. Tou bylinou je pro nás kříž, z něhož musíme brát sílu modlitbou a meditací. K Ježíši nechť jsou obráceny všechny naše tužby. Toto ústraní, pravda, netrvá krátký čas, má své hořkosti, stojí oběti. Ale ona šťáva kříže je jako ona šťáva včely: zabraňuje nepřátelům a škodlivému hmyzu vstoupit do úlu. Kdyby dřevo zčervivělo a hmyz mohl vejít, zabil by včely a snědl jejich med. Ale jakmile se dotkne oné hořké šťávy, nemůže se hýbat, nebo umírá. Tak my přemůžeme naše nepřátele, držíce se kříže. Ale nestačí bráti jej pouze do ruky a líbatí jej. Třeba jej nésti.«

*Memorie
XII. 600*

Když mluvil svatý Bosco o společném životě řádovém, řekl (1876): »Vzpomínám, jak Vergil ve čtvrté knize Georgik říká, že včely všechny v určitý čas začnou pracovat a všechny v jiné určité chvíli odpočívají. Vyjadřuje se: Omnibus una quies, labor omnibus unus. Všem jeden klid, všem jedna práce.«

*Memorie
XII. 17*

Řády nahrazují rodinu přirozenou rodinou nadpřirozenou. Aby její vnitřní život neztrouchnivěl, k tomu nestačí jen řádové předpisy. Proto světec - jako v každé jiné své činnosti duchovní - stále zdůrazňuje otázku jak? Pro něho je otázka praxe otázkou nejdůležitější: jak ji tak po všech stránkách vyzbrojit, aby duch jeho Kongregace byl zachován. Při shromáždění 27. ledna 1875 projevil uspokojení s »duchem, s nímž se pracuje. Mohu směle říci, že by se nemohlo žádat více. Zdá se mi, že ideál, jež jsem si o Společnosti utvořil, byl převeden v čin (messo in atto). A kromě mnoha práce, jež se koná, je to duch poslušnosti a nezaujatosti (t. j. svaté lhostejnosti), jenž provází každý skutek. Ani profesor, ani kněz, je-li třeba, nebojí se přiložit ruku v kuchyni, nebo zametat.«

*Memorie
XI. 29*

Salesiánská askese nezná klausury, mříží, vysokých plotů, silných bran. Co zůstává uzavřeného, nejsou řeholníci, ale jejich duch. Salesiáni se mohou přizpůsobovat všem vnějším poměrům,

všem národům a okolnostem, a to je také jejich silou neviditelnou, jedním z tajemství jejich »úspěchů«. Zatím co se zdá, že přijímají všechno, všechny podmínky a všechny možnosti - do vlastní skladby života řádového nepřijímají zvenčí ničeho. »Život společný!« řekl světec r. 1877 - »mnoho nám ještě chybí k jeho provedení. Naše Řehole je krátká. V mnohých bodech jedno jediné slovo vyžadovalo by celých kapitol vysvětlivek, jak je praktikovat. Kdybych byl měl tu zkušenost, již mám dnes, když jsem dělal Řeholi, byl bych ji udělal ještě mnohem kratší, snad jen pětinu té, jež je. V Římě před aprobaací není nikdy konce přemýšlení nad každým slovem, jež je tam napsáno, a na ostatní se mnoho nehledí. Římským kongregacím se předkládá organické uspořádání. To, co se týče praxe, nechávají na starosti nám. Proto zvláště o praksi bude třeba jednati generální kapitule (první). - Nutno přesně vysvětlit a naznačit způsob, jak Řeholi zachovávat.«

*Memorie
XIII. 244*

Pravidla (Regolamento) publikována po prvé r. 1877 po dlouhých revisích světce a Salesiánů. Poniáhal zvláště Don Rua a Don Barberis. Druhé vydání (až r. 1899) bylo bez doplňků - ale už další - r. 1906 a 1924 potřebovaly doplňků, jež vypracovány v generálních kapitulách Kongregace. Tak, že původní zárodek byl respektován, hlavní věci nedotčeny a »poznatelný i stylem

*Memorie
XIII. 411*

Dona Bosca«.

»Při každé příležitosti odvolávejme se na autoritu Řehole,« řekl světec na konferenci Salesiánů r. 1876. »Řehole praví tak. Řehole řeší spornou věc takto. Chtěl bys to udělat jinak, ale Řehole to zakazuje. Chtěl bys něco nedělat, ale Řehole to přikazuje. - V konferencích, v exhortách, veřejně, soukromě, budiž respektována autorita Řehole, budiž zachovávána. Tak i vláda ředitele bude se jevit otcovskou, bude-li vždy zřejmo, že není to ředitel, jenž chce nebo nechce nějakou věc, ale Řehole. - Podřízený nemůže mít žádnou oporu při svém reptání nebo neposlušnosti. Krátce: jediný prostředek, jímž udržíme ducha Kongregace, je zachovávání naší Řehole. - Také je to jediný prostředek, který jí zabezpečí její trvání.

Nadřícený budiž nám všim. Všichni nechť podávají ruku hlavnímu řediteli, podporují ho, pomáhají mu všemi způsoby, tvoří okolo něho svůj jediný střed. - Je třeba, aby se v něm jakoby ztělesnila Řehole. Nebudiž to on, ale Řehole, jež vystupuje.»

*Memorie
XII. 81*

O přijímání do Kongregace světec řekl: »Bylo by sice třeba být rigorosnější v přijímání, ale dvou věcí třeba si všimnout. První, že sluší následovat taktiku sv. Pavla: zkuste všechny a podržte pouze dobré. Pročež buď nejširší blahovolnost v přijímání. Za druhé, nechť se nikdo nepřijímá, pokud o něm nejsou bezpečné zprávy od spolehlivých lidí.«

*Memorie
XIII. 811*

O povolání řádovému mluvil světec obšírně na konferenci v Říjnu 1876. »Superior je povinován pod těžkým hříchem nepřijímat ty, o nichž myslí, že nejsou povoláni. Vy, kteří jste přijati, jste povoláni.

Pokud se týče povolání, především se musíme mít na pozoru před rodiči a přáteli. Parentes hostes animae sunt. Nepřátelé duše příbuzní člověka. Jsou to někdy i takoví, kteří mají dobré úmysly, a přece překáží těžkými nesnázemi. Svatý Tomáš říká, že pokud se jedná o řeholní povolání, neplatí cti otce svého a matku. - Mluví nám o výhodách pozemských, myslí na pohodlí pozemská.»

*Memorie
XII. 561*

Jindy vykládá text Evangelia, co řekl Ježíš Kristus o těch, kteří chtějí k němu přijít a nemají v nenávisti otce svého a matku: nemohou být jeho žáky.

»Může se ztratit řeholní povolání? Jistě. Je to drahocenná perla, perla Evangelia: člověk ji hledá, nalezne, a aby ji mohl koupit, prodá všechno. Má-li ji kdo, třeba ji dobře opatrovat. - Neházet perlu do písku atp.

Třeba také mnoho milovat život v ústraní. Nejen nevystavovat perlu tváři světa, ale dobře ji skrývat, abychom ji neztratili. Kdyby měl někdo stříbrný nebo zlatý peníz velké ceny a vyšel s ním na náměstí, aby jej kdekomu ukazoval, jistě mu jej někdo ukradne. Neříká-li však nikomu ničeho a žárlivě jej ukryje ve svém šatě, nikdo o něm nezví. Nevydává se v nebezpečí, že ztratí svůj poklad. - Nežádat rad tu i jinde, neukazovat jej ni-

komu, kdo by nám jej mohl odňati. Ba dokonce je třeba skrývat jej i před příbuznými, je-li možno. Ale především nebýt pln světa a milovníkem citů rozněžňujících a milovníkem rodiny.« O probuzení povolání a touze být v Kongregaci mluví svým kněžím na konferenci r. 1879: »Nejdůležitější prostředky k probuzení povolání, nebo k zachování - jsou: 1. Láska, s níž se jedná s chlapci. 2. Vzájemná láska, kterou vidí mezi nadřizenými. Vidí-li, že jeden nejedná rád s druhým, že jeden reptá na druhého, jeden kritisuje opatření druhého, nikdo se neudělá Salesiánem. 3. Poznávat řád domů a ujednání generální kapituly. Každý člen nechť má otisk řádu kolejí, studií, zvláště pokud se týkají jeho podílu v práci. - Pořádek zabráňuje mnoha zlům, pro něž se ztrácejí náboženská povolání. - Je třeba zdokonalovat naši Řeholi.

Základy, jež nyní položíme, s plným souhlasem všech, potrvají. Chlapci, kteří tu nyní vyrůstají, nasáknou lehce našimi myšlenkami a tradicemi. Až odejde první generace, nebudou se přijímat již změny, byť byly nutné, a když, pak s velkými obtížemi. Musíme dovršit dílo. -

Je důležité, aby chlapci byli řízeni zpovědníky, kteří mají téhož ducha. Často se stává, že přicházejí a zdržují se v našich domech kněží velmi dobří, ale nejsou naši, a zpovídají. Takový může být nejsvětější, ale nezná-li ducha Kongregace, dává rady opačné než my, a mladík ztrácí absolutně důvěru k svému zpovědníku starému. - Také postupujme opatrně s novými svými kněžími v tomto úřadě. -

Jiné velké zlo pro povolání a dobrý pořádek všeobecný působí ti, kteří chtějí být středem mezi žáky. V každém domě budiž středem domu ředitel domu. Přejde-li k vám hoch o radu, ptejte se: A ředitel co ti řekl? Ptej se ředitele! Porad' se s ním, svěř se mu úplně a uvidíš, že tě uspokojí. -

Běda domu, v němž se tvoří dvě střediska! - Nejsou-li sobě protivná, jsou při nejmenším rozdělená. Oddanost k jednomu je útěk před druhým. - Ředitel nechť se stará, aby se v jeho domě neporušila jednota. Není třeba ustanovovat nějaký kategorický

a absolutní příkaz, jak to má udělat, budiž ponecháno moudrosti ředitele, aby se podle vyložených norem zařídil.«

*Memorie
XIV. 43-6*

»Těch, kteří dávají nějakou naději k řeholnímu povolání, třeba si zvláště všímat. Svěřovat jim malé práce, některé službičky, o nichž druzí nevědí, a konečně spojit se s nimi v modlitbě, aby poznali svoje povolání.« Světec rozkošně jim to vykládal, jak třeba si počínat, že vyloudil úsměv na rtech všech přítomných kněží, kteří zvolali: »I mne tak chytil!«

*Memorie
XII. 89*

»V těchto dnech potřeboval bych velkou tvoji laskavost. Mohl bys pro mne vykonat několik přijímání, ale zcela ohnivých? A které dny bys chtěl zvolit? Zvol ty, jež se ti líbí, ale řekni mi je, abych mohl spojit naše modlitby!

A až to uděláš, přijď mi říci, abych ti mohl říci důvod, budu-li moci.

Chlapec takovým důvěrným jednáním již z poloviny je získán.« Pak mu říká, že prosil Boha za jeho svatost. »Abychom, spojení tělem na této zemi, mohli být jednou spojeni i v nebi.«

»Toto jsou všechno malé námahy, ale tvoří ústrojí, jež mocně pracuje v našich domech. Mnoho mladíků se rozhodlo teprve po těchto aktech zvláštní důvěry, jež se jim dala.«

*Memorie
XII. 89*

O malém kleru (sdružení ministrantů) řekl světec, že je semeništěm kněžských povolání. »Při nejmenším láme se led u těch hochů, kteří nemají rádi kněze. Také v našich domech jsou chlapci, kteří mají kněze v opovržení, protože o nich slyší doma vždy špatně mluvit. Vidí v nich lidi zistné, a možná, že měli před očima takové příklady. V některých vzniká odpor ke kněžím proto, že se jimi nikdy zblízka nezabývali.«

»Znamená také mnoho, jednáme-li s chlapcem velmi důvěrně. Procházejme se s ním několikrát sami, vyslechněme, jak vypráví a směje se, nechme ho, aby nám povídal o svém životě, domě, polích, loukách, vinicích. Poznáme-li dobře všechny okolnosti a ptají-li se nás na své povolání, doporučíme jim, aby o něm jednali ve zpovědi« (1876).

*Memorie
XII. 89-90*

Kongregace Salesiánů byla především určena pro službu hochům a byla zaplněna těmi, kteří v ní vyrůstali od chlapectví.

Téměř celá první generace Salesiánů přišla ke světcům jako chlapci. Mohli žít od dětství v blízkosti příkladu tak velkého a nakažlivého, že takřka vsáli ducha Kongregace - a tím jej upevnili pro všechny ty, kteří přišli po nich.

Jako se Kongregace Salesiánů vyznačuje od počátku převahou mladých kněží, jimž se mohly svěřovat nejdůležitější úkoly v Itálii, v Evropě, v Americe a posléze v celém světě, tak i celý život řádu nesl se duchem mládí: mládí ohnivého, výbojného a smělého.

Světec říkal: »Přijímat do naší Společnosti už maličké je velkým užitekem pro nás. Dorůstají, navykajíce, aniž by si toho byli vědomi, životu pracovitému, znají všechno, co se týká Kongregace a lehce se vyznají v jakýchkoli věcech, jež se naučili praxí. Jsou z nich rychle dobří asistenti a dobří učitelé, s jednotou ducha a metody, aniž by je bylo třeba učit naší metodě, protože se jí naučili jako žáci. Dávají nám také velké naděje, že udrží ducha řádového, a že nebude třeba reforem.

Vstoupí-li do nějaké kongregace člověk velmi učený a významný, není-li velkým světcem, totiž neumí-li ve zvláštních případech podrobit se vůli svých představených, způsobí více zla než dobra. Je velmi nesnadné, vysvléci se úplně ze starého Adama, zvláště nejedná-li se o těžké neřesti nebo hříšné skutky, ale o věci, vůči nimž každý se nalézá ve stavu klidného svědomí. Svým příkladem zahání původního ducha řádového a vůči druhým to má nejtěžší následky.

Věřím, že až po naše časy nebyla ještě zrozena kongregace nebo řád, jež by měla tak snadný výběr jednotlivců, jí co nejlépe přizpůsobených . . .

Jiná věc, pro niž doufám v udržení našeho ducha pro budoucnost, a ve vzdálených končinách, je: nadřízení, kteří ji mají vést, žili mnoho v Kongregaci a prošli mnohými jejími stupni. Otevrou se mnohé domy a nebudeme muset myslet na jejich ředitele: budou vybráni kněží a klerici, dříve než se odváží uvěřit, že jsou schopni takového úřadu. - Ti, kteří žili dlouhý čas mezi námi, vtisknou našeho ducha druhým.«

*Memorie
XII. 300-1*

Roku 1876 v prosinci, mluvě o Kongregaci, řekl: »Náš život je životem akce, životem práce.«

*Memorie
XII. 600*

Roku 1876 v lednu některým svým kněžím: »Je obdivuhodné vidět, jak vystupujeme, zatím co druhé ústavy padají. Nemají noviců. Ti, kteří se jim zapíší, nevytrvávají. Jen nejřídčeji zůstávají. My, věc neslýchaná v těchto dobách, vidíme se obklopeni sty noviců. - Nejen v tom je podivuhodné. Všichni, kteří vyrůstají v naší Společnosti, získávají ducha neobyčejně dobrého a mají takovou lásku, ba oheň k práci, že nelze je předstihnouti. Každý učí, asistuje, studuje, chodí s chlapci na procházky, opakuje s nimi, připravuje je ke zpovědi a přijímání. A tito nejsou ještě kněžími.

Když na to myslím, zůstávám sám ohromen a nedovedu než opakovat ona slova: A Domino factum est istud et est mirabile in oculis nostris. Bůh sám to činí a je to zázrakem pro naše oči. - Když pak z přítomného má se usuzovat na budoucnost, mysl se ztrácí. Jestliže v málo letech, mezi tisíci nesnázemi, šlo se v oratoriu dopředu se všemi žáky - jestliže se otevřelo již deset domů a tak kvetoucích, že v celé Itálii nemohou se jim druhé postavit po bok, jestliže jsme se rozšířili jedním domem do Francie a dvěma do Ameriky, co bude s námi v budoucnosti? - Co bude z nás za dvacet nebo třicet roků? Věřím, že zatáhneme síť dobře plnou nejen v celé Itálii, ale v celé Evropě a časem téměř v celém světě.

Když se vidí zástupy kleriků uvnitř a mimo oratorium, říká se o nás, že máme továrnu na kleriky.«

*Memorie
XII. 12-14*

Tvorba řádového charakteru.

Zásluhu života řádového naznačil světec podobenstvím: ten, kdo nabízí plod, nedává tolik jako ten, kdo nabízí celou rostlinu. Ten, kdo nabízí úroky, nedává tolik jako ten, kdo dává celý kapitál. Letnicový list, zaslaný světcem všem Salesiánům s datem 24. května 1867 (svátek Marie Pomocnice) zní: »Prvním předmě-

*Memorie
IX. 988*

tem naší Společnosti je posvěcení jejích členů. Proto každý, kdo do ní vstupuje, zbav se každé jiné myšlenky, každého jiného úkolu. - Ten, kdo vstupuje nebo zůstává ve Společnosti a je přesvědčen, že je jí užitečný, nemá rovněž dobrého cíle. Každý nechť si vtiskne dobře v mysl a srdce: počínaje hlavním nadřazeným až po posledního z bratří, nikdo není Společnosti potřebný. Jejím hlavou, jejím jedině potřebným pánem je Bůh. Proto její členové mají se obracet ke své hlavě, ke skutečnému pánu, k Obnoviteli, k Bohu, a z lásky k němu má se každý ke Společnosti připojovat, z lásky k němu pracovat, poslouchat, opustit všechno, co mu náleželo ve světě, aby mohl říci Spasiteli, v němž máme svůj vzor, na konci života: *Ecce nos reliquimus omnia et secuti sumus te, quid ergo erit nobis?* Hle, opustili jsme všechno a následovali tebe: co tedy bude s námi? -

Kdo hledá život pohodlný, život spokojený, nevstupuje s dobrým úmyslem do naší Společnosti.

Každý, kdo do Společnosti vstoupil, nechť přijímá jakýkoli úřad bez výjimky a vykonává jej s radostí. Vyučování, studium, práce, kázání, zpovídání v kostele a mimo, nejnižší práce nechť se konají s veselostí a pohotovostí ducha, protože Bůh nehledí na to, jaký je úkon, ale na úmysl, s nímž je dělán. Proto všechny úkoly před očima Boha jsou stejně vznešené, protože stejně záslužné.

*Memorie
VIII. 829*

Moji drazí synáčkové, mějte důvěru ke svým nadřazeným, neboť oni budou Bohu dávat počet z vašich prací. Proto zkoumají vaše schopnosti, vaše možnosti a v ohledu k vašim silám jich používají, ale vždy, jak se jim vidí, že by to bylo k větší slávě Boží a k užítku duší.«

Větší sláva Boží je také pro tohoto světce pravé měřítko nesmrtelnosti děl.

Podmínky zdravého života řádového zajišťují řádové sliby. O nich řekl Don Bosco r. 1879: »Zavedl jsem sliby trojroční, protože od počátku jsem měl v mysli kongregaci, která by pomáhala biskupům. Ale když to nebylo možno a donutili mne udělat to jinak - sliby tříleté byly nám spíše k závadě než k užítku. - Tak,

jak věci stojí dnes, sliby tříleté působí nebezpečí. Bylo by lépe, připouštět jen k věčným slibům a jen ty, kteří mají nezbytné podmínky a náležité ctnosti, ostatní odmítnout.«

*Memorie
XIV. 46-7*

Ale postup zůstává dodnes týž: nejprve skládají se tříleté sliby dočasné, po nich - představenému Kongregace nebo jeho zástupcům - sliby věčné.

Slib poslušnosti objasňuje v několika shromážděních kněží a bratří, tak r. 1862: »Je třeba, aby každý z nás byl ochoten k největším obětem vůle: ne zdraví, ne peněz, ne tělesného pokání, ne zvláštních odříkání se pokrmů - ale vůle. Tak na příklad aby každý byl okamžitě připraven vstoupit na kazatelnu a v zápětí jít do kuchyně, jít do školy a nato zametat, učit katechismu nebo modlit se v kostele, asistovat při rekreaci nebo studovat klidně ve své světnici nebo jít se žáky na procházku. Být připraven okamžitě k poroučení a okamžitě k poslouchání.«

*Memorie
VII. 47-8*

»Říká-li někdo, že to, co mu bylo svěřeno, převyšuje jeho síly, nechť to vyloží skromně nadřízeným a učiní to, co mu řeknou. Ale převyšuje-li to síly jeho vůle (a on sám si sype prach do očí), je třeba přemoci vůli, udělat onu práci, a udělat ji jak se patří.«

*Memorie
XII. 606*

»Poslušnost je souhrn celého života duchovního, cesta méně namáhavá, méně nebezpečná - bezpečnější a nejkratší, jaká je, chceme-li se obohatit všemi ctnostmi a vejít do ráje. Sv. Terezie byla tak přesvědčena o této pravdě, že řekla, kdyby jí všichni andělé něco nařídili a nadřízený poručil opak, bez váhání by uposlechla rozkazu nadřízeného. - Důvod, proč se poslušnost nebere rigorosně: nezná se velká cena této ctnosti.« (Roku 1863 na konferenci spolubratří.)

*Memorie
VII. 694*

Pak jim vypráví příběh o svatém Dositeovi, který, chorý, nemohl být účasten pobožností v klášteře a měl i ulehčení služby jako vrátný. Po jeho smrti bylo zjeveno opatovi kláštera, že se mu dostalo téže odměny jako svatým poustevníkům Antonínovi a Pavlovi. Bratři se divili: nikdy se nepostil, měl vše možné pohodlí. »Neznáte cenu a zásluhu pravé poslušnosti,« řekl opat. »Pro tuto ctnost Dositeus zasloužil v krátkém čase více než dru-

zí dlouhými oběťmi a útrapami.« - »Vidíte,« dodal svatý Bosco, »jaké zásluhy ztrácíme po každé, činíme-li to, co se nám líbí, po každé, když znásilníme nějaké pravidlo domu nebo Kongregace, nebo nečiníme svoji povinnost.«

Memorie
VII. 695

»Dobře zřízená poslušnost je duší náboženských kongregací, ona je drží v jednotě. Jak mnoho dobra se může vykonat, jestliže mnoho členů je absolutně závislých od jediného. - Řekne-li se komu: Bud' tu a on tam je - udělej to! a on to udělá - jdi tam! -

Memorie
XII. 459

a on hned jde - dobro se mnohonásobňuje. Bez absolutní poslušnosti nebylo by možné.« (Roku 1876, závěr exercicií.)

»Za více stojí dobrá svačina z poslušnosti snědená, než jakékoli umrtvování podle vlastní vůle. Někdy nadřizený někomu něco poručí a ten to udělá jen napolo. Nadřizený přijde a vidí, že to není ani uděláno, ani doděláno, zarmoutí se a myslí celou noc na vhodný lék, a ubohý ředitel s tolika záležitostmi, jichž má plné ruce, má sbírat všechny své myšlenky k vůli panáčkovi, který chtěl udělat něco podle své hlavy.« (Roku 1876, konference na

Memorie
XII. 564

začátku školního roku.)

Memorie
VIII. 132

»Máte-li vy poslouchati, je přirozeno, že někdo musí poroučeti. Zde je původ Řehole a zde vidíte, zda je závazná či ne« (1865).

»Nyní, kdy žijeme v době svobody, užívejte svobody k děláni dobra, k přesné poslušnosti k zákonům Boha a Církve a prokazování se skutečnými křesťany.«

Memorie
VIII. 436

Na konferenci r. 1875 řekl světec: »Poslušnost byla dosud spíše osobní než řeholní. Vyhněme této velké nepříhodnosti. Nechť se nikdy neposlouchá, protože ten neb onen poroučí, ale z důvodu vyššího pořádku, protože je to Bůh, jenž poroučí - ať už skrze koho chce. Začněme sami praktikovat tuto řeholní ctnost a pak pomalu snažme se ji vlít do všech. Pokud jsme se nedostali až sem, máme toho málo. Nechť se něco nedělá proto, že se nám to líbí tak dělat nebo že se to líbí osobě, jež poroučí nebo pro způsob, jímž je něco nařizováno. Ale nechť se to dělá, a rádo, prosťte proto, že to bylo poručeno.«

Memorie
XI. 356

»Jeden velký světec řekl, že celé náboženství záleží v poslušnosti, jež rodí všechny ctnosti a zachovává je« (1876).

Memorie
XII. 82

»Ten, kdo dovede poslouchat, nikdy se nezmýlí. Vždy se zmýlí, kdo neposlouchá.« (Rozmluva r. 1876.) *Memorie XII. 147*

»Musíme být zosobněním Řehole a sto krásných řečí bez jediného příkladu nemá ceny. Když chlapec vidí, že ten, kdo stojí nad ním, dovede se podřídít, podřizuje se rád. Nebudeme slyšet různé důvody, jako ten, protože jsou nadřizení, nedělají, co mají. Není to naše vůle, již my, nadřizení, máme konati, ale Řehole. Řehole je nadřizenou všech: je hlasem Božím!« *Memorie XIV. 849*

Jak se porušuje smysl poslušnosti? Positivně - a negativně. Negativně tím, vydávají-li se rozkazy, jež těžko při dobré vůli splnit, nebo zákazy, které nemají zdravého smyslu. Proto světec zdůrazňuje stále lásku jako normu celého řádového života i spolužití s chlapci. Hlava kongregace má být srdcem kongregace. Závazné povinnosti, týkající se praxe lásky k bližnímu, na kterých se od prvních chvil Kongregace stavělo, musejí být brány ustavičně v počet, být takoruka vklíněny do salesiánského díla.

»Ne všichni mohou se postit a podnikat dlouhé cesty pro Ježíše Krista, ne všichni dávati štědré almužny, ale všichni mohou milovati. Stačí chtít to.« (Proslov k hochům při novéně r. 1856.) *Memorie V. 556*

»Buďte vždy hbití soudit dobře o bližním, a nemůžete-li jinak, posuzujte shovívavě, že mohli mít dobrý úmysl. Nevracejte se nikdy ke křivdám již odpuštěným. Čiňte dobře všem, špatně nikomu.« *Memorie VI. 694*

Říkal chlapcům, že by měli být každému vším, napodobující tak svatého Františka Saleského. »Pomozte mně zachrániti mnoho duší! Dábel pracuje bez oddechu, aby je zahubil, musíme pracovat neúnavně, abychom je zachránili!« *Memorie V. 634*

Smysl poslušnosti porušuje se - pozitivně - vzpourou, reptáním. Nejlehčí věcí na světě ze všeho je nespokojenost. Nestojí nás žádné sebepřemáhání. Rozleptává všechno. Ze života řádového třeba ji odhánět jako morovou nákazu. Světec vrací se k tomu znovu a znovu ve svých proslovech, konferencích i kázáních.

Roku 1876 vypráví na exerciciích v Lanzu svůj sen o filoxéře. Zdálo se mu, že je v jednom z největších sálů v Turíně, kde jej očekávaly velké zástupy řeholníků a řeholnic se vznešenou osob-

ností v čele, aby mu sdělili, že na závěrečném cvičení má promluvit o filoxéře. »Zlo se nešíří stykem, vzdálenost tomu brání. - Vítr (vítr reptání) je roznáší na zdravé révy. Ihned se jeví následky: ochabnutí vzájemné lásky, péče o duše, návyk zahálky, odpadávání dalších ctností, pohoršení.

Lék? Třeba extrémních prostředků. Nepomáhá vápenná voda ani podobné, protože vinice je zničena. Sotva vidíme chorobu na prvé rostlině, vytrhneme ji i s kořeny a vrhneme do ohně. Je-li již celá vinice zachvácená, zapálit celou, aby se zachránily další. Jestliže se v některém domě objeví filoxéra oposice proti představeným, pyšné zanedbávání řehole, rozklad povinností společného života, vytrhni z kořenů, ze základu takový dům. - Jak s domem, tak si počínej i s jednotlivcem. Někdy by se zdálo, že osamocený jednatel může se vrátit na dobrou cestu, ozdravět. Nebo by ti bylo líto zranit ho pro zvláštní lásku, již k němu máš, pro jeho zvláštní nadání nebo schopnosti, jež by byly k slávě Kongregace. Nechť tě takové úvahy nepřemohou.«

Memorie
XII. 478-9

Když kázal v Salicettu r. 1857 o reptání, pozval s sebou posluchače k výletu. Provedl je ulicemi, náměstími a dal jim vyslechnout, co se hovoří ve skupinách. Pak je zavedl do hostinců, kaváren, stájí, do domů, nechávaje je slyšet rozmluvy žen, pánů, sluhů a hlavně lenochů. Pak přešel k popsání osob, jež jsou předmětem pomluv a kritisek, a ukázal, jak většinou i činy lidí nejsvětějších jsou interpretovány zle. Nejhloupejší události dávají často pohnutku k povídačkám bez konce, které urážejí lásku. Z jeho popisu vystoupila »ošklivá a strašná figura reptala, zatím co ve světle soucítění ukazoval postavení toho, o němž se toho tolik mluví«. Na příkladech ukázal neblahé důsledky, které vznikají z posuzování bližního a citáty z Písem dokázal, jak je Bůh nenávidí. »Lidé plakali a smáli se při jeho důkazech,« provázených živou malbou osob a dialogů.

Memorie
V. 774

Roku 1877 má proslov ke klerikům: »Reptání vzniká z ohledu k lidskému mínění. Častokrát mezi druhy by se učinilo leccos dobrého, ale hned se myslí na to, co tomu řeknou druzí, a že se na to nebudou dívat v dobrém. - Proč tolik rozumování, jedná-li

se o poslechnutí? Dal nadřízený rozkaz? Dobře, vykoná se. Ale proč jej dal? Proč? ... Proč? ... A proč chodíte a hledáte proč? Dělejme svou povinnost, nadřízený udělá svou. Jestliže někdo začne mluvit zle o nadřízeném a censurovat něco, co učinil, a říkat, že je to třeba udělat jinak, nalezne se vždy druhý a třetí, kteří se k prvnímu sborem připojují a říkají věci ještě silnější, zvláště je-li mezi nimi někdo s řečnickou výmluvností. Tak se šíří nespokojenost mezi druhé a celý dům tím trpí.

Jen kdyby se jednalo o urážku Boha, zdvihněte hlasy proti nepříteli duší, křičte, že je tu vlk, aby neulovil kořist, a užíjte všech prostředků, abyste nepřítelé donutili k tichu. Tehdy je dovoleno reptat, dát výstrahu druhým chybučícím. Můžete-li, mluvíce, zabránit urážce Boha, učinite tak, učinite tak a budete mít zásluhu!«

*Memorie
XIII. 91*

Jednoho dne, vraceje se domů, potkal se světec s jedním svým mladým knězem, který mu začal rozprávět o různých věcech. Kritisoval všechno možné a také kázání jistého kněze.

»A ty jsi už kázal?« přerušil ho světec.

Kněz odpověděl, že ne.

»Tak počkej, až začneš sám kázat, a pak, budeš-li mít ještě odvahy, můžeš kritisovat Dona Bardessona!«

*Memorie
VIII. 752*

Úpadek řádů - říkal světec - zavinily zahálka, t. j. málo práce - hojnost jídel a pití - egoismus neboli touha po opravách, nechť už si říká jakkoliv. »Když podřízený nerad vidí to, co dělá nadřízený, nařiká na to a chtěl by to dělat jinak, a chtěl by taková opatření, jež se jemu líbí ...«

*Memorie
XII. 384*

»Nepracujete-li vy, pracuje ďábel. Nepřítel duší toulá se vždy okolo, pokoušeje se způsobit nám škodu. Vidí-li někoho nezaměstnaného, chce těžit hned z takové příležitosti ke svým záměrům. Vaše mysl nezabývá se ničím. - Ďábel hned zaměstná obrazotvornost, pak intelekt, tím si udělá cestu k vůli a z toho bědné pády« (1878).

*Memorie
XIII. 801*

»Ti, kteří krmí hříbě a mladého koně, čím je krmí a kolik mu dávají? Tažte se jich a uvidíte, co vám odpovědí. Řeknou: Dáváme jim málo sena, málo ovsa, jen co je nezbytné, ale ne víc. Protože jinak by zbujněli, přetrhli uzdu a neposlechli nikoho. -

Memorie
XII. 18 Totéž můžeme říci o těle. Dáváme-li mu nadbytečný pokrm, ztvrdohlaví a stane se vzpurným« (1876).

»Své tělo máme považovat za soumara, jenž má nést duši, protože pánu patří jezdit na koni. Ale běda, nechá-li tento pán příliš mnoho svobody svému soumaru! Živí-li se tělo příliš, pak chce ono poroučet, a dává-li se mu to, co žádá, duše zůstává pod ním: třeba přiměti pána, aby nosil soumara. V takovém případě není tělo už pomocníkem, ale překážkou. Nedopouštějme se této zvrácenosti. Každá věc má svoje místo ustanovené od Boha« (1878).

»Nezakazuje se bratřím vzít si někdy jablko nebo hrušku v zahradě, ale zapovídá se jim brát si je ze záliby. Je zahanbující vidět některé, kteří se krmí ovocem, jako kdyby zmírali hladem. - Zdržeti se je dobrým příkladem. - Nechodit nikdy na obědy mimo kolej, zásadně ne k rodičům našich hochů. Zkušenost učí, že se tím ztrácí úcta a dekorum, protože si všímají každého našeho pohybu a pán domu zkoumá, dovedeme-li se chovat ve společnosti. A i když neupadneme do nesnází při některých řečech málo moudrých, žádají se od nás různé úlevy, snížení pensí a podobně. - Don Rua, zotavující se, přijal v Trofarellu po tisíci pozváních dva obědy od otců našich chlapců, a stálo ho to dvě snížení pensí.«

Memorie
XIV. 843 »K zachování ctnosti královské (čistoty) třeba: pracovat a modlit se. Modlitba a umrtvování v pohledech, v odpočinku, v pokrmu a hlavně ve vínu. Nehledat pohodlí pro své tělo, ba odmítat je. Nemít k němu ohledů, vyjímaje z nutnosti, vyžaduje-li toho zdraví, jinak dávat tělu jen nejnutnější a nic více.« (Exercicie r. 1876.)

Memorie
XII. 470 »Kdo se zasvětil Pánu, dává mu darem všechny své vášně a zasvěcuje mu všechny své ctnosti. - Nemůžeme je snadno opatrovat pouze my sami, hlavně ctnost čistoty, střed, z něhož všechny ctnosti vycházejí, v němž spočívají. - Nezamýšlím vám zde malovat krásy této ctnosti. Nestačily by mi na to dlouhé konference mnoha let, ani tisíce sebehrubších svazků, kdybych vám chtěl citovat všechny příklady, jež se nalézají v Novém a Sta-

rém zákoně a vyprávět vám nespočetné zázraky, které činí Pán, aby ji zachoval svým věrným. - Čistota je drahokam, nejdrahoccennější perla, zvláště pro kněze a tedy pro klerika, jenž zasvětil svoje panenství Pánu« (1876).

*Memorie
XII. 15*

Přál si, aby Salesiány zvláště vyznačovala čistota, aby byla charakteristickým znakem Kongregace. »Budete-li milovat tuto ctnost tak jemnou, tak něžnou, budete jako andělé Boží. - Milujíce ji, budete mít v sobě svatou bázeň Boží, pokoj srdce. Žádné nepokoje, žádné výčitky svědomí více, ale velký vznos ve věcech, týkajících se služby Pána, a pohotovost, trpěti pro něho cokoliv« (1876).

*Memorie
XII. 244*

Don Cagliero vypráví, jak jeho výklad klerikům r. 1852 o prázdninách byl tak ohnivý a působivý, že pohnul všechny k slzám, a slíbili mu ostrážat ctnost tak krásnou až do své smrti.

*Memorie
IV. 477*

Co se týče salesiánské chudoby, byl »nejcitlivější«, píše Ceria. Když chtěl ředitel jeho ústavu v San Benigno dát záclony do hostinských pokojů a prefekt na to světce upozornil, udělal Don Bosco hned večer v San Benigno konferenci o chudobě, šacení a bydlení, »užívaje slov dosti silných a rozhodných«. »Důstojností řeholníka je chudoba,« řekl. Don Rinaldi, který tehdy jako klerik rozmluvě byl přítomen, poznamenal, že ani chudoba Kapucínů a řádů žebravých nezdála se mu tak strohá, jako ta, již chtěl Don Bosco.

*Memorie
XIV. 549*

Říkal chlapcům: »Chudobu třeba mít v srdci, máme-li ji praktikovat.«

*Memorie
V. 670*

Nechtěl myslet na zítřek, říkávaje, že by to bylo křivdou proti otcovské dobrotě Pána. Jeho zásadou bylo: vydávat jen z nejnutnější potřeby. Dovedl ocenit peníze dobrodinců. Bylo-li třeba velkých výdajů nezbytně, neodporoval, ale netrpěl, aby se kupovaly věci malého významu nebo snad zbytečné.

»Nezapomínejte, že jsme chudí, a tohoto ducha chudoby máme mít ne pouze v srdci a v odříkání se, ale ukazovat jej také před tváří světa. - Ježíš Kristus narodil se chudý, žil velmi chudě a zemřel nejchudší.« Vybízal, aby se nemilovaly »pohodlnosti«, aby se počítalo se vším, šaty, knihami a každým předmětem po-

*Memorie
V. 675*

třeby, aby se ničím neplýtvalo (na př. papírem) a nenavvykalo se nákladným zvykům. »Takové úspory umožní nám přijmout o jednoho chlapce více.«

Memorie
V. 682-3

Světnice prvních kněží oratoria byly malé komůrky s jednoduchou postelí, stolkem, jednou židlí a umyvadlem. Jako studovny museli užívat kněží studovny chlapců. »Čím více se dá tělu, tím méně se dá duši,« říkal se sv. Terezií.

Memorie
V. 683

»Pryč s každou marnivostí, s každou ctižádostí, s každou zjemnělostí. Žádné zvláštnosti ve spaní, v oděvu, v knihách. Trpme nepohodlí chudoby, jejíž slib jsme učinili či chceme činiti. Buďme ctižádostiví, ale v tom, jak zachránit duše svými oběťmi. Umrťování smyslů . . . očí v pozorování a čtení. Uspokojit se tím, co dává dům. - Nežádat nic, co nebylo nařízeno. - Trpět teplo, zimu, nepohodlí, nemoce, nedostatek některých věcí. - Dovést vše snášet a vyzývat druhé ke snášení všeho.« (Proslov kněžím a klerikům r. 1867.)

Memorie
IX. 355

Má rozkošnou poznámku o meditaci: »Kdo nemůže meditovat, protože je stále na cestách nebo protože mu to nedovolují různé záležitosti, jež netrpí odkladu, nechť dělá meditaci, již já říkám meditace obchodníků. Ti myslí na své záležitosti všade, kde jsou. Myslí, jak zboží výhodně nakoupit a prodat, na ztráty, s nimiž bude třeba počítat a jak je nahradit, na zisky skutečné a ty, jež mohou se předpokládat a tak dále . . . Večer, než ulehne, zkoumejme, jak jsme uskutečnili to, co jsme si umínili napravit, máme-li ztrátu nebo zisk. Bude to bilance duchovní.«

Memorie
IX. 355

Typické znaky Kongregace.

Roku 1862 vyprávěl světec na jedné konferenci svým kněžím sen, který vzbudil velký dojem. Zdálo se mu, jak vyzval své kněze mladíky, aby s ním vystoupili na vysokou horu, ne příliš vzdálenou, kde byla pro ně připravena bohatá hostina. Všichni dali se na cestu. Výstup byl únavný. Překážky nejrůznějšího druhu. Někteří začali odpočívat. Aby jim dodal odvahy, pustil se zrych-

leným krokem napřed, sám, a myslel, že také oni půjdou rychleji. Když se za čas obrátil, viděl, že je sám. Všichni se vrátili.

Sestoupil hned s hory a hledal nové. »Je to má meta - mé poslání. - Jak je mám naplnit? První byli vybraní, schopní, plní dobré vůle, ale ne vyzkoušení a ne mého ducha, nezvyklí na strmé stezky, na těsná pouta mezi mnou a jimi - a proto mne opustili. - Nemohu počítat než s těmi, které budu formovat sám.«

*Memorie
VII. 336-7*

»Práce na vytvoření základů Společnosti,« praví Ceria, »byla dlouhá a tvrdá. Vybírat lidi, pečovat o jejich vzrůst, ošetřovat je, učinit oddané sobě a svému dílu bylo prací nejméně třiceti roků. A jak často jeho naděje byly zničeny bolestnými opuštěními! Ale na konec sbíral plody své nepřemožitelné stálosti, a zvláště dvojí: jednolitost prvních členů mezi sebou a hlavou - a duch jednoty, jež jsme po nich zdědili.«

*Memorie
XIV. 9*

Roku 1875 řekl světec Donu Barberis: »Vy dokončíte dílo, které já začal. Já je zhruba nastínil, vy mu dáte barvy.

Jen abychom nezkazili, co Don Bosco udělal!

Ach ne! Hle: já nyní dělám hrubý náčrt Kongregace a nechám těm, kteří přijdou po mně, aby ho udělali krásnější. Nyní je to zárodek. - Sám si vzpomeň na tolik věcí, když jsi přišel do oratoria, jež nyní jsou zlepšeny.«

*Memorie
XI. 309*

»Kongregace neučinila kroku, jenž by nebyl vyplýval z nějakého nadpřirozeného zásahu. Ani změny, ani zdokonalení, ani vzrůst nebyly než následkem rozkazu Pána. A proto myslím, abychom si nevšímalí soudu lidí. Co na tom, mluví-li se o tom neb onom dobře nebo zle? - Je nutno, aby díla Boží se prohlásila« (1876, konference Salesiánů).

*Memorie
XII. 70*

V konferencích vléval do druhých hluboké přesvědčení o svých podnicích a svém díle, že jejich kořeny mají tajemné impulsy nebeské. Nezlomitelná jeho pevnost prýštila ze znalosti vůle Boží. »Hleďme pracovat mnoho, abychom mohli činit mnoho dobra. Nechť si druzí říkají, co chtějí. Věřte mi, všechny uspokojiti nelze. Je to prostě nemožné. Mohu vám říci, že vždy bylo mým nejlepším úmyslem neznepokojovat nikoho, ale vždy se mi stalo, že všechny nebylo možno uspokojiti. Pracujme proto bystře, dělej-

me, co můžeme, a dělejme všechno, co můžeme. Ostatní nechme mluvit. A nestarejme se, co by tomu druhí mohli říci. My mluvíme vždy o všech dobře» (1875, konference Salesiánů).

Memorie
XI. 169

Tehdy také líčí, jak při zakládání kongregace třeba projít třemi stadii. V prvním jmenuje Svatý Otec nadřízeného. To je předběžné schválení kongregace, a nadřízený má moc ustanovit si společníky (soci), u nichž může počítat se skládáním slibů. »Tím byl pro nás v kořeni rok 1841, kdy Don Bosco začal otvírat oratoria a hledat druhy, kteří by mu pomáhali. Byl podporován arcibiskupem turinským, aniž by dosud byl měl určitého cíle.

Toto prvé stadium mělo svoji přirozenou sílu až r. 1858, roku, v němž šel po prvé do Říma a mluvil se Sv. Otcem o zřízení Kongregace. Toto první a nejobtížnější stadium mělo svůj rozvoj až r. 1864, když Sv. Otec ústav pochválil a dal svolení k věčným slibům řádovým.«

Memorie
XI. 168

Vývoj Kongregace byl těsně spjat s rozvojem oratoria: jedno drželo druhé. Tajemství oratoria napočítal světec r. 1875 sedm: 1. Chlapci byli chudí, drženi zdarma nebo za nepatrný poplatek, a věděli, že nebudou-li dělat dobrotu, budou posláni domů. 2. Učili se jednat na základě svědomí a ne ze strachu před tresty: jejich velká účast při svátostech. 3. Všichni okolo nich byli jednotného ducha (z Kongregace). 4. Řada jednotlivých sdružení podučovala činnost lepších chlapců. 5. Měli velkou důvěru k představeným, kteří byli stále mezi nimi. 6. Mocným prostředkem výchovným a sjednocovacím byly večerní proslovy, přizpůsobované událostem a době. 7. Velká rozmanitost zábav, veselost, zpěv, hudba, hry a volnost v nich.«

Memorie
XI. 222

»Čeho třeba Kongregaci?

Memorie
XII. 53

Moudrosti a vědění, dovést předvídat a dovést zařizovat.«

»Jdou-li věci dobře, není je třeba měnit pod záminkou zlepšování,« brzdí nepokojné reformátory.

Také hájí zásadu soběstačnosti: »Není nám třeba vypůjčovat si od druhých rozumy, ale je-li druhým líbo, mohou přijít a brát od nás.«

Memorie
VII. 227-8

Byl proti tomu, aby se na příklad v salesiánských školách uží-

valo knih jinde tištěných, když Salesiáni měli a vydávali vlastní. »To je špatný vkus, bláznovství, urážka. Nechť naši chlapci a žáci poznají dobře naše!«

*Memorie
VIII. 229*

Byl na stráži, aby se chlapci nepřetěžovali pobožnostmi. Když byl učiněn na první generální kapitule dotaz (1877), zda by nebylo vhodné, aby se dávalo v ústavách každý večer požehnání Nejsvětější Svátostí, odmítl to, protože každý chlapec měl sám možnost k jakékoli pobožnosti vlastní, a jednalo se o mladíky, kteří většinou odcházeli ze škol do světských povolání. Mnozí přicházeli z rodin nábožensky vlažných, ne-li Církvi nepřátelských, a nechtěl dávat »zlým mnoho příležitostí k odporu proti oratoriu a Kongregaci. - Všichni měli oči na Salesiánech, nechť už se jednalo o jejich soukromí či veřejné vystupování.«

*Memorie
XIII. 283*

V době, kdy se studoval každý prostředek, jak rozbít náboženské citění a zničit svaté instituce, kdy se bralo kněžím právo výchovy a stále se přeměňovala školská organizace a vyučovací programy - aby kněží, navyklí na staré systémy, nemohli se přizpůsobit moderní době, byly by se staly salesiánské ústavy rychle terčem všech výpadů nepřátel. »Máme co činit s duchem století, mocným nepřítelem a rafinovaným zlem. Je absolutně třeba nedávat mu podnětů k výpadům. V té chvíli, kdybychom s ním začali bojovat otevřeně, jak se říká s mečem pádným, byli bychom rychle odhozeni a znemožněna nám každá práce. Držme se vždy zákonitosti. - Přizpůsobme se moderním požadavkům, zvykům a zvyklostem různých míst, jen když se nebude nic dělat proti svědomí. Než se pouštět do zápasu se světskou autoritou, trpme raději křivdu, kde máme pravdu. - Tak budeme rádi viděni, nechají nás pracovat, což je nejdůležitější, a přece neučiníme ničeho proti svědomí.« (Řeč na gen. kapitule r. 1877.)

*Memorie
XIII. 283*

Také si světec nepřál, jak někteří navrhovali, aby v každé ložnici chlapců se zapalovalo věčné světlo před soškami mariánskými. »Co řekne zlý člověk, který navštíví naše domy a spatří ve všech ložnicích oltářičky? - Snažme se vtisknout, pokud můžeme, náboženství do srdce všech, a vtisknout je tam co nejhlouběji, ale s nejmenší nápadností, jež je možná. A jako ve věcech,

jež jsou nutny, netřeba dbát na nikoho, tak v těch, jež nejsou nutny, vyhýbejme se jakékoli manifestaci, jež by nás činila příliš nápadnými.« (Tamtéž.)

*Memorie
XIII. 284*

Kdosi se ptal, má-li se chlapec pokřizovat, než se zakousne do svého chlebičku při odpolední svačině na dvoře. Světec řekl: »Pokřizovat se je jistě nejlepší zvyklostí. Ale co řeknou zlí, když uvidí doma hochy křizovat se při každé příležitosti? Vidí-li nás tak činit u oběda, neřeknou nic, vědí, že to katechismus předpisuje každému dobrému křesťanu a nijak je to neudiví. - Ale v místech, kde není zvykem křizovat se před každým jídlem, nezavádějme toho. Zejména nenaléhejme na to u chlapců našich ústavů. Mnozí z nich mají rodiče méně než nábožné. Uvidí-li, že hoši dělají kříž před obědem a po obědě, snad to strpí. Kdyby to viděli i před svačinou, následovaly by dotazy. Mnozí by nám neposlali více chlapce do koleje: Dělají z nich příliš svatoušky, řekli by.« (Tamtéž.)

*Memorie
XIII. 285*

Učitelé noviců Donu Barberis dal světec dvě rady jako praktické normy pro dobrou formaci svých žáků. Byl mezi nimi jeden, jenž se nechoval právě dobře, ale dělal se velmi zbožným a chodil k svatému přijímání pravidelně a častěji, než vyžadovala Řehole. Světec řekl novicmistrovi: »Pouhá návštěva svátostí není ještě známkou dobroty. Jsou takoví, kteří se sice svatokrádeže nedopouštějí, ale přijímají s velkou vlažností. Také jejich změkčilost ducha nedopouští, aby porozuměli celé důležitosti svátosti, k níž přistupují. Kdo nechodí k přijímání se srdcem prázdným světskosti a nevrhá se velkodušně v náruč Ježíšovu, nenese plody, jež (theologicky) jsou účinkem svatého přijímání.«

*Memorie
XI. 278*

V jiném případě, kdy jednalo se o mladíka puntičkářského, ale nadaného, pevného charakteru a schopného dobra, jak jej jeho novicmistr charakterisoval, světec neradil, aby se mu povolilo to, oč žádal. Tvrdohlavě stále naléhal na dispensi od určitého studia literárního. »Ne!« řekl světec. »Můžeš mu osladit svůj odpor a nikterak ho znepokojit, a ukázat mu, že si příliš nebéřeš jeho tvrdohlavost a přičítáš ji lehkosti mládí. Ale stůj pevně na tom, že chceš, aby provedl to, co žádáš. V tom neustupovat: jinak,

když složí sliby, třeba s takovými jednat v rukavičkách, a nechat jim volnost v jejich rozmarech, nebo poslat je pryč.«

*Memorie
XI. 279*

Jeden ze světcových žáků v koleji Valsalice, hraběcí synek, tázal se při vystupování, neměl-li by se dát zapsat do právě vznikajícího spolku Katolické mládeže. Světec chvíli přemýšlel, pak řekl: »Ne! Chceš vstoupit do diplomatické služby a můžeš tam udělat mnoho dobrého. Kdybys se dal zapsat, narazil bys na mnoho překážek.«

*Memorie
XIII. 685*

Také byl světec proti tomu, aby Kongregace přijímala úkoly, jež přímo nesouvisely s jejím cílem. »Máme již příliš mnoho věcí v rukou, než abychom směli hledat ještě jiná zaměstnání. - Je pravda, že vše má za konečný cíl větší slávu Boží. Je však také pravda, že musíme dbát nejprve o výchovu mládeže a není dobré žádné zaměstnání, které nás od toho vzdaluje. Není dobře nechat jít ústav špatně, aby se mohlo jinde kázat a zpovídat.«

*Memorie
XIV. 284*

Ve všem, co se týkalo nádhery kultu, byl Don Bosco až marnotratný - jako každé velké věřící srdce. Chrámy, které stavěl, chtěl velké, dával je bohatě zdobit, a nebál se nákladu na ně, říká, že Bůh se postará, aby byly zaplacený.

Církevní slavnosti ve Valdoccu chtěl mít vskutku církevními svátky s celým leskem. Zval k nim význačné církevní hodnostáře. Velkolepá svěcení slavností církevních stala se odkazem Kongregaci. Salesiáni dovedou přivábit do kostela věřící všude, kam přijdou.

Věděl, jak je důležité, aby Bůh nebyl oddělován od lidského života pedantickým racionálním. Šel v tom vstříc i temperamentu románskému, jehož sám byl tak pln: činit ze svatyní místa kultu srdečného a slavnostního.

Pozorujeme-li kostel oratoria v Turině za polední nebo odpolední přestávky, vidíme, jak sem volně vbíhají chlapci - někdy na kratičkou chvíli - dotknou se lehce rukou kříže, pokleknou u svatostánku, pomodlí se u některého oltáře. Potom odbíhají zase ke své hře. Do prostor chrámových zaléhá zvenku smích chlapců, vlny jejich rekreace dorážejí až na kostelní brány. Je to pro ně stále domov - tu i venku. Zde, v chrámě, je to náruč

Boží, do níž se třeba dobře vrhnouti, aby bylo možno dobře se opřít o náruč domova.

Pro otvírání nových ústavů citoval Salesiánům slova Pia IX.: »Máte-li dobrého kněze nebo dobrého klerika, s nímž můžete počítat, a jemuž zcela důvěřujete, beze všeho otevřte nový dům.« Když říkal světec papeži, že ne v každém jeho ústavě jsou žáci dosti učenliví a disciplinovaní, Pius IX. řekl: »Nezáleží na tom, neuděláte-li z nich novice. Ale uděláte z nich dobré křesťany,

Memorie
XIII. 267 vyučené v zákoně Božím.«

Hochy, kteří ještě neměli stanovený věk, ale měli zájem o Kongregaci, zapisoval jako aspiranty. Neradil však, aby se jim svěřovaly různé úkoly v domě, jako v kuchyni, v jídelně - pokládal to za věc »nejnebezpečnější«. »Raději bych sám čistil jídelnu, než svěřil nezralému chlapci dozor nad její čistotou.«

Memorie
XIII. 267

Memorie
XIII. 258 Přeje si, aby »ředitel dělal ředitele, to jest, nech pracovat druhé, bdi, rozhoduj, ale sám ruku k práci nepřikládaj.« (První gen. kap., 1877.)

»Kdy se salesiánským domům daří?« klade otázku a hned zodpovídá: »Když nadřizený má často zavazadlo v ruce, jako vyložený cestovatel (come un commesso viaggiatore).«

Memorie
XIII. 204

Nepřeje si žádné ztrnulosti ve vymezování jednotlivých úkolů: »Pomáhejte si vzájemně v práci. Neříkejte nikdy: týká se to druhého, ne mne. Vidí se někde nějaký nepořádek, bylo by mu třeba zabrániti a chybí asistent. Nebuďme lhostejni pod záminkou, že nejsme povinováni dozorem, ale řekněme: Nyní jsem asistentem já.« (1876.)

Memorie
XII. 606

Aby upevnil ducha jednoty mezi ředitelem domu a jeho spolubratry, zavádí měsíční vyúčtování (rendiconti). »Je to hlavní klíč pro dobrý chod domů. Obyčejně v těchto vyúčtováních spolubratři otevrou svá srdce, řeknou všechno, co jim dělá těžkosti a oznámí, je-li nějaký nepořádek. Je to nejúspěšnější prostředek pro nápravy, i přísné, aniž by koho urážel. Dělat nápravy, když už se něco stalo, je věc nebezpečná. Člověk je rozpálen svou myšlenkou, nepřijímá nápravu v dobrém, a také my jsme náchylni dělat vše v jakési vášni. Ale provedeme-li vše mírumilovně,

s tím úmyslem lásky, jak je tomu při „vyúčtováních“, ukáže se vinníkům jasně zlo, jehož se dopustili, a uznávají povinnost nadřízeného, aby bděl nad jejich chybami, mohli se jich vystříhat a měli tak ze všeho prospěch.«

*Memorie
XI. 346*

»Každý ředitel nechť si připomene, že se má vždy ptát na tyto dvě věci: Nejprve, nenalézáš na svém místě něco, co se ti zdá protivné a co by mohlo zabránit tvému vytrvání v povolání? - Za druhé, je třeba něco učinit nebo něčemu zabránit, aby se předešlo nepořádku nebo nějakému pohoršení v domě?«

»Vystříhejte se však pozorně, nevstupovat při tom do věcí svědomí. Vyúčtování se týká věcí vnějších. - Kdybychom se začali dotýkat věcí svědomí, zaměňovali bychom vyúčtování se zpovědí.«

*Memorie
XI. 355*

Salesiánský novoroční dar zavedl světec, aby upevnil v myslích všech určitou myšlenku, jež se mu zdála zvláště působivou a nutnou. Nejprve psal pro každého zvláštní. Vyrůstáním Kongregace se kolektivisoval a vztahoval se i na spolupracovníky. Bylo to krátké duchovní heslo, jakási stručná výzva.

Tak pro rok 1878 vyjádřeno jedním slovem: jednota. Blíže vysvětleno: »Jednota mezi chlapci, mezi nadřízenými a žáky a hledání prostředků, jež jí napomáhají. 1. Účast na svátostech. 2. Povolnost představených. 3. Podrobování se podřízených.

Hledět se vyhýbat všemu, co jednotu porušuje, každému osobnímu sporu, vyhýbat se špatnému mluvení o bližních, vyhýbat se zvláštním přátelstvím.«

*Memorie
XIII. 767*

Světec nikdy nehnal věci do nějaké strohosti ideové nebo náboženské: nebyl ani ideologem, ani náboženským fanatikem. Svým kněžím, klerikům a chlapcům říká: »Viz« - to jest pozoruj, všímej si - »a dělej, co můžeš.«

*Memorie
VIII. 227*

Cvičení dobré smrti (měsíční, spojené se zpovědí) je také pro ducha světcova typické: předchází i zlu smrti.

Jako je celý duch jeho Kongregace duchem předvídání, duchem obezřetnosti, tak toto cvičení, jemuž jsou podrobeni všichni členové Kongregace i všichni žáci ústavů - připomíná, že je třeba alespoň na chvíli ze života odejít, abychom lépe se přidrželi jeho

smyslu. Zpověď a zpytování svědomí, které se konají, mají být »jakoby byly poslední v našem životě«. Vstoupit do hrobu, v němž života zapomeneme, abychom mohli vstát do Slávy, v níž ho uchvátíme.

Také láska světcova k duším v očistci projevila se v životě Kongregace a ústavů salesiánských. Při smrti žáků, dobrodinců nebo členů jejich rodiny žádal modlitby celé komunity, společné přijímání. Zvláštní modlitby za zemřelé konají se měsíčně při cvičeních dobré smrti, a v poslední den karnevalu. Ve svátek Všech svatých recituje se v kostele za zemřelé celý růženec. Měl-li přijít svátek, kdy bylo možno získat plnomocné odpustky pro duše v očistci, vždy to světec ohlašoval.

Namáhal se také v četných proslovech a kázáních přiblížit žákům obraz očistce, jak jej dává Církev, a napsal r. 1857 knihu o očistci a jeho útrapách ve formě dialogu s protestantskými kněžími. (Due conferenze - intorno al Purgatorio e intorno ai suffragi dei defunti.) Chlapcům často naznačoval, že nejopuštěnější člověk je ten, za něhož se nikdo nemodlí.

Typický znak Salesiánů najdeme také v názoru na almužnu, praktikovaném Kongregací. Opakoval často Salesiánům křesťanský názor na almužnu: že poctívá dárce, že mu činí velké duchovní dobrodiní - a aby si to vštípili jako základní zásadu při posuzování věcí. Jejich dílo bylo odkázáno na almužnu úplně, možno říci absolutně.

A právě tím mělo charakter ryze křesťanský. Přimějeme-li člověka k milosrdenství, učinili jsme mnoho pro jeho duši. Také s almužnou milosrdenství se zcela jinak hospodaří, než s nahromaděnými kapitály: je to kapitál Boha!

Nikdo neznal tak dobře jako světec míru všech ponížení, jimiž je provázena almužna - pro toho, kdo prosí. Celý svůj život navštěvoval, hledal a přijímal mecenáše. Byli to lidé nejrozumnějších povah a vrstev: někteří mu dali statisíce, jiní jen několik centesimů, ale v průplavu salesiánského díla všechno našlo své dobré místo. A možno říci, že jeho dílo zabezpečili právě tak chudí, jako bohatí dárcové.

Jakkoli byl vždy velkodušný k druhým, na sobě úzkostlivě šetřil a přál si, aby Salesiáni vždy šetřili na sobě. Sám nikdy neodešel z domu, kde byl pohoštěn, aby neobdaroval služebnictvo, a právě tak velkodušný byl vůči každé službě, kterou mu prokázali chudí lidé.

»V Evangeliu není psáno, zanechte při smrti, co vám přebývá, *Memorie XIV. 258* chudobným. Ale dávejte, co vám přebývá, chudobným!« - »Někteří myslí, že dávat almužnu je rada a ne příkaz. Domnívají se, že dost učinili pro svou spásu, když nenakládají špatně svým majetkem. To je zhoubný omyl, který znemožňuje tolik dobrých děl ve světě a stahuje mnoho duší do věčné záhuby. - Nač Pán Ježíš Kristus řekl, že je snadnější velbloudu projít uchem jehly než bohatci ke spáse, jestliže jeho srdce ulpí na bohatství a o chudé se nestará? Je-li třeba to tak říci, takový nehřeší proti spravedlnosti, ale hřeší proti lásce. Jaký však rozdíl je v tom, jít do pekla pro nedostatek spravedlnosti, nebo pro nedostatek lásky?

A že pomáhat potřebným není radou, ale rozkazem, vysvítá jasně ze Svatého Písma. Ve Starém zákoně řekl Bůh: chudobní nebudou chyběti na zemi tvého přebývání, a proto ti poručím otevřít ruku chudobnému a potřebnému (Deut. XV., 11). Božský Spasitel, mluvě o almužně, užil slova v rozkazovacím způsobu: Quod superest, date eleemosynam! (Luk. XI., 41.) Dejte almužnu z toho, co přebývá! A aby nikoho nenechal v omylu o této věci, prohlásil, že v den soudný povolá k věčné vládě ty, kteří činili na zemi díla lásky a odsoudí do pekla ty, kteří se jich zřekli.« (Mat. XXV., 34-36.) Jindy řekl: »Ne ten, kdo mi říká Pane, Pane, vejde do království nebeského, ale ten, kdo činí vůli Otce mého, jenž se nespokojuje slovy, ale žádá dobrá díla. (Mat. VII., 21.) Proto apoštol sv. Jakub píše, že víra ke spáse nestačí, není-li spojena s díly, a praví, že víra bez skutků je mrtva: Fides sine operibus mortua est. (Jak. II., 20.)« (Promluva na konferenci v Borgo S. Martino, 1880.)

Světce pochválil boháče, který praktikoval výrok Páně »dejte almužnu z toho, co přebývá« - až do skrupulosnosti. Protože měl

*Memorie
XIV. 546*

četnou rodinu, Don Bosco mu řekl, aby se mírnil v dávání almužny oratoriu, ale ten odpověděl: »Vím, že se slovy Páně, že snáze je projít velbloudu uchem jehly než boháči do království Božího, nelze žertovat. Chci se spasit. Proto je mi třeba odpoutávat vždy více své srdce od pozemských věcí. Vidím však dobře, že kdo se ztrácí v rozpočtech, týkajících se vlastní osoby, nalézá vždy nutným dávat sobě a svým, a nezbývá mu ničeho přebytkového pro druhé. Čím je člověk bohatší, tím více vydává, aby udržel reprezentaci vlastního stavu. Tím více se stará o přítomnost i budoucnost a má vždy co pořizovat tu i tam. Ale všechny tyto potřeby jsou záminkami, přicházejícími ze srdce, připoutaného k bohatství.«

O dávání almužny mluvil světec na první gen. kapitule r. 1877. Doporučuje Salesiánům, aby podporovali zvláště chudé cizince, protože obvykle nemají známostí - a jsou proto vždy ve větším nebezpečí než obyvatelé domáci.

»Třeba mít také zvláštní ohled na chlapce a lidi žebrající. Jdou-li žebrať, jsou silní a zdraví, donucuje je k tomu skutečná potřeba. Kdyby nebyli křesťany, vrhli by se na zlodějství a nebylo by neřesti, již by nehověli, když by se dostali na zlou cestu. Jsou-li to chlapci, jsou nám již tím více doporučení, jednak pro naše poslání, jednak pro nebezpečí, jemuž budou vystaveni po celý život, dostanou-li se na cestu neřesti, neboť ta je vždy před nimi, protože nemají dost pevných základů.

A jedná-li se o dívky, tu třeba pomoci okamžitě, se vši láskou a blahovůlí co největší. Není snad na světě lidí, vystavených tak nebezpečí nemravnosti, jako chudé a opuštěné dívky. Raději bych jim dal svou část oběda, kdybych nemohl nic jiného, abych je vytrhl z nebezpečí. Nechť se neříká, že toho nemají potřebí a že jsou snad již zkaženy, všem neřestem propadlé. Nepřicházely by prosit o naši pomoc, kdyby jim jí nebylo třeba. - Aspoň pro tu chvíli možno je vytrhnout z nebezpečí. A to už je velká věc! Nechť se neříká všeobecně, že ti, kteří žádají almužnu, nejsou potřební. Bída za našich dnů má velmi rozmanité formy, což se zvenku ani nevidí, a rodiny, které se zdají žít v pohodlí, jsou čas-

to hodny naší soustrasti. Jak často mne žádají o pomoc lidé dobře oblečení, na veřejných místech, a často jen o kousek chleba! A proto, máme-li to málo, co můžeme jim dát, dejme, abychom setřeli svou útechou slzy, nedobrovolně jim padající z očí!«

*Memorie
XIII. 275*

Máme-li shrnouti typické znaky Kongregace, možno opakovat s jejím historikem Ceriou:

podivuhodná pružnost (mirabile elasticità), schopná přizpůsobit se všem moderním potřebám, všem vládám, všem podnebím světa,

vhodné způsoby propagandy, t. j. pohyblivost, spolupráce s laiky, čímž světec předešel dnešní katolickou akci, propagace dobrého tisku,

získávání kněžských povolání,

kněžský apoštolát bez pout politické služebnosti,

přivábění věřících praktikováním častého přijímání svátostí a krásnými a slavnými obřady, jimiž formy Církve respektovány až do skrupulosity,

duch přísný v zásadách, ale láskyplně snášlivý v jednání (uno spirito francamento ortodosso nei principii),

a rozšíření myšlenky misionářské.

*Memorie
XIII. 8*

Stručně shrnuto: pružnost, pohyblivost, zabezpečená správným předvídáním - a ohnivým praktikováním toho, co je podstatou umění života křesťanského. Pravá míra a skutečná universalita ducha, zřejmá lidovost Kongregace, pro niž intelektuálové ne našli dosud dost svého obdivu.

Světec odstranil, pokud mohl, Kongregaci všechny překážky s cesty, jež předvídal, aby její vnitřní síla mohla vyrážet novými a novými ratolestmi. A protože umění života křesťanského je uměním lásky, vtiskl jí především tento znak jako svou ohnivou pečeť.

Když vyprávěl světec r. 1876 při závěru exercicií svůj sen, který měl o Kongregaci - Ceria jmenuje ho »nejinstruktivnějším ze všech« - kreslil Kongregaci perspektivy, jež se na první pohled mohly zdát přehnané - a jež se uskutečnily všechny.

Zdálo se mu, že všichni jdou z Lanza do Turina. Spatřil osobnost

(sv. Františka Saleského), která ho vyzvala, aby vystoupil na kámen, s něhož spatří triumf Kongregace. Jaký nesmírný pohled objevil se jeho očím! Pole, na němž stál, zdálo se rozestřené do všech konců světa. Viděl lidi všech barev, krojů, národů. Bylo jich tolik, že nikdy ani netušil, že by kde mohli být. Začal se dívat zpředu. Byli oblečeni jako Italové a poznal v nich mnohé známé Salesiány. Přicházeli stále noví a noví. Za nimi viděl Sici-liány, pak národy z Afriky, a když se obrátil, spatřil národy zcela neznámé. Obracel se do čtyř směrů: všechny tyto národy vedli Salesiáni.

»Všechno, cos viděl, je žeň, připravená Salesiánům. Vidíš, jak je nesmírná? Toto nesmírné pole je polem, na němž budou pracovat. - Horizont se rozšiřuje a neznáš těch, jež vidíš. To znamená, že nejen v tomto století, ale i v následujících budou Salesiáni pracovat na vlastním poli. Víš, za jakých podmínek se to stane? Dej hlásat slova, jež budou vaším hlavním znakem, vaším hlavním heslem: práce a umírněnost dají kvést Kongregaci. (Il lavoro e la temperanza faranno fiorire la Congregazione.) Vysvětluj je, opakuj, zdůvodňuj. Střízliví buďte a bděte! Sobrii estote et vigilate!«

*Memorie
XII. 468*

Sen je dlouhý a vysvětluje dopodrobna příkazy týkající se vnitřního života řádového. Jejich duchovní rysy dají se vyjádřit vskutku dvěma slovy: činnost - umírněnost.

Co se míní touto umírněností - střízlivostí - a jak má vypadat činnost duchovního člověka, to vykládal vlastně celý život světce sám. Ale měl učitele, jehož postavil jako vzor a vůdce své Kongregaci, a dal jí dokonce i jméno po něm, a k němu třeba jít o odpověď na podrobný výklad.

Svatý František Saleský, prohlášený Piem IX. za učitele církevního, byl svatému Boscovi autoritou, jíž si přál jako vůdčí pro svou Kongregaci. Pokusíme-li se proniknout do ducha tohoto světce, poznáme, že vskutku tento učitel má těsné styčné body se svým žákem především ve dvou věcech: jako učitel lásky k Bohu a bližnímu - a jako vůdce v duchovní životosprávě, jejíž hlavním rysem je »mírnost«. Duch míru a míry - neboť pravá

míra života může být jen plodem míru duše. - Mít mír duše je nejvyšší stupeň života vnitřního, odkaz Spasitelův jeho učedníkům: Pokoj svůj dávám vám!

»Ti, kdož se nad zlem rozhořčují, bojují s ním,« řekl svatý František Saleský. »Mírní nad ním vítězí. Svatý Pavel nás učí ne proti zlu pouze bojovat, ale vítězit nad ním.« (List sv. Chantal, 1605.)

8. Protektor

*Amor meus pondus meum.
Moje láska je vahou všeho.
Výrok sv. Augustina.*

Hlasy o svatém Františku Saleském.

*Memorie
XVI. 185-6*

Roku 1883, když byl svatý Jan Bosco v Paříži, přál si vidět sochu Panny Marie, před níž se svatý František Saleský modlil známou modlitbu Pomni, ó královno, aby unikl několikaměsíčnímu pokušení zoufalství, jež se ho zmocnilo v době jeho studií v Paříži. Tato modlitba rázem smetla všechny jeho vnitřní rozpory: vstal k plnému životu duše.

*Bul. Sal.
janvier
1934*

Svatý Bosco navštívil klášter Sester sv. Tomáše z Villanovy, v jehož kapli socha byla (St. Etienne des Grés), sloužil tam mši a pak zapsal ji do registráře v sakristii s přípisem: »Kněz Jan Bosco, představený Zbožné společnosti salesiánské, doporučuje svatému Františku Saleskému jako patronovi všechna svá díla.«
(»Recommande à saint François de Sales toutes ses Oeuvres, dont saint François est le patron.«)

Kudy půjdou Salesiáni, půjde s nimi jméno tohoto světce. Je protektorem jejich díla, jako byl duchovním protektorem zakla-

datele jejich Kongregace. Svatý Jan Bosco byl k němu přiváben hlubokou a vnitřní příbuzností, již se dosud věnovalo málo pozornosti - ale která je nicméně podstatná a pro dílo salesiánské prvořadě důležitosti.

Spirituální příbuznost obou je tak nápadná, že při konečném vážení a srovnání obou duchů sbíhá se až do totožnosti, a možno v tomto případě doslovně říci, že jeden světec jakoby dokresloval druhého. Rozdílů ve struktuře ducha není, jakkoliv mají oba světci svou genialitu zcela individuální. Ale doba, jež je dělí, a země, v nichž žili, daly každému jeho odlišné břemeno času - to, co každý světec musí za druhé zaplatiti.

Svatý František Saleský (narozen r. 1567, zemřel 28. prosince 1622) vystupuje po největším rozmachu protestantismu.

Ženeva Kalvínova, již měl vládnout jako biskup - byla pro něho více než symbolem průrvy, již duch, vytržený ze svých bohatých kořenů víry, hnál se do všech extrémů, ať už to byl vyprahlý racionalismus heretiků, nebo mrazný pesimismus jansenismu, nebo renesanční zbujení větších a menších Rabelaisů šestnáctého století.

Zesvětštělé kněžstvo živilo tento odboj duchů proti jednotě Církve právě tak, jako literatura a filosofie - a především: život společnosti feudální. Život náboženský se považoval za privilegium klerků - a jejich povinnosti viděny především v kultu, nikoli v živém styku s dušemi. Náboženské formy zdály se lidem závažnější než to, čemu sloužily. Smysl křesťanství byl přístupný spíše duším prostým než společnosti, která žárlivě střežila každý odstín hierarchický a theologický.

Lze si představit, jak revolučně muselo působit vystoupení biskupa »prince ženevského«, který volá po přirozenosti a plnosti náboženského života - a mluví ke každému jako pravý pastýř: k dvorním dámám i chudákům malého městečka provinciálního, k vojákům, k dětem, ženám špatné pověsti, k řeholníkům. Byl pro každého přitažlivě živý a jen několik lidí zpozorovalo, že pod jeho teplým, lidským pohledem, jež měl spravedlivě pro každého, stoupá strmý duch do výšek, jež nejsou pro každého.

Duše poznávaly rázem, že tento kněz a biskup mluví jejich řečí - řečí v jejich srdcích zakletou: dotýkala se života se zázračnou lehkostí a jemností a zmocňovala se duší téměř nakažlivě. Co se nevidělo - a co uniklo i mnoha pohledům velmi bystrým - bylo, že pod zázračnou průsvitností jeho ducha jsou hloubky, jichž dna nebylo možno dohlédnout. Mátl čirou průzračností, jež se zdála tak prostá a pro niž lidé rafinovaní nemají vůbec chápadel. Jako jeho pohled, o němž Rivière praví, že byl jiskřivý a zastřený v zápětí, tak jeho duch skrýval v sobě zářivou průzračnost s neproniknutelnou hloubkou.

Vie, 19

A jen proto nezrodil se dosud interpret, který by byl schopen pravdivě zachytit tuto fysiognomii vždy tak unikající... Má sourodé duchy mezi svými vrstevníky, kteří ho chápali a zbožňovali: cítíme, jak silné muselo být kouzlo, které k němu přivábilo biskupa Camuse, jemuž H. Brémond vzdává chválu geniality - a vidíme na svaté Chantal, jeho duchovní žákyni, jak dovedl zabírat duše až do jejich nejvnitřnějších záhybů.

Všichni interpreti, kteří přicházejí později, nemají již dosti ducha, aby ho změřili. Je příliš velký pro každého portretistu, který není schopen ho v sobě přepodstatnit. Svátá Terezie by řekla: »Bloudí mnozí, chtějí-li pochopit duchovní život, jehož nemají.« Svátý František Saleský se nedá vykládat: je to duch tak dynamický, tak nabitý akcí spirituality, že kdo se v něj nevrhá, aby se jím dal nést, marně jej měří svými intelektualistickými měřidly. Tento světec především není pro náboženské platoniky. A za druhé, nemaje v sobě nic statického a vyhlíží tak zcela staticky - téměř bez pohybu, mate každého, kdo se nevyzná v tajemstvích duchovních přepodobňování. Jako motýl je nerozeznatelný od listu, na němž sedí, a má svrchované umění zdát se všedním, které poděsilo Huysmanse.

Je z největších znalců života. Kdykoli zazní jeho řeč - tak nádherně přirozená - a měkká při nejtvrdších úderech na skutečnosti - protéká v ní život - zdá se nám, že na dosah naší ruky. Jak se uměl dívat do jeho bohaté tkáně svatý biskup! Jak uměl naslouchat podzemnímu hukotu života při věcech zdánlivě tak

prostých! Jeho »velké oči, pozorné a sladké«, jak praví Riviére, *Vie*, 19 jsou plny harmonie Božího světa: hradní kuchyň, v níž jako hoch pojídá svůj horký koláč, přímo z pece, čeledníky, kde naslouchá hovorům rodného Savojska, řeč lovců, včelařů, sedláků, vojáků, dětí - všechno je v něm jako živá tónina, s pohybem stromů, zvuky lesa, s letem ptáků, batolením kuřátek. Jaký silný, bezprostřední vztah ke všemu!

Nepotlačuje nikdy ničeho z této nádherné hudby života, již přeladuje ustavičně do tóniny vyšší. Je to vždy plnokrevný spisovatel. Byly doby, kdy se censurovaly celé pasáže z jeho děl, protože lidské prostřednosti se zdály »příliš smělé« - a možno říci, že většinou je neznáma rozkošná nádhera přirozenosti jeho výrazu, protože měl neštěstí, že byl stále upravován: puristi všeho druhu, ať kněží, ať laici, snažili se ho oblékat v roucho »biskupštější« než nosil: jako by jeho vrozená majestátnost byla mohla něco utrpět jeho přirozenou krásou, jež potěšuje naše oči!

Tak jeho nejslavnější kniha, Navedení k životu zbožnému (Filothéa) se téměř nezná v originále, ale v salonní úpravě nejrozumnějších vydavatelů, kteří z geniálního autora udělali »spisovatele roztomilého«, rozměňujíce, co se kde jen dalo.

Arnošt Hello, který sice neporozuměl velikosti tohoto světce, měl - jako spisovatel - bystrý čich pro genialitu jeho díka: »Nikdy nepíše, ale vždy hovoří. - Jaká původnost! Jaký působivý cit v myšlenkách, jež vyjadřuje! Je v tom muži roztomilém živá a radostná síla, jež budí důvěru. - Jazyk francouzský (française) dovolává se nad všemi ostatními jazyky upřímnosti (franchise). - Svatý František Saleský je upřímný, jako bylo málo lidí. - Myslí to, co mluví, ve chvíli, kdy to mluví. - Myslí to sám. - Způsobí, že jste přítomni vnitřnímu zrození myšlenek a citů, jež vám sdílí. Vydává je za to, čím jsou, vydává sebe za to, čím jest, bere vás, jak jste. - Kdyby se jednalo pouze o to, napravit literární nespravedlnost, nestálo by to za namáhání, neboť slovo literatura užívá se v bídném smyslu. Ale jedná se o to, vědět, zdali neznámé doby bohatství přirozených a nadpřirozených nejsou ukryty v jazyce francouzském, pod neznámou půdou, v hloubi

Podobizny ztracené země. Nuže, tyto doby jsou skutečně ve sv. Františku
svatých, Saleském.«
40-53

Sv. František
Saleský a my,
12-14 Mluví-li Pavel Souday o jeho »zbožnosti měkce nasládlé, o množ-
ství cukrovinek a lesklých obrázků na bonbonových krabicích,
o světcových úsměvech, kyticích a lichotkách, o jemných a na-
voňavkovaných metaforách, sladkých zadělávkách, slohu opent-
leném«, jak to cituje Henry Bordeaux - musíme myslet na sa-
lonní křesťany 19. století, pro něž srdce a duch křesťanství jsou
již zemí ztracenou.

Ale je příznačné pro Francii, že jeden z jejích největších duchů
- duch, který pronikl skladbu života do nejjemnějších záhybů
její reality i nadpřirozenosti - je tam pomíjen nejen módními
literáty rázu Soudayova, ale i spisovateli silnými a původními,
jako jsou Barbey d'Aurevilly a Léon Bloy. Je pravda, že pokřik
nadšení, který vyvolali okolo sv. Františka Saleského jistí spi-
sovatelé náboženští, byl jim protivný pokrytectvím a sentimen-
talismem. Upravovatelé Filothey, převlekatelé nejmužnějšího z
duchů, jež Francie nosila, dělali si ze světce jakousi výlohu pro
svatoušky, která Léona Bloye velmi podráždila: »Svatý Franti-
šek Saleský objevil se právě v dobrém okamžiku, aby všechno
zobmítal. Od hlavy až k patě byla Církev napuštěna jeho me-
dem, navoněna jeho serafickými pomádami. Společnost Ježíšo-
va, zbavená svých tří nebo čtyř prvních velikánů, a neposkytu-
jíc již nic více než dávivé otřepaniny svých apoštolských začát-
ků, přivítala radostně tuto theologickou parfumerii, v níž sláva
Boží nakonec jediné získala si zákazníky. Duchovní kytice prince
ženevského byly nabízeny něžně hladícíma kněžskými rukama
prozkoumavatelům tklivě Dojemného, kteří rozšířili ihned své

Zoufalec,
168 zeměpisy, aby tam dali vstoupit tak roztomilemu katolicismu -«

Barbey d'Aurevilly praví se svrchovanou nespravedlivostí: »Jest
ve Františku Saleském mazlivost, ze které se mi vždy zdvihl
žaludek. Je to kompot z Růží, chovaný ve spížce Voršilek, dobrý
pro Pátery Heboučké nebo kočky z hovorny, ale já bych rád,
Listy
Trebutienovi,
91-2 aby láska bliženská byla méně cukrátková a láska k Bohu méně
kvítečkem. - Svaté povídky svatého Františka Saleského!«

Propast mezi literaturou a životem náboženským byla již vyhloubena. Již se světci nečtou a nehledají na strmých útesech života; stačí zaopatřit si několik pojednání o pojednáních - a máme rychle cliché, jež se postěhují od jednoho ke druhému, a náš roztomilý světec je tu jakoby z papírové žuly vytesán navždy . . . Milovník hořkosti, trpkosti, nahoty duše byl oficielně prohlášen za doktora medového. Ano, je sladký - jako je sladká vůně medu a vůně včelína, v němž úl tvoří svůj med. Ale nejsou to věci snadné a líbezné, z nichž jej tvoří. Okouzluje: toť skladba jeho osobnosti. Okouzluje každého, kdo přichází do jeho skutečné blízkosti. Ale z růžové zory rána vynoří se záhy orlí spár ducha strmého a absolutního. Sentimentalisté zůstanou u své růžové zory. Kdo za to může, že na ni nanášejí ještě další libry umělé rouge? Ve skutečnosti svatý František Saleský musí zmást všechny své posuzovatele, nechť už přicházejí zprava či zleva, z literárních salonů, z náboženských revuí nebo od katolíků, milujících »city« a něžnosti. Na dálku uniká každému pozorovateli. Nelze mu porozumět vůbec než z těsné blízkosti, již nese napětí života vnitřního - napětí ducha, kroužícího kol Boha. Je více pohybem než myšlenkou. Je duší kol Boha kroužící, ne na Boha zírající. Proto mohl být opsán jen slovy, jež kterýsi jeho životopisec užil o něm výrokem svatého Augustina: Mohu být zvážen jen vahou své lásky! - Amor meus pondus meum.

Jeho pružnost, prolínavost, s níž protéká svobodně všechny vrstvy a proudy bytí, je úžasná. Není v něm ani zbytku nějaké nehybnosti nebo ztrnulosti - křečovitosti - již často neubraňují se právě světci, protože vysoká míra absolutna je drtí. Svatý František Saleský je mistr míry, již možno zváti absolutní: a přece nikde o její absolutnost nezaráží. Neměl rád absolutní dokonalost - a nevěřil v ni u člověka - protože se mu protivilo předstírat, že žijeme jen duchem, když jsme lidmi z masa i krve. Dokonalost ve smyslu křesťanském je pro něho něčím více než pouhou předlohou. Není pro něho nehybným vzorem, do něhož se namáháme vtlačit své malé lidské já bez ohledu na vlastní úkol a podmínky, do nichž nás Bůh postavil. Dokonalost, již Bůh na

nás žádá, je tvůrčí život duše, její pohyblivost, pružnost, nosnost. Musí mít podíl v spolupůsobení s milostí Boží, a proto musí být svobodná v širokém smyslu vnitřní akce.

Jak všechno vidí skladebně! Je to jednotitel v jiném smyslu než svatý Tomáš Akvinský. Zachycuje všechny podmínky dění. Všechno, co jde přímo do kořenů života. Nemá zálibu pro statické třídění a formulování věcí. Je duch napjatého vnitřního dění, ne statické formulace. Duch tak velké dynamičnosti, že intelektualistický rozum nemůže mu být práv.

Bylo třeba velkého ducha papeže Pia IX., aby tento světec byl postaven na své pravé místo - jako učitel církevní. Byl prohlášen za učitele církevního 21. listopadu 1877. Stal se z vůle Pia IX. patronem spisovatelů, vojáků ducha. Jeho spisy byly denní četbou Pia IX. Tento papež, podobný mu i tělesně - krásou, jež jímla, a osobností, jež okouzlovala - měl vedle jeho štědrosti až marnotratné, i jeho přímost, určitost a smělost - rozhodnost ve všech věcech závažných. Tak, jak viděl svého přítele biskup

Camus
II. 274

Camus: »Mírnost - provázenou vždy živostí a silou, podobnou oceli, čím ohebnější a pružnější, tím silnější.«

Camus
I. 90

Tento světec, milující »duše neodvislé, silné a nezměkčilé« (list sv. Chantal, 1620-21) dovedl řici biskupu Camusovi, když chtěl odejít do ústraní: »Bůh nenávidí mír těch, které vyvolil k válce.«

Histoire
I. 116

Henry Brémond objevuje ve sv. Františku Saleském »krásného genia synthetického - podivuhodnou jednotu ducha«. Ducha salesiánského nazývá »zbožným lidstvem« (humanisme dévot): »nejpřesnějším a nejdokonalejším výrazem zbožného lidství«. »Opatřil nás bezpečnými zbraněmi proti jansenistickému pesimismu.« »Duch Boží je radostný a mohutný, a ne něžný a naříkavý.« (Sv. Chantal.)

Histoire
I. 104-117

»Když píše, je nevyčerpatelný. Rád povoluje svému peru, aby běželo, a je si jím zázračně jist, a bdí nad ním velmi. Ve veřejnosti, a zvláště zblízka, byl naopak silně mlčelivý, naslouchaje mnoho s tváří blahovolně se usmívající a majestátní, nezasahuje než několika slovy.«

Histoire
II. 544

»Stěží si představíme jeho majestátnost, vážnost jeho chování,

extrémní pomalost jeho gest a jeho hovorů« - »proti němu nervní Camus a ohnivá Burgund'anka sv. Chantal.«

*Histoire
I. 165*

Čeho si zvláště abbé Brémond povšiml, je italský znak jeho ducha: »Tento prelát šlechtic, vážný a váhavý od narození, jehož ducha Italie zaostřila úsměvnou jemností - soused intrikářského dvora francouzského a poddaný malého, nedůvěřivého prince, záhy se naučil málo počítat s lidmi a velmi se ovládat ve všech svých vztazích k nim.«

*Histoire
II. 547*

Svatý František i svatý Bosco žili pod jednou dynastií, savojskou. V 16. a 17. století byli to ještě vévodové savojské, kteří vládli nad Piemontem a Savojskem. Svatý František byl s nimi spřízněn rodově. Části své diecése patřil k Francii a části k Itálii - s níž se cítil záhy blízký. Zdá se také, že Italie měla vždy k salesianismu blíže než Francie. Mohli bychom si to vykládat z různých důvodů: ale skladebnější duch římský byl vždy bližší všemu, co je formací vůle, akcí, úderem, polnicí ducha pohotového ke všemu, co je ve vlastní oblasti dění. V hravém duchu keltském jako by vždy převládal intelekt nad vůlí.

Duše Italie - tak málo kvietická - ukazuje, jak velmi by se mýlil ten, kdo by v tomto světcu hledal sladkost a pokoj běžné míry. Proto směle může ho Don Mackey nazývat »duchem revolučním«, jenž »odkrývá všechny energie duše a ozbrojuje je proti svatosti chimérické a nemožné«.

*Předmluva k
Entretiens*

»Duše, formovaná ve škole sv. Františka, poznává se podle tří znaků: je pokojná, jasná a neochvějná.« (Calme, sereine, inébranlable.)

Tamtéž

Mezi Jesuity měl svatý František celou řadu žáků - na příklad P. Bineta - a měl také vždy pro Tovaryšstvo Ježíšovo - z jehož školy vyšel - slova obdivu. Když mluví ke svému kleru v diecési, řeč památnou a revoluční ještě dnes - vzpomíná jako příkladu mužů Tovaryšstva:

»Nutno říci po pravdě, že třeba se víc bát nevědomosti kněží než hříchu, protože nejenže se jí ztrácí schopnost řídit sebe, ale zároveň se jí zneuctívá kněžství. Zapřisahám vás, moji nejdražší bratři, ozbrojte se vážně studiem. Vědění je u kněze osmou svá-

tostí zřízení církevního. Největší neštěstí na Církev přišla proto, že archa vědění se octla v jiných rukou než v rukou levitů. Ty strašné spousty, jež nám Ženeva způsobila, jsou z toho, že jsme byli leniví, omezující se jen na čtení svého breviáře, a nemyslíce na to, že bychom měli býti moudřejší. Získala z naší nedbalosti. Třeba věřit tomu, že doposud není pochopen smysl Svatého Písma. Zatím co jsme spali, nepřítel zapálil náš dům, a byli bychom ztraceni všichni, kdyby Boží Dobrota nebyla vzbudila Otce Tovaryšstva Ježíšova, ty mocné duchy, ty velké muže, kteří mají nejen neúnavnou odvalu, neohrožitelnou horlivost, hlubokou nauku, a kteří nejen vedou život příkladný, ale kteří přímo hltají (dévorent) knihy při svém stálém studiu... Moji drazí bratři, protože mne Boží Prozřetelnost bez ohledu na mou neschopnost učinila vašim biskupem, zapřisahám vás: studujte, abyste, jsouce dobrého života a učení, byli bezúhonní i schopní odpovědět všem, kdož se vás budou tázat na věci víry.« (Hamon-Letourneau.)

*Vie de S.
Fr. de S.
I. 499-500*

Jak jemný smysl měl svatý biskup - zakladatel akademie florimontské - pro tvorbu duchovní, vidíme z četných jeho poznámek o stylu a umění, v nichž chce mít sloučenu krásu i pravdu: »Můžete mluvit o věcech zázračných, nemluvíte-li o nich dobře, nic to neznamená. Stačí říci málo a dobře - a je to mnoho.« (List A. Frémyotovi, 1604.)

*Memorie
II. 254*

Salesianismus Don Boscův je otázka, která ještě nebyla - ani položena. Nejprve je však nutno říci, co je salesiánství - svatého Františka Saleského. Jak nám Lemoyne sděluje, znal svatý Bosco »minutamente« - do podrobností život a spisy svatého biskupa, jak bylo možno pozorovat i z jeho promluv a častých citátů.

*Memorie
XII. 456*

Když o něm mluví r. 1876, slyšíme, jak zdůrazňuje jeho ducha míry: »Světce míry a trpělivosti.« Jeho »sladkost« vykládá jako správné držení míry. Vybízí často k srovnávání: Pomyslet na to, jak by si v tom neb onom případě počínal svatý František Saleský. Ale nikdo z okolí svatého Bosca nezachytil, v čem tkvěla příbuznost obou světců, ani jejich hlubší vztahy - snad proto, že všichni veteráni salesiánští byli salesianismu tak plni, a proto tak

málo schopni si jej uvědomit - i ve svém zakladateli - i ve svém protektoru.

Ze života svatého biskupa.

Když po vykonaných studiích právnických zlomil svatý František odpor svého otce a mohl se dát vysvětit na kněze (1593), bylo mu již 26 let.

Jmenován byl hned proboštem kapituly v Annecy. V Annecy sídlil jeho biskup Granier, protože sídelní biskupské město, Ženeva, byla zabrána kalvíny.

Do diecése ženevské patřilo také území severního Savojska, kraj Chablais, jižně od jezera ženevského. Jeho lenními pány byli vévodové savojské. V 16. století zmocnil se král francouzský Chablais i krajů Gex, Ternier a Gaillard, a aby si naklonil obyvatele, dovolil volný průchod kalvinistické propagandě ze Ženevy.

Za slavného Emanuela Filiberta území tato opět získána pro dynastii savojskou, a jeho syn, vévoda Karel Emanuel, vystavěl tam řadu pevností, aby je vojensky pojistil proti Francii. Chtěl však území ke své dynastii připoutat pevněji: proto se rozhodl rekatolisovat tyto končiny, které již 60 let byly odtrženy od Církve. Požádal biskupa Graniera o vyslání misionářů do těchto území.

Když biskup Granier svolal svůj klerus a vyložil všechny okolnosti - jediný kněz vstal, a požádal, aby do těch míst byl poslán. Byl to svatý František Saleský.

Rodina světcova vzepřela se proti jeho rozhodnutí, které se jí zdálo šíleným. Ale odvaha světcova působila na jeho synovce, probošta Ludvíka Saleského tak, že se mu nabídl za průvodce. Tak odcházejí v září 1594 oba do Chablais. Světec vzal si na cestu breviář, Písmo a několik knih kardinála Bellarmina.

•Dají se stěží popsat námahy, únavy a překážky, jež tu snášel po tři léta svého nepřetržitého pobytu, aby obrátil tento lid. -

Žil tu na svůj náklad, a pracoval obyčejně sám, někdy se svým synovcem Ludvíkem Saleským, ježž vydržoval i tehdy, když *L' Ame 30* odejel na návštěvu k svému otci,« napsala sv. Chantal.

Celkem trvaly misie v těchto končinách sedm roků. Od roku 1599 řídí je světec už jako koadjutor biskupa ženevského. Vzpomínaje své práce, napsal r. 1605 svaté Chantal: »Ve dni svého posvěcení dal jsem velkou, strašnou přísahu, převzít starost o duše a za ně zemřít, bylo-li by to nutno. Musím se chvěti, myslím-li na to.«

14. září 1594 přišli oba kněží do Allinges, pevnosti na vysoké skále, vzdálené 3 míle od Thononu, hlavního střediska Chablais. Allinges měla silnou vojenskou posádku a byla sídlem místodržitele chablaiského. Odtud docházel světec do Thononu, jak praví sv. Chantal, »ve sněhu, ve špatném čase, pěšky a jen za *L' Ame 31* zoufalého počasí na koni, aby tam sloužil mši a kázal«.

Příchod světcův do Thononu způsobil sensaci. Bylo tam jen sedm katolíků a neviděli tam katolického kněze již přes půl století. Někdejší katolické kostely byly zabrány kalvíny, kláštery rozbořeny. Když se světec po prvé díval s pevnosti Allinges do krajiny, viděl zříceniny klášterů a na cestách povalené sochy světců, které sloužily za mezníky. Nikde nebylo vidět kříže.

Chablaiští dokazovali, že vévoda savojský nemá práva posílat jim misionáře. Učinili všechno, co jen dovedli, aby je zahnali. Na ulicích na ně posměšně pokřikovali, děti házely na ně bláto a kamení, z blízké Ženevy se jim vyhrožovalo smrtí. Ludvík Saleský pokládal vše za tak beznadějné, že radil Františkovi »odložit všechno na lepší dobu«. Svátý František však neshledával, že by se měli dát »pro trochu křiku« zahnati.

Pečoval o svých sedm katolíků v Thononě a kázal jim, jako kdyby měl velké auditorium. Někdy musel dlouho hledat po ulicích, než našel jednoho - dva posluchače, kteří by vyslechli jeho kázání. Lidé byli zastrašeni terorem kalvínů. První se s ním spřátelily děti.

Záhy začíná světec misie v okolí Thononu. Rozdělili si kraj s Ludvíkem Saleským a světec putovával sám nebo se svým Ro-

landem - sluhou a tajemníkem zároveň. V krajině neznámé, kde lidé odmítali přístřeší i potravu knězi, obklíčen námezdnými vrahy - protože kalvínům záleželo na nezdaru celého podniku - putuje svatý František den ze dne do krutých zim k ještě krutějším lidským srdcím. Co se napřenocoval po lesích! Jednou, aby nespádl mezi vlky, kteří na něho číhali pod stromem, přivázal se do větví stromu, ale ráno byl tak promrzlý, že se nemohl odvázat.

Co se nabloudil sněhovými závějemi, v pustých skalách, opuštěných končinách! Přes rozvodněné horské říčky plavil se po prknech, přes zamrzlé potoky plazil se po čtyřech. Byla to věru křesťanská parfumerie a pentličky, které by se nelíbily žádnému Pavlu Soudayovi.

Jednou, když se světec zdržel dlouho v Thononu vyučováním jednoho kalvína, vracel se v noci do Allinges s Rolandem. V temné noci ztratili v lese cestu. Slyšeli nablízku vytí vlků a řev šelem. V okolí bylo plno medvědů. Rolanda zmocnila se taková hrůza, že se nemohl pohnout. Svatý František jej chlácholil. Vtom vyšel z mraků měsíc a spatřili nablízku jakous zříceninu, kde se skryli. Světec poznal, že jsou to zříceniny chrámu a kláštera. Plakal tak nad krajinou Bohem opuštěnou, že do rána nemohl usnouti. Prvním viditelným úspěchem misíí byla změna na vojácích posádky v Allinges. Tito vojáci, kteří často docházeli do Thononu, byli známými svými souboji, rvačkami a pitkami. Blízko a působením světcovým byli jako proměněni.

Začínají se obrácení, jež vzbudila velkou pozornost. Tak vůdce kalvínů z Chablais, šlechtic z Avully, slavnostně odřekl »bludy kalvínské« před velkým shromážděním v Thononě. Jeho konverse kalvíny nesmírně vzrušila.

Začínají sami vyhledávat světce, zavádějí s ním kontroverze o náboženství - jsou okouzleni i jeho osobností i příkladem. »Kardinál Perron řekl,« napsala sv. Chantal, »že je-li třeba heretiky splést, ať jej dovedou k němu. Je-li třeba je obrátit, to dovede jen Monseigneur ženevský, jemuž Bůh dal ten dar.«

L' Ame 35

Jiná slavná konverse byla konverse maršálka Lesdiguièresa.

Camus
I. 218

Světce byl pozván na postní kázání do Grenoblu. Místodržitelem kraje byl maršál Lesdiguières, později hlavní velitel armády francouzské, voják nejlepší pověsti. Jeho čelné místo zabezpečovalo hugenotům mnoho výhod. Proto církevní vrchnost nerada viděla, když začal docházet ke světci. Upozornili maršála, že ho poctí svou návštěvou, aby mu ukázali nevhodnost jeho počínání. »Dveřmi sice vstoupí, ale okny vyjdou,« vzkázal jim maršál. A tím je zahnal.

Histoire du
Bienheureux
116

Roku 1596 žádá vévoda Karel Emanuel Savojský světce, aby podal zprávu o svých misiích osobně v jeho residenci v Turině. Je listopad. Alpy jsou zasněženy. Cesty neschůdné. Svatý František putuje z Thononu s Rolandem. Nikdo za sebe větší plat nechce jim být průvodčím na cestě. Na promrzlých koních, za strašné metelice dorazili k hospici mnichů na Velkém Sv. Bernardu. »Byl více soše než živému člověku podoben a jeho kůň sotva ho nesl,« poznamenává jeho životopisec Karel August de Sales.

Sotva se trochu vzpamatovali, pokračovali v nebezpečné cestě. Když přišel svatý František do Turina, očekával ho již papežský nuncius. Vévoda svolal tajnou radu, která měla rozhodnout o dalším postupu misií. Svatý František vyložil svůj plán - jež Karel August Saleský obšírně popisuje: žádal povolání kazatelů, obnovu starých farností, zabránění starých majetků církevních, zřízení koleje pro výchovu školní, domu pro nezaměstnané - vypovězení kalvínských kazatelů, krajinskou správu do rukou katolíků - plán promyšlený, z něhož vévoda uskutečnil nejprve jen jeden požadavek: aby hlavní kostel v Thononě, sv. Hypolita, byl vrácen katolíkům.

Ještě před vánocemi vrátil se světec přes Malý Sv. Bernard do Thononu. Veliteli pevnosti v Allinges odevzdal list vévodův, jímž se nařizuje městské radě v Thononu vydání kostela a veliteli posádky provedení tohoto rozkazu.

Nyní zalarmovali kalvíni kdekoho: o kostel, zdálo se, vypukne občanská válka. Ale působením světcovým, který sám s mnoha kalvíny vyjednával, dopadla věc nakonec klidně a kostel ote-

vřen katolíkům na půlnoční mši štědrovečerní, kterou světec sám sloužil . . .

Podnik zdánlivě šílený začínal mít úspěch. Tři kalvínští kazatelé a starosta města vstupují do Církve. Do roku 1601 vrátilo se Církvi v Chablais okolo 70.000 duší. Možná říci, že tato rekatalisace kalvinského kraje byla provedena od duše k duši. Světec putoval s místa na místo, kázal, zpovídal, křtil, zaopatřoval. Zimy v Savojsku jsou neméně kruté než léta: často měl ruce a nohy tak rozpukané, že mu z nich prýštila krev, boty musel mít silně okovány, aby mohl chodit po náledí cest, bylo mu třeba slézati skalní stráně po krkolomných stezkách, neboť většinou nebylo cest do míst odlehlých. Pusté skály byly v letních dnech pravé výhně. Kalvinský nátěr drsných horalů roztával před touto hrdinnou postavou kněze, který šel za dušemi a který se nebál. V horách savojských - jak vypráví Henry Bordeaux - žijí dodnes živé legendy o světcích. Matky vyprávějí o něm ještě svým dětem. Za zimních večerů mluví se o jeho hrdinných skutcích v malých horských dědinách, pro něž se stal světcem-bohatýrem.

Misie skončily tak, jak světec o nich napsal sv. Chantal: »Bůh mi dal úplnou útěchu viděti, že v místech, kde nebylo v celém Chablais ani sto katolíků, nezbylo ani sto hugenotů.«

L' Ame 42

Svatému Františkovi dostalo se jména apoštola Chablais.

Když zemřel r. 1602 biskup Granier - našli jako celý jeho majetek - šest sous. Jeho nástupcem v hodnosti biskupa ženevského stal se svatý František. Ani on se nikdy v Ženevě neusídlil. Jako jeho předchůdce měl nepatrné příjmy - takže nemohl mít ani svého domu, ani povozu. V domě často nebylo peněz na nutné výdaje. To mu však nebránilo v královské přímo štědrosti, již měl jak k chudým, tak ke svým hostům, hlavně kněžím, kteří projížděli jeho residencí v Annecy. »Miloval nádheru ve své chudobě. Nezavrhoval ani tapety, ani cenné zařízení, a zvláště nádherné bylo všechno, co náleželo k službě Boží. Udivovalo, jak přijímal hosty, neboť jeho chudoba byla známá. Přijímal je s biskupským leskem.« Štědrost šetří na sobě, ne na druhých.

*Camus
II. 16*

Francouzský král Jindřich IV., který ho poznal při návštěvě

dvora v Paříži jako kazatele, nabídl mu čestný dar a lepší biskupství. Světce uvedlo to v rozpaky. Nechtěl opustit svůj úděl, protože byl mimořádně těžký - a nechtěl vzbudit žárlivost vévody savojského, svého lenního pána, kdyby přijal dar francouzského krále - s kterým vévoda žil v stálém napětí. Napsal králi francouzskému, že biskupství mají se ceniti nikoli podle množství příjmů, ale podle množství práce. V tom ohledu že se jeho biskupství máloco vyrovná. To, co mu král nabízí jako dar, nechť ráčí ponechat ve své pokladnici pro dobu, až to bude Církev nebo chudí potřebovat. Jindřich IV. řekl, že se mu nikdy nedostalo odmítnutí tak příjemného a jemného.

Camus I. 255
L' Ame 186 Když mu kdosi nabízel za jakousi přímlovu odměnu, řekl: »Neznáte mne. Jsem člověk bez zájmu (sans intérêt), který nikdy nedělal nic pro peníze. Ale buďte ujištěn, že se postarám o vaši věc více, než bych se postaral o svoji.«

Diecése biskupa ženevského byla a zůstala údělem těžkým. Bylo ji třeba reorganisovat vnějšně i vnitřně. Heretičtí a odbojní kněží, narušené řády, v nichž se bouřil jeden proti druhému, obtížné poměry sociální i politické, těžkosti pastorační, nedostatek prostředků na nově zřizované nebo obnovované farnosti a kostely - věřící, obklíčení propagandou protestantskou - napětí mezi vévody savojskými a králi francouzskými - nepřispívaly nikterak ke klidu.

Eyl mužem obrovské energie a šel dopředu mezi těmito tisícerými a ustavičnými nesnázemi s klidem a neochvějností heroickou. »Zálčivosti mé diecése nejsou voda, jsou to dravé proudy,« píše svatá Chantal. (List, 30. I. 1606.)

Když ho biskup Camus interpeloval o názoru na časné majetky Církve slovy: »Začal byste proces, kdyby vám zabrali příjmy vašeho biskupství?« svatý František odpovídá rozhodně: »Bez rozmýšlení. Prodal bych patenu, abych zachránil kalich. - Všeho bych se odvážil, abych obránil vlastnictví své berly.« Camus: »A což výrok: Žádá-li někdo tvůj plášť, dej mu ještě sukni?« (Mat. V. 40.) Sv. František: »Nevšiml jste si, že je tu řeč o našem plášti? Čí je však statek, Církve nebo náš? S příjmy bych to tak

přísně nebral, ale podkopává-li nepřítel základy našeho domu, nesmíme složit líně ruce do klína.« *Camus II. 80*

»Kdykoli se zpíval v choru žalm Super flumina Babylonis (Nad řekami babylonskými), vzpomínal na Ženevu a jeho srdce bylo pronikáno bolestí nad ztrátou tolika duší.« - »A když se modlil doma breviář sám nebo se svým kaplanem, a přišel na ten žalm, plakal.« *Camus I. 291*

Jeho životopisec Pater de la Rivière popisuje jeho chování v choru: »Účastnil se pravidelně kanonických hodinek Církve a nevynechal je, leč byl-li nutně zaměstnán. Tam podobal se soše na podstavci, bez pohybu, bez neklidu, aniž by se nutil, aniž by pohlížel sem neb tam... Měl dosti silný hlas a zpíval chvály Stvořiteli hlasem střední výše, melodickým. Vzpomínal jsem po celý život na jeden svatý pátek Temných hodinek, když zapěl silně a s neobyčejným ohněm tento veršik 70. žalmu: „Potentiam tuam et justitiam tuam, Deus, usque in altissima, quae fecisti magnalia...“ (Tvá moc a nekonečná spravedlnost, Bože, jíž jsi stvořil veledíla.) Vzal tento verš tónem tak vysokým, že všichni, kteří ho provázeli sborem, zůstali pod ním. Byl jsem tím tak silně pohnut, a kdykoli jsem se na to rozpomněl, což bylo více než stokrát, vždy s city tak zvláštními: zdálo se mi, že veršičky vycházely z úst jako ohnivé šípy, jež dojímalý neobyčejně duše diváků, povzbuzující je k zbožnosti.« *La vie 117-118*

»Byl neporovnatelně krásný - z nejkrásnějších lidí své doby. Držení majestátního, chování zázračně přitahujícího, řeč z nejpůsobivějších na světě a způsob jednání takový, že nikdy nikoho nerozmrzel. Byl neobyčejně uhlazený - a velmi přesný v prokazování všech druhů poct a zdvořilostí.« *La vie 67*

»Jeho zásada byla snášet bližního až do krajnosti - a říkal, že utrpíme-li tím jakoukoli ztrátu, Bůh to velmi dobře nahradí. - Nejlepší jsou ti, kteří nejlépe snášejí nedostatky druhých.« (Sv. Chantal.) *L'Ame 106*

»Věnoval se vždy cele té práci, kterou právě konal, jako by nic jiného neměl na práci a jako by byla posledním dílem, které v životě koná. Celé hodiny trávil s lidmi zcela obyčejnými, kteří mu

sdělovali nevýznamné maličkosti. Řeklo-li se mu to, odpovídal, že pro tyto lidi tyto věci jsou důležité a zasluhují pozornosti, jako by byly důležité. »Bůh ví, že se k významnějším nehodím. Také je pro mne každá práce, jež uáleží k jeho službě, stejně významná. A pokud mne tyto méně důležité práce zaměstnávají, nejsem k žádným jiným zavázán. A je to něco nepatrného, dělat Boží vůli? Malé věci mohou se stát ohromnými, konají-li se se zvláštním úsilím, líbit se Bohu. Neodměňuje naše služby podle toho, jsou-li vynikající, ale podle lásky, s níž jsou konány. A lásku cení podle její čistoty a její čistotu podle dokonalosti jejích úmyslů.«

Camus
II. 82-3

»Držel se obyčejnosti, ale způsobem tak božským a nebeským, že se mi zdá, že nic nebylo v jeho životě podivuhodnějšího, než toto.« (Sv. Chantal.)

L' Ame
10-11

»Nic nežádal a nic neodmítal. Chudí a děti - přinášeli mu na ofěru malé dárky, a bylo vidět jeho ruce plné ořechů, kaštanů, jablek, malých sýrů nebo vajec. Někteří podali mu dva sous, a přijímal to vděčně a s pokorou. Peníze při odchodu z chrámu rozdával žebrákům, ale plodiny donesl ve svých kapsách domů a kladl si je na polici nebo žádal, aby mu byly předloženy k jídlu.«

Camus
I. 267

Měl neobyčejný soucit k hříšníkům. »Stával se s nimi hříšníkem, oplakával s nimi jejich hříchy a nikdo nemohl mu nikdy odolat, protože své srdce mísil se srdcem kajících.«

»Nikdy neodmítl nikoho, byť byl sebe horším hříšníkem. Lehkým ženám často dával hojnou almužnu, aby je odvrátil od jejich cesty. Když mu jeho lidé říkali, že jsou to ztracené peníze, odpovídal, že pokud je naděje na obrácení hříšníka, potud mu třeba pomáhat.« - »Aby dodal kajícím důvěry, říkal jim: Nečiňte vůbec rozdílu mezi srdcem mým a vaším. Jsem zcela váš, naše duše

L' Ame
13-57-170

jsou rovny.«

Roku 1613 v dubnu vidíme sv. Františka Saleského opět v Turině. Putoval do Milána na slavnost sv. Karla Boromejského, jehož byl velkým ctitelem. Do Turina přišel k slavnosti Svaté Roušky. Byl kazatelem při slavnosti a měl ukázat věřícím Svatou Roušku. V listě sv. Chantal (4. V. 1614) vzpomíná po roce

této návštěvy, která zanechala tak mocný dojem v jeho duši. Při ohromném návalu lidí, upocen, sklonil se a několik krůpějí jeho potu padlo na relikvii. Kardinál, který stál vedle něho, se tím znepokojil. »Přišlo mi na mysl mu říci, že náš Pán by mi to nebral ve zlé, vždyť svůj pot a krev proléval, aby je smísil s naší krví a s naším potem, a dal jim tak cenu věčného života. Tak se mohou naše vzdechy spojovat s jeho, aby vystupovaly v příjemné vůni až k věčnému Otci. A co mi přišlo na mysl? Vzpomněl jsem si, že když moji bratři jako děti onemocněli, matka nechávala je spát v košili mého otce, říkajíc, že pot otcův je zdravý dětem. Kéž by naše srdce v tom svatém dni mohlo se zabalit do roušky našeho nebeského Otce, do jeho potu a krve, a v ní jako mrtvé tělo Spasitelovo leželo s nezměnitelným úmyslem odumřít úplně sobě, pokud nebude k věčnému životu probuzeno.«

Roku 1619 byl jmenován velkým almužníkem princezny Kristiny, dcery francouzského krále Ludvíka XIII., zasnoubené nejstaršímu synu vévody savojského. Toto jmenování, jehož tíhu přenesl na svého bratra, Jana Františka de Sales, vyúeslo jeho bratrovi hodnost koadjutora a tím nástupnictví v hodnosti biskupa ženevského. Světec se z toho těšil, protože neučinil ani kroku, aby bratru pomohl k těmto hodnostem - a protože v tom viděl pokyn Boha, že může se konečně v ústraní věnovat činnosti literární a složit na bratra svůj těžký úřad. Roku 1622 přišlo papežské breve, kterým byl vyzván, aby předsedal v Pinerolu (nedaleko Turina) generální kapitule Feuillantů. Velmi churav vydal se na cestu - přes Mont-Cenis - 24. května. Provedl volbu řádového generála, jež se zdála nemožnou: generálem zvolen Don Jean de Saint François, který napsal později světcův životopis.

Z Pinerolu odcestoval ke dvoru vévodskému do Turina, kde se jednalo o jeho řád Navštívení. Tam se roznemohl tak těžce, že se očekávala již jeho smrt. Teprve 18. srpna 1622 mohl se vrátit do Annecy, již se smrtelnou chorobou, kterou nikdo netušil - přes Mont-Cenis. Ledva došel, byl znovu hnán vévodou savojským k nové cestě - do Avignonu - aby se účastnil schůzky vévo-

dovy s králem Ludvíkem XIII. Bylo to jeho poslední putování. Když přešel dvůr královský z Avignonu do Lyonu, provázel jej i sem a zde zemřel 28. prosince 1622.

Učitel a žačka.

Nejvýznačnější postava, kterou vidíme v blízkosti svatého biskupa, je Jana Františka Frémyotová, provdaná Chantalová. Svatá Chantal patřila k přední aristokracii burgundské. Byla o pět let mladší světce: narodila se roku 1572. Její manžel, baron Rabutin-Chantal, s nímž měla šest dětí a ježž měla velmi ráda - byl zabit - nešťastnou náhodou - svým přítelem na honě. Po devítiletém šťastném manželství odchází vdova se svými dětmi ke svému tchánu Rabutinovi na hrad Monthelon. Byl to nepříjemný stařec: podléhal vrtochům své hospodyně a pro baronku nový domov přinášel jen útrapy.

Rok, který rozhodl o jejím dalším životě, byl rok 1604, kdy slyšela svatého Františka v Dijonu na postních kázáních, k nimž byl pozván radou města. Když vstoupil na kazatelnu, připomněla si sen, v němž ho spatřila. »Okamžitě se poznali,« praví H. Brémond, »ona s rychlou jistotou a bez váhání, on se svou pomalostí moudrou a opatrnou.«

Histoire II. 543 »Mladá vdova s vlasy světlehnědými, tak živá a tak hluboká, zdála se mu, myslím, tajemstvím. Tento Savojar viděl již pěkný počet pravých Francouzek, nechť v Paříži, nechť v Dijoně, ale žádná jej neudivila tak, jako tato. Žertovná a vážná, přístupná a rezervovaná, smělá a plachá, prostoty plné upřímnosti a řídké elegance neměla absolutně nic z obvyklé pobožné ženy. - Máme jeho listy k ní, podivuhodné měkkosti, v nichž svatý František postupuje, otálí a nakonec vždy uniká. Obdivuji ty, jimž se zdají prosté. - Tato duše, jež se nabízí jeho vedení, vábí ho a zastrahuje současně. Nese na čele a v očích znamení heroické.« (Brémond.)

Histoire II. 544-548 Velký den 21. srpna 1604 »otevřel světici bránu k novému živo-

tu«: svatý biskup, jeho matka a sestra sešli se u hrobu svatého Claudia - na poloviční cestě mezi Savojskem a Burgundskem - s baronkou Chantal, provázenou presidentovou Brulartovou a abatysí z Puits d'Orbe.

E. Bougaud ve svém díle o svaté Chantal a počátcích Navštívení líčí nám podrobně celý tento významný den, který rozhodl o osudu světice. Nechal si od ní vyprávět všechno, co se týkalo její duše, »pozorně ji vyslechl a beze slova, bez poznámky rozloučil se s ní navečer s přáním, aby chtěla pro Boha opustit všechno. - Druhého rána, když ji vyhledal, zdál se umdlen a sklíčen. „Posad'me se,“ řekl, „jsem velmi unaven, nespál jsem vůbec. Pracoval jsem celou noc ve vaší záležitosti. Je jistě pravda, že je vůlí Boží, abych se ujal vašeho duchovního vedení a abyste následovala mé rady.“«

*Histoire de
S. Chantal
I. 241-3*

Složila u něho svoji generální zpověď a podřídila se zcela jeho duchovnímu vedení, slibujíc mu naprostou poslušnost. Duchovní vedení světcovo zachyceno je v listech, které jí psal z Annecy. - Nejsou zachovány všechny: některé svatá Chantal později spálila, z některých zůstaly jen fragmenty. Zápasila ještě dlouho s neklidem své duše smělé a ohnivě, která bila křídly, jak říkal, aniž mohla ještě vzlétnouti. Úzkostlivá, znepokojená svými zpovědníky skrupulosními, utrápená celým složitým systémem pobožností, jež jí ukládali - setkává se náhle s duchem, jenž ji oslnil ve všem.

»Od počátku, kdy měla jsem čest ho poznati, což bylo od roku 1604, kdy měl postní kázání v Dijoně, obdivovala jsem ho jako zázrak, jmenovala jsem ho světcem v hloubi svého srdce. - Měla jsem ho v takové úctě, že když jsem přijímala jeho listy, otvírala a četla jsem je na kolenou, líbala je z úcty a zbožnosti a přijímala vše, co mi říkal, jako poselství Ducha Svatého.« (Výpověď světice před komisí beatifikačního procesu, 1627.)

L'Ame 200

Tak se nám dostalo ve svaté Chantal nejautentičtějšího zpravodaje o svatém Františku Saleském. Výpověď v beatifikačním procesu - otištěná kongregací Navštívení pod titulem *L'Ame de Saint François de Sales* (Duše sv. Františka Saleského) - s lis-

tem generálovi Feuillantů - je vedle knihy Camusovy (L'Esprit) základním pohledem do ducha světcova. Možno říci, že znala světce ještě důvěrněji než biskup z Belley, který ho znal podrobněji: a měla podivuhodný postřeh pro jeho velikost. Znala však také dobře všechny poměry jeho života vnějšího - osoby a události z jeho blízkosti - o nichž podává mnoho závažných výpovědí - takže na příklad padá zcela námitka abbé Brémonda o přeceňování misí v Chablais, k nimž prý není dosti historické dokumentace. Právě u svaté Chantal máme hojnou dokumentaci k těmto heroickým dobám světcových počátků, protože se znala dobře s lidmi - na př. s Rolandem - kteří jich byli účastni a všem prvním životopiscům světcovým opatřovala materiál.

*Histoire de
S. Chantal
I. 209-210*

Svatá Chantal je postava překrásná. E. Bougaud o ní praví, že byla z »rodu silné a ohnivé rodiny svatého Pavla, svatého Dominika, svatého Ignáce, svaté Terezie« - naturelu zcela odlišného od naturelu sv. Františka Saleského, kterého klade do příbuzenství sv. Jana, sv. Ambrože, sv. Františka z Assisi a sv. Bonaventury. »Různost přirozenosti a povah je zřejmá, cítíme ji až v jejich stylu. Svatý František - probíhá obrazy, přirovnáními, - sv. Chantal píše sevřeně, zdušeně, bez barev, ale živě, ohnivě, s jakýmsi přízvukem mužnosti, jež udivuje v ženě.«

*Tamtéž
II. 76*

Pomalu ji odtahoval od jejích pokání tělesných a radil, aby napjala své síly na opravu svých chyb. Dal-li jí Bůh povolání k věcem neobyčejným, cesta, po níž k nim dojde, je zcela obyčejná. Je k tomu třeba »sladké, poddajné a silné pokory. Tuto pokoru, toto pohrdání samým sebou třeba provádět sladce, poddajně a především vesele a radostně. »Dělejte všechno - chodte, vstávejte, sedte, spěte, jezte - mírně a krásně, a uvidíte, že za tři neb čtyři roky odvyknete své rychlé náhlosti.«

Nejprve ji chce zadržeti u rodiny zdůrazňováním povinností stavu. Ale když vidí její rozhodný útok duše na Boha, neváhá: pochopil její poslání - byla zrozena pro svatost. Jakmile vidí, že tuto silnou duši již nic nemůže zadržeti, pomáhá jí sám prolamovat všechny hradby, které ji zadržují. Její otec, soudní president Frémyot, její bratr, biskup v Bourges, André Frémyot, její aris-

tokratické příbuzenstvo se vzepřelo, aby odešla z rodiny. Ale ze zbývajících tří dětí byla Marie-Aimée již provdána za nejmladšího bratra svatého Františka - syn, dosud sice chlapec, Celsus-Benignus patřil pod pravomoc svého dědečka, který ho vychovával v Dijonu - a dceru Františku bere si s sebou, když odchází do Annecy v dubnu 1610.

Přes práh dveří, kterými odcházela navždy ze svého domova, položil se její synáček Celsus a volal na matku, aby zkusila jej překročit. Byl to nejtěžší krok, kterým vyšla ze dveří, ale - vyšla. V Annecy stala se první novickou ženské kongregace Navštívení. Tato kongregace, již pomáhala světcovi založit, měla v dějinách Církve své zvláštní a jedinečné poslání pro ženy. Pro nás je důležité, že svatá Chantal byla v ní - jako její první představená - ohnivou ochranitelkou ducha, který světec Kongregaci vtiskl. »Svatý František nezapíral, že kdyby tato žena mu chyběla, všechno by se rozpadlo, neboť bylo na výsost těžké najít duši tak veliké síly.«

*Camus
I. 355*

Dovedla přijímat jeho velkého ducha - a dovedla být jeho strážkyní: což je vlastně jediným posláním velké a svaté ženy.

Slyšíme ji, jak mluví o jeho duchu, »nejjemnějším, nejjasnějším a nejuniversálnějším, jaký kdy byl« - a jak »podivuhodný byl řád, jež vložil Bůh v tuto blahoslavenou duši. Všechno tak uspořádáno, v takovém pokoji a světlo Boha tak jasné, že bylo vidět do nejmenší skladby jeho pohybů. Měl tak pronikavý pohled pro všechno, co se vztahovalo k dokonalosti ducha, že rozeznával nejjemnější a nejčistší rozdíly věcí.«

L'Ame 11

»Bůh vložil do vrcholu jeho ducha světlo tak jasné, že prostým pohledem spatřoval pravdy víry a jejich výtečnost a podřizoval se jim prostým souhlasem a citem vůle. Mluvil o místě duše, kde se tyto jasnosti ukazovaly, jako o svatostánku Boha, do něhož nic nevchází, než duše se svým Bohem. To bylo místo jeho ústraní a obvyklého pobytu. V této vnitřní samotě držel svého ducha při svých ustavičných zaneprázdněních.«

L'Ame 2-3

Když se ho tázala, byl-li kdy déle bez činného spojení ducha s Bohem, odpověděl: »Několikrát, asi čtvrt hodiny. - Jsem obklí-

čen lidmi, ale proto mé srdce je přece o samotě.« - »Říkal, že nevíme, co je pravá služba Bohu. Pravým způsobem sloužit mu je, sledovat ho a kráčet za ním až na nejjemnější vrchol duše, bez jakékoli opory útěch, citů, světél, jediné s prostou a nahou ví-

L'Amé
119-120 rou.«

»Nebyl vyňat z citů a vzruchů vášní a nechtěl, abychom žádali být od toho osvobozeni. Ale nečinil z nich žádný stav duše, jen je ochutnával, jak říkal. Říkal také, že nám slouží k praktikování nejvýtečnějších ctností, abychom je upevnili lépe v duši. Je však pravda, že měl absolutní vládu nad svými vášněmi, které

L'Amé 9 ho poslouchaly jako otroci.«

Biskup Camus o něm praví, že říkal o sobě upřímně: »láska a hněv byly dvě jeho největší vášně«. Prvou že přemohl lstí, druhou však s velkým násilím, »museje při tom své srdce oběma

Camus
I. 297 rukama držeti«.

Je jedno úžasné místo v listech svatého Františka svaté Chantal, kde vystihl její osud několika slovy, k nimž netřeba ničeho přidati. »Pracuje na vaší knize O lásce Boží (Traité de l'amour) - a modle se před svým křížem, spatřil jsem náhle vaši duši a váš stav, který bych mohl jen opsat přirovnáním. Byl dokonalý hudebník, milovaný velmi svým knížetem, který nadevše se těšil, naslouchaje sladké melodii jeho loutny a jeho hlasu. Ubohý zpěvák stal se, jako vy, hluchým a neslyšel již zvuku vlastní melodie. Pán odešel, ale on nepřestal zpívat...« (Fragment listu bez data.)

Zakládání domů nové Kongregace donutilo ji opustit blízkost biskupovu a když se sešli r. 1622 v listopadu v Lyoně, bylo to po třiletém odloučení, netušila, že je to poslední setkání.

»Máme několik hodin volných. Kdo z nás začne mluvit?« otázal se jí.

Odpověděla rychle: »Já, dovolíte-li, můj otče! Mé srdce touží, abyste je prohlédl!«

»Jak, má matko!« řekl s úsměvem. »Ještě vždy s tak naléhavými přáními? Plna vlastní vůle? Domníval jsem se, že vás naleznu zcela andělskou! - O sobě samých budeme mluvit v Annecy. Ny-

ni dokončeme záležitosti naší malé Kongregace. Jak ji miluji, protože Bůh je v ní tak milován!« *Bougaud II. 121*

Aniž by řekla slova, schovala poznámky, do nichž zapisovala záležitosti svého svědomí, a začalo jednání o tom, co souviselo s Kongregací. Druhého dne opustila Lyon, aby se vrátila do Annecy, a za čtrnáct dní svatý biskup v Lyoně zemřel.

Ve chvíli, kdy zemřel, byla v Grenoblu v kapli a slyšela: »Není ho více!« Dojata, vzpomínajíc jeho světelné proměny, v níž ho viděla v Lyoně, řekla: »Ano, můj Bože, on není, protože Vy jste v něm!« a šťastna odcestovala do Belley, netušíc, že skutečná smrt přežala jeho život. *Bougaud II. 125*

Když dostala zprávu o jeho smrti, zdála se podřata. Pak uspořádala pozůstalost světcovu, zachránila pro kongregaci Navštívení jeho rukopisy, vymohla na Lyonu, kde zemřel, jeho mrtvolu, a dala ho slavnostně pohřbít v Annecy. Sama dala zřídit jeho hrob. Starala se hned o sepsání životopisu světcova a pomáhala jeho synovci, Karlu Augustovi de Sales, v hledání materiálu a svědků. K procesu o blahořečení dodala nejvýznačnější materiál. Blahořečení se nedočkala. Ale postarala se o duchovní rozkvět Navštívení a dovedla mu vtisknout ducha salesiánského, tak, jak jím sama byla plna.

Při její smrti, 13. prosince 1641, mělo Navštívení 86 klášterů. Po její smrti počet vzrůstal - Bougaud podává podrobný seznam všech (205) po celé Evropě - i v Americe.

Ani ona nezemřela v Annecy. Její tělo bylo tam převezeno z Moulins, kde se zastavila na visitační cestě. Velká revoluce rozehnala sestry Navštívení z Annecy, ale těla obou světců podařilo se ukrýti. Jejich srdce, ukrývaná ve zvláštních schránkách řádovými sestrami, putovala s místa na místo...

Také svatá Chantal prošla ulicemi Turina. Byla ještě svědkyní toho, jak z Piemontu po smrti světcově docházeli lidé k jeho hrobu a ctili ho jako světce. Savojský dvůr si přál, aby přišla sama založit dům Navštívení do Turina a přišla sem v říjnu 1638 přes Malý Sv. Bernard, uvítána přímo triumfálně. »Na její počest stříleno z děl, biskupové přišli jí vstříc, princové a princez-

Bougaud ny se připojili k jejímu průvodu. Davy lidí poklekaly, žádající
II. 510-11 jejího požehnání.«

Životospráva duše.

Svatá Chantal řekla v geniální zkratce charakteristiku osobnosti
svatého biskupa, když ve své výpovědi při procesu blahořečení
L' Ame 5 napsala: »Měl ramena dosti silná, aby na nich unesl celý svět.«
Rozuměl všemu a každému. Věděl, z jakých protikladů tvoříme
život: jak jsme hnáni z jedné krajnosti do druhé, silami buď
plýtváme nebo jimi lakotíme, uprostřed nepřátelských sil, stá-
lého ohrožení, které je podstatou našeho životního se probíjová-
vání. Jaká břemena musí duše nést, co vše v ní pracuje kladem
i záporem, jaké ctnosti a neřesti na ni dorážejí. Nese břemena
poznání, pod nimiž padá, nedovede-li si rozdělit jejich tíhu.
Zná skladbu života v její tvářnosti nejvnitřnější, v jejích dyna-
mických složkách, kdy proráží z jevové skutečnosti do skuteč-
nosti nadpřirozené - vlastní to skutečnosti života. Tato povaha
života vyžaduje, abychom dobře dovedli zvládnout to, čemu on
říká čin. Mluvě o modlitbě díla a činu (*l'oraison d'oeuvre et d'ac-*
tion), která má provázet náš život, myslí na to, jak všechnen ži-
L' Ame 76 vot křesťanův má vytékat z vlastního tvůrčího života duše.

Má být pohybem, spontánním výtryskem svobodného ducha, kte-
rý tvoří z původní látky života svůj vlastní osud vnitřní. Málo na
tom záleží, co bude z vnějšího světa k tomu přidáno, zda čest a
sláva, chudoba či ponížení, neboť to vše skutečné podstatě živo-
ta ničeho neubere, ani nepřidá.

Tento vyšší život, který jedině má pro člověka cenu rozhodující,
odehrává se celý v pohybu.

Vyšší život vyžaduje duchovního pohybu. Je skutečným tvoře-
ním: stavbou duše. Proto vyžaduje naprosté určitosti.

Duchovní život vadne vždy, když se člověku nedostává konkret-
nosti ve všech jeho vztazích lidských. Nic tak neotupuje ducha,
jako ženeme-li jej do generalisací - nahrazujeme-li svůj přímý

vztah k Bohu a člověku všeobecnými hesly a úvahami. Duch je jakoby zajat v samých všeobecnostech, z nichž doopravdy žádná jej silně nevábí, protože žádná naň přímo nedoléhá.

Odtud požadavek svatého Františka, že v duchovním životě třeba vždy znovu začínat, to jest, navazovat vždy znovu a znovu přímo na Boha podle zvláštního stavu duše - který se ustavičně mění. Když mluvil s biskupem Camusem o tajemství dokonalosti, odpovídá na jeho otázku: »Jako vy, tázalo se mne už více lidí, jak se dostat k tajemství dokonalosti, a odpovídal jsem jim, že celé umění je pouze v tom, abychom milovali Boha z celého svého srdce. Tajemství lásky je v tom, že člověk miluje. Tak jako se učíme studováním studování, mluvením řeči, běháním skoku, pracováním práci, tak se učíme milovat Boha a člověka milováním. Kdo volí jinou cestu, bloudí. Nejlepší prostředek milovat Boha je v tom, že ho den ze dne více milujeme. Jděte dopředu a neohlížejte se za sebe. Začátečníkům je jen třeba, aby vážně začali, chtějí-li to dotáhnouti k mistrovství. Ti však, kteří jsou již hodně vpředu, musí postupovat ještě udatněji a neutěšovat se myšlenkou, že jsou již blízko cíle. Neboť láska v tomto životě roste až do posledního vydechnutí. A ti, kteří to v lásce nejdále přivedli, mohou si říci s králem Davidem: Nyní začínám! anebo se svatým Františkem Assiským: Kdy konečně začneme milovat Boha z celé duše své a bližního jako sebe samého?«

*Camus
I. 107*

»Nezapomínejme na zásadu svatých, že musíme myslet každodenně na to, abychom znovu začínali naše zdokonalování. A budeme-li na to dobře myslet, nepřekvapí nás, setkáme-li se s vlastní ubohostí. - Nejsme nikdy hotovi. Třeba vždy začínat znovu - a začínat s dobrým úmyslem. Když člověk skončil, tehdy začíná - dí Písmo.« Ecl. VIII. 6. (List sv. Chantal, 1615.)

V lidské individualitě - zvláštním stavu každé duše - vidí světec podmínky pro růst vyššího života, s nimiž bezpodmínečně nutno počítat. »Jako nenalezneme nikdy dva lidi dokonale podobné v darech přirozených, tak ani nadpřirozených.«

*Traité
I. 99*

»Každý světec má v nebi své jméno zvláštní, podle nového bytí

slávy, již dobyl. Také na zemi každý přijal milost tak zvláštní,
Tamtéž že všechny jsou rozličné.« Důvod, proč jakékoli napodobování
v životě náboženském je nesmyslné. Vede k duševnímu mecha-
nismu - poddanství - skrupulositě - k zániku duchovního pohy-
bu, k živoření. Třeba pracovat na svém poli a těmi silami a pro-
Filothea středky, jež máme: »Nemáme si žádat, sloužit Bohu těmi pro-
372 středky, které nemáme, nýbrž máme věrně užívat těch, které
máme.«

»Nechtějte nebýt tím, čím jste. Žádejte, být dobře tím, čím
jste.« - »Musíme mít především velkou trpělivost se samými
Camus sebou, protože sobě samým býváme obtížnější, než druzí nám.«
I. 206-208 »Malomyslnost je nejzbabělejší ze všech pokušení. - Mějte trpě-
Camus livost se všemi, ale zvláště se samými sebou.«
I. 273-274

»Jděte prostě a půjdete jistě. - Buďte ujistěn, že trpělivost je
ona ctnost, která nám nejvíce zajišťuje naši dokonalost. A mu-
síme ji cvičit nejen vůči druhým, ale i vůči sobě samým. Aby-
Camus chom dostihli dokonalosti, musíme snášet vlastní nedokonalost.
II. 325 Snášet, ne ji milovat a ne jí lichotit. Tím živíme pokoru.«

Světce varuje duši před každým pohybem násilným. »Chceme-li
se násilím vůle zvednout k božským věcem, zapadneme do vlast-
Traité ních myšlenek, a místo abychom přišli k poznání pravdy, upad-
I. 250 neme v bláznovství vlastní marnivosti.«

Slabý lidský duch potřebuje stále, aby byl podpírán Boží mi-
lostí, »jinak se zamotá a zaplete do nitek tisícerých nesnází,
Traité jichž se pak nemůže zbýti. Podobá se kouři: čím výše vystupuje,
I. 250 tím je jemnější, a tím více se rozptyluje.«

»Duše ztracené mají věčný pohyb bez jakéhokoli přimíšení po-
koje. - Duše blažené mají pokoj ve svých pohybech a pohyb ve
svém pokoji, nemajíce než Boha, jenž je pokojem bez pohybu,
poněvadž je suverénně čistým a podstatným konem (un acte
Traité pur et substantiel). - Pokoj srdce nepozůstává v tom, že je ne-
I. 286 hybným, ale v tom, že ničeho nepotřebuje.«

Ve čtvrtek po neděli Smrtné modlí se Církev při mši svaté,
»aby nestřídmostí zraněná důstojnost lidské podstaty naprave-
Missal na byla cvičením léčivé střídmosti«. (Ut dignitas conditionis

humanae per immoderantiam sauciata, medicinalis parsimoniae studio reformatur.) K tomu je třeba určité životosprávy duše. Třeba ji převést z jejího života přirozeného k jejímu životu nadpřirozenému - z života nižšího do života vyššího. Jedině život nadpřirozený může dát rovnováhu naší přirozenosti. Je spolupůsobením duše s milostí Boží - je spoluprací Boha a člověka. Jednání je ústředním zájmem, k němuž svatý František Saleský obrací pozornost duší. Kdy a jak činiti - kdy a jak nečiniti? Správný život duše vyžaduje právě tak schopnosti činění - jako nečinění. Nečinění je vědomou ochotou vůle podati se přílivu milosti: nezasahovat rušivě do toho, čím na nás Bůh pracuje. Vede-li nás vyšší vůle, je naše jednání dynamické: pomáhá vnitřnímu rození života duchovního, tvůrčí život duše je zdvihán do vlastní činnosti.

Třeba být i uchvacovatelem Boha - i nehybným nástrojem v jeho ruce. Třeba dovést Pána snášet - i násilí na sobě se dopouštět pro království Boží. Činit a nečinit rovnoměrně: podle vnitřního tlaku poddajné (pliable) duše. Přijímat všechny poryvy života, nechť jdou zevnitř nebo zvenčí, a snášet je tak, jak jsou nám podávány. »Nestačí, abychom chtěli, co Bůh chce, třeba to chtít také tak a se všemi okolnostmi, jak on to chce.«

Camus
II. 95-6

»- být poddajnou v ruce Boha, přecházet ze stavu aktivního do pasivního podle vůle Boží.« (Rozmluvy se sv. Chantal.)

Bougaud
I. 635

»Chceme-li pěknou hru na loutnu, musíme sladit dvě nesouladné struny: kvintu a bas. Nic není nesouladnějšího než výška se spodními tóny. A přece bez jejich akordu loutna nezněla by harmonicky. Právě tak na naší loutně duchovní jsou dvě věci stejně nesouladné, potřebující sladění: mít velkou péči, abychom se zdokonaľovali a nemít o to žádnou péči, a ponechat ji zcela Bohu. - Víte, že když jezero je zcela klidno a vlny nečeří jeho vody, za jasné noci odráží se v jeho hloubce celé nebe s hvězdami. Zdá se, že v něm vidíme tutéž krásu, jako pohlížíme-li vzhůru. Právě tak, je-li naše duše zcela klidna a neznepokojuje ji ani vítr zbytečných starostí, ani nerovnosti a vratkosti ducha, je silně schopna nésti v sobě obraz našeho Pána.«

Entretiens
57

Aby milost Boží mohla v nás působit, je třeba vyprázdnění duše a ducha ode všech neřádů, krámů a odpadků, jež stálý příliv naší vůle do nás dopravuje. Znamená to podrobení naší nižší vůle tlaku vůle vyšší. Lidskou vůli třeba zbožštit, učinit vláčnou a přístupnou pro přijímání všech vyšších poryvů. Zde jdou katolíkové na pomoc svátosti. Vůle má být vřazena do proudu Božího působení: musíme ji tedy vyřadit z proudu svých malých, egoistických přání, které ji ustavičně omotávají a stahují do nízkostí egoismu.

Téma zápasu celého našeho života je: vybojovat v sobě místo pro Boha.

Svatý František Saleský ukazuje na všechny rozměry chudoby ducha, jak jsou dány Kristovým blahoslavenstvím: »Blahoslavení chudobní duchem, neboť jejich jest království nebeské.« Nejvyšší odměna slibuje se těm, kteří ve svém srdci činí - prázdné místo pro Boha.

Je třeba stále vyprazdňovat vlastního ducha od všech nánosů, jež v něm hromadí zbytečné vědění, zbytečné starosti. Právě vědění ducha živí a sílí, aniž by jej utlačovalo nebo ochromovalo. Je třeba dbát o to, aby hladina ducha byla snižována stále do své pravé a původní míry a odvádět všemi bočními kanály všechno, co z naší nižší přirozenosti tam přitéká. Pak bude moci působit vlastní podstata života: nahá struktura bytí, čirá a bez chuti. Tehdy, když se již v duchu téměř nic z naší nižší přirozenosti nezachycuje, bude schopen zrcadlit Boha. Bude teprve tehdy schopen vydestilovat jádro všech věcí, jež jím procházejí. Je napínavé sledovat tento zápas s vlastní vůlí, jak do něho uvádí dcery své Kongregace Navštívení ve svých Entretiens (Pojednáních). Jsou to promluvy, velmi dobře a živě - i věrně - sestrami Navštívení zapsané, v nichž svatý biskup na několika nejdůležitějších tématech odkrývá celou svou nauku.

Hlavní motiv, který jim předkládá k praktikování, je: ničeho nežádat, ničeho neodmítat.

»Chceme-li dosáhnout dokonalosti, třeba chtít málo a nežádat ničeho. Ujišťuji vás, že je to velké tajemství k nabytí dokona-

lostí a tak skryté, že je jen málo lidí zná, a zná-li, jen málo dovede zužitkovati. - Jsou takoví, kteří žádají křížů, a zdá se jim, že jich nemají nikdy dost, aby se zadostučnilo jejich horlivosti. Nežádám ničeho, přeji si jen být schopen nést ty, jež se zalíbí Boží Prozřetelnosti mi poslati, a to nejtrpělivěji a nejpokorněji, jak jen mohu.«

Entretiens
317

»Přijímejte, co se vám dá, a nežádejte, co se vám nechce dáti. Sešle-li na vás Boží Prozřetelnost zármutky, odpory, nebo umrtvování, přijímejte je s dobrým srdcem, láskyplně a klidně.«

Entretiens
102

»Duše, jejichž počet je až příliš velký, dělajíce si nároky na dokonalost, představují si, že vše závisí na velkém počtu přání, a velmi usilují hned o ten, hned o jiný prostředek k jejich dosáhnutí, a nejsou nikdy uspokojeny, ani klidny. Sotvaže mají vyplněno jedno přání, rychle přecházejí k druhému. Podobají se slepicím, snášejícím jedno vejce za druhým, a nestarajícím se o jejich vysedění. Holubice tak nečiní. Vysedí hned svá mláďata a krmí je, pokud nejsou schopny létat a uživit se. Má-li slepice kuřata, nápadně se o ně stará, s hlučným kdákáním a čepejřením. Holubice je klidná a tichá a nepříčiňuje se tak horlivě. - Duše zapomínají praktikovat hlavní prostředek: být klidný a vrhnout všechnu svou naději na Toho, jenž dává vzrůst všemu, co je zaseto a zasazeno.«

Entretiens
120

»Dobré dílo dobře udělané s klidem ducha stojí za mnohem více než díla mnohá z velké horlivosti. - Duše vpravdě holubičí zmocňuje se všeho prostě, bez usilovnosti, prostředky, jež jsou jí dány k zdokonalování, aniž by vyhledávala jiné, sebedokonalejší. - Velká pošetilost od těch, kteří si přejí býti umučeni od Indiánů, a nedbají toho, co by mohli učinit podle svých podmínek.«

Entretiens
122-3

»Ne všechny duše mají milost spojovat život aktivní a pasivní (v dobrou jednotu) a přecházet bez škody vnitřní z jednoho do druhého. V Grenoblu našel jsem jednu, ale jen jednu představenou podle svého srdce.« (List sv. Chantal, 1619.)

Kdosi mu psal o radu, má-li vést život aktivní nebo kontemplativní. Otázka takto postavená ho rozesmála: »Napsal jsem mu, aby vedl život dobrý a zbožný.« (List sv. Chantal, 1608.)

Je třeba snažit se zachycovat v sobě každý pohyb vůle Boží, když na nás pracuje. Pracuje tak dokonale, že nikdy naše úsilí sebe lepší by toho nedosáhlo. Toto přijímání vyšších podnětů života není pasivní v tom smyslu, že duch snad líně vyčkává a vůle nás ochable nese. Duch má stát vzpřímen, jako socha, čekající na pohyb Pána. Jakmile ho ucítí, dá sebou hýbati v jeho směru.

Jakmile duch se spoléhá sám na sebe a sám se žene za svými výboji a dobrodružstvími, zabloudí v bouři svých vášní a přání: a to je jeho nesvoboda. Jeví se neklidem, nepokojem ducha. Nic mu není vhod a proti všemu se bouří: ale marně. Jeho akční schopnost je nepatrná, protože jeho vnitřní činnost není uvolněna. Je nesvobodný: nemůže sám ze sebe. Aby mohl prorazit ke své skutečné výši, totiž výši života neosobního - bylo by mu třeba tuhého zápasu s vlastní vůlí. Tak cesta k salesiánskému nečinění je hustě poseta napínavými činy, jimiž se vůle vyprazdňuje ode všech zbytečností a překážek - činí odolnou - činí schopnou oblékat se v Ježíše Krista.

Taková je podstata života duchovního: roste z vnitřního tlaku - ne z nějakých vedlejších důvodů pobožnostních, z nějakého »náboženského přesvědčení«, »náboženských citů«. Pro sv. Františka je každé přílišné zasahování vůle do vnitřního života rušením: jako velebí palmu datlovník pro její skrytý květ a skrytý plod - pro její skryté zrání, jen před tváří Boží, tak chce, aby taková tichá činnost zrání dávala barvu, vůni a chuť životu naší duše.

Entretiens
10 Chce, aby i život vnější rodil se vždy z vnitřního, »aby se nedělalo nic ze zvyku.« - »Nechávající rodit zevnější z vnitřního a žít více vnitřní zevnějším.« - Je třeba, aby všechno, co nám život podává jako látku, bylo námi přijímáno trpělivě a s pozorností. Z této látky máme udělat svůj duchovní šat.

Traité
11. 122 Třeba zkoumat všechno, co z vnějšku přichází a třídit to podle hodnoty: »Třeba měřit důležitost toho, co podnikáme. Bylo by péčí nezřízenou, věnovat cestě jednoho dne tolik námahy, jako cestě tří nebo čtyř dnů na sto míst.«

Abychom různé tíhy života rovnoměrně mohli unést, je nám třeba přizpůsobování - duchovní vláčnosti, pružnosti a poddažnosti.

»Blahoslavená srdce poddažná, neboť nikdy se nezlomí!« Součas-
ně je třeba však dokonalé lhostejnosti. »V přijímání událostí, při-
cházejících z rozkazu Boží Prozřetelnosti. Přijímat stejně zármu-
tek jako útěchu, nemoc jako zdraví, chudobu jako zneuznání. -
Zahrnuje to i odevzdání se do vůle Boží ve všech pokušeních, vy-
prahlostech, suchostech, odporech.«

Entretiens
16

»Na naší cestě nechceme se setkávat se žádnou nesnází, žádným
odporem, žádnou námahou. Chceme mít vždy útěchy bez vy-
prahlosti, dobra bez jakéhokoliv zla, zdraví bez nemoci, odpo-
činek bez práce, pokoj bez nepokoje. Kdo by v tom neviděl naši
pošetilost? Chceme, co být nemůže. Čistá dokonalost se nena-
lézá než v Ráji: tam jsou dobro, odpočinek, útěcha ve své doko-
nalosti bez jakéhokoli přimíšení zármutku - jako v Pekle je do-
konalost zla, zoufalství a strastí bez jakýchkoli přimíšenin dob-
ra, naděje, pokoje.«

Entretiens
22-25

»Vzpourey smyslů jak v hněvu, tak v žádostivosti, jsou nám po-
nechány pro naše cvičení, abychom, odolávající jim, cvičili sta-
tečnost duchovní.«

Entretiens
35

K rozeznávání nejjemnějších odstínů pravého a nepravého - má-
me jedinou cestu - cestu pokory. »Pokora nás učí, abychom sobě
nedůvěřovali, a velkodušnost, abychom důvěřovali v Boha. Obě
jsou spojeny tak jedna s druhou, že nemohou být odloučeny. -
Poznávat nejen vlastní špatnost a bídu, ale současně výtečnost
a hodnotu našich duší, schopných spojení s Božstvím. - Pokora,
která nerodí velkodušnost, je nepochybně falešná.«

Traité
II. 154

»Co jsem řekl o velkodušnosti, že nám nedovoluje ani trochu
pochybovati, týká se vyšší části duše, neboť je dobře možno, že
nižší část bude plna takových pochyb, a bude se zdráhat přijat
úkol, jenž na nás byl vložen. Duše velkodušná se však tomu
posmívá a nebere to v počet.«

Entretiens
84-5

»Netrudí se ani nesnázemi, s nimiž má co činiti, ani velikostí
díla, ani délkou času, jež vyžaduje, ani zpožděním, potřebným k

Entretiens
91 dokonalosti podniknutého díla. - Je třeba pokořiti se zcela sladce a pak se odvážně zdvihnouti.«

Pokoru definuje jako »vnitřní cit vlastní nehodnosti a spravedlivou úctu k bližnímu«, mluvě s opovržením o vnějších projevech pokory, nevyplývají-li z této pokory vnitřní: »Jinak je to jen marnivá zábava slabých duchů - fantom pokory.«

Traité
II. 116 »Pokora musí rozdrtit všechno, co není nutné pro náš pokrok v milosti.« (List sv. Chantal, fragment.)

»Lidi, kteří v jeho přítomnosti velmi pokorně mluvili, vzal často za slovo, ba ještě přidával, aby takto mluvící léčivě zahanbil, a tak je vyvaroval něčeho podobného v budoucnosti. Byl přesvědčen, že většina lidí byla by velmi nespokojena, kdyby skutečně byli považováni za to, zač se vydávají.«

Camus
I. 162 »Vnitřní pokoru dělil: v pokoru poznávacích schopností - a v pokoru vůle. První je všeobecná: neboť komu není známo, že je nic? Odtud tolik krásných řečí a nicotnosti tvorů a nicotnosti vlastní. - Pokora vůle je řidká. Jen málokterí milují ponížení. Má stupně: první, že pokoření rádi přijímáme. Druhý, že po něm toužíme. Třetí, že se v něm cvičíme, a to tak, že vyhledáváme příležitost k pokoření, anebo s dobrou myslí přijímáme ta, jež přicházejí.«

Camus
I. 249 Upozorňoval stále na velikost malých ctností, jež jsou jakoby obrannou tvrzí duše proti útokům egoismu. »Povolnost proti špatnému rozmaru bližnímu, přátelské snášení jeho nedokonalosti, skromné strpění nepřátelského pohledu, láska k pokoření a sebepohrdání, tichá odevzdanost při malých nespravedlnostech, při urážce, dotěrnosti druhých - snížení se k pracím, jež jsou hluboko pod naším stavem, přátelská odpověď při nespravedlivém a ostrém vyzvání, mírnost, posmívají-li se druzí našemu pádu, dobromyslné přijetí odmítnutí a odvržení naší prosby - snížení se k nám rovným nebo podřízeným - přátelské a dobré zacházení se služebnými« - z takových malých věcí se dělá křesťanský charakter.

»Pokora působí, že myslíme málo o sobě i o svých pracích.

Mírnost, že rádi každému ustupujeme. Trpělivost, že všechno snášíme.«

Camus
II. 122

»Nade vše miluji tyto tři nepatrné ctnosti: mírnost srdce - chudobu ducha - a prostotu života.« (List sv. Chantal, 1605.) »Buďte vždy velmi malá, denně ve svých očích menší! Ó Bože, jakou skutečnou velikostí je tato malost! Je pravou velikostí vdov, ale též biskupů.« (List sv. Chantal, 1607.) »Nenamáhejte se zničit pýchu, ale upevnit pokoru - tím, že ji pozitivně děláte.« (List sv. Chantal, 1607.)

Cenil ústupnost, protože »řídíme-li se podle druhých, jsme rychleji hotovi, než když žádáme, aby se oni řídili podle nás.« Ale taková ústupnost musí vycházet z poctivosti a čistoty srdce, »jinak je bezcenná, a třeba se před ní bránit.«

Camus
I. 296

»Nadpřirozená velikost nebo malost ctností nedá se posuzovat z jejich vnějších děl. - Skvělé ctnosti byly mu vždy trochu podezřelé, protože lesk cti marné slávy zamožuje je vždy svým jodem. Lid, říkal, měří ctnosti jen podle objemu a je v těchto věcech velmi špatným soudcem. Časné almužně dává přednost před duchovní, křížování masa, postům a tělesné askesi před mírností, skromností a umrtvování srdce, které jsou přece vznešenější povahy. Také káral ty, kteří dávají přednost ctnostem, jež se jim líbí, aniž by se starali o ty, jež zvláště souvisejí s jejich úřadem a povinnostmi. Chtějí sloužit Bohu podle své vůle, nikoliv podle vůle jeho.«

Camus
II. 123

Jeho rod měl v erbu heslo *Nec plus, nec minus* - ani mnoho, ani málo. *Rien de trop* byla jeho zásada, která ho charakterizuje nejplněji: vždy dbalý toho, aby neporušil vnitřní rovnováhu - ani svoji, ani druhých - naučil se takové přesnosti v hodnocení věcí, že nic na světě nebylo s to, aby ho z této rovnováhy vy-sunulo.

»Nemilujte nic příliš, žádám vás, ani ctnosti, jež ztrácíme, jestliže je přeháníme.« (List Mme Brulart, 1605.) »Nejvyšší bod ctnosti je, že opravuje nemírnost vyrovnaním.« (List Matce Favre, 1621.)

»Mluvím o svaté rovnováze ducha a ne o rovnosti nálady nebo

sklonů. Třeba se držet pevně ve vyšší části našeho ducha - v ustavičné rovnováze oproti věcem protivným jako prospěšným, v útěše i neútěše, ve vyprahlosti i mezi lahodami.«

»Třeba připoutat se k cíli, jímž je Bůh a jeho vůle a ne na prostředky. Jděte dopředu v dobré víře. Dávejte pozor jen na důležité věci. Nezkoumejte tolik věcíček: vaše srdce budiž odhodlané.« (List sv. Chantal, fragment, 1608-10.) »Neznepokojujte se ničím. - Náš duch, zabývá se Bohem často a důvěrně, celý se zadýchá jeho dokonalostmi.« (List sv. Chantal, fragment, 1605-7).

»K vaší otázce o duchu svobody třeba říci, co jest. Každý ušlechtilý člověk je svoboden, aby nečinil smrtelného hříchu a svoji náklonnost k němu nepoutal. To je svoboda, nutná ke spáse. O té nemluvím. Svoboda, o níž mluvím, je svoboda milovaných dětí. Je to odloučení křesťanského srdce ode všech věcí, aby mohlo následovat poznanou vůli Boha. - Srdce, které má tuto svobodu, nelpí na utěšováních, přijímá odevzdaně zármutky. - Nelpí na duchovních cvičeních. Neztrácí svoji radost. Žádná ztráta nemůže rozesmutnit toho, jehož srdce na ničem nevisí. Účinky této svobody jsou: velká mírnost ducha, velká dobrota a snižování se ke všemu, co není hříchem. Je to držení ducha, jež se lehce přizpůsobuje každé ctnosti, a každé lásce k bližnímu. - Příklady: vyrušíme-li duši, která lpí na rozjímání, odchází zmatena a prudce. Duše, která má pravou svobodu, přijímá vše se stejnou myslí. - Je jí jedno, slouží-li Bohu v rozjímání, nebo v snášení svého bližního. Obojí je vůlí Boží, ale v tomto okamžiku snášení bližního je nutnější. - Dvě chyby jsou protichůdné této svobodě: nestálost a stísněnost. Nestálost ducha je jakousi přemírou svobody: při sebemenším podnětu měnit cvičení, plán, pravidlo, aniž by k tomu byl důvod, aniž by člověk věděl, je-li to vůle Boží. - Srdce ztrácí samo sebe a stává se zahradou na všechny strany otevřenou, jejíž plody nenáleží Bohu, ale každému, kdo jde mimo. - Stísněnost je nedostatkem svobody.« (List sv. Chantal, 14. října 1604.)

Svatý František považoval za nebezpečné, obírá-li se duch příliš

sebou samým. »Nenechávejte dělat duchu tolik věcí. - Třeba zůstat v prosté prostotě a nevzdalovat se od ní. Jděte vpřed v pokoji a nedovolujte svému duchu, aby se tolik pohřížoval do sebe, zvláště pokud vás to znepokojuje. Naším srdcím je třeba úplného vyodpočívání ve vůli Boží, nechť nás to kamkoli zanes. - Žijte zcela Bohu ve svaté nahotě všech věcí, především své vlastní. Třeba zvláště dvou věcí: zapomenout všeho pro ustavičné vzpomínání Boha, takže po každé, ocitáme-li se mimo něho, můžeme k němu přivést zpět svého ducha bez úsilnosti. Třeba se vysvléci ze všeho, obnažit se a zůstat v rukou Boha jako neužitečný nástroj. Nechť námi pracuje podle své vůle! Pak budeme stát nad zármutky i nad útěchami, Bohu věrni.« (List sv. Chantal, fragment.)

»Naše svobodná vůle není nikdy tak svobodna, jako když je otrokem vůle Boží, a není nikdy služebnější, než když slouží naší vlastní vůli. Nikdy nemá tolik života, jako když zemřela sobě samé, a nikdy není více mrtva, než když žije jen sobě.«

*Traité
II. 403*

»Třeba nevázat ducha. Nade vše, nepřemýšlet příliš mnoho. - Třeba zůstat v podmínkách, do nichž Bůh nás klade: v utrpení trpět, bolest přijímat trpělivě, bez úvah o tom, jak trpíme, bez přemýšlení o tom, co a kdo nám zármutek přináší. Zůstat takto v prostém zření Boha a vlastní nicotnosti, a trpělivě vše snášet. Bůh nám ukazuje, že náš ubohý malý duch musí ve všem a vším prostě se vrhat v Něho.« (List sv. Chantal, fragment.)

»Jestliže odvážného koně příliš bodáme ostruhami, začne kousat uzdu a vzpíná se proti vůli jezdce. Přestaneme-li ho bičovat a ostruhami pobízet, zůstane mírně stát. Tak je to s lidským duchem. Tísňíte-li ho, potlačujete ho. A potlačujete-li ho, nutíte ho ke vzpouře. A ve vzpouře vyjde zcela ze svých kolejí. Chce být přesvědčován, ne donucován. Kdo mu činí násilí, bouří ho. Mírností může býti zkrocen a podmaněn.«

*Camus
II. 141*

Tak místo bytí úryvkovitého, křečovitě se držícího sebe, živícího se kdejakým odpadkem chvilkového přání - nastupuje život v Bohu - život ducha svobodného.

Aby duše mohla být svobodna touto svou nejvyšší suverenitou,

musí být vůle spoutána Bohem. Toto hrdinné a ustavičné vyra-
žení ze sebe je ustavičným bojem křesťanovým a nejslavnějším
jeho dílem. Zde jsme u salesiánské askese. Nezávisí vůbec na
nějakých zvláštních aktech vůle, zvláštních cvičeních a mrtve-
ních. Je to askese svrchovaně činná v tom smyslu, že se vysta-
vuje ustavičnému zvláčňování: aby se stávala poddajnou, pro-
stupnou, nevzpírala se žádnému vyššímu tlaku, a aby byla tak
průhlednou, že každé její zakalení vlastní vůlí musí být duchu
hned patrné.

Zde máme »preventivní systém« svatého Bosca v jeho meta-
fysickém jádru: předcházení všemu, co útočí na vyšší skladbu
života - ustavičné napínání vůle k vlastní podstatě bytí. Pro-
jevuje se to vnějšně i tak nepatrnými věcmi, jako je mírná řeč,
snášení druhých, všechny ty »malé ctnosti«, o nichž mluvil sva-
tý František tolikrát a jež svatý Bosco ve své výchově po-
užívá všechny. Jen takovým stálým podřizováním naší nižší při-
rozenosti tlaku vyššího života můžeme přemáhat svůj egoismus,
který se v nás rozpíná pod nejrůznějšími maskami. Tato drobná
válka proti sobě samým je nemyslitelná bez pružnosti ducha,
bez pronikavého pohledu skrze věci, skrze čas - jinak by se stala
odporným pedantismem a svatouškářstvím. Nic nebylo oběma
světcům cizejší a vzdálenější než nějaké vázání ducha na jisté
»podmínky«, »způsoby«, »pobožnosti«.

Co na tom záleží, modlíme-li se takto nebo jinak? Jen když se
modlíme dobře. A dobré je všechno, co zdvihá náš vnitřní život
do svobody ducha. Nikdy bychom jí nedosáhli, kdybychom i nad
vnějšími věcmi nedovedli stát nezaujatě. Nezaujatost znamená
však přizpůsobování se všemu, co život přináší. Je to nikoli pa-
sivní postoj naší duše, ale suverénní. Jen tehdy pronikneme do
skladby života, přizpůsobujeme-li se jemnému tlaku událostí a
vztahů, jímž se čtváří naše vlastní já. Máme být každému
vším; čím, čím potřebuje ve svém vyšším zájmu, abychom mu
byli.

Svatá Chantal praví, že svatý František »stával se s hříšníky
L'Âme 13 hříšníkem«, to jest, »svoje srdce smísil se srdcem kajících«. -

Ale »není třeba říkat nebo činit něco proto, abychom byli tvory milováni nebo ctěni, nebo zneuznávání.«

Entretiens
494

Tato ochota k přizpůsobování musí souviset se svatou lhostejností ke všemu, má-li projít všemi různými podmínkami života bez porušení. Vykládá text svatého Jana (XXI., 18): Když jsi byl mlád, opásal jsi se a šel jsi, kam jsi chtěl, ale až budeš stár, vztáhneš ruku a jiný tě povede, kam nechceš - praví: »Mladí novici v lásce k Bohu sami sebe opásávají a vážou, umrtvují se tím, čemu dávají přednost, ukládají si pokání, odříkání, pobožnosti, a mísí vlastní vůli s vůlí Boží. Ale staří se dávají opásávat a vázat jinými, podřizují se pod jho, které se na ně klade, a jdou cestami, jimiž sledující vlastní náklonnosti, nikdy by nešli. - Hle, jak oslavují Boha: křížujíce ne pouze vlastní tělo, ale ducha.« (List sv. Chantal, 1612.)

Takováto askese je stupňováním života, protože se proti ničemu neuzavírá vlastní vůlí, snáší všechno, pohodu i nepohodu, aby ze všeho přijala svůj díl duchovní, jenž ve všech věcech a lidech je tajemně pro nás přichystán. Především pak v utrpeních: »Poslužte si každodenními protivenstvími, přijímajíc je s láskou a něhou.« (List sv. Chantal, fragment.)

»Chtěl bych od vás odloučit všechnu vaši jemnocitnost pro protivenství, pokušení, odloučení od věcí žádaných, a chtěl bych, abyste se nad všechno pozdvihla se srdcem ušlechtilým. Pak bych chtěl, aby slova pevnosti, odhodlání, sebezáporu a síly promlouvala vaše vyšší část, abyste se nezdržovala pozorováním všeho, ale šla dále svojí cestou bez starosti o zítřek, protože ji netřeba mít.« (List sv. Chantal, fragment, 1612-16.)

»Pravá ctnost živí se tak málo ve vnějším pokoji, jako dobré ryby ve stojatých vodách.«

Camus
II. 294

Je jistě nejtěžším úkolem dávat do správné míry nejrůznorodější věci, jež život přináší - dělat stále z bouře světa kolem sebe v sobě mír.

Být pacifikátorem druhých i sebe - bez násilného »uhlazování« a »usměrňování«. Světec chce, aby se všechno v nás rozrůstalo z reálních podmínek života duchovního, ne z fikcí. Abychom si za-

chránili rovnováhu srdce a ducha i uprostřed žáru i uprostřed mrazu, jimiž nám bude projít.

Je třeba člověku, aby byl velmi dobře lidským, chce-li vystoupiti nad sebe: musí snášet právě tak odolně rudý žár svých náruživostí, jako úbělný chlad ducha, toužícího vždy po uniknutí ze všech pout a otěží.

Svatá nezaujatost není bezcitností: »Namyšlená bezcitnost těch, kteří nechtějí připustiti, že jsme lidmi, zdála se mi vždy rozumovou příšerou. Je třeba zaplatit daň své nižší části, ale je také třeba splnit povinnosti vůči naší vyšší části, v níž duch víry má svůj trůn: - a ten nás musí utěšiti v našem zármutku - nebo těšiti skrze náš zármutek.« (List sv. Chantal, 1609, z února.)

»Čekati v čekání znamená nezneklidňovati se, čekáme-li. Je mnoho těch, kteří čekajíce nečekají, ale zneklidňují se a zespěšňují.« (List sv. Chantal, 14. července 1609.)

Když se dívá na včelu, polomrtvou chladem, jak přichází k sobě na slunci, připomíná mu to podobnost s námi, když ležíme v chladu smrti nehybně před Bohem a čekáme, aby námi pohnul, jako slunce včelou, k životu.

Při pohledu na kvetoucí strom mu napadá, že musí projít žářem zrání do zralosti podzimu. Musí se dostat k svému plodu. Tato něha k věcem je tak krásně prostá!

Jednou zastavil se u úlu včel a několik mu jich usedlo na tvář. Sedlák, kterému patřily, volal na něho, aby jich neodháněl. Nejsou-li podrážděny, neučiní ničeho. Odlétly zase tiše. Pochopil tajemství nečinění. Jindy je pozoroval za mlhavého dne, jak několik jich vyletělo poblíž včelína, jako by zkoumaly počasí. Vrátily se do úlu. Život rozproudil se v úlu, ne venku. (Různé listy sv. Chantal.)

Tento světec, znající všechny vnitřní souvislosti života, je prost jakéhokoliv přepjetí, jež by je z jejich pravé jednoty vysunovalo. Je to duch zcela reální, v němž není nic romantického: procházejí jím všechny tvary a barvy života a přece sám zůstává čirý. Jeho vlastní barvou je spravedlnost ke všem tvarům života, shovívavost ke všem povahám lidí, schopnost přijímat

všechny podmínky života - a sám stát nad nimi a nad životem. Přijímá odraz všech barev, nepodržuje žádnou.

Jdeme-li za tichého rána lesem, nikde nic se nehýbe, všude klid.

A přece je to neviditelný pohyb dění, jenž jej působí.

Tak duch, spočívající v Bohu, zdá se nepohnut. Je nesen neviditelným pohybem a vrhán v nejsilnější proudy života - a přece jeho povrch není téměř ani zčeřen. Je to skrytý život, jenž jím hýbe.

»Tázali se ho kdysi, které z osmera blahoslavenství je mu nejmilejší a myslelo se, že zvolí blahoslavenství o mírných. Řekl: Osmé. Blahoslavení, kteří protivenství trpí pro spravedlnost. A vysvětlil to: Život těch, kteří protivenství trpí pro spravedlnost, je s Ježíšem Kristem zcela skryt v Bohu a svému vzoru podoben.

- Spravedliví jsou skryti v tajemství Boží tváře.«

*Camus
II. 180*

»Jsme-li duchovní, opouštíme náš lidský život, abychom žili život druhý, dokonalejší, nad sebou samými, skrývající celý tento nový život v Bohu s Ježíšem Kristem, jenž jediný jej vidí, zná a dává. Náš nový život je láska nebeská, která obživuje a povzbuzuje naši duši, a tato láska je zcela skryta v Bohu a ve věcech nebeských s Ježíšem Kristem.«

*Traité
II. 29*

»Přál bych si, aby v den posledního soudu, kdy všechny věci budou odhaleny, má spravedlnost, bude-li ve mně nějaká nalezena, byla zcela skryta před celým světem a nebyla spatřena než Bohem samým.«

L'Ame 99

Láska k Bohu.

Nejvyšším pohybem duše je láska.

Když svatý František Saleský řekne: miluj! - je to výzva k absolutnímu pohybu lásky: chce, aby byl do ní zabrán celý Bůh, celý člověk, celý život. Všechno láskou váží a všechno láskou měří.

Prostupuje všemi jeho spisy, listy, proslovy jako ústřední vazba veškeré látky života: a je především akcí, nikoli sentimentem.

Zná její tajemný zákon bytostně. Pro něho je zákon lásky vlastní tvůrčí silou života, jež všechno rozvíjí a žene do plodů: do pravého tvoření křesťanského charakteru.

Camus I. 107 »Kdo není v lásce, je v smrti. Všechna díla, která nebyla počata a zrozena láskou, jsou mrtvá díla a bezcenná pro věčnost, byť měla jakékoliv zdání dobra.«
Camus II. 176 »Láska určuje cenu našich děl.«

Nic nebylo tomuto světcovi tak vzdáleno jako povrchní sladkosti křesťanství. Celý jeho život byl pitím jiného nektaru než medového. Tolikrát se na včely díval, jak usedaly s květu na květ a vracely se do úlů medem vonících - až zůstala okolo něho zlatá barva včely i její symbolická podoba v něm.

Ze všeho, čeho se dotýká, slyšet hukot letnicový: ze všeho šlehají plameny lásky. Jaké nové podoby, jaké nové skutečnosti mu odkrývají! To nejsou sladké a neurčité city, jimiž se člověk pokochá a zase odchází po svém, po staru a mrtvě. Lásku - ve smyslu svatého Pavla - klade jako zkušební míru každé činnosti: jen láska může být měřítkem hodnoty všech věcí.

Camus II. 209 »Dokonalost lásky je dokonalostí života,« praví biskupu Camusovi. - »Tázel jsem se světce, jaká je nejlepší příprava k smrti?
Camus I. 165 Odpověděl: Láska.«

»Netřeba podléhat žádnému jinému nátlaku a zákonu než lásce.« (List sv. Chantal, 8. června 1606.)

Traité I. 20 »Svatá láska k Bohu je dítě zázračné, neboť lidská vůle je nemůže počati, jestliže Duch Svatý je v našich srdcích nezplodí« - tak začíná ve svém Pojednání o lásce k Bohu.

Protože se všechno rodí z Boha, z nejvyššího života - je přikázání »Milovat budeš Boha z celého srdce svého, ze vši mysli své, ze vši síly své« (Mat. XXII., 37-8) »přikázáním prvním a největším«.

Traité I. 102 »Láska, tjisouc vlastností činnou, nemůže než jednati nebo zahynouti. Má povahu Rachel, jak říkali staří. Dej mi děti, říkala svému manželovi, nebo zemru. Tak láska dohání srdce, s nímž je v manželství, aby ji oplodnilo dobrými díly, jinak by zahynula.«
Traité I. 232

Rozmach této lásce dává Bůh, který náklonnost k sobě nevložil člověku do srdce naprázdno, ale opatřil ji hojnou potravou.

»Kdyby duše nebyla Bohem laskána, nebyla by vábena, aniž by „běžela po vůních svého miláčka“.« (Píseň písní, I., 3.)

*Traité
I. 193*

»Láska je základ a hlavní důvod našeho života duchovního, jímž žijeme, cítíme a pohybujeme se. A náš duchovní život je takový, jakými jsou naše pohyby lásky. Srdce, jež nemá pohybu, nemá lásky.«

*Traité
II. 30*

»Slunce viditelně dotýká se všeho svým oživujícím žářem - dává všemu sílu k tvoření - tak Boží dobrota oživuje všechny duše a povzbuzuje všechna srdce k lásce k sobě, aniž by kterýkoli člověk zůstal skryt před jejím žářem.«

*Traité
I. 102-3*

»Tak v našem srdci, jakkoli zrozeno, živeno a vychováváno mezi věcmi tělesnými, abychom tak řekli, pod křídly přírody, přece při prvním pohledu, jež vrhne na Boha, při prvním poznání, jímž se ho dotýká, probouzí se okamžitě přirozená a původní náklonnost Boha milovat - Boha, jenž byl jakoby zasut a nevnímatel-ný. V okamžiku, jako jiskra, vystupující z popela, dotýká se naší vůle a dává jí rozmach nejvyšší lásky, hodný vládnoucí a základní příčiny všech věcí.«

*Traité
I. 64*

»Láska, abychom mluvili přesně a určitě, není nic jiného než pohyb, tok a přibližování se srdce k dobru (le mouvement, écoulement et avancement).«

*Traité
I. 24*

»Nevíme, co znamená milovat Boha. Láska není ve větších požitcích a citech, ale ve větším a pevnějším odhodlání uspokojit Boha ve všem.« (List sv. Chantal, fragment.)

»Miluji duše neodvislé, silné a nezženštilé, protože přílišná jemnost znepokojuje srdce, zmítá jím, vytrhuje je z milostné rozmluvy s Bohem a zabraňuje jeho úplné odevzdání, dokonalou smrt jeho sebelásky.« (List sv. Chantal, 1620-21.)

»Naše srdce má nejvyšší zákon: nejvyšší slávu lásky k Bohu. K slávě této svaté lásky je třeba, aby bylo spáleno a spotřebováno všechno, aby všechno v ni mohlo být obráceno.« (List sv. Chantal, fragment.)

»Přeji vám velkou, necitelnou odvahu. Odvahu, která může říci

odhodlaně: Ať žije Ježíš! Nestará se ani o sladkost, ani o hořkost, ani o světlo, ani o tmu. Jdeme v této podstatné, silné a nezměnitelné lásce směle Bohu v ústřety.« (List sv. Chantal, 9. srpna 1607.)

Ukazuje na složitou skladbu lásky.

Láska nižší - sebeláska (l'amour propre) je stupňována.

»Není žádného hříchu, velkého ani malého, bez sebelásky, t. j. dobrovolného nachylování se k tvorům nebo k sobě proti vůli Boha.« To je tedy pod hranicí skutečné lásky, neboť je i láska k sobě, jež se Bohu neprotiví: »Jsouc přikázána, nemůže být než dobrá. Je dvojí láska k sobě (dobrá), a to přirozená a nadpřirozená. Přirozená je, platí-li dobrům přirozeným - a je-li spořádána tak, že se Bohu neprotiví. - Nadpřirozená týká se dober milosti a věčné lásky. - Vytéká buďto z naděje a tehdy je žádostivá, neboť jí milujeme Boha jako nejlepší svůj statek. Nebo z čisté lásky, kdy ho milujeme pro něho samého, a tehdy je prostá žádostivosti, protože Boha milujeme jen pro Boha a sebe pro něho.«

»Ti, kdož se milují sebeláskou, nečiní nic jiného, než že se ustavičně mazlí sami se sebou, laskají a zabývají svým zachováváním. Bojí se tolik všeho, co by jim mohlo škodit, že to vzbuzuje až velkou soustrast. Jsou-li nemocni, a kdyby je bolel jen koneček jejich prstu, není většího zla nad jejich. Nemohou najít nikdy dost lékařů, kteří by je vyléčili a nepřestávají se ustavičně léčit. Jsou-li druzí nemocni, nic to není. - Duchové dobře stavěni nepozastavují se nad takovými pošetilostmi a nudnými něžnostmi.«

»Takové něžnosti jsou mnohem nesnesitelnější ve věcech ducha. - Zvláště u lidí duchovních, kteří chtějí být svatými na první ránu, aniž by je to co stálo.«

»Zněžnělost ducha je nebezpečnější než zněžnělost těla, protože u ducha, nad tělo povýšenějšího, je ji nesnadno léčit.«

»Láska rozumová (l'amour raisonnable) se dotýká Boha vrcholem ducha. Přilneme-li k malým něžnostem a sladkostem duchovním a neodhodláme-li se sloužit Bohu vrcholem svých roz-

hodnutí (avec la pointe de nos résolutions), nebudeme mít nikdy ani pravých ctností, ani spolehlivé lásky.«

Entretiens
189

»Je třeba, abychom kráčeli podle vyšší části, za hlasem našeho zdokonalování, a nevšímali si dojmů části nižší. Jinak budeme ve věčné horečce a nepokoji ducha a neučiníme valného pokroku. - Nechť vládne vždy rozum, jenž žádá, abychom vystoupili nad sebe, za všech okolností, a tak se líbili Bohu.«

Entretiens
72

»Nežádejme, abychom byli zbaveni svých nesnází, těžkostí, odporů, neboť nikterak nám neškodí. Naopak, je-li nám nařízena věc, proti níž se celá naše přirozenost bouří, musíme ji provádět silou lásky rozumové a není pochyby, že takový skutek má zásluhu nekonečně větší, než kdybychom jej dělali bez odporu.«

Entretiens
191-2

»Třeba mít dobrou odvahu a nezáviset na nikom, než na Bohu.«

Entretiens
196

»Naše samoláska nikdy neumírá. - Neštěstí je, že chceme velmi dobře znát, máme-li my pravdu - či ne - majíce k někomu odpor. Nikdy se nebavme takovým prohledáváním. - Jsou-li to prosté odpory přirozené, neberme je důležitě. - Kdybychom však viděli, že naše přirozenost se příliš zdvihla, a chce nás vyjmout z podrobení rozumu, nedovolme si učinit nic ve prospěch svých odporů.«

Entretiens
352

»Při všech odporech dbejme, abychom neumenšili skutky lásky k těm bližním, vůči nimž odpor máme. Mluvme s nimi, poslužme jim, buďme k nim laskavi. - Někdy se stane, že nemáme aversi k osobám, ale k jejich jednání. - Je spíše třeba politovat toho, kdo věc nečiní dobře, než nabírat z toho odpor.«

Entretiens
26

Zde už vidíme, jakým sjednocujícím živlem je i láska přirozená, je-li dobře spořádána. »Láska, nenalézajíc nás rovnými, činí nás jimi. Nenalézajíc nás jednotnými, sjednocuje nás.«

Traité
I. 215

Láska k Bohu nevylučuje jinou lásku, protože nemůže být konfliktů, je-li uspořádání. »Tak Jakub sloužil Labanovi ze všech svých sil, miloval Rachel ze všech svých sil, miloval Boha ze všech svých sil, ale nemiloval proto Rachel jako Boha, ani Boha jako Rachel. Miluje Boha jako svého Boha, nade vše, i nad sebe sama. Miluje Rachel jako svou ženu, nad všechny ostatní ženy a jako sám sebe. Miluje Boha láskou absolutní a suverénně nej-

vyšší a miluje Rachel nejvyšší láskou manželskou. A jedna tato láska nepřičí se druhé, protože láska k Rachel neznásilňuje ani
Traité II. 200-204 v nejmenším privilegia a suverénní přednosti lásky k Bohu.«

»Je více druhů lásky, jako na příklad láska otcovská, synovská, bratrská, manželská a jiné - jež všechny jsou rozdílné ve výtečnosti a tak svázány se svým předmětem, že je nelze přivlastňovat jinému. Kdo by miloval svého otce láskou pouze bratrskou, jistě by ho nemiloval dosti. Kdo by miloval svou ženu jen jako svého otce, nemiloval by ji vhodně. Kdo by miloval svého sluhu jako svého syna, dopouštěl by se proti svému synovi urážky. Láska je jako čest: a jako pocty se rozlišují podle různých výtečností, pro něž jsou ctěny, tak lásky jsou různé podle rozličné dobroty, pro niž jsou milovány. Láska k Bohu je láskou nade vše, protože Boží dobrota nemá sobě rovné. - Protože jen Bůh je Pán a jeho dobrota je nekonečně vynikající nade všechny dobroty, třeba jej milovat láskou vysokou, výtečnou a vylučující jakékoli přirovnání.«

»Čin pravé lásky vyžaduje lásku úplnou, hlavní a všeobecnou, jež se vztahuje ke všem příkázáním Božím. Pochybíme-li v lásce v jediném příkázání, není již ani úplnou, ani všeobecnou.«
Filothea 308

Láska zabírá v sobě všechny ctnosti, neboť »srdce je pramenem skutků«. »Člověk nepřijde o nic, když žije šlechetně, štědře a k lidem zdvořile, se srdcem královským, ke všem stejným a rozumným.«
Traité II. 234
Filothea 369

»Dbejme, abychom měli ustavičně a nezrušitelně stejné srdce. Ačkoliv všechny věci kolem nás kolotají a rozmanitě se mění, my musíme zůstat stále nepohnutelnými v pohlížení na Boha, v tíhnutí k němu a v toužení po něm.« - »Vždy je dlužno, aby hrot srdce našeho, náš duch, naše vyšší vůle, která je naším kompasem, hleděla bez ustání a mířila ustavičně k milování Boha. - Neproměnitelné rozhodnutí, nikdy se Boha nespouštět, ani jeho sladké lásky, je naší duši závažím, které ji má udržovat ve svaté rovnováze při nestejnosti tolikerých rozličných hnutí, jež v ní probouzí povaha života.«
Filothea 420-421

»V lásce je třeba více růsti v kořenech než ve větvích. Ne množ-

ství pobožných cvičení, ale jejich dokonalost je důležitá. Nemáme tolik duchovní teploty strávit všechno, co ke své dokonalosti počínáme, a žene nás to dělat příliš mnoho.«

Camus
II. 31

»Bůh, chtěje obdařit křesťany zvláštní přízní, nechává pramenit na vrcholu nejvyšší části jejich ducha zřídlo nadpřirozené, jež jmenujeme milostí, a ta zřejmě obsahuje víru a naději, ale pozůstává především v lásce, jež očišťuje duši ze všech hříchů, zdobí ji a krášlí co nejúchvatněji a konečně rozprostírá své vody nad všemi jejími schopnostmi a činnostmi, aby dala: chápavosti - nebeskou moudrost, vůli - svatou spravedlnost, žádosti - zbožnou sílu, aby celé lidské srdce drželo se cti a blaženosti nadpřirozené, jíž je spojení s Bohem.«

Traité
II. 309

»Ctnosti mají svůj počátek, svůj vývoj a svoji dokonalost, ale bez lásky nemohou se zroditi, aniž činiti pokroku. - Aby mohly nést název ctností skutečných, vytvořených a dokončených, to závisí od lásky, která jim dává sílu, kroužiti v Bohu. - Láska je mezi ctnostmi jako slunce mezi hvězdami: rozdílí jim všem jejich jas a krásu. Před ní kráčí obyčejně víra, naděje, bázeň Boží a pokání, aby jí připravily místo v srdci. A když vešla, poslouchají ji a slouží jí se všemi ostatními ctnostmi, a ona je svou přítomností oduševňuje, zdobí a oživuje.«

Traité
II. 315

»Kdyby všechny ctnosti byly v člověku a jediná láska mu chyběla, bylo by to sice tělo dokonale složené ve všech svých částech, jako tělo Adamovo, jež Bůh svou mistrovskou rukou z hlíny země vytvořil, ale nicméně tělo bez pohybu, bez života a bez milosti, pokud Bůh nevdechl do něho život, to jest svatou lásku, bez níž nic nám neprospívá.«

Traité
II. 316

»Možno mít víru, jež hory přenáší a při tom nemít lásku. Možno být skutečným prorokem a při tom zlým člověkem - případ Saulův, Balaamův a Kaifášův. Možno dělat zázraky, jež patrně Jidáš dělal, a při tom být tak zlým, jako on. Možno rozdat všechn svůj majetek mezi chudé, ba i muka ohně trpěti, a při tom nemít lásky.«

Camus
II. 109-11

Zde odhaluje sv. František, jak mrtva jsou všechna náboženská cvičení a pobožnosti, nemají-li pohybu srdce, jímž je láska. »Po-

božnost bez lásky je pravá, ale mrtvá pobožnost, jako mrtvé tělo je pravým tělem. - Možno být pobožným, a to velmi pobožným, *Tamtéž* a při tom být zlým, a to velmi zlým.«

»Co znamená být zbožným ve svém povolání? Konat všechny povinnosti a vztahy, k nimž nás náš stav zavazuje, činně, radostně, s chutí, a to ke cti Boha, pro lásku Boží, k jeho oslavení. Takové ctění Boha je náboženským činem. Živost, rychlost a žár zbožnosti jsou však činem lásky. Kdo tak jedná, je dokonale zbožným ve svém povolání.« *Camus II. 112*

»Zbožnost záleží v pevné, rozhodné a pohotové činné vůli - ne v citech a náladách, které někdy pocházejí z měkké a snadno vznětlivé povahy, přístupné všelikým dojmům.« *Filothea 423*

»Jestliže vnitřní sladkosti jsou sladké pouze nám, ale jinak nás činí zvědavými, netrpělivými, nedůtklivými, svéhlavými, hrdými, domýšlivými, tvrdými k bližnímu - jestliže jsou příčinou, že se považujeme již bezmála za svaté, a proto se nechceme dát ani vést, ani napomínat, nelze pochybovat, že jsou to lahody nepravé a škodlivé. Dobrý strom nese toliko dobré ovoce.« *Filothea 427*

»Řekni sama, milá Filotheo, slušelo-li by se, aby biskup chtěl žít v takové osamělosti jako Kartuziáni? Anebo, aby lidé v manželství chtěli dbát tak málo strádání jako Kapucíni? Kdyby řemeslník prodléval celý den v kostele jako řeholník? A řeholník chtěl by se stále stýkat s lidmi jako biskup? - Nebyla by taková zbožnost směšná, nenáležitá a pohoršlivá? - Pravá zbožnost nejenže nezkaží žádného povolání nebo zaměstnání, naopak: okrašluje je a ušlechťuje.« *Filothea 67-8*

Říci o nějaké domácnosti, že se v ní žije jako v klášteře, nenazýval chválou. »Toť jako chtít sbírat fíky s trní a hrozny s bodláků.« *Camus II. 121*

V jednom řádovém domě jeho diecése stupňovali kajícnost a chtěli zavést chození na bosu.

Když se ho tázali o radu, řekl: »Nechte nohy obuté! Hlava se musí přetvářet, ne nohy!« *Camus II. 61*

»Víte, co je klášter? Je to akademie, v níž se podává návod k správnému pěstování života, v níž se každá duše učí, jak má se

sebou zacházet, jak se má stříhat a přivazovat - a jak se má s vůlí Boží spojovat úžeji a úžeji, až úplně sloučit.«

Camus
II. 351

»Pravá horlivost je dítětem lásky. - Proto je trpělivá, laskavá, bez zármutku, beze sporu, bez nenávisti, bez závisti, radujíc se z pravdy. - Oheň pravé horlivosti je podoben zápalu lovce, který je hbitý, bedlivý, činný, pracovitý a velmi oddaný stopování, ale bez hněvu, beze zlosti, bez zármutku. - Zcela naopak falešná horlivost je bouřlivá, zmatená, opovážlivá, hrdá, hněvivá, přelétavá, prudká a nestálá.«

Traité
II. 269

»Je-li rozum provázen vášní, zprotivuje se a je nemilý, protože společenství s násilnictvím zneuctívá jeho spravedlivé panování. - Je-li možno, buď prázdná vši upřílišené starostlivosti a úzkostlivosti. Nepouštěj se do ničeho s unáhlením, ani s nepokojem, ani s přílišnou horlivostí. - Řeky, které zvolna a klidně tekou rovinami, nosí velké lodi a na nich hojnost zboží, a déšť, jenž mírně a tiše padá na pole a luka, občerstvuje a živí trávu a obilí. Ale bystřiny a prudké řeky, které valem se ženou do nížin, hubí své břehy.«

Filothéa
246-255

Láska k Bohu má různé stupně: je slabá ještě u těch, kteří jsou »dosud málo opeření - aby mohli létat v plném vzduchu svaté lásky. Jsou zdržováni množstvím špatných náklonností a zvyků, jež hříchy minulého života v nich zanechaly. Jsou oživení a opeření láskou, a pravou láskou, jinak by nebyli opustili hřích. Ale jejich láska je nicméně slabá a mladá, obklíčená spoustou lásek jiných, a nemůže nésti tolik ovoce, jak by nesla, kdyby vládla zcela nad srdcem.«

Traité
II. 206

»Pravé znamení, že milujeme jen Boha ve všech věcech, je, že ho milujeme ve všech věcech rovnoměrně. - Pak pro nás bude mít stejnou cenu život jako smrt, zdraví jako nemoc, chudoba jako bohatství. Všechny nerovnosti tohoto života nebudou s to převrátit naši lodičku.«

Camus
I. 202-3

»Dokonalost lásky poznáváme z jednoty duše a ducha.«

Traité
I. 35

»Svatá záliba k Bohu nás přepodobňuje v Boha, jehož milujeme, a čím větší láska, tím dokonalejší přepodobnění.«

Traité
II. 30

•Místo abyste přemýšlely a tázaly se, jak spojit svého ducha s

Entretiens
175 Bohem, dejte se do toho stálým připojováním ducha k Bohu. Je to otázka ne mnoha vědění, ale mnoha činění. Třeba jít výsostně prostě.«

Entretiens
468-69 Mluví o lovcích, kteří říkají, že psi ztratí stopu, jsou-li plni různých chutí. Tak i četné chutě našeho ducha zabraňují nám spojení s Bohem. »Chtěl bych rád jítí vždy prostě vpřed na své cestě, nestaraje se o to, abych si něco přál. - Raději bych nosil malý slaměný kříž, vložený na má ramena bez mé volby, než jít do lesa a dělat si tam kříž s mnohou prací podle svého přání. - Věřím, že bych byl příjemnější Bohu se svým slaměným křížem, než s oním, udělaným s velkou námahou a potem. Sebeláska, která má tak velkou zálibu ve svých výmyslech a tak malou v tom, aby se nechala řídit a vést prostě, měla by větší zadostučnění v kříži velkém.«

Entretiens
248-250 »Prostota má velkou příbuznost s pokorou, která nepřipouští, abychom měli o kom špatné mínění, kromě o sobě samých. - Nedívá se ani vlevo ani napravo, jde prostě svou cestou.«

Entretiens
124 Je to věrnost k vlastnímu údělu, již Bůh na nás především žádá. Svátý biskup dává za vzor svatého Antonína poustevníka, »věrného tomu, k čemu byl povolán od počátku: nestaral se o nic jiného«.

»Pozorujte, zdvihejte svého ducha, neste jej do Boha, to jest, vnášejte Boha do svého ducha: to jsou silné věci. Ale nezapomínejte při tom všem na předení a přeslici. Předte přízi malých ctností, sklánějte se nízkou k cvičením lásky. Kdo říká něco jiného, klame se a bude zklamán.« (List sv. Chantal, fragment.)

Entretiens
22, 25 Vrcholným článkem salesiánské askese je to, čemu svatá Chantal řekla, že celá jeho nauka náležela v dokonalém vzdání se sebe sama. »Jsou dvě ctnosti, z nichž jedna je koncem druhé: obrati se (vysvléci se), abychom se mohli opustiti. Se dépouiller pour s'abandonner. - Takové opuštění se činí: zřikáním a lhostejností.«

»Opustíme-li všechno, náš Pán bere si péči o vše a vede vše. - Nikdy se nestává, aby naše svoboda a vůle našeho svobodného rozumu v nás nezůstaly, takže vždy přichází nějaké přání a nějaké

chtění. Nejsou to však chtění absolutní, ani přání výslovná. (Des désirs formés.) Jakmile duše, spuštěná v Boha, zpozoruje nějaká taková chtění, nechává je zmírat ve vůli Boží.«

Entretiens
29, 30

Čeho se třeba zbavovati? Dober vnějších - dober těla - dober srdce. Je to svatá lhostejnost k dobrům těla - zdraví, nemoci, pokrmům, majetku - a vůči dobrům srdce: útěchám, sladkostem života duchovního. »Dát je do rukou Pána, aby s nimi zacházel, jak se jemu líbí, a dovést být s nimi i bez nich.«

Entretiens
143

Ale jsa prost každé strohosti, jež by zde mohla přehnat míru věcí, vysvětluje: »Záliba v setkání s některými lidmi a svědectví přichylnosti, jež jim prokazujeme, neprotiví se ctnosti zbavování se: nejsou-li nemírná, neběhá-li za nimi srdce v jejich nepřítomnosti. - Neboť jak by to mohlo být, abychom nebyli pohnuti v jejich přítomnosti? To jako kdybychom řekli někomu, když se setká se lvem nebo medvědem: Nemějte strach! - To není v naší moci.«

Entretiens
143

»Říkal, že pravý způsob sloužití Bohu je následovat ho na nejvyšší vrchol duše, bez jakékoli opory útěchy, dojmů, světla. Proto také miloval vnitřní opuštěnost, suchost a neútěšnost srdce. Říkal mi jednou, že se neohlíží na to, má-li útěchu či neútěchu a dává-li Bůh útěchy, že je přijímá v prostotě, nedává-li mu jich, nemyslí na to.«

L' Ame 3

Je to geniální realista života vnitřního, jenž praví: »Ctnost není tak strašná, jak si lidé myslí. Je chybou většiny, že si tvoří v duchu chiméry a myslí, že cesta do nebe je neobyčejně nesnadná. V čemž se silně mýlí. - Je pravda, že k dokonalosti nikdy nedojdeme, máme-li náklonnost k nějaké nedokonalosti, nechť je sebe menší a byť by to nebyla než jedna neužitečná myšlenka. Ani byste neuvěřili, jaké zlo přináší duši: neboť pokud dáváte svému duchu svobodu, aby se zdržoval neužitečným myšlením, bude myslet na věci zhoubné... Třeba krátce přestříhnout zlo, jakmile je spatříme, nechť je sebe menší.«

Entretiens
144

Znovu a znovu opakuje, že nebudeme-li duchovní život tvořit z jeho podstaty, nedostaneme se kupředu. Je důležitější stavět v sobě pokoru, než potírat pýchu. Je lepší namáhat se o nepatrné

výkony trpělivosti, než jít celou energií na potírání netrpělivosti. Musíme dostat ducha do jednoty s Bohem. V ní mizí posléze všechny umělé přehrady, které člověk vystavěl mezi sebou a druhými. »Kdy se rozplyneme zcela v sladkosti a něze k bližnímu? Kdy začneme vidět duše našich bližních v svatých prsou Spasitele? - Kdo je nevidí tam, je v nebezpečí, že je nebude milovat ani čistě, ani trvale, ani rovnoměrně. Ale tam, kdo by je mohl nemilovat? Kdo by je tam mohl nesnášet? Kdo by tam mohl nestrpět jejich nedokonalosti? Kdo by je tam shledával ošklivými? Nudnými? Tam je náš bližní: - tak milovaný, že milenec zmírá láskou pro něho.«

L'Amé
56-7

»Ptáte se mne, jaká je míra lásky k Bohu? Odpovím vám se svatým Bernardem, že její míra je bez míry. Protože je předmět této lásky nekonečný, nemůže mít hranic.«

Camus
II. 152, 153 »Říkal o těch, kteří chtěli ohraničovat míry lásky, že jsou to myslí skoupé a líné.«

9. Zápas o dílo

*Divotvorně záříš světlem od věčných hor.
Poděsili se všichni, jejichž srdce je pošetilé.
Žalm 75, 5.*

Vládní persekuce.

Je třeba vrátit se do doby, kdy svatý Jan Bosco klade základy svému oratoriu, kdy činí z Valdocca ohnisko svého díla, kdy zakládá novou Kongregaci.

Italie žije pod vlivem nejprudšího napětí mezi papežstvím a vládou. Jsme v době risorgimenta: tehdy odehrává se nejsilnější útok Itálie na papežství.

Národní náruživost vidí svého nepřítele právě tak v Piu IX., kterého nazývá zrádcem národa - jako v katolickém knězi, věrném vojáku Církve.

Doba, do níž svatý Bosco přichází, je bouřlivá. A přece vnější nápor proti Církvi, representovaný kruhy vládními, nevyrovnal se ani zdaleka náporu vnitřnímu, který rozpoutával duchy do anarchie a rozpoutával proti jednotě. Znamenalo to ohrožení všech hodnot životních.

V čem je genialita svatého Bosca: uvědomil si, že překážky jsou

tak složité, tak těžké a tak různosměrné, že možno proti nim jít jen útokem.

Proti němu jdou ruku v ruce valdenští, kteří na něho najímají vrahy, vláda, která chce překazit jeho dílo, liberálové, kteří dělají povyk proti jeho »zpátečnictví« a jisté druhy kleru, pro něž není dosti »oficielní«: chtějíce, jak by řekla svatá Terezie, »aby šli jako svázaná kuřata ti, kteří letí jako orlové«.

Většina lidí překážela ze setrvačnosti. Každá práce výbojná má tohoto nepřítele. Jsou to lidé, kteří tak dlouho všemu překáží, až posléze jednoho dne - nemají již čemu překážet... A tehdy dílo - je dokonáno.

První vládní návštěvou v oratoriu byl ministr Ratazzi, který tam přišel r. 1854 inkognito. Přišel v neděli o půl jedenácté, když stál Don Bosco na kazatelně. Vyslechl si celé kázání. Bylo z dějin církevních, o papeži sv. Klimentovi, kterého císař Trajan vypověděl na Chersonesos. Tato návštěva, která mohla znamenat zavření oratoria vládou - udělala, jak praví Lemoyne - z Ratazziho ochránce oratoria.

Memorie
V. 56

Ratazzi se vždy choval ke světci slušně. Sám mu často doporučoval do oratoria hochy a vymáhal různé věci na vládě: podpory, staré vojenské pláště, deky atd., jež se chudým hochům dobře hodily. Říkal o Donu Boscovi, že je velký člověk (un grande uomo). Ale světec měl se na pozoru, aby mu nebyl »příliš zavázán«. Choval se k ministrovi s vybraňou zdvořilostí i často ho navštěvoval - což zase mu bylo vytýkáno se strany kleru - aniž by se jakkoliv dal jím poutati.

Memorie
V. 435

Ratazzi měl podíl na proticírkevních zákonech, a jak nám Don Cagliero vypráví, ptal se jednou světce, podléhá-li církevním trestům za to, co musí dělat jako ministr státu. Světec se zamlčel. Pak si vyžádal tři dny na odpověď... Když se opět s ministrem setkal, myslel, že ten už na svůj dotaz zapomněl. Ale Ratazzi naléhal. »Excelence! Studoval jsem otázku a namáhal se zjistit všechno, co by vás mohlo osvobodit od censury, ale - s politováním - nenašel jsem žádného autora theologického, který by vás omluvil.«

Tato přímost se ministrovi velmi líbila. »Bravo, Don Bosco! Byl jsem si jist, že vy mne neoklamete a proto jsem to chtěl vědět od vás. Dosud nikdo neměl odvahy mně to říci.«

Memorie
V. 437

Jednoho večera vyprávěl světec svým žákům o klatbách, kterými vévodové savojské, zakladatelé opatství v Altacombě, hrozí všem svým nástupcům, kteří by se odvážili sáhnout na majetky řádu. Tehdy právě připravoval se v parlamentě zákon o zabránění církevních majetků a zrušení klášterů.

Klerik Savio opsal zakládací listinu a poslal ji - králi . . . Viktor Emanuel ji ukázal markýzovi Fassatimu, mecenáši oratoria a obdivovateli Dona Bosca. Markýz přišel do oratoria vytknouti Saviovi jeho čin, ale Don Bosco mu řekl: »Pravda v určitých případech se nesmí a nemá zakrývat. Učil velmi dobře. Jeho list není nedostatkem úcty k vznešené osobě králově, ale spíše láskou ke královské rodině.«

Memorie
V. 174

V zápětí měl světec sen o smrti v rodině králově. Zdálo se mu, že byl obklopen kněžími a kleriky a viděl přicházet dvorního sluhu, jenž mu oznamoval: »Velký pohřeb u dvora!«

Hned jak světec vstal, napsal králi list o tomto svém snu. Král jej přečetl »lhostejně«.

Za pět dní měl světec nový sen. Zdálo se mu, že seděl u svého psacího stolku. Slyšel, jak o dlažbu dvora zazvonila koňská kopýta. Za chvíli mu sluha v dvorní livreji ohlašoval: »Velké pohřby u dvora!«

Světec psal znovu králi o těchto varovných znameních. Viktor Emanuel poslal do oratoria opět markýze Fassatiho, který měl vytknouti Donu Boscovi »způsob, jímž bouří celý dvůr«.

»Ale což je-li pravdou, co jsem psal?« bránil se světec.

Memorie
V. 179

Zákon o zrušení klášterů byl Ratazzim předložen parlamentu v listopadu 1854. V lednu (12.) 1855 zemřela náhle královna-matka Marie Terezie, v 54 letech. Za osm dní po ní zemřela králova žena Maria Adelaida, 10. února zemřel bratr králův, vévoda Ferdinand Savojský.

2. března schválil parlament zákon o zrušení řádů. K sankci chyběl podpis králův. Když v květnu (17.) zemřel králův synáček,

narozený v lednu - psal Don Bosco znovu králi a varoval ho před sankcionováním zákona.

Tehdy král zaváhal. Ministři se polekali. Poradili mu, aby se poradil s několika theology, a vybrali sami čtyři kněze, »doktory práva kanonického«, kterým král dal přečíst listy světcovy.

Řekli mu, aby se nebál listů Dona Bosca.

Když se ptal, má-li podepsat zákon, řekli, že může . . . Podepsal jej téhož dne, 29. května. Bylo jím zrušeno 35 řádů, zavřeny 334 domy a týkal se 5406 lidí.

Druhého dne setkal se světec na ulici s jedním z doktorů práva kanonického. Byl zastaven otázkou, je-li Donem Boscem, který píše králi nevhodné listy?

»Odvažujete se vnucovat někomu svá mínění, zatím co byste měl poslouchat? Žasnu!«

A vy jste radil králi k podpisu?

Nepochybně.

Promiňte, rád bych se vás ještě na něco otázel: sloužil jste dnes mši svatou?

Co by to mělo s tím dělat?

Prosím: celebroidal jste dnes ráno nebo ne?

Ano. A proč by ne?

A přede mší jste se vyzpovídal?

Jaká zvláštní otázka! A proč?

A vy jste se odvážil jít k svaté oběti, aniž byste prosil Boha za prominutí, že jste králi radil nespravedlivě? Aniž byste smířil vinu a napravil škodu, kterou Církev vámi utrpěla?«

*Memorie
V. 242-3*

Světec psal králi znovu.

*Memorie
V. 241*

Král řekl: »Don Bosco mne nenechá žít!« Poslal k němu jednoho ze svých generálů, který přišel vyhrůžně, žádal odvolání, jmenoval světce fanatikem, rebelantem, nepřitelem královým - a chtěl ho donutit, aby okamžitě napsal králi odvolání svých listů. Když světec klidně odpíral, vytáhl meč, jako by ho vyzýval k souboji.

»Nemám strachu,« řekl klidně Don Bosco.

»Vy nemáte ze mne strach?

Ne, protože vím, s kým jednám. Jste šlechtic, udatný voják, a

jistě nechcete učinit násilí ubohému knězi, neozbrojenému, který udělal jen to, co považoval za dobré pro duši královu. Kdybych byl věděl, pane generále, že se chcete namáhat návštěvou až sem ke mně, byl bych vás předešel a udělal vám sám návštěvu ve vašem paláci. Tam bychom mohli klidně projednat všechno, co je třeba i k zadostučinění královu i ke spáse svědomí.«

Memorie
V. 249

Hněv generálův se rázem utišil. Pozval světce k sobě. Don Bosco přišel. Když sluha přinesl láhev vína, pozoroval světec s úsměvem generála, který pozorně naléval víno do připravených sklenek. Začal se usmívat i generál. Za několik minut stiskli si přátelsky ruku.

S ministerským předsedou Kamilem Cavourem byl světec s počátku ve velmi dobrých stycích. Ještě roku 1848 bylo vidět Kamila Cavoura i jeho bratra Gustava v průvodu žáků oratoria, s rozžatou svící, při slavnosti sv. Aloise. Zpívali s kněžími hymnus *Infensus hostis gloriae*. Gustav Cavour byl velmi častým hostem oratoria. Lemoyne píše, že nebylo svátku, aby se jej nebyl účastnil.

Memorie
III. 407

V ministerstvu Cavourově i Ratazziho byl světec přijímán okamžitě, jakmile přišel, aby neztrácel čas čekáním. A přece si počínal zcela otevřeně. Byl to kněz, který mohl hovořit s každým. Jeho zdvořilost, laskavost, vlídnost okouzlovala muže salonů, ale každý vycítil rychle, že je v něm něco více než uhlazenost chování: poznávali v něm něco, co muž brzy vycítí: důstojnost ducha. Nenápadný, skromný kněz, který přicházel se svými žádostmi a intervencemi do prostředí Církvi tak nepřátelského, měl vždy svoji barvu - a říkal zdvořile smělé věci, neslýchané v ministerských přijímacích salonech.

Když mu Kamil Cavour nabídl jménem státu milion pro jeho dílo, odmítl ihned, ačkoliv byl v tísní. »Odpověděl jsem s výrazem politování, že nemohu přijmout tak pěkný dar. - A proč? ptal se hrabě, vzhlížeje ke mně s podivením. Proč odmítat tak pěkný peníz, když potřebujete všechno a všech? - Protože, pane ministře, mohli byste mi zítra vzít, co mi dnes nabízíte tak blahovolně.«

Memorie
IV. 107

Milion byl hezký peníz, ale neodvislost od státu byla ještě hezčí. Byl častěji zván na obědy ke Cavourovi, a aby nemohl odmítnout, ministr mu řekl, že ho nebude přijímat v audiencích, ale jen soukromě, t. j. při obědě nebo přesnídávce, kdy má jediné dost času si s ním volně pohovořit. Jak cenné byly tyto styky, poznamenává Lemoyne, sotva se zví. V době Církvi nejnebezpečnější byl tu kněz, který leccos mohl zachránit. Veřejnost toho nikdy nezvěděla, a také by si toho nebyl ani Cavour, ani Ratazzi přál.

Jednou poslal mu Cavour dva velké vozy prádla z majetku zkonfiskovaného Dominikánům. Ačkoliv byl světec ve velké tísní, psal hned převorovi Dominikánů, co má s prádlem učinit. Dominikáni si pro ně poslali.

Jindy přišel vůz knih, zkonfiskovaných Kapucínům, mezi nimi i Bollandisti, dílo vzácné a drahé. Vrátil jim je.

Také nechtěl kupovat zrušené budovy klášterní. Zvláště paramenta byla lacino ke koupi a lidé radili, aby je nepřenechával za babku židovským obchodníkům. »Máte pravdu,« říkal, »ale kdyby můj dům byl zrušen, nechtěl bych vstoupit do kostela druhých a vidět tam svoje věci, které by mi vzali. Bylo by to příliš bolestné.

Memorie
V. 345 Totéž by museli cítit mniši, kdyby mne viděli oblečeného do svých rouch.«

Světec se nikdy nezabýval politikou, nemluvil v oratoriu ani o záležitostech cizích států, ani o domácích, a radil klerikům, aby nikdy nečetli veřejně politické listy. Také byl velmi obezřelý v každém výrazu, jenž šel do tisku. A radil k takové obezřelosti:

Memorie
VI. 340 »Jsme v časech velmi nesnadných! Protivníci mají meč v ruce a jedinou ranou mohou nám znemožnit, abychom mohli činit dobře.«

Všechny liberální listy ho denuncovaly u vlády, že má tajné spojení s Jesuity, s arcibiskupem, s Piem IX. - ba dokonce s Rakouskem, nejnenáviděnějším státem v Italii. Na ministra vnitra, jímž byl Farini, docházely stížnosti, že ve Valdoccu je hnízdo úkladů proti Italii.

Ale také přátelé světcovi upozorňovali vždy včas, když vláda něco proti němu chystala.

Ministr Farini nařídil přísnou policejní prohlídku oratoria. Lemoynne se domnívá, že prsty v tom měl i Cavour, »takový byl jeho charakter: dobré sliby, zdvořilost ke všem, za zády hrubý útok«. Dekret o prohlídce neměl sice jeho podpisu, ale jako ministerský předseda mohl mu zabránit. Podnět k prohlídce dal list arcibiskupa Fransonioho z Lyonu - který policie zachytila. Arcibiskup psal světcům, aby sdělil farářům jeho diecése důvěrný list, jak si mají počínat v ožehavých případech. Tento list se do rukou světcových nedostal a arcibiskup marně čekal odpověď. Tři noci před prohlídkou měl světec sen. Zdálo se mu, že do jeho světnice vstoupil zástup lupičů, zmocnili se jeho osoby a přeházeli, kde co našli. Tehdy jeden z nich mu řekl: »Proč jste neodstranil ten a ten spis? Byl byste spokojen, kdyby se našly jisté listy z Říma a jisté listy arcibiskupovy?« Při tom ukázal na místa, kde byly skryty.

*Memorie
VI. 544*

Světec vyprávěl o svém snu žertovně. O listě arcibiskupově, zkonfiskovaném vládou, dosud nevěděl. Přece však dobře ukryl všechno, co jakkoliv by mu uškodilo. Tak se také ztratilo mnoho důležitých dokumentů z počátků, protože mnozí lidé, jimž je svěřil ke schování - v městě - v obavě, aby se nic nenašlo, všechno spálili.

Sám vypsál později všechny události z roku 1860, aby byly pro Salesiány příkladem.

»Kdykoli se něco stalo, při každé potíži utíkali jsme se k modlitbě, vrhaly se střelné modlitby za světlo a milost Boží. Pak se vysvětlila směle pravda a odpovídalo se všem autoritám s úctou, ale jasně a pevně na vše, co žádaly.«

*Memorie
VI. 549*

Dává rady, aby se s »lidmi století« nemluvílo otevřeně o motivech náboženských, aby se zdůrazňovala čestnost akcí a lidí, a filantropický cíl, jemuž křesťanství říká láska. Mundus in maligno positus est totus. Celý svět je ve zlém postaven, dodává. Tou dobou prováděny t. zv. legální vraždy ve velkém: pod záminkou zákonitosti fiscus učinil návštěvu v domech těch obča-

nů, jež některý z denunciantů prohlásil vinnými. Pak se hledaly »corpo del delitto« (hmatatelné důkazy).

Oratorium ve Valdoccu bylo poctěno jedenácti takovými prohlídkami.

Vládní prohlídky začaly v soukromém bytě u dvou Jesuitů, kteří v zápětí byli uvězněni v podzemním žaláři vládního paláce.

26. května 1860 okolo dvou hodin po obědě šel světec do své světnice, doprovázen klerikem Cagliem. Pod portici čekala ho chudobná matka se synkem a doporučujícím listem ministra vnitra, aby hoch byl přijat do ústavu Dona Bosca. Světec četl list. Vtom vstoupili tři páni v občanských šatech. Řekli vrátnému, že chtějí mluvit s Donem Boscem. Měli naspěch a naléhali, aby je světec uvedl do své světnice. Tam se mu představili jako zástupci fisku. Řekli, že jdou na prohlídku oratoria.

Světec od nich žádal průkazné papíry. Neměli je. Don Bosco důrazně odmítl vpustit je dále. Mysleli, že pouhá jejich přítomnost zastraší kněze. Zatím se objevilo na dvoře 18 strážníků - v uniformách i v civilu - a před vrata přijel kočár, který měl odvézt Dona Bosca do vyšetřovací vazby.

Jeden z vyšetřujících úředníků musel na kvesturu pro průkazy. Zatím zapsal Don Bosco přijetí sirotka, doporučeného ministrem vnitra.

V oratoriu nastalo vzrušení. Chlapci nechtěli zůstat ani ve třídách, ani v dílnách. Začali plakat a obklíčili světce: chtěli s ním do vězení! Uklidnil je, poslal do tříd a dílen - a zatím přišel pán s dekretem. Opásán šerpou a doprovázen pěti strážníky, začal domovní prohlídku ve jménu zákona. Dekret nařizoval nej přísnější prohlídku pro kompromitující styky Dona Bosca s Jesuity, s arcibiskupem Fransonim, s papežem Piem IX.

Světec si dekret přečetl a pozval vyšetřující do své světnice. Jeden z nich přečetl s posměchem nápis, který byl namalován nade dveřmi do knihovny. Buď pochváleno nejsvětější jméno Ježíš a Maria. Don Bosco klidně dodal: A navždy buď pochváleno!

Nejprve byla prohlídka osobní: prohledali mu celý šat, podšívky sutany, biretu atd. Pak začala prohlídka světnice a knihovny.

Zpřeházeli všechno, prohlédli každý koutek, všechny dopisy a každý odhozený cár papíru - ale nenalezali nic.

Vtom si všiml světec, že zanechal na stolku šifrovaný telegram (kopii), který vláda poslala před několika dny několika náčelníkům vlády. Dostal jej od mladého telegrafisty, který navštěvoval sváteční oratorium. Don Bosco znal klíč k šifrám a rozluštil telegram: »Garibaldi mu nic nedávat, nevšímat si ničeho, co žádá, a nechat mu, aby si vzal, co chce.« Pro Dona Bosca byl to historický dokument: Garibaldi byl právě tehdy na Sicílii. Kdyby byl padl telegram do rukou policie, byl by telegrafista pro rušení úředního tajemství zatčen. Tehdy se uplatnila stará zručnost prstů světcových, s níž kdysi udivoval jako chlapec při svých kouzelnických představeních: usedl za psací stůl, nenápadně smáčkl lístek v ruce, a mezi prsty smotal na nepatrnou kuličku, kterou shodil na zem. Šlápl na ni pevně nohou.

Prohlížejícím řekl, že si zatím vyřídí svou korespondenci, protože prohlídka se protahovala. Psal tak rychle, že než mu jeho censoři přečetli první list, který napsal, měl už druhý, a tak to šlo, pokud jeden z vyšetřujících úředníků neztratil trpělivost. »Ztrácíme čas čtením listů, které píše Don Bosco. Na to stačí jeden. Ostatní ať pokračují v prohlídce.«

*Memorie
VI. 565*

Jeho klid je mátl. Namítali, že nikde nevidí obrazu Viktora Emanuele. »Protože žádný zákon to nepřikazuje,« řekl.

V knihovně našli Bollandisty a prohlásili, že všechny svazky konfiskují. Ptali se světce, o čem jedná. Nikdo z nich neznal latinsky. Řekl jim, že jsou v nich životopisy svatých, na příklad svatého Šimona Stylity, který, mysle na to, že má jen jedinou duši, a boje se, aby ji neztratil, opustil vlast, rodiče a přátele a odešel na poušť. Žil mnoho let na sloupě, mluvě vždy proti těm lidem světa, kteří myslí jen na to, jak by života užili a zapomínají na útrapy věčné, připravené těm, kteří žili špatně na zemi. Obrací stránky svazků, vykládal jim o jiných světcích, o nichž se tam jednalo, na příklad o jednom, který se zpovídal dvakrát týdně - - -

»Stačí, stačí, Don Bosco!« volali. Jeden z nich poznamenal, že

bude-li Don Bosco pokračovat ve svém kázání, půjdou všichni ke zpovědi.

»Právě, právě! Dnes je sobota a zítra Boží Hod svatodušní. Okolo páté hodiny začínají zpovědi mých chlapců. Jaký krásný příklad byste dali, kdybyste byli první! «

Memorie
VI. 572 »Bylo by to opravdu něčím hodným věčné paměti, kdyby naše vyšetřování skončilo zpovědí!« poznamenal jeden z vyšetřujících.

Zaprášení, umazání, upocení, utrmácení uprostřed usmívajícího se kněze obdivovali všichni jeho klid. Právě přinesli světcí poštu. Vyšetřující komise se na ni vrhla. Byl tam list z ministerstva vnitra, které zase doporučovalo světcí nějakého chlapce k přijetí do oratoria. Když list přečetli, zvolal jeden: »Nás pošlou dělat prohlídky a nutí k těmhle věcem a sami udržují korespondenci s podezřelými!« Odhodili další listy bez povšimnutí . . . Byl mezi nimi i list z Říma, sám o sobě nevinný, ale za těchto okolností přitěžující.

Když je Don Bosco viděl tak určené a žíznlivé, poslal klerika Buzzettiho, aby jim přinesl víno. Připili vesele na zdraví Dona Bosca! Blížila se pátá hodina a prosil je, aby mohl odejít zpovídat.

Všechno skončilo protokolem, že ničeho nenašli.

V novinách La Perseveranza byl už článek napřed připravený, že Don Bosco byl uvězněn pro rejdy protistátní. Když o svatodušním pondělí šel Don Bosco navštívit Dona Cafassa, běžel okolo něho roznašeč novin, který křičel: »Don Bosco ve vězení! Vý-
Memorie
VI. 581 tisk za jedno soldo!« Dal mu dva soldy.

Do oratoria hrnuli se lidé, kteří chtěli zvědět podrobnosti.

Gazzetta del Popolo, která proti němu štvála, napsala, že tento »moderní pater Loriquet« měl už být dávno za mřížemi.

Rozpoutala se novinová palba. Světec řekl: »Musím nyní jednat o přikoupení místa, abych mohl zdvojnásobit počet svých chovanců. Stali jsme se světu známými: využítujme toho!«
Memorie
VI. 584

Zakrátko se vskutku vyjednala koupě sousedního domu, který patřil vdově Filippi.

Ministr Farini nyní pouštěl hrůzu na klerus. Nechal uvěznit kanovníka Ortalda, který dal přenést bez dovolení z tiskárny do svého domu his, jímž se tiskl časopis Musejník misií. 6. července 1860 byla policejní prohlídka v kněžském konviktu: u Dona Caffassa - bez výsledku. Pak se opět opakovala policejní prohlídka v oratoriu, právě 15 dní po prohlídce první. Ten den nebyl Don Bosco doma a vyšetřující pány - ministerského tajemníka a profesora theologie (laika!) přijal Don Alasonatti. Nejprve chtěli účetní knihy. Prefekt musel jim udat počet žáků, kolik kdo platí, z čeho je ústav vydržován. Chtěli také vědět, kteří mecenáši podporují oratorium, kde jsou uschovány peníze - které ovšem nemohli vidět, protože jich nebylo. Jeden z pánů spustil zhruba na Dona Alasonattiho: »Chcete nás oklamat, máte peníze a chcete nám to zatajit, jste Jesuita, ale budete mít s námi co dělat!« Začali knězem strkat po světnici a naléhali, aby jim ukázal úkryt peněz, což na nemocného Dona Alasonattiho účinkovalo tak, že omdlel. V tom okamžiku se vracel Don Bosco. Uklidnil nemocného a obrátil se energicky k návštěvníkům: »Dělejte svoji úlohu, ale neobtěžujte počestné občany v klidu jejich domácnosti! Budu protestovat u ministrů i u krále!«

*Memorie
VI. 616*

Páni se zmírnili. Začali se světcem rozpravu, co soudí o anexích papežských území k Piemontu?

Prohlídka škol byla velmi důkladná a přísná. Žákům dávány »chytačky«, otázky, na něž si inspektor přál nepříznivé odpovědi, na příklad: »Nezdá se ti, že je lepší vláda absolutní než konstituční? Král může dělat všechno, co se mu zachce a zlíbí!«

K překvapení vyšetřující komise hoch odpověděl: »Zdá se mi, že je každý způsob vlády dobrý, mají-li jej v rukou dobří lidé.«

*Memorie
VI. 619*

Po sedmihodinové prohlídce celého ústavu odešla komise s balíkem školních sešitů, které musel pak Don Bosco dlouho reklamovat nazpět.

Vláda si chtěla zjednat informace i jinými cestami. Tak byli voláni k vyšetřování lidé, kteří byli dříve v oratoriu zaměstnáni. Nic kompromitujícího se neobjevilo. Když se tázali na úřadě ševcovského mistra Goffiho (bylo mu 40 let), jaká je politika Dona

Memorie Bosca, odpověděl: »Jeho politika je, že myslí na to, jak by opat-
VI. 634 řil svým chlapcům chlebíček!«

Ratazzi, tehdy již ne ministr, ale poslanec, dal si pozvat Dona Bosca a vyložit všechno, co se dělo. Zdá se, že s touto návštěvou souviselo vypsání světcovo k ministrům vnitra a vyučování: vyložil tam, že jeho ústav je podnikem filantropickým, že nemá co činit s politikou a že podporuje vládu vychováváním opuštěných chlapců, kteří by jinak připadli státu jako břímě. (Přípis z 12. července 1860.)

Zatím státní vězení plnila se kněžími, mnichy a kleriky. Biskupové z Imoly, Carpi, Ferrary, Faenzy seděli ve vězení. Biskup z Piacenzy byl doveden do Turina vojáky jako státní vězeň. Také šlechta, Církvi oddaná, byla pronásledována: tak byl vyšetřován hrabě z Cellebiana, že několikrát arcibiskupa pisanského navštívil.

Memorie Jednoho dne, když šel světec se svým žákem přes náměstí Savoj-
VI. 662 ské, dva chodci řekli před ním okázale: »Tito kněží měli by se pověsit všichni!«

Nad hlavou měl stále možnost zavření oratoria. Nebyl z mužů, kteří si na takové věci počkají. Pokusil se jednat přímo s ministrem vnitra. Psát vysvětlení? Neodpovědí. O audienci žádal marně. Vláda se nechtěla nyní kompromitovat podobnými rozmluvami. Bylo však možno dostat se ke generálnímu sekretáři ministerstva vnitra, který musel každého občana přijmouti. Byl to rada Spaventa. Nejprve mu stále překládali hodinu jeho přijetí. Konečně mu ustanovili den 14. července a 11. hodinu.

Když však světec přišel do ministerského paláce, Spaventa mu vzkázal, že ho nemůže přijmout pro nával práce. »Počkám zde, až mu to bude možno,« řekl světec a klidně se posadil v přijímací předsíni. Bylo poledne, bylo odpoledne, byl večer. Noví lidé přicházeli a každý z nich byl uveden k sekretáři. Ale žádný sluha nevolal Dona Bosca. Každý z odcházejících útrpně nebo s úsměchem se podíval na chudého kněze, trpělivě čekajícího na své připuštění.

Konečně měl toho sekretář dost a když sluha opět žádal o při-

puštění Dona Bosca, zvolal, aby všichni slyšeli: »Ale proč mne obtěžuje?« Vyšel na práh kabinetu a mrzutě řekl: »Don Bosco, copak máte tak důležitého se mnou mluvit?

Potřebuji okamžik rozmluvy.

Co chcete?

Chtěl bych mluvit důvěrně.

Můžete mluvit i zde, ale krátce, zde každý, kdo nás slyší, zasluhuje důvěry.

Pane rado: musím vydržovat pět set opuštěných chlapců: a tímto okamžikem dávám je do vašich rukou, abyste se postaral o jejich budoucnost.

Jací chlapci?

Jsou to chudí hoši, buď sirotci nebo opuštění, které mi vláda od počátku svěřila a nyní chce vyhnat na ulici.

Vláda za ně platí?

Ani soldo!«

Všichni okolo, kteří naslouchali rozmluvě a úsečnému tónu generálního sekretáře, očekávali dychtivě, jak to skončí. Nyní se to sekretáři stávalo nepříjemným: navrhl světcí rozmluvu soukromou. Poněkud změkl. První jeho otázka byla, čím může Donu Boscovi pomoci.

»Prosím, abyste mi sdělil důvod státních prohlídek a persekucí.« Sekretář se chvíli vytácel - pak řekl, že by persekuce ihned přestaly, kdyby Don Bosco chtěl mluvit a odhalil jesuitská tajemství. Světec ho žádal o audienci u ministra Fariniho: šel mu ji vyjednat ihned. Ministr v té chvíli nemohl už nikoho přijmout, ale slíbil sekretáři, že Donu Boscovi audienci určitě povolí.

Bylo osm hodin večer. Světec mohl konečně domů - k obědu.

Pozvání k audienci přišlo na 16. červenec, právě na svátek Panny Marie Karmelské.

Světec byl přijat ministrem velmi zdvořile. Když se ho Don Bosco ptal na důvody vládních prohlídek, řekl: »Články, které píšete do listu Harmonie (L'Armonia), reakcionářské schůzky ve vašem domě, korespondence s nepřáteli vlasti - ejhle, to zneklidňuje vládu na váš účet!«

Světce upozornil nejprve ministra, že žádný zákon nezakazuje občanu psát do Harmonie ani do jakéhokoli jiného časopisu - a pak jej ujistil, že tam nikdy nepsal.

»A listy...

Které neexistují.

A politické vztahy s Jesuity, Fransonim a kardinálem Antonel-
lim...

Kterých není a nikdy nebylo! Neznám ani pobytu turinských Je-
suitů a s monsignorem Fransonim a Svatou Stolicí neměl jsem
nikdy jiných vztahů, než jaké má kněz se svými církevními nad-
řizenými.

A přece máme listy, máme doklady.

Jsou-li proti mně, proč je nesmím vidět? Nežádám milost, žádám
spravedlnost. Ne pro sebe, ale pro tolik chudých hochů, kteří
Memorie jsou znepokojeni stálými prohlídkami a policejními strážníky na
VI. 677 našem dvoře.«

Farini se zamlčel. Měl zkonfiskovaný list arcibiskupa Frasoni-
ho. Ale nechtěl jej světcu ukázat, aby mu tím nedokázal porušo-
vání listovního tajemství. Vtom se otevřely dveře a vstoupil hra-
bě Kamil Cavour. Přátelsky podal světcu ruku a tázal se - jako by
nevěděl o ničem - oč se jedná.

»Pane hrabě, chtějí mi zničit dům ve Valdoccu, který jste toli-
krát navštívil, pochválil a obdaroval. Rozehnat chudé chlapce,
sebrané z ulic a náměstí, které jste tolikrát litoval. Zachází se
se mnou jako s reakcionářem a náčelníkem vzbouřenců. A co je
pro mne tím bolestnější, aniž by se mi řekl důvod prohlídek, ob-
těžování, veřejného zneuctování, na velkou škodu mého ústavu
a jeho dobrého jména, ústavu, udržovaného milosrdenstvím
druhých.

Buďte kliden, drahý Done Bosco, a buďte přesvědčen, že nikdo
vám nechce zle,« řekl Cavour. »Ale byl jste oklamán a někteří
vás svedli pro vaše dobré srdce, abyste následoval politiku, kte-
rá vede ke smutným důsledkům.

Jaká politika? Jaké důsledky? Katolický kněz nemá jiné politi-
ky než svatého Evangelia a proto se žádných důsledků nebojí.

Ministři mne obviňují, aniž by mi udali jeden jediný důvod, proč se postupuje proti mně a mému ústavu.

Nuže - chcete-li vědět: vy jste s papežem - vláda je proti papeži - tedy vy jste proti vládě. Odtud se neunikne!

*Memorie
VI. 679*

A přece uniknu z vašeho sylogismu, pane hrabě. Stojím-li s papežem a vláda proti papeži, z toho nenásleduje, že stojím proti vládě, ale spíše, že vláda stojí proti mně. - Ve věcech náboženství stojím s papežem a jako dobrý katolík míním s ním státi až do své smrti. To mi však nezabráňuje, abych byl dobrým občanem. - Jsem dvacet let v Turině, psal jsem, mluvil, pracoval veřejně, a vyzývám kohokoliv, aby ukázal na jedinou řádku, slovo, čin, který by zasloužil censure vládní autority. Jsem-li vinen, ať jsem potrestán. Nejsem-li, ať mne nechají na pokoji při mé práci.

Nuže, skončeme! Don Bosco nechť jde v pokoji ke svým chlapcům!

Ale moudře, drahý důstojný pane, moudře, protože jsme v dobách těžkých a jeden komárek může se zdát velbloudem!«

Don Bosco požádal ministra Fariniho, aby se ujal jeho hochů jako dobrý otec.

Cavour a Farini podali mu srdečně ruce. Cavour při tom pronesl: »Budme přáteli nyní i v budoucnosti - a vy - pomodlete se za nás!«

*Memorie
VI. 680*

Byl to starý rodinný zvyk hraběcí rodiny, kde se prosilo za modlitbu u kněží a přátel? Nebo posměšná zdvořilost velkého pána, pro něhož mnohé vzácné věci ztratily svoji cenu?

Konec ministra Fariniho byl neblahý. Roku 1862 byl jmenován předsedou vlády. Počátkem roku 1863 při audienci u Viktora Emanuela namířil králi na prsa pistoli s výzvou, aby podepsal pomoc vojákům, nebo že zemře. Král poznal, že zešlel. Podepsal, co Farini chtěl, a dal ho pak odzbrojit. Když ho odváděli, křičel: »Papež už neexistuje!«

Chtěl, aby ho dovezli do Paříže k audienci k Napoleonovi III. Zavezli ho do blázince nedaleko Susy do bývalého slavného kláštera Benediktinů v Novalese, který vláda zkonfiskovala. Tam Farini zemřel r. 1866 jako zuřivý blázen.

Potíže se školami.

V archivu salesiánském je velká korespondence z vládních kruhů, jíž zvláště některá ministerstva žádala Dona Bosca, aby přijal do svého ústavu různé opuštěné chlapce. Listy jsou doprovázeny často chvalozpěvy na »záslužné dílo Dona Bosca pro veřejnost«. A přece nikdo nenadělal mu větších nepříjemností než vláda, spustili-li protiklerikálové povyk v novinách.

Je pořekadlo, že právě ti, jimž se dostává dobrodiní, stávají se často největšími nepřáteli. Don Bosco zažil toho na všech stranách. Ačkoliv Don Bosco to byl, který vychoval diecési turinské většinu kněžského dorostu, turinský ordinariát byl mezi těmi, od nichž světec dočkal se málo vděčnosti.

Don Dalmazzo napsal o světci: »Díval jsem se vždy s překvapením, s jakou něhou a láskou zacházel se svými protivníky, ač dobře věděl, jak jeho ústav pomlouvají, mluví a píší o něm špatně a šíří nepravdy. Když se mu vytýkávala jeho blahovůle, říkal:

*Memorie
VI. 693*

Je naší povinností milovat všechny a také nepřátele.«

Ordinariát turinský nabídl mu řízení malého semináře v Giavenu, když ústav přišel do takového úpadku, že tam zůstal - jediný žák. Kaple ve stavu tak špatném, že sotva se hodila k bohoslužbě, v ústavu chyběl nábytek, nářadí, nádobí, nebylo dřeva ani zásob pro kuchyni.

Don Bosco poslal tam klerika Vaschettiho jako prefekta v září r. 1860, kterému pomáhal Salesián Oreglia, později vstoupivší k Jesuitům. Nejprve bylo třeba dát do pořádku budovu. Pak bylo nutno opatřit žáky. Ústav neměl dobrou pověst a rodiče tam nechtěli žáky posílat. Don Bosco, aby mohl začít, musel tam dát část svých žáků z Turina, což s počátku vzbudilo odpor některých rodičů. Musel vybrat takové, kteří mohli alespoň něco platit, čímž poškodil vlastní ústav. Do konce listopadu poslal jich tam okolo jednoho sta.

Žádal kurii, aby mu dala nad ústavem plnou moc, neboť jen tak mohl si zajistit trvání ústavu ve svém duchu. K tomu se ale v kurii nijak neměli.

Tento malý seminář měl důležité poslání pro zajištění nových kněžských povolání, protože stát blízke semináře zabral.

V Giavenu Don Grassini, poslaný jako pomocný ředitel kurií, začal opanovávat sám pole. Don Bosco byl sice ředitelem jmenovaným, ale mohl tam jen docházet na kázání, zpovědi a řídit ústav z Turina, protože neměl dosud svého kněze, kterého by tam mohl poslati. Don Grassini chtěl především získat kleriky Dona Bosca, kteří tam byli poslání na výpomoc pro vyučování - a odtrhnout je od světce. Tím se dostal do semináře duch rozvratu.

Když zemřel v Lyoně r. 1862 (26. března) arcibiskup Franson, odstranila kurie světce ze semináře v Giavenu pod záminkou, že se mísí do záležitostí, náležejících do správy kurie. Seminář v Giavenu vybudoval, postavil na pevný základ a kurie požádala nyní světce, jak píše Lemoyne, »aby se více seminářem nezaměstnával«. Při návštěvě, která mu byla učiněna úředně, ptal se na důvody. »Zdá se nám, že tam vládne zbožnost příliš násilná a také příliš časté přijímání svátostí. Mnohým zdá se časté užívání svátostí zneužíváním. - Stačí staré pořádky. Tolik přijímání zavání poněkud jesuitismem.«

*Memorie
VII. 138-9*

Za tolik obětí, námahy, ztráty peněz a času nedostalo se světcovi žádné náhrady.

V dubnu r. 1861 schválen městskou radou návrh na přestavbu a úpravu domu, zakoupeného od vdovy Filippi v sousedství oratoria ve Valdoccu. 15. máje byl podepsán kontrakt se stavitelem Buzzettim. V noci téhož dne strhla se strašná bouře, světec byl ve své světnici bleskem zasažen, zdvižen ze své železné postele a hozen na druhou stranu světnice. Komínem sjel blesk do ložnice hochů, poškodil zeď - omítka i trámový padlo na postele. Nastala panika: někteří byli omámeni bleskem, jiným tekla krev po tvářích, ale nikdo nebyl vážně zraněn. Světec přispěchal, sám omýval hochům rány vodou a octem.

Zcela nehybně ležel chlapec Perrencini. Myslelo se, že je mrtev. Don Bosco vytáhl mu nůžkami štěpinu rákosu, která se mu zarázila mezi tvář a pravé oční víčko. Vtom chlapec zdánlivě mrtvý dal mu řádnou ránu, domnívaje se, že ho kamarád ruší ve spaní:

Memorie
VI. 942 »Darebo, nech mne spát!« Vzbudilo to ohromný smích a okamžitě přivedlo všechny přestrašené chlapce do dobré nálady.

Tato pohroma stihla ložnici »řemeslníků«, žáků odborných dílen. Studenti o bouři nevěděli ničeho a divili se, když ráno přišli do kostela, že už tam z dílen všichni jsou.

Již koncem roku 1861 začal světec jednat o zřízení vlastní tiskárny. Začal dvěma starými stroji, příležitostně koupenými, a řekl hochům:

Memorie
VII. 56 »Uvidíte! Budeme mít tiskárnu! Dvě! Deset! Uvidíte!« Získal pro ni brzy mistra, vedení svěřil Oregliovi - i s knihvazačstvím. Tak vzniklo jedno z největších nakladatelství Itálie, dnešní S. E. I. (Società editrice internazionale).

Stavba budovy pro tiskárnu vyžadovala nákladů. Světec si pomohl loterií. Měla úspěch a seznámila mnoho lidí s oratoriem, protože na výstavu výher proudili ze zvědavosti stále lidé. Lemoyne praví, že kdyby nebyl Don Bosco zdůrazňoval náboženský ráz svého oratoria a dělal jen filantropii, byl by tehdy našel více dobrodinců i podpory veřejných institucí - ale odmítal »dílo

Memorie
VII. 271 z pouhého ducha lidské filantropie«.

Stavba tiskárny vyžadovala mnoho prací ze železa: otevřel tedy nové dílny svých odborných škol - pro zpracování železa, pro kováře a zámečníky.

Školním rokem 1862-63 - kdy počet žáků interních převyšoval šest set - začínají potíže se školními úřady, aby autorisovaly jeho učitele a připustily je ke státním zkouškám. Boj proti němu zahájil sekční šéf zemské školní rady Selmi, lékárník z Modeny. Poslal výzvu, aby si Don Bosco do konce školního roku opatřil zkoušené učitele nebo zavřel své školy.

Začala zase dlouhá cesta vyjednávání o audience, které mu byly soustavně odpírány. Konečně se dostal do předsíně k šéfovi a čekal opět několik hodin, než byl připuštěn.

Selmi, rozložen »okázale«, jak praví Lemoyne - v lenošce, nechal kněze před sebou stát a hned spustil spatra: »Máme tedy čest

Memorie
VII. 321 konečně mít před sebou slavného Jesuitu, také učitele Jesuitů,« čímž naznačil, že v něm vidí nepřítele moderního vyučování. Pak

hned spustil na kněze, na řeholníky, na papeže, a slovy tak nevybíravými, že bylo třeba »trpělivosti Joba« to poslouchat.

Světce mu klidně naslouchal se svým tichým úsměvem.

»Jak? Jsem pln zuřivosti a vy se ještě smějete?« hřímal Selmi.

»Ne vám. Ale tomu, že hovoříte o věcech, které se mne netýkají.«

Pak mu začal vysvětlovat, co je oratorium, že to jsou školy pro chudé chlapce, kteří tam nejen studují, ale také se učí řemeslům, aby si jednoho dne mohli vydělávat svůj chléb. Když mu řekl, že s externími je jich přes tisíc, a že nemá pro ně žádného stipendia, a aby je mohl vydržovat, musí se olánět od rána do večera, Selmi se stal zdvořilejším.

Pak začal jinou: že se mu nelíbí knihy, které Don Bosco píše, na příklad životopis Dominica Savia, »plný fanatismu«, nebo Dějiny Italie. Don Bosco ho zdvořile poslouchal. Řekl, že rád opraví, co se zdá nepříhodné, bude-li poučen. Selmi jihnul. Očekával odpor. Pak přišla řeč na učitele škol oratoria. Selmi se ptal, kdo je platí. »Nikdo. Jsou to žáci oratoria, a jako kdysi oni byli vyučováni obětavostí druhých, oplácejí jiným.«

*Memorie
VII. 326*

Když se světec loučil, požádal Selmiho, aby se obtěžoval vzít pod svoji ochranu jeho chudé chlapce a některého dne je navštívil jako známý přítel chudých.

»Drahý Done Bosco, vy jste anděl na zemi. Ujišťuji vás, že od nynějška udělám pro vaše chlapce, co jen budu moci. Co nejdříve navštívím se svou rodinou vaše oratorium. Jsem velmi rád, že jsem vás poznal.«

Poslal úřední inspekci, která dobře dopadla, a schválil pro nový školní rok, co Don Bosco potřeboval. Pak se ale dostal do osobního sporu s ministrem Gattim: ministr školství mínil, že Selmi neměl právo školy povolit, Selmi tvrdil, že měl. Gatti tedy nedovolil, aby učitelé oratoria byli připuštěni ke státním zkouškám. Tedy měli mít státní diplom a nemohli jej mít.

Donu Boscovi nezbývalo, než aby chodil trpělivě od ministra školství k ministru veřejných prací, od universitních úřadů k zem. škol. radě. Chtěli-li páni za každou cenu zavřít jeho školy, byl odhodlán za každou cenu mít je otevřeny.

Memorie »Odvahu!« říkal svým pomocníkům. »Nemějte strachu! Milosr-
VII. 401 denství Boží je nekonečné!«

»Oratorium svatého Františka Saleského se zrodilo mezi rana-
Memorie mi, vyrostlo pod ranami a uprostřed ran pokračuje ve svém ži-
VII. 319 votě.«

V Mirabellu byl první salesiánský ústav mimo Turin, zřízený po-
mocí mecenášů Provery a Callori. Prvním jeho ředitelem stal se
Don Rua.

Světce dal zapisovat své kleriky na universitu, aby si mohli opa-
třit učitelské diplomy. Protože dokončili v semináři svůj filoso-
fický kurs, záleželo mu na tom, aby byl o to zkrácen jejich pobyt
na universitě. Rektor Ercole Riccoti, historik, velký liberál, od-
píral mu v této věci i souhlas, i audienci.

Jednou, právě když světci hlásili, že rektor je zaměstnán a ne-
může jej přijmout, srazil se s ním, když vycházel. Rektor se tvá-
řil, jako by Dona Bosca nepoznával a ptal se, s kým má čest
mluvit.

»Jsem ubohý Don Bosco!

Ach ano, Don Bosco! Kněz, který mluvil špatně o mně i o mých
Dějinách Evropy!

Pan rektor se mýlí. Nikdy jsem nepsal ničeho o jeho díle.«

Rektor uvedl ho do své světnice a ptal se, je-li tomu opravdu tak.

Pak se zeptal: »Tedy schvalujete všechno, co jsem tam napsal?

To ne, pane profesore!

A proč?»

Don Bosco upozornil Ricottiho na omyly, s nimiž operoval při
výkladu pontifikátu Lva X., ale tak zdvořile, že rektor byl ocho-
ten poslechnout si i výklad o jeho školách, jimž hrozilo zavření,
nebudou-li mít diplomované učitele.

Ricotti neuznal kurs filosofický v semináři za platný. Kleriků se
ujal jeden z universitních profesorů a žádal, aby jim byla promi-
nuta lyceální zkouška, dopadne-li příznivě jejich zkouška učitel-
ská.

Následovala vládní inspekce ve školách oratoria. Inspekce trvala
dva dny a našla, že vyučování se protíví moderním zásadám vlá-

dy. Protože však inspektor choval se k Donu Boscovi s přehnanou zdvořilostí, nečekalo se, že podá ministerstvu školství zprávu nepříznivou. Soukromě se dověděl světec - ke svému překvapení - že zpráva inspektorova byla, pokud jen možno, nejhorší. Podle ní všechno v oratoriu bylo nepořádné, nemravné, reakcionářské.

Světec hned přemýšlel o tom, jak předběhnout důsledkům, které z toho mohly vyplynout.

*Memorie
VII. 418*

Ministrem vyučování byl už Amari. Připustil dosti záhy Dona Bosca k audienci. Sdělil mu, že jeho ústav je považován za reakcionářský a že proto byla nařízena vládní inspekce.

Světec vysvětloval ministrovi, jak se u něho provádějí inspekce: dávají se žákům otázky o politice, aby se z toho mohlo něco vytlouci proti ústavu. Také řekl ministrovi, jak příznivě se mu oba inspektoři vyslovili o ústavu.

Ministr si dal poslat pro oba inspektory. Protože se šelo, nevšimli si přítomnosti Dona Bosca. Ministr se zeptal prvního, jak dopadla inspekce v oratoriu.

»Jak se dalo očekávat, excellence. Z relace, již budu mít čest předložit, pozná vaše excellence špatného ducha ústavu.«

Jedním z inspektorů byl bývalý ministr Gatti. Řekl, že povolení Selmiho - schválení učitelů na nový školní rok - není legální.

»Don Bosco si naříkal,« řekl ministr, »že žákům byly dávány nevhodné otázky!«

Inspektor vybuchl, že to není pravda. Když ministr ukázal na přítomného Dona Bosca, oba páni oněměli. Gatti rychle pod jakousi záminkou odcházel, ale byl tak zmaten, že místo dveří otevřel skříň. Ministr se usmál a šel mu sám otevřít dveře na opačné straně.

»Pan inspektor v přítomnosti mé a mých profesorů prohlásil, že naše školy jsou vzorem studia, morálky a disciplíny, že nemůže proti nim ničeho namítat, a zde, v přítomnosti vaší excellence, říká opak. Také není pravdou, že by u nás nebyly obrazy panovníka. Máme dokonce tři.

Ano, ale nejošklivější.

Jsou-li ošklivé, není to vinou mou, ale malíře. Kdyby byly pěknější, i mně by se více líbily. Ale co se nemůže líbit nikomu, je skrývání pravdy, překrucování fakt před veřejnou autoritou, na škodu člověka, jenž zasvětil svůj celý život úlevě lidské bídy a hlavně opuštěné mládeže.

Stačí. Rozuměl jsem. Moje nařízení byla překročena a měl jsem být uveden do bludu.« Ministr propustil druhého inspektora a hovořil dále se světcem. Ptal se, odkud se šíří pomluvy proti jeho práci.

»Zloba a nevědomost hromadí lež na lež. Ty se tisknou, zvláště jedná-li se o kněze a ústavy křesťanské výchovy. - Dosud byl jsem porážen jen zbraněmi pomluvy.«

Klidný výklad světcův působil na ministra. Slíbil mu svoji podporu a vyzval ho, aby přišel, kdykoli se proti němu něco podnikne. Tím, že školy oratoria trvaly mezi tolika persekucemi - tento ministr dal na příklad zavřít školy Školských bratří - také nabývaly v očích veřejnosti jistého nimbu: přes rámus novin a liberálů, kteří stále hrozili jejich zavřením, byly dobře otevřeny. Učitelská zkouška světcových kleriků na universitě dopadla tak dobře, že byli aklamováni universitní mládeží, když vstoupili do auly a v městě se mluvilo o skvělém jejich úspěchu.

*Memorie
VII. 463*

Roku 1863 vyšel vládní výnos, jímž se umožňovaly rychlé zkoušky těm, kteří se v nejbližší lhůtě přihlásí. Protože mnoho řádových škol bylo zavřeno, byl nedostatek profesorů. Don Bosco právě otevřel malý seminář v Mirabellu a nebyl by měl pro něj dosti učitelských sil: poslal tedy Dona Ruu, Dona Fusera, Dona Ruffina a kleriky Bonettiho a Ballesia ke zkouškám. Ani oni neměli zkoušku lyceální, ale filosofický kurs v semináři. Proto rektor jejich přihlášku nepřijal.

Don Bosco neztratil hlavu: dověděl se, že rektor za nějaký den odjede na prázdniny a bude zastupován jiným profesorem. Ten se ukázal být dobré vůle: připustil ke zkoušce všechny.

Tehdy se světec rozhodl, že budoucně všichni jeho klerici budou dělat zkoušku lyceální (maturitu), aby mohli být bez překážek zapisováni na universitu.

Zášťi Gattiho proti školám oratoria projevovalo se nejrůznějším způsobem. Skončilo jeho šílenstvím. Plakával jako chlapec nebo zuřil jako posedlý. Několikrát se pokusil o sebevraždu. Byl pronásledován fixní ideou, že je před ním stín jeho nepřítele, který ho zničil. Aby ho uklidnili, zavezli ho na jeho venkovské sídlo, kde se ho zmocnilo takové šílenství, že zabil sekerou svou ženu. Za krátký čas zemřel sám.

*Memorie
VII. 517*

V těchto letech světec pilně studoval zákony, dekrety, programy a oběžníky vládní, týkající se obecných a středních škol. Studoval, jak jsou určité zákony praktikovány, dal se informovat o všech případech, kdy vládní kruhy nebyly rigorosní a vyzbrojil se na boj s vládou všestranně.

Ministerstvo vnitra drželo oratorium pod stálým policejním dohledem. (Až do r. 1866.) Detektiv, který světce hlídal, docházel pravidelně do oratoria, bavil se s žáky, procházel budovou a světec zacházel s ním velmi přátelsky - často ho pozval k obědu. »Byl to člověk správný a nikdy neučinil křivých udání,« píše Lemoyne.

*Memorie
VII. 814*

V srpnu 1865 podalo ministerstvo školství návrh na zavření všech škol církevních, »protože neodpovídají více ideám naší doby«. Další návrh chtěl zabezpečit státu svrchovanou moc nad semináři. Před r. 1860 bylo v Itálii 263 seminářů - z nich 82 bylo již zrušeno, nyní navrženo k zrušení 122, takže mělo zbýt 59.

*Memorie
VIII. 72*

K padesátiletí světcovu věnovala mu vláda dárek: za jeho nepřítomnosti v Turině učinila zdravotní prohlídku inspektorem zdravotnictví (16. srpna 1865), právě o prázdninách, kdy se před počátkem nového školního roku ústav měl teprve čistit. Pánové našli prach v ložnicích, kde se nespalo, »málo větrané dvory«, staré věci v »špatném stavu«. Městská rada poslala hned nařízení, že se nesmějí přijímat noví žáci, pokud se závady neodstraní. Byla v tom pomsta liberálů za to, že světec se nabídl přijmout z Ankony sirotky po cholerou zemřelých.

»Z důvodů zdravotních« se nařizovalo, aby počet žáků byl omezen na 500. Ale samo ministerstvo veřejných prací mu doporučilo v zápětí chlapce. Světec slíbil, že pokud dovolí jeho finanční

stav, učiní vhodné nápravy. Počet žáků snížit nemohl: bylo na něho odkázáno již 900 hochů. Inspekční zdravotní návštěvy se však už neopakovaly, asi vhodným zakročením světcovým.

19. června 1866 schválen zákon o zrušení náboženských řádů a stát zabral jejich majetky. Kláštery přeměněny v kasárny, vězení a školy, kostely zčásti prodány.

25. června 1866 přišla do Turina zvěst o prohrané bitvě proti Rakousku u Custozzy. Právě byla ukončena slavnostní akademie na počest světcových jmenin. Lemoyne popisuje scénu večera: »Překrásně zářil měsíc na obloze, svěží větrík mírnil letní vedro. Vstoupil jsem do světnice Dona Bosca a zůstal u něho po dvě hodiny. Ze dvora bylo slyšet veselý šum chlapeckých hlasů. - Čas od času hudebníci přehráli svoje číslo. Don Bosco a já přiblížili jsme se k oknu a pohlédli jsme si do tváře. Divadlo před námi bylo nádherné: nevyjádřitelná radost plnila srdce. Ze dvora nemohli nás hoši vidět, protože jsme byli ve stínu. Přece však vytáhl jsem bílý kapesník a zamával jím. Chlapci to spatřili a vypukli v nadšený pokřik: Ať žije Don Bosco!

Don Bosco se usmíval. Dlouhý čas stáli jsme beze slova, ponořeni v myšlenky, až jsem řekl: Ach, Done Bosco! Jak krásný večer! Vzpomínáte svých starých snů? Hle, zde jsou chlapci, kněží i klerici, které vám Madona slíbila!

Jak je dobrý Pán! odpověděl mi Don Bosco.

A je tomu již téměř dvacet let a chléb nikdy nikomu nechyběl! Udělalo se všechno a z ničeho! Co je člověk v takovém díle? Kdyby to bylo lidským dílem, padesátkrát bychom byli udělali úpadek!

Neříkáš všechno. Hleď jen, jak rychle vzrůstá naše Společnost a počet lidí a děl!

Každý den říkáme: Dost! Zastavme se! A tajemná ruka námi hýbe zase dopředu.

A pro dívky nic?

Memorie
VIII. 417-18. Ano, také to se udělá, řekl světec po chvilce mlčení. Budeme mít sestry, ne hned, trochu později.«

Řím.

18. února 1858 odjíždí světec do Říma. Jako sekretář doprovázel ho Michal Rua. Cesta, jako vždy, působila mu velké fyzické obtíže.

Hlavním účelem jeho cesty byla audience u Pia IX., jemuž přivážel návrh Řehole nové Společnosti.

Byl ubytován u hraběte de Maistre.

Viděl po prvé Řím . . . Basiliky, kostely, katakomby, hroby světců, Řím klasický - všechno ho poutalo.

Jako autor Dějin církevních, Historie papežů a Dějin Italie měl pro všechno otevřené oči. Návštěva v chrámě svatopetrském trvala mu šest hodin.

Již v prvních dnech po svém příjezdu byl přijat kardinálem Antonellim, který mu vymohl audienci u Pia IX. na 9. března. Pius IX. přijal ho velmi srdečně. Dal si vyložit způsob výchovy a života v oratoriu, chtěl vědět počet a jména kněží, kteří mu pomáhali, zajímal se o spolupracovníky Katolické četby a vzpomněl chudých hochů z oratoria, kteří byli mezi prvními dárci petrského haléře, když dlel v Gaetě. Poslali mu 33 liry.

»Můj drahý, uvedl jste v pohyb mnoho věcí, ale jestliže zemřete, co se stane z vašeho díla?« řekl papež.

To byla věc, k vůli níž světec přicházel: »Prosím Vaši Svatost, aby mi dala základní pokyny pro předsevzaté dílo, aby se dalo přizpůsobit době a podmínkám, v nichž žijeme.«

»Jedná se o to, žít v světě, aniž jím být poznán,« řekl Svatý Otec. *Memorie V. 860*

(Si tratta di vivere nel mondo senza essere conosciuti dal mondo.) V dalších audiencích řekl mu papež: »Musí to být společnost se sliby, protože bez slibů neudržela by se ani jednota ducha, ani díla. Ale nechť jsou tyto sliby jednoduché a lehce rozvazatelné, aby zloba některého z členů neporušila pokoj a jednotu druhých. Řehole budiž mírná a snadná. Nic nápadného v šatu a v praktikování zbožnosti. Raději jméno společnost než kongregace.« *Memorie V. 881*

Teprve tehdy předložil světec papeži svůj návrh.

Pius IX. dal si vyložit celou historii oratoria, všechny obtíže, s

nimiž zápasilo a vyzval světce, aby zapsal všechny své sny, tak důležité pro salesiánské dílo.

Tehdy nabídl mu také povýšení.

Memorie
V. 884 »Svatosti, byl bych pěknou figurou s titulem monsignora uprostřed svých chlapců! Kdyby mně měli říkat monsignore, nepoznávali by mne více, ztratili by ke mně všechnu důvěru! Neodvážili by se ke mně přiblížit! A já bych se ani nemohl odvážit s tímto titulem jít vybírat na svoje oratorium! - Bude lépe, zůstanu-li vždy chudým Donem Boscem!«

»Povoluji vám všechno, co mohu povolit!« rozloučil se s ním Pius IX. Tehdy mohl být také účasten obřadů Svatého týdne v basilice svatopetrské.

Memorie
V. 889 V Římě byl brzy Don Bosco předmětem obdivu. Byl vyhledáván šlechtou, klerem i kardinály, které okouzlovalo jeho vypravování a osobnost. »Myslel jsem, že jen moji chlapci jsou zvědaví na moje vypravování, ale vidím, že Eminentissimi nejsou jimi méně!« Sblížil se zejména s kardinálem Antonellim, pro něhož měl mnoho různých zajímavých zpráv z Turina.

Tehdy navštívil s kardinálem Tosti hospic svatého Michala, a když procházeli budovou, provázeni ředitelem, zaslechli pískání mladíka, které uvedlo ředitele v zuřivost. Mladík netušil, že jde někdo po schodech, a nyní, skloněn, s čepicí v ruce, přímo zdrcen naslouchal přísným výtkám ředitele, který mu hrozil trestem.

Memorie
V. 845 Když se mladík vzdálil, Don Bosco začal vysvětlovat řediteli svoji vychovávací metodu: »Raději trochu hluku než násilné a podezřelé ticho.«

Poslední audienci u papeže měl 6. dubna. Papež mu vrátil Řeholi s vlastními poznámkami a řekl, že bude prozkoumána příslušnou komisí. Upozornil ho hned na překážky, jimiž bude muset Kongregace proběhnout, než bude schválena. Pak se s ním velmi přátelsky rozloučil a obdaroval ho plnou hrstí zlatáků, aby mohl vystrojit dobrou svačinu svým hochům. Dal mu apoštolské požehnání pro všechny jeho hochy a spolupracovníky a další duchovní výsady, jež si přál, a požehnal všechno - růžence, medailky, obrázky - co světec přinesl.

Když roku 1863 jel markýz Scarampi přes Turin, vyhledal Dona Bosca s dotazem papežovým na různé věci. Světec poslal po něm papeži list - jediná cesta, aby papež dostal takto informace, protože pošta konfiskovala, co se jí uzdalo. Když se tehdy markýz ptal Dona Bosca, co soudí o budoucnosti Říma, odpověděl: »Psal jsem papeži, aby se nedal oklamat zdánlivým mírem, aby se připravil obětovat Řím, neboť bude obětí revoluce.«

*Memorie
VII. 478*

V roce 1865 začal Pius IX. vyjednávat s vládou prostřednictvím světcovým o obsazení prázdných biskupství. V Itálii bylo uprázdněno 108 biskupských sídel. 45 biskupů bylo ve vyhnanství, ostatní mrtví a místa neobsazena. Tehdy ministr vnitra Lanza pozval k sobě světce a začala důvěrná jednání, o nichž Don Bosco s nikým nemluvil. Bylo třeba velké opatrnosti pro odpor liberálů a revolucionářů. V ministerské radě odpor zvítězil a Vegezzi, poslaný vládou do Říma jako prostředník, přišel s návrhy nepřijatelnými.

Jednání obnovena na podzim r. 1866, hlavně na nátlak Napoleona III. Don Bosco byl opět vládou pozván jako prostředník - a musel do Florencie, kam vláda přeložila - z Turina - své sídlo. Lemoyne připomíná, že k této důležité cestě musel světci jeden ze Salesiánů půjčit svůj klobouk, druhý sutanu a třetí plášť. Když mu v ministerstvu vyšel ministr Ricasoli v ústřety, upozornil jej jemně na ráz svého poslání: »Excelence, Don Bosco je všude knězem: u oltáře, ve zpovědnici, uprostřed svých chlapců, a jako je knězem v Turině, tak je knězem i ve Florencii, knězem v domě chudého, v paláci královském i u ministra!«

*Memorie
VIII. 534*

Ricasoli mu odpověděl, aby byl kliden, že nikdo nebude mu činit návrhy, jeho přesvědčení protichůdné.

Za vládu vyjednával v Římě Tonello.

Roku 1867 jde světec po druhé do Říma. Řehole dosud nebyla schválena - naopak, obtíže jako by vzrůstaly. Měl tam také poslání od vlády. Také se mu jednalo o rozprodej lístků do velké loterie, jejíž výnos měl připadnout na stavbu kostela Marie Pomocnice v Turině - oratorium nutně potřebovalo již velkého kostela.

Provázel jej Don Francesia. Vyjednávání se protáhla na dva měsíce a z korespondence Francesiovy vidíme, jak trávil světec v Římě svůj čas. Nejdůležitější věci se ovšem napsat nedaly.

»Sotva přijel Don Bosco do Říma,« píše Don Francesia Donu Ruovi 9. ledna 1867 - »celé město se pohnulo, jako kdyby přišel kníže, a přední rodiny římské mu učinily návštěvu. Předcházela jej pověst divotvorce a mnozí nešťastníci jej očekávali jako anděla spásy.«

*Memorie
VIII. 584*

V Římě počal hned svůj apoštolát: kázal, zpovídal, navštěvoval nemocné, ústavy, kláštery, přijímal návštěvy až do pozdní hodiny noční.

Audience u Svatého Otce byla zase přátelská. Papež jej vyzval, aby zapsal všechno, co ho inspirovalo k založení Společnosti.

Nejtěžším oříškem bylo jmenování biskupů. Když se ho papež ptal, jakou politiku by zvolil v této záležitosti, odpověděl: »Jako Vaše Svatost: politiku Otčenáše.« Učinil návrh: nečinit rozdílu mezi jednotlivými teritorii italskými - to jest, mezi těmi, jež papeži byly vzaty a druhými. Vláda ať navrhne pro prázdná místa svoje kandidáty, Svatá Stolica také svoje, oba návrhy ať papež porovná a počne s jmenováním aspoň určitého počtu biskupů, proti nimž vláda nemá námitek. Dostal plnou moc od Pia IX. k jednání s Tonellem. Pro Piemont měl dělat pro Pia IX. návrh Don Bosco sám. Král si přál, aby pro Turin byl jmenován monsignor Riccardi di Netro, a to se i stalo.

V listě Dona Francesia Donu Ruovi čteme: »Když jde Don Bosco ulicemi, je zdraven více než v Turině. Každé ráno, když vychází z domu, je schodiště paláce a vestibul plný lidí, kteří jej očekávají. Co se všem líbí na něm nejvíce, je jeho klidná a radostná tvář.«

*Memorie
VIII. 621*

V jiném listě - Oregliovi - popisuje týž scény nadšení po mši, kterou sloužil světec na vyzvání Jesuitů pro jisté sdružení římských dám. Jevilo se v největším úpadku, když přišel světec do Říma. Ani na mše sdružení, spojené s konferencemi, už téměř nikdo nepřicházel. Když se rozneslo, že konferenci bude mít světec, byl kostel dávno před počátkem mše přeplněn. Jeho konference po-

čala prostými slovy: »Víra! Abychom mohli něco vykonat, je třeba víry!« - »Jako by elektrická jiskra zapálila naslouchající,« popisuje Francesia náladu v chrámě. »Káral, ale naslouchali mu s uctivostí. - Na ulicích sbíhali se k němu se všech stran matky s dětmi, páni, paní, kněží, Jesuité a jiní a jiní pro požehnání. Nevěděl jsem, co udělat jímého, než ukryt hlavu pod plášť: a plakal jsem, modle se za ty zbožné duše.«

*Memorie
VIII. 625*

Byl to také pohled pro žáka, vychovaného světcem!

Donu Ruovi týž - další list: »To, co vidím, zdá se pohádkou a je pravdou. - Faráři ho zvou do svých kostelů, rektoři do svých ústavů, Otcové do svých klášterů. Tak se děje po všechny dny. Vím, že jsem vám to již řekl tolikrát, ale vím také, jak rádi to posloucháte, když to opakuji.« (20. ledna 1867.)

*Memorie
VIII. 629*

Také vládcové ztracených italských trůnů (spodestati) kteří žili v Římě, neopomněli se přiblížit člověku, »o němž všichni mluvili«. Tehdy seznámil se s ním vévoda toskánský Leopold II., který si jej později přál mít u svého úmrtního lože - a František V., vévoda z Modeny, který byl pak až do své smrti jeho mecenášem. Zapsána je také návštěva u exkrále neapolského Ferdinanda II. Ptal se světce, vrátí-li se kdy na trůn? Královně na přímý její dotaz světec odpověděl: »Veličenstvo, lituji, že vám to musím říci, ale neuvidíte více Neapole!«

Don Francesia se divil světci, že měl odvahu jí to říci.

*Memorie
VIII. 633*

»Chtěli slyšet pravdu a musím říci pravdu.«

Vláda poslala Tonella s návrhem šedesáti jmen, presentovaných Svaté Stoliči na biskupství. Sv. Stoliče vyměnila s vládou svůj návrh. Tonello konferoval o něm s Donem Boscem, »rád naslouchaje jeho radám«. Tak došlo k jakémusi výběru pro obě strany přijatelnému. Don Berto viděl, když tento seznam psal světec vlastní rukou. Mezi prvními navrženými byl Lorenzo Gastaldi za biskupa v Saluzzu.

*Memorie
VIII. 636*

»Je neslýchanou věcí, že římská knížata dělají u Dona Bosca anticameru (čekají v předsíni). - Římané šlí za Donem Boscem. (È una vera frenesia nei Romani per D. Bosco.) - »Vynašel se prostředek, jak jej získat určitě do domu: onemocnět, nebo slí-

bit almužnu. Tak jedna paní vzala 700 lístků loterie, jiná slibuje jinou oběť, ale s podmínkou, že Don Bosco přijde si sám k ní pro peníze. Půjde jistě, a ne-li on, tak já,« píše Don Francesia - a dodává: »Pošlete sem lístky (pro loterii), jen lístky, a prvním kurýrem, a tolik, kolik můžete. Neznáte žádostivost po těchto lístcích.«

*Memorie
VIII.
640, 642.*

Kněžny Aldobrandini, Orsini, Borghese, vévoda Salviati, kníže Torlonia přicházejí za světcem s dary. Ale i kláštery obětují dary na jeho dílo, tak řeholnice Nejsvětějšího Srdce učinily návrh, aby ve všech klášterích učinila se sbírka předinětů a peněz pro chrám Marie Pomocnice v Turině.

Don Francesia popisuje výjev, jak kardinál Antonelli vyžádal si požehnání světcovo a připisoval mu nápadné zlepšení svého zdraví. »Poklekl před zdráhajícím se Donem Boscem a obětoval 1000 lir s prosbou za modlitby.«

*Memorie
VIII. 683*

Na ulici často zastavovali vůz, který mu zapůjčil hostitel - »vojáci, obchodníci, muži z lidu i kněží, a poklekl uprostřed cesty, žádající požehnání.«

*Memorie
VIII. 684*

Kardinál de Angelis poklekl před světcem a prosil o jeho požehnání. Světec poklekl také: »Já vám žehnat? Já ubohý kněz? Nikdy!«

»Don Bosco, vidíte tuto peněženku?« řekl kardinál. »Požehnáte-li mi, dám vám ji pro váš kostel, jinak ne!«

Světec se na chvíli zamyslel a pak řekl: »Vaše Eminence nemá potřebí mého požehnání, ale já potřebuji peníze Vaší Eminence!« Vstal a dal mu požehnání.

*Memorie
VIII. 713*

Taková sláva měla svůj rub: závist mnohých. Také dovedl Don Bosco říci kněžím mnohé věci, jež neradi slyšeli. Monsignor Fratejacci, velký přítel světcův, který viděl nadšení Římanů pro Dona Bosca r. 1867, řekl: »Don Bosco řekl při jisté příležitosti strašnou pravdu, která urazila mnohé uši: Náboženské věci jdou proto tak špatně, protože chybí výuka katechetická (istruzione catechistica). Tři čtvrtiny obyvatelstva Říma neznají katechismus. Věci se zhoršují den ze dne a uvidíme nepředvídané důsledky takové nevědomosti.«

»Tehdy mnozí kněží říkali: Budeme se snad učit od Dona Bosca výchově lidu? Zná snad lépe potřeby duchovní než my? Jen on sám umí učit katechismus?« *Memorie VIII. 694*

Také v Kongregaci biskupů a řeholníků, jež měla rozhodnout o schválení Společnosti, neměl mnoho příznivců. Jednak byly silné námitky proti novému způsobu slibu chudoby (aby každý Salesián mohl podržet svůj soukromý majetek, má-li jej, ale spravován měl být Společností k společnému užívání) - jednak se pomýšlelo tehdy na to, jurisdikci biskupů nad řády co nejvíce rozšířit a on si ji přál mít co nejmenší - předpokládaje dopředu dalekosáhlé škody, jež by nepřízeň toho neb jiného biskupa mohla vznikající Kongregaci přivodit.

Monsignor Fratejacci píše mu po návratu z Říma do Turina: »Chce Bůh, aby toto velké dílo, protože celkem jeho, mělo všechna podstatná znamení, vlastní jiným dílům Boha na zemi, a to jsou: odpor mnohých, lhostejnost a nechuť přemnohých - a konečně závist některých, kteří krátkozrace dívají se na všechno, co jim nenáleží, a jako Saul zesmutňují při radosti a slávě pastýřka - vítěze nad Goliášem.« *Memorie VIII. 878*

»Řády dnes - s malými výjimkami - jsou ve stavu hlubokého úpadku. Ex-bratří jako zátopa zaplavují zemi a zanechávají po sobě stopy, jež zarmucují Církev. - Proto také i dobří věřící pohlízejí nepříznivě na každý nově vznikající řád, když starým je tak nevyhnutelně třeba mnohých reforem.« *Memorie VIII. 881*

Nejvíce byl zaujat proti nové Společnosti a jejímu zakladateli monsignor Svegliati, sekretář Kongregace. Sám papež Pius IX. upozornil světce, aby šel k němu, naznačuje, jak velký je jeho vliv.

Také za svého pobytu v Římě Don Bosco se namáhal zlomit jeho odpor. Na všechny vysvětlivky světcovy odpovídal monsignor stereotypně: Nemůže se! (Non si puo'!)

Lemoyne líčí scénu, jak monsignor, »pevný v úmyslu nic nepovolit«, vyhýbá se zrakům světcovým, až konečně světec jej přímo požádá, zda by mu nemohl udělat večer návštěvu v jeho domě. Monsignor zdvořile jej zve, ale připomíná zase, že se nic

*Memorie
VIII. 610*

nemůže dělat a lituje, že světec bude ztrácet svůj drahocenný čas ve věci, v níž nelze nic dělati.

Povolil ve svém odporu až za dva roky - když mu požehnání světcovo vrátilo zdraví.

Šlo mimo jiné i o otázku dimisorií, jimiž biskupové propouštějí ze své pravomoci kleriky té kongregaci, které právo dimisorií bylo přiznáno. Jinak byl by visel život Kongregace na milosti druhých: biskupové mohli při jakékoli příležitosti odvolat z Kongregace kleriky své diecése.

*Memorie
VIII. 739*

V Římě hájil záležitosti Kongregace monsignor Fratejacci, a zejména věc dimisorií. »Jak by mohl odolat ústav, jestliže ke spinadlům, jimiž drží pastýře stát, připojila by se ještě spinadla Církve?«

*Memorie
VIII. 881*

Monsignor radil Donu Boscovi, aby při nesnázích bojoval postupně o jednu věc za druhou, nežádaje hned všechny. Radil, aby hlavně privilegium dimisorií nechal na čas příhodnější, protože tou dobou se uplatňovala v Římě tendence, přituzit závislost řádů na biskupech. »Je třeba co největší obezřetnosti a moudrosti, aby se neučinil jakýkoli chybný krok.«

Útok přišel se strany, s níž jej Don Bosco neočekával vůbec. Snad proto způsobil mu tak bolestné překvapení.

Jeho nepřátelé udali u sv. Kongregace indexu (zapovězených knih) jeho dílko, které vyšlo v Katolické četbě na oslavu papežství, s životopisem sv. Petra, jako svazek pro leden a únor roku 1867. (Il Centenario di S. Pietro Apostolo, colla vita del medesimo Principe degli apostoli.) Bylo to druhé vydání knížky z roku 1854, církevně schválené.

Již tehdy - počátkem roku 1867 - upozornil Jesuita Oreglia svatého Bosca, že jeden výraz knihy nezdá se mu dosti přesný a mohl by zavinit mylný výklad. Šlo o pasus týkající se pobytu sv. Petra v Římě, který někteří historici nepokládali za věc rozřešenou. Don Bosco vyjádřil svůj názor o tom slovy: »Radím těm, kteří chtějí psát o pobytu sv. Petra v Římě, aby tuto otázku nepokládali za článek věroučný.« Z této věty nicméně nedalo se soudit, že by Don Bosco pobyt sv. Petra v Římě popíral.

Psal tuto knížku z ohnivé lásky k papežství. Jako i v jiných svých dílech, i zde ukazoval na suverénní autoritu Církve, ztělesněnou v osobě náměstka Ježíše Krista - autoritu, která mu byla zárukou jednoty věřících i jednoty ducha. V době, kdy papežství bylo tak silně ohroženo nepřáteli se všech stran, vnějšími i vnitřními, zdůrazňoval stále a naléhavě jeho svrchovanost. Nyní byl obžalován, »jako by podřýval autoritu papežskou, on, který by byl raději dal za papeže život, než mu způsobil nejmenší nelibost!«

*Memorie
VIII. 777*

Rána byla především namířena proti Katolické četbě, kterou Don Bosco při svých návštěvách v Římě učinil značně populární nejen ve věčném městě, ale i v celé Itálii. Kdyby se byla knížka dostala na index, mohla být vzata v pochybnost i všechna ostatní díla, psaná a vydávaná Donem Boscem.

Také mohlo to znamenat smrtelnou ránu pro Kongregaci Salesiánů, jejíž zakladatel a hlavní představený byl by brán v pochybu ve své pravověrnosti.

Pius IX. ve své prozíravosti odrazil ránu hned v počátku. Když mu bylo podáno veto sv. Kongregace o této věci, přál si, aby Don Bosco byl pouze na omyl upozorněn a odstranil závalu v novém vydání. Zpráva o tom měla mu být podána prostřednictvím arcibiskupa turinského.

Když přišla Donu Boscovi zpráva o tom z ordinariátu, byl ohromen. Rána zasáhla ho na nejcitlivějším místě. On, který by byl pro papežství nasadil i život, byl nyní obviňován, že podřývá jeho autoritu!

Biskup Gastaldi mu poradil, aby poslal hned do Říma vysvětlení. Sám mu při tom pomáhal. Klerik Chiapale byl zavolán, aby připsal do Říma opsal. Vyličil, v jakém sklíčení našel Dona Bosca a připoníněl: »Co nejvíce zraňovalo pozorovatele, byl způsob, jímž se zacházelo s Donem Boscem. Jako by se ani nevědělo o jeho nesnadném a těžkém společenském postavení.«

*Memorie
VIII. 789*

»Prohlížeje můj opis, uvedl mne do své světnice. Sklíčen usedl. Levým ramenem opřel o stolec svou unavenou hlavu.

Viděls, jak stojí věci?

Ano, řekl jsem - nanejvýš udiven jeho hlubokým zármutkem - viděl jsem, jak se zachází s Donem Boscem - ale nebude z toho nic . . .

A přece, můj Ježíši, pokračoval, vzhlížeje ke kříži - psal jsem tuto knihu s dobrým úmyslem! A jeho velké slzy padaly na stolek. Ach, smutná je duše má až k smrti! - řekl latinsky - pak: Staň se vůle Tvá! Nevím, jak ztrávím tuto noc . . . Ó můj Ježíši, pomáhej mi!

Memorie VIII. 790 Chtěl jsem zmírnit jeho bolest několika slovy, ale moje vzlykání je přerušovalo. Řekl mi: Chiapale, jdi spat, je pozdě. Zítra ráno přijď znovu a dokončíš opis.«

Zdalo se mu to těžkou skvrnou na jméně zakladatele náboženské Kongregace a snad i překážkou k dosažení posledních aprobací - a těch privilegií, jež pro svoji Společnost žádal. Také vůči žákům zda by neztratil část své kněžské prestiže? Se škodou pro jejich duše a povolání? A zdaž se nerozšíří nedůvěra i mezi Salesiány, z nichž mnozí byli stále lákáni sliby, aby vstoupili mezi světské kněžstvo? A jaká škoda pro Katolickou četbu!

Ale v Turině se o tom nedozvěděl téměř nikdo, ba ani mezi Salesiány nezvěděli to - než ti, jimž to řekl.

Memorie VIII. 888 Velkým zadostučiněním pro světce byl list papežův, který osobně psal světcí. Týkal se záležitostí Kongregace i této věci: »Zna- je důvěrně tvou zbožnost, jsem si jist, že v novém vydání knížky učiníš přesně opravu toho, co Naše Kongregace si přeje.«

Po velkém rozběhu proti této knížce opravy omezily se na dvě - nepatrné věty . . .

Turin.

Memorie VIII. 944 Novému arcibiskupu turinskému, jmenovanému r. 1867, zdála se disciplina a duch oratoria »málo církevní«.

Nerad viděl, že salesiánští klerici mají přednášky v oratoriu. Vydal nařízení, že necht bydlí kdekoliv, musí všichni klerici diecése rok před vysvěcením ztrávít v semináři. Bylo však třeba za

vydržování zaplatit - proto také někteří salesiánští klerici, kteří tam vstoupili, vrátili se už počátkem školního roku 1867-8: neměli peněz na udržování v semináři.

Don Bosco nepřál si mít své kleriky v semináři, aby tam neztratili svého řeholního povolání. Proto také žádal při své návštěvě arcibiskupa, který byl neoblomný, aby nechal tuto věc rozhodnout Římu. Také z jiných důvodů nemohl svých kleriků postrádat: byli asistenty chlapců a pomáhali při vyučování.

Někteří faráři stranili v této věci arcibiskupovi a bránili hochům svých farností, aby šli k Salesiánům. Nejprudšími odpůrci světcovými byli faráři z Caramagna a None. Farář z Caramagna říkal o světci, že je fanatikem a do svého fanatismu strhuje druhé. »Ti, kteří jsou u Dona Bosca, jsou blázni, nebo se jimi stanou!«

*Memorie
VIII. 1003*

Učený farář z None, Abrate, »hýbal zemí a nebem, aby zabránil klerikovi ze své farnosti Alberovi vstoupiti do oratoria.«

Když Don Cagliero byl v None se svými zpěváky při nějaké farní slavnosti, začal s ním farář po nešporách tříhodinovou disputu. »Chci svého klerika Alberu pro sebe a ne pro Dona Bosca.« Za krátký čas přišel do Turina a stěžoval si generálnímu vikáři Zappatovi, že Don Bosco přitahuje k sobě jeho chlapce-farníky - a zvláště želel Pavla Albera, který se chtěl stát Salesiánem. Monsignor vyslechl ho klidně a řekl: »Kdo udržoval Alberu na studiích?

Don Bosco, odpověděl farář.

Nu dobře: dal-li Don Bosco koze sena, má právo na její mléko.« Faráři to nestačilo. Šel všechno ještě jednou vyložit - Donu Boscovi. Také to, jak se generální vikář dotkl »hlavního bodu otázky«.

*Memorie
VIII. 1004-5*

»Jsou to vaši farníci? Ale kdybych je nebyl přijal do svého domu a nechal je v jejich rodinách, protože nebyli mými farníky, nebyli by se mohli stát učiteli tolika vašich farníků!«

Ku podivu - tohle faráře přesvědčilo. Přišel s tím do Caramagny k druhému faráři: »Don Bosco má pravdu! Jsme poraženi.«

Od těch dob byli oba nejlepšími přáteli světcovými.

Ale nepovolil arcibiskup. Dával najevo Alberovi, že ho nepřipustí k ordinaci, zůstane-li u Salesiánů. Klerik však byl pevný. Původně byl arcibiskup obdivovatelem světcovým a měl s ním - jak Lemoyne píše - svoje plány: chtěl mu svěřit řízení svých malých seminářů v Giavenu, Bra a Chieri. Světec věděl o arcibiskupově blahovůli a proto přišel k němu s důvěrou: »Monsignore, mohl byste mi pomoci v nejdůležitější záležitosti, již mám v rukou?

Velmi rád! Jak bych vám nechtěl pomoci?

Dal jsem počátek nové náboženské Společnosti -

Vy? Náboženská společnost?«

Arcibiskup zůstal jako omráčen. Bylo mu to naprostou novinkou. Don Bosco vykládal mu o zápasech minulých a těžkostech přítomných. Monsignor, který do té chvíle pokládal práci světcovu za podnik diecéšní - a tudíž odvislou ve všem od sebe -- zvěděl, že má cíl světový a že bude odvislá od Říma - - -

»Myslel jsem o vás, že chcete pracovat pouze v mé diecési a že si budeme vzájemně pomáhat pro užitek duší, jež jsou mně svěřeny!«

Rozloučil se se světcem velmi chladně.

Memorie VIII. 806 Našli se lidé, podotýká Lemoyne, kteří dovedli vložit v srdce arcibiskupovo nedůvěru k Donu Boscovi.

Chování arcibiskupovo k salesiánským kněžím a klerikům bylo nápadně odměřené. Don Bosco se svými kněžími přišel mu vzdát úctu den po slavnostním vjezdu do metropole. »Přišel jsem doporučit sebe a naši Společnost vaší ochraně. - Učiníme všechno, co budeme moci, abychom mohli pokračovat v práci, stojíce vždy pod vašimi rozkazy.«

Arcibiskup chladně k tomu podotkl: »Buďte klidni, nebudu s vámi válčit!«

Don Cagliero, slyše tato slova, nemohl se více uspokojit. Vrátil se do oratoria s přesvědčením, že to začíná zle.

Světec poslal hned pak arcibiskupovi memoriál, v němž vyložil účel i vznik Společnosti.

Při nejbližší návštěvě nebyl přijat pod jakousi záminkou.

Nyní bylo tím nutnější usplňovat aprobaci Společnosti Svatou Stolicí. »Na ní záležel zabezpečený život všech členů a prospěch ostatních děl, tak dobře počatých.«

*Memorie
IX. 61*

Světce psal všem biskupům, a prosil o jejich listy doporučující, které měly být poslány do Říma a píše r. 1868 Historický náčrt o Společnosti sv. Františka Saleského (Cenno storico intorno alla Società di S. Francesco di Sales). Začíná mu obranná práce, jež vyžadovala obrovské energie, korespondence, trpělivosti - a vytrvalosti.

Tehdy finanční stav oratoria byl tak zlý, že jednoho dne, když dal Don Bosco žebrákovi liru, nic víc mu nezbylo. Když přišel domů, došlo z Říma darem 1600 lir. Velké lednové mrazy budily v něm obavy o zdraví žáků: mnoho žáků mělo jen své lehké, chudé šaty. Proto nařídil pozdější vstávání, a aby oblékali dvoje košile, dvoje punčochy atd. Někteří chodili i přes den zabalení do pokrývek z postelí. »Vypadají jako maškary z karnevalu.«

*Memorie
IX. 46*

Toho roku měli být ordinováni Dalmazzo, Costamagna, Albera - klerici z diecése turinské. Arcibiskup trval na tom, že musí nejprve celý rok pobýt v semináři. »To, co nevyžadoval od šlechtických mladíků, kteří měli dovolení, dokončit své studie doma.« Světec poslal k arcibiskupovi Dona Cagliera, aby mu vyložil, jaké potíže a výdaje by tím vznikly oratoriu, které bylo odkázáno na pomoc kleriků při vyučování a asistenci.

*Memorie
IX. 83*

Ale arcibiskup trval na svém.

»Vaše Excellence chce tedy zničit oratorium? ptal se mladý kněz. Chci jen svoje kleriky.

Tedy věc je skončena. Vráťím se do oratoria a řeknu Donu Boscovi: vezměme naše breviáře a donesme monsignorovi klíče od oratoria, nechávající mu břemeno, aby se staral dále o naše dílo. Je tam okolo 800 chlapců, na něž bude muset Vaše Excellence myslet.«

*Memorie
IX. 83*

Biskupové ze Saluzza a z Alby ujali se této věci ve prospěch světcův. Společnost byla kanonicky zřízena, sliby kleriků jako jejích členů jsou platné. Arcibiskup učinil malý ústup: dovolil, že smějí být připuštěni k ordinaci v druhé polovině postu, což

znamenal jen půlroční ztrátu času. Ale při duchovních cvičeních, které museli konat v semináři, činil na ně spirituál nátlak, aby Kongregaci opustili. Klerik Dalmazzo, který tehdy nebyl ještě zcela rozhodnut, že v ní zůstane, byl povzbuzen právě tímto odporem, že se pro ni rozhodl.

Když dělali salesiánští klerici svoje semestrální zkoušky v semináři, slyšeli od zkoušejících profesorů různé poznámky. Že se u Dona Bosca málo studuje, že se tam místo toho dělají tisíce jiné věci a podobně. Ale výsledek jejich zkoušek byl tak dobrý, že všechny zkoušející překvapil.

Mezi komendacemi (doporučeními) biskupů, jež šly do Říma ke Kongregaci biskupů a kněží řádových, byla i komendace arcibiskupa turinského, kterou světec si vyžádal. Arcibiskup ji doprovodil soukromým listem prefektovi Kongregace Quagliovi, v němž čteme: »Kdybych nebyl přesvědčen, že Svatá Kongregace podstatně změní Konstituce předložené, nikdy bych komendace nedal. - Musil bych věřit, že zrazuji svoji povinnost biskupa, kdybych chtěl ochraňovat Kongregaci, která, schválena jsouc tak, jak je navrhována, stala by se nejtěžší škodou Církve, diecése a kleru.«

Memorie IX. 97 Také doporučuje kardináloví, aby »prve než bude dána jakákoli aprobace, byl poslán někdo cizí, zbožný, učený, zkušený a znalý výchovy mládeže, který by na místě věci prozkoumal a podal o nich zprávu«.

Memorie IX. 100 V poznámkách arcibiskupových k návrhu Konstituce čteme: »Nelze pochopiti, čeho by mohla dosáhnouti Kongregace, složená z živlů tak různorodých, jež nemohou mít jednotného cíle. Kolej v Turině (oratorium) je dosud jen chaosem, v němž jsou smíšeni řemeslníci, studenti, laici, klerici, kněží.«

O těchto poznámkách arcibiskupových, zaslaných do Říma, neměl světec tušení.

Memorie IX. 316 Zatím oratorium bylo zasypáváno žádostmi o přijetí. Říkal svým lidem: »Přijměte jich, kolik jen můžete. Naplňte dům i podkroví. Nestačí-li místo, položte je pod schody, a jsou-li i ty obsazeny, zaveďte je do mé světnice a pod mé lůžko.«

Když r. 1868 v říjnu arcibiskup ordinoval na kněžství Dona Costamagnu, přišli po dokončených obřadech všichni novokněží políbit arcibiskupovi ruku. Přišel i Don Costamagna. Když na něho přišla řada, dostal lehký políček a slyšel: »Hle, jeden z těch, kteří neuznávají svého arcibiskupa!«

Don Costamagna odpověděl: »Monsignore! Ctím a miluji svého arcibiskupa, ale miluji také Dona Bosca, v němž vidím svého otce!«

*Memorie
IX. 348*

Bylo to právě po bitvě o exercicie: Don Bosco nechtěl posílat své kleriky na seminární exercicie, protože se tam na ně čmil příliš velký nátlak, aby odešli do služby diecéšní a opustili Společnost. Zástupce Sv. Stolicе u vlády monsignor Tortone udělal návštěvy v oratoriu a poslal o nich do Říma relaci, která měla neblahý vliv na kardinály. Účel listů byl, aby se dimisorie nepovolily. »Stalo se mi vícekrát, když jsem navštívil oratorium v době rekreace, že jsem byl trapně dotčen, vida kleriky pomíšené mezi druhými chlapci, kteří se učí krejčovně, ševcovně, truhlářně atd., pobíhající, hrající si a skáčící s druhými.« Zdálo se mu, že Don Bosco »málo se stará o přípravu jejich srdce k pravému duchu kněžskému, totiž vlévat jim city důstojnosti stavu, jež mají obsáhnout.«

*Memorie
IX. 368*

»Nemůže se nikdy očekávat od Ústavu dobrého výsledku pro Církev.«

Don Bonetti, který později tento list získal do archivu salesiánského, připsal na jeho okraj: »Ubohý Don Bosco! Kdyby Bůh nebyl býval s ním, nikdy by se mu nebylo jeho dílo zdařilo!«

*Memorie
IX. 370*

Světce dozvěděl se brzy o tomto listě od svých přátel z Říma a o neblahém vlivu, který měl na některé kardinály. Ale proto přijímal monsignora Tortoniho, kdykoli k němu přišel, »s takovými projevy úcty a přátelství, jako kdyby byl z jeho největších a nejbezpečnějších přátel.«

*Memorie
IX. 372*

Monsignor Tortone, trápen o rok později těžkou jakous nemocí, poslal svého bratra-kněze s prosbou ke světci, aby mu přišel dát požehnání... Světec okamžitě vyhověl jeho přání. Monsignor, přijav požehnání, cítil se uzdraven.

Memorie
IX. 379-380

Svatá Kongregace rozhodla, že předložené Konstituce jsou nedostatečné a zamítla je. »Don Bosco neztratil mysl.« Nastala mu zase nová práce vysvětlování, dopisování. »Vždy s klidem nerozbouritelným a úctyhodným«, bránil se proti všem »modifikacím, které nesouhlasily s jeho idejemi Ústavu«.

Žádal další biskupy o komendace, aby mohl obnovit svoji žádost. Sedm z požádaných neposlalo - mezi nimi biskup Morena z Ivrey - třebaže se Don Bosco namáhal ze všech sil o usmíření: Katolická četba zanechala stopy... Měl již 21 doporučení biskupských a záleželo mu na tom, aby získal kolektivní komendaci všech biskupů církevní provincie piemontské, kteří tu byli přítomni na schůzi před koncilem Vatikánským.

Když se na schůzi žádost Dona Bosca přečetla, arcibiskup řekl: »Máme mnoho jiných věcí k diskusi.«

Tajemník arcibiskupův napsal světci zdvořilou, ale odmítavou odpověď.

Memorie
IX. 424

»Trpělivost,« řekl světec. »Všechno pro lásku Boží a svaté Panny. Budeme hledět dát věci do pořádku v Římě.«

Jeho velkým přítelem byl biskup z Mondovì, mons. Ghilardi, který tou dobou měl jít do Říma a měl známosti u Svaté Kongregace.

Bylo však třeba, aby napjal všechny síly v Římě sám. Proto odjíždí r. 1869 opět do Říma. Zdá se, že s touto cestou bylo spojeno důležité poslání státní, neboť ve Florencii měl několik audiencí s ministrem Menabreou. Lemoyne píše o »několika rozmluvách« a nepochybuje, že šlo o věci velké důležitosti. Zmiňuje se o nerozhodnosti Viktora Emanuela, který stranil i Garibaldi, i radikálům, vyjednával s konservativci a snažil se o spojení s papežem.

Memorie
IX. 483-4

Ve Florencii zdržel se týden - také jednal o získání domu v Římě při kostelu Svaté Roušky, patřícímu dynastii savojské. Viděl, jak je nutno, aby Salesiáni měli pevnou nohu v Římě.

15. ledna 1869 je v Římě. Na nádraží čekal ho markýz Vitelleschi s chotí a mons. Manacordou. Dostal povolení celebrovat v celém Římě. Tentokrát se světec rozhodl »pro život zcela skrytý,

aby mohl volně jednat a využít všechen svůj čas pro svoje záležitosti«. Dva hlavní jeho cíle byly: aprobace Společnosti a povolení dimisorií. *Memorie IX. 496*

»V Římě zkoušel jsem půdu, ale příliš byla pravda, že málokterí preláti mne budou podporovat. Všichni byli chladní, pochybující o dobrém výsledku, a nejvlivnější osobnosti byly mými protivníky. Do Říma došly listy, nepřátelské Společnosti.« *Memorie IX. 497*

Sám kardinál de Angelis, jeho osobní přítel, mu řekl, že v povolení dimisorií nemůže doufati. »Poznamenal jsem, že moc dimisorií je základem církevních kongregací, a že vyjma kongregace diecéšní, mají je všechny kongregace, rozšířené do více diecézí.« *Memorie IX. 498*

»Viděl jsem, že bylo třeba přímo zázraku, aby se změnila srdce. - Zkoumali naši ubohou Řeholi a v každém slově viděli nepřekročitelnou nesnáz. Ti, kteří by byli mohli pro mne nejvíce učiniti, byli mezi mými největšími odpůrci.« *Memorie IX. 499*

Zatím v oratoriu denně se modlili chlapci a přijímali na jeho úmysl.

Největší počet členů Svaté Kongregace byl proti slibu chudoby, jenž připouštěl majetek jednotlivých členů. Světec činil návštěvy a vysvětloval, že je to jediný prostředek, jak uchránit majetky církevní před revolucemi a že prakse řeholní nikterak tím neutrčí. Jeho náhled přijaly později i řády staré observance.

Kardinál Antonelli měl také svoje námitky. Když ho světec navštívil a prosil o pomoc, byl kardinál stížen prudkou podagrou. Kardinál mu sliboval, že se za něho přimluví u Sv. Otce, jakmile tam bude moci dojíti. Světec ho požádal, aby šel zítra, do zítřka že bude zdráv. - Vskutku, zlepšilo se mu tak, že mohl svůj slib splnit. Kardinálu Berardimu onemocněl jedenáctiletý synovec tyfósní horečkou a lékaři pokládali hochu za ztraceného. V těch dnech vzkázal kardinál pro světce. Když vstoupil Don Bosco do paláce, všichni ho obklopili a prosili, aby uzdravil chlapce. Řekl rodičům, aby měli víru a modlili se k Pomocníci křesťanů. Když chlapce požehnal, rázem ustala horečka. Hoch se uzdravil. Kardinál, »všecek nadšen pro Dona Bosca«, hned si vyžádal audienci u Sv. Otce a přimlouval se za jeho věc.

Světce před tím marně hledal nějakého důvěrného rádce mezi kněžskými řádovými, který by mu byl spolehlivě poradil na jeho cestě za schválením Řehole. Nyní ho objevil: generální prokurátor Lazaristů pomohl mu »přemoci mnohou potíž«. Vždy ho vděčně vzpomínal.

Memorie
IX. 506

Na 23. leden byla určena audience u papeže. Světcův způsob při audiencích se papeži velmi zamlouval: Don Bosco měl na papírku seznam věcí, o nichž chtěl mluvit, každou žádost přednesl co nejkratěji, »dvěma slovy«, a Svatý Otec »dvěma slovy« vyřídil vše. Papež řekl: »Užíváte málo slov, abyste mne neunavil, ale já jich neužívám více než vy.« Nebo, dívaje se na papírek v jeho ruce, ptal se: »U kterého čísla jste? A kolik jich ještě máte?«

Piu IX. se zvláště líbilo, jak podotýká Lemoyne, že mu Don Bosco nikdy neoponoval, aniž činil na něho nátlaku. »Rozhodl jsem se, že učiním výklad a nepřipojím ani slova.«

Memorie
IX. 513

Bez pomoci Pia IX. nebyl by se dostal nikam. Byl to papež, který naléhal na Kongregaci biskupů a řeholníků: »Nečiňte mi nesnází!«

Upozorňovali ho, že vydal sám dekret, jímž se omezovalo právo dimisorií. »Ale nezřekl jsem se moci vydat dekret opačný.«

Memorie
IX. 519-520

»Nechci nesnází. Přemýšlejte o způsobu, jak by se překážky odstranily a ne dělaly.«

Nejnepřístupnější byl sekretář Kongregace biskupů a řeholníků, Msgr. Svegliati. Když ho světec navštívil, ležel s plicním katarrem. Žádal ho o slib, že se ujme Společnosti, bude-li moci do zítřka vstát a dojít k Sv. Otci v jeho záležitosti.

Kardinál slíbil. Vstal vskutku druhého dne zdráv.

Byla to poslední překážka, jež padla: 19. února byla Společnost Salesiánů schválena Sv. Kongregací a Pius IX. s radostí toto schválení podepsal. Aprobace má datum 1. března 1869. Nyní bylo třeba ještě podniknout cestu ke schválení Konstitucí.

V listě Donu Ruovi píše světec z Říma (26. února): »Naše Kongregace je definitivně schválena. - Jsem tak unaven duchem i tělem, že mám skutečnou potřebu, aby při mém příjezdu do Turina

Memorie
IX. 546

se nedělaly žádné projevy. - Bylo by mi to nemalou úlevou.«

Toto upozornění bylo málo platné. Při světcově návratu do Turina bylo přijetí bouřlivě slavnostní. Don Borel, ležící nemocný ve své jizbě v nedalekém útulku markýzy Baroly, slyšel hudbu, zpěv, výkřiky. Opíraje se o hůlku sešel po schodech a dobelhal se až do oratoria. Skrže zástup hochů volal na světce: »Don Bosco! Don Bosco!«

Světec se obrátil a spatřil ho.

»Společnost je schválena?« ptal se Don Borel.

»Ano, je schválena!

Deo gratias! Nyní spokojeně zemru.« Obrátil se, vrátil se domů a opět ulehl.

Když se r. 1870, trochu pozdraven, setkal s Donem Alberou, řekl mu: »Vy v oratoriu myslíte, že znáte Dona Bosca? Nevíte nic. Och, kdybych měl tohik času, abych vám mohl vypravovat!« *Memorie IX. 557*

7. března shromáždili se všichni členové Kongregace. Světec měl promluvu o významu aprobace. Jak se začalo bez pevného podkladu a otázkou bylo, bude-li Společnost - či nebude: buď potvrzena - nebo rozpuštěna - když zde stálo už celé dílo! »Náš život visel na milosti druhých. Při jakékoli příležitosti mohli biskupové odvolat své kleriky. Proto bylo třeba, aby členové se stali volnými a osvobozenými od pravomoci biskupské.«

Pak líčil, jak v Turině shromáždění diecéšní nechalo věc na mostě (in ponte) - jak mu mnozí radili, aby se nepokoušel o věc nemožnou - aby nechodil do Říma, kde nic nemůže pořádit - jak nepříznivá byla situace v Římě a »nepřestupné překážky«.

»Myslel jsem si tedy: všechno je proti mně, a přece srdce mi říká, že půjdu-li do Říma, Pán mi pomůže, skrze toho, v jehož rukou jsou srdce lidí. - Odejel jsem pln důvěry, že Madona mi pomůže a všechno uvede v můj prospěch, a nikdo by mi nebyl mohl vzít toto přesvědčení.« *Memorie IX. 564*

Dimisoria povolena Společnosti na dobu deseti let. »Každý mladík, který vstoupí před 14. rokem svého věku do Společnosti, je vyjmut z pravomoci biskupské a hlavní nadřízený Společnosti mu dává list propustný (dimisorie), proto není třeba zvláštního dovolení biskupů, aby mohl být ordinován. Mladíci, kteří vstoupí

do Společnosti po 14 letech, dostanou dimisorie přímo od Sv. Stolic. »Mohou být ordinováni bez patrimonium, pod titulem společného stolu.«

Memorie
IX. 564

Pak vypráví, co mu řekl Svatý Otec: »Buďte moudří jako hadi a prostí jako holubice. - Každý člen buď ochoten obětovat sám sebe, aby zachránil tělo Společnosti. - Myslet na to, že ne počet členů dělá dům, ale duch. Budiž ve vás jeden duch, za jedním cílem. - Vaše Společnost pokvete, bude-li se dbát Řehole. - Snažte se vždy držet se chudobných synů lidu. Tím se neodchýlíte od prvního svého cíle a vaše Společnost mějž jej vždy před očima. Je lépe pracovat dobře na základech původních, než lépe v jiné oblasti, která není vaše. - Utajujte se, skrývejte se, abyste nebyli viděni. Budete-li vychovávat chudé, budete-li chudí, nebudete-li dělat mnoho hluku, nikdo vás nebude vyhledávat, nechají vás na pokoji a budete moci činit dobro!«

Memorie
IX. 566

8. března poslal světec první dimisorie jistému klerikovi do Mirabella.

11. března na shromáždění kleriků řekl Don Bosco: »Naše Kongregace je schválena, jsme spojeni jeden s druhým, já s vámi, vy se mnou a všichni dohromady s Bohem. Nejsme již soukromníky, ale tvoříme Společnost, viditelné tělo. - Je proto třeba, aby od této chvíle každá část naší Řehole byla konána přesně. My máme položit Společnost na pevné základy, aby ti, kteří přijdou po nás, mohli jen následovat jejích zásad.«

Vysvětluje, co je to »přebývat v jednom« (habitare in unum, in corpore). »Je třeba jednoty ducha a vůle. Jaký je duch, jenž má oživovat toto tělo? Moji drazí: láska. Láska v snášení a napravování jedněch druhými. Nikdy nenaříkat jeden na druhého. Láska zvláště v tom, aby jeden člen Společnosti nemluvil špatně o druhém. - Konečně je třeba jednoty v poslušnosti. - Myslete na to, že rozkazovat je nesmírná tíha, a že ubohý nadřizený rád by se jí zhostil, kdyby ho k tomu nezavazovala péče o vaše dobro.«

Memorie
IX. 574-5

Na svátek králových narozenin - 14. března - pozval turinský prefekt k diplomatické hostině - i Dona Bosca. Liberálové, demokraté »a také nějaký katolík«, jak píše Lemoyne, připíjeli na

zdraví králi, jednotě Italie, svobodě, Cavourovi. Když přišla řada na světce, aby také pronesl svůj přípitek, zvedl sklenku a řekl: »Ať žije Jeho Veličenstvo, Cavour, Garibaldi, všichni ministři pod vlajkou papeže, aby mohli všichni zachránit svoji duši!« Ohromný potlesk a veselost provázely tato slova.

*Memorie
IX. 581*

»Don Bosco nepřeje si smrti žádného!« znělo sálem.

Arcibiskup turinský aprobaci Společnosti uvítal s nejbostí. Po biřmování v None, když mu byla vystrojena hostina, předčítal Don Albera jako rodák svou slavnostní báseň. Arcibiskup okázale mu nevěnoval pozornost. Když se přišli přítomní s arcibiskupem rozloučit, přišel i Don Albera. Arcibiskup ho zahrnul výčitkami:

»Nevíte, kdo je váš arcibiskup, nemilujete ho, milujete jen Dona Bosca! Pro vás Don Bosco je vším! Nemyslíte na nic jiného, než na něho!«

Don Albera v slzách chtěl se ujmout světcovy obhajoby.

»Mlčte, mlčte!

Zvěděl jsem z Říma, že schválili vaši tak zvanou Kongregaci. Ale co je ta vaše Kongregace? Ubohost! Jsem jist, že za deset let nikdo nebude o ní vědět ani slova!« Při tom držel pevně paži Dona Albera, aby nemohl odejít.

*Memorie
IX. 628*

Také generální prokurátor z Turina měl své námitky. Žádal Dona Bosca, aby pro papežský dekret aprobace si vyžádal od vlády exequatur. Světec to učmil, ale ministerstvo školství odmítlo je dát, protože se jedná prý o »věrnou reprodukci kongregací, zrušených zákonem 7. července 1866«. Také se mu nelíbila světcova »pravomoc téměř biskupská nad těmi, jež patří ke Společnosti, což odporuje pravomoci diecéšní.«

*Memorie
IX. 661-3*

Roku 1869 na podzim opustil Fed. Oreglia oratorium po 9 letech pobytu a vstoupil k Jesuitům. Prokázal mnohé a dobré služby oratoriu a světec nerad ho ztrácel. Tehdy se mluvilo o přednostech různých řádů a jeden z kněží řekl, chvále jistý řád: »Kdybych nebyl Salesiánem, vstoupil bych do něho.« Světec se zarývajícím se klidem, jak praví Lemoyne, řekl: »Kdybych nebyl Salesiánem, udělal bych se Salesiánem.«

*Memorie
IX. 718*

Chrám Marie, Pomocnice křesťanů.

Co je v životě světců běžné a přirozené, dá se snadno říci a nepotřebovalo by dlouhých výkladů: je to jejich zápas se světem, jejich průchod tímto slzavým údolím. Tam je vidíme v těchže místech, jako každého druhého. Jen jejich zbraně jsou dokonalejší než naše, způsob boje hrdinnější a proto vítězný. V tomto zápase zrají jejich svaté osobnosti. Vidíme většinou jen vnější pohyby takového zápasu: jeho vnitřní průběh nám uniká - to nejpoutavější divadlo pro duši zůstává utajeno. Možno říci, že jsou to jen hrubé obrysy života, které můžeme sledovat, a vlastní obraz jejich života zůstává nám navždy skryt. Právě světcí jsou lidé, kteří o něm nejméně mluví.

Jsou-li nám těžko dosažitelní v tom, oč se s nimi lidsky můžeme sdílet, oč nedosažitelnější zůstávají v tom, kam nepronikneme nikdy: do jejich vlastní oblasti života, do jejich života nadpřirozeného! Do všech těch tajemných záhybů jejich svaté cesty, kde skladba života odkrývá svou vlastní podstatu, kde žhne v milosti Boží duše jinými žáry, než je žár pozemský. Všechno, co tvoří tento život nadpřirozený, je nesdělitelné, nezachytitelné. Třeba jen říci, že všechno, co je v životě světce dosažitelné pro náš pohled, je jeho životem vedlejším. To hlavní, nejdůležitější, podstatné vystopovat nemůžeme, a proto každý životopis světcův je chudý a neúplný.

Jediné, co by bylo možno poněkud osvětlit, je: v čem zůstane osobnost svatého Bosca nezachytitelnou, v čem je jeho vlastní, individuální skrytost.

Mohu to naznačit jen jako nejmocnější dojem, s nímž jsem se při své práci setkala. Když jsem se již dlouho zabývala studiem této postavy, přišla jsem do Turina. Byl večer, nebylo již možno nikam jít. Několik kroků od mého obydlí byl chrám Panny Marie Pomocnice. Hodiny odbíjely a zvonková hra na věži svým jemným zvukem vyvolávala představu zašlých časů. Náměstí Marie Pomocnice, na němž stojí kostel, je v tichém zákoutí Turina, a večerní ticho ulice i salesiánských domů, obklopujících

náměstí, bylo dokonalé. Zde je Don Bosco! Říkám si a nevnímám nic, než kostel a ticho.

Druhého dne časně zrána jsem v kostele. Vstupuji. Velká, hluboká prostora je již plná lidí, služek, dělníků, trhovců, a oko vnímá hned tuto atmosféru lidu jako něco pro kostel příznačného. Hledám zrakem hrob světcův a stojím nehybně u vchodu. Tuším hned, že bude vpravo - podle zlatého sarkofagu, umístěného před oltářem - jak to znám z obrázků. Svátý Bosco! Jdu k němu. Kněz tam slouží právě mši, přikleknou, ale rázem jsem vymrštěna sladkou písní, která zní od hlavního oltáře. Je to mariánská píseň, a refrén ó Maria, ó Maria zachycuje se do srdce.

Nad hlavním oltářem je velký mariánský obraz, Panna Maria Pomocnice, obklopená apoštoly, ale oko na něm dlouho neutkvívá. Duše se dostala do tajemného zajetí, z něhož se již v Turině nevyprostí: všechno, čeho se dotkne, bude tu znít tímto jediným jménem, touto jedinou silou: je to Panna Maria . . .

U hlavního oltáře jde jedna mše svatá za druhou, téměř bez přestávek, a skoro bez přestávek proudí lidé ke mřížce, kde kněží, mši nesloužící, podávají Nejsvětější Svátost. Nejprve tu prošel lid, pak jsou mše chlapců z oratoria, pak návštěva řídne, ale lidé stále proudí ke mřížce. Je to putování, jako vidíváme v poutních chrámech, a myslím jen na to, jak tyto duše proudí k Bohu a svatý Bosco je jakoby žene.

Na místech, kde byly periferní pustiny, svatý Bosco drží nyní stráž Panně Marii. A tak to budu muset vidět v oratoriu, v salesiánských domech, mužských i ženských: nevidím už svatého Bosca, vidím všade jen Pannu Marii. Každá jejich kaple má její sochu. Jsme-li pozváni v některém ústavě na nešpory, osvětlená socha Marie Pomocnice září od oltáře. Všade, všade Panna Maria Pomocnice! Je to postava, která je tam nervem všeho. Jakoliv se nanihám zachytit s míst vytvořených svatým Boscem něco z jeho fluida, nikde nemohu se o nic takového opřít. Jdeme do jeho rodného domku do Becchi: nejsilnějším dojmem působí kostel Marie Pomocnice, vystavený italskými dětmi proti domku. Don Bosco je tak skryt v Panně Marii, že ho v Turině ani

v Becchi nemohu najít. Hledala jsem vskutku v Turině marně sv. Bosca. Ale ani Turin, zdá se mi, necítí to jinak.

Na trhu ptala se mne jistá prodavačka, proč a odkud jsem přišla do Turina. Říkám jí, že za Donem Boscem. »Za Madonou Dona Bosca,« opravuje mne žena z lidu. V Turině znají Madonu Dona Bosca jako svou ochránkyni - Don Bosco patří k ní.

Don Bosco je světce mariánským. Celý život dýchal v tajemném ovzduší Ženy, která potírá hlavu hada. V prvním dětském snu, který zanechal tak nezapomenutelný vliv v jeho životě, přichází velebná Paní, její plášť září oslňujícím jasnem, je poset hvězdami. Ustrašený chlapec slyší rozkaz, aby pracoval na jejím poli: vidí psy, kozy, vlky, různá zvířata, která se mění na pokyn Paní v krotké beránky. »Musíš se stát pokorným, statečným, silným!« slyší její hlas.

»Později porozumíš všemu,« zní v uších malého Bosca, který ráno, přestrašen, vypráví svůj sen matce, babičce, bratrům.

Tak jde po celý život za touto Učitelkou, kterou vidí v tolika dalších »snech«, činí ji ochránkyní svého života, své práce, věren všem jemným tlakům i impulsům života nadpřirozeného. Sám říkával, když se mu připisovala zázračná uzdravení a vyslyšení proseb: »Don Bosco není nic. Je to Madona, která pomáhá!«

Tato skrytost v Panně Marii je hlavním znakem světcovým, hledáme-li Dona Bosca. Nejen doslovně, jako se mi to stalo v Turině. Fakticky, všechno, co je v něm nejzázračnější, nejpodivuhodnější, dá se tušit jen skrze Pannu Marii, a dá se to tušit tak, že to nemůžeme vyjádřit.

Kult Marie Pomocnice je vlastně kultem Panny Marie Vítězné. Byla vzývána bojujícími od nejstarších dob křesťanských. Nicopea - Affectrix victoriae - Ta, která dává vítězství. Její obraz se nosil do bitev. Dějiny zaznamenávají slavná vítězství, vybojovaná pod jejími prapory proti nevěřícím nebo heretikům: tak nad Maury v Orani (1509), vítězství Ferdinanda Corteza v Tabascu proti Indiánům (1519), nad Turky u Lepanta - jedno z nejslavnějších (1571) - k jejím vítězstvím nad heresí patří i Bílá hora (8. listopadu 1620), pád La Rochelle ve Francii, kdy zlomena

moc hugenotů (1628), vítězství Jana Soběského nad Turky (roku 1683).

Svátek Marie, Pomocnice křesťanů zavedl svatý papež Pius V., čině ji protektorkou Církve ohrožené. Obnovil jej Pius VII., po návratu ze zajetí Napoleonova - právě v roce, kdy se svatý Bosco narodil - 1815. Matka Markéta zasvětila ho Panně Marii při narození. Tak ho provází od kolébky zvláštní ovzduší, jehož moc si uvědomuje vždy silněji a silněji, až se v ní skryje docela.

První kostel, který vystavěl chlapcům ze staré kůlny Pinardiho, byl zasvěcen svatému Františku Saleskému. Byl to patron ducha jeho díla. Také druhý kostel - větší - stojí v oratoriu dodnes - byl mu zasvěcen. Ale je to kostel poměrně malý a brzy viděl, že oratorium bude potřebovat kostel velký. Nyní, kdy stál před rozhodnutím, stavět velký chrám, myslí na Marii Pomocnici, jíž bude zasvěcen. »Maria chce, abychom ji ctili pod titulem Marie Pomocnice,« řekl r. 1862 Caglierovi.

*Memorie
VII. 334*

Myslí hned na nádherný chrám, třebaže nemá v rukou ani solda. »Bude třeba, vystavět nádherný kostel!« říká klerikovi Alberovi, když přichází okolo jedenácté hodiny v noci k večeři do malé jídelny r. 1862. Vrací se ze zpovědnice, a uvažuje, že třeba se dát brzy do díla, neboť dosavadní kostel sv. Františka vůbec nestačí. *Tamtéž*

V jednom ze svých »snů« viděl Pannu Marii nad místem, které mu bylo označeno jako místo umučení turinských mučedníků, sv. Avventora, Octavia a Solutora. Bylo to v blízkosti jeho oratoria, kde byla pole a veřejná cesta. Ve snu slyšel slova Panny Marie: Hic domus mea, inde gloria mea! Zde bude můj dům, z něhož vyjde má sláva.

Tento sen z roku 1844 měl se nyní uskutečnit. Každý, s nímž mluvil o svých plánech, pokládal je za přemrštěné. Jednak, místa ta tehdy byla pustá, a stavět velký kostel v polích a za městem, pokládalo se za bláznovství. Byl si však tak jist tím, že podniká něco, co udělat musí, že nedal se nikým mýlit. Také mu namítali, že nikdo nedá peníze na kostel v těch místech a v době tak nepřátelské Církvi. »Panna Maria si je opatří sama,« opako-
val vytrvale.

Přál si, aby kostel byl na blízkém poli, kudy vedla veřejná cesta. Když mu odporovali, řekl: »Cesta se zruší, a do nového kostela budeme vcházet z prodloužené ulice Cottolengovy.« Roku 1866 městská rada vskutku přistoupila na jeho »regulační plán« a před novým kostelem vzniklo malé náměstí - Marie Pomocnice - jež protíná ulice Cottolengova. Dnes je obstavěno se všech stran ústředními budovami salesiánské Kongregace.

Jistý čas bylo toto pole majetkem Dona Bosca. Koupil je od turinského semináře. Pak je prodal Rosminimu. Po jeho smrti namáhal se o získání pole. Tehdy však Rosminiáni nechtěli je Donu Boscovi prodat. Protože však pro každého jiného bylo na prodej, svěřil tuto záležitost jinému knězi, který vyjednával za sebe. Když přišel ku podpisu kupní smlouvy sám Don Bosco, nemohli už Rosminiáni couvnout, protože by to bylo způsobilo veřejné pohoršení. Tak se stalo pole opět jeho majetkem.

Roku 1863 má »sen«, v němž vidí velký chrám již vystavěný a množství lidí, kteří tam přicházejí za Marií Pomocnicí.

Memorie VII. 372 »Je to Madona, která chce kostel, ona bude myslet na to, jak se zaplatí,« odpovídá všem, kteří se lekají jeho velkolepého plánu.

»Don Bosco má žaludek z bronzu! Bez peněz, v době tak lakotné a plné jiných zájmů chtít stavět kostel! Nebojíte se, že zůstanete trčet uprostřed díla?«

Memorie VII. 376 »Chceme-li něco podniknout,« odpovídal, »zkoušejme nejprve, je-li to k větší slávě Boží! Jestli ano, jděme vpřed a nezastavujme se! A zdaří se nám!«

»Sním psa, uvidím-li chrám pod střechou!« řekl mu posměšně jeden kněz, když se stavěly základy chrámu. Ve dnech, kdy se kladla střecha, přišel k Donu Boscovi se svou obětinou a prosil ho s úsměvem, aby ho dispensoval od jeho slibu. Don Bosco dal mu donést cukrového psíka k snědku.

Memorie VII. 380 »Pokud tu budete vy, udržíte dílo vaším jménem. Jakmile vás Bůh odvolá, vše padne a zůstane nedokončeno!« varovali jiní.

Roku 1863 pozval si Don Bosco k poradě různé architekty. Vysvětloval svůj plán: chtěl velký, nádherný chrám!

Přijal pak návrhy architekta Spezie. Spezia podřídil se všemu, co Don Bosco určil.

Město dávalo tehdy podporu 30.000 lir každému novému kostelu na periferii. Don Bosco měl ji také dostat. Ale na městském stavebním úřadě měli svoje rozumy. Nejprve je zarazil název kostela. Marie, Pomocnice křesťanů? Jeden z hlavních úředníků dokazoval, že název je nevhodný, nepopulární a zavání příliš bigotismem. Radil světcí, aby kostel pojmenoval chrámem Míru - nebo jiným názvem Madony: vždyť jich má tolik!«

*Memorie
VII. 467*

Když Don Bosco přišel po druhé s plánem Speziovým, titulu kostela vůbec neudal. Páni měli radost, že upustil od své myšlenky. Dali hned schválení. Divili se nákladnému plánu: podle jejich odhadu vyžadoval nejméně milionu nákladu.

»To nechte mně. Žádám jen schválení,« řekl Don Bosco.

Dal hned kopat základy. Pro měkký terén musely být hluboké. Bylo třeba peněz na první výplatu dělníků. Neměl je.

Volali ho k nemocné, která ležela již tři měsíce v horečkách, v těžké žaludeční chorobě. Dal jí požehnání a vyzval ji, aby vykonala devítidenní pobožnost k Marii Pomocnici: »Bude-li vám lépe, učiňte nějakou oběť pro kostel, který začínáme stavět Marii Pomocnici ve Valdoccu.« Nemoc se tak nápadně zlepšila, že než uplynulo devět dní, mohla nemocná vstát z lůžka. Dala mu v balíčku 1000 lir. Právě tolik, kolik potřeboval na první výplatu dělníků. Tak začala Maria sobě stavět chrám. (Aedificavit sibi domum Maria.)

*Memorie
VII. 477*

Roku 1864 prokopány základy kostela a vše připraveno pro stavbu zdí. Stavitel Buzzetti vyzval Dona Bosca, aby položil první cihlu. Světec přišel s kněžími oratoria a s žáky. Když ukončen malý obřad, obrátil se k přítomnému Buzzettimu: »Chci ti dát hned à conto na velké práce. Nevím, kolik to bude, ale bude to všechno, co mám.« Vytáhl peněženku, otevřel, převrátil ji do rukou stavitelových, který myslel, že je plna zlaťáků. Vysypal mu na dlaň ... osm soldů (40 centesimů).

»Buď kliden. Madona ti opatří peníze pro kostel. Já budu jen jejím pokladníkem.«

*Memorie
VII. 652*

Bylo z toho mnoho řečí po Turině. Většina říkala, že to skončí bankrotem. Mezi prvými dárci na kostel byl Pius IX. s 500 hrami - a s papežským požehnáním pro ty, kdož budou mecenáši budoucího chrámu.

Syn Viktora Emanuela, vévoda z Aosty (Amadeus) byl požádán, aby položil základní kámen. Pozvání přijal.

Inženýr Spezia honoráře za plány nepřijal. Napsal Salesiánům: »Děkuji Vám, že jste mi umožnili, abych mohl také já přiložit ruku k dílu.«

27. dubna 1865 položen základní kámen - zdi byly tehdy už dost vysoko. Aby získal peníze, začal světec zase s loterií a musel na cesty po Itálii, kde kázal a sbíral na chrám. Roku 1865 vidíme ho v Miláně, Brescii, Padově - Benátkách. Tam by se mu byla málem přihodila politická zápleтка: na náměstí sv. Marka se mu tak líbila vojenská hudba, že chtěl zatleskat - ale byl rychle upozorněn, že hrají rakouští vojáci.

V říjnu r. 1865 vidíme jej zase ve Florencii, kde byl velmi slavnostně přijat arcibiskupem.

Roku 1865 byl již chrám pod střechou.

Paměti zaznamenávají neobyčejné případy milostí těm, kteří na stavbu tohoto chrámu obětovali. Také při výplatách byly často podivuhodné okolnosti. Tak r. 1866, když světec měl vyplatit 4000 lir, a Don Rua vrátil se z města s malou almužnou, světec mu řekl: »Odvahu! Po obědě půjdu já najít zbytek!« Bylo ještě třeba 3000 lir.

O jedné hodině vyšel - bez cíle - až se dostal k Nové bráně (Porta Nuova). V té části města nikoho neznal. Divil se sám sobě, proč zašel až tam. Vtom přichází k němu sluha v livreji a úzkostně se ptá: »Důstojnosti, jste Don Bosco?

Ano, mohu sloužit!

Ó Prozřetelnosti! Přišel jsem včas. Můj pán je nemocen a prosí, abyste laskavě se mnou přišel k němu.« Ukázal na blízký palác. Tam přivítala Dona Bosca plačící manželka. Nemocnému bylo zle. Lékaři nedávali naděje. Tři léta se nehnul s lože. Don Bosco vybídl nemocného, aby se s ním pomodlil a slíbil nějakou oběť na

kostel, který se v Turině staví pro Marii Pomocnici. Celý dům začal modlitby. Nemocný se ptal, kolik má slíbit. Don Bosco se zmínil o svém dluhu 3000 lir, které mají do večera býti zaplacené.

Nemocný povstal, sešel ke zděšení přítomných sám se schodů, dal se odvézt kočárem do banky a přivezl Donu Boscovi 3000 lir. Byl zcela zdrav.

Jaké podivení Dona Ruy a všech Salesiánů bylo, když Don Bosco vyplatil čekajícímu věřiteli dluh do haléře!

»Každý kámen, každá cihla chrámu Marie Pomocnice v Turině připomínají nějakou milost nebo zázrak Přesvaté Panny,« říkal Don Bosco. *Lapides clamabunt*. Kameny o nich volají. Kolik uzdravení, kolik vyslyšení proseb, utišení zármutků je spjato s historií tohoto kostela!

Dobrodinci pomohli Donu Boscovi kostel nejen vystavět, ale i zařídit. Bylo třeba lavic, rouch, posvátných nádob - zřízení oltářů, varhan, pořízení zvonů. Pověst o účinku milostí Panny Pomocnice tak vzrostla, že lidé se předháněli v obětech a darech.

Slavnost vysvěcení byl událostí Turina. Don Bosco chtěl, aby byli přítomni všichni chlapečci jeho ústavů, přátelé salesiánského díla, mecenáši. Turin se předháněl, aby ulehčil Donu Boscovi problém aprovisační: lidé z blízka i z daleka, známí i neznámí posílali potraviny, jichž nechybělo po celý oktáv slavnosti. Jeden turinský cukrář obětoval po celý oktáv - cukrovinky!

Chrám vysvětil arcibiskup Riccardi 9. června 1868.

Don Rua zapsal 20. června 1868: »Pokračuje pozoruhodný příliv lidí, kteří jdou navštívit nový chrám a žádat milosti od Panny Marie. Může se říci, že není dne, aby nepřišly listy od vzdálených lidí, kteří se doporučují Marii, hlavně skrze modlitby Dona Bosca a jeho synů, jako se může říci, že nepřejde dne, aby nepřišly díky za obdržené milosti.«

*Memorie
VII. 316*

Chrám Marie Pomocnice stal se nejnavštěvovanějším chrámem Turina - skutečným poutním místem - kam přicházejí lidé ze všech konců světa. Ačkoliv byl stavěn v rozměrech tak velkých, již dávno nestačí a Kongregace rozhodla, aby byl zvětšen pří-

stavbou u hlavního oltáře. Hlavní představený, Don Ricaldone, dal nařízení, aby při rekonstrukci bylo opět použito každého kamene ze starého zdiva, protože »každý je němým svědkem vděčných duší«.

Bol. Sal.
1935

Chrámem Marie Pomocnice dostalo se oratoriu vyvrcholení jeho vývoje: do něho jakoby se nyní sbíhaly všechny duchovní nitky díla Dona Bosca.

Když byla stavba dokončena, dělila jej od oratoria ještě část pole, které kdysi odprodal jistému Turinčanovi. Ten si na něm postavil domek s truhlářskou dílnou. Mohlo to být vykoupeno a zbořeno až r. 1873: každý krok vskutku tu byl vykupován.

Roku 1868 vysvěcen chrám Marie Pomocnice - r. 1869 dostala Kongregace Salesiánů definitivní schválení: tato dvě data znamenají pevný podklad pro další vývoj. Ještě nenastával mír - nikterak: ale jsou tu už pevné základy, na nichž má nyní Kongregace dále vzrůstat.

Roku 1870 - 16. října zemřel arcibiskup Riccardi.

10. První Salesiáni

*Chutnejte, co jest vyššího.
Sv. Pavel Kol. 3., 2.*

Don Michal Rua a salesiánští pionýři.

Dva muži stojí jako hlavní pilíře v základech díla světcova: Don Michal Rua, strážce jeho pokladu, »živá řehole salesiánská« - a Don Jan Cagliero, živý symbol pružnosti a výbojnosti nové Kongregace.

Don Rua drží, konservuje, chrání poklad.

Don Cagliero je první v řadě jeho rozmnožovatelů: první v misích, první tam, kde se jedná o poslání řádu. Také je prvním Salesiánem, jemuž připadla hodnost biskupská - a kardinálská. Duch věrnosti - a duch expanse jdou pospolu. Ruovská setrvačnost, držení pravé míry ducha řádového, věrná stráž vojáka, který drží své místo až do poslední chvíle tak, jak mu bylo svěřeno. Caglierovská pružnost, pohyblivost, přirozenost, tvořící šťastné výboje a zdravé ovzduší dynamiky života řádového.

Oba přišli k Donu Boscovi jako chlapci. Žili s ním od heroických počátků oratoria, byli jeho prvními profesy a prvními kněžími. Prožili s ním dobu nejtvrdějších zápasů, a dočkali se jeho slávy,

uznání, i rozvoje Kongregace, na níž měli tak mohutný podíl. Ale jaká řada pionýrů vedle nich! Jaké hrdinné postavy kněží! Znamých i neznámých tváří, jež historie zachytila i nezachytila! Kolik svatých hochů prošlo oratoriem, kolik dobrých pomocných rukou drželo světcovo dílo!

Ne všechna ta jména jsou zapsána v knihách: ale v knize života svítí ohnivým leskem.

Chceme-li vidět na postavu Dona Ruy, musíme zase k Lemoynovi. »Nepřemožitelná pevnost charakteru. Nejlepší vlastnosti se v něm spojovaly s hlubokou pokorou. Jeho duch byl z nejpřímějších a nejpraktičtějších, jaké si jen lze myslet. - Don Bosco o něm říkal, že kdyby chtěl, mohl by dělat zázraky.«

*Memorie
VI. 707*

Slovo »praktičnost«, jež tu Lemoyne užívá, neužívá nikterak ve smyslu světském. Salesiánská praktičnost je ctnost sama o sobě: onen jemně vypěstěný smysl pro všechny skutečnosti života, bez fixních idejí, bez literární a náboženské romantiky, bez ideologických křečí. Pravý rys salesiánský a Lemoyne byl si jej dobře vědom.

»Kdyby mi Bůh řekl,« pravil světec Donu Costamagnovi r. 1867: »připrav se, musíš zemřít, vyber si nástupce, aby počaté dílo ne-
utrpělo, žádej pro něho tolik milostí, ctností, darů a charismat, kolik uznáváš, že je mu třeba, aby mohl dobře zastávat svůj ú-
řad a dám mu je . . . ujišťuji tě, že bych nevěděl již více co žádat,
neboť Don Rua má všechno, čeho je třeba.«

*Memorie
VIII. 773*

A přece nebylo dvou povah a dvou temperamentů rozdílnějších - než světcova a jeho »pravého ramene«, Dona Ruy: a právě to způsobilo, že doplnění obou mělo pro salesiánské dílo účin tak požehnaný.

Roku 1865, kdy přichází z Mirabella - kde byl ředitelem salesiánského ústavu - do Turina jako prefekt, mnoho věcí běželo »jak se dalo«, a světec je musel nechat běžeti (*lasciar correre*), protože nebylo možno, aby na všechno stačil. Také světec byl hochům především milujícím otcem, a nikdy nepřestával vidět v oratoriu svoji rodinu. Pro velký dům bylo třeba velmi pevných rukou, velmi vytrvalé pozornosti na tisíce malých věcí, a Donu

Ruovi připadl úkol, aby se stal pro oratorium a Kongregaci takovým okem Argusovým. Dal se do pořádání. A tato úloha mu zůstala až do smrti.

Světcí bylo především uleveno tím, že mu mohl dát vykonávat všechny obtížnější věci řízení: »V domě se odhazují zbytky, nekřtí se dostatečně víno, nešetří se světlem, ani dřevem, ani uhlím. V prádelně se užívá čerstvého mýdla, kazí se prádlo chlapců špatnými přísadami, házenými do vyvářky.« (Lístky světcovy Donu Ruovi, cituje Auffray.)

Don Rua
133

»Don Rua, zaříd', aby se zachovávalo ticho od modliteb večerních až do snídaně druhého dne ráno. Ani slovo, ani hlasitě, ani tiše.«

Tamtéž

»Jednoduchý, ale velkého ducha, neúnavný, schopný naučit se všemu, čeho mu bylo třeba« (Lemoyne). »Don Bosco řekl o něm: »Kdyby mi Bůh řekl, představ si mladíka okrášleného všemi ctnostmi, a největší schopností, jakou si žádáš, a dám ti jej - nemohl bych si nikdy vymyslet Dona Ruu.«

Memorie
IV. 488

Don Ceria uvádí, jak velký měl podíl Don Rua na klidném vývoji věcí: »Vždy klidný, vždy sama autorita, byl i zárukou četným věřitelům, že věci mají dobrý základ, i když Don Bosco byl daleko. Jeho ctnost ho vedla dosáhnout těch cílů, jichž si dosáhnout přál, v tichu a aniž by se dal vidět.«

Memorie
XIV. 99

Jeho úřadem bylo upozorňovati a poroučeti. Měl oči všade, ale počínal si tak příjemně a lahodně, že to nikoho neuráželo. Činil si krátké zápisy o tom, co třeba komu říci, a vyhledával při příležitosti ty, jimž bylo třeba něco sdělit, slovy: Byl bys tak laskav...

A končil: Buď vesel! Buďme vždy přáteli! Odvahu!

Tak přidržoval spolubratry k povinnosti a vléval jim odvahu k práci, k snášení těžkostí. Míval u sebe několik sekretářů, aby prozkoumal jejich schopnosti a zaučoval je nejrozličnějším pracím: hospodářskému vedení domu, vedení kuchyně, depositů, sakristií, pracoven, »vnukaje jim myšlenku o velké důležitosti přesnosti v domácím hospodářství«.

Memorie
XII. 379

Tak mu byl přidělen Don Vespignani, který přišel do oratoria už

jako kněz (1876). Viděl ho, jak stál vedle stolu svatého Jana Bosca v jídelně. Všiml si hned vzpřímeného postoje jeho ducha: »jako by očekával slovo, nařízení, radu«. Pochopil hned, že Don Bosco jedná skrze Dona Ruu, a také záhy zjistil, že oratorium a celá Kongregace byly závislé na mladém, milovníhodném a přemýšlivém knězi, který nikdy neudělal ničeho, co nebylo chtěno nebo inspirováno Donem Boscem.

Ve společném životě řádovém viděl ho vždy nejpřesnějšího (punctualissimo) na jeho místě, tak přesného, že někdy přerušil i řeč se světcem, jakmile začala společná modlitba. - Po modlitbách viděl ho večer procházeti se pod portici, samotného, s růžencem, a napomínati vhodně ty, kteří nezadrželi večerní ticho, nebo neodcházeli, jak předpisovala Řehole.

Memorie
XII. 379 »Světnice a úřad Dona Ruy byl pro mne vysokým pozorovatelským místem, z něhož jsem viděl celý pohyb pro Kongregaci salesiánskou tak charakteristický« (Don Vespignani).

Vypráví, jak se střetl s Donem Ruou, když se jednalo o jistého kněze, kterého Don Bosco chtěl přijati do oratoria. Don Vespignani míní, že kněz bude pro svoji trvalou nemoc přítěží Kongregaci a doporučoval Donu Ruovi, aby zadržel světcův list onomu knězi - list, jímž Don Bosco kněze přijímal. Don Rua s údivem

Memorie
XII. 380 - ba úžasem - zadíval se na Dona Vespignaniho: »Měl bys smělost zadržet list Dona Bosca?«

Jednoho dne opisoval Don Vespignani na čisto list světcův a když skončil, prosil Dona Ruu, aby si mohl vzít na památku jednu stránku originálu. Don Rua »jakoby vybuchl«: »Co to říkáš? Nevíš, že každý sebe menší spis Don Boscův se zachovává žárlivě v archivu Kongregace? Tím spíše tento, z něhož bude jednou

Tamtéž kodex života salesiánského!«

Když se ženská Kongregace (Dcer Marie Pomocnice) přestěhovala do Turina a Don Rua byl jejím duchovním ředitelem, přišla představená s dotazem: »Pane řediteli, můžeme brát ovoce také s snídání? Dávají nám jej tolik, že jej máme v hojnosti.« »Co praví Řehole?« táže se Don Rua.

»Že se může vzít k snídání bílá káva nebo ovoce.

Ah! říká nebo a nikoli a . . .

Ale tolik se ho zkazí!

Raději ať se zkazí ovoce a nikoli zachovávání Řehole. A pak, s ovocem, jež přebývá, nemůže se vypomoci v nějaké bídě, a nějaké děvče udělat hodným?«

*Memorie
XIII. 206*

»Jeho vůle, vždy pevná a rozhodná, nikdy nepolevila v ničem a nikdy neoslábla« (Auffray).

*Don Rua
281*

Don Rua byl pokladníkem oratoria, často bez pokladu, jak referuje Don Ceria.

Jednou řekl mu světec: »Slyš, Don Rua. Všichni žádají peníze a říkají mi, že je posíláš pryč s prázdnýma rukama.

Z jednoduché příčiny: pokladny jsou prázdné.

Nechť se prodají úpisy, jež nám zbývají a tak se může čelit nejnutnější potřebě.

Nějaké se již prodaly. Ale prodat všechny nezdá se mi vhodné. Protože den ze dne přicházejí těžké, nepředvídané případy a neměli bychom pak ani solda ke své dispozici.

Trpělivost! Pak se Pán postará. Zatím uspokojme nejtíživější věřitele.

Mám už rozpočet na tu trošku peněz, jež mi zbývá. Shromažďuji peníze, abych mohl zaplatit dluh 28 tisíc lir, jenž za 14 dní je splatný.

Ale ne: to by bylo bláznovství neplatit dluhy, jež potřebujeme zaplatit dnes, k vůli dluhům, jež se mají zaplatit za 14 dní . . .

Ale pro dluhy dnešní lze vymoci poshovění. Jak to však uděláme, abychom pak zaplatili tak mnoho najednou?

Pak se Pán postará. Začneme se dnes zbavovat toho, čím jsme povinni. Zavírali bychom cestu Boží Prozřetelnosti, kdybychom schráněli peníze pro budoucí potřeby.

Ale opatrnost radí myslet na budoucnost. Neviděli jsme už podobné případy, jež nás uvedly do nepříhodností? Byli jsme donuceni dělat druhý dluh, abychom zaplatili první. Taková cesta vede přímo k úpadku.

Slyš mne. Chceš-li, aby Boží Prozřetelnost vzala si nás přímo na starost, jdi do své světnice, zítra přines všechno, co máš, uspo-

kojí se všichni, jimž bude možno zaplatiti, a to, co pak přijde, nechme v ruku Pána.« - Pak řekl světec k ostatním: »Nemohu nalézt ekonoma, jenž by mne naprosto následoval, jenž by věděl, co znamená důvěřovat neomezeně v Boží Prozřetelnost, jenž by nehleděl shromažďovati pro budoucnost. Bojím se, že jsme proto s financemi v takové tísní, protože se příliš mnoho kalkuluje. Bůh se vzdaluje, když člověk se o tyto věci příliš stará.«

*Memorie
XIV. 114*

Don Rua prošel kázní světcovou po všech stránkách. Tak když r. 1876 za jeho nepřítomnosti dal spravit o své újmě okno u zvonice kostela sv. Františka Saleského, aniž by se dříve nadřizeného dotázal - byl jemně pokárán: »Ano, ano, nyní, kdy vládne Don Bosco, dělejte jen, jak to chcete vy, ale jednoho dne, až budete vy vládnout, také druzí si budou dělat, co budou sami chtít.« Světec dobře věděl, komu to říká.

*Memorie
XI. 206*

Don Rua prožil celý svůj život v oratoriu. Byl prvním klerikem, který složil slib (1855), že bude světci pomáhat: myslel, že jde pouze o soužití se světcem a složil slib Donu Boscovi na tři roky. Roku 1860 byl vysvěcen na kněze. - Po primicích - při návratu do oratoria - byla slavnost na jeho počest. Když přišel večer do své světnice, našel na stole list Dona Bosca: »Uvidíš lépe než já, jak dílo salesiánské překročí hranice Italie a rozšíří se do všech částí světa. Buď Římanem, měj lásku k Ježíši Kristu, a k jeho náměstku na zemi, lásku ke všem. Vzdechy a chvění všech lidí nechť se soustředí v tvém srdci. Budeš mít mnoho práce a mnoho utrpení, protože pokud porostou růže, porostou i trny. - Trp s odvahou« (Auffray).

*Don Rua
68*

Don Rua předčítal, když r. 1862 skládány ve světcově komůrce sliby prvních Salesiánů. Roku 1863 bylo Salesiánů 39, r. 1864 už 61, při smrti světcově r. 1888 bylo jich 768, při smrti Dona Ruy 3996 - v roku svatořečení 1934 přes 10.000 . . .

Prvním působištěm Dona Ruy mimo Turin byla kolej v Mirabelu u Casale. Zde na místě staré budovy zřízena nová pro kněžský dorost (Malý seminář). Don Rua udělal profesorskou zkoušku a byl sem poslán světcem jako ředitel ústavu.

Řediteloval tu jen jeden školní rok - 1864-65. Světec byl tak za-

hrnut prací, korespondencí, návštěvami, kázáními, cestami, že mu bylo nezbytně třeba vikáře, který by ho zastupoval v administrativě a věcech disciplíny. Právě učinil Don Rua přípravy na nový školní rok v Mirabellu, když mu Don Provera přijel říci, že ho otec čeká v Turině.

Don Rua seděl u psacího stolku. Bez poznámky, aniž by žádal vysvětlení, zvedl se, vzal breviář a řekl:

»Jsem hotov.« Odejel hned do Turina.

Když mluvil se svým nástupcem, dává mu v Turině informace o svém ústavu, vytryskla z jeho oka slza. Milovali ho tam všichni.

*Memorie
VIII. 194*

Tak začal svoji službu prefekta. Byla nade všechno pomyšlení těžká. K ní přibývají různé jiné služby. Roku 1870 je jmenován prvním inspektorem salesiánských domů. Má na starosti prohlídku domů, kostelů, sledování obřadů, zda se konají předepsané konference, jak se dodržují řádové sliby, zda se přesně vykonávají předepsané pobožnosti. Má na starosti kleriky, jejich chování jako asistentů a učitelů ve škole, jejich duchovní četbu. Zkoumá mravní a zdravotní stav žáků, a zda jsou pro ně zřízeny předepsané Družiny (Neposkvrněného Početí, sv. Aloise atd.) Všimá si vztahu ústavů k veřejnosti, zvláště k místnímu faráři a starostovi.

Jediný Don Rua znal umění nepadnout pod práci, která se zdála převyšovat všechny síly muže. Tak r. 1883 musel ho Don Bosco povolat telegraficky do Paříže, neboť jeho sekretáři nikterak nestačili na to, aby zdolali útok Paříže na Dona Bosca. Hory listů (*montagne di lettere*) přicházely denně za Donem Boscem - návaly návštěvníků, intervence žurnalistů, pozvání do rodin, klášterů, ústavů, na konference.

Žurnalista z »Liberté« přišel za Donem Ruou do bytu světcova v Paříži a snažil se z něho dostat nějaké »čerstvé zprávy« o Donu Boscovi. »Mnoho toho nezvěděl. Don Rua nepřerušil svoji práci, otevíral obálky dopisů, přelétl zrakem, oč se jedná, poznamenal odpověď a při tom vyprávěl intervenujícímu žurnalistovi epizody ze života Dona Bosca a jednotlivosti o jeho díle. Když se žur-

nalista ptal, je-li pravdou, že Don Bosco uzdravuje nemocné, usmáli se Don Rua a Don Barruel (druhý sekretář Don Boscův) a Don Rua řekl: Všechno, co může pro ně udělat, je, že se za ně

Memorie XVI. 115 modlí.«

Jiný pařížský žurnalista popisuje Dona Ruu takto: »Střední postavy, bledý, hubený, živého pohledu, je Don Rua dokonalým typem distinguovaného a diplomatického Itala. Jeho hlas je sladký, úsměv mírněný velkou dobrotou. Ztrávili jsme s ním několik hodin a odešli okouzleni jeho řečí, v níž neobyčejná dobrota se mísí s hlubokou znalostí lidského srdce. Je to velký charakter.«

Memorie XVI. 115

Don Rua provází svatého Bosca na nejdůležitější cesty: r. 1883 k hraběti Chambordovi do Frohsdorfu u Vídně, r. 1886 do Barcelony, r. 1887 do Říma na posvěcení kostela Božského Srdce. Roku 1885 jmenoval ho Don Bosco generálním vikářem Kongregace, a přenesl na něho svoji pravomoc.

Vypravuje se, že když r. 1868 Don Rua těžce onemocněl, Don Bosco nebyl v Turině a všichni čekali úzkostně na jeho návrat. Světec přišel večer, ale neměl se k tomu, aby nejprve šel k Donu Ruovi, jak všichni očekávali.

»Buďte klidni, znám Dona Ruu, neodejde bez mého dovolení!« Šel nejprve vyzpovídat hochy, kteří na něho již čekali, vrátil se dosti pozdě, šel se navečeřet, pak zcela klidně do své světnice prohlédnout a vyřídít došlou korespondenci.

Teprve pak navštívil Dona Ruu. Nemocný řekl: »Je-li to má poslední hodina, řekněte mi to přímo, protože jsem připraven na vše.

Drahý Don Rua, nechci, abys zemřel, potřebuji tvé pomoci ještě v tolika věcech!«

Druhého dne, když k němu světec opět přišel na návštěvu, spatřil na stole svaté oleje a vše připraveno k poslednímu pomazání.

»Jste vy ale lidé malé víry,« obrátil se k Donu Saviovi, který vše nechal přinést. »Odvalu, Don Rua! I kdybys se vrhl z okna, nyní nezemřeš!« Pak nemocného požehnal - a za několik dní byl

Memorie IX. 322 Don Rua zdrav.

Vskutku, Dona Ruy bylo světcí svrchovaně potřebí, aby základy šťastně položené a geniální průboj světcův dostaly se do trvalých kolejí života. Don Rua ztělesňuje ve své osobnosti nezbytný článek, jenž dává dílům trvalost, pevnost a stálost: byl především ustavičným dělníkem, ztělesněnou vytrvalostí a věrností. Jeho rukama prošly vskutku hory práce, a věděli o ní jen ti, kteří mají ponětí, jaké práce takové dílo vyžaduje.

Žádné dílo, které nemá těchto vytrvalých dělníků ducha, nemůže mít trvání, nechť už se jedná o život řádový nebo o udržování živého ducha v nějakém kolektivu jiném. Jak mnoho lidí neví, že úspěchy děl jsou nezbytně spjaty s prací: ale ne s prací mechanickou a ctižádostivou. Co vyznačuje každého takového pravého dělníka - je skrytost: ta skrytost, již měl na mysli Pius IX., když si přál, aby o ní světec promluvil Salesiánům po schválení Kongregace r. 1869. Je to skrytost nutná ke skutečnému tvoření - zavřený úl včelí - neboť jiní jsou ti, kteří společný podíl tvoří a dbají o ustavičné jeho zachovávání - a jiní ti, kteří s ním hospodaří, kteří nad ním vládnou a jiní ti, kteří se starají o jeho výboje.

Proto je také tak neviditelná svatost prvního nástupce Dona Boscova a jen pronikavé oči papeže Pia X. dovedly ji odkrýti v této osobnosti tak vznešeně mlčelivé a tak úchvatně prosté. »Doufám, že nezapomenete na Dona Ruu. Vidím v něm soubor všech těch heroických ctností, jež dělají světce. Proč nezačínají Salesiáni proces o jeho blahořečení? Jak velký sluha Boží! Jednoho dne bude se jím Církev jistě zabývat« (Auffray).

Don Rua
303

Tento proces Salesiáni započali.

V řadě pionýrů salesiánských je třeba povšimnout si krásné postavy salesiánského historiografa, Dona G. B. Lemoyne. Přišel do oratoria už jako kněz - nebyl »udělán« Salesiánem: ale měl ducha salesiánského tak plně, že se mu podařilo zachytit správný obraz světcův a Kongregace, aniž by si byl kdy uvědomil, že kreslí ducha v jeho určitém a základním postoji.

Jako historiograf je dnes Lemoyne mnohými přezírán pro svoji prostotu a přirozenost - tak krásně salesiánskou. Ale mohlo by

vypadnout tisíc jiných životopisců Dona Bosca a Kongregace - Lemoyne zůstane nepostradatelným provždy. Není duchem dramatickým a v jeho rozčlenění látky postrádáme jisté literární nezbytnosti: zdá se rozvleklým tomu, kdo už tyhle staré věci nedovede dobře chutnat. Ale vidí, zná, dobře hodnotí. Má cenu dobrého pramene: a podrží ji vždy jako věrné zrcadlo.

Don Lemoyne pocházel z Janova. Narozen r. 1839, zemřel r. 1916. Když byl už dvě léta světským knězem (r. 1864), zatoužil po povolání řeholním. Z řeholí, jež znal, žádná ho nevábila. Slyšel vyprávět několikrát o Donu Boscovi. Že zamýšlí vytvoření Kongregace, nevěděl.

Když přišel r. 1864 navštívit Dona Bosca do Turina, nestihl ho v Turině. Udělal si tedy pouť do Belfortu u Ovady, kde se modlil v mariánské kapli, aby mohl poznat vůli Boží, co s ním zamýšlí. Druhého dne zrána slyšel hlas, aby odešel do Lermy, že tam najde Dona Bosca. Lerma byla vzdálena asi míli od Belfortu. Odešel tam s markýzem Cattanou, kterému vše sdělil.

Šli rovnou k faráři a ptali se, neví-li nic o příchodu Dona Bosca. K jejich překvapení jim farář řekl, že Don Bosco vskutku přijde.

Když Don Bosco přišel, podíval se na mladého kněze s důvěrou, zeptal se na jeho jméno a domov a řekl: »Tak dobře, pojd'te se mnou do Turina!«

Don Lemoyne rád souhlasil.

»S jakým úmyslem?« zeptal se Don Bosco.

»Svémi slabými silami vám pomáhat.

Ne - díla Boží nepotřebují pomoci!

Tak dobře, přijdu a vy mi řeknete, co mám dělat.

Vita
II. 294 Přijďte jen a jediné s úmyslem, učinit své duši dobře.«

Roku 1883 volá ho světec z Nizzy Monferrato - kde byl ředitelem ústavu Dcer Marie Pomocnice - jako svého sekretáře a sekretáře kapituly - do Turina.

»Jak dlouho myslíš zůstat u Dona Bosca v oratoriu?« ptal se ho.

»Až do skonání věků (fino alla fine dei secoli)« - odpověděl Don Lemoyne.

»Tak dobře, svěřuji ti svoji ubohou osobu. Nebudu mít před tebou tajností, ani tajností svého srdce, ani Kongregace. Je mi třeba, abych měl u sebe upřímného přítele, až přijde má poslední hodina, a mohl mu říci s naprostou důvěrou svá poslední slova.«

*Memorie
XVI. 419*

Blahořečení Dona Bosca dočkal se jediný z prvních Salesiánů - Don G. B. Francesia. Zemřel 17. ledna 1930. Je to postava patriarchální. Lidový básník, spisovatel a kazatel, první promováný Salesián, ředitel studií. Má všechny rysy salesiánské lidovosti, které umožnily Kongregaci tak vydatné proniknutí do širokých vrstev.

Popisuje rozkošně svůj příchod do oratoria.

»Vzpomínám, jak v den Všech Svatých r. 1850 jeden z mých bratranců mne pozval, abych šel k Donu Boscovi. Přijal jsem pozvání... Když jsem viděl motanici chlapců, jejich vzrušení při rekreaci, bezstarostnost všech těch lidiček, z nichž nikdo si mne nevšímal, zůstal jsem na chvíli jako ztrnulý a nevěděl, co bych tam měl dělat. Pak, puzen tužbou po zábavě, vrhl jsem se do ní s chlapeckým nadšením.

Když jsme byli v nejlepším, zazněl zvonec do kostela - viděl jsem jinou novinku. Zábavy ustaly naráz. Viděl jsem, jak jeden chlapec, s kterým jsem zápolil, prudce s sebou škubl a hledal, jak by zmizel. Nebyl sám. Viděl jsem pravé všeobecné utíkání... Hledal jsem bratránka. Nebyl k spatření... Nevěda co dělat, utíkal jsem i já pryč, domnívaje se, že takový je obyčej.

Než jsem se nadál, ocitl jsem se před mladým knězem, který mne chytil za rámě, zadržel a s úsměvem mi řekl: Nechtěl bys mi říci dvě slovíčka do uší? - Ano, ano. - Ale víš, co to znamená? - Jak bych nevěděl? Chcete, abych se šel vyzpovídat! - Právě to! A jak se jmenuješ? - Battistin! (Jan Křtitel - »křtitelíček«). - A víš, kdo jsem já? - Jistě... Vy jste Don Bosco. - To jsem opravdu a chtěl bych pro tvoji duši jen dobro.

Je nemožno, aby ona hodina, onen den, ona pamětihodná slova unikla z mé paměti...«

*Vita
II. 293*

Kolik význačných postav bychom našli, kdybychom se mohli po-

hřížit v heroickou dobu začátků oratoria! A kolik jich vzala smrt v květu síly! Když světec zatlačil oči Donu Ruffinovi - který zemřel v 25 letech, vyšel z jeho světnice s pláčem: »Drahý Done Ruffino, pomáhal jsi mi a nikdy ti toho nezapomenu!« Často ho vzpomínal. Roku 1884 řekl o něm: »Jaká krásná duše! Zdál se andělem v lidském těle. Pouhý jeho zjev připomínal ráj. - Jakými mi anděli Bůh obdařil naši Společnost!«

Memorie VIII. 161

Jak tato smrt na něho dolehla - i nemoc Dona Alasonattiho a druhých tří kněží v roce 1865, vidíme ze světcova listu hraběnce Callori. »Netřeba myslet však, že se cítím poražen. Jsem unaven a nic více. Pán dává, mění, bere v čase, jenž jemu se líbí. - Ó paní hraběnko, nalézám se ve chvíli, kdy mi velmi třeba světla a síly. Pomáhejte mi svými modlitbami.«

Memorie VIII. 162

Mládí kněží světcových bylo nápadným znakem počínající Kongregace. Tak nápadným, že přešlo až do lidového humoru. Ve Spezii říkali Salesiánům kněžíčci (il prevín - pretini) »pro jejich nápadnou mladost tak si je pokřtil lid«.

Memorie XIII. 677

Když přišel Don Piccolo r. 1878 do Ariccia, matky na ulicích na něho volaly: »Done Palmu, kde jste nechal chůvu?« - »s bezprostřední a sympatickou svobodou, tak vlastní tomuto lidu.«

Memorie XII. 489

Někteří z nich se zdráhali přijmout úřad nadřízeného - pro nějž ovšem světec měl jen své mladé kněze. Tak píše Donu Perrotovi: »Můj drahý Done Perrote, vím i já, že jsi chlapec, a že by ti bylo ještě třeba studovat a vyučit se praxi pod schopným mistrem. Ale co? Svatý Timotheus, povoláný kázat Ježíšem Kristem, třeba mladíček, jal se kázat hned o království Božím židům a pohanům. Ty jdi však ve jménu Pána. Jdi ne jako nadřízený, ale jako přítel, bratr a otec. Tvoje rozkazování buď láska, jež se snaží dobře činit všem, špatně nikomu. Čti, rozjímej, praktikuj naši Řeholi. Bůh ti žehnej a žehnej všem, kteří jdou s tebou do Navarry a modli se za mne, jenž ti budu vždy v Ježíši Kristu oddaným přítelem.« (Turín, 2. července 1878.)

Memorie XIII. 677

Don Bologna, kterého poslal světec r. 1878 jako ředitele svého ústavu do Marseille, změnil se tam na Dona »Bologne«. »Neměl ani zevnějšku, jenž by ho doporučoval, jsa nízký postavou, ani

velké ohebnosti slova. Ale měl ve stupni vynikajícím ducha zakladatele: dobrotu, mírnost, veselost, moudrost, umění získávat srdce, nadprůměrnou obratnost ve svěřených mu záležitostech, opravdovou snahu o vzrůst díla mu svěřeného, a to, co vytvářelo všechny tyto dary: zbožnost prostou a procítěnou.«

*Memorie
XIII. 731*

»Nejdražší Done Bologno, - jdi jen ve jménu Pána, in nomine Domini. Kde můžeš, šetři. Potřebuješ-li co, zavolej, a otec se postará, aby ti to opatřil. Jdi jako otec spolubratří, jako representant Kongregace, jako drahý přítel Dona Bosca. Piš hned bílé i černé (t. j. dobré a zlé zprávy). Miluj mne v Ježíši Kristu.« (25. června 1878.)

Tamtéž

Když mu r. 1867 odešli dva klerici, kteří se pak stali doktory krásných umění a zanechali kněžství, mluveno o tom mnoho v oratoriu a jeden z kleriků řekl, že je škoda, že je oratorium ztratilo: mohli být jeho slávou. Světec řekl: »Sláva oratoria není jen ve vědě, ale především ve zbožnosti. Člověk prostředního nadání, ale ctnostný a pokorný, udělá více dobra a větší věci, než pyšný vědátor. Věda nedělá světců: ctnosti dělají svaté.«

*Memorie
VIII. 931*

Don Pestarino a počátek ženské Kongregace.

Byl-li způsob založení mužské Kongregace salesiánské tak neobyčejný, nebyl ani počátek ženské Kongregace něčím, co má svůj obvyklý průběh.

Zdá se vyloučeno, že by byl svatý Jan Bosco založil ženskou větev Kongregace, kdyby mu nebyla takořka vnucena okolnostmi - zvláštními. Byl jednak tak silně spjat a zaměstnáván svým dílem pro muže, že sotva by byl měl sil zabrat do své práce i dílo pro ženy, které přece vyžadovalo jistých cest odchylných. A pak, svatý Jan Bosco nikdy se ženami zvláště neobíral, jako svatý František Saleský, který znamenitě rozuměl ženské duši, byl duchovním vůdcem a učitelem tolika žen - a tolika žen vynikajících.

Bylo by těžko mluvit u svatého Jana Bosca o nějaké strohosti

- ve smyslu obvyklém - vůči komukoliv. Ale jistá reserva vůči ženám, patrná z četných malých detailů jeho života - i životní praxe - způsobila, že nebyl nikdy tímto směrem silně poután. Byl zabrán tak plně svým mužským útvarem řádovým, že sotva by byl měl dost iniciativy pro útvar ženský, kdyby mu nebyl býval podán - téměř hotový - rukama druhýma.

Tak se vlastně ženy na díle salesiánském přiživily: ale tento příživník, kterého si velmi přál i Pius IX., stal se v rukou Salesiánů dokonalým ženským útvarem vlastním.

Stalo se tak: v Mornese v diecési Acqui žil kněz, Don Dominik Pestarino. (Narozen 5. ledna r. 1817, tedy o půl druhého léta mladší než světec.) Se světce seznámil se až roku 1860, na konferenci v Acqui, které předsedal biskup Contratto. Jeli spolu vlakem z Acqui do Alexandrie. Jako na každého člověka duchovního, zapůsobil světec mocně i na Dona Pestarina: byl jím přímo uchvácen.

Podle jiné verze (Dona Cagliera) setkali se světec a Don Pestarino po prvé v Janově u kněze Frassinettiho.

Na návštěvu k Donu Boscovi do Turina přišel Don Pestarino pravděpodobně v listopadu 1862. Byl tak uchvácen vším, co viděl, že si přál být přijat mezi »syny Dona Bosca«. Ale Don Bosco věděl už z jeho vypravování, jak vzal pod svoji duchovní ochranu ženskou mládež z Mornese. Bylo to na tu dobu něco tak neobyčejného, co dělal tento kněz pro selská děvčata, že světci musel v tom být jistě nápadný tah Boží Prozřetelnosti. Přijal Dona Pestarina mezi Salesiány - ale s podmínkou: že zůstane v Mornese.

*Suor Maria
Mazzarello*

79 (Maccono.)

»Vrátil se do Mornese, ale jeho srdce zůstalo ve Valdoccu.«

Don Pestarino je neobyčejný zjev kněžství. A také skryté krásy. A jedna z nejtragičtějších postav v dějinách Kongregace. Všechno, co chtěl, dopadlo jinak. Jeho nejsilnější láska lidská - Don Bosco - zůstal mu vždy daleko, a jeho nejsilnější tužba, žít v oratoriu v Turině - nikdy se nesplnila. Všechno, co dělal z příkazu Dona Bosca, dopadlo vždy jinak, než jak zamýšleno. Tak nej-

větší pohromou pro jeho postavení v Mornese - mezi věřícími - se stalo, že vystavěl ústav pro chlapce, jak si Don Bosco přál - ale přivedl do něho dívky, jak si také Don Bosco přál . . .

Plnil každé jeho přání, i když mu to přinášelo sebe větší utrpení. Vskutku, tento kněz dovedl pro světce trpěti. Jako by zde stál někdo, kdo zvrátí každý pohyb Dona Pestarina, myšlený srdcem nejušlechtilejším - a všemu dává směr k cíli nepředvídanému a nikým nezamýšlenému: pojistit dílo svatého Bosca složkou, jež znamenala nesmírně mnoho pro celý vývoj Kongregace mužské - doplnit je ženami.

Don Pestarino byl farářem v Mornese. Bylo by se jistě napočítalo v těch dobách jen několik kněží, jako on, kteří byli apoštoly častého svatého přijímání. Také pochopil dobře postavení venkovské ženy v rodině, která je hlavním pilířem rodiny v duchovních věcech. Zřídil sdružení matek, které povolával dvakrát za měsíc v neděli odpoledne, nebo po velké zpívané mši. Četla se duchovní četba, na příklad - svatá Terezie! Všechny měly knížku, z níž se četlo. Aby zabránil oficiálnímu vysychání sdružení, dovoľoval příchod jen těm, které určil. Členky sdružení byly zavázány k častějším zpovědím, k denním modlitbám, k nějakému umrtvení (odříkání se něčeho) v týdně, k duchovní četbě. Maccono podotýká, že k četbě byly zavázány jen ty, které uměly číst. Prosily denně o tři milosti pro sebe a svoje družky: o milost hluboké pokory, o milost zdokonalovat se každým dnem, o milost vytrvalosti až do konce.

Angela Maccagno (nar. r. 1832) - stala se později učitelkou - vnukla Donu Pestarinovi myšlenku, aby utvořil malý kroužek laiček, vedený duchovním ředitelem. Dali mu název Zbožné sdružení (Pia Unione) a Don Pestarino dal pro ně složit řád (regolamento) u kněze Frassinettiho. (Regolamento della Pia Unione degle Figlie di Maria S. S. Immacolata.) Sdružení bylo zasvěceno Neposkvrněnému Početí P. Marie.

Vzrostlo na 15 členek. Don Pestarino si vybíral. Dívku Petronilu Mazzarello odmítl, »protože její zbožnost nese se příliš navenek«.

(Maccono.)

Suor Maria
Mazzarello
47

Sdružení zůstalo utajeno! - až do dne, kdy biskup z Acqui navštívil Mornese - a slavnostně odevzdal členkám mariánské medailky. Maccagno zvala dívčí mládež k sobě »na útraty« Dona Pestarina. V posledních dnech masopustu, který zvláště v Itálii velmi bouřlivě se slavil, zval mládež do svého domu a pořádal tam různé zábavy - aby předešel rozpustilostem. Zpěv, divadlo, recitace, hudba, pohoštění přivábily kdekoho.

Roku 1864 přijímá Don Bosco pozvání Dona Pestarina a přichází do Mornese. Byl to podzimní výlet světcův se žáky do krásné krajiny, montferratskými vrcholky obklíčené. Přišel 7. října v pátek, pozdě večer. 8. října představil mu Don Pestarino po prvé dívky ze sdružení Neposkvrněné Panny. Světec vyjádřil v Turíně Donu Caglierovi svůj podiv: »- že našel v jednoduchých sel-
ských dívkách tolik vznamu pro věci nebeské a tolik odtržení od věcí pozemských.« (Maccono.)

Morneští byli nadšeni přítomností světcovou i akademií jeho žáků, kázáním - vším ... Tehdy se ujednalo, že Don Bosco zřídí pro chlapce v Mornese ústav. Lidé s nadšením se uvolili k četným obětem: vozili zadarmo stavební materiál, dávali peněžní i jiné dary, pracovali na stavbě zdarma, aby ústav byl co nejdříve hotov. Byli to venkovští lidé, ale jejich nadšení pro Dona Bosca, které podněcoval farář Pestarino a učitel Bodratto (stal se pak Salesiánem) - konalo divy. Ctižádostí Morneských bylo, mít v Mornese Salesiány a ústav Dona Bosca.

Světec přišel r. 1867 na slavnost posvěcení ústavní kaple a byl uvítán s velkou slávou. Lid mu šel daleko v ústrety, byl bouřlivě aklamován, zahrnován poctami. Zůstal čtyři dny. Navštěvoval nemocné, zpovídal, kázal a měl také schůzku s dívkami ze Zbožného sdružení. Tehdy poznal zblízka jejich práci. Don Pestarino udělal z tohoto sdružení jakýsi druh ženské katolické akce.

Don Pestarino přenechal čtyřem dívkám ze sdružení svůj dosti výstavný dům, aby tam mohly pečovat o ženskou mládež. Byly to: Petronilia Mazzarello, její přítelkyně a příbuzná Marie Mazzarello, Terezie Pampuro a Jana Ferrettino. Neměly úmyslu utvořit kongregaci - ani Don Pestarino. V domě se šilo, předlo, dě-

laly se punčochy a vlněné věci - docházely tam hlavně chudé dívky, aby se vyučily ženským pracím. I bourci byli pěstováni. Dívky, které tam bydlely (zmíněné čtyři) měly svůj domácí řád a Marie Mazzarello byla jejich hlavou.

Svatý Jan Bosco poslal jim z Turina »řád« (orario) - vlastnoručně psaný; týkal se vlastně rozvrhu hodin pracovních a jak zaměstnávat venkovské dívky ve všední dny a neděle. Tento originál se ztratil.

Začínalo se ranní mší - měly být v kostele tři čtvrtě hodiny, »nic více«. Práce měla být střídána rekreacemi. Světec dával jim rady: jak žít v přítomnosti Boží, časté střelné modlitby, jak vytvořit povahu (sladkou, trpělivou, milováníhodnou), jak vychovávat svěřené dívky.

V máji 1871 svolal Don Bosco kapitolu v Turině a oznámil, že se bude jednat »o věci svrchovaně důležité«. »Mnohé význačné osobnosti mne žádaly, abych učil něco podobného pro dívky, co jsem učinil pro hochy, s pomocí Boží. Kdybych měl dbát své náklonnosti, nikdy bych se neodhodlal k tomuto druhu apoštolátu...« (Maccono.)

Suor
Mazzarello
141

Pak navrhl, aby dobře rozvážili to, co jim přednese, požádal je, aby modlitby celého toho měsíce byly tomu obětovány, »aby Bůh zjevil svoji vůli.« Za měsíc svolal je všechny znovu a začal každého z nich tázat se na jeho mínění. Když přišlo na Dona Cagliera, aby odpověděl, »všichni se usmívali, neboť každý věděl, s jakým úsilím se zaměstnával různými ústavami ženskými v Turině a jakou měl náklonnost a schopnost k takovému apoštolátu.« (Maccono.)

Suor
Mazzarello
142

Všichni souhlasili, aby se práce rozšířila na dívčí mládež. Světec je vyslechl a řekl: »Nyní můžeme být jisti, že je vůle Boží, abychom pečovali také o dívky. A abychom začali tou věcí konkrétně, navrhuji, aby tomuto úkolu byl věnován dům, který Don Pestarino dostavuje v Mornese.«

Byl-li na této schůzce Don Pestarino, Maccono neuvádí. Píše, že ho světec povolal do Turina v polovině června a vše mu vysvětlil. Chtěl, aby se zařídily nejprve pro dívky pracovny, kam by do-

cházel učít se domácím pracím, a oratorium sváteční pro nedělní návštěvnice - pak, až budou učitelky, řádný dívčí ústav.

*Suor
Mazzarello
1:14*

Vysvětloval mu, že Mornese je pro takový počátek místem nejvhodnějším. Počátek je tam již učiněn dívčím sdružením Neposkvrněné Panny. Jedná se o to, najít a vybrat nejschopnější dívky »k životu společnému a k ústraní« a s těmi založit ústav Dcer Marie Pomocnice. Ústav by měl týž účel jako chlapecká oratoria turinská: »napomáhat dobrou a výchově dívek lidu.« (Maccono.)

Don Pestarino odpověděl: »Přijme-li Don Bosco řízení ústavu a protektorát, jsem v jeho rukou a učiním všechno, čeho jsem vůbec schopen.«

»Dobře, to zatím stačí. Modleme se, přemýšlejme a zkoumejme to. Doufám v Pána, že vše půjde dobře k větší slávě Boží a užit-

Tamtéž ku duší.«

S tím se rozloučili. Don Pestarino odjížděl do Mornese s hlavou plnou toho, zda kraj »pochopí světce?« Kolej byla určena chlapcům, oběti byly přinášeny na tento účel, jak tedy ospravedlnit obrat? Také myslel na to, zda bude možno z Dcer udělat sestry? »Jindy,« řekla pozdější představená Dcer, matka Petronila, »vrátil se z Turina, jakoby byl v ráji, tentokrát se vrátil zamyšlen, zarmoucen, znepokojen.« Pak řekl - nejprve jen Marii a Petronile Mazzarello: »Velké novinky, dcery. Don Bosco nechce do koleje už chlapce, ale děvčata. Nic menšího.«

*Suor
Mazzarello
1:15*

»Nevěděly jsme, co říci. Na to, co by mohlo přijít, ani zdaleka jsme nepomyslely. - Rozuměly jsme jen tomu, že něco podobného vzruší kraj a způsobí drahému Donu Pestarinovi nemálo strastí.« (Maccono.)

Roku 1871 mluvil světec o ženské kongregaci s Piem IX. Papež souhlasil s jeho návrhy a přál si, aby nová ženská Kongregace měla týž účel a ráz jako Kongregace Salesiánů a ve všem byla od ní odvislá, jako Dcery lásky sv. Vincence z Pauly jsou odvislé od Lazaristů. Světec hned napsal podle pokynů papežových Konstituce (zřízení), s nimiž měla být hned započata zkouška. Když se Don Pestarino světce ptal, jak má poznat, má-li která

z Dcer povolání, či ne, řekl světec: »Které jsou poslušny i v nejmenších věcech, které nejsou uraženy, když se jim co řekne, a které ukazují ducha umrtvování.« Don Pestarino odejel s drahocenným rukopisem, a jednoho dne odevzdal jej Dcerám, a řekl jim, že je to Řehole, kterou pro ně Don Bosco napsal. Aby si ji dobře pročetly, promyslely - že je bře na zkoušku. Později se jich otáže, které by chtěly tuto Řeholi zachovávat. Neřekl jim ani slova na povzbuzenou, »chtěje je nechat v plné svobodě rozhodnutí«. (Maccono.)

Suor
Mazzarello
146

»Počaly jsme Řeholi číst a vykládat a žádat o její výklad, protože v mnohém jsme potřebovaly vysvětlení. - Mluvílo se tam o zachovávaní disciplíny. Nevěděly jsme, co to znamená, a když jsme to zvěděly, řekly jsme, že se nám to nelíbí a že jsme ji nezachovávaly.« (Maccono.)

Suor
Mazzarello
147

V prvních dnech prosince r. 1871 onemocněl smrtelně ve Varazze Don Bosco. Don Pestarino a někteří z Mornese několikrát ho navštívili. Světec si přál, aby Don Pestarino začal: shromáždil všechny Dcery, i ty, které žijí doma, a aby si hned zvolily kapitulou či radu. On že je bude se svého lůžka doprovázet modlitbami.

Don Pestarino, »aniž by co komu řekl kromě Dcerám, 29. ledna 1872, v den svatého Františka Saleského, shromáždil všechny« a před křížem na stole sdělil jim přání světcovo. Bylo jich 27. Maccagno byla nadřízenou těch, které žily doma, Marie Mazzarello těch, které žily v domě vystavěném farářem.

Na shromáždění zvolena 21 hlasy za představenou všech Marie Mazzarello. Odmítla to. Don Pestarino řekl, že požádá světce o rozhodnutí a zatím měla být první asistentkou nové Kongregace se jménem vikářky.

Ale jak říci Morneským, že ústav chlapců stane se ústavem dívek? Don Pestarino nevěděl, jak. Prozřetelnost mu napomohla. Stará fara, nacházející se vedle domu, kde žily Dívky sdružení Neposkvrněné Panny, byla na spadnutí a najednou bylo třeba rychlé opravy celého domu. Shledalo se, že dům musí být stržen. Kam umístit zatím faráře? Na schůzi městské rady navrhl ně-

kdo z přátel Dona Pestarina, aby zatím dívky se odstěhovaly do nového ústavu pro chlapce a farář do domu, který jim přenechal.

29. máje 1872, potichu, tajně se přestěhovaly. Nejbližší neděli už tam běžely dívky ze svátečního oratoria.

Konečně muselo se tajemství prozradit: kraj zvěděl, že ústav zaberou děvčata, ne chlapci . . . Zdvihla se taková bouře, že ubohý Don Pestarino byl málem ohrožen na životě. »Protivníci ho označovali jako zrádce«, píše jeho synovec. »Můj strýc, nechtěje se ospravedlnovati, mlčel a trpěl. (Maccono.)

Suor
Mazzarello
152

Lid nechtěl tam posílat ani svoje dívky, ani dovolit Dcerám, aby tam žily jako sestry. Nikdo také nechtěl ničím pomáhat. Sestry začal ohrožovat nedostatek.

»Dni úzkosti přicházely na Dona Pestarina, ale dodával si odvahy a dodával ji Dcerám Panny Marie, aby se nebály, všechny začátky že jsou těžké. Don Bosco že má zvláštní světla s nebe a že je třeba zcela se podrobit jeho přáním. Bouře přejde, budou mít práci, mnoho dívek a všeho.«

»Kdy pošle Don Bosco nadřizenou?« ptávala se Marie Mazzarello.

»Řekl, že ji pošle. A zatím máš dělat ty vikářku.

Buďte tak laskav a napište mu, aby ji brzy poslal.

Suor
Mazzarello
157

Pokračuj a dělej, jak jsi dělala a svým časem Pán ji pošle.« (Maccono.)

Lidé v kraji předpovídali smutné konce ústavu. Odpor k němu byl všeobecný. Nejprve se říkalo, že Dcery do týdne zemrou hladu. Pak se čekalo čtrnáct dní, kdy která se vrátí domů. Když lidé viděli, že tam zůstávají, divili se, že ještě hladu neumřely. Byly tam nyní jen čtyři. Potkali-li některou na ulici, ptali se jí, co tam dělají.

Světce se rozhodl, že musí být »oblečeny«. Přál si, aby se začalo duchovními cvičeními. Měli je kanovník Olivieri z Acqui a převor Mallarini z Canelli: žádný Salesián . . .

Šaty k obléčce šila Marie Mazzarello z látky, kterou přinesl Don Pestarino z Janova. Světec původně nechtěl žádného rozlišení v

oděvu. Pak povolil hnědou barvu šatu. Barva i střih byly tak ošklivé, že Don Cagliero naléhal na světce, aby šat byl změněn na černý.

Na obláčku světec nechtěl přijít, ale na naléhání biskupa z Acqui, který si přál přítomnosti zakladatele, přijel 4. srpna v noci. V den Panny Marie Sněžné byla obláčka těch, které chtěly složit sliby a v duchovních cvičeních se pokračovalo.

Z promluvy světcovy je něco zapsáno. »Věda, že mluví k dívkám málo vyučeným, pro něž příklad znamená více než slovo, vstal, přešel světnicí, jež byla dlouhá, a ukazoval jim, jak mají choditi: Váš krok nebudiž ani příliš spěšný, ani příliš pomalý. - Nechť celé vaše chování ukazuje, že jste řeholnice, totiž zasvěceny Bohu. - Byly pohnuty - a plny obdivu k němu. Doporučil jim také, aby se mírnily v řeči i smíchu. Mluvit, smát se, žertovat ano, ale s mírností a bez hřmotu.« (Maccono.)

Suor
Mazzarello
165

Bylo jich 15 - z těch 11 složilo sliby tříleté. Světec určil, aby Marie Mazzarello byla dále představenou, ale s titulem vikářky. Právou nadřízenou je Madona.

Ani po odjezdu světcově nespokojenost Morneských neustala. Dům Dona Pestarina musel být hlídán pro úklady, jimiž mu vyhrožováno.

Světec poslal z Turina učitelku Andělu Jandet, která měla vyučovat sestry a postulanky. Vyučování účastnila se i Marie Mazzarello.

S počátku bály se sestry v nových hábitech vyjít z domu, protože šaty budily u Morneských vzrušení - a posměch... Do takové války šla Marie Mazzarello směle: »Je lépe přijímat urážky, než se jich dopouštět. Třeba jen na ně nemyslet. - Dovedla inspirovat sestram v těchto dobách takovou sílu, že nejen chtěly snášet utrpení, ale žádaly si obětí.« (Maccono.)

Suor
Mazzarello
177

Aby tak těžce počínající Kongregace zesílila, posílal Don Bosco z Turina do Mornese dívky. Nejen chudobné: bez věna - i bez výbavy.

Ústav v těch dobách nebyl pouze chudobný: byl »bídny« (»non solo povero, ma miserabile«). Proto jednou poslala Marie Maz-

Suor Mazzarello
178, 179 zarello k světcí sestru Petronilu, aby mu řekla, »že rodina roste, ale ne prostředky, aby se mohla udržet«.

Také práci posílal světec z Turina: správký šatů a prádla. Někdy poslal nějaké lůžko nebo pokrývku.

Marie Mazzarello stále čekala na slíbenou představenou. Světec požádal dvě řeholnice z ústavu sv. Anny, založeného markýzou Barolou, aby uvedly Dcery do života řádového. Jedna se ujala novicek a postulante, druhá sester. Dávaly jim pokyny, jak se chovat k žákyním, rodičům, cizím lidem, jak opatřovat potraviny a šatstvo, vést účty, jak recitovat ofcium k Panně Marii. Roku 1873 byla druhá obláčka s exerciciemi, jež měl monsignor Scotton z Breganzy a jeden Jesuita. Monsignorovi se zdálo, že Dcery nejsou na ústav dost vhodným materiálem, a řekl světcí v Turině: »Jsou málo vzdělané, neznají mnoho věcí... nezmohou se. Neměl byste se zabírat myšlenkami na ně.«

»Dobře, dobře. Uvidíme, uvidíme!« řekl světec.

Suor Mazzarello
186 Monsignor podotkl, že ústav nemá vrátné, že přicházejí zedníci a jiní lidé do ústavu, a že všechno je v nepořádku... Stará historie: chtěli to mít vyleštěno jako na parketách a zapomínali, že se jde teprve do lesa pro dříví!

Dům v Mornese byl r. 1873 v takové chudobě, že »život byl tam nejen tvrdý, zdál se téměř nemožným«. O tom vypráví sestra Emilie Mossa, která tam přišla r. 1872. »Jídla bylo málo, únavy mnoho, a bylo třeba opatřovat denní chléb i pečovat o druhé věci. - Kousek suchého chleba jim byl snídání. K obědu polenta s »miniaturním« příkrmem, k večeři trochu polévky a kousek ovoce. Maso bylo vyhnáno od stolu. Objevovalo se jen při největších svátcích.«

Suor Mazzarello
193

Kolikrát musela matka Mazzarello přemýšlet o snídání na druhý den, neboť v domě jí nebylo. Chléb jim však přece nikdy nechyběl. Nebylo-li nic jiného v domě, máčely jej do vody, aby nabyl objemu a opékaly na oleji, který také v domě nechyběl. Přece však žádná ze sester nenaříkala na bídnu stravu.

Tehdy přišla z Turina paní Blengini, která měla - když musely sestry od sv. Anny odejít - vypomáhat Marii Mazzarello. Ta nevě-

děla, má-li ji považovat za nadřizenou, či nikoli. Přivedla s sebou svoji komornou a zařídila si svoji oddělenou kuchyni a svůj denní pořádek. Ona také působila na monsignora Scottona, »neschvalujíc zámysly Dona Bosca s komunitou«. Ona také podněcovala sestry k nespokojenosti, což donutilo Marii Mazzarello, aby dopsala světcí, mají-li sestry zůstat při svém starém způsobu života, nebo se podřídí »myšlenkám té paní«.

Světce odepsal, že poslal paní jen na zkoušku a ne jako nadřizenou a aby pokračovaly v životě odříkání.

Paní reformovala také způsob oblékání Dcer Marie Pomocnice. Několikrát pozměnila své nápady. Mornesani měli z těchto změn velkou zábavu a říkali tomu karneval. Po několika měsících odejela paní Blengini do Turina, aby promluvila s Donem Boscem o »svých reformách a těch, jež chce zavést«. Vyslechl ji, ale poradil se s Donem Cagliierem, kterého poslal pak k paní Blengini, aby jí poděkoval za všechno, co pro ústav učinila.

Tuto záležitost skončil Don Cagliero. Napsal do Mornese, že paní Blengini se nevrátí a že světec určuje za nadřizenou Marii Mazzarello. Odepsala mu: »Tento list píši vám, otče, neodvážím se psát Donu Boscovi. Je plný chyb a řekne vám bez mnohých slov, zda se hodím k postavení nadřizené, jak si přeje náš nejctihodnější otec, Don Bosco. Sám posoudíte z tohoto psaní, které se takoruka bojím odeslati, moje vzdělání, můj krasopis, chyby gramatické a pravopisné, čmáranice slepičí. Nejsem vskutku nic jiného než nevzdělaná sedlačka. - Řekněte Donu Boscovi, že nejsem schopna řídit sebe samu a tím méně druhé.« (Mac-

Suor
Mazzarello
198

»Napsal jsem jí,« řekl Don Cagliero, »ve jménu našeho svatého zakladatele, aby šla kupředu beze strachu, s důvěrou v Boha, protože duším nejpokornějším žehná Pán a dává jim milost, že mohou vést i moudré.«

Tamtéž

Roku 1874 světec odejel do Říma, aby vymohl schválení Konstitucí. Žádá oběžníkem všechny své domy, aby kněží a žáci se modlili zvláštní triduum a utvořili jedno srdce a jednu duši za vyprošení světla Ducha Svatého pro ty, kteří budou o tom jed-

nat. Konstituce byly schváleny ještě téhož roku, ústav Dcer Marie Pomocnice včleněn do Kongregace sv. Frant. Saleského. 14. dubna 1874 měl již světec dekret v ruce.

Za několik dní poslal Dona Cagliera do Mornese jako hlavního ředitele nového ústavu, aby provedl kanonickou visitaci. Ten především zařídil, aby hudba byla zařazena do pravidelného vyučování.

Sám dal hned několik hodin metodiky vyučování hudby. Už 14. května mohly sestry provést mši Svatého Dětství od Dona Cagliera složenou - byla to jejich první zpívaná mše.

15. máje toho roku začínala nověna svatodušní a Marie Pomocnice. Po mši předčítal Don Pestarino sestrám meditaci z Knihy májové od Dona Bosca - o smrti. Dal jim požehnání, šel do zpovědnice, pak na radnici, kde měl jednání s truhláři. Náhle se mu udělalo nevolno. Byl odnesen do své světnice. Okolo tří hodin odpoledne zemřel.

Na Marii Mazzarello to účinkovalo tak, že myslela, »že ústav se té chvíle zřítí«. »Don Bosco je v Turině, má mnoho chlapců, a bude myslet na ně, ne na vás,« řekli Mornestí. Byli přesvědčeni, že konec ústavu je blízký.

Don Bosco poslal hned do Mornese Dona Bodratta, aby přichystal vše k pohřbu. Don Pestarino jmenoval svými dědici Dona Ruu a Dona Cagliera. Bylo to více než materiální dědictví: převzali vskutku jeho starosti i radosti s novou Kongregací.

Suor Mazzarello 223 Už 15. září 1874 posílá sem světec Dona Cagliera jako ředitele na »tak dlouho, pokud nový ředitel nebude jmenován«, měl tedy dvojí funkci: ředitele hlavního i místního. Nemohlo být povolání nějšího muže pro Mornese a pro Dcery Marie Pomocnice. »Znáš ducha oratoria - a tajemství učinit se rád viděným, poslouchaným i vedoucím,« řekl mu světec na cestu.

Tamtéž

Ano, tento kněz znal to všechno - a ještě mnohé nad to.

První matka ženské Kongregace.

Že ženská Kongregace nebyla smetena všemi hojnými nezdary a překážkami počátků, za to vděčí jediné svojí první představené, Marii Mazzarello.

Tato postava, pro historika téměř skrytá, je tak málo viditelná, že podat její pouhý duchovní obrys skýtá nesnáze. Rozvleklé a nejasné portréty prvních historiografů nikterak nepřispívají k určitosti. A nad to, jedná se o případ, s nímž životopisci světců zápolí napořád: vnějších dat je poskrovnu, svědectví nesourodá a často časově velmi vzdálená od žijící postavy - a celá postava žije jen svým vnitřním životem, který pozorovatelům namnoze unikl. Jak zachytit, co v něm bylo podstatné, individuální, co určovalo zvláštní rytmus takového bytí?

Jeden rys Marie Mazzarello je nesporný: byla to žena neobyčejné síly ducha. Prosté venkovské selské děvče, které neumělo ani dobře číst a psát - jako představená doučovala se se svými žákyněmi. Tím obdivuhodnější je její nezlomitelnost, s jakou jde od počátku za svým povoláním.

- Byla chudá, neměla věna, aby mohla kdy pomyslit na život řeholnice. Narodila se 9. máje 1837 v Mornese ze selské rodiny a celé mládí dělala těžkou práci na vinicích a na poli. Byla tak pracovitá, tak houževnatá ve všem, co dělala, že musel-li otec najati dělníky na výpomoc, nikdo nestačil jejímu pracovnímu tempu. A právě takovou úpornou energii práce potřebovaly těžké počátky Kongregace. Každou jinou ženu by bylo zlomilo, co nezlomilo Marii Mazzarello.

Po těžké nemoci r. 1860 nemohla se již vrátit k polní práci. Rozhodla se vyučit krejčovně. Morneští se tomu smáli jako nehoráznému podivínství: musela se učit u krejčího, protože široko daleko nebylo krejčové - a prolamovala tím jakousi venkovskou tradici dobrých způsobů. Její přítelkyně Petronila Mazzarello šla s ní. Pak začaly obě samostatně šít - braly do učení selská děvčata. Neobyčejné bylo jen to, že jejich pracovna (laboratorio) měla ráz jakési křesťanské komuny: společnou modlitbu,

jisté společné způsoby života. Marie i Petronila chodily s dívkami do kostela, staraly se o jejich pobavení, aby je odpoutaly od obhroublých zábav venkovských, takže v Mornese »jít k Marii« znamenalo tolik, jako učit se dobrým způsobům a pravé zbožnosti.

Suor
Mazzarello
87

Dívky byly v dílně jen přes den - na oběd a spát chodily domů. Ale brzy vznikl skutečný útulek, když se Marie a Petronila ujaly dívek, které u nich bydlely stále. S počátku čtyři. Maccono píše, že Marie v době práce vyžadovala rigorosní ticho, aby žvatlání děvčat neuráželo Boha.«

Za práci brala nepatrnou odměnu a byla úzkostlivá, aby přinesenou látkou se co nejúsporněji hospodařilo. Sebe menší zbytky se vracely. »Žádná klientka nenaříkala ani na drahotu, ani na špatnou práci.«

Suor
Mazzarello
95-96

»Ráda zdobila kostel, zametala jej, šila, spravovala a prala kostelní prádlo a roucha. Upozorňovala dívky, jak se mají chovat před živým přítomným Spasitelem. - Byla k nim velmi laskavá a mírná, ale též velmi pevná. Její slova byla tak živá a ohnivá, že na dívky působila.« (Maccono.)

Suor
Mazzarello
98

Byla nejprísnější, přistihla-li kterou dívku při lži. Ostatní odpouštěla rychle. Petronila Mazzarello o ní řekla: »Trestala lži, majíc k nim hrůzu.«

Nikdo nepamatoval, že by byl kdy viděl ji v měnivých náladách. Vždy táž: ani hněv, ani rozrušení.

V neděli přicházelo více dívek za oběma Mazzarello - hrály si s nimi a chodily do kostela a na vycházky. Byl to už zárodek svátečního oratoria - o němž ovšem neměly ani ponětí.

V zápiscích Dona Pestarina - který byl od dětství duchovním vůdcem Marie Mazzarello - nalezla se její charakteristika: »Její ohnivý temperament byl vždy držen v mezích (mírněn) její poslušností. Před pohodlím a zjemnělostmi prchá. - Je lilií čistoty. Prostá, přímá, jde proti každému zlu, kde se objeví. Nedbá ohledů lidských, pracuje jen za jediným cílem: pro slávu Boží, pro dobro duší. Nezná téměř psát, málo číst, mluví však tak přesně a jemně o věcech ctnosti a s takovým přesvědčením a jasností,

že se často zdá, jako by byla inspirována Duchem Svatým. - Je povahy přímé a ohnivé, srdce velmi citlivého.« (Maccono.)

Suor
Mazzarello
168

Možno o ní říci, že vytvořila první dům Kongregace od nitky. Všechno prošlo doslovně jejíma rukama a její péčí: tito zakladatelé poznali cenu lidí a věcí v jejich podstatných funkcích!

Zнала i cenu času, i cenu chleba. Co na které místo patří - kdy - a kam. Koho kam postavit - a nepostavit. Co je plýtvání energií a co její plností. Zнала to, co dělá dobrý život společný - a měla »neobmezenou poslušnost pro Řeholi«.

Suor
Mazzarello
224

Duchovní mateřství je bdít nad řádem věcí a být jejich držitelkou. Tomu všemu dobře rozuměla hlubokým instinktem svého ženství.

Už v říjnu r. 1874 posílá Don Bosco do Mornese jako ředitele místního - nástupce zemřelého Dona Pestarina - Dona Costamagnu. »Ducha velmi odlišného od ducha Dona Pestarina a matky Mazzarello.«

Suor
Mazzarello
232

Jako všichni první ředitelé salesiánských domů, byl velmi mlád. Když přišel do Mornese, bylo mu 28 let. »Málo zkušený, povahy ohnivé, autoritativní a útočný,« charakterisuje ho Maccono. - »Nečetl než Autobiografii svaté Terezie a chtěl, aby všechny řeholnice žily tak jako velká světice Karmelu. - Zvyklý na život nejčinnější, nespokojil se tím, aby věci šly pouhým svým pořádkem. - Snažil se vlít do všech oheň, jehož sám byl pln.«

Matka Mazzarello znala poměry, v nichž musela život Kongregace vést. Ale dbala velmi toho, »aby její odchýlné mínění se nějak neprojevalo a nezmenšilo jeho úctu u komunity«.

Suor
Mazzarello
229, 232, 297

Don Costamagna záhy poznal chudobu domu. Sám vypravoval, že chléb byl tak špatný, že ledva se vzalo sousto do úst, měl člověk chuť je odhodit. Někdy nebylo však ani takového chleba v domě. Jednou nenašly sestry než trochu mouky, z níž si udělaly k večeři »pastetto« - něco na způsob jíšky. Don Cagliero upozornil světce, že postulanky, které přicházejí z městských kruhů, nemohou přivyknout tak těžkým poměrům a s dovolením Dona Bosca »zlepšil« jídelní lístek. Tak se zavedla k snídání - místo suchého chleba a vody - bílá káva! Některé sestry byly proti

této neslýchané změkčilosti. Ale matka Mazzarello prohlásila: »Don Bosco to chce? Necht' tedy žije bílá káva!!« (Maccono.) Právě tehdy vstoupila do domu postulanka, za jejíž věno se mohla zakoupit kráva.

Roku 1875 navštívil Mornese po prvé Don Rua, zdržel se tam několik dní, měl inspekci domu a hospodářství. Tehdy vypršely tříleté sliby. Duchovní cvičení měl Don Cagliero a jeden Karmelita. Byla zakončena věčnými sliby. Skládaly je matka Mazzarello a 12 sester, v srpnu.

Už v máji přišla do Mornese zpráva, že Don Cagliero bude jmenován vůdcem salesiánských misijí: tím ztrácely svého hlavního ředitele.

Po diecésním schválení Řehole mohl světec pomýšlet na další rozšiřování domů Dcer Marie Pomocnice: tak jdou do Vallecrosie, zamořené heretiky, kde si otevřely oratorium bez domu: chodily s dívkami po polních cestách a mořském pobřeží, učíce je katechismu a ženským ručním pracím. Valdenští se smáli, když je viděli snášet cihly na stavbu domu, že si na dům dlouho počkají. To pohnulo lid, aby jim pomohl zadarmo dům vystavět.

Světec potřeboval Dcery Marie Pomocnice do Turina. Koupil pro ně vykřičený dům v blízkosti oratoria, čímž se zbavil pohoršení. Přijely tam v březnu r. 1876 a vzaly si na starost prádlo oratoria, začaly s nedělním katechismem pro dívky, zřídily si krejčovskou dílnu a posílaly do škol dívky, které potřebovaly jako budoucí učitelky. Pak se otvíraly rychle další domy, jeden za druhým.

Velký počet prvních Dcer byl poslán do Mornese Salesiány. »I mezi Salesiány« podotýká Maccono, »bylo mnoho takových, kteří měli téměř přirozený odpor zabývat se sestrami, jsouce plni ohnivosti pro hochy.« Mezi takovými byl i Don Cerruti, kterému světec musel říci: »Nemají také ony duši, drahocennou pro spásu? Jsme jedna rodina. Pomáhejme jim, aby mohly činit dobro.« Těžkosti s Donem Costamagnou byly také tohoto rázu. Tento ohnivý kněz s počátku přezíral mnoho věcí: všechno zdálo se mu »žensky nedokonalé«. Jednou omylem zazvonila jistá sestra o

chvíli dříve, než měla. Přišel rychle, aby pokáral nadřizenou v přítomnosti všech. Stalo se tak, jak podotýká kronikář, »con una sfuriata« - se zuřivostí. Jako by byla tím vinna, poklekla Marie Mazzarello před ním a žádala za odpuštění.

»Jednou ředitel, když ho na něco upozornila, okázale se namrzl. Od bolesti omdlela. Když se vzpamatovala, byla zcela laskavou a nikdy nevzpomněla té příhody.«

Suor
Mazzarello
306

Protože viděla, že je ovládán tužbou činit dobře, měla ho v úctě a »trpěla nemálo«, když byl poslán Donem Boscem do Ameriky. Bylo to při třetí výpravě salesiánských misionářů, kdy šly po prvé s výpravou Dcery Marie Pomocnice, r. 1877. Měl je na cestu připravit a vybrat.

Don Costamagna zatím ústavu tak přivykl, že musel z Mornese téměř utéci, tak těžkým připadalo mu loučení. Sám vyprávěl později, že »polykal slzy«: »Ztrávil jsem v Mornese tři nejkrásnější léta svého života. Byl to dům vpravdě svatý - protože měl ve svém čele světici: matku Mazarello.« (Cituje Maccono.)

Suor
Mazzarello
361

Novým ředitelem duchovním stal se G. B. Lemoyne, historio-
graf Kongregace. Přicházel na přání Dona Costamagny, který pochopil, jakého muže je tam třeba.

Roku 1877 koupil světec v Nizze Monferrato (u Alessandrie) starý klášter Panny Marie Milostiplné (Madonna delle Grazie), který patřil kdysi Kapucínům, byl zabrán státem a prodán vinařské společnosti jako skladiště. Byl v strašném stavu. Když byl zřízen, převedeny sem nejprve postulanky, pak i většina sester, takže v Mornese zůstaly jen nejzdravější a nejsilnější. Světec si přál, aby i nadřizená odešla do Nizzy. Tak se stala Nizza Monferratská mateřským domem Dcer Marie Pomocnice. Nepřátelské ovzduší Mornese, které tak dlouho bylo tu cítit, cpuštěno: r. 1879 odešla matka Mazzarello.

Ženské domy se množily, a bylo nutno, aby dělala visitační cesty. Na jedné z nich, r. 1881, onemocněla těžce v Saint Cyr ve Francii. Když se nemoc zhoršovala, přála si zemřít v mateřinci, v Nizze Monferratské. Světec, tehdy přítomný, jí dal požehnání, a její stav se tak zlepšil, že mohla tam odcestovat.

Ale smrt byla blízka. Věděla to. Před smrtí přála si vidět Dona Cagliera. Byl tehdy na inspekční cestě ve Španělsku, kde zakládal dům v Utreře. List sester, které mu o tomto přání psaly, stihl ho až v Turině, když se přes Portugalsko a Francii vrátil do Turina. Hned odejel do Nizzy.

Matka Mazzarello měla pro něho důležité sdělení, jak řekl sám. Upozornila ho na všechny možnosti, kde by mohly nastat nesnáze mezi sestrami, kde by mohl být ohrožen duch řádu, dala mu zprávy o sestrách, postulankách a novickách, pokud jejich povolání se jí zdálo nejisté, »aby mohl po její smrti napravit nedostatky a odstranit nesnáze pro dobro ústavu.« (Maccono.)

Teprve pak, když pojistila takto své dědictví, mluvila s ním - tři čtvrtě hodiny - o své duši. Nepovažoval její stav za smrtelný a chtěl se vrátit do Turina. Řekla sestrám: »Neodejde, dokud neodejdu já!« Brzy nato zemřela, 14. máje 1881, ve věku 44 let. Její duchovní podobu máme zachycenu dosti nestejněměrně výrokem nejrůznějších lidí - kněží, Dcer Marie Pomocnice i lidmi, kteří s ní přišli do bližšího styku. Maccono mluví o »energickém a odhodlaném, až mužném výrazu tváře«.

Chodila vzpřímena, hlavu poněkud nakloněnu. Měla vysoké a široké čelo, kaštanové, pronikavé oči, které »jiskřily s úsměvem dobrým, ale rychlým a téměř jen nastíněným«. Její pohyby byly prosté, rozhodné a zároveň důstojné. Chodíc nebo mluvíc, držela levou rukou kříž, zavěšený na krku. Byla nadána podivuhodnou aktivností. Bez přepínání, v ustavičném usebrání, byla vždy paní sebe, »řízená impulsy milosti a ne přírody«.

Ač nadřízená, chovala se jako poslední v domě, a nebylo hrubé práce, k níž by nepřiložila ruku. Nejvíce byla v krejčovské dílně, ale bylo ji vidět právě tak v kuchyni, jako na vinici a při prádle. Bylo ji vidět uklízet stáj, okopávat zahradu, procházet v noci ložnicemi, vždy všade a všem potřebná. Nic neušlo jejímu hystrozraku: věděla o všem.

Největší důraz kladla na modlitby za pokoj v domě, které svatý Jan Bosco ve všech domech zavedl. Byla sestrami tak milována, že téměř toužily po jejích výtkách: dovedla je upozorňovat na

chyby s láskou a pokorou. Její konference se sestrami měly ráz zcela rodinný. Posadila se na lavici v dílně, otevřela Řeholi - tehdy ještě rukopis - a vykládala ji prostě, ale velmi prakticky. Její slovo, »svobodné a jisté, silné a sladké současně«, nikdy nikoho neurazilo. Útočila na nedostatek přesnosti, sebelásku, vytáčky, výmluvy, lehkomyšlnost. (Maccono.)

Suor
Mazzarello
323

O její jadrné lidové řeči řekl Don Cagliero: »Byla prostá v syn-taxi, ale jemná v myšlence.«

Suor
Mazzarello
244

Téměř všechny sestry chodily k ní každý večer na okamžik - se svými starostmi a tajemstvími. Dovedla jim poradit velmi přesně ve věcech svědomí. Když bylo něco zvláštního, posílala je ke zpovědníkovi.

»Dovedla se tak dobře vmyslet do potřeb a strastí postulantek v první době zkoušky, že to vzbuzovalo údiv. - Přála si, aby dobře znaly katechismus, a nikdy je nepřipustila k obláčce, neznaly-li jej dobře.« Chtěla, aby sestry a postulanky se vzdělaly dobře »vědou katechismu, aby mohly být svým časem dobrými učitelkami lidu«. (Maccono.)

Suor
Mazzarello
299

Byla tak dovedná v práci, že za den ušila ručně celý šat. Říkala: »V práci buďte činné! Sestra činná v práci bude také činnou v duchu.«

Když začala mít Kongregace studentky, nechtěla aby se naplňovaly »inoudrostí, která nadýmá«: musely docházet do dílny v některých dnech na správkou prádla, vypomáhat v kuchyni, utírat nádobí. »Je důležité, aby každá sestra se naučila trochu všemu a dovedla přiložit ruku k jakékoli práci.« (Maccono.)

Suor
Mazzarello
478

Měla velkou úctu ke kněžím. Říkala o nich, že otevírají nebe.

Když se rozmnožovaly domy, svatý Jan Bosco vždy dbal její rady při výběru lidí. Don Cerruti o ní napsal: »Měla dar rady. Znal jsem málo lidí s tak správným kriteriem, zvláště pro řízení duchovní, jako měla ona.« (Maccono.) A Don Cagliero: »Měla svědomí jemné, ne skrupulosní, a ducha svobody největších světců.«

Suor
Mazzarello
543, 528

Nikdy nenařídila nic, co by sama příkladem nedělala. Vládla jako matka, »bez rozněžňování, odhodlaně, a dovedla tak přesvěd-

Suor
Mazzarello
543 čít všechny, že poslouchaly rády a poslušnost nezdála se jim břemenem.« (Maccono.)

Procházíme-li za ní dokumenty, shrnutými v knize Macconově, upoutává nás zvláště jeden její rys, jímž je velmi blíзка svatému Františkovi Saleskému: měla silné vědomí nicoty - cítila nahost lidského bytí oním hlubokým pohledem duchovního člověka - pro nějž lidé světa jsou tak tupí.

Má rysy dokonalého opovržení k světu: proniká z nich žízeň po věčnosti. Cítíme u ní krok za krokem, jak se v ní všechno ustavičně rozpíná - k útěku od sebe a do Boha. Bylo by se jí zdálo vnitřní lži zabývat se sebou - a proto jí byla tak odporna každá chvála, každé lichocení druhých. Bytostně prosta slávy, ctižádosti, jde svým pevným, vytrvalým krokem za královstvím, jež není z tohoto světa.

Suor
Mazzarello
235 Připomínala často Dcerám: »Opustily jste svět. Nedělejte si jiný zde uvnitř.« (Maccono.)

A nikdy jí nenaslouchaly raději, než když s nimi hovořila o nejvyšších dokonalostech Boha, o drahocennosti duše, o slávě Největější Panny, o stavu milosti a kráse panenství.

Proces o její blahořečení byl zahájen r. 1926.

Saleslání mlslonáři.

Zrušení tovaryšstva Ježíšova (1773) bylo prvním ochromením misí. Další škody přinesla francouzská revoluce, již následovalo zajetí Pia VI. a Pia VII. a potlačení Kongregace Propagandy víry.

Vliv toho objevil se až v druhém a třetím desetiletí 19. století: misionáři byli finančně zcela opuštěni, bez přírůstků, křesťanské obce mimoevropské začaly se rozpadat. Jsme na nejnižším bodě vývoje misí.

Silný podnět k nové misijní práci vyšel až od Pia IX. Napomáhali i vnější činitelé: cesty, zakládání kolonií, objevy v paroplavbě. V Jižní Americe vidíme misie španělské a portugalské už 1540.

Dochází tu k těžkým konfliktům mezi kněžími a dobrodruhy, kteří domorodce vybíjeli a demoralisovali. Proto říkali Indiáni všem bělochům »d'áblové« (yares).

Velká postava misionáře Las Casas (1471-1566) září z dějin těchto misí. Měl odvahu postavit se proti násilnostem konkvistadorů.

Do Argentiny, Uruguaye a Paraguaye přišli španělští misionáři až v 16. století. Ne málokterí z nich dostali se do styku s praobyvateli. Ti byli opuštěni až do 19. století, kdy mezi nimi začali Salesiáni své dnes tak kvetoucí dílo.

Atlas
96

Svatého Bosca vábila touha po misích už od mladosti. Když přišel do Turina, bl. Cafasso vídával v jeho rukou anglickou gramatiku a žertem říkával, aby toho nechal, že »nesnese cesty«. Ale jeho velké apoštolské srdce neustalo nikdy myslet na duše, k nimž světlo víry dosud neproniklo.

V oratoriu ho vídali, jak pozorně prohlížel Annály Propagandy víry. Jeho zrak utkvíval často na mapě Jižní Ameriky: Patagonie, Ohňová země byly končiny, které nikdy nespátřily misionáře!

Roku 1876 vyprávěl Salesiánům sen, který měl před několika roky. Spatřil zástupy polonahých postav v neznámé, divoké krajině, rovinaté, obklíčené na obzoru strmými horami. Byli to lidé neobyčejně velcí a silní, divokého vzhledu. V rukou měli kopí a lasa, na sobě kolem beder zvířecí kože, dlouhé vlasy jim vlály kolem hnědé pleti. Někteří z nich honili divou zvěř, jiní přinášeli na svých kopích syrové maso, z něhož kouřila krev. Viděl, jak někteří zápasili surově mezi sebou nebo s bělochy, kteří jim přicházeli v ústřety. Zem pokrývaly mrtvoly padlých.

Skličující pohled! Na obzoru zjevily se postavy misionářů různých řádů. Jakmile se misionáři přiblížili k divochům, Indiáni se na ně vrhli. Zabili všechny. Jejich maso nabodávali na svoje dlouhá kopí. Když se výjev několikrát opakoval, myslel Don Bosco s úděsem na to, zda je vůbec možno obrátit tak divoký lid?

Na obzoru objevila se nová skupina misionářů. Před ní šli chlapci. Když se misionáři přibližovali k divochům, poznal v nich zná-

mé tváře Salesiánů. Zděsil se. Chtěl jim zabránit v cestě. Ale k jeho překvapení - divoši se nevrhali nepřátelsky na nově příchozí. Pustili zbraně z rukou a běželi jim přátelsky vstříc. Viděl, jak rychle se salesiánští misionáři spřátelili s Indiány: učili jejich děti, modlili se s nimi - slyšel, jak s nimi zpívají mariánský chvalozpěv.

Vita
II. 146-8 »Tento sen měl jsem před čtyřmi nebo pěti roky. Učinil na mne velký dojem. Nechápal jsem však nic. Porozuměl jsem jen, že se jedná o misie mezi divochy, pro něž jsem už dříve měl tak vřelý zájem.«

Myslel původně, že viděl ve snu národy Aethiopie. Začal se probírat zeměpis a cestopisy Afriky, Austrálie, Indie, Číny. Vtom přišla mu nabídka z Jižní Ameriky od arcibiskupa Aneyros z Buenos Aires, aby poslal Salesiány na pomoc do Argentiny. Do Turina přijel argentinský konsul Gazzolo a začal jednání. Don Bosco byl hned návrhem zaujat. Dal se informovat o poloze, poměrech země. Jeho pozornost přivábily končiny, které se prostíraly na jih od Argentiny: Patagonie a Ohňová země.

Don Bosco odjel do Říma, aby si vyžádal od Pia IX. povolení k této misii.

V Římě pokládali tyto končiny za pusté - nebo málo obydlené. Nebyl o ně valný zájem. Ale světec byl nyní plný misijních plánů. Již ho nemohlo zastavit nic.

Jeho plánem bylo neztrácet čas drahým experimentováním. Chtěl zřídit svoje misijní stanice na hraniční čáře, kde se dotýkala území divochů krajů civilisovaných. Chtěl začít tím, že bude přijímat chlapce Indiánů, od těch naučí se jeho misionáři řeči a poznají zvyky domorodců - a pomocí jich budou postupně pronikat hlouběji a hlouběji do území Indiánů. Pius IX., kterému to vykládal, byl nadšen myšlenkou, že Patagonie bude evangelizovat Patagomii.

Memorie
XI. 148 Východiskem i střediskem Salesiánů mělo být Buenos Aires, kde žilo mnoho italských emigrantů bez veškeré péče duchovní, »masa lidí bez víry a zákona«.

Vůdcem výpravy, jemuž dal plnou moc v jednání s autoritami

církevními a státními, jmenoval Don Bosco Dona Jana Cagliera. (Narozen r. 1838, zemřel 1926.)

Byl to muž přímo předurčený k takovému nesnadnému a velkému dílu. Ale v oratoriu se zdálo nemožným, že by mohl být postrádán. Byl duší všeho: nejoblíbenějším knězem oratoria - vyučoval morálku - byl ředitelem hudební výchovy - duchovním ředitelem některých náboženských ústavů v Turině, hlavně ženských - byl hlavním představeným Dcer Marie Pomocnice, inspektorem salesiánských ústavů a vicesuperiorem Kongregace, zkrátka: »měl v ruce nejdelikátnější záležitosti domu«.

*Memorie
XI. 373*

Také jeho poměr ke světcům, zdálo se, že vyžaduje jeho přítomnosti v Turině. Byl mu bezmezně oddán.

Bylo ujednáno, že Don Cagliero výpravu do Jižní Ameriky zaveze, vše zařídí a vrátí se, aby mohl pro další výpravy pracovat v Evropě. Pro výpravu přijel argentinský konsul Gazzolo.

Jako každý svůj podnik, i tento světec dobře připravil. Bylo třeba opatřit výbavu deseti lidem a vše, co souviselo se službou kostelní, školní, studijní. »Vždy velmi pozitivní,« píše Don Ceria, »učinil seznam všech potřebných věcí, naznačuje jich počet a cenu a začal je rozesílat dobrodincům.«

*Memorie
XI. 154*

V Turině nastal ruch. Především ženské ústavy řádové daly se do práce na výbavě, pak i šlechtické dámy.

Na členech výpravy nikterak nebylo vidět, že by se chystali na dalekou cestu.

Tak Don Cagliero přednášel teologii morální a hudbu, jako by nikdy neměl odejít. Koadjutor (bratr) Belmonte, který měl na starosti hosty, kteří se denně v oratoriu střídali, půl hodiny před odjezdem zabýval se ještě svou prací, a kdyby mu nebyli připomenuli, byl by klíče od skříní odvezl do Ameriky. Jako ředitel pro San Nicolás určen Don Fagnano (nar. r. 1844), profesor literatury a prefekt nejprve v Lanzu, pak ve Varazze, »muž velkého srdce a neohrožený«.

*Memorie
XI. 373*

»Dnes jsme v oratoriu zvyklí příjezdům i odchodům - ale v roce 1875 měla výprava misionářů do hlubin Ameriky něco epického. - Největším projevům náklonnosti se těšil Don Cagliero.«

*Memorie
XI. 382*

Aby se zdůraznila slavnostnost výpravy, byli na rozloučení povoláni do Turina ředitelé všech salesiánských domů.

Členové výpravy odjeli nejprve do Říma pro papežské požehnání: byli přijati 31. října kardinálem Antonellim a dostalo se jim zvláštní audience u Sv. Otce.

Slavnost loučení s misionáři byla v Turině 11. listopadu. Příliv lidu do kostela byl takový, že těžko jej bylo ovládnouti. Zdálo se, že celý Turin je na nohou. Strašný vítr rozzuřil se právě před nešporami. Po Magnificat misionáři vstoupili po dvou do presbytáře, kněží oblečení do španělských plášťů a biretů, koadjuťori v černých civilních šatech, s cylindrem v ruce.

Po dokončení nešpor vystoupil světec na kazatelnu. Všechno rázem ztichlo. »Bouře pohnutí zmocnila se všech naslouchajících, kteří lačně pili jeho slova. - On sám mužně potlačoval slzy, ale posluchačstvo plakalo.« Následovalo požehnání Nejsv. Svátosti, po požehnání zazpíván Veni creator, pak se světec pomodlil církevní modlitby za ty, kteří se ubírají na cesty, a dal sám své otcovské požehnání misionářům.

Poté nastalo loučení misionářů s přítomnými. Lidé se k nim tísnil, aby políbili jejich ruce a šat. Světec, který šel za nimi, spatřil u východu z chrámu náměstí plné lidí a dlouhou řadu vozů. Všechno čekalo na misionáře! Okamžik byl tak slavnostní, že Don Lemoyne, rozrušen světly, lidmi, nadšením, řekl světcům: »Počínají se naplňovat slova: Odtud vyjde moje sláva.« (Inde exhibit gloria mea - narážka na sen světcův a slova, jež slyšel.)

Memorie
XI. 388

Na dalekou cestu dal jim světec pokyny, jež si zapsal pro ně ve vlaku a dal pro každého opsati. »Hledejte duše, ne peníze, ne pocty, ne hodnosti. - Zvláštní péči mějte o nemocné, o chlapce, o staré a chudobné a získáte požehnání Boží a blahovůli lidí. - Mezi sebou se milujte, rad'te si, napravujte se, ale nikdy neneste v sobě závist nebo pomstychtivost. Strasti a utrpení jednoho buďtež strastmi a utrpením všech. - Zachovávejte svou Řeholi, nikdy nezapomeňte měsíční cvičení dobré smrti. Každého rána doporučte Bohu záležitosti dne, zejména zpovědi, školy, katechismy a kázání. - Ve styku, ve věcech sporných, než rozsoudí-

te, slyšte obě strany. V únavách a utrpeních nezapomínejte, že máme připravenou velkou odměnu v nebi.«

*Memorie
XI. 389-90*

První salesiánská výprava misionářská vzbudila rozruch - možno říci - celé Evropy. Všechny noviny psaly o Salesiánech. Tehdy také zobecnělo jméno Salesián. Na oratorium začalo se pohlízet jako na nádrž misionářů. Se všech stran docházely o ně žádosti: pro Kalifornii, Afriku, Hong-Kong, Indii. Nejnaléhavější přišla ze Sidney.

List Unità Cattolica otevřel rubriku »Z Turina do Buenos Aires«, v níž pravidelně publikovány zprávy a korespondence velmi čtené, které v Itálii budily mocný zájem o misie.

V Buenos Aires přidělil arcibiskup Salesiánům kostel Milosrdné Matky, známý pod jménem Iglesia de los Italianos. Don Cagliero začal hned s kázáním v tomto kostele italských kolonistů.

Největší podiv Salesiánů vzbudilo, že při svém příjezdu neviděli při slavném vítání žádné hochy. Skrývali se mezi lidmi a po koutcích, protože je lidé postrašili, že otcové salesiánští jim přísně došlápnou na jejich klukoviny. Představovali si je jako »hrozné kněze« (preti terribili). Jak užasli, když Don Cagliero si hned některé chlapce vyhledal, navázal s nimi přátelství, dal jim medailky a pozval do svátečního oratoria, kde byla samá pěkná klukovská zábava.

První, co musel Don Cagliero potírat, byli zednáři v Bratrském sdružení Milosrdné Matky. Zreformoval hned statuty sdružení, a veřejně odsoudil ty, kteří se účastnili bouří protikatolických před příchodem Salesiánů a zapálili Jesuitům kolej Salvador. Rozrušení temperamentních Italů se hned projevilo. V těch dnech na stěnách mnohých domů v italské čtvrti objevily se lístky s nápisem: Smrt Caglierovi!

Druhá část výpravy odešla do San Nicolás de los Arroyos. Bylo to místo velmi blízké území Indiánů a Don Bosco chtěl je mít východiskem své misijní práce mezi Indiány. Výpravu doprovodil farář Ceccarelli. Neměli zde ničeho připraveno, ač »Argentinská komise« slibovala hory doly - »a nikdy nic nedala«. »Nebylo žádné dotace, ani pozemků, ani budovy.«

*Memorie
XII. 104*

Hlavním mecenášem výpravy byl salesiánský spolupracovník Benitez, pomocí jehož zřízena nejprve pro hochy ložnice - zřítla se v době dešťů - pak vystavěna kolej.

Zatím co Don Fagnano měl tyto zařizovací potíže, Don Cagliero se dal na výboj v nejobávanější části Buenos Aires, zvané Boca. Pustil se sám po lukách do odlehlého předměstí. Viděl tam spoustu kluků a uličníků. Začali na něho pokřikovat. Rozhodil mezi ně hrst medailí s obrázkem Marie Pomocnice. Mysleli, že jsou to peníze a vrhli se na ně. Zatím co je sbírali, zmizel, rozhazuje všade, kde viděl chlapce, medailky. Hoši je sebrali a přinesli domů. Ukázali je matkám, babičkám, sestrám, bratrům, a na dvorcích a v domcích o ničem jiném se nemluvílo, než o »knězi s medailemi«.

Druhého dne přišel Don Cagliero k arcibiskupovi a řekl mu: »Včera, monsignore, jsem si udělal překrásnou vycházku. Prošel jsem křížem krážem Bocu.

Byla to velká neopatrnost! Nebyl jsem tam nikdy a nedovoluji žádnému ze svých kněží tam jít, neboť to znamená vydávat se velkému nebezpečí a být terčem jejich kamenů.

A přece jsem v pokušení se tam vrátit, abych viděl výsledek své první návštěvy. Zaséval jsem a nyní je třeba jít žít.«

Za dva tři dny objevil se Don Cagliero v těchže místech. Chlapci mu běželi naproti: »Kněz s medailemi! Kněz s medailemi!«

»Kdo je nejhodnější? Kdo nejhorší? Umíte kříž? A Zdrávas Maria?«

Namáhali se mu ukázat, že něco dovedou. Někteří měli medaile na krku, jiní o ně prosili. Rozdával medailky, bavil se s nimi, žertoval.

Muži a ženy vycházeli před domky a pozorovali kněze, obklopeného chlapci, který jim sliboval pěkný velký dvůr, kde si budou hrát, zpívat a kde bude mnoho radosti.

*Memorie
XII. 267*

Roku 1876 odjíždí druhá výprava misionářů. Ceria otiskuje lísteček světcův Donu Lemoynovi, který chtěl také do misí. »Jakmile mne republika argentinská požádá o zdatného básníka, pohne se tvoje ctihodná osoba.«

Také Don Francesia po tom toužil. Napsal o tom světcí. Když ho Don Bosco potkal, řekl mu: »Víš? Četl jsem tvoji poesii...« Věděl vždy, kam je koho třeba.

*Memorie
XII. 126*

Don Ceccarelli napsal světcí: »Za pouhé čtyři měsíce učinila Kongregace v Americe tolik, co jiné řády za čtyři století.« Různá města zvala Salesiány a nabízela jim ústavy k řízení.

*Memorie
XIII. 79*

Třetí výpravu r. 1877 - kterou vedl Don Costamagna - charakterisuje Don Vespignani, jenž se jí účastnil: »Při třetí výpravě odešli z oratoria ti, kteří připravili Salesiánům cestu do všech částí Jižní Ameriky, postupující z Argentiny do Chile a Bolívie, z Uruguaye do Paraguaye a do Brasilie, do střediska misíí Mato Grossa, Amazonky a Ria Negra. Prvé dvě fondace La Platy daly podnět k fondacím v Equadoru, Columbii a okolních republikách.«

*Memorie
XIII. 302-3*

Již r. 1877 žádá světec prefekta Propagandy o zřízení prefektury a apoštolského vikariátu v Argentině. Tehdy - ve svém pamětním spise - rekapituluje, co všechno doposud salesiánské misie vykonaly: 1. Salesiáni vzali administraci kostela della Misericordia, kde jsou evangelisováni emigranti italští. 2. Zřízena oratoria sváteční, večerní školy, a ústav pro chudé a opuštěné děti, zvláště ty, jež pocházejí z rodin divochů. 3. Ústav pro vyučování odborné (řemeslům) se sirotčincem. 4. Zřízena farnost v předměstí Boca, při ní školy nedělní a večerní a sváteční oratoria. Stavba kostela. Tyto práce týkají se Buenos Aires.

V S. Nicolás de los Arroyos zřízena kolej a má se tam otevřít kostel.

Nedaleko Montevidea ve Villa Colón zřízena kolej Pia IX. - a nedaleko odtud ženský ústav.

»V této rozsáhlé republice není dosud biskup, jen vikář, není semináře, ani katolického ústavu. Nyní vybráno 150 žáků, při nichž možno doufat na kněžská povolání a práci v misích. - Kdybychom měli dělat rozpočet dopředu, neměli bychom ani solda jistého příjmu. Ale vždy a výhradně opření o Boží Prozřetelnost, můžeme zakládat, uskutečňovat a opatřovat vším tolik domů a kostelů, vypravovat sta mistrů a kněží s potřebnou výbavou k

Memorie
XIII. 772 jejich dlu, a to současně, když se dává (v Itálii) chléb a křesťanská výchova dvaceti tisícům chlapců.«

V Buenos Aires nebylo ústavu pro děti chudých vrstev. Bohaté měly několik kvetoucích kolejí. Vláda chtěla zřídit velkolepý ústav, kde by se vyučovalo řemeslům, ale nenašla nikoho, kdo by se toho ujal. Když přišla o velké peníze s jistým »podnikávcem«, pustila všechno »do vzduchu«. Salesiáni museli stavět práci zase od začátku. Zdařilo se jim. Při ústavě zřízena i tiskárna. Pojmenován »škola umění a řemesel« a dostal jméno Pia IX.

Jako na tyto ústavy, tak i na misie lidé dávali rádi, - ovšem Salesiáni nesli stále těžká břemena dluhů, které především misie zvětšovaly. Otec několika dětí píše, že »rád ukradne jedno skudo z chudé své peněženky početné své rodině, aby je obětoval podniku tak vznešenému a svatému. Drahý Done Bosco, přijměte moji malou ofěru. Je to velmi málo, ale dávám to velmi rád«.

Memorie
XIII. 789

Jistý chudý kněz, nemaje peněz, poslal svůj zánovní zimník pro misionáře. »Mohu nosit svůj starý, který, abych pravdu řekl, není ještě zcela rozedrán.«

Tamtéž

Jiný kněz, který se pak odstěhoval do salesiánského ústavu v Sampierdareně - a stal se Salesiánem - poslal 10.000 lir, které světcí chyběly na dokoupení výbavy pro misionáře. Světec je přijal s výhradou, že mu je vrátí, kdykoliv mu jich bude třeba. Kněz mu však přidal všechno, co ještě měl.

Nejvíce záleželo světcí na misiích v Patagonii. Často o nich mluvil a dovedl tak přesně popsat ty krajiny, jako by v nich byl. Monsignor Costamagna řekl o tom: »Don Bosco psal o Patagonii Piovi IX., pak prezidentovi republiky argentinské, dále arcibiskupovi z Buenos Aires, pak Donu Bodrattovi a mně. Vida mne poněkud nevšimavého v tak důležité záležitosti, psal mi znovu, káráje mne těmito slovy: Ani ty, ani Don Bodratto mi nerozumíte. Musíme jít do Patagomie. Svatý Otec to chce, Bůh to chce. Hýbej se tedy. Představ se u vlády argentinské, mluv, naléhej, aby se nám otevřela cesta k této misii.«

Memorie
XIII. 794

Aby vyhověl jeho přáním, arcibiskup argentinský ustanovil: jeho sekretář monsignor Espinoza a dva Salesiáni odjedou do Car-

hué a do Patagonie učinit první pokus mezi divochy. Don Costamagna a Don Rabagliati vstoupili v březnu 1878 s mons. Espinozou na parník, jenž je měl zavést do přístavu Bahie Blancy. Odtud po souši mělo se jet dále. Parník skoro ztroskotal v strašné vichřici a pak se zarazil do písku u ostrova Martin Garzia. Tři dny jej vytahovali z písku. Když byl opět na volném moři, rozpoutala se nová strašná bouře. Každá naděje zdála se ztracena. Tři kněží, uzavření ve své kabině, modlili se a čekali každou chvíli, že se loď roztrhne o úskalí, nebo potopí. Počasi se náhle změnilo: mohli se vrátit s porouchanou lodí - do Buenos Aires. První styk s Indiány Pampy a Patagonie - a tím nová etapa pro salesiánské misie - je roku 1879.

Když se nepodařila cesta po moři, zkusili cestu po souši. Ministerstvo války, jež chtělo Indiány nějak kultivovat, nabídlo arcibiskupovi v Buenos Aires vojenský doprovod pro misionáře. Mons. Espinoza, Don Costamagna a klerik Botta jmenováni vojenskými kaplany.

Koncentrační vojenský tábor byl v Carhué. První setkání Dona Costamagny s Indiány bylo jižně od Carhué, kde žily dva kmeny dosti mírumilovné. Předejel výpravu. Kněz byl náčelníky zdvořile přivítán. S jejich souhlasem shromáždil chlapce, »jimž se pokusil vyložit znamení kříže a základní pravdy víry«.

*Memorie
XIV. 287*

Pochod vojáků do území Ria Negra nebyl tak mírumilovný a misionáři těžce to nesli. Zde se Indiáni pokoušeli zabránit výpravě v cestě a došlo ke srážkám. Výprava přešla na levý břeh Ria Negra - do Patagonie. Špatná strava, hlad, žízeň a zima, jež pronikala do kostí - žádný pevný útulek - to vše byly předzvěsti způsobu práce v těchto končinách.

O Letnicích sloužena na území Patagonie první mše svatá. Účastnil se jí generál výpravy s celým vojskem. Pak bylo území patagonské slavnostně zabráno republikou argentinskou. Strategickým místem budoucích misí stala se osada Patagónes, na obou březích Ria Negra, asi se 4000 obyvatelů.

Nyní začali Salesiáni kultivaci těchto nezměrných území, jež do té doby jmenovány Tierras incógnitas, regiones inexploradas

(nevyzkoumané). Usadili se na nejpříhodnějších místech, aby se dostali do styku s domorodci.

Začalo se u řeky Ria Negra. »Před půl stoletím, co tam viděl misionář? V území pobřežním vyprahlou poušť písčnou, jejímiž mčedany pohybovaly větry. - V území centrálním náhorní plošiny a terasy, s nejhudobnější vegetací, slanými jezery. Přecházejí v písčité území bez vody, s ubohými vegetačními zákrsky. V létě dusno až zadušuje, prach vysušuje a přerývá dech, žízni omdlévají lidé i zvířata.

Memorie XIV. 619 V pásmě And, uzavřeném před vrchy Předcordilierskými, a Cordilierou (Reale del Čile), krásné háje a louky, bystřiny a jezera, s nepopsatelnými a nádhernými panoramaty, ale bez cest.«

Memorie XIV. 620 Pravá historie patagonských misí začíná dvěma ústavy: v Patagónes a Viedme, na břehu Ria Negra, 15 km před ústím. Po 9 roků byly to jediné dva domy, strategické body, z nichž Salesiáni, »s heroickými oběťmi, následující tok řek, pronikající údolími, vrchy a pohořími, navštěvovali toldos indiánská a facendy kolonistů.« Teprve pak začala expanse: po celé Patagonii jižní a střední a Pampě, kde všichni Indiáni byli pokřtěni.

Misie vedl Don Fagnano a už v lednu 1880 účastní se jich čtyři Dcery Marie Pomocnice.

Memorie XIV. 621 Zvláštní péče věnována dětem Indiánů, kteří sem přicházeli za obchodem. Bylo tu mnoho potíží: nedostatek lidí, nedostatek prostředků, protivenství od různých autorit - »Don Fagnano byl by musel složit zbraně, kdyby ho ruka Boží nebyla držela.«

Ve Viedme byl Don Milanesio »otec Indiánů«, mluvil výtečně jejich řečí a byl jimi zbožňován. Třicet tři roky žil v Patagonii, projel jí několikrát na svém koni celou a asi sedmadvacetkrát přešel Cordiliery. On zlomil odpor posledních ozbrojených Indiánů proti armádě a pokřtil jejich hlavního náčelníka s celou jeho rodinou.

Dona Fagnana zdravili Indiáni jménem Velký otec. Dona Milanesia pozdravem Dobrý otec.

Světce pomýšlel hned na zřízení apoštolského vikariátu v Patagonii, aby misie nebyly podřízeny místním ordinářům, kteří vždy

chod brzdili, ale přímo Propagandě víry. Tím se zabýval při svém pobytu v Římě r. 1880, kdy měl už v Jižní Americe 120 Salesiánů.

Roku 1883 zřídil Lev XIII. pro západní Patagonii vikariát a apoštolskou prefekturu, »dvě velké události« v dějinách salesiánských misí. Toho roku také jdou Salesiáni do Brazílie. Prefektem jmenován Don Fagnano. Je to hrdinná postava. Chtěl proniknout co nejdále na jih, až k zemi Ohňové. Roku 1886 přistal v zálivu sv. Šebestiána, současně s ním výzkumná vojenská expedice. Z neopatrnosti vojáků došlo ke srážce s Indiány. Když Don Fagnano přispěchal, spatřil výjev, »svírající mu srdce«. Nedbaje zbraní, které mohly být namířeny proti němu, přistoupil k vůdci výpravy a vytýkal mu krvavou lázeň. Aby znemožnil další vojenský postup proti domorodcům, šel proti Indiánům, inávuje na ně bílým šátkem a volal: Bratři! Přátelé! Lékař ho doprovodil, aby mohli ošetřit raněné. Jen tak se umožnilo pokojné obsazení těchto území.

Jméno apoštola Patagonie dostalo se Donu Caglierovi, který roku 1883 byl jmenován apoštolským vikářem Patagonie a r. 1884 biskupem z Magidy. Byl velmi oblíbený u Indiánů pro své výklady katechismu, které byly jedinečné.

Salotti vzpomíná jednoho jeho přechodu přes Cordiliery do Chile, který se mu mohl stát osudným. Vystoupil s družinou - v níž byl i Don Milanesio - přes 2000 metrů výšky, na úzké cestě vedle děsných propastí, když jeho kůň se spláší. Když druzí viděli divoký tanec nad propastí, ztrnuli, báli se pohnout, aby koně nepoděsili ještě více. Don Cagliero, chladné krve a vždy duchapřítomný, sklouzl s koně na místě, které se mu zdálo nejpříhodnější. Tak ušel sice smrti, ale padl na tak ostré kameny, že zůstal bez sebe. Dvě hodiny ho křísili. Na Dona Milanesia účinkovalo to tak, že plakal. Don Cagliero se konečně vzpamatoval, pohlédl na plačícího kněze a řekl: »Proč pláčeš? Proč všichni pláčete? Nebuďte jako děti. Z těch mnoha žeber, které mám, myslím, že jen dvě jsou zlomena.«

*Il beato
Giov.
Bosco
419*

Výprava neměla s sebou žádných léčiv - jen mešní víno bylo ve

vaku. Na levé straně měl dvě rány od zlomených žeber - také celá levá strana těla byla prudkým pádem pohmožděna. Omyli mu rány vínem a ovázali kapesníkem. Museli s ním stoupat ještě tisíc metrů výšky.

Poslední misie Cagliero v Americe byla r. 1902. Poslal pro něho náčelník Indiánů, žijící pod Cordilierami, aby se dal se svou rodinou a celým kmenem pokřtít. Byl to stařec 86letý. Biskup Cagliero musel ujet 1500 kilometrů v sedle. Stařec ho přijal i s jeho průvodčími jako posly nebes. Dal se se všemi pokřtít a přijal z jeho rukou svaté přijímání. »Nyní zemru rád. Nyní zemru jako dobrý křesťan.« Biskup mu musel vysvětit i hrob, který si dal vykopat ve stínu kříže. (Salotti.)

Tamtéž
420

Roku 1915, na oslavu stých narozenin Dona Bosca byl jmenován Jan Cagliero kardinálem. Zbytek života žil v Římě, kde zemřel r. 1926.

Poznali ho tam mnozí z našich slovenských a českých Salesiánů. Vypravují, jak přicházel na dvůr ústavu Božského Srdce, aby užil rekreace hochů. Byla nádherná podívaná na salesiánského pionýra ve středu chlapců a kleriků, kteří utvořili proti němu čelem řetěz a táhli řadou rukou vystupujícího kardinála do schodů.

Jejich smích a jeho smích mísily se v překrásné družnosti srdcí. Byl to smích malého živého hochu, kterého si Don Bosco odváděl - tak dávno tomu! - z Castelnuova, aby ho položil jako pevný pilíř do základů svého díla.

Třeba říci také několik slov o salesiánském koadjutorovi - bratru laiku - který nejen pro misie, ale i pro práci ve školách a dílnách salesiánských byl a je důležitou složkou Kongregace.

Světce sám mluvil k nim v jejich noviciátě v San Benigno r. 1883 o tom, jaká má být podoba sal. koadjutora: »Je mi třeba pomocníků. Jsou věci, které nemohou dělat ani kněží, ani klerici, a ty děláte vy. Je mi třeba, abych mohl některého z vás poslat do některé tiskárny a říci mu: Mysli na to, aby tam šlo vše dobře. - Jiného poslat do knihkupectví a říci mu: Spravuj všechno

dobře. - Jiného poslat do kteréhokoliv domu a říci mu: Postarej se, aby ta a ta dílna pracovala řádně, aby nic nechybělo a práce dopadly tak, jak je třeba. - Je třeba, abych měl v každém domě někoho, jemuž se mohou svěřit věci větší důležitosti, správa peněz. - Je třeba, aby šlo dobře vše v kuchyni, při fortně, aby se včas vše opatřilo, ničím se nemrhalo, nikdo se nevypouštěl, není-li třeba. - Tedy máte býti ne jako sluhové, ale jako páni nad pracemi. - Je mi třeba tolika, kteří by mi pomáhali takto! - Abyste mi mohli takto přicházet na pomoc v pracích velkých a důvěrných, musíte si opatřit mnoho ctností, abyste mohli dávat dobrý příklad, až povedete druhé.«

*Memorie
XVI. 312-3*

Salesiánští bratři nenosí řádového šatu. Don Bosco si nepřál, aby se odlišovali od laiků, mezi nimiž se často museli pohybovat.

Salesiánští spolupracovníci.

Hned od počátku pomáhají Donu Boscovi v jeho díle dobrovolníci, které přivábila velikost jeho práce, svatost jeho osobnosti, přesvědčení o nutnosti protiútoku proti silám, které ohrožovaly ducha křesťanské společnosti. Byli mezi nimi kněží, šlechtici, právě tak jako měšťané, venkované - »drobní lidé«, kteří sháněli almužny na dílo, a pomáhali mu, jak a kde se dalo.

Když posílá Don Bosco svoje poslední slova salesiánským spolupracovníkům, vděčně uznává jejich velký podíl: »Bez vaší lásky nebyl bych mohl vykonat ničeho, nebo jen velmi málo. Vaší láskou však, z milosti Boží, setřeli jsme mnoho slz a zachránili mnoho duší. Vaší láskou jsme založili misie až v nejzazších končinách země, a poslali sta dělníků, aby rozšiřovali a vzdělávali tajemnou vinici Páně.«

*Věstník
č. s. d. 1934,
č. 11*

Toto široké zabrání pomocníků vyžadovalo arci také velkého napětí světcova. Měl pomocnou armádu, kterou bylo třeba organizovat, řídit, přidělovat jí úkoly, zabírat ji těsně do spolupráce ve smyslu duchovním. Jsa prost vždy jakékoli vypočítavosti a využitkovávání lidí, měl na mysli především, aby jeho spolupra-

covníci se s ním dělili o podíl v království Božím, to jest, aby měli vědomí, že pracují pro Boha, pro věc Boží.

V době, která měnila tak zcela společenskou strukturu i ducha, postřehl, co zejména v jeho době kněžím unikalo: jak je důležité přivést laiky co nejtěsněji k zájmům Církve, učinit z nich pomocnou formaci duchovní. Učinit je nositelem akce: je prvním z kněží, který začíná katolickou akci v duchu, jaký jí později Církev určila. Dříve než byl stanoven program, zná už jeho praktické užití: a protože vždy všechno dělá velkoryse, přihlížeje k době, poměrům, daným skutečností - je to akce velkorysá a je to skutečný čin.

Poznal dobře, že všechny hodnoty života jsou ohroženy. Věděl, že musí do boje s nejlepšími kněžími, s nejlepší disciplínou řádovou, že je bezpodmínečně nutná dobrá pomoc ženského řádu, že je nezbytno opřít práci o laiky. Vyloučil předem jakoukoli izolaci díla salesiánského. Podniká všechno, čím by k sobě svět věřících přivábil.

Je v tom i zkušenost velkého znalce lidí: věděl, jak se lidé dají rádi použít pro velké věci a cíle, jak čekají často dychtivě na své zařazení do služby, na svá zavolání, jak se rádi podřizují dobrému velení.

Potřeboval, jak říkal, vždy všech. Nebylo společenské vrstvy, v níž by neměl své přátele. Intelektuálové, aristokracie, lid dodali mu jeho kooperátory, spolupracovníky.

Pro Salesiány tento těsný styk s živly laickými měl řadu výhod: Kongregace nebyla izolována, kněží měli stále možnost vidět do všeho, co se dělo kolem nich - a zasahovat vhodně a přiměřeně, aniž by byli příliš viděni, do nejrůznějších věcí.

Na laickou organizaci svých spolupracovníků myslí světec už koncem r. 1850. »Pod protektorátem svatého Františka Saleského, protože mezi dobou světcovou a současnou je analogie: třeba obrany proti útoku heretiků na Církev. Jejimi členy mohou být i kněží.«

*Memorie
IV. 172-5*

Je přímo genialita v tom, jak dovedl laiků použít. Pochopil, že lidé touží po tom, aby byli zařazeni do společné spolupráce na

stavbě věcí vyšších. Vždy nemohou dát peníze: a častokrát je důležitější jejich dobrá vůle. Byl neúnavný: hledal stále lidem - i kněžím - práci pro Boha. Dával podněty. Salesiánský spolupracovník může dělat všechno - a všechno je vítáno: pomáhat přímo, nepřímo, modlitbou, radou, penězi, prací. Všechno přichází do jedolitého proudu.

Vymáhal pro ně neúnavně nejružnější duchovní výhody, zařadil je do každodenních modliteb v salesiánských domech, sám vždy na ně myslel a vždy s nimi počítal.

První »program pro kooperátory« je tištěn r. 1874. Tehdy je jmenuje křesťanskou společností. Roku 1875 zlepšuje svůj návrh. Tehdy mluví o »spolku pro dobrá díla«. Roku 1876 vidíme už jméno salesiánští spolupracovníci. »V těchto letech«, praví Don Ceria, »se fysiognomie spolupracovníka upevnila navždy.«
Memorie XI. 71
Porovnává jejich »organizaci opravdovou a vlastní« s třetím řádem a podotýká, že tak se na ně dívala Církev, když jim dávala svou kanonickou aprobaci. V prvním programu je jim vyhrazena především činnost pro ohroženou mládež, v druhých dvou již »akce lásky k bližnímu« a především k ohrožené mládeži.

Když v návrhu, předloženém Piovi IX., mluvilo se jen o spolupracovnících, vytkl to papež světci slovy: »Ženy měly vždy hlavní účast v dobrých dílech, v samé Církvi, v obracení národů. Už svými přirozenými sklony znamenají pro udržení dobrých děl - pokud se týče podnikavosti a dobrotivosti - více než muži. Kdybyste je vyloučili, zbavili byste se největší pomoci.«
Memorie XI. 74

První konference salesiánských spolupracovníků v Turíně byla 16. května 1878 v kapli sv. Františka Saleského. Světec měl k nim promluvu a naznačil jim účel sdružení: žít v rodině a společnosti v duchu salesiánském, t. j. v duchu činné víry.
Memorie XIII. 324 a dále

I proti takovým věcem měl turinský ordinariát své - protesty. V listě kanovníku Chiusovi čteme, jak světec brání svoje spolupracovníky: »Dílo kooperátorů není diecéšní, ale obecné. - Kdyby věci byly přijímány podle svých úmyslů, jakým nepokojům by se zabránilo, a neméně jakým nelibostem!« (1. dubna 1876.)
Memorie XI. 79
Mizí-li tolik fysiognomií salesiánských kněží a bratří v mlčení

historie, co říci o těch bezpočetných bezejmenných spolupracovnících velkého díla? Světec nazval je svou dlouhou rukou (longa manus).

Celkem jsou to neznámí vojáci Kristovi - a jejich pomníky jsou ve všech těch místech, kde Salesiáni pracovali na kristianisaci společnosti. Tam zůstala jejich živá díla: ústavy pro mládež a chrámy.

Jak si je dělal? Znal v svrchované míře umění strhnout lidi do akce. Spolupracovníky si dělal po celý svůj život: ze svých žáků, ze svých dobrodinců, ze svých přátel, a možno říci z každého, s nímž přicházel do bližšího styku.

Zpovídá noční tuláky na turinských náměstích - a stávají se oporou jeho díla. Když našel v Asti - kde zmeškal vlak - několik zevlujících mladíků, nabídl jim, že je vyzpovídá - v blízkém hostinci. Přivolili: najal si tam na tu chvíli pro ně světničku. Takové věci někdy rozhodují o celém životě. Kočího, vedle kterého seděl na kozlíku a odnaučoval klení sázkou o několik lir - získává stejně jako lupiče, který ho přepadl v lese - a poznal v něm Dona Bosca, kterého milovali vězňové z Generaly!

Proto bylo třeba velkého zveřejnění akcí: spolupracovníci chtěli vědět o tom, co se dělá za jejich peníze, s jejich prací, s jejich dobrou vůlí, a jak se to dělá. »Jsme v časech, v nichž třeba pracovat. Svět stal se materiálním a proto třeba pracovat a dát poznat dobro, jež se koná. Kdyby někdo konal i zázraky, modle se dnem i nocí, a stoje ve své cele, svět si toho nevšimne, nevěří nám více. Je třeba, aby viděl a dotýkal se.«

*Memorie
XIII. 126*

Světec si přál, aby se dobrým dílům dávala co největší publicita. »Je to jediný prostředek, aby se učinily známými a aby se udržely. Dnešní svět chce vidět dílo: chce vidět kněze pracovat.«

*Memorie
XIII. 127*

»Říkáme všechno každému, kdo chce o nás vědět, ba i těm, kteří nechtějí vědět.«

*Memorie
XII. 305*

O těch, kteří všechno na Salesiánech kritisovali, světec řekl:

»Chovejme se k nim co nejlépe a držme se vzácného výroku: Dělat dobro a nechat lidi mluvit.«

*Memorie
XIII. 286*

Při smrti světcově bylo spolupracovníků okolo 80.000, dnes se

jich na celém světě počítá okolo půl milionu. I když hodnota čísla není v jeho velikosti, je tu něco, co nám odhaluje tajemství salesiánského úspěchu.

Největším mecenášem jeho díla a opravdovým přítelem jeho snah byl hrabě A. F. Colle z Toulonu. Ceria věnoval mu v Pamětech celou kapitolu.

Memorie
XV. 74-130

»Ve Francii a Itálii je jen jediný hrabě Colle,« řekl o něm světec, naznačuje závažnost jeho pomoci. »Francouzský katolík starého rázu« (d'antico stampo), charakterisuje ho Ceria.

Don Bosco seznámil se s ním r. 1881, kdy ho hrabě volal ke svému těžce chorému synkovi, jedináčkovi. Sedmnáctiletý mladík mohl ještě promluvit se světce o samotě. Don Bosco byl svrchovaně zaujat »krásou jeho duše«, »zdál se mu Aloisem jménem i ve skutečnosti«. Zjev mladíka, který zemřel 3. dubna 1881, nikdy mu nevymizel z paměti. Napsal o něm životopis, který věnoval rodičům zemřelého slovy: »Bůh vám vzal vašeho jediného syna, abyste se ujali mých sirotek.«

Ve světcových visích má mladý Colle důležité poslání. Zjevil se mu několikrát tak živě, že mohl popsat nejmenší detaily setkání. Hrabě s manželkou přicházeli často do Turina za světce a nebylo význačného díla světce, jež by nebyli podepřeli svou pomocí. Ceria odhaduje dary hraběte přes půl milionu. Když mu Don Bosco vymohl od papeže řád komendatora (Commendatore dell'Ordine di San Gregorio Magno), podepsal se mu hrabě na list jako »Commandeur tout disposé à se laisser commander par Don Bosco« (zcela pohotový k rozkazům Dona Bosca).

Memorie
XV. 105

Jinou poutavou osobností mezi spolupracovníky je hrabě Cays de Giletta, ze staré šlechty nizejské. Vidíme ho od počátku mezi salesiánskými spolupracovníky. Roku 1837 se oženil, měl jediného syna, a za osm let ovdověl.

Roku 1877 se rozhodl, že se stane Salesiánem. Bylo mu 64 roky. Světec mu ukazoval na všechny potíže takového kroku a radil mu, aby si vše promyslel v několikadenním ústraní. Po devíti dnech přišel hrabě Cays k Donu Boscovi. Chtěl se s ním poradit o mnohých věcech. Toho dne bylo v čekárně plno lidí.

Čekal na svoje pořadí, když vstoupila jedna Turinčanka s jedenáctiletou svou dcerou, ochromenou na ruce. Léčilo ji několik lékařů, mívala záchvaty, už přes měsíc nebyla schopna řeči, a bylo též patrné ochromení schopností duševních. Matka ji vedla ke světcí, aby jí požehnal.

Čekala hodinu a chtěla už odejít s chorým dítětem, když přítomní jednomyslně ji pustili napřed. Hrabě si řekl v duchu: Vyjde-li tato dívka uzdravena, je to pokyn Madony, abych se stal Salesiánem!

Zatím co o tom přemýšlel, matka vykládala ve světnici světcově smutný příběh svého dítěte. Obě poklekly, světec jim dal požehnaní a vyzval dívku, aby se pokřižovala.

»Ne levou, pravou!« řekl, když udělala kříž levou rukou.

»Nemůže,« řekla matka.

»Nechte ji, nechte ji, ať to zkusí!«

Dívka to učinila správně. Světec ji vyzval, aby při tom s ním říkala: »Ve jménu Otce, i Syna, i Ducha Svatého. Amen.«

Děvče, které už měsíc nepromluvílo slova, vše opakovalo a pak začalo volat: »Maminko, Madona mne uzdravila!«

Matka začala radostí plakat.

Pak dívka zkusila projít se světnicí bez opory. Šlo to. Přeshlasť, nemohouc zadržet radost, vyprávěla všem přítomným to, co se právě stalo, »s nenuceností, její věk převyšující«. Všichni byli pohnuti. Matka sestoupila s dcerou hned do kostela Marie Pomocnice.

Hrabě Cays vstoupil okamžitě ke světcí a řekl: »Přijme-li mne Don Bosco, jsem Salesiánem.«

*Memorie
XIII.218-224*

»Jak řekl, tak učinil,« praví Don Ceria.

Ale zápas byl těžký. Neměl však před světcem tajností. »Nedívejte se tolik na nesnáze, jako na pomoc Boží, jež vám nebude chybět.«

Pochyby neustávaly. Nejtěžším ze všeho mu připadala změna života. Báł se, že už se nepřizpůsobí změně tak velké. Jednoho dne, procházeje sakristií do kostela, spatřil uzdravenou dívku s rodiči, kteří přinášeli ofěru.

Kvetla. Od tohoto dne pochyby přestaly.

Musel změnit celý způsob svého života: dostalo se mu chudobné podkrovní světnice, kde se v zimě musel zabalovat do vojenské vlněné houně, protože se tam netopilo. Byla zároveň pokrývkou postele. Při společném chudém stole a životě neušlo představeným jeho úsilí, s nímž se nutil do určitých prací. Za krátký čas ztratil i radost být ve společnosti světcově při stole, protože novici dostali svoji zvláštní jídelnu.

Ale změnil tak všechny zvyklosti svého života, že nikdy nevzpomínal pohodlí svého starého způsobu šlechtického života.

Don Vespignani ho učil teologii, v níž i před tím byl hrabě dosti zběhlý. Psal plynne latinsky, takže když ho Don Rua přezkoušel, mohl ho světci doporučit - k ordinaci - už koncem r. 1877. Světec chtěl co nejvíce umenšit dobu jeho noviciátu, protože se jednalo o mimořádný případ a o člověka vzácného charakteru. Ale narazil u arcibiskupa turinského, který sice hraběte na kněze ordinoval, ale udal do Říma, že hrabě dělal věčné sliby dříve, než dokončil noviciát.

Musel pak znovu na měsíc do domu noviců a - opakovat věčné sliby - což učinil s klidem. Žil ještě pět let jako salesiánský kněz, »zbožný, pokorný, poslušný, umrtvený, nejláskyplnější«. (Zemřel r. 1882.)

*Memorie
XIII. 240*

Velkou oporou pro světcovo dílo ve Francii i Itálii byla Mlle Klára Louvetová, které Ceria věnuje celou kapitolu v Pamětech pod názvem Velká francouzská spolupracovnice. Listy, které jí světec psal, jsou nyní majetkem Kongregace a jsou otištěny v Přílohách Pamětí. Ve Španělsku znamenala mnoho pro dílo Salesiánů Chopitea de la Serra.

*Memorie
XV. 584-610*

*Memorie
XVI.
641-671*

11. Zákon a milost

Bratři, prosím, abyste neklesali na mysli v mých souzeních pro vás, jsou slávou vaší. Sv. Pavel Efes. 3., 13.

Útok.

Roku 1870 odjíždí svatý Bosco do Říma, aby projednal s papežem některé otázky přísně důvěrné, o nichž ani svým zprávám nepodal. Řím byl plný biskupů: chystalo se prohlášení dogmatu o neomylnosti. Vzrušení celého světa jako by se soustředilo ve věčném městě. Světec účastnil se mnohých důvěrných schůzek, protože s četnými biskupy měl osobní styky.

Tehdy učinil Pius IX. Donu Boscovi nabídku, zda by nechtěl zůstat v Římě trvale. Otázal se ho, zda by tím neutrpěla jeho Kongregace. »Svatý Otče, to by byla její zkáza!«

*Memorie
IX. 818*

Smrtí arcibiskupa Riccardiho di Netro uprázdnil se biskupský stolec v Turíně. Přáním světcovým bylo, aby arcibiskupem byl jmenován jeho přítel a salesiánský spolupracovník, Lorenzo Gastaldi, jehož doporučil Piovi IX. na biskupství v Saluzzu. Pius IX. vyhověl i nyní přání Dona Bosca, který prostředkoval mezi vládou a Svatou Stolicí při obsazování diecézí uprázdněných. Proto-

že vláda proti papežově návrhu ničeho nenamítala, byl Lorenzo Gastaldi r. 1871 jmenován arcibiskupem turinským.

Znal se se světcem od počátků jeho díla v Turině. Byl původně členem Kongregace Rosminiánů, ale později z ní vystoupil, »sdíleje její názory až do své smrti«.

*Memorie
VII. 417*

Jako turinský kanovník navštěvoval často oratorium, často tam kázal, a klerikům Dona Bosca přednášel po jistý čas »lekce ze svaté výmluvnosti«.

Byl to kněz učený. Don Auffray charakterisuje jeho temperament jako »impulsivní a cholerický« a jeho povahu jako »extrémně žárlivou na vlastní autoritu«.

*Le B. Don
Bosco
395*

Svatý Jan Bosco vyžádal si jeho rady, vlastně spolupráce, když psal memoriál o knížce o svatém Petru, navržené jeho odpůrci na index.

Už r. 1849 čteme chvalozpěv Lorenza Gastaldiho na dílo Dona Bosca v listu Il Conciliatore Torinese. »Pokorný kněz, jenž nemá žádného jiného bohatství kromě nesmírné lásky . . . nový žák Filipa Neriho -« Končí: »Buď zdráv, nový Filipe, buď zdráv, knězi výborný! Tvůj příklad nechť najde mnoho napodobitelů v každém městě, nechť kněží se všech stran následují tvého vzoru a otvírají mladíkům posvátné prameny!«

*Memorie
II. 580-2*

Jednou, když se ve společnosti kněží mluvilo nepříznivě o světcích, bránil ho slovy: »Znám ho dlouhý čas, navštěvuji ho často, a proto zcela přímo mohu říci, že všechno, co se o něm říká, je falešné. - Jakým právem kritisují páni člověka, který se obětoval pro dobro mládeže? Dovedou-li to sami, nechť ukáží, co se má tedy dělat!«

*Memorie
VII. 418*

Když světec potřeboval pro Řím doporučení biskupů před schválením Kongregace, poslal Gastaldi jako biskup v Saluzzu nejvřelejší doporučení.

Roku 1866 vydává L. Gastaldi v Katolické četbě knížku o turinských mučednících a přeje si, aby měli v chrámě Marie Pomocnice svůj oltář: nabídl se, že jej dá svým nákladem vymalovat. Proto považoval světec za velké dobro pro svoji práci, když Lorenzo Gastaldi byl jmenován arcibiskupem turinským: doufal,

že zlomí odpor některých kněží z turinského ordinariátu, kteří mu působili různé a četné nesnáze.

Za šest měsíců po svém nastoupení podlehl nový arcibiskup vlivu těchto lidí. Za nejnebezpečnějšího z nich jmenuje Salotti kanovníka Colomiattiho, který ještě po smrti světcově posílal do Říma všechno, co mohlo uškodit procesu o blahořečení.

Když byla Kongregace Salesiánů definitivně schválena (1869), dostala privilegium dimisorií na 10 let. Řehole nebyla ještě schválena, aby mohla být měněna a přizpůsobována duchu Společnosti, pokud nedojde k její aprobaci definitivní. O tu nyní usiloval světec - zároveň i o povolení dimisorií na dobu další - jakož i o povolení jiných privilegií, nutných pro vnitřní vývoj Kongregace. Donu Boscovi šlo především o dimisorie »pro různost diecézí, v nichž byli Salesiáni«, dále o ordinace kněží zvané extra tempus, t. j., aby mohli být ordinováni mimo obvyklý čas, je-li toho potřeba: tak byl by ochráněn před těmi ordináři, kteří by jeho klerikům ordinace odpírali, nebo protahovali. Mělo to zvláště velký význam pro misie, ale při nedostatku kněží i pro Itálii. Chtěl, »aby Kongregace mohla zachovat svoji vlastní autonomii a sledovat svůj cíl.«

Memorie
XI. 174-181

Jeho požadavky vyplynuly z poznání, že při stávajících poměrech musí být ozbrojen na všech stranách, a k tomu potřeboval především privilegia, která zabezpečovala Kongregaci klidný vývoj. O ně se rozvinul nyní dlouhý boj, který začal v Turíně, přenesl se do Říma a stál světce velké hořkosti po dlouhých deset let.

Ordinariát turinský, který mu mohl být - a měl být vděčen - za největší služby, prokázané diecési, zaujal stanovisko Kongregaci nepřátelské. Byl to vliv některých kněží, žárlivých na svoji úřední autoritu, nepochopení jeho díla i osobnosti, i nezdůvodněné obavy, že Kongregace Salesiánů ty úkoly, které si vzala, splnit nemůže.

Don Rua poznamenává, jak klidně světec mluvil o těchto těžkostech, které byly jistě největší ze všech. Braly mu čas a v době pro Kongregaci nejtěžší, kdy potřebovala klidu ke svému vyvrá-

ní, vrhaly ji v ustavičnou válku s neviditelným nepřítelem. Mluvil o nich »s málokterými a jako o zkoušce, již na něho dopouští Bůh.«

*Memorie
XI. 108*

Vskutku právě neviditelnost nepřítele byla pro světce nejbolestnější. Nebyla to přímá válka. Šli na něho legální cestou, vyhledávající kdekterou záminku, a musel se všemi těmi - jak říkal »kozími chlupy« počítat jako s velevýznamnými fakty, které byly měřeny a váženy do nejsuttilnějších podrobností. To bylo na celé věci nejprotivnější a nejnepříjemnější, protože vyžadovalo trpělivosti Jobovy.

3. dubna 1874 podařilo se Donu Boscovi, po dlouhých jednáních v Římě, dostat definitivní schválení Řehole. Víme, že Kongregace Salesiánů byla již 1. března 1869 definitivně schválena. Měl tedy pevnou půdu již pod nohama, a jednalo se nyní jen o to, aby vymohl různá privilegia, která mají i kongregace jiné, a které byly nutny pro rozvoj a autonomii Kongregace.

Tomu hleděl právě zabránit turinský ordinariát.

Ačkoliv dekret papežský má datum z 3. dubna 1874 pro schválení Řehole - a do Turina byl poslán úředně jeho opis - posílá ordinariát turinský v říjnu téhož roku dotaz o několika bodech, jako by bral v pochybnost toto schválení.

1. »Schválila Svatá Stolica definitivně Řeholi Kongregace, založené Donem Boscem?

2. Je tato Kongregace jako jiné řády náboženské? Tudíž bezprostředně podřízena Svaté Stolicí a vyňata z pravomoci biskupů?

3. Je odňata biskupovi moc navštěvovat kostely a domy této Kongregace?

4. Může její ředitel přijímat do Kongregace kleriky, oblékat je (do řádového roucha), přijímat od nich sliby, přijímat z diecése kleriky za dozorce a učitele, bez předcházejícího souhlasu, také s nesouhlasem biskupa diecése?

5. Může ředitel přijímat do Kongregace kleriky, jež biskup vyloučil pro neschopnost k svaté službě, a to bez souhlasu a proti vůli biskupa?«

*Memorie
XI. 89-90*

Na tento dotaz přišla odpověď z Říma až v lednu 1875 - skoro

za čtvrt roku. »Dekretem z 3. dubna 1874 byly definitivně schváleny Konstituce Ústavu salesiánského. - Slovy: *Salva ordinariarum iurisdictione ad praescriptum Sacrorum Canonum et Apostolicarum Constitutionum* (v souhlase s pravomocí místního ordináře podle předepsaných svatých kanonů a apoštolských konstitucí) jsou tyto ústavy vyňaty, tudíž nepodřízeny pravomoci ordinariátu ve všem tom, co je obsaženo v Konstitucích, Svatou Stolicí schválených.« Dekret připomíná, co Benedikt XIV. určil v bulle *Ex quo dilectus*: »Aby nebylo bráněno povoláním k stavu dokonalejšímu - vztahuje se na kleriky, vstupující do této Kongregace, že ordinář nikdy nesmí odepřít listy propustné (dimisorie) těm, kteří chtějí do řádu vstoupit nebo jednoduché sli-

Memorie
XI. 91

by skládat.« Protože turinský ordinariát činil Salesiánům ustavičné potíže - na příklad odmítal dovolení kněžím, kázat v diecési - bez udání důvodů, nechtěl připouštět kleriky k ordinacím, činil potíže s dimisoriemi těm, kteří chtěli do Kongregace vstoupit - požádal Pius IX. arcibiskupa z Vercelli, aby mezi ordinariátem a Donem Boscem prostředkoval. Byl to monsignor Fissore a přijel v únoru 1875 do Turina. Vyslechl nejprve světce a pak šel k arcibiskupovi.

Ordinariát tvrdil, že nedostal nikdy zprávu o definitivním potvrzení Kongregace, ani o desítileté pravomoci ředitele dávat dimisorie. Ale i Svatá Kongregace římská i Don Bosco dekrety předložili.

V roce 1875 přiložil světec ruku k novému dílu: pro pozdní kněžská povolání. Prohlížel registra o chovancích roků minulých a zjistil, že z těch, kteří přišli studovat na kněžství, sotva dva z deseti stali se kněžími. Z těch však, kteří přišli jako dospělejší, stalo se osm z deseti kněžími. »Řekl jsem si tedy: Těmi jsem si nejjistější. - Je třeba, abych se zvláště těmi mnoho obíral, a našel pro ně zvláštní způsob vzdělání.«

Memorie
XI. 33

Mluvil o tom v Římě s Piem IX., který byl myšlenkou nadšen. Tehdy měl světec sen o fíkách, hruškách a broskvích neobyčejně velkých, jež sbíral do košů. Slyšel hlas, aby spěchal, než přijde

krupobití. »Fíky jsou pro biskupy, hrušky pro tebe, broskve pro Ameriku.«

Krupobití byl odpor některých kněží, zvláště, jak praví Ceria, dvou z ordinariátu, kteří psali do Říma, chtějíce zabránit schválení tohoto díla.

Na radu Pia IX. světec připravil »regolamento« - zřízení, směrnice pro nové dílo - a vyžádal si dobrozdání biskupů subalpinských. Regolamento vytiskl jako soukromý tisk a mimo diecési, aby je nemusel předkládat v Turině k prohlédnutí.

Vyžádal si pro nové dílo papežské požehnání a máje doporučení 12 biskupů, žádal od diecésního revisora povolení k publikaci. Arcibiskup poslal oběžník všem biskupům turinské provincie, aby podepsali protest proti zřízení pozdních kněžských povolání, jež světec nazval dílem Marie Pomocnice (Synové Marie Pomocnice). V protestě uváděl, že tím budou poškozeny malé semináře a také klerus každé diecése. Věřící, podporující toto dílo, odejmou svou podporu a přízeň seminářům diecésním, a nejlepší mladíci ze všech diecésí stanou se členy salesiánské Kongregace.

»Co se týče mé diecése, prohlašuji, že by tímto projektem podstatně byl ohrožen malý seminář v Giavenu, jež s velkými obětmi hodláni otevřít. Všemi prostředky, jež mám v ruce, míním zabránit tomuto druhu kosmopolitického ústavu, jež hodlá Don Bosco v Turině otevřít.« Upozorňuje, že v Turině je již několik ústavů pro výchovu kněžského dorostu: tak kolej apoštolských škol, řízená kanovníkem Ortaldou, jež má okolo 100 žáků, kolej v ústavu Cottolengově, kde je zdarma udržováno přes 60 žáků, kteří dostávají »takovou výchovu náboženskou, morální a literární, že budí obdiv všech, kteří ji znají. - Proto projekt Don Boscův v Piemontě byl by zčásti zbytečný, zčásti škodlivý.«

*Memorie
XI. 41*

Když světec viděl, jak se hromadí překážky, uznal za vhodné začít s tím v diecési janovské, v San Pier d'Areně. Hájil proti odpůrcům zásadu, že dílo to není diecésním, ale obecným a že jím naprosto žádný seminář neutrpí, protože je určeno těm, kteří z nejrůznějších důvodů nemohli pravidelné kněžské studium vykonat. Viděl vždy celek, věci podstatné jako hlavní - a podřízené

jako vedlejší: a hýbaly jím i jiné důvody - jež jeho vrstevníci nikterak nechápali.

»Museli jsme přeložit ven dílo Marie Pomocnice. Zdá se, že v prvním roku různé překážky a věci nedovolí nám postupovat tak, jak bychom si žádali. - Ale uvidíš« (praví Donu Barberis), »že dílo se dobře zdaří a časem zůstane jediným útočištěm biskupů a misií. - Nyní se krásně říká: časy jsou zlé, ale doufejme, že v krátkosti se změní, přijdou časy lepší a proto bude větší počet povolání! Po těchto lepších časech můžeme toužit, ale doufat v ně, to ne. Je-li pravda, že následky jsou úměrny příčinám, a že po příčinách musejí přijít důsledky, pak věci, jež nyní vidíme, jsou tak mocných kořenů, tak neblahých, že důsledky budou velmi hořké a velmi dlouhé, aniž může lidský um je odhadnout. Před 30-40 roky byly mnohé státy katolickými, jeden mohl doufat v záchranu od druhého, dnes nic, nic. Nicméně, dodejme si odvahy. Žeň je velká a svůj kamínek ke vznešené budově vítězství přineseme také. Důvěřuji neomezeně v Božskou Prozřetelnost, ale také ona chce být podporována nesmírným naším úsilím.«

Memorie
XI. 52, 55

Oficiální zárodek ústavu pro pozdní kněžská povolání byl v San Pier d'Areně, ale většina účastníků byla vyučována v gymnasiu oratoria. Hlásili se i vojáci, Ceria zaznamenává i jednoho »brigadiera«. Roku 1876 vybral z nich světec zvláštní třídu s odlišným, urychleným programem, jež byla nazvána školou ohně (scuola di fuoco) »pro ohnivost a rychlost, s níž se tam studovalo«. Byl ve všem velkolepý . . .

Ceria poznamenává: »Ani v oratoriu nesmýšleli všichni jako Don Bosco o Synech Mariiných (tak nazváno dílo pro pozdní kněžská povolání). Bylo málo důvěry v dobrý úspěch těch, jichž mozek pro nezvyklost nebyl ke studiu vláčný. Také se nedoufalo mnoho v bývalé dělníky a rolníky. - Novinky vzbuzují nedůvěru. Don Bosco nemohl otevřít svou mysl všem, ani naráz.«

Memorie
XI. 59

Roku 1876 v audienci u papeže vyprosil si pro ně světec zvláštní požehnání, o němž píše v listě z Říma: »Sv. Otec ptal se na jejich počet, studium a naděje, jež se v ně mohou vkládat, na je-

jich zdraví. - Řekl: Děkuji znovu Bohu, že umožnil počátek tohoto díla. Řekněte těm dobrým mladíkům, že je velmi miluji v Bohu a že s nimi počítám, aby se získaly duše pro Boha. - Jak jim velmi žehnám!« Pro mecenáše tohoto díla povolil papež zvláštní odpustky. Také z Říma přišlo světcí obsažné breve, jež »by bylo mělo pohřbít navždy jakoukoli oposici.«

*Memorie
XI. 62*

Z této školy Synů Marie vyšli především misionáři, jejichž zdatnost pochvaluje P. Grisar S. J. v díle *Die katholischen Missionen*: »zvyklí námahám, a schopní většinou přinést těžké oběti pro svoje povolání.«

*Memorie
XI. 70*

Ani po papežském breve nedovolil turinský ordinariát, aby katolický list *Unità cattolica* (redaktor Margotti) uveřejňoval zprávy o tomto důležitém díle a upozorňoval na ně mecenáše.

Právě tak dělal překážky při zřízení organizace Salesiánských spolupracovníků.

Světec byl takto donucen přeskočit překážku a spojit se přímo s Římem. »Aby mohl konat dobro, nemohl ztrácet čas otázkami o kozím chlupu.« (*De lana caprina.*)

*Memorie
XI. 83*

Když mluvil světec s Donem Barberis o duchu, jenž má formovat Kongregaci (31. máje 1875), řekl, že jejími třemi charakteristickými značkami musí být: »velká činnost« (*grande attività*) - »nikdy neútočit na protivníky přímo« (*non mai urtare di fronte gli avversari*) - »a nemůže-li se pracovat na jednom místě, zvolit druhé« (*se non si può lavorare qua, andare là*). Pak řekl: »Nikdy se nezastavujeme. Jedna věc nutí druhou. Zdálo by se nutným, raději se soustředit na jedno a nerozšiřovat se za mnohým, a přece vidím, že v okamžiku, kdy bychom se zastavili, Kongregace počala by hynouti.

Ani den zastávky! Ještě není skončena jedna velká věc a druhá již nutká!«

*Memorie
XI. 83*

Geniální zakladatel Kongregace neohlížel se na pouta a závory, které ji chtěly vázati. Proto - a jen proto - byla schopna takového rozpětí, takové živé nosnosti v době, která šla tak nepřátelsky na kořeny všech církevních zřízení. Musel zápasit i s těmi, jejichž práva hájil a o jejichž lepší budoucnost se staral . . .

- Memorie*
XI. 84 »A proto, kupředu! kupředu! Konsolidace Zbožné Společnosti nastane . . . a vidím, že se dělá . . . současně - ale bez zastávek.«
V Římě se dobře vědělo, že Don Bosco měl při jmenování turinského arcibiskupa hlavní podíl, jako prostředník mezi státem a Sv. Stolicí při obsazování uprázdněných biskupství. Říkalo se, že »nyní si to dobře zaplatí.« K tomu poznamenává Don Ceria: »Vskutku usiloval o to vřele, doufaje v mocnou oporu pro svá díla z přátelství tak starého. A se vší pokorou vyznával, že taková důvěra v člověka nelíbila se Bohu.«
- Memorie*
XI. 113 Pius IX. - aby ho zaštitil proti nejbolestnějším šípům - povolil mu v audienci 19. února 1875 dimisorie »pro jakéhokoliv biskupa.« Měl si vybrat pro Kongregaci privilegia, povolená už kongregacím jiným. Když světec žádal papeže, aby směl některého kardinála požádat o protektorát nad Kongregací, řekl Pius IX.: »Pokud budu žít, budu vždy protektorem vaším a vaší Kongregace.«
- Memorie*
XI. 114 Při audienci prosil papeže o vzkaz pro Salesiány: »Ano, mám pro ně slovo, památku, která může všem prospět a již třeba dobře vtisknout v srdce vašich spolubratří a synů: aby slíbili věrnost a oddanost Kristu a jeho náměstkovi na této zemi.« Don Bosco po svém návratu požádal všechny ředitele svých domů, aby toho použili ve svých řečech a kázáních a zdůraznili, že nemůžeme být oddáni Ježíši Kristu, nejsme-li současně oddáni jeho náměstkovi.
- Memorie*
XI. 116 Tehdy dostal také breve s plnomocnými odpustky těm, kteří jednou za rok - kdykoli - navštíví chrám Marie Pomocnice. Tím pouze do tohoto kostela dostaly slavnostní ráz. Dalších duchovních výhod byla celá řada. »Tyto koncese dnes nezdají se významnými, ale tehdy měly cenu nemalou, protože v Kongregaci budily cit vlastní osobnosti morální a ducha jednoty.«
- Memorie*
XI. 119 Žádost světcova za povolení privilegií, jiným kongregacím uznávaných, byla však vždy zamítána. Roku 1876 povolil mu Pius IX., vida jeho nesnáze, jednotlivé a dočasné výhody (*favori isolati e temporanei*) - velmi důležité: 1. pravomoc farářů pro ředitele všech jeho domů, 2. extra tempus pro salesiánské kleriky, a 3. pro postulanty noviciátu dispens od propustných listů jejich biskupů.
- Memorie*
XV. 424

První dvě privilegia měla trvat tři roky v Itálii a pět mimo ni, třetí byla »bez časového ohraničení«. Když vypršelo trojročí prvních dvou privilegií, žádáno dlouho a marně o prolongování, až r. 1882 brevem z 21. března obnoveno privilegium první - pro druhé získáno povolení až r. 1884 - o třetím bude řeč dále.

K 83. narozeninám papežovým (13. května 1876) poslal světec do Říma Dona Lemoyne a Dona Bonettiho s přáním. Je zajímavé, jaké pokyny dal jim pro návštěvy v Římě. V seznamu návštěv, jež měli vykonat - u Sv. Otce, kardinála Antonelliho, kardinála Berardiho, kardinála Vitelleschiho atd. - nalézáme pokyny, jak s nimi mluvit, o čem, se stručnými charakteristikami jejich postavení i osobností, jež prozrazují neobyčejnou světcovu znalost lidí a poměrů. Tak charakterisuje jistého monsignora: »Velmi přátelský, mluví velmi mnoho.« - Jiného: »Velmi zbožný, nejskrupulosnější. Mluví-li, vyslechnout ho pozorně, ukáže-li netrpělivost, odporoučet se uctivě.«

Profesor Menghini, sekretář, »sommista« (dělá prvopisy listů, breví) pozval oba Salesiány na oběd. Světec to předvídal a upozorňuje je, aby mu přinesli »gattó« (gateau). V listě profesorevě světci najdeme poděkování za »výtečný anglický dort«, který se náhle zjevil po ovoci na stole »a byl vašim vzdáleným předvídáním a nejvítanější vzpomínkou na vás.«

*Memorie
XI. 137*

O audienci u Sv. Otce zapsal Don Lemoyne: »Pius IX., oblečen bíle, vzhledu majestátního a vlídného, byl pravým obrazem dobroty Ježíšovy. U audience bylo více lidí, ale monsignor Ricci upozornil Sv. Otce: Dva kněží Dona Bosca. Papež pohlédl na nás tak, že nedá se to popsati a šel přímo k nám. Pozdvihl oči k nebi a nadzvedaje hlavu, jak mohl, jako v inspiraci, rozpřáhl rámě a jasným hlasem řekl uprostřed ticha, takže každý slyšel: Zázračná rodina. Vyrůstá? Vyrůstá? Kolik je vás?«

Odpověděli: »Je nás již 400 a 8000 našich chlapců.«

»Pak náměstek Kristův přitiskl svoje ruce nad naše hlavy a potom nám je dal políbit. Všichni přítomní pozorovali, že se dívá stále upřeně vzhůru. Pak přešel, aniž by se zdržel u koho jiného a jeho hlasu nebylo již více slyšeti.«

*Memorie
XI. 139*

Velkou oporou pro záležitosti světcovy byl v Římě profesor Menghini a monsignor Fratejacci.

Mezi protivníky Dona Bosca byli kardinálové Bizzarri a Vitelleschi. Zvláště kardinál Vitelleschi podléhal vlivu Turina. Byl proti tomu, aby privilegia světcem žádaná se potvrdila, a protože jeho vliv byl význačný, římská oposice proti Donu Boscovi byla nebezpečná. Světec s počátku ani netušil, že jeho věci mají se tu tak špatně. Profesor Menghini psal Donu Boscovi, aby »jako obezřetný a zkušený generál zkusil všechny způsoby. - Jsem také přesvědčen, že třeba dojít k stavu pevnému, stálému, abychom nevyžebravali jako nuzáci prozatímní milosti. Ujišťuji však,

Memorie
XI. 195-6 že oposice tu je.«

Přece však ani profesor Menghini netušil, že věci Kongregace Salesiánů jsou v tak špatném stavu, neboť když došla odpověď od Kongregace biskupů a kněží řádových, »nevěřil vlastním očím«. Všechny žádosti Dona Bosca byly zamítnuty. O dimisoriích stanoveno, že dosud neuplynulo deset let, na něž byly povoleny a povolení další prozatím nedáno. Co se týče dalších privilegií, měl požádat Sv. Otce, aby domy Zbožné Společnosti, žije-li v nich více než 6 členů, byly vyňaty z jurisdikce ordinariátu pokud se týče vnitřní disciplíny a administrace, nikoli však pokud se týče pravomoci nad kostely a věcí, svaté služby se týkajících.

Memorie
XI. 199

»Don Bosco strpěl hořké zklamání s podivuhodnou resignací a klidem duše. Leč resignovat neznamenal u něho pokládat se za přemoženého (non vuol dire darsi per vinto). Na toto rozhodnutí měla vliv oposice turinská, již si Řím v této nepokojné době nechtěl znepřátelit. - Bylo třeba právě nyní nejtěsnějšího spojení celého episkopátu s hlavou Církve.«

Memorie
XI. 200

Kardinál Vitelleschi, který rozhodl toto zamítnutí, byl stížen náhle tyfovou horečkou. Po několika dnech nemoci zemřel. Když r. 1876 navštívil Don Bosco v Římě jeho rodinu, všichni byli sklíčení nad jeho smrtí, »náhlou a tajemnou«.

17. listopadu 1874 k všeobecnému podivení všeho kleru ruší arcibiskup Gastaldi všechna privilegia, jichž se dostalo Salesiánům v diecési turinské od jeho předchůdců. »Čin, jenž má sobě málo

podobných v dějinách,« poznamenal Don Rua. Bylo to otevřené vypovězení války Salesiánům. *Memorie XI. 303*

V posledních dnech r. 1875 došel světce od turinského ordinariátu list, jímž se prohlašuje: Kongregace nemůže přijímat nikoho, pokud nebyly od hlásících se presentovány listy propustné. Bez dovolení biskupa nesmí nikdo nosit šat klerika v ústavu nebo mimo ústav. Upozorňuje se, že byli do ústavu přijati klerici propuštění z arcibiskup. semináře, což je »ranou pro srdce arcibiskupovo v jeho části nejcitlivější.« Žádá se, aby se Kongregace držela v mezích, určených jí právy kanonickými. Konečně se vytýká, že v chování k arcibiskupu postrádá se povinná úcta. *Memorie XI. 301-2*

Don Rua, který psal na tento list za světce odpověď, oznamuje, že chlapci nechodí v klerikách, v domě, ani mimo dům. Upozorňuje, že Kongregace má právo dimisorií. (Desetiletí ještě neuplynulo.) »Vaše Excellence zná lépe než já, že ordinář diecésní nemůže zabránit, aby jeho kněží anebo klerici se zapisovali do Kongregace. - Co se týče úcty, povinné arcibiskupovi, prosí, aby případy byly přesně označeny, abychom, poznajíce je, mohli učinit nápravu.« Pak vypočítává věci, které »neobyčejně udivily a pokorily ubohé Salesiány«: dekret ze 17. listopadu 1874, jímž arcibiskup zrušil všechny výhody, jichž se od něho i jeho předchůdců dostalo Kongregaci za 35 let. Bolestně se dotklo kněží Kongregace, že arcibiskup odmítl účast na výroční slavnosti posvěcení kostela i na biřmování, a nedovolil, aby ho kterýkoli biskup zastupoval. Dále, že nedovolil dvěma kněžím (Salesiánům) kázat a že odňal nadřazenému jako zpovědníkovi moc absolvace od mimořádných případů, jež mu byla před tím dána.

Memorie XI. 302-304

Kněží oratoria a Don Bosco nedostali roku 1875 listiny, jimiž se rok od roku udílela zpovědní pravomoc. Když je neměli ještě v červnu v rukou, urgoval je Don Cagliero osobně na arcibiskupství, ale byl odkázán, že budou poslány později. Koncem října donesl sluha z kurie balíček: zpovědní povolení pro kněze z oratoria na jeden rok, pro Dona Bosca na šest měsíců... Protože těchto šest měsíců již uplynulo, byl tím Don Bosco od zpovědi suspendován!

Bylo to právě před odjezdem Dona Cagliera do Ameriky. Nechtěl světcí nic říci, poradil se s Donem Ruou a ten poslal ke generálnímu vikáři Zappatovi Dona Cibraria, co se má dělat. Vikář vzkázal, aby Don Bosco zpovídal jen klidně dál, že sám mu dává k tomu moc. Don Rua, dbalý předpisů, namáhal se však získat »zpovědní patent« s podpisem arcibiskupovým. Marně! Proto se odhodlal konečně vše Donu Boscovi sdělit. Právě na Štědrý den, kdy zástupy chlapců čekaly na Dona Bosca jako na zpovědníka - mu sdělil, že je od zpovědi suspendován. Nadřízený Kongregace definitivně schválené suspendován bez udání důvodů!

Když o tom podával Don Bosco zprávu do Říma, vzbudilo to úžas.

Zatím autor tohoto opatření, arcibiskupův tajemník, kanovník Chiuso, napsal Donu Boscovi list, že z pověření arcibiskupova může dále zpovídat, a že by jeho pravomoc nebyla bývala přerušena, »kdyby se ve vhodný čas bylo udělalo to, co je v podobných případech zvyklostí.«

»Co máme dělat?« řekl Don Bosco. »Zavléci ho na nové falešné kroky Řím nechce, nechci já, nechce nikdo. Je lépe, strpíme-li něco my, skloníme hlavu a budeme mlčet.«

*Memorie
XI. 489*

Tehdy vyprávěl Don Bosco Donu Bertovi sen, který měl v té době. (7. dubna 1876.) »Zdálo se mi, že jsem na úpatí schodů, na místě velmi těsném, a přede mnou hyena, která mne nechtěla pustit ani o krok dopředu. Nevěda, jak se osvobodit, volal jsem na pomoc Antonína, svého bratra, mrtvého před mnoha lety. Konečně pustila se proti mně s rozévřenou tlamou a já, nevida jiného východiska, vstrčil jí ruku do chřtánu. Byl jsem zděšen nebezpečím a nikdo mi nepřicházel na pomoc. Tu vidím sestupovat s vrchu pastýře a ten mi řekl: Pomoc přijde shůry. Ale aby se ti jí dostalo, třeba sestoupit velmi nízko. Čím níže se stojí, tím více pomoci přichází shůry. Takové zvíře neuškodí než tomu, kdo si ho všímá.«

*Memorie
XII. 177-8*

Světcova cesta do Říma v dubnu r. 1876 týkala se opět privilegií, na nichž mu záleželo, aby vývoj Kongregace nebyl rušen osobními vlivy jednotlivých diecézí. Tak měli jeho kněží, kteří pochá-

zeli z diecése biskupa z Ivrey - potíže s celebrováním, navštívili-li své rodiče nebo příbuzné. Nesměli tam celebrovat. Donu Chiapalovi, který těžce onemocněl r. 1876 a odešel domů na zotavenou, zakázal biskup sloužit mši svatou. Svatý Jan Bosco vymáhal mu zrušení zákazu, protože k němu nebylo důvodů.

*Memorie
XII. 337*

Římská cesta byla spojena s návštěvou slavnostního shromáždění akademie arkadské (Accademia dell'Arcadia), k níž náležela přední římská honorace. Světec byl pozván jako slavnostní řečník. Čekalo se na něho se zvědavostí, protože nenáležel ke kruhům literárním. Byly právě Velikonoce a zvolil téma Sedm slov Ježíšových na kříži. Ceria charakterizuje tuto řeč jako »výbuch papalismu Dona Bosca«: mluvil o spojení pravých věřících s Petrem a jeho nástupci, »o velkém, odvážném náměstku Ježíše Krista, neporovnatelném Piu IX.«

*Memorie
XII. 170*

Je příznačné pro změněného ducha doby, že společnost byla zklamána: téma se jim jevilo »příliš církevním«.

»Není to nic pro nás, ale pro kněze.«

*Memorie
XII. 173*

Turinské nepřátelství pracovalo v Římě mocně. Sekretář světcův Don Durando píše: »Strašná válka proti naší Společnosti pokračuje. Ale s pomocí Boha a s přízní Pia IX. vše se přemůže! - Zde v Římě nepřátelství Turina - jsou známa, možno říci, u všech kongregací, které upozorňují - Dona Bosca být na stráži a bránit se!«

*Memorie
XII. 184*

Z Turina přišla proti světci obžaloba, že takoruka zfalšoval autentický text Řehole.

Světci velmi pomáhalo, že ve svých spisech, posílaných do Říma o tomto sporu, užíval »nejvyšší rezervy« (altissimo riserbo).

Nové domy.

Prvním domem salesiánským mimo Turin byla kolej v Mirabelu (1863) u Turina. Druhou bylo Lanzo, kde začalo vyjednávání o otevření ústavu r. 1863.

Starý klášter Kapucínů, zrušený počátkem 19. století vládou

francouzskou - stal se pak majetkem obce. Nad Lanzem, v nadmořské výši 900 metrů byl už v 16. století zřízen kostel, věnovaný sv. Ignáci z Loyoly - Sant' Ignazio. Byl odňat Jesuitům r. 1773, kdy Tovaryšstvo Ježíšovo v Piemontě rozpuštěno.

Don Guala, zakladatel Kněžského konviktu v Turině, jej koupil s přilehlými budovami, zrestauroval a určil pro duchovní cvičení, jež tu konána pro kněze i laiky. Po Donu Gualovi řídil S. Ignazio bl. Cafasso a tehdy začal sem svatý Bosco docházet každoročně jako kazatel a zpovědník. Každoročně se tu světec zotavoval ze svých námah fysických i duševních a zde se také seznámil s nejvýznačnějšími kněžími a laiky, kteří se stali pomocníky jeho díla. Proto bylo Lanzò v životě světcově místem význačným.

Roku 1869 zřízen salesiánský ústav v Cherascu - přenesený roku 1872 do Varazze. Roku 1872 otevřen ústav v San Pier d'Arena.

»Nemaje dosti lidí, posílal jich jen tolik, kolik bylo třeba pro začátek. - Pak pomalu, pomalu doplňoval je lidmi, jichž bylo třeba. Zatím pionýři museli hezky zápolit, doufajíce vždy v pomocníky, kteří nepřicházeli. Tak se učili na vlastní útraty a stávali se lidmi.«

Memorie XII. 128

Když vyprávěl světec o návštěvě v dalším novém ústavu Vallecrosii (Bordighera), kde se otevřel (1875) ústav mezi samými protestanty, řekl: »Ne déle než před měsícem odejel z oratoria Don Cibrario, klerik Cerruti a koadjutor Martin do Bordighery, kraje plného protestantů. Jen tři lidé: co zmohou? Za 14 dní po otevření škol jsem se tam odebral. Přes sto dívek navštěvovalo již školy našich řeholnic (Dcer Marié Pomocnice) a téměř tolik hochů školu klerika Cerrutiho.«

Memorie XII. 131

V Bordighere nebylo kostela ani školy. Je to planina u Ventimiglie, s mnohými vilami a paláci, letovisko boháčů. Tamější biskup žádal světce, aby se ujal těchto míst, zaplavených protestanty. Když světec posílal své lidi do Bordighery, ptal se jednoho z nich, šel-li by tam rád? »Rád, nerad, co to pro mne znamená? Pošlou-li mne tam, půjdu rád. Nepošlou-li mne, zůstanu rád zde.« Tam se stalo oratorium sváteční zkázkou protestantů, »protože vábilo malé i velké«. Valdenští vydali proti světci leták, kde

Memorie XI. 420

zesměšňovali školu Dona Bosca: »Necht' si čtenáři představí cha-
trč několik centimetrů pod úrovní ulice, bez vzduchu a dostateč-
ného světla, vlhkou a bude mít obraz místnosti, jež slouží za ško-
lu Dona Bosca ve Vallecrosii.« Ceria poznamenává, že valdenský
leták udělal dobrou službu Salesiánům, protože pohnul dobrodin-
ce k větším obětem. Zakrátko škola a kostel valdenských byly
prázdný. *Memorie XI. 421*

Rok 1875 byl rokem, »v němž Bůh dal Dona Bosca Francii«. Bi-
skup z Nizzy Maritima požádal světce o pomoc. Salesiánům do
Francie pomáhal advokát Michel, »člověk velkého intelektu a
křesťan starého rázu, opravdový přítel Dona Bosca a jeden z
prvních a nejvýznačnějších spolupracovníků francouzských«. Po-
znal dílo světce, když studoval na universitě v Turině. »Žádný
dům nebyl otevřen skromněji. 9. listopadu přišli do francouzské
Nizzy (Marittima) dva kněží, jeden klerik a jeden koadjutor.
Když si při jedné návštěvě chtěli s hosty usednout, nebylo nač. -
Kdosi měl něco přinést, vzal s sebou světlo a všichni zůstali po-
tmě. Bylo to jediné světlo v domě. Tato chudoba se Donu Ruovi
tak líbila, že řekl: »Takové domy dostávají rozsáhlého požehná-
ní Božího.« *Memorie XI. 422*

Muselo se tu postupovat velmi opatrně. Někteří Italové propa-
govali spojení Nizzy s Itálií a národnostní otázka byla tam dráž-
divá. Proto byl jmenován ředitelem Don Ronchail, francouzské-
ho jména, narozený v Itálii blízko hranic, který uměl dobře fran-
couzsky.

Také dva ze spolubratří mluvili dobře francouzsky a světec po-
slal sem i skupinu hochů z Alžíru, poslanou mu do oratoria mon-
signorem Lavigeriem.

Z tohoto stromu stal se mocný peň, jenž rozšířil svou korunu po
celé Francii.

Ceria otiskuje a cituje listy světce, jimiž odpovídá na dotazy
Dona Ronchaila a podotýká: »Jako ve všech listech, i zde vidí-
me otevřenost srdce. Ideálem světcovým byl vždy život rodin-
ný. A nyní v rodině synové mluvili s otcem se srdcem otevřeným,
a otec to nepolianěl, ale těšil se z jejich důvěrnosti. Jeho synové

Memorie
XI. 428

měli k němu takovou důvěru, že jednali s ním nejsvobodněji o čemkoli a bez nejmenší tísně.«

Dluhy dělaly světci značné starosti. Ale řekl o nich na konferenci Salesiánům (1876): »Všade se staví, všade nesmírné výdaje. Jak jít dopředu bez rezerv? Odkud vzít peníze? Jsme v nebezpečí úpadku. Ach! musel bych odpovědět, že kdybych se měl dívat na věci pouze lidsky, musel bych si vzít na hlavu bílý šátek, přestrojit se a jít se pochovat do samot Thebaidy, a nenechat se více spatřit ve společnosti, protože nevidím způsob, jak uspořádat naše věci prostředky lidskými. Ale jsme zvyklí, zdvíhat oči vzhůru a důvěřovat v Prozřetelnost a ta nás neopouští. -

V minulosti byli jsme Prozřetelností chráněni a doufáme, že jí budeme chráněni i v budoucnosti. Již mnohokrát jsme se nacházeli v podobných okolnostech, jako dnes, takže můžeme říci, že jsou naším stálým stavem (*condizione permanente*). - Kdy mohla by nám chybět Boží Prozřetelnost? V jednom případě: kdybychom se jí stali nehodni, kdyby se mrhalo penězi, kdyby se oslabil duch chudoby. - Ale pokud budu vidět to, co vidím nyní, že se činí oběti se všech stran, že je úsilí šetřit každým způsobem, že se dělá velká a neosobní práce, buďte ujištěni, že Prozřetelnost nám nebude chybět. Nebojte se! - Pán praví: pomoz si a já ti pomohu. Třeba vyvinout všechno možné úsilí, neočekávat lenivě pomoc Boží Prozřetelnosti. Pohne se, když spatří naše velkomyslné úsilí, naši lásku k Bohu.«

Memorie
XII. 78-79

Ceria píše: »Musel se starat o celé vydržování velkého díla. Stálých příjmů nebylo. Pense chlapců průměrně činila asi dvacet centesimů na den, protože tam byli mnozí zdarma. O čtvrtinu chovanců musel se starat úplně: šaty atd. Z kleriků téměř nikdo neplatil. - Z dílen jen typografie a truhlárna byly aktivní, ale to nestačilo krýt pasivnost druhých. Knihkupectví trochu vynášelo, ale světec chltěl, aby snižovalo co nejvíce ceny. Vedlejší domy dávaly světci své úspory, ale ty byly malé, protože i jejich příjmy byly malé.«

Memorie
XI. 208

Mluví o třech kritických termínech: sobotě, kdy bylo třeba na výplatu cizím dělníkům v dílnách, pak čtrnáctidenní výplaty by-

li-li v domě pomocní řemeslníci (zedníci a pod.) a konec pololetí. Světec chodil sám po dobrodincích, klepaje s dveří na dveře, pokud neselinal potřebné. Pro takové věci nikdy nežádal druhé o »nošení břemene«. »Zkušenost dlouhých let ho naučila trpělivosti a byl si jist, že v příhodném okamžiku pomoc Prozřetelnosti nebude chyběti.«

*Memorie
XI. 209*

Měl vždy mnoho věřitelů, ale zaplatil vždy všechno a jeho slovo platilo v Turině jako nejlepší směnka. »Za 35 let, co jsem žil s ním, nepamatuji se, že bychl ho byl viděl jedenkrát zstrašeného, sklíčeného nebo ztrácejícího odvalu pro dluhy, jimiž byl zatížen.« (Cagliero.)

*Memorie
VI. 171*

Když byl v nejtěžších potížích, prosil hochy, aby se modlili na jeho úmysl. Častokrát vstal od stolu a šel do kostela, aby byl při takové jejich modlitbě. Don Cagliero vypravuje, jak r. 1859, ve velké finanční tísní, prosil chlapce: »Dnes je mi třeba zvláštní milosti. Jdu do města a zatím ať se někteří střídají v modlitbě.« To se stalo.

V městě setkal se s neznámým člověkem, který se ho ptal, potřebuje-li peněz.

»Nejenže potřebuji, ale co nejnutněji!«

»Tak vezměte!« Podal mu obálku, v níž bylo tisíc lir. Nechtěl sdělit svého jména.

*Memorie
VI. 175*

Jednou (1859) požádal několik kleriků, aby se modlili s některými chlapci, »nejlepšími ve zbožnosti a vroucnosti«, do tří hodin odpoledne před Nejsvětější Svátostí. Pak že jim řekne, proč. Měl zaplatit do tří hodin dluh 10.000 lir a neměl peněz. Nedaleko kostela Consolaty oslovil ho sluha, kterého pán poslal, aby vyhledal světce. Podal mu obálku a nějaké papíry a odešel. Bylo tam 10.000 lir a ještě nějaké dlužní úpisy.

*Memorie
VI. 177*

Jindy, když vycházel z oratoria, zastavil se na dvoře s několika kleriky a řekl: »Udělejte mi radost! Jděte hned do kostela a modlete se dvacet minut na můj úmysl. Dnes jsem ve velké tísní.« Měl zaplatit pekaři, který dodával chléb oratoriu, velký účet. Pekař hrozil, že zastaví dodávku, nedostane-li zapláceno. Světec odešel do města. Přemýšlel, kde začít prosit. Vtom ho zastavil

sluha a prosil, aby s ním šel k jeho nemocnému pánovi. Nemocný ho vlídně přijal a dal mu obálku s penězi, v níž bylo právě tolik, kolik potřeboval.

Memorie
VI. 181 Kanovník Anfossi, který k němu přicházel v posledních letech jeho života, slyšel jednou z jeho úst: »Za tento jediný rok měli jsme čtyři miliony výdajů a díky Bohu jsou všechny zaplacené.« Málo dělá mnoho: malými obětmi malých lidí, kteří byli největšími mecenáši jeho děl.

Memorie
XII. 191 Tužbou světcovou bylo dostat Salesiány do Říma, ale už několik projektů padlo a »jiné měly padnouti«.

Pozdní kněžská povolání (Syny Marie Pomocnice) převedl do San Pier d'Areny, protože v Turině mu dělal ordinariát potíže. Také tu chtěl zřídit tiskárnu pro tisk toho, co v diecési turinské se potkávalo s obtížemi. Janovský ordinariát byl k němu blahovonný a nečinil žádných překážek. Tak mohl tu vydávat Bibliotéku pro školní mládež - kdežto v Turině její redaktor, Don Durando, měl potíže, pro něž musel apelovat do Říma ke Kongregaci indexu. S úspěchem. Ovšem, to všechno zdržovalo práci.

Nebyli to jen Salesiáni, jimž se v Turině dělaly potíže. Tak profesor pedagogiky Allievo na universitě turinské musel tisknout své spisy v Miláně, protože šlo-li o publikaci děl filosofických, autoři, kteří nebyli nakloněni Rosminiánům, nebyli v milosti.

Událostí, která rozvířila veřejnost, byla slavnost v Lanza r. 1876 při inauguraci nové železniční trati (Turin-Lanzo). Protože salesiánská kolej byla tam největší budovou, byl požádán Don Bosco o dovolení, aby se tam mohlo podat ministrům a čelnějším hostům občerstvení. Světec dal kolej vyzdobit prapory s portretem Viktora Emanuela II. a květinami, uspořádanými do erbu města Lanza s nápisem »Blaženost všem« (Felicità a tutti). Zem pokryl koberci a připravil lenošky a stoly, na něž obec dala svůj »vermuth«. 6. srpna přijeli ministři Depretis, Nicotera, Zanardelli - a s nimi asi 400 hostů, které dal světec uvítat svými muzikanty a sám vyšel jim vstříc s ředitelem Donem Lemoy-nem před bránu.

V terasovité zahradě, s krásným rozhledem, usedl pak kroužek

ministrů s průvodem okolo Dona Bosca. - Ministr Nicotera začal se ho žertovně vyptávat na jeho cesty do Říma a do Vatikánu a historik Ricotti ohráł svoji nelibost: »Don Bosco má dva černé body. Dělá mnoho kněží a mnoho profesorů.

Co byste řekli vojákovi, který by nechtěl nadělat mnoho dobrých vojáků?

Don Bosco má pravdu!« volali hosté.

»A kdo mne nutí k tomu, abych dělal mnoho profesorů? Vy, pane senátore,« řekl světec Ricottimu. »Musím poslechnout zákon, jímž mně to vnucujete. Kdo chce mít kolej, musí mít dobré patenty a diplomy nebo doktorské zkoušky. Je-li křivdou, že se přizpůsobuji zákonům státu, pak se považuji za velmi slavného, že se dopouštím takové křivdy.«

»Don Bosco má pravdu!« volali ministři.

Seděl uprostřed nich a byli jím nadšeni. Jeho přátelskost a osobní půvab, jímž každého okouzloval, působily na všechny tyto protiklerikály mocně. Místo dvaceti minut, jak stanovil program »návštěvu u Dona Bosca«, zdrželi se dvě hodiny. Starosta musel je přijít upozornit, že je už čas odejít. Volali: »Ještě chvílku!« Zlatým bodem slavnosti v Lanzu stal se - Don Bosco. Tázali se ho na tolik věcí, naslouchali mu se smíchem a přece tak napjatě... Bylo už módou »držet kněze za bytost, s níž se naprosto nepočítá«. Nyní ho zahrnuli poklonami a rozloučili se s ním tak srdečně, jako by byl jejich starým a dobrým přítelem. »Myslím, že dlouhý čas neslyšeli ti páni tolik kázání jako dnes v Lanzu,« řekl světec po jejich odchodu svým kněžím. »Neslyší nikdy slovo ze srdce a proto je třeba jich litovat. Přijal jsem je srdečně a řekl jim všechno, co srdce mi kázalo, a také tu pravdu, jež bylo třeba jim říci, aniž bych je urazil, a přece byl jsem co nejprímějši. Snad nikdy nedělali duchovní cvičení. Ale tentokrát, aniž by museli jít do Sv. Ignacia, udělali jsme jeden záběr.«

*Memorie
XII. 419-429*

Pius IX. přál si mít Salesiány v Římě a chtěl, aby se Don Bosco ujal domu tak zvaných Concettinů. (Fratelli Ospedalieri di Maria Santissima Immacolata, Terziari Cappucini.) Papež je zvláště protežoval. Řád založený r. 1857 skomíral a r. 1876 měl jen

50 členů ve třech domech. Kapucíni měli jeho duchovní řízení. Pius IX. přál si je svěřit Donu Boscovi, »ne je reformovat nebo napravovat, ale přetvořit či lépe ztotožnit jejich Konstituce s Konstitucemi Salesiánů«.

Světec učinil papeži svůj návrh a pozval k sobě bývalého superiora Concettinů, aby poznal ducha salesiánské Kongregace. Za největší zlo považoval Don Bosco, že neměli nikdy pravidelného noviciátu. »Mají Řeholi a zdá se mi nejkrásnější, ale nikdy ji neprovádějí.« Chtěl jim nechat jejich autonomii, jméno i šat řeholní - ale mít absolutní autoritu v řízení administrativním i morálním.

S počátku šlo všechno hladce. Ale nedůvěra Římanů k Piemontanům (říkali jim buzzuri contra romani cives - kaštanáři) propukla, když světec r. 1877 přivezl do Říma svého ředitele. Concettini měli z Dona Bosca strach. Někteří z nich již po mnoho roků nepřijali svátostí! Největší potíže dělal světci monsignor Fiorani a působil tak na Pia IX., že papež na sklonku svých dní ve své přízni k Donu Boscovi ochladl.

Už r. 1877 podařilo se jeho římským nepřátelům, že nebyl přijat papežem v soukromé audienci. Píše Svatému Otci svoji relaci písemně. U Concettinů nelíbilo se světci 5 věcí: 1. chyběl pravidelný noviciát, 2. bratři byli přesvědčeni, že se mohou řídit sami, zatím co neměli ani instrukcí, ani prakse v tom, co je vláda v náboženské společnosti, 3. množství nadřízených, z nichž každý rozkazoval, aniž by se byl dohodl s druhými, 4. většinou neskládali sliby a nebyli vůbec připravováni k tomu, aby je skládali, z čehož vznikaly vzpoury proti nadřízeným, utíkání z ústavu a spory mezi jednotlivci, 5. a měly-li se sliby skládat, vládla nejistota, kdo vlastně je představený, komu je skládat a podle jaké řehole.

Světec shrnul svoje zlepšovací návrhy také do pěti bodů: 1. aby se zřídil pravidelný noviciát, ale ne v nemocnici Sv. Ducha, kde by byl silně rušen, 2. aby se skládaly sliby podle Konstitucí salesiánských, 3. aby se nepřijímaly nemocnice, v nichž by bratři ošetřovali nemocné, jsou-li tam zaměstnány též ženy, ledaže by

jejich obydlí byla zcela oddělena, 4. aby se mezi ně nepřijímali světští opatrovníci a 5. aby byla naprostá jednota řízení (jedno rozkazování).

S takovým radikálním trháním zla z kořenů se v Římě nepočítalo. A když přišli Salesiáni ke Concettinům, aby se ujali jejich věci, jak toho bylo třeba, narazili na všechny nejmožnější lidské potíže. I zde dobrá vůle světcova byla zneužívána.

První světcova cesta do Francie byla v únoru 1877 k otevření patronátu sv. Petra v Nizze a k jednání o zřízení domu v Marseille. Byl provázen Donem Ronchailem. Roku 1878 jede do Marseille s Donem Ruou. Navázal zde styky s lidmi, kteří měli znamenat velmi mnoho pro jeho francouzské dílo. Tak s paní Prat-Noilly a s kanovníkem Mendre. »Kolik ona učinila pro oratorium Sv. Lva jen Bůh ví. Stačí říci, že byla světci oddána až do krajnosti a jeho dílu pravou matkou.«

*Memorie
XIII. 531*

O kanovníku Mendre říkal světec: »Kanovník Mendre ukradl srdce Donu Boscovi.« Kanovník neslyšel o Donu Boscovi až do roku 1878. Ale první setkání rozhodlo o jeho bezmezné oddanosti k světci.

Světec chtěl vždy, aby všechna jednání měla za podklad jasné smlouvy. »Nejsme-li absolutně volní a neodvislí, je lépe všeho zanechat.«

*Memorie
XIII. 521*

Když se Don Bosco vracel z Francie do Turina, onemocněl a musel přerušit cestu v Sampierdareně. Proto jeho návrat do Turina očekáván s napětím všech. »Všichni se nahrnuli k němu, políbit mu ruku, takže asistenti nestačili dělat mu volnou cestu. Šel hned do jídelny. Všichni chtěli ho vidět. Velký zástup chlapců stál za dveřmi, otvírali je a pohlíželi dovnitř, a mohli-li ho jen trochu zahlédnout na konci jídelny, stačilo jim to k povzdechu lásky, jako by byli osvobozeni od těžkého břímě.«

*Memorie
XIII. 551*

Do roku 1877 spadá první generální kapitula Kongregace Salesiánů. Světec chtěl ji mít velmi slavnostní: »Chtěl bych, aby byla epochou Kongregace a já, umíraje, viděl již vše zařízeno a uspořádáno.«

*Memorie
XIII. 243*

Schema návrhů dal rozmnožit a poslal ředitelům domů (v čer-

venci), aby je rozdělili spolubratřím. Požádal všechny, aby je prostudovali, komentovali a přidělili jednotlivým komisím. Protože prefekti domů nemohli se hlavních zasedání účastnit, aby domy nezůstaly opuštěny, byly pro ně vyhrazeny schůze zvláštní. Jednání týkala se 21 paragrafů: života společného, zdravotního stavu, studia kleriků, žáků, kněží, studijních knih, morálního stavu členů Kongregace a žáků, udržování šatů, prádla, hospodářské ekonomie při vedení domů (při svícení, v kuchyni, na cestách, v podnikaných pracích), poměru k představeným, inspektorátů či provincií, pohostinosti a poměru k návštěvám, náboženských zvyklostí, nepředepisovaných Řeholí (»ředitelé, držte se zvyků mateřského domu«), různých jiných zvyklostí, jako: almužen, noviců, prázdnin. Schůze byly všeobecné, těch se účastnili všichni spolubratři, a zvláštní, jež se týkaly jen určitých představených. Na všeobecné pozvání dva Jesuité - jeden z nich byl profesorem lovaňské university - světec se radil již před tím s nimi o mnohých věcech.

Roku 1877 vyšel v Sampierdareně Věstník salesiánský (*Bollettino salesiano*) - řádný ročník vycházel až od ledna 1878. Jeho předchůdcem byl *Bibliofilo Cattolico*, v němž se oznamovaly edice salesiánské a jiné, vhodné pro mládež a klerus. Jeho účel vysvětlil světec: »Má dát poznat naše věci pokud možno nejvíce a dát je poznat v jejich pravém smyslu.« - Už tehdy viděl, že bude »hlavní podporou všech našich děl« a proto vybízí, aby se hledalo co největší jeho rozšíření. Lidé mu říkali »velká pokladna na dělání peněz«: nechal je mluvit, a poznamenal, že ti, kteří proti němu mluví nejvíce, budou první napodobitelé jeho věstníku. Tak se i stalo.

Věstník se stal hlavním poutem se spolupracovníky. Měli právo vědět, co se děje. Rozdíl mezi spolupracovníky salesiánskými a terciáři dominikánskými a františkánskými naznačil světec: »Jejich způsob je zcela asketický, mnoho se modlí, recitují officium a podobně. Náš je zcela akcí (*noi siamo tutti azione*), pohybem, dílem lásky k bližnímu. Tak se obojí vhodně doplňuje: oni praktikují zbožnost, my lásku.«

Roku 1877-8 založeny nové domy v Spezii, Lucce, Este a Maglianu Sabino. Ve Francii v Marseille, Navare. V Turině položen základní kámen ke kostelu sv. Jana Evangelisty.

Zajímavé je, že počet chlapců z oratorií svátečních se rok od roku zmenšoval, zatím co stoupal rok od roku počet chlapců v oratoriích s internáty. Historikové Kongregace to vysvětlují tím, že interní žáci zabírali pro sebe všechna místa i energii kněží, kterých se při vzrůstajícím díle stále nedostávalo. Také tím, že byla dovolena nedělní práce v dílnách a továrnách. Přece však už roku 1859 bylo v Turině (Borgo di S. Salvario) otevřeno čtvrté oratorium sváteční, svatého Josefa.

Na nejostřejší hraně.

Z diecése Ivrey přihlásil se r. 1877 kněz Don Perenchio do Turina k Salesiánům. Byl doveden svým farářem, jenž prohlásil, že není na něm žádné závady - byl také všeobecně znám jako dobrý kněz - proto byl do Kongregace vzat na zkoušku a mohl požívat jejích práv i výhod - dovolena mu sloužiti mše a podobně.

Hned po jeho odchodu poslal biskup z Ivrey do Turina proti němu suspensi a divinis (že nesmí vykonávat svého kněžského úřadu). Ordinariát turinský hned mu zakázal celebrovat, protože vstoupil cestou nepravdělnou, t. j. bez propustných listů svého biskupa.

Stanovisko světcovo bylo, že biskup nemůže knězi odepřít dimisorie, chce-li se stát knězem řádovým - a když, pak jen skrze jednání s Římem. Poslal tohoto kněze do jiné diecése - do Sampierdareny.

Hned nato jde z turinského ordinariátu do Říma kardinálu Ferrierimu stížnost na světce: že nežádá nikdy listů propustných od biskupů, přijímaje někoho do své Kongregace, a že »rozohňuje sugestivně obrazotvornost chlapců, aby je k sobě přitáhnul«. Také je obviňován, že zavádí schisma v turinském kleru.

*Memorie
XIII. 336*

V přípise, který přišel světci o této věci z turinského ordinariátu, zakazuje arcibiskup současně, aby Salesiáni celebroidali v kostelích turinských bez dovolení. Byla sobota, když list došel, a Don Lazzero, který zastupoval Dona Ruu, žádal hned o povolení, aby směli Salesiáni v neděli (t. j. druhého dne) celebroidat v těch kostelích turinských, v nichž dosud vypomáhali. Odpověď nepřišla. Arcibiskup odjížděl vždy v sobotu na své letní sídlo a list přišel do paláce, když už byl pryč. Proto Don Lazzero oznámil správcům všech kostelů v Turině, kde Salesiáni vypomáhali, že mají zakázáno celebroidat mimo kostely Kongregace a věřící zůstali v několika kostelích beze mše. Z toho byl velký poplach. Arcibiskup hned nato suspendoval Dona Lazzero od zpovídání v celé diecési a prohlásil, že dispoice, jež se mu připisují,

Memorie
XIII. 336 »jsou imaginární«.

Světce se musel bránit obšírným memoriálem, který poslal do Říma.

Tehdy mu psal P. Alois Testa z Tovaryšstva Ježíšova: »Podepsaný je upřímným a smělym obdivovatelem vaší Kongregace, ačkoli nezná osobně jejího zakladatele. - Jsa v dobrých stycích s arcibiskupem a nemaje se vůči němu ani čeho bát, ani co žádat, umínil si, že pro pokoj Boží smíří oba muže, o jejichž sporu se mluví velmi hlasitě v celé Italii a zvláště v římských kongregacích, ba i ve Francii. Dovolte mi říci, že na vašem místě nikdy bych nepřipustil, aby pro život Kongregace nebylo použito privilegií, jež jí byly dány za vlády arcibiskupství turinského.« (Jednalo se o všechna ta privilegia, jež od doby arcib. Fransoniho se Kongregaci dostala a jež byla dekretem ordinariátu roku 1874 odvolána.) »Také jako hlava bych ji zastupoval v Římě celou svou mocí. Tak jsme činili vždy, od dob svatého Ignáce až po případ pařížského arcibiskupa Darbois, jenž byl nucen ustoupit. Z téhož důvodu nedovolil bych, aby byl uplatňován zákaz biskupa z Ivrey, jímž stíhá vaše kněze, čtou-li mši v jeho diecési. Ba více, zahájil bych kanonický proces, týkající se kněze vašeho noviciátu, jenž byl suspendován v diecési ne své. Má-li vinu, ať jde. Ale je-li nevinen, obhajoval bych ho v první instanci před

kurií turinskou, od níž se mu dostalo suspense, a pak před kurií římskou. Tak činili svatí zakladatelé. Dobrá rána zabraňuje dalším výpadům.«

*Memorie
XIII. 345-8*

V říjnu 1877 vyšel spisek arcibiskupův o Kongregaci salesiánské, »reservovaný kardinálům a některým arcibiskupům a biskupům«, v němž vypisuje »těžké poruchy, zaviněné Kongregací«. Vytýká jim nedostatek křesťanské pokory, bez níž nemůže žádný duch náboženský existovat. Tento spisek vyvolal odezvu, již arcibiskup nepředpokládal. Pro přátele světcovy byl signálem k veřejnému tažení ve prospěch Salesiánů, ačkoliv Don Bosco ničeho si méně nepřál než veřejného projednávání vleklého sporu. Sám varoval Salesiány před jakýmkoli polemikami - a jeho přání Salesiáni uposlechli. Tím však neodzbrojil těch, kteří viděli nyní vhodnou příležitost vrhnout se do boje s ordinariátem.

*Memorie
XIII. 352*

Především ordinariát nyní nalézá chyby na všem, co se děje u Salesiánů. Tak proti dílku o milostech Marie Pomocnice, vydaném Donem Boscem, bylo vytýkáno, že bylo publikováno proti intencím arcibiskupovým, že první vydání nebylo aprobováno kurií, ale jen revisorem církevním, že druhé se mělo předložit, i kdyby ani čárka nebyla změněna.

Mezitím se arcibiskup dozvěděl, nebo snad tušil, že bude publikováno něco na obranu Salesiánů proti jeho spisku, a posílá Donu Boscovi list, s různými výtkami i vyhrůžkou: kdyby vydal nějaký nepříznivý spisek o arcibiskupovi, buď napsaný jím nebo jiným, odejme mu moc zpovídat. »Ačkoliv sám psal proti Salesiánům a vydával i pastýřské listy proti nim« - zakazoval jim jakoukoli obranu. »Neodpovídáme na útoky, protože taková je naše zásada,« řekl Don Bosco. Našli se však jiní, kteří se ho zastali.

*Memorie
XIII. 372*

V prosinci 1877 odjíždí Don Bosco do Říma, aby tam uvedl věci do pravé koleje. Ale nálada proti němu byla vlivem Turina ledová.

Navštívil kardinály, aby zvěděl, jaká je situace, a začal sbírat materiál na svoji obranu. Don Ceria píše: »Znal velmi dobře čas

Memorie
XIII. 467

mlčení, tempus tacendi. Mlčel, chtěl, aby se mlčelo, ale pracoval neohroženě.«

Nejchladněji byl přijat u prefekta Kongregace biskupů a řeholníků Ferrieriho. Vytýkal mu, že nežádá od biskupů dimisorie, když přijímá do Kongregace.

»Žádají se, ale kdykoli vznikne nesnáz, používáme povolení Sv. Stolice jich nežádat.

Kdo je dal?

Svatý Otec, zasloužilý Pius IX. - Mám autentickou kopii povolení.

Memorie
XIII. 469

Od té chvíle tato moc přestává a střežte se jí použít v budoucnosti!«

Tato zpráva je v listě Dona Bosca Donu Dalmazzovi. »Nevím, má-li prefekt Kongregace moc zrušit takové výslovné povolení. Odpověděl jsem jen to, že se podrobuji jeho rozkazům a více jsem zmíněného privilegia nepoužil.«

K audienci u Pia IX. nebyl připuštěn. Spodní vlivy měly dosti moci, aby to překazily. Byla to bolestná čekání v Římě na vlídné slovo papeže, pro něhož jeho celé srdce bilo. Ale také Pius IX. čekal marně na odpověď Dona Bosca - na listy - které mu psal, a které mu doručeny nebyly. Živého papeže už nespatriil. Právě za rok po snu, jak Don Bosco předpověděl, přišla zpráva o papežově smrti. 9. ledna 1878 zemřel Viktor Emanuel - 7. února 1878 Pius IX.

V těchto dvou postavách, které tak těsně spolu odcházejí, byl ztělesněn osud Itálie i Církve. Savojský kříž stal se křížem života Pia IX. a sláva, kterou Itálie zahrnula svého prvního krále sjednocené země, byla úměrna nenávisti a opovržení, jakých se dostalo tomuto papeži - jednomu z největších. Jeho smrt byla přijata téměř s ovacemi - zvláště v Piemontě.

20. února 1878 zvolen Lev XIII.

Zatím v Turině dostala se na veřejnost anonymní polemika s arcibiskupem, která způsobila velké vzrušení. Pod titulem Dar kleru, čili přehled liturgického kalendáře arcidiecése turinské na rok 1878, psaná jistým kaplanem (Strenna pel Clero . . . scritta

da un Cappellano) - podrobeny kritice výnosy ordinariátu turinského, upozorněno na chyby dogmatické, liturgické, gramatické, historické a také učiněna zmínka o některých nespravedlivých zákrocích proti Donu Boscovi.

Zatím vznikla v Chieri, kde měli Salesiáni svůj ženský ústav, aféra s kanovníkem Oddeninem, který denuncoval u arcibiskupa Dona Bonettiho, ředitele salesiánského ústavu v Chieri. Pod titulem Arcibiskup turinský, Don Bosco a Don Oddenino, čili směšné, vážné a bolestné události, vyprávěné jedním Chierčanem (*L'Arcivescovo di Torino . . . ossia Fatti buffi . . .*) probírána neoprávněná suspense a divinis, která stihla Dona Bonettiho bez pravoplatných důvodů.

Už po vyjití prvního spisku žádal arcibiskup Dona Bosca, aby veřejně a »energicky« protestoval proti vývodům v něm obsaženým, a to do určitého termínu, v listě Unitá Cattolica, hroze přísnými tresty. Don Bosco nejprve odpíral, protože Salesiáni na spisku účasti neměli a žádný materiál k němu nedodali - jednalo se o věci turinskému kleru známé - ale pro pokoj s ordinariátem otiskl v salesiánském Věstníku prohlášení, že s anonymní publikací nemá co dělat a že ji odsuzuje. Arcibiskupovi to nestačilo. Chtěl, aby Don Bosco výslovně popřel fakta ve spiscích obsažená.

Arcibiskup svolal metropolitní kanovníky, aby proti anonymnímu letáku podepsali protest. Protože protest byl zahrocen proti Donu Boscovi, někteří se tomu rázně opřeli. Bylo jim řečeno, že jde pouze o protest soukromého rázu, který nebude publikován. V nejbližších dnech vyšel však protest v novinách - v *Emporio popolare*. Tím se veřejnost upozornila na leták proti arcibiskupovi, dosud známý hlavně jen v kruzích církevních. Listy všech politických barev začaly komentovat protest i leták, a budily velký rozruch okolo anonymního dílka.

Bývalí žáci Dona Bosca (*ex-allievi*) chtěli sbírat podpisy na jeho obranu a přijít se svým protestem. Jiní psali papežovi, aby spor urovnal - z věci stala se veřejná sensace.

V prosinci 1878 povoláni kanovníci nanovo k protestu. Zůstalo

jen na prosebném listě k papežovi, aby se učinil smír. Ceria se domnívá, že list nebyl ani odeslán. Také neobsahoval nic nepřátelského proti Donu Boscovi.

Potom svolal arcibiskup městské faráře. Z 22 přišlo jich 14, a když přišlo k hlasování, má-li se protest podepsat, či nemá, bylo jich 7 pro a 7 proti. Mezi těmi, kteří se na schůzce farářů ujali světce, byl Don Revigho, farář od sv. Augustina.

V listě, jímž světci líčí průběh schůze, čteme:

»Veledůstojný Otče a můj nejmilovanější Don Bosco, marně se pokouším vyjádřit nesmírnou radost, již jsem okoušel nad drahocenným Vaším listem. Když jsem spatřil ty tahy písma, jež mi připomněly mého výtečného dobrodince a nejnežnějšího Otce, toho Don Bosca, jehož mám vždy v mysli, na rtech a v srdci, byl jsem hluboce pohnut! Četl jsem list znova a znova, líbal to písmo oné požehnané ruky, která prokázala tolik pokladů velkodušného dobrodiní a srdečné lásky vůči mně ubohému, opuštěnému, nešťastnému v každém ohledu. - Můj nejmilovanější Don Bosco, Vy děkujete mně! Vždyť po Bohu jsem jen Vám vším zavázán, bez Vás byl bych zůstal nejnešťastnějším ze smrtelníků!«
Píše dále, že schůze turinských farářů nebyla spontánní, že někteří, předvídající, o čem se bude jednat, se nedostavili, a druzí, kteří ničeho nepředvídali, se horšili, že jsou postaveni před hotovou věc.

Memorie
XIII. 389-90

Roku 1878 položen základní kámen k druhému velkému kostelu Salesiánů v Turině, ve čtvrti, kde Valdenští vyvinuli nejprudší propagaci svých ideí a napjali všechny síly, aby stavbu znemožnili. Pius IX. ještě za svého života podporoval stavbu tohoto kostela a Don Bosco si přál, aby po jeho smrti byla zde uctěna papežova památka pomníkem - kostel sám měl být pomníkem velkého papeže, jehož patronu, svatému Janu Evangelistovi, byl zasvěcen.

Když Don Bosco napsal do salesiánského Věstníku, jaké úmysly má s kostelem, ohradil se hned proti tomu arcibiskup listem, v němž zakazuje podobné úmysly. »Oznamuji vám, že si nepřeji, aby byla publikována jakákoli zpráva, vyzvání (ke sbírkám) ne-

bo výklady, týkající se zmíněného kostela jakožto památníku Pia IX.«

*Memorie
XIII. 586*

Také při svěcení základního kamene slovo o Piovi IX. nesmělo padnout.

Koncem února 1878, po volbě Lva XIII. odjíždí arcibiskup do Říma, kde měl třicet sporných případů se svými kněžími před římskými Kongregacemi. Jeho chování při smrti Viktora Emanuela i Pia IX. »bylo předmětem četných diskusí«. Řím jmenoval v jeho při s Donem Boscem jako soudce dominikánského kněze Tossu a arcibiskup poslal mu svoje stížnosti. Když pater Tossa mu odpovídá, není příliš ochoten uznat všechny jeho vývody a arcibiskup poznamenává si na okraj jeho listu vyčítavě: »Pater Tossa z Říma, také on frater, a protektor privilegií všech fratrů.«

*Memorie
XIII. 510*

Don Bosco, který za touto záležitostí také odjel do Říma, dožil se těžkých chvil. Nepřátelství proti němu pracovalo tak mocně, že marně se domáhal přístupu k vlivným osobnostem - marně žádal o audienci u Lva XIII. Teprve po třech měsících se jí domohl. Trvala od půl sedmé do půl deváté večer. (14. března 1878.) Napsal o ní zprávu Salesiánům, líče »tři těžké měsíce . . . zabráněná slyšení, zadržované listy, tajné a zjevné oposice se všech stran, slova tvrdá a umrtvující . . .«

*Memorie
XIII. 500*

Kongregace biskupů a řeholníků dala si předložit k přezkoumání privilegia, povolená Salesiánům Piem IX., a nejdůležitější z nich - navrhla k zamítnutí . . .

Když Don Barberis mluvil o dvaceti domech, v nichž toho roku se vyučovalo - počítal v to i domy Dcer Marie Pomocnice - řekl světec: »Rychle se to řekne! Ale je to hřmotná věc. A v to nejsou započítány domy, o něž se jedná. A co říci o těch, s nimiž bylo tolik dlouhé, složité a mrzuté práce, že jsme skoro hlavu ztráceli a z nichž nic nebylo! - Možná říci, že všichni jsou proti nám a že musíme zápasit proti všem. Právní svět (il mondo legale) je absolutně proti nám. Také mnohé řády náboženské, vidouce svůj úpadek a náš ustavičný vzestup, dívají se na nás tak - tak. Protivný vítr naší plavbě vane z kurií, rodin, společnosti.

*Memorie
XIII. 891*

Kdyby sám Bůh to nechtěl, bylo by nemožné dělat, co se dělá.«

Když rozmlouval se svými kněžími r. 1878 po synodě diecéšní, někteří naříkali, že arcibiskup má velmi tvrdá slova ke svým kněžím a místo co by je povzbudil k práci, zatěžuje je výtkami, jako by oni byli příčinou špatného stavu diecése. Světec přerušil náhle řeč: »Vpřed, theologové a moralisti! Třeba rozřešit jeden morální kasus. Jsou hříšné řeči, jež jsme nyní vedli?«

Chvíli byli všichni tiše, pak se zasmáli. Jeden však přece našel chybu: »Jsou to slova zahálčivá.«

»Nemluvil-li nikdo ze zlé mysli, nejsou ani všedním hříchem,« řekl světec. »Tím méně se může říci, že byla zahálčivá. Jsme uprostřed těžkých nesnází. Jsme jako ten, kdo se plaví mezi úskalím na křehké lodičce. Třeba se dobře dívat okolo, abychom se nepotopili. Je nutno se bránit. A tudíž nezbytno vidět nebezpečí, zkoušet vlastnosti půdy, zkoumat, jakými zbraněmi se na nás půjde.«

*Memorie
XIII. 884*

Doba a lidé.

Rok 1875 byl počátkem boje proti salesiánským ústavům v Ligurii. První nápor vyšel od královské prefektury v Janově. Prefekt odepřel schválení technických škol ve Varazze a neschválil učitele, kteří již 5 let byli školní autoritou uznáváni.

Synové Marie (pozdní kněžská povolání), soustředění v Sampierdareně, vzrůstali stále: se všech stran pršely žádosti. Světec nekladl žádných překážek při přijímání: přijímal žadatele i mezi školním rokem a tolik, kolik jich žádalo.

Roku 1878 začali ho v Turině zase obtěžovat prohlídkami hygienickými: šla jedna za druhou, až mu povolili jen 275 žáků, pro další nenašli »dosti vzduchu«. Proto Don Bosco posílal každou matku, která žádala o přijetí svého hochy do oratoria, na městského prefekta, aby si vyžádala tam dovolení. »Ztratě trpělivost, vzkázal světcí: Přijímejte chlapců, kolik chcete, ale ke mně už nikoho neposílejte, aby mne obtěžovali.«

*Memorie
XIII. 569*

Toho roku zrušila městská rada podporu 300 lir, již dostával po

30 let na večerní školy, »bez jakéhokoli důvodu«. Také mu nařízeno zavření obecných škol pro žáky externí.

Mezi Turinem a Lanzo byla na prodej papírna v Mathi, již světec zakoupil. S prodejem byly různé složitosti a nepříjemnosti, ale nakonec podnik se ukázal prospívajícím a zřízena u něho malá komuna s Donem Varajou v čele.

K otevření oratoria v Lucce byl poslán Don Cagliero. Bylo velmi bouřlivé. »Den boje«, k němuž protiklerikální žurnály zalarmovaly lid, byl 7. červenec: do dvora oratoria přšlo tolik kamení, že ženy ze sousedství vybíhaly a s křikem svolávaly policii. Přitáhl dav asi 4000 lidí a volal: »Pryč s Jesuity!« Po městě zpívala se posměšná píseň na Jesuity. Kavalerie hlídala oratorium. Protestanti pak sbírali podpisy proti ústavu. Když někteří zvědaví kněží z Luccy navštívili oratorium a viděli tam »otrhané, chlapce bez košil a bot, nevychované«, stáhli se všichni zpět. Bylo to příliš nové. Jeden z místních kněží »měl dobrou vůli, ale strach z chlapců«. Faráři se báli, že Salesiáni poruší život far-

*Memorie
XIII. 683*

Začátky v Marseille nebyly také vlídné. Byl tam poslán Don Bologna »v den ošklivý a ještě ošklivější okamžik«, kdy davy se srocovaly na náměstí biskupa Belzunca (byl r. 1720-22 pro Marseille v době moru tím, čím sv. Karel Boromejský pro Milán) - aby strhly jeho sochu. Když museli Salesiáni projít tudy, slyšeli »pekelné nadávky«. Proto otevřeli oratorium »bez jakékoli formality«.

*Memorie
XIII. 730*

Roku 1879 přijíždí do Marseille sám Don Bosco, aby projednal nejdůležitější věci. Při zdvořilostních návštěvách setkával se světec s mraznou oficiálností. Ceria vypisuje výjev z jednoho významného marseillského kláštera, kam přichází s Donem Bolognou, a kde jej superior přijímá s chladnou odmítavostí. Vstoupil do pokoje nadřazeného.

»Co hledáte?

Otce rektora.«

Rektor praví: »Jděte do předsíně.«

»Chtěl bych jen říci otci rektorovi -« začíná světec.

»Jděte do předsíně. Nyní projednávání důležitou záležitost.«
Světce čeká v předsíni. Konečně přichází rektor: »Kdo jste?
Don Bosco.

Co ode mne žádáte?

Chtěl bych doporučit vaší laskavosti nový ústav, jež jsem založil v Marseille.

A nic jiného nežádáte?

Ne, pane, přišel jsem jen proto, abych vám vzdal úctu.

Nemáte-li mi co jiného říci . . . Rozuměl jsem . . . Zdravím vás.«

Na těchto slovech rektor hned odešel. Don Bologna, bolestně zmaten, šel kolísavě za světce, vycházejícím z kláštera. Ten řekl mu klidně: »Buď vesel! Budou jednou velmi rozmrzeni tím, jak nás přijali.« A vskutku, za několik let, když dílo světcevo ve Francii vzrostlo, »oni otcové spěchali ho navštívit a projevit mu úctu«.

*Memorie
XIV. 16*

Světci samému se zdálo, že ztrácí tu čas, když rázem Prozřetelnost změnila situaci. Jedna piemontská matka přivedla k němu rachitického synka o berlích. Požehnal mu - a chlapec vyběhl ven bez berlí - a žena za ním, skoro bez smyslů . . . Běžíc městem, volala o zázraku, který se stal. Rázem bylo celé město na nohou. Začalo obležení světce. Návštěvy se hrnuly. Světec uměl dosti francouzsky a mohl se s každým dohovorit: to otvíralo další srdce.

Následovala pozvání: k biskupovi na slavnostní oběd s přítomností 10 farářů, velká konference v salesiánském ústavě, na níž byl ohromný nával, banket ke cti Dona Bosca, pořádaný předsedou společnosti Beaujour, k němu pozvána celá honorace města. Když se tam mluvilo o stavbě nového velkého ústavu, kde budou odborné školy pro výuku řemesel - souhlasili všichni, ale shledávali projekt smělým.

»Ano, máme udělat velké věci, ale aby byly velké, to chtějí na nás Marseillani,« řekl světec s úsměvem. Tato slova byla »elektrickou jiskrou«: světec sám netušil, jaký budou mít účín. Peníze na dílo se hrnuly a nikdy se nemusely zastavit práce pro nedostatek peněz.

*Memorie
XIV. 20*

Ovšem i Marseille měla své trny. Farář Guiol chtěl na řediteli Donu Bolognovi, aby chlapci asistovali pravidelně při farní službě, pohřbívání, smutečních průvodech - čemuž Don Bologna odpíral, »protože to odporuje účelům Kongregace, zřízené k duchovnímu a hmotnému dobru mládeže« a ne k přisluhování ve farních funkcích. Protože měl farář Guiol velké zásluhy o dílo světcovo, byla z toho celá korespondence mezi Turinem a Marseillí, až učiněno světcem jakési narovnání.

Roku 1879 utvořeny inspektoráty: piemontský (sídlo Turin), ligurský (Alassio), americký (Buenos Aires). Inspektory jmenováni: Don Francesia, Don Cerruti, Don Bodratto. Světec to nepovažoval ještě za zřízení definitivní. Pak přibrán jako čtvrtý inspektorát římský.

Statistika pro rok 1879 vykazuje ve všech ústavách salesiánských 40.000 žáků.

*Memorie
XIV. 54*

Roku 1879 vypukla válka okolo kvetoucího ženského oratoria v Chieri. Tam měl světec potíže s kanovníkem Oddeninem, místním nadřízeným, který poslal stížnost arcibiskupovi, že v oratoriu se konají funkce náboženské současně s funkcemi v dómě. Don Rua navrhoval, aby, jsou-li v oratoriu a farním chrámě pobožnosti současně, nebyly ženy připouštěny k pobožnostem v oratoriu a dívky aby šly tam, kde je jim to vhodnější. Ředitel ústavu (duchovní správce) Don Bonetti, aby utišil spor, napsal kurátovi smířčí list, ale tak temperamentní, že ten nepochopil jeho úmysl a udal ředitele u arcibiskupa turinského. Ten hned suspendoval Dona Bonettiho od zpovídání, »pokud se kurátovi řádně neomluví pro nedostatek úcty ve svém listě.« Také mu odňal duchovní řízení ženského oratoria.

*Memorie
XIV. 232*

Protože důvodem suspense byl soukromý list a nikoli příčina zpovědní, jak předpisuje pro řádové kněze usnesení sv. Kongregace z r. 1615, rekuroval Don Bonetti do Říma - a aby svoji věc urychlil, doprovázel tam světce - místo hraběte Cays.

Byl to již třetí případ suspense - proti formám kanonickým, týkající se Salesiánů.

Aby věci byly dovršeny, vydal jakýsi anonym, podepsaný Chier-

čan - knížku na obhajobu Dona Bonettiho. Kurát Oddenino obvinil z jejího autorství Dona Bonettiho.

Zatím měl už světec novou válku s kruhy vládními. R. 1878 přišlo od školní rady vyzvání, aby ve školách oratoria nebylo vyučování svěřováno nikomu jinému, než kdo má řádný diplom učitelský. Někdo udal, že za profesory v některých případech suplují asistenti - světec neměl stále dosti sil učitelských pro své vzrůstající domy. Ministerstvem školství byl Coppino.

Po náhlé inspekci - kdy jen dva profesori mohli »skočit« ke katedře - jinde byli suplenti - šlo na ministerstvo školství nepříznivé udání - a školní rada turinská hrozila zavřením škol. Druhá náhlá inspekce přišla 7. března 1879.

Světec prosil ministra vnitra Depretis, aby doporučil jeho školy ochraně ministerstva školství. Šlo o to, aby směl ve svých školách užívat docentů bez diplomu, pokud nebude mít dosti učitelů zkoušených, neboť taková byla prakse i na jiných školách. V promemoriu, které píše ministerstvu, hájí se světec tím, že se jedná o dílo charitativní, a tak dívala se na ně vždy veřejnost, za takové prohlásil je i senát i komora poslanecká. Školské autority po 36 let nezavazovaly ho k povinnosti »řádných« učitelů, protože by je nebyl mohl vydržovat - a svých lidí tolik neměl, kolik pro všechny školy potřeboval.

*Memorie
XIV. 92*

V Římě úřady proti světci nebyly, závady dělal provveditor turinský. Školní rada turinská navrhla ministerstvu zavření škol, světec se odvolal, věc byla ve vyjednávání - zatím začal nový školní rok. Našel se dokonce v Turině žurnalista, který žádal v novinách pro Dona Bosca »trochu soucitu... a spravedlnosti« (Cronaca dei tribunali - Giustina).

Zákonem Casatiho (z r. 1859) bylo dovoleno zřizovat tak zvané školy otcovské (scuola paterna), každému občanu nad 25 let. Také otcům rodiny nebo jich zástupcům dovoleno takové vyučování soukromé a ministerstvo mělo nad ním pouze bdít, ne však je řídit. Z toho dalo se odvodit právo mnohých ústavů na vyučování opuštěných dětí.

Na tento zákon se odvolával světec. Ale turinská školní rada

byla neúprosná. Nařídila zavření gymnasia v oratoriu. Jako důvod uveden: Don Bosco podal školní radě seznam učitelů, kteří neučili. Zavření gymnasia nenařizeno dekretem - jen přípisem - a aby zadržel vydání dekretu, apeloval světec hned k ministerstvu do Říma. Když přišel i ministerský dekret o zavření gymnasia, psal světec prosbu přímo králi Humbertovi I.

Protože čas zavření se blížil, telegrafoval hraběti Visonimu, ministrovi královského domu: »Jsem nucen pustit na dlažbu 300 chudých chlapců. Prosím o rychlé opatření.« Přátelé světcovi hned pomáhali u panovníka a u ministerstva školství - chlapci zatím neměli školu, aniž o tom věděli . . . Chodili se svými učiteli na procházky daleko za město a usedali v kroužcích okolo svých učitelů, kteří konali svoji práci. »Byla to křížová cesta, která neměla skončit brzy.«

*Memorie
XIV. 169*

Zatím padlo ministerstvo Coppinovo, »proslavené zavřením škol ve Valdoccu«. Rozpředla se velká polemika novinářská o zavření škol Dona Bosca - a ze záležitosti se stalo téma evropských žurnálů. Protináboženské kruhy těšily se ze zavření škol a přály si je mít věčné, protože tyto školy dělají »papežovi vojáčky« (soldatini al Papa).

*Memorie
XIV. 185*

Na světcově straně byl profesor pedagogiky na universitě turinské, Allievo, který žádal od nového ministerstva spravedlnost. Vydal knihu (La legge Casati e l'insegnamento privato secondario), kde světce nejmenoval, ale hájil jeho věc jako věc práva svobodného občana. Byl poslán do Říma v této věci jako poradce.

Polemika v listech neustávala. Tak v Gazzetě del Popolo byly týž den dva listy o této věci: Zasláno Dona Ruy, jímž uvádí na pravou míru bujně fantasie novinářské - a článek kněze Monginiho (liberála) - v němž čteme: »Don Bosco, jenž má ústavy v Itálii a mimo ni, a dokonce až v Americe, přikryl pláštěm humanity věc velké politické důležitosti. - Touto důležitou věcí je způsob jeho vyučování, zcela orientovaný na zásadách Syllabu. Tento způsob připravuje Itálii i všeobecné civilisaci nepřátelské generace. Don Bosco, jenž se zdá mít privilegium všudy-

přítomnosti (di ubiquitá), může být nazván cestujícím Syllabem (Sillabo ambulante), s medem na rtech, aby jeho malí žáci mohli jej strávit, jak to dělají matky vlastním dětem s pilulkami. V Donu Boscovi umění vzbouzet lásku k papežství je vším, a možno říci, že svými úspěchy předčí tisíce klerikálních učitelů, a tisíce žurnalistů, tak řečených katolických. Běda, kdyby sto měst italských mělo po Donu Boscovi! Když nic jiného, zmatky by dostoupily přemíry, a svým časem by se viděly účinky. Tímto vším chtěl bych říci, že jestliže zákon nemůže vyléčit všechna zla soukromé výučby, budiž nad ústavy podobného druhu přísně použit a bud'tež dány pod dozor, aby jim případně mohly být zavřeny brány.

Memorie XIV. 189 »Ceria nazývá tento denunciační výpad kněžův »gramatikou ultraliberální«.

Polemika přešla i Alpy - a pařížský Figaro zabýval se oběma dramatickými osobnostmi (Coppinem a provveditorem Rho) a jejich obětí - Donem Boscem.

Nový ministr školství - Perez - neposílal z Říma žádné rozhodnutí. Měl začít nový školní rok. Na intervence Dona Bosca konečně rozhodl, aby byl poslán seznam vyučujících a je-li jich s dostatek, aby školy byly otevřeny. To světec učinil. Rho mu škrtl dva, kteří dosud neměli diplomů, a musel je nahradit dvěma diplomovanými. Aby nezávisel od rozmarů Turina, žádal nyní ministerstvo, aby jeho školy byly uznány za školy otcovské. To způsobilo novou bitvu.

Protože tím světec bojoval proti tyranickému monopolu státní školy, našli se muži, kteří to vzali za svoji věc a žádali peticí vládu za svobodné vyučování. Světec zahájil svoji obranu u státní rady. Dal tisknout brožuru, v níž uvádí všechny důvody a právní okolnosti příznivé.

Memorie XIV. 200 Sekretář státní rady pochválil tento rekurs, že »nemohl být lépe napsán«.

Prezident státní rady Cadorna prohlásil ke svým přátelům, že »znásilnění zákona je zřejmé«. Jmenoval komisi ku prozkoumání tohoto případu. Osm jejích členů sešlo se v únoru 1880. Konclu-

se byla neurčitá: »Protože povaha a charakter škol není dost jasný, žádají se nová vysvětlení.«

Světcec je podal.

Ale také je podal provveditor Rho - ovšem nepříznivě: že oratorium není ústavem dobročinným, protože jen málo žáků je tam udržováno zcela zdarma. Dvě třetiny žáků, vycházející ze škol, nemají dalších prostředků nebo schopností k dokončení studií nebo vyučení. Studenti jsou pak neschopní k práci ruční, již dříve dělali a ne dosti vycvičení pro občanskou kariéru.

*Memorie
XIV. 204*

Když se školská komise sešla 28. dubna 1879 po druhé a chtěla na základě informací provveditorových podat zprávu ministerstvu, povstal baron Celesia a řekl: »Ale pánové, nejsme v Turcku! Chcete udělat definitivní prohlášení, aniž byste vyslechlí druhou stranu?« Bylo tedy sjednáno, aby v této věci byl vyslechnut i Don Bosco, a zda se jedná o ústav dobročinný či výchovný. Zatím v Turině jmenován nový prefekt - Casalis - a tomu připadla úloha tohoto vyšetření.

Poslal světci několik dotazů.

Odpověď světceva: »Nařízení státní rady z r. 1879 ustanovuje, že charakter nějakého založení vyplývá z ustanoveného účelu a z povahy těch, k jejichž užitku bylo zřízeno. Hle, účel, jež jsem měl při zakládání oratoria svatého Františka Saleského v Turině: nemohu jej lépe objasnit, než slovy, užitými po prvé při formulování řádu oratoria (Regolamento) a jež byla ohlášena vládní autoritě a publikována v úředním věstníku.

Setkáváme se s tolika chlapci sirotky, zbavenými dozoru otcovského, jenž nemůže nebo nechce se o ně starati. Ničeho neumí a ničeho neznají. Proto jsou vystaveni nejtěžším nebezpečím duchovním a tělesným, a nevědělo by se, jak zabránit jejich zkáze, kdyby se jich neujala dobročinná ruka, přijala je, přivedla k práci, k pořádku, k náboženství. Dům oratoria sv. Františka Saleského má za účel přijímat chlapce tohoto druhu. - Tomuto účelu zůstal jsem vždy věrným a snažil jsem se jej uplatňovat prostředky, jež mi sesílala Prozřetelnost. Je tedy jasno, že oratorium má povahu dobročinného ústavu pro opuštěnou mládež.

A jako takové bylo vždy uznáváno od úřadů, od kvestury, od prefektur, ba od samých státních ministerstev, jež mu doporučovala sta opuštěných chlapců. Za takové bylo prohlášeno v parlamentě a senátě, za takové bylo považováno lidmi dobrými a dobročinnými, kteří mu pomáhali svojí blahovůlí a vydatnými podporami, takže z malých začátků mohlo vzrůst až k tomu, že se mohlo starat o tisíce lidí, zakládat dílny, pracovny a školy, kde synové národa mohou se vyučit vědám a dovednostem a tak být uvedeni v občanskou společnost.

Na potvrzení toho všeho mohu říci, že ohromný počet chlapců, jejichž jména mohu okamžitě uvést, vyšlo z oratoria a zaujímá dnes ve společnosti místa více i méně významná, jako na lyceích, universitě, ve vojsku, v úřadech. Jsem rád, že mohu ujistit, že žádný z těch, kteří byli učelivými žáky tohoto ústavu, neodešel z něho bez nutných prostředků, aby si mohl počestně zasloužit svého chleba. Také každý, pokud vím, se prokázal ve svých vztazích ke společnosti a vládě člověkem čestným a dobrým občanem. Mohl bych mluvit o takových, kteří prokázali pravý heroismus za mnohých těžkých okolností.«

Protože v provveditorově dobrozdání byl denuncován, že »syny lidu« vyučuje »vyššímu vzdělání«, než je jim přiměřeno - upozorňuje, že některá řemesla v jeho ústavech nutně vyžadují určitých znalostí teoretických, jak je tomu při typografii, stereotypii, fotografii, a proto jsou zaučováni v latině, francouzštině, aritmetice, zeměpisu. Z těch, kteří v dílnách ukazují zvláštní nadání, vybírá ke studiu ty, kdož se ho ukázali hodnými - jak do-
svědčuje jejich uplatnění ve školách a vědách. Proto musel dát školám oratoria vyučování gymnasiální. »Není to naprosto proti jeho charakteru ústavu dobročinného, ba právě doplňuje to podstatně jeho charakter.«

*Memorie
XIV.206-208*

Dále vykládá, že je spravedливо, aby ti, kteří něčím mohou přispět na své vzdělání a výchovu, tak činili, neboť tím se umožňuje přijímání většího počtu chlapců nejopuštěnějších. Udává poměr číselný: z 810 chlapců v oratoriu turinském je 510 učňů řemesel, 300 studentů. Zadarmo je tam 450 chlapců, z toho 106 stu-

dentů. Jeden ze sta platí celou měsíční pensi - 24 lir. Jiní platí 5, 8, 10 lir. Když se vezme průměr, připadá na každého 6 lir měsíčně, z čehož poskytovat »obydlí, stravu a vzdělání je jistě uměním«. Ani jeden z hochů nemá za soldo stipendia.

Prefektovi Casalis ani dlouhý a podrobný výklad světcův nestačil. Státní rada jmenovala novou komisi pro prozkoumání věci. Světec dal svou odpověď vytisknout a zaslal všem členům komise, jejichž jména se mu podařilo zjistit.

Výsledek: ministerský dekret nezabraňuje Donu Boscovi znovu otevřít školy, jestliže se přizpůsobí předpisům zákona. Odvolání proti uzavření škol se nepřijímá.

Roku 1879 pokusil se světec opět o získání domu pro salesiánský ústav v Římě. Nabízely se mu tam dva domy, ale »ideje Římanů byly naprosto různé od ideí Dona Bosca«. Také záležitost s Concettiny nebyla ještě zcela skončena. Hospic administroval kníže Gabrieli, a když pozval světce k jednání, viděl, že »ani portýra by si nebyl mohl jmenovat budoucí ředitel«.

*Memorie
XIV. 319*

*Memorie
XIV. 324*

Také v Albanu a Aricciu nevedlo se dobře Salesiánům, když odešli dva kardinálové, kteří je sem povolali a drželi nad nimi ochrannou ruku. Nový biskup Hohenlohe, Rosminián, přítel arcibiskupa Gastaldiho, choval se k nim ledově. Protože římský klerus byl vůbec zaujat proti Piemontanům (buzzurri, kaštanáři) pohnula se tichá válka proti Salesiánům i zde. Proto Don Cagliero, když ohledal na místě poměry, doporučil zavřít seminář v Albanu a školu v Aricciu.

Roku 1879 otvírá světec dům v San Benigno Canavese, za středověku proslulé opatstvím benediktinským. Místní farář Don Benone přál si zde mít Dona Bosca, ale pokud žil biskup z Ivrey, povolení k tomu nedostal. Když biskup zemřel r. 1878, světec pozvání farářovo přijal. Opatství bylo prohlášeno r. 1877 za státní památku a svěřeno městské radě v opatrování. Světec byl by tu měl rád noviciát. Ale aby ústav neměl ráz zcela řeholní, chtěl tu mít také odborné školy (dřlny), což se ukázalo velmi důmyslným. Jinak by nebyl stát »památku« dal: podmínkou bylo, aby školy měly ráz »veřejně užitečný«.

*Memorie
XIV. 331*

První klerici, jichž sem přišlo pěšky 50, byli slavnostně uvítáni »autoritou městskou« i obyvatelstvem.

Roku 1879 otevřeny domy v Cremoně, Brindisi, v Challonces (v Savojsku, patřilo kdysi do diecése sv. Františka Saleského). List Patriote Savoisien v Chambéry, orgán radikálů, zahájil hned proti Donu Boscovi prudkou palbu. Světec si přál, aby domy začínaly oratorii svátečními »měly-li mít trvání«, neboť tak se učinily obecenstvu známými.

Na Sicílii byl první dům Salesiánů v Randazzu - je to město, vystavené na lávě a z černé lávy Etny.

Jako generálního prokurátora poslal do Říma světec Dona Dalmazza, když získal nějaké místo v Torre de Specchi. Ten přišel z pěkné koleje turinské (ve Valsalice) do chudobného pokoje, kde byla jen jedna postel, takže když ho světec navštívil, musel generální prokurátor spát na pohovce. Stůl byl pokryt potrhanou přikrývkou, což způsobilo veselé zvolání Dona Bosca: »Ach, to se mi líbí! To je pravý dům salesiánský! - A smál se ze

Memorie
XIV. 392 srdce.«

Obrana.

Když světec poslal r. 1879 první zprávu o trojročním stavu Kongregace, morálním a materiálním, prefekt Kongregace biskupů a kněží řádových, kardinál Ferrieri ji doplnil sedmi poznámkami, na něž musel světec posílat své »objasnění«.

Mimo jiné vytýkány moderní názvy, jichž užil světec podle rady Pia IX., nahrazuje slovo klášter slovem dům, kolej, útulek, sirotčinec - slovo generál řádový názvem hlavní ředitel - jméno prior jménem ředitel, jméno provinciál jménem inspektor.

Ve svém objasnění upozorňuje světec na nepřátelské prostředí, v němž se Kongregace zrodila a musí žít.

Vypočítává přes 100 otevřených domů, v nichž se vychovává okolo 50.000 chlapců, z nichž ročně na 600 stává se kleriky.

Ceria obdivuje svatost Dona Bosca, který »aniž by zmenšoval

svoji činnost, při tolikých překážkách, a aniž by vyžebraval ospravedlnění při příkrých jednáních, jež bylo mu zakoušet, krá-
čel klidně svou cestou.«

*Memorie
XIV. 229*

»Společnost Salesiánů« - píše světec kardinálovi Ferrierimu - »za-
počala a udržela se v nesnadných časech bez hmotných prostřed-
ků, uprostřed vzrůstajících nesnází, napadaná všelikým nepřá-
telským způsobem. Proto potřebuje Vaší blahovůle a shovíva-
vosti, jež je slučitelná s autoritou Matky Církve.«

*Memorie
XIV. 228*

Vyžadovalo právnické subtilnosti nejvyšší míry, čelit útokům se
všech stran bez nárazů pro život Kongregace. Nepopíratelná vel-
kolepost jeho díla a osobnosti hnala nyní proti němu bouři se
všech stran.

Když přijíždí r. 1880 do Říma, aby pomohl svým záležitostem,
marně se namáhá proniknout k vlivným osobnostem. Tak u kar-
dinála Ferrieriho byla mu sedmkrát odmítnuta audience. Sluha
hlásil vždy, že Jeho Eminence je pilně zaměstnána. Z Turina byl
Don Bosco vylíčen jako »nepřátelský rebel proti diecéšní autori-
tě - jako systematický znasilňovatel svatých kánonů.«

*Memorie
XIV. 448*

Když se podařilo generálnímu prokurátorovi Salesiánů, Donu
Dalmazovi dostat se k audienci u kardinála, musel slyšet, že
»Don Bosco není člověk k zakládání Kongregace« - a že by Sale-
siáni udělali lépe, kdyby »vstoupili do diecéšních seminářů a dali
se k dispozici svým biskupům«.

*Memorie
XIV. 450*

Kardinál Ferrieri stěžoval také postup ve věci privilegií, žáda-
ných Donem Boscem po tak dlouhá léta marně. Kongregace by-
la definitivně aprobována, ale k jejímu upevnění bylo třeba těch
výhod, jež používaly i kongregace jiné, na př. Lazaristi, Passio-
nisti, Redemptoristi. Když Don Dalmazzo znovu a znovu interpe-
loval u kardinála Ferrieriho, a prosil, aby Jeho Eminence řekla
svá přání, týkající se Společnosti Salesiánů - že bude jich respek-
továno - slyšel ledová slova: »Don Bosco nemá náboženského
ducha.«

*Memorie
XV. 436*

Ani audience papežské se nemohl světec dočkat, a proto odjel do
Neapole, což mělo, jak Ceria poznamenává, značný vliv na vzrůst
spolupracovníků v Neapoli.

Tehdy mu bylo v Římě ukradeno 6000 franků petrského haléře, které měl odevzdat papeži od paní Prat a barona Monremy. Zloděj založil v pokoji oheň, aby zakryl stopy (bylo to v Tor de Specchi) a sekretář světcův, Don Berto, který o tom píše do Turina, poznamenává: »Málo chybělo, abych se z toho nezbláznil. Ale Don Bosco naslouchal bolestnému vyprávění, aniž by pohnul rtem, nehybně, s výrazem klidu, jenž měl něco zázračného. Ani slůvko pokárání nebo netrpělivosti nebo nářku z jeho úst.«

*Memorie
XIV. 457*

Konečně mu stanovena audience u papeže na 5. dubna večer. Krádež zavdala příčinu k řeči o tom, jak marně světec někdykrát o audienci žádal. Papeže to udivilo. »Jak bych vás nechtěl přijat? Po všechny dny přijímám osoby, s nimiž nemám žádného přímého jednání, lidi, kteří přicházejí spatřit papeže a políbit mu ruku. Jak bych nechtěl přijat hlavu Kongregace, zakladatele, přicházejícího z daleka?«

*Memorie
XIV. 462*

Poradil mu sám, aby po druhé přišel na audienci veřejnou a on sám že ho pozve k soukromé rozmluvě, až ho uvidí.

Jednalo se i o dlouho žádaných privilegiích pro Kongregaci. Světec žádal, aby jeho generální prokurátor směl přijít měsíčně jednou až dvakrát k papeži s kardinálem Alimondou. Pak zavolán Don Dalmazzo a Don Berto, kteří přinesli darem latinské slovníky Dona Duranda pro mládež. Papežovo požehnání bylo velmi srdečné - »pravým povzbuzením a útěchou«: »Žehnám vám, vašim příbuzným, vaší Kongregaci, vašim nemocným, vašim žákům a misionářům, abyste vzrůstali, odpovídali účelu Kongregace, k níž náležíte, Kongregaci, jež byla vašemu nadřizenému inspirována Bohem a tak mocně se rozvíjí. Kéž byste mohli pracovat trvale pro slávu Boží a dobro Církve, působit k dobru, slávě Boží a spáse duší, s odvahou a silou, a vytrvat v stálosti ve službě Boží a svém povolání.«

*Memorie
XIV. 464*

Z poznámek světcových, jež si připravil k audienci, vidíme, že jednal s Lvem XIII. také o obecných otázkách Církve. Tak ve věcech naléhavých, »v nichž jedině náměstek Ježíše Krista může učinit opatření«: aby se »vykládal dětem katechismus alespoň v každém dni svátečním«. Poznamenává, že se tak děje málo-

kde, a nejméně ve městech, a zvláště ne, pokud se týče dětí chudých a opuštěných. Není téměř žádné péče o to, aby byly vyzývány ke zpovědi.

Co se týče kleru, aby se žádala výuka věřících podle katechismu tridentského. »Je nesnadno najít farnost, kde by se to dělo tak.« Doporučuje větší péči a větší lásku k zpovídání věřících: »Většina kněží vůbec nevykonává této svátosti, někteří jen o velikonočních a více vůbec ne.«

Nápadný pokles kněžských povolání vybízí k dílu pro pozdní kněžská povolání. Upozorňuje papeže na Syny Marie Pomocnice, protežované Piem IX.

*Memorie
XIV. 466*

Když se po návratu z Říma octl světec na schůzce mezi svými žáky (ex-allievi), měl k nim promluvu: »Jsme Salesiáni, a jako Salesiáni odpouštíme všechno, činíme, jak můžeme, dobře všem a zle nikomu.«

*Memorie
XIV. 511*

Také jeho bývalí žáci-kněží měli svoji schůzku se světcem. Slibovali mu slavnostně, že jejich vděčnost bude v tom, aby byli kněžími horlivými, že budou se snažit o dobré poznání jeho děl, podporovat a šířit je v národě, a chránit je, když na ně útočí nevědomost nebo zloba, i z míst nejvyšších.

Když jim světec děkoval, byl tak dojat, že došla mu slova . . .

»Jsem a budu vždy vaším nejoddanějším otcem.«

Pak jim vyprávěl příběh o kapitánovi, který k němu chodil do oratoria jako hoch a přišel se k němu po 30 letech vyzpovídat. Chodil do oratoria v letech 1847-9 a když přišel po dlouhých letech na ta místa, nepoznával ničeho. Vše změněno: místo polí, chudičké kaple a ubohého domu velký ústav. Přál si promluvit s Donem Boscem. Světec se již na něho nerozpomínal, ale když mu vyprávěl o svých uličnictvích a útrapách, které mu působil, rozpomněl se na hochu, za kterým musel vždy běžet, když se zazvonilo do kostela. Vešel jedním vchodem a utekl druhým. »Moji drazí synáčkové, jestliže voják mezi tolika nebezpečími svého zaměstnání, mezi tolika řečmi, jež slyšel, zachoval si paměť na několik náboženských pravd ze svého dětství, a žádá si být vyzpovídan, proč bychom měli ztrácet odvahu, když při vychovávání

Memorie
XIV. 514

chlapců nevidíme hned dobrých úspěchů? Zasevejme a pak napodobujme rolníka, který očekává s trpělivostí čas žní.«

V tomto roku připomíná Ceria dva atentáty na život světcův, zaplacené sektáři z Turina. První měl učinit bývalý žák, jenž se vyznal dobře v domě, dostal se až do světnice světcovy - a svým velkým rozrušením vzbudil světcovu pozornost. Pak padl před ním na kolena a vše mu vyznal: jak zednáři odsoudili Dona Bosca k smrti, a na něho padl los, aby rozsudek provedl. Zbraň nechal na podlaze a nedal se utiшит. Báł se tak pomsty zednářské lóže, že se pokusil o sebevraždu skokem do Pádu - ale byl zachráněn. Světec mu pomohl k útěku do ciziny.

Druhý atentát na světce následoval v prosinci r. 1880. K Donu Boscovi přišel pětadvacetiletý mladík. Vzbuzoval málo důvěry. Konečně vytáhl revolver se šesti náboji, aniž si tolo v rozčilení byl vědom. Jak jej položil na divan, Don Bosco jej nenápadně skryl. Pak začal mladík se světcem spor, a když hledal revolver, nemohl jej nalézt. Zneklidněn vstal a začal prohledávat své kapsy. -

»Co hledáte, pane?«

Když mladík začal prohledávat pokoj, otevřel mu světec rázně dveře, namířil naň jeho revolverem a ptal se klidně: »Hledáte tuto zbraň, že ano? Ven! Rychle odejděte a Bůh vám buď milostiv!«

V předpokoji byli lidé, kteří vyvedli vzpírajícího se mladíka k fortně. Před branou čekal vůz a skupina výrostků. Když zvěděli, že útok se nepodařil, vskočili rychle do vozu a ujeli.

Memorie
XIV. 516-18

V říjnu 1880 navštívil arcibiskup turinský salesiánský ústav v San Benigno Canavese se svými dvěma sekretáři. O návštěvě poslal světci list:

»Byli jsme zdvořile přijati, nejprve od prefekta, pak od ředitele, kteří nás vlídně ústavem prováděli, a uctivě nás upozorňovali na všechno, co nás mohlo zajímat, a doprovodili nás až do vozů, když nás velkodušně pohostili. Když jsme vstoupili do dřen . . . u truhlářů všichni se pohnuli, aby vzdali povinnou úctu, již všichni křesťané a věrní prokazují biskupům, nechť jsou kdekoli,

uctívající v nich plnost kněžství, do charakteru biskupského vtištěnou. Dva chlapci v oddělení kovářů zdáli se méně uctiví, přece však jeden z nich mi políbil ruku. - V oddělení knihvazačů, krejčí a obuvníků, vyjímaje mladíka, oblečeného jako klerika, jenž tam měl dozor, a jenž vstal se svého místa a šel mi políbit ruku, z ostatních nikdo se nepohnul. Všichni zůstali nehybně na svých místech. - Nepochybuji, že byla to nepozornost, nedostatek uvažování se strany rektora nebo klerika, jenž tam měl dozor. Jako jsem si jist, že byla to bezmyšlenkovitost, když někteří klerici, spatřivše mne na dvoře, jímž jsme procházeli, rychle utekli. Považuji za svou povinnost Vás o tom zpravit, abyste upozornil všechny podřízené na vznešenost důstojnosti biskupské (*la eccellenza divina del carattere episcopale*) a že je nejvýznamnější povinností všech věřících bez rozdílu vzdávat mu vždy povinnou úctu, poněvadž je znamením našeho Božského Vykupitele Ježíše Krista, jenž viditelně na této zemi trvá v osobě biskupů, kteří ho představují v plnosti Kněžství.«

Memorie
XIV. 800

»Vstupujeme do nejtragičtějšího období života Dona Bosca«, píše k roku 1881 Ceria. »Nejtěžší zármutky jako by se byly nahromadily současně. Jen člověk plný Boha mohl odolat takovým odporům.« Byl to vskutku zápas o existenci.

Memorie
XV. 227

Ke dvěma anonymním dílkům, vyšlým r. 1878 a 1879 - přidružilo se r. 1879 třetí: *Piccolo Saggio sulle dottrine di Monsignor Gastaldi, Arcivescovo di Torino*. (Malé pojednání o doktrínách Msgra Gastaldiho, arc. turinského.) Jako autor podepsán - *Un Cappellano* - kaplan. Bylo přehlídkou různých názorů arcibiskupových, jak se měnily během let, vypisovalo dějiny Kněžského konviktu, jehož zánik arcibiskup přivodil a obhajovalo »nejpokornějšího, mírného a obětavého Dona Bosca«.

Memorie
XV. 229

Ještě čtvrté anonymní dílko vyšlo r. 1879 - *La Questione Rosminiana e L'Arcivescovo di Torino* (Otázka rosminianismu a arcibiskup turinský), kde podrobeny ostré kritice názory Rosminiho a jeho přívrženců. O Donu Boscovi se zmiňuje jako o zakladateli Kongregace, schválené Piem IX. a »krutě pronásledovaném«.

Memorie
XV. 230

Ordinariát začal hledat autory a chtěl dokázat Salesiánům to, co dokázat nemohl - že knihy vycházejí když ne přímo z jejich pera, tedy z jejich podnětu. Dlouhé vyšetřování v Turině nevedlo k ničemu. Ordinariát se obrátil se žalobou na Řím.

Tam byla již v dobrém stadiu příznivého rozhodnutí záležitost neoprávněně suspendovaného Salesiána Dona Bonettiho - když obžaloba z Turina žádala o proces kanonický, zabírajíc ho do žaloby jako domnělého autora anonymních brožur.

Roku 1881 posílá Don Bosco do Říma obšírné Vysvětlení (Esposizione), určené Kongregaci biskupů a řeholníků, jehož kopie posílána také Lvu XIII. Bylo doloženo podrobným materiálem. Ve Vysvětlení Don Bosco uvádí, že Salesiánům je znemožňována nejrůznějším způsobem práce na spáse duší. Privilegia, daná papežskou Stolicí, se neuznávají. Ordinariát míší se do vnitřního zřízení a disciplíny Kongregace, jako by byla pouhým diecésním zřízením. Odmítá připouštět kleriky k svěcením, zakazuje kněžím Kongregace zpovídat, kázat a sloužit mše v diecési, několikrát je zbavil jejich kněžské moci (a divinis), bez jakéhokoli řízení, předepsaného kanonickým právem. Zakazuje uveřejňovat papežská breve, jež byla ve prospěch Kongregace vydána, káže mnohá lidumilná zřízení, samým papežem pochválená a doporučená. Píše listy a vydává brožury, těžce postihující čest Kongregace a jejích členů.

V listě k papeži, jímž doprovází Don Bosco Vysvětlení, čteme: » - tyto obtíže a nemalá obtěžování, jež nás tolikrát vyrušila při vykonávání svaté služby, způsobují, že ztrácíme nesmírně mnoho času, který by se mohl využít především k slávě Boží a dobru duší. - Je nám třeba, abychom měli pokoj a oporu, anebo alespoň nebyli rušeni ve vykonávání dobra, jež je účelem naší Kongregace. Jinak nemohli bychom dopředu.« Žádá papeže, aby tuto věc vzal do svých rukou nejen jako Učitel universální (Dottore Universale), ale i soukromý (come Dottore privato). »Promluvte a my Vás poslechneme.«

Memorie
XV. 247-9

Lev XIII. jednal o všech těchto věcech osobně a skončil sám dlouhou válku svým rozhodnutím. Nepřítomného Dona Bosca za-

stupoval v Římě s plnou mocí Don Dalmazzo, nepřítomného arcibiskupa kanovník Colomiatti. Colomiatti přinesl návrh dohody v sedmi bodech - Don Bosco měl k nim podat návrh svůj. Oba návrhy byly zapsány do listiny, zvané Smír (La Concordia), které Lev XIII. dal definitivní úpravu a kterou 16. června 1882 podepsali plnomocníci Colomiatti a Dalmazzo.

Listina »Concordia« byla pak poslána Donu Boscovi do Turina, který ji přinesl a přečetl před kapitulou Salesiánů. V prvním článku stálo, že Don Bosco se zavazuje požádat arcibiskupa Gastaldiho za odpuštění a zapomenutí všeho minulého. »Způsobil všeobecné ustrnutí.« (Fu una costernazione generale.)

*Memorie
XV. 274*

Další články týkaly se sice ústupu jistých požadavků arcibiskupových. Ale tento se zdál Salesiánům nejnespravedlivější: »Všichni byli zarmouceni pokořením svého dobrého otce.« Zdálo se jim, že nebude-li první článek změněn, bude to znamenat, že Salesiáni zavinili celý spor.

Debata byla bouřlivá, jen Don Cagliero mlčel. Don Bosco, který tiše naslouchal tomu, co druzí hovořili, řekl mu:

»A ty mlčíš?«

Don Cagliero, takto vyzván, obrátil se ke svým druhům a se svou obvyklou přímostí prohlásil, že nesdílí jejich mínění. »Papež promluvil a třeba poslechnout. Papež tak rozhodl, protože zná Dona Bosca a ví, že možno se opřít o jeho ctnost.«

*Memorie
XV. 274*

Don Bosco dohodu s arcibiskupem podepsal.

Ale mír si tím nevykoupil.

Vynořily se nové a nové potíže pro maličkosti, z nichž dělány nepřekonatelné problémy. Když šel světec na svoji slavnou cestu do Francie - r. 1883 - aby vyplnil přání Lva XIII. a mohl dostavět chrám Božského Srdce v Římě, pro nějž italské prameny darů vysychaly - napsal turinský arcibiskup biskupům do Lyonu a Marseille, aby nedovolili Donu Boscovi kázat. V Lyoně vskutku nedovolil biskup Donu Boscovi kázat veřejně, za to v Paříži pozval arcibiskup světce do nejvýznačnějších chrámů města.

Když došly listy arcibiskupa Gastaldiho do Francie, byl již mrtev. Arcibiskup účastnil se všech obřadů svatého týdne a měl mít na

Boží Hod velikonoční pontifikální mši v katedrále.

»25. března 1883, v den velikonočního Alleluja (na Boží Hod), zvony Turina změnily náhle své jásavé hlasy velikonoční v smuteční krátké údery. Tohoto rána, když v dómě očekávalo kněžstvo a lid příchod arcibiskupův na pontifikální mši, zazněl od oltáře pohnutý hlas, oznamující smutnou zprávu: Monsignor je mrtev. -

*Memorie
XVI. 78-9*

Sekretáři, kteří ho měli doprovodit do katedrály na mši, čekali dlouho marně, až otevře dveře svého pokoje, konečně vstoupili tam druhým vchodem a našli jej na zemi v agonii. Kanovník Chiuso přispěchal s posledním pomazáním. - Okolo 10. hodiny dopolední monsignor vydechl naposledy.«

Jeho universálním dědicem stal se kanovník Chiuso.

- - - - -

Roku 1895 přihlásili se v Římě u Kongregace biskupů a řeholníků autoři brožur proti arcibiskupovi. Byli to: Don Turchi, bývalý žák oratoria, jenž se stal světským knězem a žil v Římě 1877-8 jako soukromý profesor. »Miloval neobyčejně Dona Bosca.« Materiál z Turina mu posílal Don Anfossi, jeho kamarád ze studií v oratoriu, velký ctitel světcův. Don Turchi byl autorem dílka »Strenna pel Clero«.

V Římě seznámil se Don Turchi s Jesuitou Antonínem Ballerinem, odpůrcem filosofie rosminiánské, vůči níž Jesuiti se chovali odmítavě. Pater Ballerini byl autorem třetí brožurky »Piccolo Saggio«.

*Memorie
XV. 283-5*

Autorem čtvrté knížky »La questione rosminiana« byl Don Anfossi, kanovník turinský.

Autora druhé brožurky nebylo možno zjistit.

Hned po smrti světcově (1888) došel do Říma z Turina objemný balík listin kanovníka Colomiattiho, obviňujícího Dona Bosca tak, že to protáhlo řízení beatifikační. Svaté Kongregace římské po přísném zkoumání shledaly materiál bezpodstatným, nebo lživým.

12. Slavný závěr

*»Od Boha přijati dar, to
vyžaduje síly!« Tauler.*

Don Bosco a Francie.

Po roce 1870 šířil se Řím v stranu ke stanici Termini, tak zvané Castro pretorio. Už Pius IX. myslel zde na kostel, i když ztratil vládu nad Římem. Roku 1871 zasvětili italští biskupové své diecése Božskému Srdci a pomýšlelo se na to, vystavět mu chrám v těchto místech. Hned při svém nastoupení Lev XIII. určil pro sbírky zvláštní sdružení a pro stavbu chrámu komise. Začalo se stavbou. Když se přišlo na sypký podklad a práce musela se o 14 metrů níže začít znova, zastavena pro nedostatek prostředků. Jednoho dne v sezení kardinálů papež s bolestí konstatoval zastavení díla.

»Vím o jistém prostředku, jenž by stavbu dovedl k cíli,« řekl kardinál Alimonda. A dodal hned: »Svěřit stavbu Donu Boscovi.« -

»Ale přijme?« zapochyboval papež.

»Svatosti, znám Dona Bosca a jeho neomezenou a plnou úctu k

Memorie
XIV. 575

papeži. Navrhne-li mu to Vaše Svatost, jsem si jist, že přijme.«
Bylo to v březnu 1880, kdy světec byl právě v Římě. Papež s ním promluvil a Don Bosco přijal břímě stavby na sebe. Vymínil si, že připojí ke kostelu sváteční oratorium.

Jak se to v Římě rozhlásilo, bylo hned mnoho lidí proti tomu a vlivní činitelé naléhali na vládu, aby překazila plány Donu Boscovi.

Memorie
XIV. 578

»Nezabírá se politikou, nechte ho!« řekl ministr.

Tou dobou měl světec 300.000 lir dluhů. Stavěl velký kostel svatého Jana Evangelisty v Turině a chrám Marie Pomocnice ve Vallecrosii. Když předložil věc Salesiánům, bylo šest hlasů kapituly proti - a jediný, jeho, pro.

»Dali jste mi kulaté nikoli, protože jste jednali s obezřetností, nutnou ve vážných případech, ve věci nejvyšší důležitosti. Ale dáte-li mi místo ne ano, mohu vás ujistit, že Srdce Ježíšovo pošle prostředky k vystavění nového kostela, zaplatí naše dluhy a dá

Memorie
XIV. 581

nám ještě dobré zpropitné.«

To změnilo druhé hlasování: všechny hlasy byly pro.

Aby povzbudil milosrdenství lidí bohatých, vyžádal si světec pro ně od papeže zvláštní vyznamenání a duchovní výhody. Kostel stál dva miliony, ústav půl druhého. Ale dalo nesmírnou práci je opatřit...

Tehdy právě mu začínaly největší finanční starosti: ve Spezii stavěl chrám sv. Pavla, v Marseille nový ústav, v Nizze rozšiřoval ústav starý, pro noviciát ve Foglizzo Canavese musel stavět nový dům, v Nizze Monferrato restauroval Dcerám Marie Pomocnice chrám - a každá nová výprava misionářů stála ohromné peníze.

Všechny cesty posledního období jeho života byly především cestami za almužnou pro dílo Salesiánů. Největší rozruch budily ve Francii. Každá byla provázena tolika nadpřirozenými zjevy, že v městech, do nichž přijížděl za svými »kázáními lásky« (sermons de charité), byly přeplněny ulice, kterými procházel, kostely, v nichž kázal, obléhány domy, v nichž bydlel. Musel mít sekretáře na vyřizování korespondence, jež se denně kupila »v ho-

rách listů« na jeho stole: lidé žádali o požehnání, modlitbu, přímluvu, o audienci. Opakovaly se výjevy, že před ním poklekali na ulicích, kudy šel, a žádali požehnání. Každý jeho příchod a odjezd do města znamenal malé pozdvižení: zástupy se tísnily okolo něho, lidé, kteří se k němu mohli protlačit, odstříhovali z jeho pláště kousky na památku... Tak musel si několikrát pořídit nový talár, protože starý mu ostříhali k nepotřebě. Ve světnicích, v nichž bydlel, všechno vzali, ba ani lenošky neušetřili.

Přicházeli k němu lidé s nevyléčitelnými chorobami, s dlouhletými nemocemi, mrzáci, němí, slepí, hluchí. »Říká se o mně,« řekl na schůzce svých bývalých žáků kněží v Turíně r. 1883 - »a také noviny to píší, že Don Bosco dělá zázraky. To je omyl. Don Bosco nikdy netvrdil a nikdy se nedomýšlel, že dělá zázraky. - Modlí se a nechá své chlapce modlit se za lidi, kteří se do jeho modliteb poroučejí a žádají o tu neb onu milost. Bůh dopřává jim ve své nekonečné dobrotě vyžadovanou milost, někdy způsobem výjimečným a zázračným. - Marie, Pomocnice křesťanů dělá zázraky. Ví, že Don Bosco potřebuje peníze pro obživení tolika tisíc chudých hochů.« (Lemoyne.)

Vita
II. 574

»Marseille est bouleversée« (je převrácena) psal Don Cagliero Donu Ruovi r. 1880 a vzpomíná, že mu to připomíná události římské z roku 1864: »Tento neobyčejný příval lidí, velkých a malých, bohatých a chudých, kněží světských i řádových roste a stále vzrůstá. - K jeho nohám padají - staří hříšníci, marnivé ženy a bázlivi kněží. - Lidé, kteří se nikdy nestarali o chudého, přinášejí své dary.«

Memoria
XIV. 418

Světec o almužnu nežádal. Vyložil své nedostatky a ponechal tomu, kdo slyšel, aby učinil podle hnutí svého srdce. Ceria vypravuje o události v Marseille, kde navštívil světec s farářem Guiolem bohatou paní Pratovou. Čekala, že ji světec požádá o dar - ale světec ji nevybídl. Svěřila se s údivem o tom faráři a požádala ho, aby u ní učinil se světce ještě jednu návštěvu. Začala zase mluvit o dobročinnosti - světec nic. Konečně zeptala se přímo: »A vy, Done Bosco, nepotřebujete ničeho?

Mně, řekl usmívaje se, je třeba všeho.

A proč o tom nemluvíte?

Prozřetelnost ví, čeho je mi třeba.

A kdyby Prozřetelnost byla určila, že vám mám pomoci?

Byl bych vám velmi vděčen!

Čeho je vám třeba?

Mnoha závažných věcí. Máme dluhy ze staveb provedených a je třeba ve stavbách pokračovat . . .

Jak velký je dnes stavební dluh?«

Memorie XIV. 420 Světec řekl, že se zeptá svého architekta. Pak poslal dámě účet na šedesát tisíc. Uvolila se zaplatit všechno v několika ročních splátkách.

Memorie XIV. 422 Když mluvil Don Bosco s Donem Guiolem o zázračných uzdraveních, řekl, že neví ani, je-li člověk určený pro milost, když se nad ním modlí. Ale jakmile dává požehnání, přicházejí mu jakoby inspirace, aby řekl té neb oné osobě: Vstaňte a jděte poděkovat Madoně. A v témže okamžiku cítí se nemocný zdráv.

Memorie XIV. 437 Když odjížděl světec r. 1880 z Francie zpět do Itálie, viděl již nad svými syny ve Francii hrozbu persekuce. Nechtěl, aby se věci braly tragicky: »Chtít potlačit náboženské kongregace je něco podobného, jako chtít zahnat tleskáním rukou ptáky, kteří slétli na posekané obilí zobat zrní. Rychle utekou, ale pak jeden po druhém se vrací. A tak klidně zobají dále, ledaže by někdo po celý den tam stál a tleskal. Tak také, když přejde potlačení, kněží se pomalu vracejí a znovu se chápou práce.«

29. března 1880 vydán ve Francii zákon, jímž vypovězení Jesuité ze všech svých domů ve Francii a všechny jejich výchovné ústavy uzavřeny. Druhý zákon nařizoval, aby všechny kongregace státem neschválené požádaly o úřední schválení ve lhůtě tříměsíční, jinak budou trestány vypovězením. Záleželo na vládě, komu schválení odepře nebo dá.

Ke schválení se žádaly jisté podmínky: hlavní představený kongregace měl sídlit ve Francii, a konstituce a řehole jednotlivých kongregací měly být předloženy vládě k prozkoumání. Marně proti tomu protestovali biskupové jako proti urážce svobody svědomí. Radikální režim Gambettův šel na řádové kněze velmi ostře.

Ve svém listě Donu Ronchailovi dává světec tuto radu: »Jít na základě tvrzení, že nejsme tělesem náboženským. Jsme společností, jejíž jednotlivci vykonávají všechna občanská práva. Přišli jsme do Francie, abychom se zabývali chudými a opuštěnými chlapci. Nic se nám neplatí. Byli jsme povoláni důvěryhodnými biskupy, abychom jim pomáhali ve sbírání nejchudobnějších a nejopuštěnějších hochů občanské společnosti.«

*Memorie
XIV. 596*

Ale, jak píše Ceria, »nejhorší nepřátelé se zahrnili pod domácí střechou«. Byl to jeden francouzský klerik a jeho přítel. Klerik přišel z jiné kongregace, byl přátelsky přijat a svěřena mu určitá práce. Udělal si kopii Řehole, připojil k ní různé dokumenty, také zprávu, co viděl v salesiánských domech v Itálii a Francii a poslal ministerstvu vyučování.

Vylíčil v ní Salesiány jako náboženskou kongregaci, na niž se vztahuje zákon Ferryho. Když byla jeho špionáž v domě odhalena, a byl odstraněn nenápadně pod čestnou záminkou, složil hábit. Sotva vyšel, začal žurnalistickou kampaň proti Salesiánům. Vylíčil je především jako nepřátele Francie. Zažaloval také Dona Bolognu pro porušení listovního tajemství. Protože právě tehdy mezi Itálií a Francií bylo silné národnostní napětí, byl jeho útok velmi nebezpečný.

Vláda ho hned odměnila místem učitele. Nepřešel ani rok, když se s ním na jakési slavnosti prolomilo lešení a on vytažen »více mrtvý než živý« z trosek, s těžkými zlomeninami. Jako mrzák, zbavený místa a odkázaný na milosrdenství lidí, přišel prosit o podporu - Salesiány. Dali mu ji.

Na základě tohoto udání učiněna už v říjnu 1880 prohlídka salesiánských domů. Vláda uznala, že Salesiáni jsou náboženskou kongregací, státem neschválenou a že musejí do 24 hodin opustit zemi, jinak že budou vojskem vyvedeni.

Ale francouzský temperament si pomohl. V Marseilli shromáždili se všichni salesiánští spolupracovníci, i z nejbohatších rodin, »aby protestovali svou přítomností proti znásilňování nejposvátnějších práv«. Dali na bránu, jež vedla na ulici, řetěz, a zabarikádovali se uvnitř.

Na úsvitě druhého dne začal před ústavem pokřik najatých demonstrantů - nejrůznějších sektářů a volnomyšlenkářů: přivábil mnoho zvědavců.

Přiblížila se osmá hodina: ústav měl být úderem osmé vyklizen. Všichni v domě jsou připraveni odolávat útoku. Ale u brány a na ulici je ticho. Všichni očekávají, kdy se ozve vojenská trubka - povel vojsku k vyklizení domu. Vládní komisař se však neobjevuje. Zájem zvědavců ochabuje. Ulice se pomalu prázdní.

Okolo 12. hodiny polední ozve se několik úsečných ran na bránu. Vrátný, dobrý Ital, jehož povinností bylo podat zprávu, jakmile se dostaví vládní komisař, táže se: »Kdo jste?«

Několik slov francouzských, jimž on nerozumí.

Po chvíli ticha volá znovu cizí hlas: »Rychle, otevřte, jsem jako zmoklá slepice! Nejsem komisař!«

Ale vrátný porozuměl jen slovu komisař, přeskočil čtyřmi skoky schody a zvolal na shromážděné: »Komisař! Komisař!« Ti se rychle zdvihli, oblékli rukavice, upravili si šat a sešli ku bráně, vedeni svým zástupcem, jenž měl fungovat jako ředitel.

Na bránu opět rány. Venku se lilo prudkými proudy.

»Kdo volal?«

Odpověď nepřichází. Obávaný návštěvník měl dlouhého čekání dost, uhodil pěstí do jednoho okna a vskočil oknem do domu. Jaká byla veselost přítomných, když za svými zády uslyšeli sonorní hlas abbého Mendra. Zůstal na faře, protože měl pozdě mši, a jakmile byl volný, pustil se na bitevní pole oratoria, právě za největšího lijáku.

*Memorie
XIV. 605*

Co dělat? Kanovník Guiol začal číst hlasitě list světcův: »Budou na vás dotírat, budou vás obtěžovat, ale jsou to jen vyrušování.

*Memorie
XIV. 606*

Kdyby vás chtěli zahnat, vyžádejte si čas, abyste mohli vrátit chlapce rodinám, a zatím Bůh se postará o další.«

Když to slyšel předseda spolupracovníků Rostand, řekl: »Nač bychom tu zůstávali? Psal-li tak Don Bosco, můžeme jít a nic se nestane.« Druzí ho následovali.

16. října píše list Petit Provençal v Marseilli:

»Otcové Salesiáni z ulice Beaujour nebyli rozehnáni, což je k ú-

žasu veřejnosti. Ukázali jsme již několikrát na zvláštní chování těchto otců cizinců. Jejich vděčnost k zemi, jež je hostí, je v tom, že sta chlapců, kteří se okolo nich shromáždili, vyučují neustálé nenávisti k vládním institucím. Kdy dojde konečně na otce Salesiány? Proč váháme bez jakýchkoli řečí dát jim vypovídající list, jenž jejich rejdy až příliš ospravedlňuje?«

*Memorie
XIV. 810*

Útoky se po všechny následující dny zesilují. Připojují se i jiné listy, tak Le Petit Marseillais 26. října, kdy stále ještě nejsou Salesiáni vypovězeni z Francie, stupňuje se palba na fortissimo: »Ačkoliv nemáme obyčej příliš se míchat do věcí klerikálních, přece musíme se zmínit o tom, co se týká famosních otců Salesiánů v jednom našem kostele. Tážeme se, proč v kostele sv. Josefa je řízen kůr Italem, ex-otcem Claristou, nyní otcem Salesiánem - a proč jiný otec Salesián, přirozeně Ital, je varhaníkem téhož kostela? Takto se vyhánějí neschválené kongregace? Takto se jim dopřává každého dne větší důležitosti! Třeba vyznat, že je toho až příliš mnoho a že je na čase co nejrychleji setřást se tohoto druhu lidí, černě oblečených.«

*Memorie
XIV. 812*

Světec byl velmi klidný. Už v září, okolo svátku Narození Panny Marie, měl sen. Stál před Pannou Marií. Měla rozestřený velký plášť a pod ním viděl všechny své domy ve Francii. Dívala se na ně s úsměvem. Náhle se strhla strašná bouře a viděl, jak se v ní všechno zmítá. Ale nic se nedotklo Salesiánů, ukrytých pod pláštěm, ač tolik nebezpečí na ně mířilo. Všechny rány padaly na prázdno. Panna Maria stála v moři světla a s rajským úsměvem opakovala několikrát: Ego diligentes me diligo. (Miluji ty, kteří mne milují.) Náhle bouře ustala: nikdo ze Salesiánů nebyl její obětí.

»Proto jsem psal všem domům do Francie, aby byly klidny. - A vskutku, bylo tu něco neobyčejného: vidět vypovězeny všechny kongregace francouzské, jež tak dlouho tolik dobře působily ve Francii, a vidět naši cizí, která žije z chleba Franzouzů . . . mezi rozzuřeným žurnalismem, křičícím na vládu, aby nás vypověděla - a my v tom všem klidni!«

*Memorie
XIV. 609*

Co se stalo? Také Dominikáni se tehdy zabarikádovali v ulici

Monteaux, a komisaři, jenž měl provádět dekret, dalo trochu práce, než tam pronikl. Tím se tak zdržel, že se mu už nechtělo v pozdních hodinách k dalším obtížím do domu sv. Lva - tak se jmenoval v Marseilli dům Salesiánů.

V noci přišel od ministra rozkaz prefektovi, aby zastavil další provádění dekretu. Vládní politika rozhodla se k zmírnění postupu.

Tehdy požádal Don Bosco italskou vládu, aby mu dala podporu na jeho ohrožené domy ve Francii, protože se ujímají Italů i italských sirotků. Na tento skvělý diplomatický tah vláda přistoupila: ministerstvo zahraničí poslalo mu tisíc lir s příslibem, že je bude trvale Salesiánům dávat, ne však do rozpočtu, kde by to křičelo, ale skrze svého konsula ve Francii.

*Memorie
XIV. 612*

Konsul ujistil Dona Bosca, že se strany francouzské vlády netřeba se obávat žádných persekucí. Proto mohl světec napsat Salesiánům do Francie: »Jděte vpřed beze strachu!«

Roku 1882 byli Salesiáni postiženi těžkými ztrátami finančními: v Mathi explodovala jejich papírna - v Uruguay v Paysandu shořel jim kostel. »Trpělivost,« řekl světec. »Neštěstí mohlo by nám vzít odvalu, že bychom se zřekli děl nutných a cenných pro Církev a společnost. - Napodobujeme vlaštovky: rozbité hnízdo staví znova.«

*Vita
II. 537*

Také stavba Božského Srdce v Římě vážla stále pro nedostatek peněz. Peníze z Říma i Italie šly skrovně. Kolik obětí stál Dona Bosca tento kostel, vědí jen ti, kteří mu byli nejbližší. Byly s ním těžkosti různého druhu - nejen finanční. »Může se říci, a ujišťuje o tom Don Rua v beatifikačním řízení, že hlavně toto dílo vyčerpalo jeho síly.

Bylo bolestné vidět ho, starce, chorého, nejtěžšími starostmi obtíženého, jak vystupuje a sestupuje po schodech k lidem, u nichž žádal almužny, tolikrát se vystavuje i tvrdým pokořením. Trpěl tolik, že několikrát, když se jej jeho nejbližší okolí tázalo, proč je jeho postava shrbená, řekl: Mám kostel Božského Srdce, který mi zatěžuje hřbet. - Jindy: Říká se, že Církev je pronásledována. Mohu však říci, že kostel pronásleduje mne.« (Dá slovní

hříčku jen v italštině: *Dicono, che la Chiesa è perseguitata. Io invece posso dire, che la chiesa perseguita me!*) Cesta do Paříže 1883 byla nejtriumfálnější cestou Dona Bosca. Vyjel v lednu, zastavil se v Nizze, Cannes, Toulonu, Navarre, Marseille. Všude byl vítán jako význačná osobnost. V Lyoně nedovolil mu arcibiskup kázat v kostelích, ale měl konference se svými spolupracovníky. Zeměpisná společnost pozvala ho k přednášce o Patagonii. Měl takový úspěch, že společnost dala razit r. 1886 k jeho počtě zlatou medaili.

Memorie
XV. 422

Ceria vypráví, jak v Lyoně ctitel Dona Bosca, hrabě de Jouffrey dal k dispozici svůj vůz a kočího, který měl stále být k službám světcovým.

Když jednoho dne jel Don Bosco ke hrobu svatého biskupa lyonského Pontina, aby tam sloužil mši, obklíčilo ho na cestě mnoho lidí, kteří žádali o jeho požehnání. Don Bosco obracel se vlevo a vpravo, dozadu i dopředu, naslouchal prosbám o modlitbu a radu, a vůz mohl dopředu jen krokem. Kočí, »který neměl trpělivosti Dona Bosca«, odlehčil si rozhořčeně výrokem, který se stal proslulým: »Lepší nosit ďábla, než vozit svatého!« (*Meglio portare il diavolo che condurre un santo!*)

Memorie
XVI. 70

18. dubna 1883 byl světec v Paříži. Stal se rázem nejslavnějším člověkem v městě. Všechny noviny přinášely o něm denně zprávy. Zástupy ho provázely nebo čekaly na ulicích, největší kostely pařížské nemohly pojmout lidi, kteří přicházeli na jeho mše a konference.

»V hlavním městě Francie Don Bosco dával audience nekonečnému počtu lidí všeho druhu. Dělal nespočetné návštěvy v různých rodinách, náboženských společnostech, kostelích. Mluvil mnohokrát s kazatelen k nesmírným zástupům. Přijímal na ulicích a náměstích frenetické ovace lidí. Nikdo nebyl by si troufal představit, že v 19. století pařížští obyvatelé budou tak vzrušeni kouzlem svatosti. Tím spíše, že nespátřili před sebou něž chudého kněze, skromného původu, nenápadného, bez výmluvnosti, Itala, špatně znalého jejich jazyka. - Zdá se nám, jako bychom četli výjevy z Legendy Aurey, kdy člověk, přicházející v pověsti sva-

Memorie
XVI. 5

tosti v jakákoli místa, probouzel u všech křesťanů projevy nejširší a nejnaděšenější.«

Jeho dva sekretáři nemohli zdolat nával korespondence a audiencí a musel být povolán z Turina na pomoc Don Rua, který uměl chodit v obří práci. Když šel z nádraží, hledaje byt Dona Bosca, napadlo ho, aby sledoval proud lidstva od kostela sv. Magdaleny. Vskutku, dostal se tam přímo po proudu lidí.

Návštěvníci čekali v dlouhých frontách, a obléhali jeho byt od rána až do noci. Protože nával byl nesmírný, byli přicházející požádáni, aby svoje přání říkali jedinou větou. Bylo slyšet: Žehnejte mi! - Modlete se za mne! Má nemocná matka se poroučí do vašich modliteb! - Vyproste mi u Matky Boží pomoc v mých potřebách!

Tak mohlo za minutu projít okolo něho na čtyřicet lidí.

»Nenáleží sobě, věnuje se všem, kteří jej žádají. Je tu pro ně, pro jejich strasti, pro jejich naděje. Utěšuje, žehná, povzbuzuje, nevšímaje si shonu, jenž ho obklopuje, pozorný jedině k tomu, s nímž mluví, zajímá se o každého, radí každému a utěšuje každého.«

Vita
II. 541

Dělal návštěvy v jednotlivých rodinách, klášterích, seminářích. Pověst o zázračných uzdraveních rychle se šířila. Považoval za nutné prohlásit veřejně, že mu nemohou být připisována. Jedině Maria Pomocnice začala celé dílo jako svoje, přivedla je k rozkvětu a chce mu pomoci ještě k většímu rozšíření.

Naděšení Paříže nedotklo se jen vrstev lidových, které jsou prostší a upřímnější ve svých vznětech. Lemoyne vzpomíná ministrů, senátorů, poslanců, učenců, spisovatelů, kteří se tísnili na jeho kázáních a vyhledávali ho všade, kam byl zván, nebo v jeho bytě. Tak vojenská akademie v Saint Cyr vyžádala si jeho návštěvu. Mladíci z aristokratických rodin francouzských dovedli čekat trpělivě od rána na slíbený příchod. Mohl přijít až po druhé hodině odpolední. Usmívaje se, »promluvil k nim několik prostých a důvěrných slov, jako ke svým chlapcům v oratoriu.«

Vita
II. 561

Lemoyne vypisuje podrobně návštěvu spisovatele Pavla Berta, autora učebnice morálky, která přišla na index. Požádal světce,

aby mu vyznačil špatná místa jeho knihy. Když za několik dní přišel, našel ve své knize plno korektur světcových. Změknul ve svém útočném »boji protiklerikálním«, ač k odvolání veřejnému neměl smělosti.

Při návštěvě v klášteře Assuncionistů mluvilo se o výchově chlapců a kdosi se ptal, v čem je tajemství jeho výchovné formace.

»Dvě věci jsou v naší formaci: mírnost ve všem (dolcezza) a vždy otevřená kaple, kde se co nejvíce umožňuje zpověď a přijímání.« *Memorie XVI. 168*

Byla řeč o tom, že chlapci, vychovávaní v náboženských ústavech, když přijdou do povolání, zanedbávají náboženskou praxi úplně.

»Toto velké neštěstí pochází z toho, že ve Francii chlapci nepřicházejí do blízkého styku s knězem, proto se zřídka zpovídají. Duše chlapců v době, kdy se formují, mají potřebu okoušet dobrodiní vlivu kněžské něhy (i benefici effetti che derivano dalla dolcezza sacerdotale). Když žijí pod takovým vlivem od nejnějšího věku, vzpomínají později na pokoj duše, pocházející ze svátostí a snadno poběží pro pomoc k přátelům své mladosti.« *Memorie XVI. 169*

Před návštěvou světcovou v semináři sv. Sulpicia dostal rektor semináře pokyn od kardinála Guiberta, aby ho přijali »se všemi možnými poctami. Všechno bude málo proti jeho zásluhám.« (Non si farà mai troppo per i suoi meriti.) Návštěva byla ohlášena na 23. dubna, a světec převrátil celý denní pořádek semináře tím, že mohl přijít až po večeři. Jednomu klerikovi dalo to podnět k básničce:

Don Bosco, nous dit - on, a fait de grands miracles,

Ressuscité des morts, et rendu des oracles.

Mais le plus grand miracle est celui d'aujourd'hui:

Ta règle, o St. Sulpice, a fléchi devant lui.«

Říká se, Don Bosco dělá zázraky, křísí z mrtvých, prorokuje taky. Největší však zázrak v tento den: pořádek St. Sulpice převrácen!

Memorie XVI. 172

Pročítáme-li dlouhé zprávy o triumfech Dona Bosca v Paříži - jak je zachycují různí současní svědci, tak i historici salesianští, projde jimi postava světcova v několika výrazných osvětle-

ních. Zázraky uzdravení, předpovědi, které se splnily, příliv kajících, kteří u něho hledali rozřešení i radu v životních těžkostech - povzbuzující řeči v ústavech náboženských a klášterech, v soukromých audiencích a návštěvách - patří jedné části historie života světcova. Do druhé náleží jeho duchovní gesto, s nímž mezi vším tím prochází.

Zachovaly se nám listy jistého Benediktina, v nichž líčí, jak přízní paní Combaud se mu podařilo promluvit s Donem Boscem delší chvíli. Mohl s ním vstoupit do kočáru, který ho ráno odvážel na mši a požádat ho o modlitbu za uzdravení a o požehnání. »Okolo osmé a čtvrt (ráno) vstupuje Mme de Combaud do salonu a oznamuje mi, že Don Bosco vyjde ze svého pokoje. Vskutku po několika minutách vychází a jsem mu představen. Vrhám se k jeho nohám a prosím o jeho požehnání, které mi uděluje obvyklou formulí. Děkuji mu, že mi dovolil, abych ho doprovázel ve voze.

Dobře, dobře, jděme, odpovídá.

*Memorie
XVI. 488*

Ubohý Don Bosco je velmi sešlý (*bien cassé*) a jeho portret, který máte, je velmi dalek skutečnosti. Je mu nejméně 70 let. Chodí těžce. V prvním okamžiku byl jsem poněkud udiven, že vidím světce vzhledu tak obyčejného. Neoholený, s vlasy neuspořádanými, volně vlajícími na všechny strany. Spravované šaty, omščený límec jeho převlečníku etc. Takový je jeho vzhled.«

Potom popisuje, jak sestupují se schodů k vozu a na schodišti lidé zastavují světce s prosbami a sekretář upozorňuje, že třeba pospíšet, že už je pozdě. Ale světec klidně promlouvá s každým, kdo k němu přistupuje. Zatím Benediktin spěchá k vozu a slibuje kočímu »tím větší zpropitné, čím pomaleji pojedete.« Podařilo se mu to. Cesta patnáctiminutová se protáhla na třicet minut. Mohl promluvit se světce o všem, co měl na srdci.

Kostel, do něhož přijíždějí, je v ulici La Chaise. »Je přeplněn fiakry a ekvipážemi. V okamžiku, kdy Don Bosco sestupuje, vše se vrhá k němu. Dávají mu dotýkat medaile, růžence, volají na něho se všech stran, doporučují mu své úmysly, své nemocné. Ubohý Don Bosco prochází zástupem s dokonalým klidem, žeh-

ná vlevo, vpravo, a všem nemocným, kteří jsou tu. Jsem po jeho boku a chráním ho se sekretářem proti návalu. Stěží jdeme krok za krokem. Představují mu malou němou dívku. Žehná jí a jde dále. Druzí jsou nešťastní, že se ho nemohou dotknout. Nikdy jsem neviděl podivuhodnějšího zástupu, ani dokonalejšího klidu nad pokoj světcův.

Konečně vstupujeme do sakristie. Don Bosco mne nechává pokleknout před Madonou a recituje se mnou Otčenáš, Zdrávas, několik modliteb. Pak mi dává dlouhé požehnání »pour la santé du corps et la sainteté de l'ame« - pro zdraví těla a svatost duše, klade na chvíli ruku na mé hrdlo a pak se obléká ke mši.«

*Memorie
XVI. 489-90*

»Cesta Dona Bosca do Paříže,« píše Ceria - »může se nazvat prozřetelnostní z mnoha důvodů. Mnohým přinesla požehnání pro jejich zdraví tělesné, přemnohým světlo v jich pochybách, křesťanskou sílu v protivenstvích a duchovní proměnu. Donu Boscovi pomohla v jeho těžkostech finančních. Vydatné dary mu umožnily urychlit stavbu Božského Srdce v Římě, upevnit jeho dílo ve Francii a mimo ni a založit ústav v Paříži.«

*Memorie
XVI. 6*

Také pro propagaci jeho díla a misí měla tato cesta velký význam.

26. května měl mši v kostele sv. Tomáše Akvinského a odjel z kostela rovnou na nádraží, aby mohl nepozorovaně zmizet. Přece však byl poznán hloučkem lidí a způsobil na nádraží vzrušení.

»Don Bosco, tvůrce zázraků!« volá se polohlasně okolo něho.

Vlak se pohnul a ohnivé pozdravy provázely Dona Bosca, který s úsměvem děkoval. Paříž zmizela před jejich zraky. Mlčel. Také Don Rua a Don Barruel byli tiše.

»Zvláštní věc! Vzpomínáš, Don Rua, na cestu z Buttigliery do Murialda? Po její pravé straně je návrší a na návrší domeček a od domečku k úpatí cesty prostírá se louka. Ten ubohý domeček byl obydlím mým a mé matky. Na té louce pásával jsem jako chlapec dvě krávy. Kdyby všichni tito páni věděli, že jejich pocty platí chudému vesnickému sedlákovu z Becchi! Ó hro Božího řízení!«

*Memorie
XVI. 567*

Stařec.

V červenci 1883 přijíždí náhle do Turina Du Bourg, z družiny hraběte Chamborda, posledního potomka Bourbonů, aby odvezl s sebou do Frohsdorfu u Vídně Dona Bosca k smrtelně nemocnému hraběti.

*Memorie
XVI. 334*

Světce se vrátil z Francie vyčerpan. Odmítl. »Co bych v zámku dělal? To není místo pro Dona Bosca. Za prince mohu se jen modlit, já i moje Kongregace. Chce-li Bůh prince uzdravit, učiní to. Proto není třeba, aby Don Bosco šel tak daleko z Turina.« Du Bourg pronášel přání samotného prince a jeho rodiny. »Umírá a volá vás hlava rodu, který vždy sloužil Církvi, a měl byste odvahu odepřít?« - Potom mu dokazoval, že Francie by těžce nesla odmítnutí návštěvy k tomu, kterého mnozí uznávali za legitimního panovníka. Světec povolil naléhání. Ještě téhož dne večer odcestoval do Frohsdorfu s Donem Ruou. Ceria popisuje nepokoj Du Bourga, který naléhá na cestu na nádraží a klid Dona Bosca, který nikdy nespěchal. Na nádvoří obklopili světce kněží a klerici, aby se s ním rozloučili. »Pak, jako vždy, byli tu pánové a paní, kteří si přáli říci a slyšet slovíčko, a Don Bosco zastavil se pokojně tu u jednoho, tu u druhého. Ubohý Du Bourg měl nervy tak rozrušeny, jak nikdy před tím.«

*Memorie
XVI. 337*

Konečně se dostali na nádraží. Za sedm minut měl odjet vlak. Bylo třeba obstarat lístky a poslat zavazadla. Ale příjem zavazadel už byl uzavřen a Du Bourg musel je nechat tam. Rozčilený pobíhal nervosně sem a tam. Don Bosco se ani nepohnul, jen se usmíval.« Du Bourg o něm napsal: »Kdyby se celý svět hýbal, jeho se to nedotkne.«

Když usedl do luxusního oddělení vlaku, poznamenal světec: »Tuto cestu budu počítat k nejneobyčejnějším dobrodružstvím ve mém životě . . . Don Bosco cestuje v tak nádherných vozech! Až to budu vyprávět svým chlapcům, bude to pro ně velmi zábavné.« Zatím ve Frohsdorfu očekávali netrpělivě jeho příchod. Byla neděle, den jménin princových. Sotva přijeli, odešel Don Bosco do kostela, aby celebroid. Po mši zůstal v kostele na modlitbách.

Princ byl netrpělivý a poslal pro něho. Don Bosco pokynul hlavou a pokračoval ve své modlitbě.

»Přišel komorník a sděloval mu opět, že princ ho očekává. Tehdy se Du Bourg přiblížil a řekl: Není možno nechat čekat monseigneuru. Volá a třeba jít. - Don Bosco znovu pohnul hlavou v souhlasu, ale nehýbal se. - Potom se zdvihl pomalu, pomalu (adagio adagio) a zatím co mu podávali šálku bílé kávy, přichází nový posel a opakuje, že královská výsost očekává návštěvníka. - »Měl nebeský pokoj duše, srdce, ducha a způsobů,« poznamenává Du Bourg.

*Memorie
XVI. 340*

»Neobyčejná prostota Dona Bosca projevila se v jeho prvním setkání s manželkou princovou, jejíž matka byla princeznou savojskou.

*Memorie
XVI. 341*

A kdo jste vy? ptal se jí italsky.«

Návštěva Dona Bosca u Chamborda způsobila politické vzrušení Evropy. Po příchodu světcově nastalo nápadné zlepšení nemoci. Když Don Bosco za dva dny odjížděl, považovali lékaři nemocného za zachráněného.

»Světce mluvil s princem vždy jako kněz, ne jako dvořan. Dával mu naději, ale zdůrazňoval, že život i smrt jsou v rukou Boha, krále králů a pána vládnoucích a že všichni, velcí i malí, musí se podřídit jeho nepřekročitelné vůli. Princ, člověk živé víry a pevného náboženství, naslouchal pozorně a ujišťoval ho, že kdyby mu Boží Prozřetelnost svěřila, aby sloužil Francii, neodmítl by takové břímě. Ale kdyby bylo přáním Boha povolat ho na věčnost, podřídí se Božím zákonům.«

*Memorie
XVI. 344*

»Neočekávaná událost uzdravení podráždila nepřátele Církve, kteří očekávali každý okamžik zprávu o Chambordově smrti. Noviny na něho útočily, že svoji nemoc jen předstíral, aby zázrakem svého uzdravení získal sympatie Francouzů.« Útoky padaly také na světce a Salesiány.

*Vita
II. 576*

Princ se tak pozdravil, že se mohl věnovat své denní práci a vycházet. Jednoho dne zváben svou vášní loveckou, účastnil se lovu, jenž se mu stal osudným. Jeho náhlá smrt po lovu vzbudila domněnku o vraždě.

Memorie
XVI. 353-4

Don Bellamy jednoho dne interpeloval světce, jak mohl být ujištěn, že nemoc Chambordova nebyla »ad mortem« - k smrti? »Třikrát opakoval svoji otázku. Konečně světec úsečně mu řekl: Bůh mu vrátil zdraví pro Francii a ne pro sebe samého, ne proto, aby chodil na lov . . . Jeho místo bylo ve Francii.«

Roku 1884 se zdraví Dona Bosca nápadně zhoršuje. Když se dozvěděl, že stavba Božského Srdce v Římě musela být opět přerušena pro nedostatek peněz a na oratorium v Turině opět dolehla nouze, odhodlal se k nové cestě do Francie. - Byl na pokraji svých sil. Všichni se báli této cesty. Lékaři přímo před ní varovali. Světec povolal k sobě Dona Ruu a Dona Cagliera a podal jim listinu:

Memorie
X3VII. 5

»Zde je můj testament. Jmenuji vás svými universálními dědici. Nevrátím-li se, jak lékař říká, pak uvidíte, jak věci stojí.«

Tehdy dal Donu Caglierovi krabičku, jako »poslední vzpomínku na sebe« - ten ji zapomněl v kapse a otevřel až po šesti měsících. Když ji otevřel, našel v ní zlatý prsten. Nechápal to. Za krátko byl jmenován biskupem.

Druhá cesta do Francie r. 1884 začala Nizzou. Tam musel ulehnout.

Po 14 dnech odejel přes Fréjus-Toulon-Marseille. Všade se opakovaly výjevy bouřlivého nadšení. Ale bylo mu hůře a hůře. Nohy mu otékaly, slábl, a Don Albera, který ho provázel, povolal na pomoc slavného lékaře z university v Montpellier, doktora Combala. Ten přijel 25. března do Marseille. Jeho nález zněl:

»Vaše životní síla se přílišnou prací vyčerpala. Je to jako se šaty, jež nosíme denně, ve všední den i ve svátek: opotřebují se. Nevěřím, že by se škoda mohla opět napravit. Ale abychom tento šat ještě chvilku udrželi - musíme jej - a to je jediný prostředek - pověsit do skříně. Tím chci říci, že hlavním lékem pro vás je bezpodmínečný klid.

Memorie
XVII. 56-58

A to je jediný lék, který nemohu vzít,« odpověděl Don Bosco.

Od cesty do Paříže přece však upustil a vrátil se přes Nizzu do Turina.

Volají ho však naléhavé záležitosti do Říma. Jedná se o nejdůle-

žitější okamžik pro další život jeho Kongregace: o povolení privilegií, o něž tak marně po dlouhá léta žádal.

Nyní konečně Řím byl ochoten dát Kongregaci ta privilegia, která by ji učinila neodvislou od místních biskupů. Když mu kardinál Ferrieri oznámil, že ke své žádosti musí přiložit data a jména papežů a texty privilegií, o jejichž povolení se jedná, po prvé se zhroutil . . . Zdálo se mu, že jeho hlava na tak velkou práci již nestačí! Mohl to udělat jen sám - a neměl již sil -

»Budu se muset zříci výsad. Požádám jen o hlavní privilegia a vrátím se do Turina. Povolí-li nám je, dobře. Nepovolí-li je, pak trpělivost!«

Tentokráte bylo mu třeba dodávat odvahy. »Buďte klidný! Uvidíte, že dostaneme vše. Nemůžete-li provést sám namáhavou práci, vynajdeme vám v brevech a seznamech vše, a budete-li chtít, uděláme i potřebnou práci,« řekl mu sekretář sv. Kongregace.

*Memorie
XVII. 133*

9. května byl světec přijat v audienci Lvem XIII. Bylo slyšet až do předsíně hlas papežův, jímž přátelsky vítal Dona Bosca. Předložil papeži seznam privilegií, které žádal pro svoji Kongregaci. Lev XIII. pohlédl na listinu: »Schválíme vám všechno, oč žádáte!« Pak ho upozornil na nutné kroky u některých kardinálů. Kardinál Ferrieri, jenž nejvíce a po dlouhá léta zdržoval celou věc, byl tehdy postižen těžkou nervosou. Konečně se přestal bránit povolení privilegií.

Tehdy řekl Svátý Otec světcí: »Jsem zcela pro Salesiány. Jsem jejich první spolupracovník. Kdo je vaším nepřítelem, je nepřítelem Boha. S nepatrnými prostředky stvořil jste obrovské dílo. - Bůh sám řídí, ochraňuje a vede vaši Kongregaci. Říkejte to, pište to, kažte to!«

*Memorie
XVII. 99*

Když se papež začal vyptávat na salesiánské misie, mohl mu světec říci, že vykazují již 50.000 pokřtěných domorodců.

Don Bosco vyžádal si požehnání pro své chlapce, spolupracovníky, a pro některé mecenáše papežské vyznamenání.

Pak dal zavolat papež sekretáře světcova Dona Lemoiny a řekl »slavnostním hlasem«: »Pane sekretáři, vám svěřuji osobu vašeho nadřízeného. Vy budete pečovat o jeho zdraví a aby se příliš

nenamáhal. Nedovolujte mu, aby psal. Má příliš slabé a znavené oči. Vy budete jeho oporou, vy budete odpovědný za život svého nadřízeného: rozuměl jste? Já tomu tak chci, tak tomu chce Svátý Otec a tak tomu chce papež. Obklopte ho veškerou péčí, buďte jeho útechou. Jaká čest pro vás! Jaká čest pro vás Salesiány posláni, jež Bůh vám dává, a velký závazek vás všech, jemuž musíte dostáti: řekněte všem vašim spolubratřím, aby byli útechou slabého starce!«

Také jednání s městskou radou v Římě o povolení loterie na stavbu Božského Srdce v Římě skončilo rychle a příznivě.

»Jak dobrý je Svátý Otec!« šeptal světec, vycházející z Vatikánu. Poslední překážka padla: Kongregace měla být pojištěna proti všemu, co ohrožovalo její vzrůst. Věci došly k dobrému konci. Když přišel do Turina dekret o povolení privilegií, strhla se v Turině bouře, již nikdo nebyl pamětníkem. Bylo slyšet tak strašné rány hromu, že celé oratorium se chvělo v základech. Na kopuli kostela Marie Pomocnice snesl se déšť blesků. V ústavě nastalo zděšení. Někteří prchali do kostela, jiní do koutů, které pokládali za nejbezpečnější. Nebylo slyšet hlasu: bouře přehlušovala všechno. »Chtěl bych přísahat, že v tuto chvíli kardinál Ferrieri podepisuje dekret povolení privilegií,« řekl Don Bonetti Donu Lemoynovi. Když přispěchal Don Lemoyne k světci, viděl, jak jeho tajemník drží v rukou dekret, který přišel právě před hodinou. (9. července 1884.) Světec marně se jej namáhal přecíst. Blesky padaly na stůl - a jeden sjel tak, jako by chtěl dekret zapálit. Chvějícího se Dona Bosca museli odvést do druhé světnice. Tajemník předčítal mu slovo za slovem uprostřed bouře, jež přehlušovala hlas . . .

Když se 13. července sešli bývalí žáci Dona Bosca na slavnostní schůzce, »spatřili postavu dobrého otce skloněnou, jeho vlas stříbrně bílý, jeho krok namáhavý a nejistý«. Přáli mu, aby s ním mohli oslavit jeho zlaté kněžské jubileum.

»Vy jste čest a sláva mého stáří. Vidím, že i mnozí mezi vámi mají lysiny, šedivé vlasy, zbrázděné čelo, že nejste již více těmi mladíky, které jsem kdysi tak miloval. Ale cítím, že vás ještě ví-

ce miluji, než tenkrát. Svou přítomností dokazujete, že základy našeho svatého náboženství, jimž jsem vás kdysi učil, pevně tkvějí ve vašich srdcích a dávají směr vašemu životu. Cítím, že vás ještě více miluji, protože poznávám, že vaše srdce tluče vždy pro Dona Bosca.»

*Memorie
XVII. 173*

Nyní začíná již s menšími a většími překážkami nemoc své drtivé dílo. 19. července odváží světce na zotavení do Pinerola, ale už 22. se vrací, aby vyřídil jisté naléhavé věci. Zakrátko opět je mu hůře, musí ulehnout: otékají mu nohy, má potíže srdeční, dýchací, a teprve koncem října nastává jakési zlepšení. To pohulo Lva XIII., aby poslal ke kardinálu Alimondovi - byl to nástupce zemřelého arcibiskupa Gastaldiho - monsignora Jacobiho se vzkazem: »Jeho Svatost vidí, že zdraví Dona Bosca každým dnem se zhoršuje, a má proto starost o budoucnost jeho ústavu. Přál by si proto, aby Vaše Eminence promluvila s Donem Boscem vhodným způsobem o tom, koho si přeje určit za svého nástupce. Ten by byl uznán za jeho zástupce s titulem vikáře.»

*Memorie
XVII. 274*

Kardinál Alimonda, velký přítel světcův, vyplnil hned papežovo přání. 24. října sdělil Don Bosco návrh papežův kapitule. »Byl to okamžik hlubokého mlčení, protože všichni rozuměli důležitosti papežského vybídnutí. Všechna srdce zachvívala se silnou něhou: den za dnem vše více hlásilo, že přijde okamžik, kdy dobrý otec je opustí navždy.»

*Memorie
XVII. 257*

Po čtyřech dnech ohlásil světec kapitule, že navrhuje za svého vikáře Dona Ruu a svůj návrh poslal Svatému Oci. Ten jmenoval pak Dona Ruu generálním vikářem, s právem nastoupit řízení Společnosti po Donu Boscovi.

7. prosince 1884 mohl se světec dožít radostné slavnosti v chrámu Marie Pomocnice, kde vysvěcen první biskup salesiánský, Don Cagliero. Také maminka Caglierova přišla na slavnost, jíž se účastnil celý Turin. Bylo jí 88 roků . . . První pohřeb biskupského prstenu Caglierova byl však vyhrazen otci - Donu Boscovi. Bylo to po vysvěcení; nový biskup objal matku a obrátil se k Donu Boscovi, který jej očekával s biretkem v ruce. »Byla to scéna, již nikdo z přítomných nikdy nezapomněl. Don Bosco nemohl

*Memorie
XVII.
293-294*

udržet slzy a pokoušel se políbit ruku svého drahého synáčka. Ale ten vrhl se kolem krku toho, jenž taková léta byl mu otcem, objal ho s láskou a teprve pak, když se utišil v něm první nával citů, dovolil mu, aby mu políbil svatý prsten. - Do této chvíle schovával ruku v záhybech šatu, aby nikdo nemohl se jí dotknouti.«

Počátkem února 1885 měla odjet nová výprava misionářů pod vedením biskupa Cagliera. 24. ledna, když vše bylo u oběda, rozlehl se křik: Hoří! Hoří!

*Memorie
XVII. 297*

Oheň vypukl v knihvazačské dílně. Na chodbě nedaleko ní byla připravena zavazadla misionářů. Všechno rychle běželo tam, aby se zachránilo, co se dá. Don Bosco zůstal sám v jídelně. Tiše čekal, usebrán, na zprávy. Čas od času tázal se těch, kteří přibíhali, nebyl-li kdo zraněn. Když oheň zdolán a zjištěna škoda - 100.000 lir - řekl: »Je to velká škoda. Ale Pán dal, Pán vzal. On je pánem všeho.«

Před odjezdem misionářů měl světec sen: zdálo se mu, že je přenesen do Ameriky. Před ním rozevíraly se cesty k četným salesiánským ústavům a misijním stanicím. Všechny prohlédl. »Viděl jsem pole, jež nám svěřil Pán a slavnou budoucnost salesiánské Kongregace. - Hle duše a krajiny, určené synům svatého Františka Saleského, slyšel jsem. Když jsem přihlédl, spatřil jsem v jediném okamžiku přítomnost, minulost a budoucnost salesiánských misií, ve všech obdobích a nebezpečích, úspěších a neúspěších. - Naráz nesmírné pole proměnilo se ve velký sál, bohatě vyzdobený, podivuhodný rozměry a tvarem, kam vcházeli lidé v malých skupinách, s voláním slávy (Evviva!). Po nich jiné hloučky, daleko četnější, se přibližovaly, zpívající vítězoslavně (Trionfo!). Počalo proudění zástupů nejrozmanitějších osob, velkých a malých, mužů a žen, nejrůznějších lidských typů, různých barev, tvarů, pohybů: se všech stran zazníval zpěv.«

Jásot se stupňoval. Do něho zaléhal zpěv andělských kůrů. Pak přicházel chor, jehož Aleluja a Gloria stupňovalo se do nejvyššího triumfu. Když se sál zcela naplnil nespočitatelným množstvím, všechno jako by se bylo zastavilo v hlubokém tichu. Pak

se rozezněly sbory jednotlivých skupin zpěvy tak uchvacujícími, že se cítil přenesen do Ráje.

»Když jsem se probudil, zmocnila se mne myšlenka, že mám monsignorovi Caglierovi a mým drahým misionářům dát především nejdůležitější pokyn, týkající se budoucnosti našich misí: všechny námahy Salesiánů a Dcer Marie Pomocnice nechť směřují k podporování povolání kněžských a řeholních.«

*Memorie
XVII.
299-305*

Zdraví světcovo stále se zhoršovalo. Protože neměnil svého způsobu života, ani neoslaboval v činnosti, nebudilo to v oratoriu znepokojení. Přivykli na jeho nemoc, obtížnou chůzi, únavu.

Misie a nové domy potřebovaly stále peněz, peněz . . . Musel opět na cesty za almužnou. Proti radě lékařů, arcibiskupa Alimondy a svých přátel odjíždí 24. března 1885 do Francie, provázen Donem Bonettim a Donem Vigliettim. Na cestě k nádraží řekl sekretáři: »Viglietti, kam cestuješ?

S Donem Boscem!

A víš, kam cestuje Don Bosco?»

Sekretář váhal s odpovědí.

»Ani já nevím, kam cestuje,« řekl světec. »Je v ruce Boží Prozřetelnosti.«

*Memorie
XVII. 419*

Zastavil se nejprve v Touloně, kde měl svého velkého přítele, hraběte Colleho. Toho roku dal hrabě světcovi na jeho díla 220.000 lir.

Opakovaly se zázraky uzdravení.

Následovala Marseille, opět Toulon - pak se vrací přes Alassio a San Pier d'Arenu do Turina. Zde ho čekala vévodkyně z Norfolkku se svým slepým a nevylečitelně chorým synáčkem, kterého uzdravil.

Nyní myslí stále na to, jak odpomoci nedostatku kněží. Na schůzce svých bývalých žáků kněží toho roku řekl: »Nemám k vám mnoho slov. Jen na jednu důležitou věc, jež mi stále tkví v myšlích, vás upozorním: jak odpomoci nedostatku kněží. Nechť není mezi vámi jediného kněze, jemuž by nezáleželo na tom, podporovat kněžská povolání i za cenu obětí, aby byli vašimi dědici a následovníky ve službě spásy duší. - Sláva Církve je naší slávou. Spá-

Memorie
XVI 491

sa duší je naší věcí. Všechno dobro, jež učiní druhí z našeho podnětu, způsobí vzrůst naší slávy v Ráji.«

Vita
II. 622

Čím dále tím nápadnější byla na něm hluboká citlivost: všechno se ho mocně dotýkalo. »Často proléval při mši slzy svatého pohnutí. Při slovech Domine, non sum dignus plakal a na chvíli se přerušoval. Právě tak při Ecce Agnus Dei před rozdělením přijímání. Při žehnání plakal vždy.«

Pozorujíce jeho rozechvění, vyhýbali se všichni v řeči tomu, co bylo by bývalo pro něho rozrušující. Při závěru duchovních cvičení v San Benignu pohnul všechny k pláči tím, že spatřili slzy v jeho bolavých očích.

Oči vypovídaly mu službu: bolestná palčivost, provázená stálými bolestmi hlavy, znemožňovala mu jeho obvyklé práce. »Všechny tyto strasti nepůsobily nikterak na jeho jasnou mysl: nikdy si nestěžoval na nic. - Od jistého času, pro naprosté vyčerpání sil, bylo mu třeba podpory. Byl tak ohnut v kříži, že několikrát, kdyby nebyl měl opory, byl by padl k zemi. - Mnozí se namáhali, ulehčit mu nějak, ale nevěděli jak. - Ubohý Don Bosco, řekl kdosi, místo co by mu pomohli, obtěžují ho! S úsměvem odpověděl: »Bud'te klidni! Na nejhrubší pevnost vždy se útočí.

Vita
II. 621

(Il piú grosso resta sempre attaccato.)«

Na leden 1886 zaznamenávají salesiánské anály zázrak rozmnožení ořechů. Pro žáky 4. a 5. třídy gymnasia měl světec proslov o volbě povolání. Na konec je chtěl obdarovat ořechy. Když mu klerik Festa přinesl pytlík s ořechy, upozornil světce, že pro všechny nestačí. »Dávejte jen málo, jinak nestačí!

Jen mne nech!« řekl světec.

Bylo tam 64 hochů. Všichni zrak upřený na světce. S údivem pozorovali, že Don Bosco dává každému plnou hrst ořechů, a sáček přece se neprázdnil. Každému se dostalo: a ořechů zůstalo tam právě tolik, kolik jich Festa přinesl. Chlapci běželi, aby si prohlédli zázračný pytlík. - Obraceli jej se všech stran: nebylo na něm docela nic zvláštního. Všichni se světce ptali, jak to udělal?

Vita
II. 623

»Ach, to nevím! nevím to!« řekl s úsměvem.

Zázrak se opakoval 1886: chlapci byli »více ustrašení než udiveni«.

12. března 1886 odjíždí Don Bosco na svoji poslední velkou cestu do ciziny - do Španělska. Projíždí v triumfu Rivierou a jižní Francií. V Nizze navštívil královnu württemberskou, sestru ruského cara Mikuláše II., Olgu Nikolajevnu. Dala se zapsat mezi salesiánské spolupracovníky.

Zastavil se v Cannes, odkud zaskočil do Toulonu k hraběti Colleovi, pak se zastavil v Marseilli, kde mu Don Albera odevzdal dar francouzských chlapců - 1000 franků - na stavbu chrámu Božského Srdce v Římě.

V Barceloně dostalo se mu přivítání královského. Všechny listy oznamovaly jeho příjezd. Na nádraží čekaly ho spolky a význačné osobnosti. Trvalo hodinu, než se dostal ke svému vozu. Byl hostem paní Doroty Chopitea de Serra, mecenášky salesiánských ústavů. Nepřetržitý zástup návštěvníků proužil k tomuto domu: šlechta, úřednictvo, kněží světští a řádoví. Světec musel vystoupit několikrát na balkon domu, aby dal zástupům před domem požehnání.

Z Madridu přijel sekretář ministerstva školství, nabízející Donu Boscovi velký vychovávací ústav v Madridě.

Jakmile se Don Bosco objevil v některé ulici, vystupovali lidé na střechy domů, aby ho mohli shlédnout. Trať Barcelona-Sarriá (tam byl ústav Salesiánů) byla tak přeplněna lidmi, projíždějícími tam a zpět, že úředníci stěží zdolávali velkou frekvenci.

Také tento pobyt provázen byl řadou zázračných uzdravení. Tak chlapec, jenž nemohl sedm let pohnout ochrnutým ramenem, po požehnání světcově začal jím volně hýbat. Třicetiletá žena, která již po tři léta nemohla chodit, sešla sama se schodů po požehnání světcově. Profesor Dalman přišel ke světci se ženou a synáčkem v náručí. Prosili o požehnání pro své děti, aby z nich byli dobří křesťané.

»Ze všech budou řeholníci,« řekl světec po krátké modlitbě. A k dítěti v náručí: »Tento je pro Dona Bosca!« Z dítěte stal se Salesián: vstoupil do Kongregace r. 1900.

V Barceloně měl světec konference se spolupracovníky a v nejvýznačnějších kostelích sloužil mše, tak v slavném poutním místě u Barcelony, Santa Maria Mercedes. Salesiánští spolupracovníci zakoupili pro něho vrch, zvaný Tibidabo, aby tam vystavěl kostel Božskému Srdci. Tento dar připomněl světci sen, který měl před krátkou dobou v Turině. Když přemýšlel o tom, že chrám Božského Srdce v Římě bude brzy dostavěn, a že třeba myslet na nové prostředky k jeho uctívání, uslyšel hlas: Tibi dabo! Dám ti! Paní de Serra postarala se o to, aby tam brzy byla kaple Božského Srdce.

6. května odjel světec z Barcelony za největších poct. Zastavil se v Montpellier u lékaře Combala. Lékař řekl: »Kdyby Don Bosco nebyl žádných zázraků učinil, je největším zázrakem, že ještě žije. Jeho organismus je vypotřebován, je smrtelně znaven prací a námahami, a přece neustává ve své činnosti. To je pro mne největším zázrakem.«

Vita
11. 640

Poslední kroky.

Když mluví Don Bosco v květnu 1886 na shromáždění svých bývalých žáků v den svého svátku, burcuje všechny k silné důvěře v Boha: »Každý den živíme v našich domech tisíce lidí - a přece, od počátku až podnes chléb nikdy nikomu nechyběl. S rostoucími potřebami vzrůstaly i prostředky. A ujišťuji vás, že naším věcem bude se i nadále dařit pod křídly Boží, milováníhodné Prozřetelnosti. Vy a vaši synové a synové vašich synů to uvidíte a budete se z toho těšit jako účastníci našich údělů a našich osudů.«

O spolupracovnících salesiánských řekl kněžím: »Dílo salesiánských spolupracovníků, dílo papežovo, bylo učiněno, aby vytrhlo z únavy křesťany, v níž tak mnozí tkvějí a rozlilo energii lásky. - Řekli jste, že v této chvíli dílo salesiánských spolupracovníků je milováno všemi. A já dodávám, že se rozšíří do všech zemí, rozlije po celém křesťanstvu. Přejde čas, kdy jméno salesiánský

spolupracovník bude znamenat tolik, co pravý křesťan. Snad je to má utopie, ale držím si ji. Čím více bude Svatá Stolica napadána, tím více bude spolupracovníky zdvíhána. Čím více se rozmnoží nevěra, tím výše zdvihnou spolupracovníci světelnou pochodeň své činné víry.«

Vita
II. 643-4

Myšlenkou na misie se zabýval stále. Mluvil o Číně, kde Maria připravuje práci pro Salesiány - často ho našli nad mapou Afriky, kde pozoroval území Angoly a Konga - měl vidění velkého rozvoje salesiánského díla v Brasílii - a udával i počet domů, jichž tam dosáhnou - na dvě stě.

Když se sešla v Turíně 31. srpna 1886 čtvrtá generální kapitula Kongregace, účinkovala na všechny mocně jeho přítomnost: jeho hlas se již chvěl, oči téměř osleply, celková jeho vyčerpanost byla již všem nápadná.

Ještě však bylo před ním několik italských cest: tak v září je hostem arcibiskupa v Miláně. Po návratu z Milána chystá další výpravu misionářů: píše oběžníky a prosby na spolupracovníky, na církevní a světské úřady.

Roku 1887 koná poslední cestu do Říma - k slavnosti posvěcení chrámu Božského Srdce . . . Tento chrám, vystavěný s tolika jeho oběťmi, byl konečně hotov. Byl jeho darem Církvi a papeži, závěrem jeho celoživotního díla!

Audience u Svatého Otce byla velmi srdečná. Papež vyšel mu v ústrety a vybídl ho, aby se proti němu posadil. Toho dne dostal právě darem hermelínový koberec. Rozestřel jej na světcovy nohy. »Budete první, který ho použije!« řekl papež.

Světce laskavost papežova dojala tak, že nemohl ani promluvit. Když se uklidnil, řekl: »Svatý Otče! Jsem stár! Je mi 72 roky. A tato cesta je mou cestou poslední, závěrem všeho. Přál jsem si vidět před smrtí ještě jednou Vaši Svatost, a přijmout vaše požehnání. Byl jsem vyslyšen a nyní nezbývá mi než říci: Nyní propouštíš, Pane, služebníka svého, podle slova svého, v pokoji. Neboť viděly oči mé spasení tvé: světlo k povzbuzení národů a slávu národa tvého izraelského. Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundum verbum tuum in pace. Quia viderunt oculi mei

salutare tuum: Lumen ad revelationem gentium, et Gloriam plebis tuae Israel!

Vita
II. 658 Když mu papež říkal, že musí počkat se smrtí, až zemře Lev XIII., který je o šest let starší, světec opakoval: »Jsem na konci svých dní.«

Slavnost vysvěcení Božského Srdce byla 14. května. Don Bosco celebroid tam 16. května u oltáře Marie Pomocnice. Don Viglietti, který mu asistoval, upozoroval, že pro velké pohnutí přerušuje mši. Musel ho chvílemi přivádět k sobě. Také nebyl pro slzy schopen vyslovit po mši žehnací formuli. Zdvihl ruku k požehnání a třesoucím se hlasem zašeptal jen: Žehnám . . . žehnám . . . Museli ho odvést z chrámu.

Vita
II. 661 Když se ho ptali, čím byl tak dojat, řekl: »Viděl jsem živě před svými zraky onu chvíli, kdy jako hoch 9-10letý měl jsem sen o Zbožné Společnosti, a viděl jsem a slyšel tak jasně mou matku a mé bratry, rozmlouvající o mém snu, že nemohl jsem pokračovat ve svaté oběti.«

Po návratu do Turina ho odvezli na zotavenou do Lanza. Nohy vypověděly mu službu, musel být usazen do vozíku. V Lanzu navštívila ho v srpnu deputace bývalých žáků. Don Griva popisuje shledání s otcem: »Nejprve, když nás viděl, byl tak pohnut, že nebyl schopen řeči. Díval se na nás svým dobrým a moudrým pohledem, jímž tolikrát se na nás díval! Jeho oko je stále totéž, ale vzhled! ach! zdá se nám tak trpící.« Nepřijal je ve světnici. Přál si je mít okolo sebe na trávníku, jako kdysi své chlapce na lukách Valdocca.

Vita
II. 663 Když se v srpnu vrátil do Turina, konala se v ústavě Valsalice duchovní cvičení. Nemohl již každodenně celebroid.

V těchto dnech schválila kapitula zřízení nových domů v Londýně, Tridentu a americkém Quito. Tehdy také ustanoveno, že Valsalice bude seminářem salesiánských kleriků, kteří se sem přestěhují ze S. Benigna. Když mu řekli, že klerici budou v Turině

a že jistě bude je často navštěvovat, odpověděl: »Přijdu jistě a budu strážcem tohoto domu.« Z okna ukázal na střední okno protiti schodišti, jež spojovalo zahradní terasu s dvorem. »Připrav

svůj návrh!« řekl novicmistrovi Donu Barberis. Ten nevěděl, co tím chce říci.

Když za několik měsíců světec zemřel, usneseno, aby byl pochován ve Valsalice, a aby ono schodiště, na němž jeho pohled tak dlouho utkvěl, bylo proměněno v jeho hrobku.

20. října cestuje ještě s Donem Ruou do Foglizza k obláčce noviců, ale poznamenává k svému průvodčímu: »Příštím rokem budeš ty při oblékání!«

*Vita
II. 666*

Pak zůstává už uzavřen ve světnici. Přicházejí za ním četní návštěvníci a prosí o jeho rady a požehnání. Tehdy měl několik snů o blahoslaveném Cafassovi, s nímž ve snu navštěvoval různé salesiánské ústavy. Viděl vždy zcela přesně morální i hmotný stav každého domu. Pro velkou únavu nemohl sdělit všechny podrobnosti těchto snů.

Jeho tělesné síly očividně mizely. A přece i tomu zvyklo jeho okolí a netušilo, že konec by mohl být blízký. Při chůzi musel se opírat o ramena Salesiánů, aby mohl učinit krok.

V listopadu 1887 sestoupil do kostela Marie Pomocnice ke slavnosti obláčky čtyř Salesiánů cizinců: knížete Czartoryského, patera Grabelského (Poláci), Francouze Nougiera de Malijay a Angličana Johnsona.

4. prosince celebroid naposled.

6. prosince donesli ho do chrámu Marie Pomocnice, aby byl přítomen rozloučení s misionáři, odjíždějícími do Equadoru. Byla to dvanáctá výprava misionářů, již Don Bosco vysílal! Když věřící spatřili Dona Bosca, opřeného o rámě Dona Bonettiho, všichni povstali. Každý z odjíždějících misionářů k němu přistoupil, aby mu políbil ruku a přijal jeho rozloučení. Tušili, že jej vidí naposledy.

Když se vracel dvorem oratoria do své světnice, chlapci z oratoria běželi k němu a zahrnuli ho jásotem. Přišel k smrti znaven do své světnice, zcela vyčerpán.

7. prosince vrátil se z Ameriky biskup Cagliari, aby se rozloučil se svým otcem. Objal ho několikrát, pln radosti, beze slov. Druhého dne přivedla představená Dcer Marie Pomocnice děv-

čátka - z Patagonie, dovezené mons. Cagliem. Pokleklo před světcem a děkovalo mu neohebnou italštinou, že poslal do Patagonie misionáře, kteří zachránili duši její a jejích bratrů.

Na vinné révě pod jeho okny čekaly hrozny na vinobraní - čekaly tak dlouho na Caghiera! Nyní se díval z okna, jak jeho synové obírají révu, kterou kdysi přinesl z Becchi a sám zasadil. Prosincové vinobraní: Italie! Pochutnávali si na jeho hroznech. Nyní usládly, a nemyslelo se už na jarní mrazy a letní krupobití. Chtěl vidět ještě Turin - dotknout se nohou dlažby města. Dopřál si dvakrát té radosti: 16. prosince, v průvodu Dona Ruy a Dona Vigliettiho, kdy se setkal s kočárem arcibiskupa Alimondy, který ho objal »s živostí Jihoitala« - a několik dní nato, kdy ho vynesli do vozu v nosítkách. Když se vraceli Ulicí královny Markety, zastavil ho bývalý jeho žák. Přijel do Turina za obchodní záležitostí.

»Jak to stojí s tvým obchodem, můj milý? - A jak s tvou duší? Namáhám se vždy být dobrým žákem Dona Bosca!

Děkuji ti! Bravo! Bůh tě odmění! Modli se také za mne. Kladu ti na srdce záchranu tvé duše. Žij vždy jako dobrý křesťan!«

Když ho donesli na lože, zjistil lékař nápadné zhoršení. »Nezbývá mi už nic jiného, než dobrý konec,« řekl světec klerikovi Festovi, který ho ošetřoval.

23. prosince začaly v chrámě Marie Pomocnice modlitby za jeho uzdravení. 24. v slavnostním průvodu jeho kněží, vedeném monsignorem Cagliem, donešeno mu Viaticum. Když prosil okolo stojící, aby mu pomohli Ježíše dobře přijati, zmocnilo se přítomných vzrušení. Jejich vzlykot přerušoval hluboké ticho.

V posledních dnech stále opakoval: »Zachraňte duše! Zachraňte duše! Nyní je řada na vás! Já nejsem již ničeho schopen.

Vita
II. 680

Jak mnoho duší zachrání Maria, Pomocnice křesťanů, skrze Salesiány!«

Oratorium bylo obléháno lidmi, kteří chtěli mít zprávy o světcovi. Přicházeli novináři, věřící, přátelé světcovi. V chrámě dnem i nocí střídali se bratři na modlitbách.

Kardinál Alimonda píše světcovi z Říma r. 1888: »Nedovedete si

představit, nejctihodnější Done Jane, jak velkou účast má katolický Řím s Vámi. Kardinálové, arcibiskupové, páni a dámy, všichni, možno říci, žádají na mne úzkostlivě zprávy o Vás. Vědí, že přicházím z Turina a předpokládají, že jsem o všem dokonale zpraven, a chtějí, abych jim vyprávěl o Donu Boscovi. Sám Svatý Otec při slavnostním přijetí poutníků, když jsem mu odevzdával obolos diecése (Petrův halíř), oslovil mne naléhavě: A jak se daří Donu Boscovi? A uděluje vám opět apoštolské požehnání.« Vita
II. 683

Don Bosco myslí nyní na starosti svého nástupce. »Odvahu, Done Ruó! Bůh ti pomůže! A pomohou ti také naši spolupracovníci. Vzpomeň na to, že všechno, co jsme udělali, umožnila nám jejich láska. - Nechť tě nic neznepokojuje, nic! Kongregace má už své muže zřízené (formati). Panna Pomocnice bdí nad ní. Budoucnost je naše, zůstanou-li všichni věrni našemu duchu: práci a modlitbě. V tom je vše. A papež! Papež! Nechť jsou Salesiáni kdekoli, ať dbají vždy autority papežovy!« (Auffray.) Don Rua
156

Don Rua svolal všechny představené Kongregace.

29. ledna, ve svátek sv. Františka Saleského, přijal světec poslední svaté přijímání.

30. ledna ráno začal monsignor Cagliari recitovat litanie za umírající. Lékaři předpověděli konec do večera nebo rána druhého dne. Toho dne přišel telegram z Equadoru o šťastném příchodu salesiánských misionářů. Don Rua oznámil zprávu umírajícímu. Zdálo se, že se při ní pozdvihl.

V kapli vedle světcova pokoje shromažďovaly se skupiny Salesiánů. Ještě jednou chtěli pohlédnout do tváří svého otce. Ležel klidně, se zavřenýma očima, rukama na prsou zkříženýma, hlavu poněkud vpravo skloněnu. Na jeho prsou ležel malý kříž, u nohou fialová štolá. Synové tiše přistupovali k loži. Poklekli, políbili jeho ruku a opět tiše odcházeli. Také hoši ze salesiánských ústavů přicházeli se rozloučit se svým nejdrazším přítelem a ochráncem.

31. ledna ve dvě hodiny ráno nastávala agonie. K loži světcovu přišli všichni nadřízení, klerici a bratři laici z domu. Všichni poklekli. Don Rua předal štolu monsignoru Cagliariovi, a přistoupiv

s druhé strany k umírajícímu, řekl: »Done Bosco, jsme tu všichni, my, vaši synové. Prosím vás, abyste nám odpustil všechno, co jste pro nás vytrpěl. Dejte nám znamení odpuštění a otcovské lásky, a ještě jednou svoje požehnání. Povedu vám ruku a budu říkat slova požehnání.

Všechna čela se sklonila k zemi, a Don Rua, přemáhaje bolest, pozdvihl ochrnutou ruku umírajícího k požehnání, vzývaje Marii Pomocnici za ochranu pro syny přítomné i nepřítomné ve všech částech země.«

Vita
II. 688

Jejich spolužití s milovaným otcem končilo.

Všechno, co s ním prožili od svého chlapectví, jejich mládí, jejich mužná léta - odcházelo s ním navždy.

O třetí hodině ráno došlo ještě papežské požehnání z Říma.

Když se rozezvučely zvony z kostela Marie Pomocnice k Angelus, vydechl naposledy. Hodiny ukazovaly 4 hodiny 30 minut. Monsignor Cagliari začal modlitby za zemřelé. Všichni poklekli k žalmu De profundis (Zhlobi volal jsem k Tobě, Pane) přerývanému vzdechy a vzlyky přítomných. Když skončili, Don Rua povstal, a obrácen ke svým bratrům, řekl zlomeným hlasem: »Jsme dvojnásobnými sirotky! Ale utěšme se. Otce na zemi jsme ztratili, ochránce v nebi jsme získali. Ukažme se ho být hodnými, následující jeho svatých příkladů!«

Vita
II. 689

Byla to nejbolestnější chvíle Dona Ruy, když třesoucí se rukou psal oznámení papeži, salesiánským ústavům, spolupracovníkům a veřejnosti: »Náš nejdražší Otec v Ježíši Kristu, náš Zakladatel, přítel, rádce, vůdce našeho života je mrtev.«

Vita
II. 691

Beatifikace a kanonisace.

Zpráva o smrti světcově byla přijata v Turině jako smutek města. Mnohé obchody vyvěsily návěští. »Zavřeno pro úmrtí Dona Bosca.« Do oratoria začalo proudění zástupů.

Generální kapitula Kongregace Salesiánů, která se sešla v noci, rozhodla, aby se požádalo o dovolení, pochovat zemřelého v chrá-

mě Marie Pomocnice, nebo v semináři ve Valsalice (předměstí Turina). O povolení rozhodoval ministr Crispi. S pohřbem muselo se vyčkat, pokud povolení nepřišlo.

3. února přišlo povolení Crispiho k pohřbení ve Valsalice.

Den před tím, 2. února, vykonány slavnostní pohřební obřady v chrámu Marie Pomocnice. Monsignor Cagliero celebroidl záduš-
ní mši.

Odpoledne o půl čtvrté rozezněly se zvony k průvodu městem. Celé město se účastnilo pohřbu, za přítomnosti salesiánských kněží, žáků a velké účasti kněží světských i řádových, »jaká v Turině ještě nikdy nebyla viděna«. »Don Bosco, syn lidu, dobrodinec lidu, přijímal od lidu nejvyšší projevy lásky a úcty. Nebyl to pohřeb, byl to triumf!« (Lemoyne.) Vita
II. 698

Průvod prošel městem a vrátil se opět do chrámu Marie Pomocnice.

4. února převezena mrtvola světcova v tichosti do Valsalice. Protože hrobka nebyla ještě zřízena, uložena na dva dny do starého kostelíčka nedaleko ústavu.

1. března slavnostně uctěn třicátý den smrti světcovy. Této zádušní slavnosti v chrámě Marie Pomocnice účastnil se už kardinál Alimonda, navrátilší se z Říma.

»Zdravím přítele, dobrodince, otce, zdravím Jana Bosca, kterého před sebou vidím. Kdybych ho neviděl, cítil bych se příliš smutný a opuštěný na tomto světě. Vyznávám se vám, že jej spatřuji s největší úctou. Smrt, která nám ho vyrvala, a s ním zmizela, opásala ho takoruka aureolou. Budu ho vidět s úctou větší než kdy před tím, ale se srdcem vždy stejně ho milujícím. A slyšte, ó drazí. Chci vidět Dona Bosca mezi námi, ale ne tak, jak je zde mezi námi uzavřen. - Josef de Maistre napsal, že Evangelium zbožstilo přirozený zákon. A křesťanství není než zbožstěním zákonů přirozených. - Vidím Dona Bosca, jak stojí nad slabostmi přítomného století, a jak svým úsilím zbožšťuje vše, co měla doba nejcennějšího a nejohroženějšího, jak zbožšťuje záměry, potřeby, slavné činy. Jako se staví Kristus proti světu, tak vidím Dona Bosca v kruhu jeho činnosti proti tváři 19. století. Jakou si

lou zbožštil Kristus svět? Silou lásky, protože je Bohem lásky. Tak podobně Jan Bosco stal se pro své století osobností, která všechno přitáhla k Bohu, neboť v jeho duši božská láska připodobnila se všemu, vše věříc, vše doufajíc, vše trpíc.«

Arcibiskup turinský přirovnává dále Dona Bosca k svatému Vincenci z Pauly a k svatému Františku Saleskému. Smuteční řeč arcibiskupova je první veřejnou oslavou Dona Bosca jako světce. Tak to cítil tento ohnivý kardinál - a tak tomu rozuměl i celý Turin. Lidový cit mu přizvukuje. V tom se lidé nikdy nemýlí. V tom mají velmi jemná tykadla, a svatost, mohlo by se říci, je něčím nejméně popíratelným, protože souhlas vychází z hloubky lidských srdcí.

K hrobu světcovu začínají poutě všech vrstev lidí. Místo se chvěje modlitbami, prosbami, vzdechy lásky. »Vedle prostých lidí,« píše Don Rua k procesu o blahořečení - »jsou to především vzdělanci, muži význačného povolání a stavu, zvláště kněžského. - Biskupové, arcibiskupové, kardinálové, kněží. Kanovníci, profesori, lékaři, advokáti, laici všeho druhu, obkličují uctívaný Hrob, a tím prokazují svoji hlubokou oddanost sluhovi Božímu. - Toto uctívání neomezuje se jen na Turin. Ze všech částí Italie, Francie, Španělska, Rakouska, Polska, Belgie, Švýcarska, Anglie, Spojených států, Kanady, Mexika, ze všech republik Střední Ameriky přicházejí stále listy, jimiž mne žádají o modlitby k Donu Boscovi. - Také stále přicházejí ve velkém počtu poutníci z téměř všech těchto zmíněných míst.«

Už v únoru 1888 píše kardinál Parocchi Donu Ruovi a pak v audienci ho vybízí, aby učinil potřebné kroky k zahájení procesu o blahořečení.

Nejprve bylo třeba zavést řízení diecéšní, a to zahájeno 4. dubna 1890: o pověsti svatosti, životě a ctnostech sluhy Božího. Bylo 562 sezení! Po sedmi letech toto řízení skončeno.

11. dubna 1897 poslána akta Sv. Kongregaci ritů. Ta prohlásila 23. července 1907, že možno začít vlastní proces o blahořečení, bude-li to vůlí Sv. Otce. Pius X. dal k tomu schválení (titul »venerabile«) a tak mohl vlastní proces začít.

Vlastní kanonisační proces skončen až r. 1929 - byl přerušen válkou světovou. 19. března 1929 byl čten dekret o uznání zázraků v přítomnosti Pia XI. 21. dubna dekret De tuto. 2. června v basilice sv. Petra v Římě za velké účasti poutníků z celého světa dekret o blahořečení.

Turin měl svůj slavný den 9. července 1929, kdy z Valsalice přeneseny ostatky světcovy do chrámu Marie Pomocnice. Podle slov kardinála Gamby, Turin nikdy nezažil podobné slavnosti.

Ze všech ústavů salesiánských přišly deputace hochů. Zvláště Argentina byla silně zastoupena. Kněží, spolupracovníci, bývalí žáci (exallievi) šli v průvodu: byl to pohled na ohromnou armádu chlapců, mužů a starců všech vrstev a všech národů!

Italie byla salesianisována: nyní, nyní bylo vidět úrodu setby světcovy!

V encyklice Quinquagesimo santo anno (23. prosince 1929) papež Pius XI., vypočítává útěchy svého jubilejního roku, napsal: »Při návštěvě basiliky sv. Petra (v den beatifikace bl. Dona Bosca) přišlo mi na mysl, jak zvláštní prozřetelností Tvůrce všeho dobra se stalo, že první, jehož nebeské zásluhy prohlašujeme po narovnání s vládou Italie, byl Jan Bosco. Pln silného žalu nad znásilněnými právy Apoštolské Stolicy, tolikrát se přátelsky namáhal, aby urovnal bolestný rozpor, jímž Italie vytrhla se z jejího otcovského objetí, a snažil se obnovit její práva.« Při návštěvě ústavu Božského Srdce v Římě řekl Salesiánům (25. června 1922): »Viděli jsme vašeho slavného Otce a Dobrodince, viděli jsme ho vlastníma očima. Stáli jsme u něho srdcem k srdci. - Viděli jsme tohoto velkého průkopníka křesťanské výchovy, pozorovali ho na jeho skromném místě, mezi svými, které bylo tak vynikajícím místem velitele, místo nesmírné jako svět, a jak rozsáhlé, tak požehnané. Jsme zanícenými obdivovateli díla Jana Bosca. Jsme šťastni, že jsme ho poznali a že jsme mohli z milosti Boží pomáhat nejskrovnějším svým úsilím jeho dílu.«

*Boll. Sal.
58. roč.
č. 4--5*

Pius XI. poznal světce v Turině na podzim roku 1883, kdy přijel jako tajemník ambrosiánské bibliotéky v Miláně prohlédnout

si školy a tiskárnu oratoria. Don Bosco přijal přátelsky mladého kněze a vyzval ho, aby si všechno prohlédl.

Když se k němu Achille Ratti opět vrátil, ptal se ho, co viděl.

»Vidi mirabilia hodie« (Viděl jsem dnes divy), řekl Achille Ratti. Světec byl právě v jídelně, a ředitelé jednotlivých domů přicházeli se svými zprávami, a mladý kněz mohl vidět do práce salesiánského generálního štábu. Světec naslouchal pozorně zprávám jednotlivých kněží, dával jim radu, dodával chuti, s klidem i při nejnepříjemnějších zprávách.

Achille Ratti zůstal v oratoriu dva dny. Prošel a prohlédl všechno. Mohl se světcem pohovořit o nejzávažnějších otázkách, a poznat jeho velké znalosti a hlubokou, svatou moudrost života. Udivovalo ho, že v salesiánských dílnách a školách užito tak rozumně nejmodernějších vynálezů techniky.

»V těchto věcech chce být Don Bosco vždy v prvních řadách pokroku,« slyšel z jeho úst.

Mluvil s ním také o urovnání roztržky mezi Církví a státem. Světec byl proti všem »paktům«, kterými se znevažovala práva Církve a Sv. Stolic.

Dojmy Achilla Rattiho z této návštěvy byly tak živé, že ještě po 46 letech se na ně rozpomínal přesně. Cítil se, jako by patřil do světcovy velké rodiny. Odnášel si od něho dojem člověka zvláštního, jedinečného, geniálního. »Měl jsem štěstí,« řekl chovancům semináře 1932, »že jsem viděl zblízka Dona Bosca a jeho výchovu duše a rozumu. - Je málo těch, kteří si dovedou správně představit, kolik času věnoval a posvětil studiu. Studoval velmi mnoho a ve svém všestranném studiu nikdy neustal.«

Obdivoval jeho houževnatost v práci, zázračnou vytrvalost v každodenních námahách. Nejvíce ho však zaujala jeho »velká, upřímná a procítěná oddanost k Církvi a papeži.« - »Největší jeho chloubou bylo, že vždy sloužil věrně Kristovi, jeho Církvi a jeho náměstkovi.«

Holl. Sal.
58. roč.,
č. 4—5

1. dubna 1934 slavila se v Římě v basilice svatopetrské trojí slavnost: Boží Hod velikonoční, zakončení Svatého roku a kanonisace svatého Jana Bosca.

Řím je přeplněn poutníky ze všech částí světa. Ráno, 1. dubna, všechno proudí k Náměstí svatého Petra. Itálie oslavuje svého národního světce: »Il nostro Santo« ozývá se z tučných titulků novin, výkladních krámů, ozdobených jeho portrety, z úst řečníků církevních - i politických. Celý Řím toho dne patří světcům. První hymny, které zazněly toho rána před chrámem sv. Petra v Římě, byly Ave, maris Stella (Zdrávas, Hvězdo jitřní) a Regina coeli, laetare (Raduj se, nebes královno).

Dnes po prvé od roku 1870 je nesen Sv. Otec na náměstí Vatikánu ne chodbami, ale jeho průvod vychází na náměstí přímo Bronzovou branou. Průvod řeholních a světských kněží kráčí za křížem při zpěvu žalmů. Když se ukáže standart s portretem světcovým, všechno volá: Ať žije Don Bosco! Ať žije náš svatý! (Evviva il nostro Santo!) Salesiáni jdou za jeho standartou. Když se objeví na nosítkách postava papežova, všechno volá slávu papeži. Pius XI. žehná zástupu, jenž je odhadován na 300.000 lidí.

V basilice sv. Petra začínají obřady kanonisace. Kardinál Laurenti přistupuje k trůnu Svatého Otce: »Svatý Otče! Prosíme Vaši Svatost, aby vepsala blahoslaveného Jana Bosca mezi svaté Ježíše Krista a rozkázala, aby ho všichni věřící uctívali jako svatého.«

Zpívá se žalm Miserere, papež zaintonuje sám Veni, Creator Spiritus a za hlubokého ticha, kdy všichni stojí, prohlašuje se svého trůnu jako hlava Církve

»blahoslaveného Jana Bosca za svatého.

Vpisujeme ho do seznamu svatých a určujeme, aby se jeho památka každý rok pobožně slavila v pořadí vyznavačů v den jeho smrti, 31. ledna.«

Basilikou zahřmí volání ze všech hrdel: Evviva Don Bosco! Věřící tleskají, nadšení překypuje. Je to - Itálie! Hukot hlasů valí se na náměstí svatopetrské, kde se k němu připojuje bouře hlasů dalších.

Papež zaintonuje Te Deum laudamus a zvony tří set římských kostelů se rozhlaholí.

Na náměstí svatopetrském vypouštějí právě poštovní holuby: poletí k Turinu se zprávami, že světec byl zdvižen na oltář.

Po vyhlášení svatosti následuje mše svatá, při níž proslovuje Pius XI. krátké kázání o světcích »ciceronskou latinou«.

Když odchází papež po mši se svým průvodem, burácí basilikou nadšen: Ať žije papež Dona Bosca!

Následuje požehnání urbi et orbi, městu a světu, s balkonu náměstí svatopetrského.

Po slavnostech u sv. Petra, »podle vůle Duceho« jsou slavnosti na Campidogliu (radnice Říma). »Sotva papež prohlásil věřícím jeho uctívání, Itálie mu přiznala slavnostně nejvyšší pocty občanské - triumf na Campidogliu. Fakt jedinečný v dějinách!« po-

*Boh. Sal.
roč. 58.
č. 6.-7.*

znamenává kronikář.

2. dubna sál Julia Caesara naplnil se nejvýznačnějšími osobnostmi. O 4. hodině přichází Mussolini, aklamován bouřlivě. Po jeho pravici usedá hrabě de Vecchi di Val Cismon, po jeho levici gubernátor Říma, princ Boncompagni Ludovisi a Don Ricaldone, hlavní představený Salesiánů. Řeč hraběte de Vecchi zdůrazňuje: »Don Bosco je světec italský - nejitalstější ze všech svatých. Ctí ho celý národ!«

Řečník vzpomíná jeho práce o urovnání nesnází mezi státem a Církví, »mezi vlastí a Bohem.« »Týž duch naplňuje jeho Kongregaci. Řídil se zásadou Evangelia: Dávejte, co je císařovo, císaři, co je Božího, Bohu.«

Mussolini naslouchá s účastí.

V Římě byla papeži Dona Bosca, Piu XI. odhalena deska na chrámě Marie Pomocnice, který se dostavuje u salesiánského ústavu Pia XI. V Turíně odhalena mu pamětní deska v kapli zvané Pinardi.

Pius XI. přijímá 3. dubna 1934 hold Salesiánů v basilice svatopetrské. Je jich na čtyřicet tisíc. Kněží, Dcery Marie Pomocnice, bratři laici, spolupracovníci přicházejí poděkovat Svatému Otci. Hlavní představený, Don Ricaldone, má uvítací řeč. Po ní následuje řeč Sv. Otce.

Pius XI. připomíná, že připravil na uvítání Salesiánů »nejkrás-

nější a největší dvoranu světa«, aby uctil »vašeho a našeho světce«. Celá basilika je zaplavena světly. »Málokdy jsme měli tak živý pocit obecného katolického otcovství, jako v tomto okamžiku. Přišli jste sem se všech stran světa, ze všech tříd společenských, z nichž se skládá rodina Dona Bosca. Budeme ho i nadále jmenovat jen Donem Boscem: to je jeho pravé jméno, které je programem, heslem, bojovným výkřikem.«

Sv. Otec uvádí, že svatořečení Dona Bosca na uzávěr milostivého roku jakoby bylo slavnostním střetnutím se Božského Spasitele s jeho věrným sluhou a udatným bojovníkem. Nazývá proto tento milostivý rok salesiánským.

Mluví o třech prvcích svatosti Dona Bosca. Jsou to láska k Spasiteli, z níž se zrodila jeho největší vášeň, touha po duších. Láska k Panně Marii Pomocnici, pod jejíž ochranou a pomocí zorganizoval svoje vojska na záchranu duší. Mluví o vnitřní souvislosti mezi mateřstvím Marie a Vykoupením. Třetím znakem svatosti Dona Bosca je láska k Církvi, Svaté Stoli, náměstku Kristovu. Vzpomíná svých hovorů se světce, který viděl v papežství nutný předpoklad života duchovního.

Pak žehná Pius XI. přítomným i nepřítomným Salesiánům, Dcerám Marie Pomocnice a spolupracovníkům, a těm, kteří se nalézají na konci života, starým a nemocným.

8. dubna 1934 po slavnostech tridua (třídenních pobožnostech) začaly oslavy světcovy v Turíně. Jsou přítomni členové královské rodiny a vlády, kardinálové, arcibiskupové a biskupové, hodnostáři církevní i světské.

Nejpočetnější poutníci jsou z Francie, Španělska a Německa.

8. dubna od čtvrté hodiny ranní hrnou se zástupy do basiliky Marie Pomocnice. Až do 12 hodin jsou v ní a v kostelíku sv. Františka Saleského mše. Pontifikální mši slouží kardinál M. Fossati, arcibiskup turinský.

Odpoledne zahájen průvod městem s ostatky světcovými. Drobný déšť je vytrvalý, ale také lidé jsou vytrvalí. Všechno jde pod deštníky - klerus, družičky, poutníci. Za hlaholu zvonů vycházejí první řady průvodu do ulic Turina - chlapci.

Turin je slavnostně vyzdoben. Prapory v národních barvách, podobizny světcovy a květiny ozdobují okna. Cesta, kterou jde průvod, je zasypána květy.

Ve čtyři hodiny průvod vyšel, o osmé hodině večerní se vrací do basiliky, která je v moři světél. Poslední cesta světcova ulicemi turinskými je něčím, co Turin nikdy od svých počátků nezažil: město přijímá světce nejen do svých nejslavnějších dějin, ale i do svých žil, do svého tepu krve - do vlastní své neviditelné tváře, jež v ní zanechá navždy, co bude zde stát kámen na kameni, nevyhladitelné stopy . . .

Testament světcův a text kanonisačního dekretu.

Testament

Moji drazí a milovaní synové v Ježíši Kristu!

Prve než odejdu na věčnost, je třeba, abych splnil některé povinnosti vůči Vám a vyplnil tak živou touhu svého srdce.

Především Vám děkuji s nejživějším hnutím duše za Vaši poslušnost, s níž jste pracovali, aby naše Kongregace se udržela a a rostla.

Zanechávám Vás zde na zemi, ale jen na krátký čas. Doufám, že nekonečné milosrdenství Boží dopustí, abychom se všichni shledali v krásné věčnosti.

Prosím, abyste neoplakávali moji smrt. Tento dluh musíme všichni zaplatit. Přejde čas, kdy každá námaha, vykonaná z lásky k našemu Mistru, našemu dobrému Ježíši, bude štědře odměněna. Místo pláče rozhodněte se určitě a pevně, že zůstanete věrni svému řádovému povolání až do smrti. Bděte, aby ani láska k světu, ani oddanost k rodině, ani tužba po životě pohodlnějším Vámi nepohnuly k zneuctění svatých slibů, abyste nevystoupili z řeholního povolání, jímž jsme se zasvětili Pánu. Nikdo neber zpět, co dal Bohu.

Milovali-li jste mne v minulosti, milujte mne i v budoucnosti, přesným zachováváním našich Konstitucí.

Váš první nadřizený je mrtev. Ale Váš pravý nadřizený, Ježíš Kristus, nikdy nezemře. Bude vždy Vaším Mistrem, Vaším Vůdcem, Vaším Vzorem. Ale myslete na to, že přijde čas, kdy bude i naším Soudcem a odmění naši věrnost ve službě.

Váš nadřizený je mrtev, ale bude zvolen jiný, jenž bude pečovat o Vás, a o Vaše věčné blaho. Slyšte ho, milujte ho, poslouchajte ho, modlete se za něho, jako jste se modlivali za mne.

Sbohem, drazí synáčkové, sbohem. Očekávám Vás v nebi. Tam budeme mluvit o Bohu a Matce, záštitě naší Kongregace. Tam budeme žehnat na věky této Kongregaci, jejíž Řehole nám pomohla tak mocně a úspěšně ke spáse.

Buď jméno Páně pochváleno, nyní i na věky věkův.

V tebe, Pane, jsem doufal, nechť nejsem zahanben na věky.

Kněz Jan Bosco.

(Podle textu v modlitební knize Salesiánů, *Pratiche di pietà in uso nelle case Salesiane*. Torino, S. E. I. 1933.)

Str.
121-3

Bollettino Salesiano (ročník 58., č. 2.) uvádí autentický text svatořečení. 3. prosince 1933 přečetl sekretář Sv. Kongregace ritů, mons. Carinci, papežský dekret *De tuto* za přítomnosti Sv. Otce a nejvýznačnějších osobností církevních i laických.

Dekret *De Tuto* počíná historickým úvodem, vystihujícím charakter doby světcovy: »V století 19., kdy dozrály jedovaté plody, jež století předcházející široce rozesele, plody k zničení křesťanské společnosti, Církve, a zejména v Itálii, octla se v nárazu mnohých bouří, jež se zdvihly proti ní v ubohosti časů a zlobě lidí. Boží Milosrdenství vyslalo však i tehdy k podpoře své Církve zdatné bojovníky, kteří odvrátili od ní hrozící zkázu a zanechali našemu národu nejdražší dědictví Apoštolů neporušené, pravou víru v Krista. V nesnázi časů povstali lidé svatosti nejzářivější, pro jejichž odvážnou činnost žádný útok nepřítel neporušil hradby Izraele.

Mezi všemi vyniká výši ducha a velkolepostí podniků blahosla-vený Jan Bosco, který v drsném toku časů století minulého o-svědčil se jako kámen úhelný, ukazuje národům cestu spásy. Pro-tože Bůh ho povzbudil ke spravedlnosti (Isaiáš, 45, 13) a všechny

cesty jeho urovnal. Vpravdě blahoslavený Jan Bosco září nám ctností Ducha Svatého jako vzor kněze podle srdce Božího, jako neporovnatelný vychovatel mládeže, jako zakladatel nové náboženské Rodiny a jako šířitel svaté víry.«

Následuje jeho životopis.

»Ani nesnáze, ani pronásledování neodtrhly ho nikdy od nesmírné námahy, taková byla jeho láska k opuštěným chlapcům, tak pevný jeho záměr, přivést mládež ke Kristu. Přivábil chlapce svými krásnými způsoby, kdekoli je našel opuštěné na ulicích, a s plností lásky a něhy, pln ducha sv. Františka Saleského a sv. Filipa Neri se jim věnoval a zábavami udržoval je ve veselosti, takže k němu přibíhali ve velkém počtu se všech stran, jako k nejmilovanějšímu otci. Tato jeho božská láska k nim byla provázena takovou nadpřirozenou obezřelostí, že jeho způsob výchovný stal se nejdokonalejším způsobem, dává je výchově jeden z nejlepších a nejbezpečnějších směrů.«

Zmiňuje se o tom, jak v oratoriu chlapci spontánně »pili a milovali zbožnost«, o Caglierovi »slavné a svaté paměti«, kapitánu misí, o spolupracovnících, jako »prvém nárysu katolické akce«, a jak mnoho světec učinil a vytrpěl pro Církev a za práva římského pontifexa.

Obzvláštní ctnosti světcovy vidí v jeho vysokém stupni pokory, v ustavičném spojení jeho mysli s Bohem i při nesčíslném množství záležitostí, jež bylo mu konati.

Chválí jeho zvláštní oddanost k Matce Pomocnici.

Když přečten tento dekret, čte před papežským trůnem generál Tovaryšstva Ježíšova P. W. Ledochowski, provázen Donem Ricaldonem, poděkování. Nejen světcovi synové a dcery budou se těšit z kanonisace. »Možno říci, že celý svět bere účast v této radosti, protože se jedná o jednoho z lidí vsutku prozřetelnostních, kteří jsou epochou v historii Církve a humanity.« Mluví o tom, že Jesuité musí brát účast na radosti Salesiánů, »pro trvalé a tak upřímné přátelství, jež světec vždy tak slavnostně Tovaryšstvu prokazoval.« Vzpomíná jeho úcty k svatým Tovaryšstva, zvláště k sv. Aloisu Gonzagovi a sv. Frant. Xaverskému.

Pak mluví o třech mučednících z Tovaryšstva, kteří současně prohlášeni za svaté: Rocco Gonzales de Santa Cruz, Alfonso Rodriguez, Jan de Castillo - mučedníci Jižní Ameriky. Děkuje Sv. Otcí a slibuje v duchu sv. Bosca a sv. Ignáce za obě rodiny řeholní pracovat ze všech sil za dobytí celého světa vládě Kristově, pod vůdcovstvím jeho náměstka.

Na to odpověděl Sv. Otec: »Slyšeli jste, nejmilovanější synové, přečtené dekrety - viděli jste, jak se vrací k nám ohromná (gigantesca) a tak drahá postava bl. Dona Bosca, provázená krve-svědky Božského Vykupitele, jimž vzdává pocty příslušející mučedníkům, neboť mučedníci jsou nejvyšší slávou.«

Pak promlouvá Sv. Otec o mučednících, čemu nás učí, o jejich povinnostech a mučednictví, skrytých heroických utrpeních, a spojuje život světcův s nimi: »Hle život Dona Bosca, jenž byl pravým, skutečným a velkým martyriem! Život ohromné práce, jenž vzbuzoval dojem tíže (oppressione) už při pouhém spatření sluhy Božího. Život trpělivosti nevyčerpatelné, pravé a skutečné lásky, až do zbytku dávající vlastní svou osobu, mysl, srdce, příchozímu byť nejpozdnějšímu, po práci jakékoliv. Skutečné, stálé mučednictví v tvrdostech života umrtveného, jenž se zdál ustavičným odříkáním. Proto byl postaven mezi bojovníky křesťanské síly.«

13. Dráha světcova

*Svatí soudí lidstvo a vládnou národům.
Moudr., 3., 8.*

Člověk.

Doktor Albertotti, který byl lékařem oratoria sv. Františka Saleského v Turině po 26 let, napsal »Fysicko-pathologický životopis Dona Bosca«. Rukopis odpočíval 30 let v zásuvce psacího stolu a vydán byl až po svatořečení jeho synem. Píše o Donu Boscovi:

»Byl těla spíše silného. Hlavu měl typu krátkolebého, v Piemontsku velmi rozšířeného, velmi vyvinuté ústrojí mozkomíchové, svalstvo pevné, zděděné po matce. - Neobyčejné nadání, živost až bouřlivá. Byl výjimečně citlivý, takže se ho dotkly i případy, které by nikým jiným nehnuly. Železná vůle, projevující se sterými způsoby. - Na rozdíl od tolika vynikajících lidí ze všech společenských vrstev činil tento geniální muž každý krok k uskutečnění apoštolského plánu pomalu, metodicky, a při úžasné práci bylo ho vidět jednat bez výbuchů, bez otřesů, bez hluku, bez sebemenšího podivínství.

V poslední jeho nemoci, která trvala asi tři měsíce, přes úplné zhroucení jeho organismu, mohli jste vidět, nejen že zůstal až do poslední chvíle při zdravých smyslech, ale že si zachoval i bodrost, důvtip, laskavé srdce. - I v mnohých trápeních, tělesných i duchovních, Don Bosco dovedl si zachovat až do smrti dynamismus všech svých vloh, s důsledností, řekl bych, matematickou.

Nač zemřel? Od roku 1880, tedy sedm let před smrtí, bylo jeho tělo jakoby ambulantním kabinetem pathologickým, v němž však zářil duch ustavičně činný, vůle vždy se napínající k vznešenému cíli. Don Bosco zemřel jako oběť řady nemocí srdečních, plicních, jaterních, míšních a ledvinových. Tak to pověděl můj kolega Fissore, profesor vnitřní pathologie na turinské universitě, dopisovateli Figara. Když se ho ptal, která je příčina žalostného stavu Dona Bosca, řekl Fissore: Nikterá. Don Bosco to odnáší za život plný úmorné práce a neustálých starostí.«

*Věstník čes.
sal. díla roč.
V. č. 9.*

O jeho tělesné síle vypráví Lemoyne ve svých Pamětech i Životě mnoho příhod. Tak když studoval ještě v Chieri, aby zahnal kamarády, kteří znepokojovali Comolla, uchytíl jednoho z hochů a jako holí jím kroutil proti ostatním.

*Memorie
I. 336*

V Turině spatřil jednou na trhu dva ovčácké psy, kteří se tak zuřivě kousali, že zastavili pasáž. Když se podařilo jednoho vehnat do domu, vzal druhého za krk, položil k zemi a tak táhl vzpírajícího se a štěkajícího psa až k mostu, aby lidé měli volnou cestu. Tam mu dal řádnou ránu, aby ztratil chuť ke rvačce a uklidněného psa pustil.

*Memorie
I. 132*

Když šel v roce 1846 do Bielly na duchovní cvičení, a čekal při přepřahání na dostavník, varoval ho kočí, aby se nepřibližoval koni, že je velmi popudlivý a kousavý. Vtom už kůň byl u něho - ale nepodařilo se mu, zahnat Dona Bosca ke zdi: jediným pohybem sevřel mu tak silně hrdlo, že kůň sklonil hlavu a nemohl sebou hnout. Pokusil se sice vytrhnout z jeho ruky, ale světec držel ho tak pevně, jako v uzdě. Můžeme si představit, jak tato nebojácnost ohromila lidi. Pak řekl kočímu, aby koni svázali zadní nohy, a pustil pomalu ruku s hlavy koně uklidněného.

*Memorie
I. 133*

Memorie
XIII. 893

Byl tak otužilý, že snášel všechny proměny počasí. Ačkoliv je Piemont chladný, nechtěl ani slyšet o pořízení kamen do knihovny, v níž studovali klerici a kněží, a řekl Donu Barberis: »V semináři jsme neměli nikdy nikde kamna. A nikdo si nenaříkal a vše šlo nejlépe. Nyní je v domě přímo zběsilost po ohni a musím znetrpělivět. Vidím v tom marnění peněz. Nač třeba ohně v světnici dobře zavřené?« Ceria obdivuje »drsné zvyky našich otců«. »Myslím, že příčina nemalá, proč ubývá v našich dnech lidem zdraví, je, že nečiní tolik pohybu jako kdysi. Pohodlí omnibusu, vozu, železnice běře mnohým příležitost i k malým procházkám. Před padesáti lety se považovalo za procházku, jít pěšky z Turina do Lanza.

Memorie
XII. 343

Pohyb železnice a vozů, zdá se mi, nepůsobí na člověka dobře. Je na příklad k užitku, aby se nohy zpotily, a to se nám nestane nikdy, sedíme-li. Pohyb, který vychází od nohou, onen malý otřes, jenž se dává tělu, dotýkáme-li se nohama země, povzbuzuje celé tělo a jakoby znovu obživuje.«

Memorie
XIV. 401

Když přijel r. 1880 do Marseille, jeho příchod nebyl přesně hlášen, a ředitel Don Ronchail marně chodil po dva dny k nejružnějším vlakům. Když ulehl ve své světnici, uslyšel pod okny »hlas našeho drahého otce«. Rychle sestoupil, aby ho přivítal, a ptal se, je-li už zaplacen vůz. »Myslíš, že mladík jako já potřebuje vozu z nádraží až sem?« Z nádraží bylo dobré tři čtvrtě hodiny pěšky.

Máme zachován v jeho cestovním pase popis, který Lemoyne doplňuje svou charakteristikou: byl střední výšky, přímého držení, jemné a silné stavby těla, hlavu držel poněkud nakloněnu. Vlas měl kaštanový a kučeravý, oči hnědé, tvář oválnou, pleť snědou.

»Střídmé gesto, jednání odměřené (mésurée - ne ve smyslu strohosti), hlas velmi jasný, zázračně artikulovaný. - Jeho chování bylo nedefinovatelnou směsí jasnosti, vážnosti a melancholie. Všichni, kteří ho znali, zdůrazňují toto poslední: pravda, padající z jeho rtů, měla akcent melancholie, jenž ji činil tím jímavější. - V celku, výmluvnost rodinná a lidová, nic slavnostního,

doktorského, překypujícího - pěkná prostota otcovské mluvy.« *H. B. Don Bosco 147*
(Auffray.)

»Mluvil klidně, zvolna, se sladkou vážností. Vyhýbal se každému zbytečnému slovu. Měl nerad všední řeči, příliš živý způsob řeči, výrazy ostré a popudlivé. Mluvil málo. - Držel vždy jazyk tak na uzdě, že nikdy nevyslovil nějakou kousavost nebo ironii. - Neměl rád reptání a chlapcům je zakazoval. Ve společnosti obíracel směr řeči jinam, mluvilo-li se proti druhým.«

*Memorie
IV. 207*

Ačkoliv byl tak dobrým pozorovatelem a znalcem věcí, nevšímal si ničeho, co se ho přímo netýkalo. Při cestách nevyhledával pamětihodností. Zřekl se i četby vědeckých, literárních a uměleckých knih, které vábily jeho zvědavost.

Nikdy nekouřil.

Nikdy nevoněl ke květinám.

Nepřál si, aby Salesiáni užívali voňavých mýdel a parfumů.

Když ho kdosi žádal, aby mu uložil askesi, řekl: Je prostředků umrtvování! Teplo, zima, nemoci, osoby, věci, události . . . Umrtvování očí, jazyka, vůle doporučoval těm, kteří chtěli činit pokání. A nejlepším druhem pokání viděl v dílech lásky.

*Memorie
IV. 217*

Vstával o páté, na hlas zvonu, a když chlapci šli do kostela, seděl už ve zpovědnici.

Nikdy ho neslyšeli stěžovat si na teplo nebo zimu, nemoc nebo jakékoli nepohodlí. Nikdy neříkal: To se mi líbí nebo nelíbí.

Jedl velmi málo, takže kdo ho chtěl napodobit, nemohl to vydržet. K snídani šálek cikorkové kávy s kouskem chleba. Víno vždy s vodou - zvláště bylo-li víno dobré: »Udělejme si je lepší!« říkal, přilévaje vody. Neměl rád maso a prosil vždy o malé porce, byl-li kde zván. Ale varoval se, dělat ze sebe zásadního vegetariána.

Byl-li unaven dlouhým nočním bděním a pochůzkami, zdříml po obědě, opíraje hlavu o ruce, na stoličce bez opěradla. Tehdy žáci tiše vycházeli z jídelny.

Nikdy nejedl mimo hodiny jídla. Nikdy o jídle nemluvil. Také si nepřál, aby chlapci mluvili o tom, co jedli a pili. »Jíme z nutnosti.« Jedl beze spěchu a sotva by byl mohl říci, co jedl. Byl tak

navyklý ovládat svou chuť, že ji téměř ztratil. Tak se jednou najedl k večeři - v jisté farnosti, kde měl kázání a pozdě do noci zpovídal - škrobu na prádlo - který si kuchařka připravila na plotnu. Nevěděl vůbec o tom. Když ráno zjistili, že jeho večeře je netknuta a škrob pryč - divil se tomu.

Memorie
IV. 199

V Chieri jako student zkusil mnoho hladu, ale přece, kdykoli byl pozván na oběd k některému z žáků, jimž dával kondice, jedl málo, nikdy si nevzal, pokud nebyl vyzván a skončil vždy s jídlem první.

Memorie
I. 360

Když byl r. 1867 v Římě a tehdy zván kdekým na obědy a večeře, obdivována jeho mírnost v řeči i jídle. Jesuita Oreglia řekl o něm: »Je světec. - Jde na hostiny a nikdy nic nežádá, ani neodmítá, nic si nepřeje, aniž si oškliví, chválí nebo haní. Sklenku vína, vždy s vodou smíšenou, nikdy nedopije ke dnu.«

Memorie
V. 318

I v Turině byl často zván do rodin, lidé měli ho velmi rádi u svého stolu »pro příjemný a duším užitečný rozhovor, místu a času příhodný,« jak řekl Don Rua. »Obveseloval a rozplameňoval duše. Uměl hovořit o všem - ale vždy přidává dobré slovo náboženské. Vraceje se někdy z velkých obědů, usedával rád večer ke své prosté rýžové polévce.«

Memorie
VIII. 611

Při sezení nepřekládal nohu přes nohu, a neopíral se o židli. Nepsal-li, měl ruce zkříženy na prsou. Nikdy ho nebylo vidět v nějaké volnější nebo pohodlnější poloze těla. Taková malá umrtvování doporučoval svým chlapcům.

»Byl vzorem člověka dobře vychovaného. Nikdy neurazil ani pohled, ani sluch kohokoliv, jsa vždy pozorný na každé gesto nebo slovo, a zacházeje s každým s největší úctou. - Je dokonalý gentleman, říkalo se o něm.«

Memorie
VI. 211

Jeho zdvořilost ke všem byla stejně laskavá. »Chtěl bych ti svěřit nějakou věc. Co bys tomu řekl?« ptal se žáka, kterému ukládal úkol. »Buď tak laskav a vykonej mi jednu komisi! - Dovolíš, abych ti dal pokyn? - Pomohl bys mi v této práci?«

Memorie
VI. 211

Žáky varoval, aby nevzbuzovali odpor lidí hrubými způsoby, domýšlivostí, chováním příliš zdržlivým nebo příliš volným. Neříkat kamarádovi, co o něm řekl druhý špatného. Nedívat se iro-

nický nebo satyrický. Nevnučovat lidem vlastní mínění. Nedělat se příkladem: »Já bych to byl jinak udělal!« - Vyslechnout druhé bez znamení nudy, a také se zájmem, i když věc jsme už slyšeli, nebo je nám jinak známa. Zvláště být ohleduplný k starcům. Nesedět němě mezi kamarády. Nepřerušovat toho, kdo mluví. Odpověď i úsudky mírnit rčením »zdá se mi« a nevyslovovat se ve smyslu absolutním, nejedná-li se o náboženské pravdy. - Je-li věc sporná, nechtít, aby jedni přehlasovávali druhé.

Memorie
VI. 211-12

Tyto zdánlivě malé věci zdvihají úroveň společenského soužití a proto je hochům tak často zdůrazňoval.

Dovedl se těšit z dobroty lidí, jako z dobroty Boží. Jednoho dne v létě, procházeje městem s Donem Ruou, zastavil se před krámkou ovocnářů a obdivoval krásu i různost plodů. »Jak je dobrý Bůh, pečující v takové hojnosti a různorodosti o potřeby našeho života tělesného!«

Memorie
V. 274

Velmi si vážil jakékoli služby, jež mu byla prokázána. Za podanou sklenku vody - ukázání cesty - děkoval vždy vlídně a odměňoval každou službu v domech, kde byl návštěvníkem, zpropitným. Za každý dar děkoval. Jeho korespondence s dobrodinci byla nesmírná. Měl účast s jejich nemocemi, záležitostmi rodinnými, přál jim k sňatku, svátkům. Dostal-li nějaký vzácnější dar pro sebe - víno, drahé ovoce - dával jej dále, aby způsobil radost svou pozorností.

Nikdy neskryval, že vystudoval jen pomocí svých dobrodinců. »Jmenuji se chudý (povero) Don Bosco a nemám jiného titulu než náčelník kluků (capo dei biricchini),« říkával žertovně.

Memorie
V. 312

Nedovoloval si žádné záliby. Říkal, že věcem se lehko přivyká a těžko odvyká. »Prchejte před jakýmkoli návyky,« říkával hochům, »sebe lhostejnějšími. Je třeba zvykat jen dobrému a ničemu jinému. Naše tělo je nenasytné: čím více mu dáváme, tím více žádá, čím méně mu dáváme, tím méně žádá.«

Memorie
IV. 590

»Lidé dovedou udělat všechno pro tělo, nic pro duši.« (Tutto pel corpo, niente per l'anima.)

Memorie
IV. 663

Mohl dělat nejrůznější věci - zpovídat, psát, přijímat návštěvy - aniž na něm bylo vidět spěch, únavu nebo rozmrzení. Přerušil

list - dopíše jej později v stejné usebranosti mysli - když musel mezitím mluvit s padesáti lidmi o nejrůznějších věcech.

Naslouchal bez přerušování, co lidé mu říkali, i dlouhým výkladem skrupulantů, zajímaje se o všechno, co říkali. Hovořil-li a někdo mu vskočil do řeči, odmlčel se na chvíli. Nebyl nikdy první, kdo končil rozhovor, aniž dával najevo, že jej chce skončiti. »Na první dojem zdál se prostý a bodrý, ne právě duchaplný,« napsal o něm P. Franco z Tovaryšstva Ježíšova, poradce koncilu vatikánského. »Stačilo několik jeho slov, aby tento dojem se rázem změnil. Byl mužem soudnosti tak obsáhlé, moudrosti tak neobyčejné, že jsou řídkými případy. Způsob jeho řeči byl mírný a nenáročný. Co řekl, bylo tak správné a závažné - že sotva bych mohl jmenovat jediného člověka, s nímž rozmluva byla by vzbu-
dila větší okouzlení. Cítil jsem, že mluvím se světcem.«

Vita
II. 204

Generál Školských bratří M. Ricci mluví o jeho chování »jednoduchým, bez řečí, jako by byl nejobyčejnějším člověkem.« (List, 1898.)

Memorie
XII. 612

Toto zdání všednosti, jež sdílel se svatým Františkem Saleským, je také rysem salesiánským.

Jeho záliba v zjednodušování života až do minima chudoby byla tak velká, že ve své světnici nestrpěl než nejnutnější věci. Spal na železné vojenské posteli, jeho psací stůl, darovaný kýmisi už ve stavu velmi opotřebovaném byl by snesl ve svém bytě sotva turinský dělník, stará sofa byla pro usazení návštěvníků - a to byl, kromě umyvadla a židlí, jediný inventář světnice, kde nesmělo být ani záclon, ani koberců.

Některé mecenášky, vidouce jeho chudobné prádlo, posílaly mu nejnutnější věci k doplnění garderoby. »Ale dával to hned Donu Bertovi pro společnou garderobu. Don Berto pokusil se někdy odložit z toho něco pro něho. Nechtěl: Ne, ne! Vezmi všechno pryč! Patří to všem. Necháš-li to tu, Prozřetelnost nám po druhé nic nepošle. Dobře si zapamatuj: čím více dáš domu a čím méně podržíš pro nás, tím více toho přijde. Tím se vysvětluje, praví kronikář, že na cestách často postrádal nejnutnější věci, a z toho se radoval pro lásku k chudobě. Jednoho dne, když měl

vyjít z domu, měl boty tak sešlé, že Don Rua rychle vyzul svoje boty a půjčil mu je.«

*Memorie
XVI. 32*

Rozuměl tak dobře vztahu k věcem, že nikdy nedovoloval, aby se vyřad'ovaly pro zálibu v změnách - ba loučil se nerad i s tím, co se k službě skoro již nehodilo. »Každá změna se dotýkala jeho srdce. Když se měly nahradit prastaré, opotřebované varhany v kostele sv. Františka Saleského v Turině novými, řekl: Ne! Dejte je spravit, ale neberte je pryč! Tolik roků doprovázely zpěvy našich chlapců!«

*Memorie
XVI. 33*

Říkal, že věci dělají lidi (le cose fanno gli uomini, non gli uomini le cose) - vědom si hlubokých vztahů mezi lidskými díly a lidským duchem, a nic nebylo pro něho mrtvým, na čem byly stopy lidské práce. Za všechno, co lidé posílali do jeho domů, byl vděčen, a všemu dovedl hned přikázat vhodnou službu - ať to byly staré pokrývky, starý nábytek, nádobí, cokoli. V jeho domech nesměl se pohodit ani kousek papíru - sám ze všech listů, které dostával, odstříhoval čisté kusy. Byly ještě dobré k další službě ve škole nebo úřadovně Kongregace. Tento smysl ekonoma - který u nás mají ještě sedláci - svědčí o něčem více, než o pouhé opatrnosti. Je úctou k lidské energii, vděčností za každý Boží dar, jímž se velkodušná srdce neodvažují mrhati.

*Memorie
XIII. 93*

Osobnost.

Všichni světci jsou geniální praktikové života. Nemyslíme to jen ve vztahu nadpřirozeném. Svatost se ukazuje především na všech vztazích, k nimž život člověka dovádí - jako plnost zabírání života ve smyslu metafysickém. To, čím my nejvíce mrháme, ať už je to marnotratnost řeči, statků duchovních, nadání, nebo nedomyšlenost práce, vztahů, hrubost a povrchnost k lidem a věcem - tam jsou světci nejdokonalejšími ekonomy. Všechno přetvářejí duchem.

V této vyšší stavbě života jsou světci neobyčejně přesnými matematiky a konstruktéry. Proto chybí protestantismu tato nej-

vyšší výstavba života: nemá světců, kteří by se byli mohli dostat až do těchto poloh. Kdyby se životopisy světců psaly reálněji, muselo by být především zřejmo, že světec je právě ve smyslu lidském něčím překrásným - že především ve smyslu lidském zdvíhá život druhých jako velká osobnost, přitažlivá a poutavá, plná a bohatá - že především ve smyslu lidském stojí za podíváním pro nás, kteří jsme především nedokonalými lidmi.

Co je v jeho fysiognomii nadpřirozeného, k tomu se dostaneme stěží. Všechny ty nejvyšší stupně života, kterých dosáhl, jsou v tak nesmírné vzdálenosti, že i chtít popsat zdálky nějaký jich vzhled, bylo by opovážlivostí.

Čemu se můžeme u světců především naučit, toť způsob, jak třeba se života dotýkat, abychom jím procházeli se ztrátami co nejmenšími - způsob, jímž se tvoří křesťanský charakter, jímž se dělá pravý tvůrčí život. Je to jejich osobnost, která nám může mnoho říci, a o věcech každému nejbližších. Není v nich nic fantastického, mátožného, nedomyšleného - nic se u nich neodbývá pod záminkou, že by šlo o věci malé, nepatrné. Jejich osobnost zabírá všechno a dotýká se všeho, z látky života nevyklučují nic, pokud ji neprozkoumali přesně a podrobně se všech stran. Zde můžeme mluvit o životě ve smyslu suverenity: suverenity nade vším, co duch zmohl a ovládá.

Chceme-li zvědět, jak se máme zmocnit určitých nesnází, jak se postavit k určitým lidem a událostem, jak v určitých případech postupovat - jak se zmocňovat událostí, aby se nestaly pány nad námi - musíme nezbytně k světcům. Jsou to nejdovednější stratégové života a jediní lidé, které chiméry nepřemohly.

Význačným rysem svatého Bosca je, že svoji metodu »předcházet zlu«
prozkoumal nejen na poli morálním, výchovném a náboženském - že ji plně provádí i v metafysické oblasti života. Všechno úsilí vrcholí v této předvídavé ekonomii duchovní, která chce vyloučit všechny ztráty předem.

Jako každé velké dílo, i jeho muselo zápasit s velkými překážkami. Říká se, že by velké věci nemohly uzrát, kdyby se netříbily o velký odpor protivenství. Pro křesťana je kříž samozřejmostí.

Je podmínkou jeho života - je substancí jeho života. Je třeba jen jednoho umění: dobře jej nést!

Svatý Bosco poznal jeho tíhu po všech stranách. Chudý chlapec, chudý kněz mezi chudými hochy, který dobýval svět pro Ježíše Krista, poznal skladbu zla a světa dokonale. Bylo třeba čelit sání mnohohlavé, ukrutné, nenasytné - bylo třeba heroismu neumdlévajícího, vytrvalosti a bdělosti nekonečné.

Lemoyne mluví o jeho »duchu silném, pracovitém, odvážném. - Nikdy se nenechal unášet falešnou horlivostí. Svoje díla podnikal s klidem, nikdy náhle, ani fantasticky, aniž improvizuje podle nějakých přenáhlených rozhodnutí.«

*Memorie
II. 219*

»Abychom mohli dělat dobro« - říkával - »je třeba mít odvalu a dovést snášet trochu ponížení, nikoho neponižovat a být k lidem vždy laskav.«

*Memorie
II. 32*

»Praktikoval ctnost pokory ve všech jejích stupních, málo myslel a mluvě o sobě a přijímaje všechny stupně ponížení. - První ctností je pokora, druhou ctností je pokora, třetí ctností je pokora, říkával.« Žádal od těch, kteří se chtěli stát jeho pomocníky: »Zřeknutí se vlastní vůle, abych vás mohl učiniti světci« (Cagliero).

*Memorie
IV. 656*

»Don Lasagna, který doprovázel sluhu Božího do Ligurie, byl svědkem skutku, jehož jen světci jsou schopni. - Biskup ze Savony měl jakýsi spor s Donem Monaterim, ředitelem salesiánského ústavu ve Varazze. - Právo bylo na straně ředitele. Don Bosco, který šel s Donem Lasagnou navštívit biskupa, hned, jak byl předpuštěn, poklekl na obě kolena, sepal ruce a řekl: Monsignore, prosím vás za odpuštění nepřijemností, které vám způsobil Don Monateri! Biskup rychle zvolal: Ale Done Bosco, co činíte? Vstaňte!

Nevstanu dříve, pokud mi neřeknete, že mu odpouštíte!

Ano, ano, odpouštím, odpouštím, ale vstaňte!

Teprve pak Don Bosco vstal a oba se objali.«

*Memorie
XV. 35*

»Jeho pokora byla nepřemožitelná. Dovedl snášet odpor lidí, jejich bezohlednost a hrubost bez jakéhokoli pobouření. Lhostejný ke všemu, co se týkalo jeho osoby, nevyžadoval ničeho více, než

to, co se mu dávalo, na nic si nečinil práva, přijímaje jakékoli místo i čas, který mu byl určen. Ustupoval s lepších míst i před těmi, kteří stáli na společenském žebříku níže nebo byli mladší.«
Memorie II. 64 Don Rua vyprávěl, jak viděl někdy uličníky, kteří, když šel městem s Donem Boscem, pokřikovali na světce posměšně nebo urážlivě. Mohl-li jim říci laskavé slovo, učinil tak. Chovali-li se však příliš nepřátelsky a hrubě, pokračoval tiše v cestě s pokojnou tváří, bez jakékoli poznámky nebo pohybu.

Když byl v Římě r. 1867, doporučela mu jedna dáma z nejvyšší římské aristokracie své dva nemocné syny. Světec jí řekl, že třeba se ve všem oddávat do vůle Boží. »K vůli tomu jste nemusel přijet z Turina, abyste mi to řekl,« řekla podrážděná paní.

Memorie VIII. 618 Klidně poznamenal: »Deus superbit resistit. Bůh se pyšným protiví.«

Obrovitá práce, která ležela na jeho bedrech, vyžadovala neobyčejné pohotovosti a heroické vytrvalosti. Ačkoliv tempo jeho práce bylo úžasné, nikdy to nedával najevo a lidé nezkušení nebo nezasvěcení, kteří si volně zabírali jeho čas bez jakékoli úzkostlivosti - netušili, jak každou ztracenou minutu musí dohánět po nocích nebo zvýšeným tempem práce. Říkával sám, že musel navyknout jisté rychlosti práce, aby mohl zařídit všechno, co bylo třeba.

Memorie XII. 39 »Pracuji, pokud mohu, rychle, protože vidím, že čas naléhá a že za ta léta, co člověk žije, neudělá ani polovici toho, co by chtěl.« Věci nemohly čekat - a při velkém náporu nepřátel a těžkostí bylo často třeba bleskurychlých opatření.

Když záležitostí bylo příliš mnoho, říkával svým: »Jedna věc po druhé a všechno se zařídí.« - »Nemůže-li se udělat celá abeceda, může se přece udělat a, b, c, d - a proč aspoň ne tak málo? Pro výmluvu, že se nedojde až k z?« píše Donu Barberis r. 1876. »Bylo zásadou Dona Bosca, že kde se nedá udělat všechno, nechť se udělá aspoň to málo, co se dá. Tím neschvaloval chování těch dobráků, kteří říkali: Buď všechno, nebo nic. Proto ho velmi bolelo, když viděl, že úředníci třetí francouzské republiky při útocích protiklerikálů opouštěli svá místa. Byl by si přál, aby je ne-

opouštěli, nejen pro zmenšení zla, ale také proto, aby nečinili místo sektářům.«

*Memorie
XII. 157-
207*

»Když dělá jednu věc, zdá se mi, jako by nic jiného neměl na práci, ačkoliv má prací na tisíce. - Mluví o ní, vyslechne návrhy, vyloží ji. - Avšak sotva je ve své světnici zanechává myšlenku, která jako by ho předtím byla cele ovládla, a věnuje se klidně stu záležitostem jiných.«

*Memorie
XII. 227*

Jeho klid při všech těch napínavých pracích a událostech byl neporušitelný. Heslo svaté Terezie - Niente te turbi - nic tě neznepokojuje - kladl na srdce všem svým synům. Nejdůležitější věcí ze všeho je zachovat vnitřní mír, nechť se okolo nás svět hýbá, jak chce. Kdyby jej činnost měla zabíjet, a nechť by to bylo pro sebe svatější věc, je špatná. Lemoyne má spoustu výjevů, kdy vidíme svatého Bosca v tomto svatém klidu člověka duchovního. V oratoriu se říkalo, že nikdo nezmeškal nikdy tolik vlaků, jako Don Bosco. Příčinou byli však vždy - druzí. Tak jednoho dne měl odejet z nádraží Porta Nuova v Turíně. Chtěl celebrovat až na místě, kam odjížděl, proto vycházel z domu časně zrána. Sotva vyšel z pokoje, zastavil ho klerik, který se ho na něco důvěrného tázal. Vyslechl ho klidně a poradil mu. Na schodech potkal druhého, který si s ním přál mluvit v soukromí - vyslechl ho. Třetího, který ho zastavil o kousek dále, vyslechl také klidně. Na dvoře, jímž odcházel, obstoupili ho kněží a klerici z domu. Promluvil se všemi, o čem si přáli. Když odcházel ze vrat, přiběhl za ním hoch, který na něho již z daleka volal. »Bylo třeba trpělivosti Jo-
ba k takovému klidu,« poznamenává Lemoyne. Když přišel na stanici, vlak už byl pryč. Nic se neznepokojil, klidně odešel celebrovat mši do kostela sv. Karla a pak se vrátil na stanici, aby vyčkal druhý vlak.

*Memorie
VIII. 348*

»Nic mu nezpůsobovalo únavu nebo nudu. Jeho ustavičná zaměstnanost byla mu přirozenou věcí. - A jako by to nebyl on, jenž nesl jejich tíhu. Na nic se nedonířel a jevil se tak skromným, jako by nebyl ničeho udělal.«

*Memorie
IV. 250-1*

»Bylo by ho třeba vidět, když projednával věci s těmi, kteří měli o nich jiný náhled než on. Nebojoval s míněním opačným. Vy-

slechl lidi v dobrotě, dal najevo, že o návrhu uvažuje, dal dobrou naději a zanechával mluvícího obyčejně v dojmu, že mezi ním a Donem Boscem není rozporů. Ale při jednání všimal si toho, co bylo možné a nikoli vůle toho, jenž chtěl určitou věc prorazit, mysle hlavou svou a nikoli cizí.«

Memorie
VII. 250

»Nikdy nepřeháněl. Neniluvil mnoho, a rozvážil vždy každé slovo, než promluvil. Věrný v zachovávání tajemství, dovedl vždy mlčet o všem, co by bylo mohlo způsobit zlo nebo zabránit dobrému, kdyby se bylo řeklo. Nikdy neproněsl slova, které by nebyl mohl říci každému do očí. - Bránil ty, kdož byli napadáni nespravedlivě a chválil vždy každé dobré dílo.«

Memorie
II. 220

Neměl rád polemiky a Salesiánům je zakazoval. Vytýkal Donu Bonettimu jeho ohnivý způsob psaní v salesiánském Věstníku: »Myslíš, kdoví cos udělal, když sis odlevil. Říkáš, že v jistých věcech třeba mluvit velmi jasně a bránit se perem proti vnějším útokům. Ale co se tím získá? Snad nic u lidí dobrých, kteří se dají spíše přesvědčit jednoduchým tvrzením, než vehementním jazykem. Snad nic u těch, kteří neznají podstatu věci. Ale otevíráš cestu k tomu, aby zlí lidé, těšící se z takových útoků, sebrali neopatrné slovo, pochybný výrok, přehnanou myšlenku a mohli nás jimi týrat.«

Memorie
XIII. 882

Často musel ve shromážděních poslouchat mnoho řečí planých a povrchních námitek, nepříhodných kritik, »ač měl v mysli přesný obraz věci a věděl bezpečně, jak ji třeba provést. Ale nemohl to vždy z dobrých důvodů prohlásit a musel naslouchat argumentacím do vzduchu, neproveditelným nápadům. - V takových případech měl ve zvyku, že vyložil prostě svoje náhledy, do diskusí se nepouštěl, ba přidal se klidně i k náhledu druhých, i když odporoval jeho přání. Ale pak, ve vhodných příležitostech, chytil nit do ruky a vedl ji tak, aby se ukázalo možné a nemožné, a vždy bez nejmenšího znamení triumfu se své strany.«

Memorie
XIV. 51

Vysvětloval-li něco, dával rozkaz nebo radu, vyslychal-li někoho, dělal to vždy »s přesností, která svědčila o jeho velké rozvaze«. Římské události vzbuzovaly velké rozhořčení katolíků. Po návratu z Říma r. 1879 byl Don Bosco pozván k rodině de Maistrů, kte-

Memorie
II. 23

rá byla v Turině návštěvou u vévodkyně Montmorency. Vévodkyně mluvila ohnivě o křivdách Italie vůči papeži a náboženství - Don Bosco měl k ohnivým řečem jen několik klidných poznámek. Vévodkyně, podrážděna jeho klidem, tázala se, jak může být tak chladný vůči otázkám tak živoucím?

»Co je platno oplakávat tolik zla! Lépe, napneme-li všechny své síly k jeho odstranění. A pak, tito lidé, kteří dnes vládnou, zasluhují velmi naší soustrasti. Jsou příliš vážné účty, jež jim bude s Bohem vykonat.«

*Memorie
XIV. 116*

Do politiky se zásadně nikdy nemíchal. Nikdy nečetl novin. Při jednom ze svých pobytů v Římě byl pozván ke královské rodině neapolské, která žila v Římě ve vyhnanství. Ptali se ho na různé věci a odpovídal jim otevřeně. Káral krále, že vláda podrobila klerus vládnímu dozoru a osobovala si rozhodování o věcech církevních. Don Francesia, který světce provázel, divil se, proč s nimi jedná o těchto věcech, když jsou trůnu zbaveni. »Protože se mne na to ptají.

Přece bych nechal trochu útěchy těm ubohým vyhnancům, poznamenal Don Francesia.

Nevím, co bys udělal, kdybys byl na mém místě, ale já vím, že jsem musel mluvit tak. - Pán je vytrřel z knihy králů.«

*Memorie
VIII. 661*

Ačkoliv se Don Bosco nikdy neobíral vedením ani výchovou žen, uměl zacházet s ženami - a byly hlavní oporou jeho díla mezi spolupracovníky. Osobně však vždy zachovával velkou rezervu ve styku s nimi. Jednou poradil vhodně faráři, co má dělat, když se proti němu zdvihla tajná oposice žen ve farnosti. Faráři byly na de všechno protivné jisté ženy, kterým říkal pobožnůstkářky. Každou chvíli zaryl do nich na kazatelně nebo ve zpovědnici, ale docílil jen toho, že kostel se mu vyprázdnil a do zpovědnice nikdo nepřicházel. Byl bez sebe: nevěděl, jak na to. Šel se poradit s Donem Boscem. Ten mu vysvětlil, že »svaté ženy« jistě v mnohém přehánějí, ale konec konců farnosti prokazují vždy dobré služby. Třeba se na ně dívat s laskavostí pastýře, který se přes jejich malichernosti přenáší. Upozornil faráře, že často největší vliv na druhé mají lidé, o nichž bychom toho vůbec nepředpokládali.

Protože jsou stále mezi lidmi, postačí často jejich slovo, aby dělalo »veřejné mínění« - a toho třeba využít k dobré věci, ne tím opovrhovat.

Poradil faráři téma nejbližšího kázání - snad mu je i sám udělal. Přivábilo vsutku nazpět k pastýři pošramocenou farnost. Farář se dal přesvědčit, že by bylo sice pěkné, být farářem jen výtečníků, ale Bůh že to tak nedělá. Žil pak v nejlepším shodě se svým stádcem.

Memorie
IV. 418 »Bylo způsobem Dona Bosca získávat lidi podle jejich schopností« (secondo il loro genio).

»Dovedl vnukat lidem myšlenky, takže se jim zdálo, že sami na ně přišli.« Stačilo vyložit jim jasně určité věci, aby si sami mohli udělat závěr, jaký si světec přál. Pak hájili věc »s větším zájmem a důrazem, jako by k ní byli přišli sami«.

Memorie
IV. 523 »Dovedl přitáhnout druhé do práce, aniž se zdálo, že při tom pracuje sám.«

Byl velmi bedliv výběru lidí. Nejdůležitější místa v Kongregaci, právě tak jako podružná, obsazoval s bystrozrakem velitele. Don Ceria praví, že v prvních dobách oratoria největším studiem Dona Bosca bylo nalézt lidi, kteří by mu pomáhali. »Naším velkým studiem budiž, abychom zvěděli, jak a kde nechat pracovat druhé.«

Memorie
XIII. 387 Když jel r. 1880 přes Sampierdarenu do Říma, viděl ráno, odcházející ke mši, jak kdosi nedbale - či z nedovednosti - zacházel špatně s koštětem. »Chtěl bys vidět, jak se dobře zametá? řekl. Vzal koště a s klidem zametl asi třetinu dvora. Viděl jsi, jak se to dělá?« a vrátil koště s láskyplným pozdravem.

Memorie
XIV. 440 Netrpěl nikterak fixní ideou intelektuálů, že tělesná práce je něco podřadného, méněcenného. Byl přesvědčen, že vyžaduje právě tak inteligence, jako každá práce jiná, že inteligenci tříbí a přál si, aby Salesián dovedl dělat se stejnou opravdovostí všechno. »Vzpomínám si na svého starého kamaráda, jenž umýval talíře, jako já je kdysi umýval. Ten mi řekl: Vy jste studoval, nyní jste knězem, těšíte se úctě, jste vážen. Já jsem vždy na témže místě, vždy umyvač talířů, vždy dole.

Jen dělej, co děláš! Nechť je jakákoli práce, myslíš snad, že Don Bosco bude mít větší odměnu?

Ach, vy zpovídáte, říkáte mši, děláte si zásluhy!

Ale řekni mi: Získá více zásluh zpovědník, zpovídající celé dopoledne, nebo druhý umýváním příborů? Není v tom rozdíl. Kongregaci dělá ten i ten. Kdybys tu nebyl, snad to, co děláš, musel by dělat kněz. Jsme všichni rovni a všechno je všech. Jeden dělá tuto věc, druhý jinou. Ale pokud tvoříme jedno tělo pro slávu Boží a pracujeme všichni za stejným cílem, každá činnost je souzena Bohem stejnou vahou a stejnou mírou. Zásluha je tedy stejná, protože komu je více dáno, od toho bude více žádáno. - A kdyby v tom měl být jaký rozdíl, byl by v tom, že větší zásluha byla by vždy ve větší pokoře, s níž se práce dělá.«

*Memorie
XII. 605*

Říkal: »Pánem mých prací je Bůh, Bůh je jejich inspirátorem a udržovatelem, a Don Bosco není než nástrojem. Maria je mou ochránkyní a pokladnicí.«

*Memorie
IV. 250*

Ve smlouvách byl vždy přesný, vyjednávání dovedl dovést k cíli rychle a drže se podstatného. Jeho rukama prošly miliony, ale pokladna byla vždy prázdná, protože ústavy rostly a s nimi počet těch, kteří v nich nalézali svou obživu. Pro bankéře stačilo jeho jméno, aby poskytli půjčku, protože nikdy nikdo u něho nepřišel o haléř. »Udělejme, co můžeme, sami, a Pán udělá to, co nemůžeme,« dodával odvahy svým při nových podnicích.

*Memorie
IV. 275*

Býval někdy oklamán od svých dodavatelů nebo využitkován od svých rádců, kteří měli prospěch z toho, prodal-li lacino, co musel draho koupit. Proto však se nestal k lidem nedůvěřivým. S toužou velkodušností choval se ke všem. Jednou podepsal směnku jistému svému dobrodinci, muži zámožnému a spravedlivému, na 40.000 lir. Tři dny nato muž ten zemřel, směnka vypršela a Don Bosco oznámil to dědicům. Don Cagliero líčí scénu: »Byli jsme u večeře, když vstoupil Don Rua a řekl Donu Boscovi, že dědici nevědí, aniž chtějí co vědět o směnce. Don Bosco jedl právě polévku. Byl leden, jídelna nebyla vytopena, a viděl jsem, jak velké krůpěje potu padaly mu s čela na talíř, zatím co zdvihal lžící beze slova nářku a aniž by přerušil své skrovné jídlo.«

*Memorie
XI. 212*

Trvalo deset let, než ji mohl vyplatit. - Promítneme-li těchto deset let do věčnosti, probíhá námi mráz: s jakými úroky bude jednou proplacena světcí zpět?

Memorie VI. 538 »Zvláště v útrapách morálních a fysických skvěla se jeho heroická síla,« řekl o něm Don Cerruti. »Bylo podivuhodné a pro nás tím větší útěchou vidět ho klidného a usmívajícího se uprostřed největších nepříjemností, v nejhořčích pokořeních a v nejtěžších námahách, vždy pevného a vytrvalého i v těch chvílích, kdy Bůh ho podroboval neočekávaným zkouškám nebo kdy se zdálo, že veřejná přízeň ustává. Zdálo se zázrakem, že nepodleh, a nedovedl bych to vysvětlit bez zvláštního zásahu božské Prozřetelnosti.«

Memorie VIII. 979 »Jestliže za mnohá svá dobra dočkával se nevděčnosti, nezanechával dobrého díla, ale pokračoval v něm navzdory urážkám a zneuznání, protože nehleděl na vlastní čest.«

Memorie VII. 457 »Setkám-li se s překážkou,« říkal, »nechť je sebe větší, činím jako ten, kdo uprostřed cesty narazí na velký kámen. Nemohu-li jej odstranit, vstoupím naň nebo jej obejdu. Nedaří-li se započatý podnik, kladu rychle ruku na nový, abych neztrácel čas vyčkáváním. Ale přerušené dílo z dohledu nikdy neztrácím. Zatím mišpule dozrají, lidé se vymění, překážky urovňají.«

Memorie IX. 834 »Vidím-li, že Pán nám podává svou ruku, jdu směle vpřed. Kdybych však viděl, že ji odtahuje, zastavil bych se, abych nedělal ošklivou figuru (per non far brutta figura).«

Memorie XII. 281 Jednou vypravoval chlapcům o pronásledování svatého Athanasia a jak jim ten obratně unikl. »Chtěl bych, abyste i vy všichni se stali svatými takového rázu. - Takovými, kteří, jedná-li se o to, činit dobro, dovedou najít k tomu prostředky, nebojí se pronásledování a nešetří námah. Svatí obezřelí, kteří moudře hledají všechny prostředky, aby jich záměr se podařil.«

Vypráví se, že když r. 1880 přišel Garibaldi do Milána a byl tam bouřlivě vítán, přáli si někteří, aby navštívil také blízký Turín. »Do Turina nepůjdu.

A proč?

Protože je tam Don Bosco.«

Jindy řekl o něm: »Je to opravdový služebník Boha, milovník lid-
skosti a je jediný v Itálii.« To jsou slova, poznamenává Don Ce-
ria, »nesmířitelného nepřítele kněží«.

Memorie
VI. 377

Kněz.

»Až budeš zpívat hymnus svatého Josefa a přijdeš k místu mis-
sions gaudia fletibus - míse radosti se slzami - vyslovuj dobře: je
to historie tohoto života,« řekl Donu Cerrutimu r. 1881.

Memorie
VI. 141

Je to základna, na níž opisujeme kruh života. Protíná ji vždy kříž.
Struktura života je dána osou kříže. Chvilé, kdy si to uvědomu-
jeme v plné jasnosti a určitosti, jsou nejdůležitějšími křižovatka-
mi našeho bytí. Nikomu není břemeno kříže takovou samozřej-
mostí, jako světcům. Nejcennější látku života tvoří právě z něho.
Život mnoha lidí podobá se zevlování po kosmu. Světci jdou do
podstaty věcí, pronikají morkem života, vlastní horkou látkou
bytí. Suverénní jistota víry zdvíhá a nese všechno. Neotřesitel-
nost naděje všechno drží. Žár lásky všechno přepaluje. To jsou
heroické stupně tří základních složek, pro něž je Církev zvihá
na oltáře.

Roku 1881 mluvil Don Dalmazzo - prokurátor Kongregace - se
světcem o uzdravení jistého nemocného. Šlo o chorobu beznaděj-
nou. Don Dalmazzo s obdivem se vyslovil, že jen požehnání Dona
Bosca nemocného zachránilo.

»Uzdravilo ho požehnání Marie Pomocnice!« opravuje světec.

»Také já dal mnohokrát požehnání Marie Pomocnice a toutéž
formulí, ale nikdy se mi nestalo nic podobného!

Memorie
VV. 162

Ty chlapče! - To proto, že nemáš víry!«

Víra světců! Tam se dotýkáme něčeho, co je nad všechny naše
představy. Nesmírnosti, jež se může měřit jen nesmírností. Člo-
věk je tak nesmírný, jak nesmírné je jeho vědomí Boha. Podstatná
svatosti není v ničem jiném. Toto vědomí je u světců vždy sub-
stancionální, pronikající celým jejich bytím, proto tak účinné.

Kněžím, kteří žili okolo něho, zdůrazňoval slova svatého Pavla:

Nemo militans Deo implicat se negotiis saecularibus - žádný bojovník Boží neplete se do záležitostí světských. Báł se, aby se tam kněží slabé víry neroztříštili o četná úskalí. Don Titus, který tonul ve velkolepých podnicích humanitních, přicházel na radu za Donem Boscem v mnohých otázkách praktických. Ale je rozdíl, zabývá-li se jimi duch silné nebo slabé víry. Svatý Bosco nebyl nikdy ve vleku svých »záležitostí«, i když musel stavět domy, kostely, školy, jednat se světem - úřady, bankéři, politiky. Varuje Dona Tita znovu. Tento kněz založil výchovavací ústav pro bohaté dívky - velkou pekárnu - a banku. Opájel se činností, která kromě slávy mu vynášela i pěkné peníze. Dočkal se záhy úplného bankrotu.

*Memorie
VII. 773*

Jako si nepřál vidět kněze v činnosti politické, tak je varoval přede vším, co není přímou službou Boží. Ba i před pohodlími - odpočinku! Jistý kněz, který z mládí odešel do Ameriky, vrátil se po dlouhých letech do Itálie. Měl jakési jmění. Don Bosco se s ním setkal a ptal se ho, co dělá.

»Odpočívám.

Jak? Kněží odpočívají v nebi!« řekl mu Don Bosco.

Tato slova na kněze tak účinkovala, že se stal z nejhorlivějších pomocníků Dona Bosca.

*Memorie
XIII. 182*

Činorodá povaha světcova hnala celé jeho okolí do akce. Ale nebylo nebezpečí, že duch bude ohrožen mlačinami a vyčerpaností, pokud je formován hloubkami modlitby a držen v tvůrčím elánu žářem lásky. Kněží, kteří přicházeli za Donem Boscem až navečer, protože přes den nebylo času, radili se s ním o duchovním životě. »Poslouchal je s takovým usebráním a dával jim takové náměty duchovní, jako kdyby byl právě přišel od oltáře. Jeho spojení s Bohem bylo ustavičné.«

*Memorie
VI. 789*

Salesiáni, kteří žili okolo Dona Bosca, mluví o jeho klidu, mírnosti, pokoji duše, jímž působil nakažlivě na druhé. »Vždy tak soustředěn v sobě, tak klidný a mírný, zdál se být v ustavičném pozorování věcí božských.«

*Memorie
IV. 459*

Ve věcech víry byl orthodoxní. Jakákoli nedbalost v kněžském úřadě byla mu nesnesitelná. Měl u sebe vždy knihu mešních obřa-

dů a pročítal ji denně, aby nezapomněl sebe menší rubriky. Mši celebroval usebraně, beze spěchu. Každé slovo bylo možno jasně slyšet. Při pozdvihování měnil barvu tváře a byl vzrušen. Těm, kteří ho pozorovali, se zdálo, že vidí Ježíše Krista. Říkal, že dobrá modlitba v době pozdvihování bývá zvláště Pánem vyslyšena. Potkal-li se s kým na dvoře přede mší, nepromluvil. Usmál se a šel dále, soustředěn ve svém mlčení.

*Memorie
IV. 454*

Jeho vytržebný smysl liturgický bylo vidět na všem: na pořádku v kostele, čistotě rouch a nádob, na přesnosti obřadů. Kanovník Brémond vzpomíná, jak ministroval v Roquefortu - jako klerik - Donu Boscovi. »Nikdy neviděl tak celebrovat. Chování knězovo u oltáře ho tak silně dojalo, že se nemohl nasytit pohledu naň. Tehdy zapomněl na svůj zvyk, hrát si s kuličkami třásní příkrývky, jež splývala až ke stupni.«

*Memorie
XV. 62*

V sakristii a kostele museli kněží a klerici zachovávat úplné ticho. Po večerních modlitbách až do rána nesměl nikdo promluvit. V kostele Don Bosco vždy klečel, nikdy neusedl. Vzpřímen, s rukama na prsou zkříženýma, s úsměvem, soustředěn.

Hlavní důvod, proč nechtěl nikdy do kostelů oratorií připustit světské hudebníky, byl - že nemají pravého vztahu k Bohu a proto jim chybí úcta ke skutečné přítomnosti Kristově.

Své syny Salesiány a své chlapce prosíval vždy o jedinou pomoc: modlitbu.

Tato hradba modlitby, již nepochopí nikdo, kdo není zapjat do života Církve, udržovala a chránila jeho dílo, a opakoval často, že modlitba nese celou jeho práci, na modlitbě že je založena a jen modlitba ji udrží.

»Žil jsem s ním 35 roků,« ujišťoval kardinál Cagliero, »a nikdy jsem neviděl u něho nedůvěry, nikdy jsem neslyšel výrazu strachu nebo pochyby, nikdy jsem neviděl, že by se byl jakkoli zneklidnil nad milosrdenstvím a dobrotou Boha. Nikdy se nezdálo, že by byl trápen úzkostmi svědomí.«

*Memorie
II. 155*

A přece byl to právě Cagliero, který nejcitlivěji ze všech nesl »pokořování Dona Bosca a odpory k němu«. Ale ten, vida ho tolikrát tím sklíčeného a smutného, říkal mu: »Ty mlsný! Chceš

Memorie
VI. 139

vždy jen sladkosti? Třeba v práci přivykat na protivenství, ta posilují odvahu.«

Všem okolo sebe dovedl vnukat takovou odvahu a chuť k životu. Kleriku Bodrattovi, který se bál vyučovat ve škole pro pozdní kněžská povolání - říkali jí »škola ohnivá«, scuola di fuoco - řekl: »Připrav se! Chci ti opatřit tolik žáků, že sám jimi budeš překvapen! Ty svou mistrovskou rukou uděláš z nich mnoho vybraných rostlinek pro vinici Páně!«

Memorie
XIII. 249

Jinému: »Nech to zařídit mně. Nyní půjdeme do Ameriky pomáhat Donu Caglierovi. Obrátíš Patagonii.« Don Ceria mluví »o kouzelném účinku takových jednání«.

Memorie
XIII. 182

»Nadevše se dotýkala jeho kněží heroická obětavost Dona Bosca. Ten, kdo ho neznal a byl by soudil jen podle jeho zevnějšku, nebyl by nikdy předpokládal, jak mnoho je mu trpěti. Plnou hlavu myšlenek, plno obtěžování se všech stran, a přece nikdy neprojevil jakoukoli nervositu, jakoukoli příkrost. Naopak, vždy vlídný, a zvláště snášlivý k slabostem druhých, což jako by se v něm bylo stalo druhou přirozeností.«

Jak poměrně málo je zapsáno o těchto věcech, které tvoří nejpodstatnější rysy jeho fysiognomie! Bylo to také dobře ukryto. Pro lidi jeho i nejbližší okolí byla skryta i jeho dobovatelská fysiognomie pod velkou něhou - něhou téměř ženskou - oním velkým soucitem ke všemu, co je ohroženo a trpí. Všichni, kteří přicházeli k němu se svými nesnázemi a těžkostmi, znali dobře zvuk jeho slova: odvahu! Coraggio! I ochabli se narovnávali při zvuku této polnice.

Jeho horoucí duše prošla všemi mrazy a výhněmi života. Ale nic nebylo s to, aby jím pohnulo s jeho místa! Bylo to místo velitele velké bitvy o duše, a na něm vytrval až do posledního dechu.

Svatý Jan z Kříže ve svém Živém plamenu lásky mluví o duších, »jejichž ctnosti a duch se mají přenést na jejich dědice«, že Bůh je naplňuje takovým bohatstvím lásky a takovou její silou, až se stávají nezměřitelným ohněm lásky. »Duše má pocit, jako by z jistého místa v ní vycházel oheň. - Ten se rozlévá mohutně jako by do všech nervů a žil ducha a bytí, při čemž se zdá, že žár stále

se stupňuje a roste. V tomto žaru je láska tak očišťována, že se zdá, jako by v ní bylo celé moře láskou vznatého ohně, jež svým přílivem a odlivem vše prevelikou plností lásky naplňuje. Málo duší až sem se dostává, z nich však především ty, jichž ctnosti a duch mají se přelíti na jejich dědice. Takovým bohatstvím a silou Bůh naplňoval prvorozené a hlavy rodin.«

Jinak ani nedala by se vysvětlit působivost některých duší, které nejenže ve svém okruhu všechno zabírají do svých tenat lásky, ale procházejí i všemi mrazy života, jejich ledy i výhněmi beze ztráty, bez ochabnutí. Jejich žhavost jako by nebyla z tohoto světa.

Jako u svatého Františka Saleského, tak i u svatého Bosca je to velké srdce, které nese tíhu světa, zapaluje druhé a šíří požár na vyprahlém strnisku života. »Spravedliví jako jiskry po strnisku poběží« (Moudr. 3, 7).

Don Bosco říkal: především musíme mít lásku k vlastní duši. Prima carità è quella usata all' anima propria. Bylo by nemožné podnikat díla pro Boha a nemyslet na spásu vlastní duše. To nepřetržité úsilí, jímž se duše propracovává, sílí, dostává do tvůrčích vztahů k životu - je první podmínkou. Slabé duše - slabá služba Bohu. Proto si přál, aby jeho kněží si byli vědomi, že žádný kněz nemá odejít od kterékoliv duše, aniž by pro ni v tomto smyslu něco neznamenal. Hlad po duších je příznakem každého pravého kněze Kristova! V kom duch kněžství odumírá, v tom odumírá toto bodavé napětí, vědomí tajemného otcovského podílu knězova.

Když Don Rua definoval svatého Bosca, řekl o něm: »Člověk, v němž Bůh duchovní otcovství pozdvihl k nejvyššímu stupni.«

*Memorie
XVI. 316*

Don Ceria ho charakterisuje: »Miloval mnoho všechny, ale každého individuálně. - Otcovství universální, ale ne transcendentální - mu vnukalo onu míru, jež vyznačuje muže osvícené a vskutku povznesené, kteří, ovládající dobrou míru, vědí, jak se přizpůsobit všem různým temperamentům, dovedou dovést všechny silně a příjemně (fortiter et suaviter) tam, kam je třeba.«

*Memorie
IX. 818*

*Memorie
XIV. 9*

Dovedl svou lásku k bližnímu také krásně vyznati. »Don Berto,

jak bych se ti měl odměnit za všechny laskavosti a pozornosti, jež věnuješ ubohému Donu Boscovi?

Jsem již dobře zaplacen radostí, že vám mohu sloužit, jak dovedu, a je mi líto, že pro vás nemohu udělat více, jak byste zasluhoval a jak bych si přál.

Věz, že Don Bosco tě střeží jako zřítelnici svého oka. A přijde-li do Ráje, jak doufá, a nechá-li mu Pán místočko, bude rezervováno pro tebe.«

Memorie XIV. 469

Divotvorce.

Don Bosco počítá se ke světcům, u nichž máme zprávy o nejhojnějších darech nadpřirozených. »Je málo světců, u nichž dary nadpřirozené byly tak hojné, jako u Dona Bosca, zvláště v posledních letech jeho života.«

Memorie XIV. 673

Jsou to dary: prorocký (předpovídání), uzdravování nemocných, čtení myšlenek, zvláště ve zpovědnici, dar bilokace (být současně přítomen na dvou místech), vidění na dálku - a dar visí, jež sám jmenoval »snářstvím«. Měl od mladosti pověst »snílka« - snáře (il sognatore), protože často hájil oprávněnost něčeho důvody, že se mu tak zdálo.

»Od roku 1847,« řekl Don Rua, »kdykoli měl někdo v oratoriu zemřít, ohlašoval to Don Bosco dopředu. Často se jednalo o hochy podle vzhledu zdravé a silné. Přál si, aby byli na smrt připraveni.«

Memorie IV. 302

Protože se všechny předpovědi světcovy vždy splnily, vzbudilo to v oratoriu záhy jistotu o nadpřirozených darech světcových.

»Předpověděl vždy, dopředu, smrt téměř všech chovanců oratoria, označuje čas a okolnosti jejich smrti. - Často řekl počáteční písmena jejich jmen.« (Don Berto, udává Lemoyne.)

Memorie V. 387

Světec sám o tom řekl: »V prvních letech jsem tomu nepřikládal příliš váhy. Často jsem to považoval za žerty fantasie. - Často, když jsem to vypověděl, v zápětí jsem na to zapomněl. Zpovídal jsem se Donu Cafassovi z hazardního mluvení. Svatý kněz mi řekl: Od chvíle, kdy to, co říkáte, se stane, můžete být klidni a

pokračovat. - Nyní nepochybuji, že sny byly návštěvami Boha.« *Memorie V. 377*
 Tak měl r. 1854 sen o dvaadvacítce. Byl mezi žáky na dvoře, v rekreaci. Jeden z nich, na hlavě turban s průhledným číslem 22, vyšel branou do polí. Přiblížil se k hochovi, aby se ho zeptal, co dělá. Vtom se zatmělo, hoši se seřadili a díval se do jejich zbledlých tváří. Ten, co měl turban na hlavě, byl nejbledší. Visel mu s něho černý flór. Chtěl se k němu přiblížit, ale ruka neznámého vznešeného muže ho zadržela: »Má ještě 22 měsíce času. Než minou, zemře. Dávej naň pozor a připrav ho!« Byl to Gurgo Secondo. Hoch zemřel vskutku za 22 měsíce. *Memorie V. 377-8*

Roku 1866 udali někteří rodiče jeho žáků na kvestuře v Turině, že v oratoriu světec ohlašuje vždy dopředu smrt některého žáka. Neříkal ovšem nikdy jeho jméno, než nejdůvěryhodnějším kněžím - někdy jen začáteční písmena. Dbal však o to, aby hoch nezemřel nepřípraven. Prokurátor přišel tehdy nepoznán mezi žáky a dal si o tom od nich vyprávět. Za několik dní poslal ke světcovi úředníka od policie. Ten vytýkal Donu Boscovi, že zastrašuje chlapce. Prohlásil, že je poslán od úřadu, aby tomu učinil přítrž. Světec mu vysvětloval, jak důležitá je pro křesťana příprava k smrti. Sdělil mu jméno toho, jenž měl v nejbližší době zemřít - pod slibem mlčelivosti - úředník si je zapsal. 14. prosince zemřel kněz, odešlý z oratoria (Boggero). Bylo to jméno, ohlášené policii.

V posledních letech přestával dávat tato návštěví, ale podle mnohých příznaků dalo se soudit, že mu byl znám čas smrti jeho žáků.

Také ve zpovědích uhadoval skrytá tajemství a zamlčené hříchy. Říkalo se o něm, že čte hříchy na čele. Chlapci k němu někdy přibíhali s prosbou, aby uhádl jejich hříchy. Také se často stávalo, že říkal ve zpovědnici hříchy tomu, který si na ně nedovedl vzpomnout. *Memorie IV. 306*

»Roku 1878 vstoupil do oratoria 18letý Garrone, který chtěl studovat. Bylo 7 hodin večer. Vstoupil na práh sakristie a viděl řadu chlapců, postupujících dopředu ke knězi, jenž zpovídal. Zvědav, šel také, klekl si mezi ty, kteří se připravovali, ale myslel ví-

ce na domov, než na zpověď, takže, když na něho došla řada, nemohl si vzpomenout na jediný hřích. Kněz řekl: Budu mluvit já. A po pořádku, chronologicky, i s udáním míst, okolností a počtem vyjmenoval mu všechny jeho hříchy a dal několik pokynů s takovým usebráním a citem, že při každém jeho slově hoch cítil se vždy více a více povzbuzen. Spokojenost jeho srdce rostla tak, že se domníval být v Ráji. Nakonec mu zpovědník řekl: Garrone, děkuj Madoně. Po šesti letech tvých přání tě vyslyšela. Buď jí vždy oddán a zachrání tě ještě z mnohých nebezpečí.« Garrone stal se pak salesiánským knězem.

*Memorie
XIII. 895*

Týž jako ministrant viděl světce třikrát při pozdvihování »mimo zem« (sospeso in aria), pozdvíženého do vzduchu, s rajským výrazem na tváři.

*Memorie
XIV. 680*

Jistý spolupracovník salesiánský donesl světci obětiny. Nevěda, o koho jde, dotkl se tří prstem a řekl: »Tyto obdrží milost« - a dvou: »Tyto ne.«

Ještě neskončena devítidenní pobožnost, když oni tři lidé se uzdravili, dva zemřeli.

O zázraku rozmnožení Hostií sdělil nám světec sám: »Jednoho rána, jsa jediným knězem v domě, celebroid jsem mši společnou. Po přijímání knězově, kdy měli přijímat chlapci, našel jsem v pixidě jen asi 12 partikulí. Nejprve jsem nemyslel na to, rozdělit je, protože přikleklo jen několik hochů, ale po nich šli další, a mohlo jich být okolo 50. Chtěl jsem se vrátit k oltáři a rozdělit Hostie na menší částky, ale když se mi zdálo, že jich neubývá, pokračoval jsem v rozdělení. Když jsem přišel k poslednímu, zbývala právě pro něho Hostie. - Aniž jsem věděl jak, viděl jsem rozmnožení Hostií« (1854).

*Memorie
VI. 971*

O rozmnožení chlebů vypravuje sal. kněz Dalmazzo. Vstoupil r. 1860 do oratoria, ale stýskalo se mu tam tak po domově, že psal matce, aby si pro něho přišla. Chtěl se jít ještě vyzpovídat. Vtom přišli k Donu Boscovi dva chlapci a řekli mu, že není chleba, a pekař že nechce chleba dát, pokud nebude zapláceno. Za chvíli přišli znovu s dotazem, co mají dělat. »Sebrat, co se kde najde.« Světec zatím zpovídal. Přišli ještě jednou se zprávou, že našli jen

několik chlebičků. Řekl jim, aby je dali do košíka, že je sám rozdělí.

Matka Dalmazzova čekala na dvoře, a synek, zvědavý, jak vše dopadne, ji prosil, aby ještě trochu málo počkala. Stoupl si na dvoře, kde se chleby z košíku rozdělovaly, blízko koše a vzal si z několika, jež tam byly: odhladl jich na 15-20. Zatím Don Bosco přistoupil ke koši a začal rozdávát sám. Hoši přicházeli řadou, každý mu políbil ruku a světec ke každému prohodil nějaké slovíčko nebo se usmál. Hochů bylo na 400. Každý dostal svůj chlebiček! Skončeno rozdělení, Dalmazzo přistoupil zvědavě ke košíku: bylo jich tam tolik, kolik před rozdělením!

Ohromen stál u matky, která naléhala, aby si pospíšil. Nyní si to rozmyslil. Řekl jí, co viděl a dodal: »Není možno opustit dům tak požehnaný Bohem a člověka tak svatého, jako Don Bosco.«
Je to týž Dalmazzo, jehož se Don Bosco ptal, čím chce být po ukončení studií.

*Memorie
VI. 779*

»Lékárníkem nebo něčím podobným.

Nelíbilo by se ti být knězem?

Ne!

A přece tě chci mít knězem!

To se vám nepodaří!« řekl se smíchem hoch.

Ale za tři léta svého pobytu v ústavě byl z těch, kteří byli k světcům nejvíce připoutáni.

Chodíval za ním a říkal: »Budete-li s tím spokojen, budu knězem!«

*Memorie
VI. 833*

Roku 1864 byl světec pozván jako kazatel do Montemagna. Konala se tam třídení pobožnost za déšť. Nepršelo již tři měsíce a celá žeň byla ohrožena. První večer vyzval světec všechny přítomné ke zpovědi a přijímání, a v žáru vyzvání, jež vzbudilo velký ohlas, slíbil jim déšť, když vykonají všichni náležitě svátost pokání.

Když se vrátil do sakristie, řekl mu farář: Bravo! K tomu je třeba odvahy!

Jaké odvahy?

Odvahy veřejně říci, že bude pršet v den zakončení tridua!

Řekl jsem to?

Zcela jistě! Řekl jste: ve jménu Nejbl. Panny Marie vám slibuji, že vykonáte-li všichni dobrou zpověď, přijde déšť.

Ale ne! Bylo by to smělé... Nevzpomínám si, že bych to byl řekl.»

Předpověď způsobila ohromný rozruch. Kostel byl stále pln kajících. Třetího dne, když měly být nešpory, počasí neukazovalo ani trochu na změnu. Horký den, jako všechny předcházející, a po mráčku ani potuchy. Všichni lidé hrnou se do kostela. Je natřískán: lidé natlačeni jeden na druhém. Světec vystupuje na kazatelnu. Vedro zdá se stupňovat. Vtom zazní vzdálený rachot hromu. Lidmi v kostele probíhá chvění... Za chvíli prudký déšť buší do kostelních oken.

*Memorie
VII. 725-28*

Je zapsána řada jeho vidění na dálku. Tak r. 1862 viděl ze Sv. Ignacia u Lanza hochy, koupající se v Doře, což bylo zakázáno. Hned napsal o tom Donu Alasonattimu - i o jiných věcech, které se v ústavu dějí. Když prefekt všechno hned vyšetřil, odpovídalo vše přesně pravdě.

Už r. 1861 ptali se světce, jak se mu to přihází. Řekl žertovně: »Zdá se mi, jako by telegrafický drát vycházel z mé hlavy. A- bych dosáhl spojení, stačí, začnu-li myslet, nač chci, a rychle vidím to, co chci.«

*Memorie
VI. 847*

Roku 1863 po dokončení exercicií zapsal Don Ruffino výrok svět- cův: »Při těchto exerciciích nalézal jsem se ve stavu, v němž jsem po všechny dny viděl v srdce mladíků, jako bych četl knihu. Vi- děl jsem zcela jasně a určitě všechny jejich hříchy a chyby. - Na- slouchal-li jsem jejich zpovědi, bylo to pro mne, jako bych ji sám říkal - s tím rozdílem, že bych ji byl říkal jasněji a spořádaněji. A také při konci jejich zpovědi mohl jsem jim vnuknout radu, skutečně jim potřebnou. Když ony dny minuly, byl jsem opět v temnotách.«

*Memorie
VII. 423*

Světec měl i dar bilokace, být současně přítomen na dvou mís- tech. Tak je zapsána a svědectvím doložena jeho přítomnost u Clementů v Saint Rambert d'Albon. O jiné vypráví ředitel špa- nělského ústavu salesiánského v Sarriá (u Barcelony). Roku

1886 na svátek sv. Františka Saleského (29. ledna) v noci uslyšel Don Branda, jak ho někdo volá jménem. Rozeznal hlas Dona Bosca: »Done Brando, vstaň a pojd' se mnou!« Ředitel se probudil, ale řekl si, že se mu to jen zdálo - a spal dále až do ranního zvonění. Ráno si mohl jasně připamatovat zvuk hlasu, který ho v noci probudil.

Prošel celý oktáv svátku. 6. února v noci slyšel opět hlas světcův a totéž volání. Když se probudil, byl pokoj plný světla. »Nyní nespí a pojd' se mnou!« zaslechl jakoby z alkovny vedle pokoje, v níž se mu zdál mihnout stín světcovy postavy.

Ředitel se oblékl. Spatřil vskutku v alkovně Dona Bosca. Jeho obličej zářil světlem. Uchopil jeho ruku a políbil ji. Světec mu ukázal na postavy čtyř žáků jeho ústavu. Přál si, aby tři hoši byli vyloučeni, čtvrtý moudře veden k nápravě. »Jdi rázně vpřed a co nejdříve je vzdal z ústavu!« slyšel Don Branda. V tom okamžiku na obličej světcově bylo vidět velkou bolest.

Don Branda otevřel dveře a vyšel se světcem na chodbu. Všude bylo jasno jako za bílého dne. Když se vrátili zpět, opakoval Don Bosco své vybídnutí. Pak zjev zmizel. Všechno ztemnělo. Rozechvělý ředitel vešel do světnice a rozžal světlo. Pohlédl na hodiny. Chyběly ještě dvě do společného vstávání. Začal číst breviář. Šel sloužit mši svatou a přemýšlel, pod jakou záminkou má označené hochy vzdálit. Neměl žádných důvodů. Za dva dny přišel z Turina list od Dona Ruy: »Don Bosco mi vyprávěl, že tě navštívil, když jsi spal. Nyní tě znovu vybízí, abys vykonal rozkazy, jež ti dal.«

Don Branda byl nanejvýš vzrušen. Nevěděl, co si počít. Neučinil nic.

Když šel druhého dne sloužit mši do domu protektorky salesiánského ústavu, řekla mu, že měla sen o Donu Boscovi. Rychle se jí omluvil, že musí jít celebrovat, a vzdálil se ze strachu, aby mu svůj sen nevyprávěla. Sotva skončil stupňovou modlitbu a políbil oltář, uslyšel: »Neučiníš-li, co ti Don Bosco poroučí, bude tato mše tvou mší poslední!«

Po mši se vrátil okamžitě do ústavu, zavolal prefekta, přivolali

Vita označené chlapce a začali vyšetřovat. Všechno, co Don Bosco mu
II. 625-7 naznačil, se shodovalo se skutečností.

Memoria »Dary nadpřirozené dovedl světec tak zakrývat, že kdo ho ne-
VIII. 301 znal, sotva by je byl tušil.«

Pro proces kanonisační zkoumány dva zázraky, jež se týkaly sestry Proviny Negro z ústavu Dcer Marie Pomocnice a Terezie Calligari.

Sestra Provina Negro musela být poslána z Giavena do Turina pro těžkou chorobu žaludeční (r. 1905). Ošetřující lékař zjistil žaludeční vředy. Její stav se stále zhoršoval, hubla, slábla, a lékař radil k operaci. Mohla se živit jen malými dávkami mléka, pak už jen uměle. Když jí bylo nejlůže, modlila se ke světcí, jehož obrázek z Boll. Sal. ležel na stolku u její postele. Z obrázku udělala si několik kuliček, které s námahou polkla. Okamžitě ucítila návrat všech svých sil. Při ranním zvonění mohla již sama vstát a obléci se. Ošetřující sestra myslela, že jedná v horečce a donutila ji opět ulehnout. Ale lékaři zjistili uzdravení náhlé, rázu nadpřirozeného. Uzdravení bylo úplné. »Nelze je vysvětlit ani rozumem, ani vědou.«

Druhý zázrak uzdravení týkal se případu Terezie Calligari. Po 32 měsíce byla sužována nejrůznějšími nemocemi. Ležela v nemocnici městečka Castel S. Giovanni. Lékař dr. Motti ve svém nálezu zjistil mimo jiné: bronchiální katar, zánět kloubů, zánět tlustého střeva, velké oslabení všech funkcí, organické změny tělesné soustavy. Vyšetřující komise zjistila, že možnost »vyléčení byla vyloučena« pro rozklad organismu, takže dr. Motti prohlásil případ za nevyléčitelný a nedával »jiskřičku naděje na zlepšení«. V noci ze 17. na 18. červenec 1921 spatřila nemocná postavu kněze, již popisuje přesně. Položil na noční stolek svoji studenou ruku - druhou se dotýkal svého čela. Když se jí vyptal, jak se jí vede, rozkázal jí, aby pohnula nohama - zkusila to a mohla to, ačkoliv předtím ležela bezvládná. Začala volat na ošetřovatelku, která přiběhla, nevěříc svým očím. »Opatrně, ať nevrazíte do Dona Bosca!« volala na ni - a přitom spatřila, jak kněz se usmívá. Do té chvíle neviděla nikdy jeho obrazu. Chtěla k němu něco pro-

mluvit, když vtom kněz zdvihl ruce, a stále se usmívaje, začal se vzdalovat, až byl tak malý, že jakoby se v mlze rozplynul.

Nyní rozeznávala jasně všechny předměty v jizbě - před tím nemohla je pro oslábnutí zraku vidět. Pak se mohla zcela dobře na loži posadit - vystoupit. Její síly všechny se jí vrátily. Zpráva o jejím náhlém uzdravení rozletěla se celou nemocnicí. Lékaři, kteří sestavili nález, uznávají její uzdravení za úkaz, který je úplně mimo přirozený běh věcí a »přechází všechny zákony lékařské vědy o ošetřování nemocí«. (Oba zázraky podrobně vypisuje Salotti.)

Il B. Rosco
658-665

Když vstoupíme do chrámu Marie Pomocnice v Turině, nalezneme oltář světcův ověšený dárky lidí, jimž se dostalo pomoci na přímluvné modlitby k světcovi. Jsou to obrázky vesměs lidových kreslířů: znázorňují zachránění před různými nebezpečími smrti, pod autem, při pádu s lešení, před splašenými koni, při pádu se skály. Na jiných jsou uzdravení různých nemocných, chromých, hluchých, slepých.

Obrázky pokrývají stěny celé kaple i její předsínky, kde najdeme přčetné obětní dary: stříbrná a zlatá srdce, prsteny - dokonce i vojenské odznaky. Je to skutečné poutní místo, kde víra nahromadila tyto pozornosti vděčných srdcí. Ale je to i pohled do lidského života, jenž většinou pozorovatelům uniká, protože jsou již příliš povzneseni a málo prostí, aby pochopili tuto řeč života. Jedná se o věci příliš jemné a nenáročné, než aby kdy došly uznání světa.

Ale ani jim takového uznání není třeba.

Vizionář.

»Smyslný člověk těžko pochopí, jak se děje patření. Svá vidění mám, nikoli snad když sním nebo spím, nebo v horečce, ani skrze tělesná čidla - ani na skrytých místech. Dostává se mi jich podle vůle Boží, když bdím, když s nezkalenou jasností ducha o nich uvažuji, skrze oči a uši vnitřního člověka.« (Z aktů o výročíh

sv. Hildegardy cituje P. Schmöger v životopise A. K. Emmerichové.)

Kdo hledá podstatné rysy svatého Bosca jako moralisty, musí do tohoto světa visí, duchovní skladbou jistě ojedinělého.

Všechny postavy lidí, které okolo něho přecházejí - žáků, kněží, lidí světa - vidí v jejich morální substancialitě. Dešifruje jejich vnější fysiognomie jakoby prudkým úderem kouzelného proutku: vidí okamžitě stav duší, kde každý jiný čte jenom povrch. Je to jasnozření za plného stavu vědomí, kde skutečnost je promítána do svého vyššího významu morálního. Vidí tvář v mlhách, a okamžitě se mu rýsuje její struktura morální, ne podle nějakých improvisačních značek, ale podle celého řádu morálního, kde ji umisťuje okamžitě na její pravé místo. Odtud jeho znalost svědomí. Vidí jasně stav duše hříšníka, který přichází do jeho zpovědnice. Čte v duši, v její vnitřní skladbě, jako čte někdo zběžně značky písem nebo not. Všechna ta znamení mají svoji skladbu. Třeba jen klíče, který by jim dal smysl. Tento klíč má.

Tato moc má ráz nadpřirozený, ale byla silně podpírána jeho velkou znalostí světa a lidí. Jako na hudebníka působí krajina jistými zvuky, tak pro moralistu je tu tisíc malých, na první pohled neviditelných znamení, kterými se rychle orientuje o každém člověku, s nímž přichází do styku. Lidé mají svoji atmosféru a přenášejí ji okolo sebe jako zakletý kruh svého bytí. Okamžitě si ji uvědomuje - ale zajímá ho z ní především to, co jmenujeme morálním charakterem člověka. Ne to, co myslíme a co básníme a píšeme, ale co činíme. Měl jistě málo zájmu o to, co jmenujeme lidskými díly ve smyslu literárním a estetickém. Tam také nikdy nedělá exkurse, aby si nějakou otázku kladl - nebo chtěl hledat tam její smysl. Stačí mu člověk, jakýkoli, za jakýchkoli okolností, aby si z něho vybíral všechny tajemné značky života, jímž jsou označeny jeho letora, charakter a stav duše. Má před sebou vlky, tygry, kozly, beránky, nestvůry démonického vzezření - ryby, opice, prasata - jako prosté obrazy života selského, kde se kosí, ková, sváží, anebo vidiny rajských zahrad a paláců, nesmírných krajín, rovin a perspektiv dalekých končin.

To jsou značky. Ale každá má tisícero podrobnost a když přichází jeho chvíle jasnozření - obyčejně při nočním bdění - pak ji vidí v její vnitřní i vnější spojitosti, rázem odhalenu, rázem jasnou jako denní slunce. Tehdy poznává stav duší všech, kteří jsou okolo něho. Jako výborný psycholog může si tím posloužit neobyčejně: pro jeho dílo byl to přímo zlatý poklad. Mohl vidět do všeho, aniž by byl viděn. Posílá lidi na jejich místa, vysvobozuje je ze žaláře špatného svědomí, pomáhá jim v těžkých a nesnadných okolnostech životních - a často stačilo, jak praví souhlasná svědectví, jeho jediné slovo, aby věc dostala svůj správný spád.

Moralista vidí nejen bídu lidského srdce, ale i lék, kterého mu třeba. Svatý Bosco má všechny vise v tomto smysle remediálním: vidí hned, co je komu třeba v daném individuálním případě. Proto budily v oratoriu jeho »sny« takový rozruch. Dotýkaly se vždy chorých míst duše a nabízely vždy účinný lék - žádnou pobožnou generalisaci a pěkné frázičky morální, ale vždy určitý, přesný zásah do života - nevyhnutelný v daném případě. To je léčivost svatých duší: dotýkají se skutečné podstaty života, neobírají se chimérami a vzdušnými zámky. V každém jejich gestě cítíme určitost duchovní skutečnosti. Nic není světců tak daleko jako neplodná romantika. Jejich »bláznovství v Ježíši Kristu« je nejtvrďší horou jasného poznání všech velkých tajemství životních.

»Sny« Dona Bosca nemáme - až na nepatrný zbytek - v originálním zápisu - ale většinou jsou hojně dokumentovány svědectvím těch, kteří jim naslouchali a kteří je zapisovali. Některé sny říkával v oratoriu veřejně, jiné soukromě, a jiné nechával pro sebe, »jako výhradně sobě určené«. (Ceria.)

*Don Bosco
con Dio
195*

V oratoriu byli si brzy vědomi jejich nadpřirozeného rázu a naslouchali jim jako poselstvím z druhého světa: zasahovaly často hluboko do svědomí jednotlivců a předpovídaly často věci, jejichž uskutečnění následovalo »se železnou nutností«.

Když světec své sny vykládá, pamatuje z nich každou tvář, každý detail, a mají kouzlo výtvarné plastiky. Oč byly živější ještě,

když vycházely přímo z jeho úst! Máme o nich vždy jen slyšený zápis, ne bezprostřední a celý záznam.

Vidí vždy ve svých snech do duše všech, kteří v nich vystupují, jako do zrcadla: jejich stav morální, psychický, jejich příští osudy. Proto měly v oratoriu vždy za následek větší intenzitu duchovního života.

*Don Bosco
con Dio
192-3*

Světec praví sám o sobě v listě Donu Barberis r. 1876: »Může se říci, že Don Bosco viděl vše a byl veden dopředu rukou Madony . . . Na každém kroku, v každé okolnosti: Panna Maria!« (Ceria.)

Vystupuje jako krásná, vznešená Paní, tajemná Matka Boží, propast Milosrdenství, zdvíná své silné rameno a chrání všechno, spojuje jako zlatý most časnost a věčnost.

Často prochází jeho visemi také tajemný Pastýř a vznešená postava Vůdce - svatý František Saleský.

*Memorie
V. 155*

Ale ústřední jejich postavou zůstává Panna Maria: »Byla vždy mou vůdkyní.« (Maria fu sempre la mia guida.)

Celý jeho život probíhá nejprve sny. Tak ve snu z roku 1844 viděl se ve středu vlků, koz, kůzlat, beránků, ovcí, psů a ptáků. Jejich křik mu naháněl strach. Chtěl utéci: ale Paní mu pokynula, aby vedl podivné stádo za ní. Šli různými místy, třikráte se zastavili, a při každé zastávce mnoho z těch zvířat se proměňovalo v beránky. Konečně přišli na louku, kde všechna zvířata pokojně se pásala vedle sebe a přestala se kousat. Přemožen únavou, chtěl už usednout na blízké cestě. Ale Paní ho vyzvala k další cestě. Konečně přišli do prostraného dvora s podloubími. Na jeho konci stál kostel. Zvířata všechna se proměnila v beránky. Přicházeli mu na pomoc pastýři. Ale odcházeli, sotva se chvíli zdrželi. Tu viděl zázrak: někteří z beránků se proměnili v pastýře, a bylo jich stále víc a víc.

Rozhlížel se kolem sebe: viděl pole s kukuřicí, brambory, zelím. Když se znovu rozhlédl, spatřil nádherný chrám, z něhož zněla hudba a zpěv. Na chrámě spatřil nápis: Hic domus mea, inde gloria mea. Toto jest dům můj, odkud vyjde moje sláva.

Když se ptal, co vše to znamená, řekla mu Paní, že pochopí to

později. Byla to dopředu narysovaná historie oratoria sv. Františka Saleského: s podrobnostmi, jež se všechny později splnily. Snem našel také místo mučednictví svatých: Avventora, Octavia a Solutora. *Memorie II. 244-5*

Ve všech viděních, jimiž mu zjevováno jeho poslání a cesty k jeho vyplnění, viděl vlky. Měl je proměňovat v beránky. Vlky, rvoucí kořist života: všechny vysoké hodnoty života jsou kořistí zvířete v člověku!

Měl proměňovat dravý pud ničení v organickou práci stavby - zlořečení Boha, jež slyšel se všech stran, v chvalozpěv beránků: v poznání Boha, v němž se měli pást.

V roce 1874 měl sen o růžích a trnech. Paní uvedla ho do krásné zahrady. Před ním otevřela se cesta plná kvetoucích růží. Ba i zem byla jimi pokryta. Když mu Paní řekla, aby sejmul obuv, a šel cestou, jež se před ním otvírala, uposlechl, ale záhy ucítil pod nohama nejostřejší trny. Musel se zastavit - nohy mu krvácely.

»Je tu třeba být obut,« řekl.

»Ano, je třeba velmi dobré obuvi!« odpověděla.

Když se obul, přidružilo se k němu několik společníků. Lákaly je kvetoucí růže: tvořily loubí, zdobily cestu. Šel vpředu: splétaly se do tak hustých věnců, že musel se jimi prodírat a jejich větve ostře ho šlehaly. Zraňovaly mu ruce, tváře, celé tělo. Některé vnikaly mu hluboko do těla a cítil nesnesitelnou bolest. Ti, kteří ho pozorovali, jak jde, volali: »Jde vždy po růžích, jde klidně, vše jde dobře.«

Neviděli trnů, o něž se celý zraňoval. Když někteří kněží a klerici pokusili se jít za ním a ucítili trny, volali, že je oklamal - a vrátili se zpět. Několik jich přece šlo za ním: ale i ti za chvíli obrátili mu záda. Vracel se, aby je přivolal. Marně. Začal plakat, že bude muset celou dlouhou cestu být sám.

Ale už po chvíli přicházeli jiní kněží a pomocníci. Když si je po kuse cesty prohlížel, viděl, jak jsou vyhublí, zranění, krvácející. Vtom zdvihl se čerstvý větřík: všichni okřáli. Zadul jiný vítr: a hned spatřil okolo sebe nesmírný počet chlapců a kleriků, po-

mocníků i kněží, kteří se s ním dali do práce mezi mládeží. Některé tváře poznal, mnoho bylo mu jich neznámých.

Na vyvýšeném místě zahrady spatřil skvělou budovu. Vstoupil do nádherného, prostraného sálu, jehož bohatství převyšovalo vše, co viděl. Byl celý ozdoben nejčerstvějšími růžemi bez trní. Voněly sladce.

Paní mu vysvětlila jeho vidění: cesta, kterou musí projít, vyžaduje sebeumrtvování. Trny jsou sympatie a antipatie lidí, kteří chtějí vychovatele odvést od jeho cíle, zraňují ho, zdržují v jeho poslání a zabraňují mu zachránit věnec slávy pro věčný život. Růže jsou symbolem planoucí lásky: ta má vyznačovat jeho a jeho pomocníky. Láska a sebeumrtvování přemohou všechno a dojde k růžím bez trní.

*Memorie
III. 33-5*

Tento sen mu narýsoval také vývoj jeho Kongregace.

Vidění chlebů (1856) označilo mu všechny jeho žáky v přítomném morálním stavu. Byli rozděleni do čtyř skupin: v jedné měli mladíci v ruce čerstvý chléb, jemný a nejchutnější. V druhé obyčejný chléb bílý - v třetí chléb černý - a ve čtvrté plesnivý. První byli nevinní, druzí dobří, třetí se nacházeli právě v nemilosti Boží, čtvrtí pevně tkvěli ve zlu, bez jakéhokoli úsilí se z něho dostat.

*Memorie
V. 724*

Rozeznal je všechny podle tváří.

Tři sny o žácích r. 1860 patří k těm, jež měly ohromný účinek v oratoriu. Světec sám mluvil Donu Lemoinovi »o neslýchaném účinku«.

Byl na venkově s Donem Cafassem, Silvio Pellicem a hrabětem Cays. V prvé noci rozmlouvali o náboženství vzhledem k časům, které přicházejí - v druhé o věcech morálních a věcech svědomí - v třetím je žádal o novoroční dar pro žáky. Don Cafasso mu řekl, aby žáci nejprve dali do pořádku své účty. Don Bosco je zavolal. Přicházeli jeden po druhém, každého dobře poznával. Každý měl v ruce papír s mnoha číslicemi. Don Cafasso, Silvio Pellico a hrabě Cays sečítali čísla na předkládaných papírech, chválili i vytýkali. Někteří odcházeli ke svým hrám spokojení a veselí, jiní zasmušilí. Byli tam i chlapci s prázdnými papíry.

Rozdělili se do skupin. V jedné si vesele hráli - v druhé zasmušile

druhé pozorovali. Viděl mezi nimi takové, kteří měli na očích pásky - jiní hlavu v mlhách - jiným vycházel kouř okolo hlavy - jiní měli srdce plné země - jiní prázdné Boha. Poznával každého. Ohlížel se po těch, kteří přišli s prázdnými papíry. Jednoho z nich spatřil nataženého na zemi, bledého jako smrt, jiné na kamenech, těžce nemocné, ten jazykem, druhý očima, třetí ušima. Jeden měl hněsavý jazyk, druhý ústa plná bahna, dalšímu vycházel z úst morový zápach.

Vstoupil znovu do sálu. Uprostřed, okolo krásně vyzdobeného stolu, plného lahůdek, zasedali ti, které Don Cafasso dovolil světcům zavolat. »Ne všechny! Jen ty, kteří mají své účty v pořádku!« Také nesměl každý stejně ochutnávat z lahůdek. »Jen ti, kteří mají zdravá ústa, mohou ochutnávat! Druzí ne! Nepřišli by jim na chuť, nejsou připraveni pro takové sladkosti!«

Ti, kteří nemohli okusit sladkostí, stáli zasmušile v koutku. Byl by jim rád pomohl a Don Cafasso mu třikrát po sobě opakoval: »Buďte pozorný!«

Když světec tento sen vykládal, plakal při výkladu a silně všechny přítomné pohnul.

Ti, kteří měli oči obklíčené mlhou, nebo zavázané, mají ducha pýchy a silnou sebelásku. - Někteří měli srdce plná květů, růží, lilí, fialek - znamení různých ctností. Červivá srdce měli ti, kteří živí nenávistí, záští, závist, odpory. Někteří měli srdce plná zmiř: smrtelných hříchů. Jiní plná země: přilnula k zemským věcem, k věcem smyslů. Mnozí prázdná: jsou sice v milosti Boží, ale nedbají je naplnit bázní Boží a skutky zbožnosti.

*Memorie
VI. 817-
848*

Sen o kole z r. 1861 ukázal světcům celý vývoj jeho díla.

Zdalo se mu, že vyšel z domku v Becchi. Na cestě setkal se s neznámým mužem, který se stal jeho průvodcem. Nejprve přišli k poli fíkovému, kde mu neznámý nabízel ochutnání fíků, pak k dalšímu poli s vinnou révou, kde mu nabízel ochutnat hrozny - a konečně k poli Josefa Bosca, kde bratr Josef opravoval vůz. Neznámý nabídl světcům, že mu ukáže přítomnost a budoucnost. Opodál stálo velké kolo v podivném stroji. »Věčnost v rukou Boha,« řekl neznámý. Dal světcům otočit klikou kola. Když se Don

Bosco podíval do velké skleněné čočky uvnitř, spatřil všechny chlapce oratoria. Otočil po druhé a chlapci se rozdělili: dobří od špatných. Prvních bylo více a byli plni radosti. Druzí vzbuzovali soustrast. Poznal je všechny. Jedni měli děravý jazyk, druzí pokroucené oči, jiní bolavé hlavy, jiní srdce prolezlá červy. (Špatné řeči, dávání přednosti věcem pozemským před Božími, zanedbávání dobrých rad, špatné vášně.) Když zase otočil, spatřil chlapce svázané silnými řetězy: »Nezmění-li se, skončí ve vězení,« řekl průvodce. Otočil znovu: spatřil sedm jiných s visacím zámkem na ústech - mlčí ve zpovědi nebo nemluví pravdu. Z nich tři měli ruce na uších - nepřístupní k dobré radě zpovědníka. Když se ptal, jak sejmout zámek s jejich úst, průvodce řekl: Vyhnáním pýchy z jejich srdcí.

Otočil znovu. Viděl tři chlapce se silnými opicemi na zádech. Měly rohy, jejich drápy se zatínaly do těl hochů, ocasem jim obtáčily nohy, aby nemohli jít. (Ve smrtelném hříchu nečistoty.) Nepřítel je tísnil tak, že ztratili nozek a nevěděli již, co činí. Ze studu neodvažovali se ve zpovědi mluvit.

Otočil znovu. Spatřil všechny své chlapce rozdělené do dvou skupin na velkém prostranství. S jedné strany byly louky, pole se zeleninou a zde pracovali chlapci pod vedením Oreglia, který přiděloval jednotlivým nástroje a rozdělával práci.

Druhá skupina hochů byla na rozsáhlém poli a pracovali jako o žních. Na okraji pole ve stínu byla připravena bohatá tabule, o něco dále byla stinná zahrada, plná krásných květín. Zem zpracovávali Salesiáni-laici, při žních byli kněží. Nyní světec zvěděl, kdo k čemu je povolán. Don Provera rozdělával kosy - ne každému, kdo chtěl, hned ji dal. Posílal je něco poříst (cvičení ve zbožnosti a studiu). Don Rua řídil vůz, který odvážel ženné a hlídal ho. Don Cagliero, který šel nejprve do zahrady natrhat květy a rozdával je druhům, šel pak mlátit zrní (určen Bohem k výchově lidu - misie)! Někteří chodili se svítilnou za plného dne: svítili dobrým příkladem. Zmínka o Alberovi, kterému předpovídá, že bude připravovat cestu kněžím (stal se třetím hlavním představeným Kongregace).

Všichni nepracovali. Někteří ztráceli čas ve věcech vzdálených jejich službě, jiní dělali pravý opak toho, co měli. Viděl v rukou některých kosy bez držadla (nedostatek zbožnosti) - bez špičky (nedostatek pokory) - jiné, kteří odcházeli z pole žní (opustili oratorium).

Když znovu otočil klikou, spatřil ty, kteří byli před chvílí chlapci, jako dospělí. Viděl nové domy - učitele - kněze - hochy. Jejich počet vzrůstal.

Když znovu otočil, zbyla sotva polovice z chlapců mu známých, ale nové, neznámé krajiny se objevovaly, a noví chlapci, řízení jeho bývalými žáky, kteří dospěli.

Otočil znovu: spatřil různá plemena a národy, a mezi nimi své někdejší chlapce jako starce. »Don Rua tak stár a přepadlý!« Když otočil k roku 1901, nepoznával již nikoho, ale viděl tolik salesiánských domů a hochů!

Roku 1911: »Nové domy, nové chlapce, ředitele a učitele s novými zvyky a šaty.« V Turině našel jen jediného ze svých známých žáků, který vyprávěl zástupům nových chlapců o počátcích oratoria.

Začal točit kolem nazpět. Spatřil nesmírný počet nových hochů, nejrozumnějších zemí, národů, jazyků. Jejich kněží mu byli zcela neznámí.

Kolo začalo se nyní samo točit tak rychle, že se probudil polomrtv únavou.

*Memorie
VI. 897.
916*

Po vyprávění tohoto snu, který trval šest hodin - byl zasypáván otázkami žáků a kleriků, aby jim řekl, kde kdo byl a co dělal. Pamatoval všechny! Fagnanovi řekl, že pracoval mezi nahými. Don Fagnano stal se misionářem v Zemi Ohňové.

K nejmohutnějším světcovým visím patří sen o ráji (1861), který však není ani celý zapsán, ani celý vyprávěn. Popisuje v něm velmi plasticky všechny detaily, krajinu - užívá přímé řeči, dramaticky látku člení.

Přišel se svými chlapci k úpatí vrchů, pokrytých nejrozumnějšími rostlinami. Viděli současně její květ, plod dozrávající a zralý: v ráji není změn. V zahradě, již procházeli, byl tak lahodný

vzduch a vůně, že chlapci mysleli, jako by už byli v ráji. Ale byli mu daleko.

Začali vystupovat pohořími, jimiž se do ráje putuje. Když proběhli hezký kus cesty, přišli k náhorní planině s velkým jezerem, plným krve. Na jeho břehu viděli ruce, nohy, ramena, nejrůznější části těla. Zdálo se, jako by se tu byla strhla strašná bitva. Ti, kteří běželi první, zastrašeně se zastavili. Velký nápis Per sanguinem vysvětlil světcí jejich Vůdce: krev martýrů - chrání Horu (Církev).

Všichni, kteří na ni útočili, leželi tu s roztrhanými údy. »Mezi martýry jmenoval Vůdce i vojáky papežovy, kteří padli, hájíce jeho světského panství.«

Při dalším pochodu spatřili druhé velké jezero, plné vody. Nápis: Per aquam. Voda z boku Ježíše Krista, rozmnožující se ustavičně, je vodou křtu svatého. Každý, kdo chce do ráje, musí jí projít. Viděli mrtvá těla těch, kteří ještě žili, ale útočili na Církev. Někteří chlapci světcovi přešli lehce po vodě (nevinność křestní).

Třetí jezero, k němuž přišli, s nápisem Per ignem, bylo plné ohně. Oheň lásky Boží a svatých.

Další nesmírné jezero, k němuž dospěli, byli »démoni, nebezpečí a úklady světa«. Bylo plné divých šelem. Někteří lidé i někteří z jeho chlapců lehce po nich kráčeli. »Nevinní mohou po nich přejít.«

Došli na velké prostranství, plné lidí. Někteří byli bez nosů, jiní bez uší, jiní bez hlavy. »Přátelé Boha,« řekl Vůdce, kteří umrtvili určité smysly, aby spasili svou duši, a tak mohli vykonat dobré skutky. »Ti bez hlavy zvláště se zalíbili Pánu.« (Chudí duchem.) Zatím mnoho lidí přecházelo přes jezera a vystupovalo do vrcholu.

Tím končí prvá část snu.

Druhá líčí, jak z planiny přecházejí údolím na velké náměstí. Při vchodu bylo široké a prostrané, na konci se zužovalo v úzkou cestičku mezi dvěma skalami, takže jí mohl projít jen jediný člověk. Náměstí bylo plné lidí, každý bral se jediným směrem. Ně-

kterí, aby prošli, museli se zmenšovat, a odhazovat zavazadla, měli-li jaká.

Někteří lidé, a někteří z chlapců, které viděli za sebou v údolí, byli spřaženi s různými zvířaty. Tak s býkem (symbol lenosti), jiní s voly (tvrdohlavci), s muly a koňmi (bez mozku, kteří nikdy nechtěli myslet na věci duše), s prasaty (nečistota). Živili se věcmi pozemskými, hrubými: vášně. Světec vzpomněl na podobenství o ztraceném synu. S kočkami byli spřaženi zloději, se psy lidé pohoršující, s kohouty rváči. »To velké údolí byl svět.« Viděli v něm zahrady, kde utržené růže páchly, čerstvé fialky, podle zdání sotva utržené, shnily, stromy s krásnými plody na pohled měly nechutné ovoce. Všechno bylo zdáním.

Spatřili tam davy lidí, pěšky, na koních, na vozech, skákající, zpívající, tančící, jež vedli pěkní vůdcové, krásně odění, ale s rohy. »Tak kráčejí lidé, aniž by toho pozorovali, k peklu.«

Když se světec chtěl dát přes náměstí cestou k ráji, cesta - zmizela. Zde končí druhá část snu.

Třetí část nechtěl původně vypravovat. Ale byl znepokojován tak hroznými sny, že se odhodlal mluvit. »Budu-li mlčet a podržím pro sebe svoje tajemství, budu neobyčejně trpět. Jen vypravováním mohu si ulevit.«

Když světec s chlapci dostihl náměstí a úzké cestičky do ráje, spatřili vedle ní dlouhou, úzkou a hlubokou propast. Cestička vedla k úpatí jakési hory. Ale nebyla již cestou: bylo třeba slézat skaliska, namáhavě, za pomoci nohou a rukou, až se konečně zase přišlo na cestu.

Přišli v horách k místu, kde bylo mnoho lidí. »Trpěli tak strašným a zvláštním způsobem, že se neodvažuji vám to říci.« Pokračovali a viděli před sebou jiné, kteří vystupovali k vrcholu. Zaslechli zvuky nebeské hudby. Ta vítala každého, kdo se přibližoval vrcholu hory. Když se světec ohlédl, kolik chlapců s ním došlo až sem, zarazil se: byl téměř sám. Druzí byli rozptýleni po hoře: jeden sbíral květiny bez vůně, jiný běžel za křepelkou, jiný odpočíval. Když je svolával, příběhlo jich jen asi osm. Musel proto znova za nimi a pomalu je shromažďovat.

*Memorie
VI. 864-
878*

Tento sen má pokračování až roku 1868, kdy jej světec vskutku jmenuje snem čtvrté noci. Měl jej v Lanzu, kde za noci svými výkřiky probudil ředitele ústavu Dona Lemoyna. Lemoyne vypráví, že světec měl již od počátku týdne denně sny, jež ho nesmírně unavovaly a vzrušovaly: tak první noc zdálo se mu o jeho smrti, druhou, že je před soudem Božím, třetí, že je v ráji - sen čtvrté noci týkal se Salesiánů a ten jim vyprávěl.

Nalézal se v Turině s kněžími a žáky pod portici. Náhle vzhled oratoria se změnil: jako v počátcích, byla okolo pole, louky. Najednou viděli vyrůstat před sebou překrásnou révu. Rostla před jejich očima, až pokryla dvůr a natáhla se do výše. Hned objevily se na ní květy, v zápětí hrozny.

Z hroznů vypadla zrnka a změnila se v chlapce. Pobíhali vesele pod podloubími oratoria - z nich mnohé znal, ale mnohé už ne. Kdosi se objevil a pozoroval též chlapce. Jejich veselost změnila se náhle v smutné mlčení. Světec se přiblížil k révě, která neměla už plodů. Kdosi odhalil jakoby závoj před révou, a objevila se řada chlapců, známých i neznámých, kteří jen nucením dělají své věci a proto jim nikterak neslouží k dobru věčnému: drží se přesně předpisů, poslouchají představené, ale hledí si jen svého prospěchu a nehledí poznat svoje skutečné povolání.

Pak spustil Kdosi další závoj a ukázal mu na výhonky révy, slibující bohaté vinobraní. Světec se už těšil: ale hrozny byly zkažené, červivé, nabodané vosami a zaschlé. Páchly ošklivě. Kdosi ukázal mu za dalším závojem chlapce, kteří před tím vesele pobíhali. Jejich výraz, před tím krásný, zošklivěl. Byli plni ran, šli zkroucení, zádumčiví, neodvažovali se zvednout očí. »Následky hříchu,« řekl Vůdce. Každý nesl jej napsán na svém čele nebo rukou: necudnost - pohoršení - zloba - pýcha - zahálka - nenasytlost - závist - hněv - pomstychtivost - zlořečení - neznabožství - neposlušnost - svatokrádež - zlodějství. »Všichni dosud nejsou takoví, ale nepolepší-li se, dojdou toho stavu.«

Světec pohlédl znovu na révu. Viděl krásné a zralé plody: poznal za dalším závojem ty, »kteří praktikují ctnost a dávají mnohé útěchy«.

Následující večer octl se světec v témže prostředí - jak to bývalo v starém domě Pinardiho. Viděl zase révu a na ní ohromné hrozny. Když Don Cagliero z jednoho okusil, byla chuť hnusná. Vůdce podával jednomu z kněží po druhém hůl, aby do révy bili - ale nikdo nechtěl. Don Bosco se přiblížil k révě a viděl na zrnkách nápisy: pyšný - nevěrný ve svých slibech - nespokojený - pokrytec - nedbalý všech svých povinností - pomlouvač - mstivec - bez srdce - svatokrádežník - buřič proti autoritě nadřízených - kámen úrazu - následovník špatných nauk. Vždy se jmény. Viděl jména těch, jichž bohem je břicho - těch, které vědění nadýmá - těch, kteří hledají jen své, ne Boží - jména přítomných, minulých a budoucích žáků.

Když Don Rua bil holí na označená místa, rozzuřila se bouře. Červené a černé kroupy dopadaly k zemi: černé hanebně páchly (necudnost), červené byly studené (pýcha). »To jsou dvě hlavní neřesti, jež ničí nejen velký počet duší v tvém domě, ale v celém světě.«

Další večer snil, jak týž průvodce vedl ho na nekonečnou planinu bez živé duše, až zašli do krásné, široké, pohodlné, dobře dlážděné cesty. Když po ní šli, nebyla takovou, jakou se jim zdála. Stoupala mezi květy a růžemi, ale když se ohlédl, viděl všechny chlapce oratoria, známé i neznámé, jak padali do propasti - do osidel - za hlavu - za jednotlivé údy. Některá osidla byla tak jemná, že jich téměř nebylo vidět. Na příklad jen trochu pazdeří: ohled na mínění druhých. Démon držel osidla pýchy - neposlušnosti - závisti - lenosti - nečistoty. Díval se, na která se chytí nejvíce duší. Byla to osidla nečistoty, neposlušnosti a pýchy.

Viděl hned nože, které osidla roztínaly. Proti pýše nůž rozjímání, duchovní četba. Kladivo, které osidla roztloukalo: zpověď. Někteří chlapci procházeli mezi osidly, aniž by byli jimi zachyceni.

Cesta před světce stává se trnitou a obtížnější. Vidí bránu pekla: Ubi non est redemptio, odkud není vysvobození. Vidí jednoho ze svých hochů, prchajícího před hněvem Boha k bráně pekla. Několik měděných bran se otevřelo a za nimi vyšlehl o-

heň. Přicházejí další chlapci, někteří sami, jiní s druhy. Volá je, ale mizejí v branách pekel. Vůdce vede Dona Bosca k pekelným branám. Nad každou je nápis: »Non est pax impiis«, »Není klidu nehodným« - »Clamor et stridor dentium«, »Pláč a skřípění zubů« - etc.

Jedna z bran, kterou Vůdce otevřel, vede do hluboké uličky s hvězdárnou, uzavřenou širokým oknem z jediného krystalu. Učinil k ní krok a rychle se zastavil hrůzou nad nepopsatelným pohledem. Così jako ohromná dutina, ztrácející se v křivolačinně útrob horských, plných ohně, ne takových, jako vidáme na zemi s plameny šlehajícími, ale takovými, že všechno uvnitř je rozžhaveno a zcela bílá od velkého ohně. Zdi, tváře, podlaha, železo, kameny, dřevo, uhlí - vše bílé a lesknoucí se. Jistě tento oheň převyšoval tisíce a tisíce stupňů tepla a přece nic nepohlcoval, nic neobracel v popel.

Chlapci, které tam viděl běžet, vykřikli a upadli vždy ve zvláštní posici: s rukou ve vzduchu - se vztyčenou nohou - jiný zkroucený na zemi. Jako se v peklo padá po prvé, tak se stane na věky.

»Učinil jsem několik kroků k oknu a viděl, jak mnozí z těch nešťastníků si dávali vzájemně kruté rány, kousali se jako zuřiví psi, jiní si trhali tvář, zraňovali ruce, trhali maso a házeli okolo sebe.« Na jiném místě viděl oběti červů a ohavných zvířat, kteří jim prorývali a vyssávali srdce, oči, ruce, nohy, rámě. Oběti stály nehybně a nemohly se bránit.

»Neřekl jsem vám všechno, v pravé hrůze, abych vás nezastrašil. Pán nikdy nejmenoval peklo než obrazně. - Žádný smrtelník nemůže rozumět těmto věcem. Pán je zná, a může říci tomu, komu chce.«

*Memorie
IX. 160-181*

Sen o budoucnosti Církve vyprávěl světec r. 1862 v květnu. Viděl na moři bitevní lodi připravené k útoku, které se přibližují k nejvyšší ze všech lodí a chtějí ji zničit. Malé lodi okolo ní ji hájí.

V nesmírné prostotoře vodní vidět dva silné sloupy: na jednom socha Panny Marie s nápisem *Auxilium christianorum*, Pomocnice křesťanů - na druhém, vyšším a silnějším, sv. Hostie s nápisem *Salus credentium*, spása věřících.

Velitel největší lodi (římský velekněz) svolává v nebezpečí malé lodi k sobě a radí se s jejich kapitány.

Rozpoutává se jedna bouře za druhou. Papež se namáhá dovést loď ke dvěma sloupům. Nepřátelské lodi chtějí mu to znemožnit. Zesilují na ni svůj útok - a papež, těžce raněn, padá. Okolostojící ho pozdvihují: je ale raněn znovu a umírá. Vítězný křik nepřátelů. Na jeho místo nastupuje nový papež. Dovádí loď ke dvěma sloupům a tam ji uvazuje řetězy. V tom okamžiku prchají všechny nepřátelské lodi.

»Jediné dva prostředky k zachránění se ve vřavě světa: zbožnost k Nejsvětější Marii - svaté přijímání.«

*Memorie
VII. 169*

Sen o modlitbě vyprávěl hochům r. 1865. Zdálo se mu, že je na nádvoří oratoria, obklopen chlapci, z nichž každý držel po květině. Růži, lilii, fialku, někdo růži i lilii. Zjevil se hrozný kocour, s rohy, černý, velký jako pes, s očima jako uhlíky, dlouhými a ostrými drápy.

Vskočil mezi chlapce a ranou tlapy vyražel jim z rukou květiny. Světec byl ustrašen a divil se klidu hochů, kteří chodili, jako by se nic nestalo. Když se kocour přiblížil i k němu, aby mu vyrazil květiny, chtěl se dát na útěk.

Slyšel hlas, aby se nevzdaloval od chlapců a aby hoši zvedli rámě. Když se kocour chtěl natáhnout po květech do výšky, převálil se k zemi.

Vysvětluje sen: lilie znamená cudnost, již ďábel vždy vypovídá válku. Běda těm, kteří ji drží nízko! Jsou to ti, kteří svoje tělo zněžňují, jedí nepořádně a kdy se jim zlíbí, kteří se vyhýbají námaze a studiu a nečiní žádného umrtvování. Máme návod, jak zacházet s takovým nepřítelem: »Tento druh ďáblů nevyhání se než modlitbou a postem.«

»Modlitba, která vás zdvíhá k nebi, je dobrá modlitba ranní a večerní, je mše, častá zpověď a časté přijímání, kázání a výklady nadřízených, návštěva Nejsv. Svátosti, modlitbou je růženec a modlitbou je studium. Tím vším se můžete nadzdvihnout k nebi jako balon.«

*Memorie
VIII. 34*

Velkou visí života je sen o zátopě, který vyprávěl r. 1866. Louka,

zatopená vodou (svět) má jediné pevné útočiště, mlýn (dům chleba, Církev). Na prámu se zachránili lidé (oratorium) a po suchém stromě (kříž) zachraňují se z prámu do mlýna. Kněží a klerici jsou nositeli záchrany. Protivné větry, které honí prám s místa na místo, jsou persekuce. Někteří se plaví k zatopenému ostrovu - zrazující povolání, vracející se do světa. Ti, kteří připlouvají šťastně na ostrov nezatopený, s chrámem - jsou Saletsiáni.

Plavba má nejrůznější nebezpečí: někteří padají do vody - jiní utíkají po svém prkně (ti, kteří vcházejí do Kongregace s úmysly zjištnými, pro čest, pohodlí, změnu) - jiné nepropouští soutěska, kocouři, opice, dravá zvířata (následky viny). Kdo přijde k fontáně, má možnost v okamžiku zahubit své nepřátele: svátosti.

Do bařiny s ohněm padají všichni, kdož jsou nyní v nemilosti Boží. Mohou být ještě zachráněni svátostmi.

Světec mohl přesně říci každému svému žáku, kde koho viděl.

*Memorie
VIII. 284*

Tak jednomu klerikovi řekl: »Rušil jsi druhé a tak jsi zabráňoval lovu duší.«

Ve snu o pastýři (1867) je veden Pastýřem na obrovskou pláň. Kde jsou údolí s bujnou pastvou, tam jsou krásné ovce. Kde je půda kamenitá, plná hloží, vidí ovce bídného vzezření.

Pastýř vede ho na další pláň, která je určena pro Dona Bosca. Nesmírný počet beránek, tak hubených, že stěží mohou jít, jde po vyschlé a písečné půdě. Trpěli mnoho. Každý z nich měl dva dlouhé rohy, jako staří berani, stočené do písmena S (scandalosi - pohoršující) a na všech částech těla byl poznamenán číslem 3. Pastýř vysvětluje: Velká pláň je svět. Ovce jsou lidé, beránci mladí - a pro ty poslal Pán Dona Bosca. Číslo tři znamená, že trpí trojí bídou: morální, duchovní a materiální.

Beránci se před zrakem světcovým změnili, vyrostli a poznával v nich všechny chlapce z oratoria. Většina však byla mu dosud neznáma.

Pán zavedl ho do úbočiny, obstoupené vrchy, s pastvou svěží a vonnou, a zde našel mnoho svých krásných synů (v milosti Boží). Pak ho vede Pán ještě na lepší pastvu, jako do knížecí zahrady.

dy, plné květů. Tam jsou čistí. Pozoroval je u vytržení. Měli na hlavách koruny z líbezných a rozmanitých květů a paprsky z nich spojovaly se s paprsky druhých korun jako ve světelném řetězu (sláva svatých). Pán mu praví, aby řekl hochům, jak drahocenná je před očima Boha »nevinność a čistota, která převyšuje všechno krásou a jasem«.

*Memorie
VIII. 844*

Sen o rozsevači má velmi živý úvod od Dona Cerie, z něhož vidíme, jak bezprostředně, přirozeně si světec počínal. 23. ledna 1876, po večerních modlitbách, vstoupil na svoji katedru a Don Barberis, dohovorený s ním předem, začíná:

»Promiňte, pane Don Bosco, dovolíte mi, abych se něco otázel? Jen mluv!

Slyšel jsem, že po tyto noci jste měl sen . . . Nechtěl byste být tak laskav a vyprávět jej také nám? To by nám udělalo velkou radost!

Zvědavý!«

Všechno se směje.

Světec říkal často, že když chce probudit tužbu po všeobecné zpovědi, stačí, vypráví-li některý ze svých snů. Vždy byli v něm zahrnuti lidé a zájmy oratoria. Ale - pak mu nestačily ani železné plíce, aby uspokojil dotazy všech, kteří za ním přicházeli s prosbou o vysvětlení svého místa ve snu.

Světec vypráví, jak se spatřuje v Castelnovo d'Asti. Před ním krásná, velká rovina. Tam pracuje mnoho lidí s motykami, rýči, hráběmi - někteří vedou práce celých skupin. Pracovalo se pilně. Jen někteří postávali, smějíce se a žertující. Byla to setba.

Světec se viděl obklopen svými kněžími a kleriky, a když spatřil opodál vlídného starce, šel se zeptati, co to vše znamená.

Vypravuje všechno v přímé řeči a s napínavými podrobnostmi. Spatřil rozsevače, kteří zpívali: *Exit qui seminat seminare semen suum*. Vyšel rozsevač rozsévat zrno své. V témže okamžiku houf slepic začal zobat zrno. Slyšel zpěv: *Venerunt aves coeli, sustulerunt frumentum et reliquerunt zizanium*. Ptáci nebeští přilétli a sezobali zrno.

Ohlédl se po svých klericích: jeden tu stál s chladnou lhostej-

ností, jiný hovořil se soudruhy, jako by se nic nedělo, jiní pozorovali nebe, jiní se tomu smáli, jiní klidně pokračovali ve svých zábavách a lirách - jiní ve svých pracích: nikdo nešel odehnat slepice.

*Memorie
XII. 41-48*

Símě - slovo Boží, pole - vinice Páně, též srdce člověka. Pracovníci - ti, kteří vzdělávají vinici Páně. Ptáci, kteří přicházejí zobat, znamenají reptání. Když bouře nebo jiná přírodní zhouba přijde na pole, zničí mnoho úrody, ale přece ne všechnu. Když ptáci a slepice vrhnou se na zrno, je všechno pryč. Kárá především ty, kteří »stojí nehybně, vidouce nepořádek a nezabraňují mu, zvláště ti, kteří by tak činit mohli a měli. Činí se tak spoluvinníky zla.«

Sen o víře, našem štítu a našem vítězství, vypráví r. 1876.

Je v oratoriu mezi chlapci. Někteří s výkřikem prchají od brány. Vidí příšeru: na první pohled zdá se lvem a půl koněm. Prchá s hochy do podloubí před obraz Madony. Chyběl jen krok, aby se příšera na ně nevrhla.

Náhle jsou všichni přeneseni do jídelny kleriků. Je tam mezi nimi Panna Maria, obklopená anděly a světci, takže místnost zdá se rájem. Řekla: »Nebojte se! Mějte víru! To je to jediné, čím vás můj Božský Syn zkouší!« Mezi těmi, kteří ji obklopovali, viděl také Dona Alasonattiho, Dona Ruffina a svého bratra Josefa. Slyšeli: Surgamus! Povstaňme! A přece všichni stáli... Světec jim řekl: »Obživme, upevněme naši víru, zdvihněme svá srdce k Bohu!« Když se modlili, pocítili náhle, že jsou zdvíháni do vzduchu. Vtom vstoupila do místnosti strašná příšera ze dvora i s jinými, ale nikomu nemohly ublížit. »Kdybych spadl, řekl jsem si, na jaké strašné kousky byl bych roztrhán!«

Uslyšeli krásný zpěv: Ozbrojte se štítem víry, a každému podávány velké ozdobné štíty. Začal zápas se šelmami. Jakmile příšery se dotkly štítů, padaly zraněny. Konečně daly se na útěk. Zatím na dvoře leželo mnoho hochů mrtvých a raněných. Spěchal jim na pomoc. Kníže démonů měl v zubech nápis: Otium (zahálka) - Gula (hrdlo). Světci se zdálo, že v oratoriu není zahálka ani možná, když každý má toho tolik na práci.

»A přece se ztrácí půlhodiny!

A hrdlo? Nemáme mnoho příležitosti k nestřídmosti!

Nevíš, že se lze dopustit nestřídmosti, i když pijeme vodu?

Co se týče hltavosti, může se hřešit nemírností, jíme-li nebo pijeme více, než je nám třeba. Dopouštíme se jí, hovíme-li tělu větším odpočinkem, než je mu třeba. Zahálkou nerozumí se jen nepracovat nebo nevyužívat čas rekreací. I to je zahálka, ponecháváme-li obraznosti volnost. Myslí na věci, jež jsou zhoubné. Zahálkou je, vyrušujeme-li při práci druhé, mrháme-li volný čas frivolní četbou, nevšímáme-li si těch, na něž máme mít pozor, necháváme-li se přemáhat leností, a zvláště kdo v kostele se nemodlí, nudě se při pobožnostech.«

*Memorie
XII. 355*

Sen o Dominiku Saviovi měl r. 1876 v prosinci v Lanzu.

Světci se zdálo, že je na malém návrší. Před ním nesmírná rovina. Světlo jako zářících krystalů. Ohromné zahrady v údolích, krásy nevypověditelné. Mezi nimi velkolepé budovy, neobyčejně rozlehlé, z nichž zaznívala přesladká hudba a zpěv. V zahradách zástupy lidí radostných a spokojených.

Zjevil se zástup mladíků, z nichž někteří byli mu známi: Dominik Savio, Don Alasonatti, Don Chiala. Dominik Savio, s korunou růží na hlavě, přiblížil se k němu s úsměvem. Vycházelo z něho velké světlo, jako by byl andělem. V ústrojí převládala u některých vždy jistá barva - také bohatství rouch bylo rozličné.

»Jsi v místě blaženosti,« řekl mu Savio, »kde se těšíme ze všech radostí a rozkoší. Zde neužíváme ještě věčných dober - jen dobra pozemská. Žádný smrtelník nemůže vidět ráj.«

Don Bosco se ptal, je-li světlo, jež vidí, přirozené či nadpřirozené.

»Je to světlo přirozené, oživené a zdokonalené všemohoucností Boží. Nikdo nemůže vidět světla nadpřirozeného, pokud nedospěl k vidění Boha, jaký jest (a vedere Dio, sicut est). Nejmenší paprsek takového světla usmrtil by člověka v okamžiku, protože síly lidských smyslů by jej neunesly.« Světec tázal se ho na ráj.

»To, čemu se těšíme v ráji, člověk smrtelný nemůže zvědět, pokud nevyšel ze života a nebyl spojen se svým Stvořitelem. Si gode Iddio. Ecco tutto! Požívá se Bůh! Toť vše!«

Don Bosco žádal Savia, aby mu řekl něco o minulosti, přítomnosti a budoucnosti oratoria.

Při minulosti ukázal mu Savio zahradu Salesiánů: »Tvá Kongregace udělala již mnoho dobra.«

Přítomnost? Ukázal na kytici květů, které mají obětovat Pánu: růže - láska, fialka - pokora, slunečnice - poslušnost, hořec - pokání a umrtvování, klasy - časté přijímání, lilie - ctnost královská, slaměnka - vytrvalost ve všech těchto ctnostech.

Světce se tázal Savia, která ctnost mu dala největší útěchu v hodině smrti.

»To, co mne nejvíce utěšilo, byla přítomnost Matky Spasitele.« Nechť o to žádají chlapi v modlitbách.

Pro budoucnost předpověděl Savio světci velkou bolest, smrt dvou drahých synů. Pro Kongregaci je připravena velká sláva. Předpověděl blízkou smrt papeže (zemřel za rok, 1878), Donu Boscovi oznámil mnoho těžkostí. Jeho syny rozdělil do tří skupin: nezranění - z těch mnohé Don Bosco poznal. Zranění - upadli do nemilosti, mnozí šli sehnutí a bez naděje, jiní posílení zpovědí. V třetí skupině byli v nemilosti - zanechaní na cestě nepravosti. Z nich pokládal Don Bosco předtím některé za dobré. Zá-
Memorie
XII. 586 pach z nich naplnil tak světnici, že světec »se probudil«.

Jak tyto vise byly těsně spjaty se skutečností, dosvědčuje na příklad svědectví kanovníka Guiola z Marseille, kterému Don Bosco na sklonku r. 1880 řekl, že dům pro letní pobyt hochů z oratoria sv. Lva v Marseilli bude také zároveň domem noviců. »Je to prostraná budova, v příjemné poloze, obklopená piniovým hájem, k níž vedou platanové aleje. Majetek obtéká voda.

Farář, který věděl nejlépe, že Donu Boscovi v Marseilli nic nepatří, skoro se bál, nejedná-li se o náhlou poruchu mentální. Nejistě se ho tázal, kde se to letovisko nalézá.

Kde je, to nevím, ale vím, že je, a v blízkosti Marseille.

To je podivné! Ale jak víte, že dům je určen pro vás?

Memorie
XV. 53 Víím to, protože se mi to zdálo.«

Také klerikovi Cartierovi řekl r. 1882: »Budeme mít v okolí Marseille velký dům, kam dáme noviciát a studium filosofie. Tam bu-

deš zavolán, ale ne dříve než za rok, protože tě potřebujeme pro školy oratoria sv. Lva v Marseilli.«

Když mu paní Pastré, bohatá Pařížanka, vdova, r. 1883 nabídla svoji vilu nedaleko Marseille, odpověděl, že je-li tam piniový háj, platany a tekoucí voda, přijme. Ne-li, tedy ne. »Ředitel šel na prohlídku. Nalezl sta a sta pinií, platany a tekoucí vodu.« Dům byl přijat a na podzim r. 1883 zřízen tam noviciát.

*Memorie
XV. 54-5*

V jeho visích často se objevuje postava mladého Colle, s nímž míval dlouhé rozmluvy. »Přemýšleje o těchto zjeveních a zkoumaje jejich povahu, jsem přesvědčen, že se nejedná ani o klam, ani o ilusi, že jsou naprostou skutečností, «řekl o tom sám. »Ne-vím, jaké tajemství Boží Prozřetelnosti skrývají. - Alois přichází mne poučit o tolika věcech vědy a theologie, mně dosud neznámých.«

*Memorie
XV. 84*

»Jednoho dne Colle přinesl mu růži a řekl: Chceš znát rozdíl mezi přirozeným a nadpřirozeným? Pozoruj tuto růži. Růže proměnila se v tak zářící, jako kdyby diamantem pronikal sluneční paprsek.«

*Memorie
XV. 84*

Jiného dne zjevil se mu opět a Don Bosco se ho tázal:

»Jsi šťasten?

Nejšťastnější.

Jsi mrtev, či živ?

Jsem živ.

A přece jsi mrtev.

Mé tělo je pochováno, ale já žiji.

To, co vidím, není tvé tělo?

Nikoli.

Je tvůj duch?

Není můj duch.

Je tvoje duše?

Není moje duše.

Co tedy vidím?

Vidíš můj stín.

Stín může mluvit?

Může, s dovolením Boha.

A tvá duše, kde je?

Má duše je u Bohu, je v Bohu, a nelze ji spatřit.

A jak můžeš vidět nás?

*Memorie
XV. 85*

V Bohu se vidí všechny věci, minulé, přítomné, budoucí, jako v zrcadle.«

Největší sen o misích v Jižní Americe je také spjat s Collem. Don Bosco vyprávěl jej r. 1883 při zasedání generální kapituly. Zdálo se mu, že je ve velkém sále, kde viděl na stole stočený provaz označený znameními, v nichž později našel stupně zeměpisné šířky. Když začal rozvinovat provaz podle stupňů, které mu diktoval Colle, spatřil jakoby s ptačí perspektivy všechny kraje Jižní Ameriky, které se nalézaly na uvedených stupních.

Colle mu označil místa, kde budou mít Salesiáni své misie - nejen v generaci první, ale i dalších. Pak s ním vstoupil do vlaku, aby nastoupili cestu Jižní Amerikou podél Kordiller, jež měly být hranicí salesiánských misí. O každém místě vyprávěl mu Colle všechny podrobnosti. Z matematiky, astronomie, nautiky, meteorologie, mineralogie, o fauně, floře a topografii všech míst zvěděl nej přesnější podrobnosti. Podivuhodné je, že všechna udání tohoto snu se ukázala pravdivými, když se začalo s vědeckým výzkumem a popisem těchto míst, tak dlouho téměř neznámých. Tak světec prohlásil o Patagonii Donu Lemoynovi: »Až se poznají nesmírná bohatství Patagonie, dostanou se tato území do neobyčejného rozvoje. Hory skrývají nerostné bohatství. V řetězu And mezi 10. a 20. stupněm jsou různé kovy, zlato a kovy vzácnější zlata.«

*Memorie
XVI. 395*

»Don Bosco nám udal soubor pozitivních dat, o nichž nemohl mít žádné zprávy ani od cestovatelů, ani od zeměpisců, protože tato území nebyla dosud prozkoumána.«

Poslední roky světcova života zvláště jsou bohaty na vise. Nebyly dosud publikovány, protože materiál Pamětí v posledních svazcích dochází k roku 1884. Lemoyné uvádí některé ve svém Životopise.

Tak jedné noci spatřil světec (1884) shromáždění ďáblů, kteří chystali prostředky ke zničení Kongregace: požitkářství, touhu

po obohacování a osobních svobodách, záměry nezabývat se lidovými vrstvami, ale vědou a učeností, podniky slavnějšími a významnějšími, než je výchova chudých hochů. Někteří navrhovali, aby se dbalo slávy kazatelské, jiní, aby se zrušila oratoria sváteční.

A právě poslední návrhy, které se zdály mířit k slávě Církve, nalézaly velkého souhlasu.

Tento sen se opakoval následující noci, a jako další d'ábelský prostředek k zničení Kongregace navrhováno přestupování Řehole. Řekl svým: »Slavná bude budoucnost naší Společnosti. Společnost se velmi rozšíří a vykoná mnoho dobrého. - Ale držte se pevně zásady, že naším hlavním úkolem jsou sváteční oratoria. Pokud se budeme věnovat chudé, opuštěné mládeži, nebude nám nikdo závidět. Z těchto oratorií vyjdou vzorní kněží. Budou blahovolně trpěti i u nepřátel kněžství a naleznou všude dobré příjetí pro svou nezaujatost a znalost světa.«

*Vita
II. 607-8*

Kdo rozumí morální fysiognomii a jejím symbolům, dotýká se v těchto visích ohromné látky života. Je však třeba je znát v jejich podrobné drobnomalbě, již nebylo zde možno podati. Z této bohaté látky nebylo dosud čerpáno: také chybí čarovný proutek, který by jejich kouzelné poklady ukázal na světle denním.

Tak vzpomínám - jen namátkou - jak pro světce fysiognomie »tváře v mlhách« je okamžitě jasným morálním případem, jako pro přírodovědce drápy dravce nebo chrup hlodavců. Pro zběžného čtenáře neznamena ani tento postřeh, ani jeho výklad nic určitého. Ale pro moralistu je vypjatým typem: jako v krajině, plné mlhy, všechny obrysy příliš měknou a ztrácejí svou věrnost, tak lidé tohoto druhu morálního jsou mu případem »sobectví a pýchy«, což je jen zkratka pro jistý morální stav duše. Takové zkoušky dají se podrobovat všechna jeho vidění - a dá se z nich proto bohatě čerpat.

Proto slyšíme v pramenech tak často slova, jež cituje Lemoyne o jednom jeho žákovi: »Nevěřil jsem, že by mne Don Bosco tak znal. Řekl mi vše o stavu mé duše a pokušeních s takovou přesností, že ničeho nebylo třeba dodati.«

*Memorie
VII. 361*

U Salesiánů

Torino! Turin!

Několik vteřin před zastavením rychlíku možno spatřit osvětlený chrám Panny Marie na Superge nad Turinem.

Za chvíli jsme na malém náměstí Marie Pomocnice ve Valdoccu. Je podzimní večer. Vnímám italské město: rytmické rozčlenění prostoru, vláčné a přece pevné. Z večerního šera vystupují obrysy chrámu Marie Pomocnice s velkou kopulí. Ve středu náměstí zdvíhá se velký pomník Dona Bosca od Celliniho, postavený ex-allievy (bývalými žáky) salesiánských ústavů. Náměstí uzavírají se všech stran budovy mužské a ženské Kongregace Salesiánů. Jen ulice Cottolengova je protíná napříč.

Jsme v místech, kde z periferie s vykřičenými kouty, z polí a úhorů, po nichž se kdysi proháněli divocí výrostci - ruka světce vytvořila svatá místa.

Zbývá několik minut do osmé a náměstím doznívá veselý křik chlapců, kterým končí jejich rekreace.

Komu je zastřena duchovní povaha života, bude obdivovat dílo

velkých rozměrů, jak zde, ve Valdoccu, vyrostlo »z něčeho«. Ale tato svatá místa viděla úporný boj a ohromné oběti, protože nic velkého se bez obětí nezrodí. Kolik svatých životů, známých i neznámých, nese toto dílo!

»Oratorium bylo zrozeno pod ranami,« říkal světec - a kronikář dodává: »a pod ranami pokračovalo svůj život«. Každý kámen mohl by tu vyprávět o nějakém trnu, jenž se zarážel do velkého srdce, srdce v lásce nikdy neumdlévajícího . . .

*Memorie
XIV. 148*

Na kopuli chrámu vystupuje z večerního šera socha Panny Marie. Je to její poutní chrám, tato basilika, slavná v celé Itálii. Když tam druhého dne zrána vstupují, první slova, která rozeznávám, jsou: Maria . . . A první slova modlitby, které ucho zachycuje, jsou Madre.

Matka!

Všechny mariánské písně na světě toto slovo laskají, protože jsme a zůstaneme vždy jen dětmi.

Nad hlavním oltářem vystupuje její velký obraz se zástupem apoštolů. Ano, stojí vztyčena nad surovou hmotou života, která čeká na svoje duchovní přepodstatnění. Jako Hvězda jitřní ukazuje směr.

Co je nejúžasnějšího na její postavě, pro co se tolikrát hledalo tolik výrazů, toť to, že je podstatně nevyjadřitelná lidskou řečí. Lidé prostí a duše čisté mají zvláštní silný instinkt, jímž ji uhadují. Je propastí všeho: propastí milosrdenství především. Je tak nezměrná, že to stačí, abychom skrze ni pochopili nezměrnost života: nedá se uchopiti . . .

Co je na povrchu lidského života, je často hodno zájmu, většinou však nikoli. Co je však v jeho hloubkách, je hodno lidského tvoření. A v první chvíli, kdy vycházíme na lov těchto božských věcí, jsme spínáni podivnými kruhy, vedeni zvláštními cestami, vrháni do neobyčejných setkání, zdvíháni, drceni - a nikdy opouštěni. Neboť Ona je vždy nablízku. Stačí vydechnout její Jméno. A propast milosrdenství nás přijímá.

Tajemná Matko lidství, která zdvíháš své silné rameno a chráníš všechno, která všechno spojuješ jako zlatý most, časnost i

věčnost, člověka i Boha, veď nás až do morku života, nad nímž bdíš! Tehdy bude námi pronikat život ve své pravé síle.

Přicházíme jako poutníci. Poutníci, kteří přišli z propastí, z příkopů, z každého druhu myslitelného lidského neštěstí. Zdá se, že její blankytný plášť je nesmírný, může-li to všechno objati. Ale ona to objímá a každý to tak cítí.

První, co v tomto slavném poutním chrámě vnímám, je pohyb lidí. Ano, putování jako v každém pravém poutním chrámě, kdy víme jen, že musíme dopředu, dopředu!

Je časně ráno. Stále sem proudí noví a noví lidé. Služky, prodáváci z blízkého trhu, dělníci, vojáci. Čím se na první pohled tento chrám liší od druhých, je převaha mužů. Zpívají překrásnou píseň: Shlédni na svůj lid (Mira il tuo popolo). Sladká italská melodie protéká několika bohatými vlnami a stoupá do mohutného refrénu: O santa Vergine, prega per me!

Hledám očima rakev svatého Bosca a již prvním pohledem ji zachycuji. Právě se tam slouží mše svatá. Oltář s obrazem světcovým je za skleněnou rakví. Po turinském způsobu je to v životní velikosti socha zesnulého, se zkříženýma rukama a očima zavřenýma spánkem smrti.

Zpředu začíná rytmická modlitba hochů, kteří mají v kostele své oddělené místo. Koncentrační místo oratoria! Pevný bod, s něhož se všechno rozvinuje. Tyto chlapecké hlasy, bijící jako krátké údery zvonků, připomínají nám, že zbraně Boží kovájí se na jiných kováčnách, než zbraně světa.

S počátku vnímám z jejich modlitby jen opětované Madre - matko - které poněkud zdůrazňují. Pak rozeznávám, že se chlapci modlí růženec.

Aby se pochopilo kouzlo růžence, třeba se ho modlit s rozkoší. Je třeba, aby se s Matkou rozmlouvalo, abychom se o ni prostě opírali celou tíhou této rytmické modlitby.

Mezi chlapci procházejí asistenti, kteří vyslovují jednotlivé věty tajemství růžencových. V jejich chování není nic strohého. Všichni jsou zde tak přirozeně doma!

K mřížce hlavního oltáře stále proudí lidé k svatému přijímání,

a podávají je kněží, kteří právě necelebrují, zatím co kněz u oltáře čte svou mši. Když zazní starý chorál Veni, Creator Spiritus, povstávají chlapci volně se svých míst, a ne řadou, ale jak kdo kdy chce vstát, přistupují k přijímání. Toto obléhání svato-
stánku se všech stran je zde největším triumfem Marie Pomocnice. A za živým proudem duší, které tu dorážejí na Boha, jako by se vystřela světčova ruka - ruka budovatele chrámu. Nyní po prvé ho jasně spatřuji.

Kanovník Anfossi vypráví, že takový byl mariánský enthusiasmus, šířící se okolo světce, že když chlapci šli přes náměstí Emanuela Filiberta, spustili z nadšení Tisíckrát pozdravujeme tebe (Mille volta benedetta, o dolcissima Maria).

*Memorie
V. 155*

Don Bosco vyrostl, žil, dýchal v tajemném ovzduší Ženy, která potírá hlavu Hada. Byl dítětem mariánským. Z ní jako by se byl u něho rodil všechn jeho život a všechny vzněty jeho ducha. V ní byly zakořeněny a zkříženy všechny svazky jeho života. Byla od počátku a zůstala až do konce hlubokou, živelnou vzpruhou jeho života nadpřirozeného.

Jako by všechny prameny života slyšel v jejich podzemním hukotu a blízkosti, rozuměl této Moudrosti věčné a božské, v níž je tajemství veškerého milování.

To, co duše vyprahlé a od jednoty bytí odtržené od ní odpuzuje, to tak silně vábí pravou duší věřící: ne že by někdo to říkal nebo psal, ale protože život vrhá tímto směrem každého, kdo se dotkl nějak okraje těchto úžasných věcí a pochopil je - jako zázračný dar víry.

Svatý Don Bosco vpojil a včlenil do svého díla Marii Pomocnici tak, že se stala paladiem jeho Kongregace.

Je to kongregace mariánská, a to jí především vtisklo ráz lidové universálnosti. Světec si byl vědom, že je to hlavní znak, jež jeho Kongregace musí hájit a držet: její síla a budoucnost je s ním spojena.

- - - - -
- - - - -

Okolo chrámu Marie Pomocnice kupí se ústavy oratoria svatého

Františka Saleského. Vstupujeme tam branou vedle kostela. Je na ní nápis:

Dejte chudobným, co vám přebývá.

Date ai poverelli, ciò che vi sopravanza.

Quod superest, date pauperibus (Ev. Luk. XI., 41).

Je tu několik prostraných dvorů, obklíčených budovami s podloubími (portici), takže za každého počasí může tu mít několik set chlapců svoji rekreaci.

Budovy škol jsou odděleny od budov dílen. Každá budova má své prostředí: studenti dvůr a internát u budovy gymnasia, žáci odborných škol (artigiani) u svých dílen.

Jsou tu i ústřední budovy Kongregace - a oratoria svátečního, kam přicházejí hoši, nežijící v ústavech, na neděle a svátky nebo i ve všední dny.

Z nejstaršího zárodku oratoria, z budovy Pinardiho, zbývá už jen část někdejší jídelny, dnes kaple Pinardi zvaná. K její boční stěně přiléhá kostelík sv. Františka Saleského. Pod portici u »kaple Pinardi« mají pamětní desky matka Markéta, Don Borel a Pius IX. - nejvýznačnější osobnosti pro dějiny Kongregace.

Zde je také příchod do musea Dona Bosca, totiž do té části domu, kterou obýval on a jeho nástupce Don Rua. Tam najdeme u zdi ještě starou révu z Becchi: vyšplhala se vzhůru až do jeho oken.

Jeho obývací světnice - i Don Ruova - zachovány v původním stavu - totiž ve stavu chudoby, tak, jak celý život v ní žil: dlaždice bez kobereců, okna bez záclon, železná vojenská postel, starý psací stůl, klekátko, židle - a stará sofa pro světcovy návštěvníky.

Pokoj Don Ruův je právě tak chudý, jako pokoj světcův.

Chudé je i zařízení přilehlé kapličky, upravené ze světnice, v níž světec celebroidal po čas své nemoci.

Z bývalé knihovny zařízeno museum. Tam jsou ve vitrinách různé památky na světce - jeho knihy, rukopisy, dary, jež dostal, roucha, v nichž celebroidal.

Nevelká síňka, kde skládal sliby Don Rua a první Salesiáni, je

vyzdobena světcovými portrety z různých dob. Tam je i portret matky Markéty.

Budovy škol a dílen zabírají většinu prostory.

Je tu tiskárna, knihvazačské dílny, elektrotechnické, pro zpracování kovů - pracovny obuvníků, krejčí, truhlářů. Mistři-bratři se oděvem od laiků neodlišují. V každé dílně je klerik-asistent, který má dozor, takže mistři mohou se věnovat vedení dílny.

Oratorium má i své divadlo, proměňované podle potřeby na biograf nebo přednáškový sál.

Pro hochy externí - z oratoria svátečního - jsou oddělena i hřiště i budovy - mají také svoje divadlo. Přicházejí sem hlavně v neděli a ve svátky. Dospělí muži mají tu své hřiště a klubovnu. Na první pohled je to jen hra a zábava. Ale za tím vším je soustavná katechetisace a pravidelné bohoslužby.

Zábavy mládeže i dospělých mají ráz lidový - a také je vyhledávají především chudé vrstvy. Muži hrají si tu s chutí svou kuželkovou partii. Takové hřiště pro chudé hochy je výbornou školou pastorace pro budoucí kněze. Zde se učí dívat do tváře života. Tak vliv kněží na oblast, která dnes sama za nimi by nepřišla, má dobrý základ. Lidové vrstvy jsou ve velkých městech socialismem tak zmaterialisovány, že potřebují vytrvalého a důkladného spirituálního tlaku - a především osobně živého. Kněz, který je chce dnes do svého vlivu zabírat, musí za nimi chodit.

V Turině mají Salesiáni i Dcery Marie Pomocnice kromě svých ústavů ústředních - i velké ústavy další. Tak jim vystavěl hrabě Rebaudengo na předměstí velký ústav pro misionáře - s dílnami a vším, co je k modernímu salesiánskému domu třeba. Je to skoro malá městská čtvrť.

Ředitel, který nás provází, má hbité tempo. Myslím na kmitání magnetické střelky, když za ním jdeme z jednoho sálu do druhého, z dílny do dílny. Hned je u pracovního stolu chlapců, hned u mistra, s gracesním pohybem pozdravů, který se snad vidí jen v Itálii. Někdy dotkne se lehce rukou ramena chlapcova, jiného pohladí letmo po hlavě, řekne slůvko, na jiného se prostě usměje. Přítomnost ředitele elektrisuje chlapce. Zatím co nás, hostů, ni-

kdo si zdvořile nevšímá - patří k životu těchto ústavů, že jsou stále prohlíženy a navštěvovány nejrůznějšími lidmi - vidím - jdu poslední - co ředitel vidět nemůže. Tu zdvihla se hlava hochů od šití - tu od hoblíku - jinde od kovadliny: v očích hochů vyšlehla jiskra - a dohasíná odpověď, tichá, beze slov. Je to plamen, který tiše ze sebe vyrazil, a tiše do sebe padá. Dík lásky beze slov. To si odtud odnášejí chlapci Dona Bosca: to je jeho dědictví. S tím půjdou do života, do nejrůznějších těžkých poměrů, do drtivé tíhy světa. Ještě na prahu smrti může to zaznít překrásně některému ze synů ztracených.

Tolikrát upínal jejich pohled na lidskou důstojnost muže, až je naučil, že srdce dělá muže.

Dodatky

Chronologický přehled

význačných dat ze života sv. Jana Bosca se zřetelem k významným událostem.

1815 narozen v Becchi 16. srpna; pokřtěn 17. srpna.	1815 obnovuje Pius VII. svátek Marie, Pomocnice křesťanů.
1824 první sen.	
1826 první sv. přijímání 26. března.	
1833 biřmování 4. srpna.	
1835 vstup do semináře 30. října.	
1840 tonsura a nižší svěcení 29. břez.	
1841 vysvěcení na kněžství 5. června; vstup do Kněžsk. konviktu 3. listopadu; setkání s Garellim 8. prosince.	
1846 počátek svátečního oratoria v domě Pinardiho 12. dubna; v červenci smrtelné onemocnění; 3. listopadu přichází s matkou do Turina.	1846 zjevení na La Salettě; zvolení Pia IX.
1847 vzniká stálé oratorium v domě Pinardiho; D. B. si uvědomuje nezbytnost řádu pro svoje dílo.	
	1848 revoluce v Římě; útěk Pia IX. do Gaety.
	1849 nastupuje Viktor Emanuel II.
	1850 vypovězen arcibiskup Fransoní z Turina a Italie; Pius IX. vrací se do Říma.
1852 vysvěcení kostela sv. Františka Saleského v oratoriu 20. června.	
1854 užito po prvé jména Salesiánů.	1854 prohlášení dogmatu o Nep. Poč.
1856 smrt matky Markéty 25. listop.	1856 zjevení v Lurdech.
1858 první cesta do Říma.	
1859 zřízení Zbožné společnosti svatého Františka Saleského 9. prosince.	1859-60 zabírá se postupně papežské území t. zv. plebscity.
1860 v červenci čten návrh Řehole.	1860 porážka papežského vojska u Castelfidarda 18. září.
	1861 prohlášení království italského 17. března; smrt Cavoura 6. června.
1862 první tříleté sliby Salesiánů 14. května.	1862 smrt arcibiskupa Fransoního 26. března.

- 1864 prozatímní schválení Kongregace 23. července.
- 1865 první věčné sliby Salesiánů 10. prosince.
- 1867 nastupuje arc. Riccardi di Net-
ro; porážka Garibaldiho papežským
vojskem u Mentany v listopadu.
- 1868 vysvěcení kostela Marie, Pomoc-
nice křesťanů v oratoriu 9. června.
- 1869 aprobace Kongregace Salesiánů
1. března.
- 1869 koncil vatikánský.
- 1870 v září zabrání Říma; smrt arcibiskupa Riccardiho di Netro.
- 1871 druhé smrtelné onemocnění Do-
na Bosca 7. prosince.
- 1871 nastupuje arcib. Lor. Gastaldi.
- 1874 aprobace Řehole a připojení žen-
ské Kongregace Dcer Marie Po-
mocnice k Salesiánům 3. dubna.
- 1875 odjezd prvních misionářů 11. list.;
otevření prvního sales. domu mimo
Itálii, v Nizze 18. listopadu.
- 1877 František Saleský prohlášen cír-
kevním učitelem 21. listopadu.
- 1882 posvěcení chrámu sv. Jana Ev.
v Turíně 24. října; narovnání s ar-
cibisk. Gastaldim (Concordia).
- 1878 smrt Viktora Eman. II. 9. ledna;
smrt Pia IX. 9. února.
- 1883 v lednu až květnu triumfální
cesta do Francie.
- 1883 smrt arcibiskupa Gastaldiho 25.
března.
- 1884 udělení privilegií Kongregaci 28.
června.
- 1887 poslední mše D. Bosca 3. pros.
- 1888 poslední sv. přijímání 29. ledna;
smrt 31. ledna; pohřbení ve Valsa-
lice 6. února.
- 1890 začal kanon. proces 4. června.
- 1907 prohlášení sluhy Božského (Vene-
rable) 23. července.
- 1929 beatifikace 2. června; převezení
světcových ostatků do chrámu Ma-
rie Pomocnice v Turíně 9. června.
- 1933 čtení dekretu De tuto 3. prosince.
- 1934 svatořečení 1. dubna.

Vzrůst Společnosti Saleslánů do doby svatořečení.

	domů	kněží	kleriků	koadjut.	noviců	celk. lidí
1859 založení Kongregace	1	2	15	1	0	18
1874 schválení Řehole	7	47	65	37	103	252
1888 při smrti světce						
Evropa	37	303	261	185	274	1023
Amerika	20	64	40	43	35	182
Misie	5	13	5	1	0	19
	62	380	306	229	309	1224
1910 při smrti Dona Ruy						
Evropa	186	1025	941	659	370	2995
Amerika	139	566	324	338	105	1333
Misie	34	90	24	69	5	188
	359	1681	1289	1066	480	4516
1934 při svatořečení D. Bosca						
Evropa	362	2059	2366	1551	719	6695
Amerika	198	968	950	553	186	2657
Misie	133	434	322	246	54	1056
	693	3461	3638	2350	959	10408

Statistika domů při svatořečení 1934.

V Evropě:

Italie	174
Rakousko	10
Belgie	11
Československo	4
Francie	25
Německo	15
Anglie	12
Jugoslavie	9
Holandsko	1
Polsko	31
Portugalsko	5
Španělsko	50
Švédsko	1
Maďarsko	9
Svýcarsko	4
Turecko	1
celkem	362

V Americe:

Argentina	76
Bolivie	2
Brasílie	53
Kanada	1
Chile	17
Kolumbie	14
Kostarika	1
Kuba	4
Salvador	5
Equador	16
Guatemala	1
Honduras	1
Mexiko	5

Nicaragua	2
Panama	1
Paraguay	6
Peru	10
Spojené státy	22
Uruguay	14
Venezuela	7
celkem	258

V Africe:

Alžír	4
Belgické Kongo	8
Egypt	5
Maroko	1
Jižní Afrika	2
Tunis	4
celkem	24

V Asii:

Čína	15
Japonsko	9
Indie	34
Palestina	6
Siam	8
Asijské Turecko	1
celkem	73

V Austrálii (Oceanii)

Při svatořečení měla mužská Kongregace celkem 718 domů a 10.408 bratří, ženská Kongregace 712 domů a 7.768 sester.

Poznámky bibliografické.

Nezabírají všechna díla, jichž použito při studiu, jen ta, jež byla citována. Týkají se jednak sv. J. Bosca, jednak sv. Františka Sal.

SVATÝ JAN BOSCO

PRAMENY - *Memorie biografiche di Don Giovanni Bosco* publikují nejdůležitější materiál ze života světcova. Jejich prvním vydavatelem a upravovatelem byl *G. B. Lemoyne*, Salesián, tajemník světcův v posledních obdobích jeho života. Jsou to svazky I. až IX. a zahrnují roky 1815 až 1870. Vycházely v Turině (S. E. I.) od roku 1898 do 1916. Vydávání přerušeno smrtí Lemoynovou, svazek X. nevydán.

Pokračovatelem Lemoynovým od svazku XI. stal se *Don E. Ceria*, Salesián, který od roku 1930 do roku 1936 vydal svazky XI.-XVII. Do *Memorie* pojatý zprávy z rukopisu světcova, zapsané na přání Pia IX. Donem Boscem. Rukopis jde jen do roku 1855, podle přání světcova nesmí být otištěn.

Vydání Dona Cerie liší se od Lemoynova větší soustavností a pružností, je organičtější. Předností Lemoynovou zůstane však vždy jeho pravé pochopení ducha světcova a správné vidění lidí a událostí. Látku tvoří zápisy prvních Salesiánů - Dona Ruffina, Dona Bonettiho, Dona Ruy, Dona Cagliera, Dona Barberise a četných jiných Salesiánů. Z nich hlavně Donu Lemoynovi a Donu Bertovi, sekretářům Kongregace, patří zásluha, že zachránili a uspořádali mnoho důležitého materiálu archivního.

Memorie jsou neprodejné, možno jich používat jen se svolením Kongregace.

SPISY SVATÉHO BOSCA. - Redakci sebraných spisů Dona Bosca má *Al. Caviglia*, Salesián, do roku 1932 vyšly 4 svazky v Turině. S. E. I.

1. *Storia sacra dell'Antico Testamento.*

2. *Storia sacra del Nuovo Testamento.*

3. *Storia ecclesiastica.*

4. *Vita dei Papi.* (Opere e scritti editi e inediti, a cura della Soc. Sales.)

Podle plánu, otištěného Donem Cavigliou, mají další svazky obsahovat: *Storia d'Italia.* - *Agiografie.* - *Biografie.* - *Istruzione religiosa.* - *Controversie.* - *Dialoghi didascalici.* - *Scritti e opere Mariane.* - *Pratica cristiana.* - *Scritti pedagogici.* - *Scritti morali e ameni.* (Drammi, poesie, il Galantuomo, varietà, giornalismo.) - *L'Istituzione dell'opera Salesiana.*

LITERATURA. - Život sv. Bosca pro svoji dramatickosti byl nespočetněkrát

zpracován i autory slavných jmen. Částečný výčet najdeme u *Auffraye* (viz dále). Všechna tato díla mají ráz více méně příležitostný a zdaleka postavu světcovu nevyčerpávají. Co chybí, je především zpracování materiálu pro jednotlivé úseky světcovy činnosti. O světcích jako vychovateli vyšla jediná malá odborná knížka. Dílka *Coppého*, *Huysmanse*, *Jörgensena* honosí se spíše zvukným jménem autora než biografickým zpodobením.

CITOVANÁ DÍLA. - *Atlas der katholischen Weltmission*. Der Unio cleri pro missionibus im deutschen Sprachgebiet. Herausg. von Mgr. Joh. Neuhäusler. Unter Verwertung kartographischen und statistischen Materials des Archivs der hl. Kongregation der Glaubensverbreitung. München, Jahrgang 1932.

Auffray A.: Saint Jean Bosco. - Použito vydání před svatořečením pod titulem *Le bienheureux Don Bosco*. Paris, Lyon 1929, E. Vitte. - Je to nejpopulárnější knížka ve Francii; některé české životopisy byly dělány podle ní. Má ráz žurnalistický. - Don Michele Rua, primo successore del Beato Don Bosco, Tradut. Don Andronico. Torino, 1933. S. E. I.

Barberis G.: Il culto di Maria Ausiliatrice. Monografia redatta in occ. del primo cinquantenario della consacrazione del suo Santuario-Basilica, eretto in Valdocco-Torino, 1868-1918. Torino, 1929. S. E. I.

Blanc de Saint Bonnet: L'Infallibilité. Paris, 1861, Gaume-Duprey-Dentu.

Caviglia Alb.: Don Bosco, profilo storico. Torino 1920, S. E. I. - Nové, rozšířené vydání, tamtéž, 1934. - Souhrnná historická práce přehledná.

Ceria E.: Don Bosco con Dio. Torino 1929. S. E. I.

Cojazzi Ant.: Don Bosco diceva così... Torino, 1928. S. E. I.

Fascie B.: Del metodo educativo di Don Bosco. Fonti e commenti. Torino 1927. S. E. I.

Froné Vict.: Actes Histoire du Concile oecuménique de Rome, premier du Vatican, 1869. Paris 1870. Lemmercier-Pilon.

Ghéon Henri: Saint Jean Bosco. Paris 1935, Flammarion. - Z malých životopisů je tento nejlépe psán, Zpracován je podle knihy Auffrayovy, mnohé věci nezná.

Giraudi Fed.: L'Oratorio di Don Bosco. Inizio e progressivo sviluppo edilizio della casa madre dei Salesiani in Torino. Torino 1929. S. E. I.

Goncourt Ed. et Jul.: L'Italie d'hier. Notes de voyages 1855-6. Paris 1894. Charpentier et Fasquelle.

La chiesa dei Santi Martiri in Torino. Cenni storici, artistici, Torino 1929. Berruti. - Autor neudán.

Lemoyne G. B.: Vita del ven. servo di Dio Giovanni Bosco, fondatore della Pia Società Salesiana, dell'Istituto delle Figlie di Maria Ausiliatrice e dei Cooperatori Salesiani. 2 svazky. Vydání upraveno od A. Amadei (s doplňky). Torino 1929. S. E. I. - Dílo má ráz pramenného dokumentu a nelze je obejít, jak se stává nyní zvykem u autorů biografí o Donu Boscovi. - Němec-

ký překlad: *Der ehrwürdige Diener Gottes Don Johannes Bosco*. 2 Bde. München, 1927. Sales.-Verlag. - Scene morali di famiglia esposte nella vita di Margherita Bosco. Torino, 18. vydání, 1926. S. E. I.

Maccono Fed.: Suor Maria Mazzarello. Prima superiora generale delle Figlie di Maria Ausiliatrice. 2. vyd. Torino 1934. Istituto delle Figlie di Mar. *Annali Osservatore Romano*, 1934, o svatořečení. Číslo 2. a 3. dubna (april)

Pelczar J.: Pio IX. e il suo pontificato sullo sfondo delle vicende della Chiesa nel secolo XIX. 3 volumi. Torino 1909-11. Berruti. Důležitost díla pro pontifikát Pia IX. s bohatou dokumentací. Překlad z polštiny.

Pera Ces., O. P.: I doni dello Spirito Santo nell'anima del Beato G. Bosco. Torino, 1930. S. E. I.

Rousseau J. J.: *Les Confessions*. Paris, 1820. Lefebvre.

Rütjes H. G.: *Leben, Wirken und Leiden Sr. Heiligkeit des Papst-Königs Pius IX.* Oberhausen, 1872. Spaarmann.

Salotti C.: Il Santo Don Bosco. - Užito vydání Il beato Don Bosco. Torino 1929. S. E. I. - Kardinál Salotti byl »advocatus diaboli« v beatifikačním procesu a jeho kniha zabírá některé důležité materialie. - Německý překlad: *Der ehrwürdige Don Bosco*. 2 Bde. München, 1930. Sales.-Verlag.

Schmidlin J.: *Papstgeschichte der neuesten Zeit*. I. Bd.: Papstum und Papste im Zeitalter der Restauration (1800-1846). II. Bd.: Papstum und Papste gegenüber den modernen Strömungen (1846-1903). München, 1933-34, 1. und 2. Aufl. - Dílo velkých rozměrů. V osobním rejstříku není sv. Bosco vůbec uveden, při misích je jen dvouřádková zmínka o Salesiánech v Jižní Americe. Při výpočtu nových kongregací za pontifikátu Pia IX. jmenuje Salesiány bez jejich zakladatele (Bd. II., str. 312).

Schmöger K. E.: *Život ctih. A. Kat. Emmerichové*. Přel. M. Fencel. 2 svazky. Stará Říše, 1917-21, Dobré Dílo.

Torino e suoi dintorni. Ročník 48. Torino, 1933. Lattes.

Věstníky salesiánské přinášejí hojně materiál, někdy i knižně nedostupného. Čerpáno hlavně z italského *Bollettino Salesiano*, v němž jsou publikovány všechny autentické texty pro svatořečení a pod. Vychází v 50. ročníku pro rok 1935. Torino, S. E. I. - *Bullettin salesien*, pro rok 1935, ročník 57, tamtéž. - *Don Bosco*, pro rok 1935, ročník VI., Bratislava, nákl. Salesiánů. - *Vestník čes. sal. díla*, pro rok 1935, ročník VI., Mor. Ostrava, nákl. Salesiánů.

Villefranche J. M.: *Pie IX. Sa vie, son histoire, son siècle*. 2. vyd. Lyon, 1870.

Zardetti O.: *Pius der Grosse. Immortellenkränze auf den Harkophug P'apst Pius IX.* Frankfurt am Main, 1879. Fösser.

SVATÝ FRANTIŠEK SALESKÝ.

SPISY SV. FRANTIŠKA SAL. - Redakci sebraných spisů sv. Františka Saleského má řád Navštívení v Annecy, kde vyšly pod titulem: *Edition com-*

plète et définitive, enrichie de deux Brefs pontificaux et couronnée par L'académie française. I. svazek: Les Controverses. II.: Défense de l'Étendard de la Sainte Croix. III.: Introduction à la Vie dévote. IV. et V.: Traité de l'amour de Dieu. VI: Les vrais Entretiens spirituels. VI.-X.: Sermons. XI.-XXII.: Lettres. XXIII.-XXVI.: Opuscules.

Některé svazky byly tištěny jako zvláštní vydání. Co se týče vydání některých děl, měla různé osudy. Tak nejrozšířenější kniha, Filothea (Navedení k životu zbožnému) existuje jen v jediném autentickém vydání, které světec sám opravil - z roku 1619. Objevili je Benediktini v Anglii. Toto vydání liší se silně od zběžných, uhlazených vydání. (Autor de Saint François de Sales. Bul. Salés. 1934, janvier.) Svatý František Saleský byl opravován a upravenován nejrůznějšími vydavateli - sám musel r. 1619 vzít v ochranu Filotheu a tehdy vykorigoval ve své knize 1100 chyb. (Francis Vincent, Saint François de Sales, Directeur d'âmes, Paris, 1932, str. 522.)

České vydání Filothey »Navedení k životu zbožnému« (překlad K. Vrátného, Praha 1916) je podle upraveného vydání Tournayova z r. 1880, nikoli původního. Je to dvanácté vydání Filothey v češtině.

Také Entretiens - konference s řeholnicemi Navštívení - byly dosud nepřístupny ve vydání původním. Až dosud otiskován byl text, který svatá Chantal dala publikovat po určitých censurách, obávajíc se »dotíravosti« některých čtenářů. V posledním vydání - D. Mackey - z roku 1934 - je otištěn celý původní text a vyřaděno z něho jen to, co tam nepatřilo. Titul: Saint François de Sales, Entretiens, d'après les anciens manuscrits publiés par la Visitation d'Annecy. Paris 1934. Labergerie. - »Žádná kniha nezasluhuje lépe titulu Duch sv. Františka Saleského jako tato. Živost inteligence, jemnost pozorování, něha citů, pevnost a shovívavost, síla a jemnost. Kdo nezná Entretiens, nezná sv. Františka.« (D. Mackey, předmluva k vydání 1934.)

LITERATURA. - *Barbey d'Aurevilly*: Listy Trebutienovi. Brno, 1928. Pojer. *Baudry, abbé*: Le veritable esprit de Saint François de Sales. Paris, 1846. Je to polemika proti spisu biskupa Camuse o Duchu sv. Františka Saleského. Dokazuje - neprávem - že biskupa Camuse nelze považovat za věrného interpreta světcova. (Citováno podle Brémonda.)

Bloy Leon: Zoufalec. Přel. Josef Florian. Stará Říše, 1903. Dobré Dílo.

Bordeaux Henry: Svatý František Saleský a my. Přel. Ant. Koutný. Velký Újezd u Olomouce, 1928.

Bougaud Émile: Histoire de Sainte Chantal et des origines de la Visitation. 5. vyd. 2 vol. Paris, 1867. Poussielgue frères.

Brémond H., abbé: Histoire littéraire du sentiment religieux jusqu'à nos jours. Prvé dva svazky: I.: L'Humanisme dévot. 1580-1660. II.: L'invasion mystique, 1590-1620. Paris, 1901, Bloud et Gay. - Brémond má zásluhu, že zhodnotil jako nejlepšího životopisce světcova biskupa Camuse. Jeho práci jme-

nuje »neodlučitelnou od jeho svatého přítele« (I. str. 156). Jmenuje Camu-se »geniem« - »nejspirituálnějším Pařížanem, který nikdy nepřekročil Pont-Neuf, velkým, nedostávajícím se spisovatelem, svatým biskupem«. Jeho dílo patří k »podstatným v náboženské literatuře francouzské.« (I., 173.) Námitky abbého de Baudry vyvrací Brémond v obšírném Dodatku ke sv. I.: str. 523-534.

Camus Pierre: *Esprit du bienheureux François de Sales*. Vyšlo v 6. svazcích v letech 1639-1641. »Až do Revoluce nepřestávala tato kniha být čtena, ať už v textu původním, jenž je enormní, nebo v resumé dra Collecta, které Saint Beuve nachází výborným. - Biskup z Belley upevnil v katolické představě morální fysiognomii svatého Františka Saleského a zpopularisoval ducha světcova.« (Brémond, I., 73.) Sdílím nadšení Brémondovo pro tuto knihu, neodlučitelnou od světce, a psanou tak poutavě, že čas se jí vůbec nedotkl. - Při citacích užívám vydání německého: *Der Geist des heiligen Franz von Sales*. 3 Bände. Wien, 1830. Mechitaristenverlag.

Hamon M. (rev. Gonthier-Letourneau): *S. François de Sales*, 2 vol. Paris, 1924, Gabalda. - Nejpopulárnější životopis světcův, obsažný.

Hello Arnošt: *Podobizny svatých*. Přel. Sig. Bouška. Praha, 1897. Vzdělávací knihovna katol.

Chantal, svatá: *L'Ame de saint François de Sales*. Annecy, 1922, nákladem řádu Navštívení. Je to výpověď světkice před komisí, určenou pro blahověstění. K ní je připojen list Domu J. de Saint François, generálovi Feuillantů, který psal životopis sv. Františka Saleského. - Mistrovské dílo mohlo by být vzorem, jak se má psát o světcích, jako i dílo Camusovo. Německý překlad s několika jejími listy: *Briefe des heiligen J. F. von Chantal an den heil. Franz von Sales und ihre Aussage über sein Tugendleben*. (Dr. El. Heine.) München, 1929, Pustet.

Procházka Jakub: *Život svatého Františka Saleského*. 2 díly. Brno, 1879. Dědictví sv. Cyrila a Metoděje. Dobrá kompilační práce.

Rivière Louis: *Vie de l'Illustrissime et Reverendissime François de Sales*. Lyon, 1625. - Bylo mi možno použít jen citátů z knihy z díla Vincentova. Životopis Rivierův je velmi často citován v četných dílech o sv. Františku Saleském.

Sales Charles Auguste: *Histoire du Bienheureux François de Sales*. Universitní knihovna v Praze má první vydání. Lyon, 1634. Bottière et Ivillard. Byl synovcem světcovým a biskupem v Annecy. Psal na podnět sv. Chantal a na základě jejího materiálu, proto důležitý.

Vincent Francis: *Saint François de Sales, Directeur d'âmes. L'éducation de la volonté*. Paris 1932. Beauchesne et Fils.

Rejstřík

Zkratky: angl. *anglický*, bl. *blahoslavený*, D. *Don*, před jménem ital. *kněží*, D. B. *Don Bosco*, fr. *francouzský*, Fr. *Francie*, it. *italský*, It. *Itálie*, Msgr. *monsignor*, něm. *německý*, sales. *salesiánský*, S. J. *Societatis Jesu (Jesuita)*, S. S. *Societatis Salesianae (Salesián)*, sv. *svatý*.

Adventor (Avventor) sv., mučedník turinský - z jeho života 84-5, místo umučení 85-6, oltář v kostele Marie Pomocn. v Turině 455, ve snech D. B. 103, 397, 577

Abrate, farář v None (It.) - proti D. B. 383

Acqui v It. - seznámení D. B. s D. Pestarinem 416, biskup a D. B. 234, kanovník z A. na duchovních cvičeních v Mornese 422

Aime D. S. S. - o D. B. 190

Alasonatti D. S. S. - první prefekt Salesiánů 161, osobnost 162-3, smrt 164, s vězni do Stupinigi 233, tříleté sliby 263, při policejní prohlídce 359, D. B. mu píše 570, ve snu D. B. 590-1, zmínky 218, 231, 259, 414

Alassio v It. - sales. ústav, sídlo inspektorátu 487, D. B. v Al. 523

Alba v It. - kázání D. B. 190

Albano v It. - zastávkou při útěku Pia IX. 30, sal. ústav 493

Albera D. S. S., druhý nástupce D. B. - D. B. o těžkostech se zpovědí 183, tříleté sliby 263, těžkosti s vysvěcením 383-5, 393, v None s arcibiskupem 393, D. B. o kostele Marie Pomocnice 397, s D. B. do Francie 518, dává D. B. dar franc. hochů 525, ve snu D. B. 580

Albertotti, lékař v Turině - Fysicko-pathologický životopis D. B. 544-5

Almonda, kardinál, arcibiskup turinský - protektor Salesiánů 496, přátelské styky s D. B. 530-1, radí Lvů XIII. o D. B. 503-4, o nástupci D. B. 521, setkání s D. B. v Turině 530, list D. B. z Říma 530-1, smuteční kázání o D. B. 533-4, zmínka 523

Allievo, prof. pedagogiky na universitě v Turině - potíže s turinským ordinariátem 472, obrana Salesiánů ve školské otázce 489

Allinges ve Fr., savojská pevnost - východiště misí Frant. Saleského 308-10

Alois Gonzaga sv. - jeho kult u Salesiánů 118, 214, 542, oratorium sv. Aloise 139, 152, družina sv. Aloise 141, 159, 163, 242, 409, D. B. o sv. Aloisovi 236, zmínka 246

Alpy v It. - hranicí Piemontu 11-12, cesta Františka Saleského přes Alpy 13, 310, 315, cesta sv. Chantal 321, zmínka 83

Altacomba v It. - opatství, založené dynastií savojskou 351
Amadei D. S. S. - it. spisovatel, vydavatel Lemoynova Života D. B. 610
Amadeus bl., vévoda z rodu savojského - zmínka 84
Amadeus, syn Viktora Emanuela II. - kladé základní kámen kostelu Marie Pomocnice v Turíně 400
Amari, it. ministr - audience D. B. 369-70
Amazonka, řeka v Jižní Americe - sales. misie 441
Ambrož sv., církevní učitel - o včelách 268, zmínka 318
Amerika Jižní - o misích v J. Amer. 434-5, salesiánské misie v J. A. 436, 437, 441, 444, 445, sen D. B. o misích v J. A. 594 a dále hesla, týkající se jednotlivých oblastí jako: Argentiny, Patagonie atd.
Ancona v It. - zajetí Lamoricièra 34
Aneyros Msgr., arcibiskup v Buenos Aires - zve Salesiány do misí 436, přiděluje jim práci 439, rozmluva s D. Caglièrem 440, list od D. B. 442, jednání s ministerstvem války 443
Anfossi, kanovník v Turíně - třileté sliby u Salesiánů 263, o D. B. 472, 600, autorem anonymní polemiky s arcib. Gastaldim 499, 502
Angelini, it. arcibiskup - napaden v Římě na ulici 43
de Angelis, it. kardinál - a D. B. 378, 379, 389
Anglesio, kanovník v Turíně - ředitel Malého domu Cottolengova 234
Annecy ve Fr., hl. město Haute-Savoie - sídlo biskupa ženevského 317, Rousseau v A. 13, pí Warens v A. 13, doporučení biskupa z A. 14, František Saleský v A. 307, 311, 315, 317, 321, sv. Chantal v A. 319, 321, zmínka 320
Anti-Janus - pseudonym obhájce dogmatu o neomylnosti 51
Antonelli, it. kardinál - sekretář papež. státu za Pia IX., v Gaetě 31, atentát na něho 32, protesty proti zabrání papež. státu 33, list Cavoura 34, řešení římské otázky 35, žádá ochranu Vatikánu 41, vztahy k D. B. 373, 374, 378, 389, přijímá sales. misionáře 438, zmínka 362, 463
Antonín sv., poustevník - věrnost k povolání 346
Aporti, it. spisovatel, kněz, ministr lib. vlády - jeho názory 145-6
Argentina v Již. Americe - sales. misie 435, 441, při blahověčení D. B. 535
Ariccia v It. - útěk Pia IX. přes Ar. 30, sales. ústav 414, 493
Artiglio S. S. - z prvních Salesiánů 260
Assuncionisté - D. B. u nich v Paříži 513
Athanastus sv. - D. B. o jeho pronásledování 560
Atlas der kathol. Weltmission - citován v bibliografii 610, v knize 435
Auffray D. S. S., franc. spisovatel, životopisec D. B. a D. Ruy - citován v bibliografii 610, o D. Alasonattim 162, o D. Vespignanim 186-8, o D. Ruovi 405, 407, 408, 411, o arc. Gastaldim 455, o D. B. 531, 546-7
Augustín sv., učitel církevní - četbou D. B. v semináři 78, výroky 298, 303
Augustín, žák oratoria - příhoda s D. Savilem 228
Augustiniáni - v Římě 42

Avigliana v It. - odtud D. Alasonatti 162, bl. Testa 163
Avignon ve Fr. - Frant. Saleský v Avignoně 315
z Avuly, franc. šlechtic - Frant. Saleský měl vliv na jeho konverzi 309
d'Azeglio Massimo, vůdce hnutí za sjednocení Itálie - v politice 25, 26, styky s D. B. 144-5
Bahia Blanca, přístav v Argentině - sales. misie 443
Ballerini S. J. - anonymní polemika s arc. Gastaldim 499, 502
Ballesio D. S. S. - o D. B. 136, 175, prof. zkoušky 370
Barberis D. S. S., učitel sal. noviců - list od D. B. 255, 554, 576, spolupráce na Reholi 270, rozmluvy s D. B. 260, 285, 288, 460, 461, 483, 529, 546, 589, zmínka 609
Barbey d'Aurevilly, franc. spisovatel - citován v bibliografii 612, o Františku Saleském 302
Barcelona ve Španělsku - uvítání D. B. 525-6, zmínka 410
di Barolo, markýza, zakladatelka náboženských a humanitních ústavů v Turíně - Útulek 96, osobnost 97, 99, 100, její nábož. ústavy 97, 143, proti oratoriu D. B. 101, 105, 106, 110, 111, 115, vytržnosti proti jejím ústavům 143, zmínky 391, 424.
Barruel D. S. S., sekretář D. B. - s D. B. ve Francii 410, 515
Baudry, franc. vikář v Annecy - proti knize Camusově o Františku Saleském 612-3
Becchi u Turína, rodiště D. B. - ráz krajiny 54, rodný dům D. B. 55, představení na louce 62, u matky D. B. 69, pohrdání profesorovo Becchi 70, sbírka na studium Boscovo 72, návrat D. B. po vysvěcení 82, hry s chlapci 93-4, D. B. na zotavenou do Becchi 113-4, matka D. B. v Becchi 137, réva z Becchi 530, 600, ve snu D. B. 579, zmínky 65, 127, 137, 138, 198, 220, 395, 396, 515.
Belfort v It. - pout Lemoynova 412
Bellamy D. S. - o Chambordovi a D. B. 518
Bellarmin Rob. sv., církevní učitel - oblíbenou četbou Františka Saleského 307
Belley ve Fr. - působišť biskupa Camuse 318, sv. Chantal v Belley 321
Bellia, žák D. B. - první ze čtyř, určených pro Kongregaci Sal. 220
Bellisio, žák D. B., malíř - portretoval matku D. B. 139, portret v museu D. B. 601
Belmonte S. S., koadjutor - člen první misionářské výpravy 437
Belzunce sv., biskup - jeho pomník v Marseilli 485
Benátky v It. - zmínka 35, D. B. v Benátkách naslouchá hudbě 400
Benedikt XIV., papež - bula *Ex quo dilectus* 458
Benediktini - zmínky 34, 85, 363, 493, zpráva člena řádu o D. B. 514-5
Benítez - spolupracovník Salesiánů v Argentině 440
Benone, farář v S. Benig. Canavese - získává pro Salesiány bývalý benedikt. klášter 493
Berardi, it. kardinál - přimlouvá se za D. B. u Pia IX. 389, přijímá Salesiány 463

Bernard sv., učitel církevní - o pádu člověka 238, o míře lásky k Bohu 348
Bert Pavel, fr. žurnalista - návštěvou u D. B. v Paříži 512-3
Berto D. S. S., sekretář D. B. - učitel sal. kler. 236, zpráva o arc. Gastaldim 377, D. B. o svém snu 466, v Římě s D. B. 496, D. B. o mecenáších 550, jak mu D. B. poděkoval 565-6, o D. B. 566, zmínka 609
Besucco, žák tur. oratoria - povaha 226-7, zmínky 232, 251
Biella v It. - zmínka 234, D. B. a splašený kůň 545
Bílá Hora u Prahy - v kultu mariánském 396
Binet S. J., žák Františka Saleského - zmínka 305
Bizzarri it. kardinál, proti Salesiánům 464
Blanc de Saint Bonnet, franc. spisovatel - citován v bibliografii 610, o kalvinismu 15, o neomylnosti 51
Blanchard, kamarád ze studií mladého Bosca - a jeho matka 73
Blengini, paní z Turina - v Mornese u Dcer Marie Pomocnice 424-5
Bloy Léon, franc. spisovatel - citován v bibliografii 612, o Františkovi Saleském 302, o Jesuitech 302
Boдрatto D. S. S. - list od D. B. 244, učitelem v Mornese 418, na pohřeb D. Pestarina 426, v misích 442, sal. inspektorem 487, výzva D. B. 564
Boggero D. S. S. - tříleté sliby 263, D. B. předpověděl jeho smrt 567
Bolwie v Již. Americe - sales. misie 441
Bollandisté, sbírka životopisů svatých - četbou D. B. v semináři 78, D. B. byl by je vydal 168, bere z nich témata proslavů 210, D. B. vrací Bollandisty Kapucínům 354, při policejní prohlídce oratoria 357
Bollettino Salesiano - salesiánský věstník, citován v bibliografii 611, v knize 166, 402, 535, 536, 538, 541
Bologna D. S. S. (Bologne) - rady D. B. 195, osobnost 414-5, v Marseilli 485-7 507
Bonaventura sv., učitel církevní - zmínka 318
Boncompagni Ludovisi, it. princ - při kanonizačních slavnostech D. B. 538
Bonetti D. S. S., it. spisovatel - D. B. chce spolupráci na Dějinách církevních 170, o Dominiku Saviovi 222, zapisuje výroky D. B. 242, tříleté sliby 263, věčné 265, členem kapituly sales. 263, prof. zkoušky 370, poznámka ke zprávě Msgra Tortona 387, u Pia IX. 463, záležitost v Chieri 481, 487-8, žaloba na něho do Říma 500, o privilegích Kongregace 520, s D. B. do Francie 523, D. B. o jeho polemikách 556, zmínky 529, 609
Bongiovanni D. S. S., práce v družině Malého kleru - jeho těžkosti 230-1, 243, v družině Nejsv. Svátosti 242, tříleté sliby 263
Bonzanino, prof. v Turině, učitel první generace Salesiánů - jeho žáci 155-6, 220, 235
Bordeaux Henry, franc. spisovatel - citován v bibliografii 612, o Frant. Saleském 302, 311
Borel Don, ředitel ústavu markýzy Baroly - nejdůležitější pomocník D. B. při

počátcích oratoria 97, osobnost 97-8, učí katechismus 99, káže v oratoriu 118, 124, hájí D. B. proti turinskému kleru 104, pochybnosti o díle D. B. 106, ujímá se jeho chlapců po dobu nemoci 112, radí koupí domu Pinardiho 134, radí 139, v předměstích Turina v díle D. B. 150, atentát na jeho život 151, Lemoyne o něm 151, Don Borel o D. B. 391, pamětní deska v oratoriu turinském 601 *Bosco Antonín*, nevlastní bratr světcův - proti studlu D. B. 64-6, 68-9, ve snu D. B. 466, zmínky 55, 62, 64

Bosco František, otec světcův, naroz. 4. II. 1784, zemřel 12. V. 1817 - smrt 55 *Bosco Jan* sv. - *Don Bosco - Člověk a osobnost*: 99, 212-3, 353, 544-561. - *Divo-tvorce*: 566-573, uzdravení nemocné r. 1863 399, různá uzdravení 400-1, 452, 472, 486, nadpřirozené úkazy při cestě Francií 504, 505, 514, 515, D. B. o zá-zracích uzdravení 506, uzdravení Chambordovo 517-8, synka vév. z Norfolku 523, zázrak rozmnožení ořechů 524-5, dar předpovídání 566-7, čtení ve svědomí 567, 568, 570, extase 568, rozmnožení Hostií 568, chlebů 568-9, déšť v Monte-magnu 569-70, vidění na dálku 570, dar bilokace 570-2, zázraky uzdravení pro kanon. 572-3. - *Kněz*: knězem 81-90, předsevzetí 82, 94, jako kněz 561-6. Ka-zatel 96, 25, 127, 128. Zpovědník 87, 127, 90, 96, 102, 116, 117, 118, 125-7, 181-3, 194, 450, 567-8, 570, 574. O kněžství 211, 213, 255-7. Klerici, kněží a D. B. 234-243, 523-4. Dále viz Tvůrce Kongregace. - *Spisovatel*: 166-172. O Comollovi 96, mar. pobožnosti 96, o Andělu Strážném 96, pobožnosti k Božimu Milosrdenství 115, o Očistci 292, o sv. Petru 380-2, Historický náčrt o Spol. Salesiánů 385, listy 243, 252, O milostech Marie Pomocnice 479, spisek na obranu škol orato-ria 490, odpověď prefektovi Casalis 493, v bibliografii 609. - *Tvůrce Kongregace*: 257-297. Řád salesiánských domů 87. Podnět arc. Fransoniho 147-8. František Saleský patronem Salesiánů 298-348. Zápas o schválení Kongregace 373-390. Aprobace 390-393. Ženská Kongregace (Dcery Marie Pomocnice) 415-434. Mi-sle: 430-1, 434-446, 522, 523, 527, 529, 542. Koadjutoři: 446-7. Spolupracovníci: 447-453, 526-7, 531, 542. Zápas o privilegia Kongregace: 554, 467, 477-484, 494-502, povolení privilegií 519-520. První generální kapitula 475-6, další 527. Pius IX. o Kongregaci: hledej Pius IX. Lev XIII. o Kongregaci: hledej Lev XIII. Vývoj Kongregace v statistických přehledech 607-8. - *Visionář*: 573-596. Prv-ní sen 63, 64, 528, sen o kněžství 72, o turinských mučednících 103, 397, 577, sen o pomocnících D. B. 284-5, o triumfu Kongregace 295-6, sen o smrtích v rodině Viktora Emanuela 351-2, o chrámě Mar. Pomocnice 398, o salesiánských mi-slicích 435-6, 522-3, 594, sen o ochraně P. Marie nad franc. domy Sal. 509, ráz visí D. B. 574-5, sen o budoucnosti oratoria 576-7, o růžích a trnech 577-8, vidění chlebů 578, o žácích oratoria 578-9, sen o kole 579-581, sen o ráji 581-3, sen čtvrté noci 584-6, sen o budoucnosti Církve 586-7, o modlitbě 587, o zátopě 587-8, o pastýři 588-9, o rozsevači 589-590, o víře 590-1, o Dominiku Saviovi 591-2, vise letního sal. domu u Marseille 592-3, Colle mladší ve visích D. B. 593-4, sny o zničení Kongregace Salesiánů 595, symbolika visí D. B. 595-6. - *Vychovatel*: 173-202, 203-254. Počátek oratoria 91, 92, 94, 95. V Útulku mar-

kýzy Baroly 97-9. U sv. Petra v okovech 100. U mlýnů ve Valdoccu 101-103. V domě D. Moretty 103, 104. Na louce bratři Filippi 105, 107. Oratorium sváteční 116-124, 132, 146. Druhé or. svát. 139, třetí 150-151, čtvrté 477. Več. škola 129. Škola zpěvu 129. Návštěvy stud. 131, 132. Oratorium stálé: 134-138, 140. Břimování chlapců v oratoriu 141-2. Dílny v oratoriu 155, 158, 159. Řád oratoria 162, 163. D. B. sám učitelem 165, 166. Preventivní systém a jeho podstata duchovní 334. List o výchově 245-252. Škola ohnivá 459-460. Vláda pronásleduje školy v oratoriu 355-372, 484, 488-493. Zřizování nových sal. ústavů a škol 467-477. Schůzka s bývalými žáky 505. Dekret De tuto o způsobu výchovy D. B. 542. - *Životopisné údaje*: rok narození 22, dětství a chlapectví 55-71, studie 72-4, klerikem 76-81, knězem 81-90, pozvání do bláznince 106-7, nemoc v r. 1846 112-3, D. B. v roce 1848 144-5, atentát na D. B. 147, výtržnosti proti D. B. 149, protivenství některých kněží 152-3. Stavby: koupě domu Pinardiho 153-4, stavba kostela sv. Františka Saleského 154-5, stavby v oratoriu 164, stavba kostela Marie Pomocnice 394-402, kostela sv. Jana Evangelisty 482-3. Atentáty na D. B. 156-7, ráz doby, v níž žil 349-50, styky s ministrem Ratazím 350, 351, 353, s Viktorem Emanuele 351-3, s Kamillem Cavourem 353-4. Potíže: s vládou 355-372, s turinským ordinariátem 382-388, 391, 393, 454-462, 464-467, 472, 477-484, 494-502. Cesty do Říma 373-382, 388-390, 391-2, 462, 479-480, 495-7, bolestná rána 380-2. Splněné sny 372, hostina u tur. prefekta 392-3, atentáty na D. B. 498. Cesty do Francie 503-15, 518, 523, do Španělska 525-6. Závěr života 516-524, 526-532. Smrt a pohřeb 532-4. Testament 540-1. Blahořečení a svatořečení 534-540, 541-3. Pomník v Turině 597, náhrobek v Turině 599, pomník v srdcích 598, 600, 603. Museum D. B. 601. Přehled životopisných údajů 605-6. V literatuře 609-11.

Bosco Josef, starší bratr světcův - jako chlapec 55, 62, 64, 66, osobnost 67, hospodář 72, v Turině 112, D. B. ho navštěvuje 113, 198, mecenášem D. B. 127, ve snech D. B. 579, 590

Bosco Markéta, matka světcova, narozena 1. IV. 1788, zemř. 25. XI. 1856 - osobnost 55-62, 64-9, 72, 81-3, 397, s D. B. v Turině 112-5, 134-140, 146, 147, 155, 157, 159, 161, 219, 221, pamětní deska 601, portret 601

Bossuet, slavný kazatel franc. - pro gallikanismus 50

Bougaud Émile, franc. spisovatel - citován v bibliografii 612, o sv. Chantal 317-8, o sv. Františku Saleském 317, 325, o řádu Navštívení 321

du Bourg, z družiny franc. prince Chamborda - odváží D. B. do Frohsdorfu 516-7

Bourges ve Fr. - odtud biskup Frémyot 318

Branda D. S. S., ředitel ústavu v Sarriá - bllokace D. B. 570-2

Brasile v Již. Amer. - sales. misie 441-5, 527

Brémond Henri, franc. spisovatel - citován v bibliografii 612-3, o Camusovi 300, 305, o Františku Saleském 304-5, 316, 318, o sv. Chantal 305, 316

Brémond, franc. kanovník - o D. B. 563

Brindisi v It. - salesiánský ústav 494
Brosio, řečený Bersagliere - velitel chlapeckých bitev 146-7, pomocník v třetím oratoriu 150
Brulartová Mme - doprovází sv. Chantal 317, list od Františka Saleského 331
Brunetti (Ciceruacchio) - vůdce davů v Římě proti papeži 26-7
Buenos Aires v Argentině - misie Salesiánů 436, 439-443, inspektorát 487
Buttigliera (Buttigliera d'Asti) v It. - též kostela 55, kázání misionářů a malý Bosco 65, návštěvy D. B. 198, zmínka 96, 515
Buzzetti Josef, žák oratoria - první ze čtyř 257, první Salesián 260, zjevuje se v Římě D. B. 246-252, zmínka 358
Buzzetti Karel, bratr předešlého - stavitel oratoria a turinských budov 164, 165, 365, 399
Cadorna, generál piemontského vojska - na papežském území 39, 41, ve školské otázce pro D. B. 490
Cafasso Josef bl., kněz turinský - mecenáš mladého Bosca 75, zpovědník a rádce D. B. 81, 83, 89, 96, 169, 566-7, o kněžství 88-9, katecheta jeho chlapců 94-5, osobnost 86-9, obhájce D. B. 104, utiňuje výtržníky 143, o umrtvování 204, o péči o tělo 209, o kněžích 88-9, 236, radí D. B. zřiz. řádu 258, při polic. prohlídce 359, o misijních plánech D. B. 435, v St. Ignaziu 468, ve snech D. B. 529, 578-9, o prorockém daru D. B. 566-7, zmínky, 151, 154, 358, 435
Cagliero Jan D. S. S., biskup, kardinál (narozen 11. XI. 1838, zemřel 6. IV. 1910). - *Osobnost*: 403, 437. - *Chlapec*: 218-220. - *Klerik*: 153, 156, 157, o nemocnění 160, 161, 165. - *Skladatel a hudebník*: 130, 168, 189, 426. - *Salesiánem*: 260, 263, 265, 266, 270. - *Cagliero a arc. Riccardi*: 384-5. - *Vztahy k ženskému řádu Kongregace a Marii Maszarelo*: 419, 423, 425-30, 432-3. - *V mlstích*: 437-40, 445-6, 523, 529. - *Cagliero a D. B.*: 139, 182, 283-5, 350, 356, 397, 418, 471, 501, 505, 518, 521-3, 529-533, 553, 559, 563-4, ve snech D. B. 580, 585. - *O bl. Cafassovi*: 88-9. - Biskupem 521-2, kardinálem 446. - Zmínky 116, 305, 416, 465, 485, 493, 542, 609
Calligari Terezie - zázrak uzdravení D. B. 572-3
Callori, it. hraběnka - mecenáška ústavu v Mirabellu 368, D. B. jí píše 414, zmínka 266
Calosso D., kaplan v Muriálu - mecenáš malého Bosca 65-6, 69
Campidoglio, římská radnice - signál k povstání proti papeži 36, pocty Donu Boscovi 1934 538
Camus Petr, biskup z Belley v Savojsku, franc. spisovatel - v bibliografii 612-3, o Františku Saleském 300, 304, 310-3, 318-20, 323-5, 330-1, 333, 335, 337-8, 340, 343-5, 348, o sv. Chantal 319
Cannes ve Fr. - D. B. v C. 511, 525
Canino Karel, syn Luc. Bonaparta - v římské revoluci 28
Capriglio v It. - mladý B. učí se číst a psát 65
Caramagna v It. - farář a D. B. 388

Carducci, it. básník - óda na Satana 43
Carinci, sekretář Kongregace ritů - čte kanonisační dekret o D. B. 541
Carhué v Již. Amer. (Argentíně) - koncentrační voj. tábor při výpravě do Patagonie 443
Carmagnola v It. - setkání D. B. s Magonem 223-4
Carpano D., turinský kněz - pomocník D. B. v počátcích 139, 151
Cartier S. S. - D. B. o letovisku u Marseille 593
Casalis, prefekt turinský - o školách D. B. 491, 493
Casati, it. ministr - zákon o školách otcovských 488, Allievo o zákonu Casa-
 tiho 489
Castelfidardo v It. - bitva 1860 34, pomník padlým 35
Castel Gandolfo v It. - letní sídlo papežovo útlukem vyhnaných řeholnic 42
Castellamonte, slavný it. architekt - stavěl v Turině 12
Castelnuovo d'Asti v It. (nyní C. Don Bosco) - farnost Becchi 54, trhy 59,
 škola 64, zpověď malého Bosca 65, škola obecná a latinský kurs 70, byty mla-
 dého Bosca 70, farář z Castelnuova 72, 75, hry s chlapci 93, návštěva D. B.
 218-9, D. B. o návštěvách v C. 241, ve snu D. B. 589
Castel S. Giovanni v It. - zázrak uzdravení sv. Boscem 572
Cattana, it. markýz - provází Lemoyne 412
Caviglia Alberto D. S. S., it. spisovatel - v bibliografii 609-10
Cavour Gustav, markýz, bratr státníka Kamila C. - seznámení s D. B. 154,
 styky 353
Cavour Kamil, vůdce hnutí za sjednocení Itálie - v politice 26, 33, 34, styky
 s D. B. 353-5, 362-3, Lemoyne o Cavourovi 355, připítek D. B. Cavourovi 393
Cavour, markýz, otec předešlých, turinský prefekt - proti D. B. 105, 108-9
Cays de la Gilletta, it. hrabě, později Salesián - spolupracovníkem D. B. 140,
 prostředníkem mezi D. B. a biskupem Morenou 171, rozhodnutí stát se kně-
 zem 451-3, ve snu D. B. 578, zmínka 487
Ceccarelli, it. farář v Argentíně - spolupracovníkem Salesiánů 439, 441
Celebiano, it. hrabě - na policii v Turině 360
Clesia, it. baron - obrana D. B. 491
Cellini, it. sochař - autor pomníku D. B. na nám. M. Pomocnice v Turině 597
Ceria Eugen D. S. S., it. spisovatel, historiograf Kongregace Salesiánů - cito-
 ván v bibliografii 609-10 - o D. B.: 167-8, 170, 178, 180-3, 186, 188-90, 192-3,
 195-6, 198-200, 202, 214-6, 241, 244, 253-5, 467-70, 472-4, 477, 480, 482-4, 486,
 489-94, 497-9, 501, 504-7, 511-23, 546, 550-1, 553, 566, 568, 575-6, 590-4, 598 -
 o Kongregaci: 260, 266-75, 277-83, 285-91, 293-6, 372, 379-80, 385-9, 393, 414,
 447, 458-62, 464-5, 475, 478, 485, 488-9, 495 - ve Fr. 508-10, o misích 436-45,
 o spolupracovnících 449-53 - o různých osobnostech: D. Bolognovi 415, D.
 Caglierovi 501, Františku Saleském 298, 306, Garibaldim 561, arc. Gastaldim
 457, 466, 479, 487, 498-9, 502, D. Lemoynovi 412, Lvu XIII. 496, 500, Mongi-
 nim 490, Plovi IX. 463, D. Ruovi 405-8, 410

Cerruti D. S. S. - tříleté sliby 263, jeho učitelé 156, D. B. o poměru k době 167, o D. B. 560, list od D. B. 244, klausurní práce universitní 266-7, Dcery Marie Pomocnice 430, o Marii Mazzarello 433, do Bordighery 468, inspekto-rem 487, rozmluva s D. B. 561

Cialdini, generál piemontského vojska - bitva u Castelfidarda 34

Cibrario D. S. S. - u gener. vikáře Zappaty 466, do Bordighery 468

Cinzano, farář v Castelnovu d'Asti - mecenáš mladého Bosca 75, obléká mu kleriku 76, hostí jeho chlapce 198-9, zmínka 123

Chitavecchia, přístav Říma v It. - obsazení Napoleonem I. 21, odjezd Har-
courta 30, Francouzi v přístavě 32, 36, kapitulace Serrova 39, rozpuštění pa-
pežského vojska 41

Clementovi, franc. rodina, mecenáši D. B. - bilokace D. B. 570

Cocchis D., z prvních pomocníků D. B. - ředitel třetího oratoria v Turíně 150,
proti D. B. 153

Cojazzi Antonín D. S. S., it. spisovatel - citován v bibliografii 610

Colle A. F., franc. hrabě v Touloně - mecenáš D. B. 451, 523, 525

Colle Alois, syn předešlého - životopis D. B. o něm 177-8, ve visích D. B.
593-4

di Collegno, it. hrabě - ochránce D. B. u krále Alberta 109

Colomiatti, turinský kanovník - sekretář arc. Gastaldiho, odpůrce D. B. 456,
501-2

Columbia v Jižní Americe - sales. misie 441

Combal, slavný franc. lékař - o D. B. 518, 526

Combaud Mme - hostitelka D. B. v Paříži 514

Comollo Alois, přítel mladého Bosca - osobnost 79-80, smrt 80, zjevení 81,
D. B. o něm píše 96, zmínky 251, 545

Concettini, římská kongregace - D. B. a Concettini 473-5, 493

Consignon ve Fr. - farář posílá k pí Warens Rousseaua 13

Connestabile, it. hrabě - spolupracovníkem D. B. 189

Consalvi, kardinál - sekretář papež. státu hájí zájmy papežského státu 21-2

Contratto, it. biskup - v Acqui 416

Coppé František, franc. spisovatel - v bibliografii 610

Coppino, ital. ministr - pronásleduje školy D. B. 488-90

Cornelius Nepos, římský historický spisovatel - mladý Bosco znal jej z paměti
73

Cortez Ferdinand, konkvistador - vítězem v Tabascu 396, Lemoyne o něm píše
knihu 168

Costamagna D. S. S., biskup - rada D. B. 214, učitelem sal. kleriků 266, těž-
kosti s vysvěcením 385, nelibost arcib. di Netro 387, D. B. o Donu Ruovi 404,
ředitelem ústavu Dcer Marie Pomocnice 429-431, v misích 441-3

Cotta, bankéř turinský - mecenáš a věřitel D. B. 154

Cottolengo Josef, sv. - zakladatel Malého domu Prozřetelnosti v Turíně 90,

markýza Barolo 111, D. B. se s ním dělí o výtěžek loterie 154, zmínka o domu Cottolengově 158, D. B. tam zpovídá 172, klerici Cottolengova Malého domu 234-5, 459, Cottolengova ul. v Turině 398, 596

Cremona v It. - sales. ústav 494

Crispi, it. státník, publicista - rozmluva s D. B. 252, D. B. promemoriář Crispimu 252-3, dává povolení k převezení mrtvoly D. B. 533

Crispoliti, it. politik a spisovatel - o Plovi IX. 45

Curci S. J. - proti Plovi IX. 43

Custoza v It. - bitva 1848 26, zmínka 372

Czartoryski S. S., polský princ - obléčka 529

Čechy - spálení obrazu Pia IX. 44, radikální proudy v kleru 44, kardinál Schwarzenberg o Čechách 53, Bílá hora 396

Dalman, prof. - D. B. prorokuje o jeho synkovi 525

Dalmazzo, D. S. S. - o D. B. 364, těžkosti s vysvěcením 385-6, list D. B. 480, do Říma jako generální prokurátor 494-6, zastupuje D. B. proti Gastaldimu 501, rozmluva s D. B. 561, jak rozmnožil D. B. chleby 568-9, D. B. mu předpovídá 569

Dante, největší italský básník - oblíbenou četbou mladého Bosca 73-4, zmínka 267

Darbois, arcib. pařížský - spory s Jesuity 478

Dassano, farář v Castelnuovu - nechtěl řeholní povolání pro mladého Bosca 61, jeho mecenášem 72

Deery Marie Pomocnice - ženská kongregace Salesiánů 415-434

Delpont, turinský inženýr - D. B. jedná s ním o stavbě 161

Depretis, it. ministr - návštěvou u D. B. v Lanzu 472-3, žádán D. B. o přímluvu 488

Deschamps, franc. spisovatel - obhájce dogmatu o neomylnosti 51

Dijon ve Fr. - postní kázání Františka Saleského 316-7, syn sv. Chantal v Dijoně 318

Dioklecián, římský císař - pronásledování křesťanů 84

Dogliani Jan, S. S. - hudební skladatel, ředitel scholy cantorum 130-1, 189

Döllinger, mnichovský probošt - proti neomylnosti 51

Dominik sv., zakladatel řádu - zmínka 318

Dominikáni - oběti římské revoluce 32, konfiskace knihovny v Římě 42, v Turině 161, 354, v Marsellii 509-10, terciáři dominikánští 476

Dora Riparia, vtéká do Pádu v Turině - o ní 11, 13, 84, 85, 101, 103, 119, 570

Dosttheus sv., poustevník - D. B. o něm 277-8

Dülmen v Něm. - pobyt A. K. Emmerichové 23

Dumont, franc. generál - naloďuje franc. posádku v Civitavecchii 38

Dupanloup, biskup orleánský - proti neomylnosti 51

Durando, generál it. - proti Rakousku 26

Durando D., Lazarista - podává dobrozdání o Salesiánech 263

Durando D. S. S., it. spisovatel - tříleté sliby 263, list z Říma 467, redaktor Bibliotheky pro školní mládež 472, 496

Emanuel Filibert, z nejslavnějších panovníků savojských - činí z Turina residenci 83, osobnost 83, jeho výboje 307, zmínka 94, náměstí Em. Filiberta v Turině 12, 13, 97, 101, 121, 144

Emmerichová A. K., visionářka - vise pontifikátu Pia IX. 23-4, racionalistického školství 173-4

Equador v Již. Americe - sales. misie 441, 529, 531

Espinoza Msgr, Španěl - provází salesiánské misionáře 442-3

Este v It. - sal. ústav 477

Fagnano D. S. S., misionář Jižní Ameriky - práce v misích 437, 440, 444-5, ve snech D. B. 580

Farini, it. ministr - nařizuje prohlídku oratoria 354-5, proti kněžím 359, audience D. B. 361-3

Fascie D. S. S., it. spisovatel - v bibliografii 610, o životopise Colleho 178, cituje list D. B. 245-252

Fassati, it. markýz, salesiánský spolupracovník - pomáhá D. B. 140, mecenášem hochů 232, výtka D. B. 351

Fassati, markýza, manželka předešlého - salesiánskou spolupracovnicí 140

Favre, představená řádu Navštívení - list od Františka Saleského 331

Fenestrelle, státní vězení v Piemontě - uvěznění arc. Fransoniho 149

Ferdinand II. Bourbon, král neapolský - vítá Pia IX. v Gaetě 31, posílá vojsko proti Garibaldiho 32, jako deposeovaný v Římě a D. B. 376, 377, 557

Ferrara v It. - Metternich zesiluje rak. posádku 25

Ferraris, žák oratoria - jeho smrt 216-7

Ferré, it. biskup - o D. B. 180

Ferretti, it. kardinál, sekretář papež. státu - v roce 1848 27

Ferrettino Jana - ze čtyř zakladatelek dívčího oratoria v Mornese 418

Ferreri, it. kardinál, prefekt Kongregace biskupů a řeholníků - proti Salesiánům 477-8, 480, 494-5, 519-20

Ferry, franc. státník - zákon proti církevním řádům 507

Festa D. S. S. - o rozmnožení ořechů D. Boscem 524, ošetřuje D. B. 530

Feuillantí - František Saleský na jejich generální kapitule 315

Filip Nerejský sv., zakladatel řádu Oratoriánů - rozmluva s Dominikánem 189-90, jak ďábel zpovídal mnicha 206-7, o zádumčivosti 212, o kněžství 255-6, zmínky 455, 542

Filippini, správce papežského domu za Pia IX. - provádí plán papežova útěku do Gaety 29-30

Filippi, bratři v Turině - pronajímají D. B. louku 105

Filippi, vdova - její dům pro oratorium 358, 365

Fiorani Msgr, It. - v záležitostech Concettinů proti D. B. 474

Fissore Msgr., it. arcibiskup - prostředkuje mezi D. B. a ordin. turinským 458

Fissore, turinský lékař - 1661 D. B. 545

Florence v It. - byla hlavním městem sjednocené Itálie od r. 1865 do 1871 84, volba Pia VII. 21, bydlíštěm it. revol. 25, D. B. ve Florencii 375, 388, 400

Fogliazzo Canavese v It. - sales. ústav 504, 529

Fossati, kardinál, arc. turinský - při kanonisačních slavnostech D. B. v Turině 539

Francesia D. S. S., it. spisovatel - klerik 153, jeho učitelé 156, studie o prázdninách 165, profesorem 165, první Salesián 260, tříleté sliby 263, věčné sliby 265, učitel sales. kleriků 266, profesorské zkoušky 370, s D. B. v Římě 376-8, 557, osobnost 413, chce být misionářem 441, jmenován inspektorem 487

Franco S. J. - o D. B. 550

Fransoni, arcibiskup turinský - podpora Boscovi v semináři 75, vrací kostelu Jesuitů jméno turinských mučedníků 85, protektorem D. B. 86, 95, 98, 101, 108, 118, 129, 139, kapitola o něm 141-9, ujímá se D. B. proti jeho odpůrcům 153, 237, doporučuje Kongregaci Salesiánů ke schválení 262-4, píše D. B. a policie konfiskuje list 355-6, 362, smrt 365, zmínka 478

František V., vévoda modenský - a D. B. 377

František Saleský sv., církevní učitel, narozen 21. VIII. 1567, zemřel 28. XII. 1622. - Citován v bibliografii 611-2, o něm 612-3. - *Osobnost a život*: 298-348, 565. - *Citován jako spisovatel*: 305, 323-5, 327-30, 332-3, 335, 337-47, listy svatě Chantal 297, 304, 323, 327, 330-3, 335-6, 338-40, 346, jeho výroky 80, 239. - **František Saleský a D. B.**: 78, 82, 99, 115, 118, 168, 202, 267, 279, 296-8, 415, 448 - ve snech D. B. 296-7, 576. - **František Saleský a sv. Chantal**: 300-11, dále viz sv. Chantal. - **Frant. Saleský a Turín**: 13, 310, 314, 315, ochráncem Kněžského konviktu 87, kaple sv. Františka Saleského první kaplí oratoria 108, 141-2, 397, 449, kostel sv. Františka Sal. prvním kostelem oratoria 154, 155, 397, 408, 551, 539, 601, oratorium sv. Frant. Sales. viz Valdocco. - *Zmínky*: 421, 434, 494, 522, 534, 542, 550, 565, 571, 576.

František Xaverský sv. - zmínka 543

František z Assisi sv., zakladatel řádu - v Chieri 54, v Turině 87, kostel jemu zasvěcený počátkem oratoria 81, 87, zmínky 318, 323

Františkáni - mladý Bosco chce k Františkánům 61, 75, terciáři františkánští 476

Frassinetti D., it. kněz - přítel D. Pestarina 416-7

Fratejacci Msgr. - protektor Salesiánů 380, 464, o D. B. 378, píše D. B. 379

Frémyot A., biskup v Bourges - list Františka Saleského 306, zmínka 318

Frémyot J., prezident soudu - jeho dcerou sv. Chantal 316, 318, list Frant. Saleského 306

Frohsdorf u Vídně - cesta D. B. k princovi Chambordovi 410, 516-7

Frohschammer J., něm. kněz, filosof - jeho spisy na indexu 48

Fronđ Victor, fr. spisovatel - citován v bibliografii 610, o prohlášení neomylnosti 52

Fusero D. S. S. - profesorské zkoušky 370
Gaeta, přístav a pevnost v It. - útočištěm Pia IX. 29-31, petrský haléř z oratoria do Gaety 373, zmínka 34
Gaia S. S. - tříleté sliby 263
Gaillard ve Fr. - misie Frant. Saleského 307
Galletti, mluvčí oposice proti papeži - dává Piovi IX. podmínky o změně vlády 29
Gamba, it. kardinál - o Turině při blahověčení D. B. 535
Gambetta, franc. státník - proti Církvi 506
Garelli Bartoloměj - první žák salesiánského oratoria 91-2, zmínka 164
Garibaldi, it. revolucionář - nabízí služby papežskému nunciovi 25, ve službách římské republiky 32, velitelem národního vojska 33, dobývání It. 34, podrobení Neapolska 34, proti Římu 36, porážka u Mentany 36, hesla Garibaldiho 43, telegram o Garibaldi v ruce D. B. 357, přípitek D. B. Garibaldi-mu 393, Garibaldi o D. B. 560-1, zmínka 388
Garigliano v It. - bitva 34
Garino S. S. - tříleté sliby 263
Garrone D. S. S. - D. B. čte v jeho svědomí 567-8
Gastaldi Lorenzo, arcibiskup turinský - přátelské styky s D. B. 152, 381, 455, učitel salesiánských kleriků 266, biskupem v Saluzzu 377, 454, arcibiskupem v Turině 454, 455, spory se Salesiány 453, 456-9, 461-2, 464-5, 477-484, 498-9, podepsání smíru 501, listy fr. biskupům 501, smrt 502, zmínka 521
Gastaldi, matka předešlého - z prvních salesiánských spolupracovník 140
Gastini, žák D. B. - první ze čtyř, určených pro řád 257
Gatti, it. ministr - a D. B. 367-9, smrt 371
Gaude, it. kardinál - zmínka 264
Gazzolo, argentinský konsul - jedná s D. B. v Turině o misích 436-7
Genzano v It. - zastávkou na útěku Pia IX. 30
Gerson, kancléř univ. pařížské - jeho spisy pramenem kázáníček D. B. 210
Gex ve Fr. - misie Františka Saleského 307
Ghéon Henri, fr. spisovatel - v bibliografii 610
Ghiotto D. S. S. - setkání s D. B. 191-2
Ghiardà, it. biskup - pomáhá D. B. v Římě 388
Ghiwarello D. S. S. - tříleté sliby 263, členem 1. kapituly 263, věčné sliby 265
Giacomelli D., spolupracovník D. B. - o mladém Boscovi v semináři 78, o D. B. a markýze Barole 111
Giaveno v diecézi turinské - malý seminář pod správou D. B. 364-5, diecésní 459, zmínka 384, Provina Negro z Giavena 572
Gioberti Vincenc, it. politik, spisovatel - v ital. politice 25, v hnutí liberálním 145, kniha proti Jesuitům 145, styky s D. B. 152
Giraudi D. S. S., it. spisovatel - citován v bibliografii 610, o Buzzettim K. 165
Goethe, něm. básník - a Rousseau 16

Goffi S. S. - první mistr dílny v oratoriu 158, jeho výslech na policii 359-60
Goncourtové, bratři, franc. spisovatelé - citováni v bibliografii 610, o zavraždění Rossioho 28
Grabelský D. S. S. - obléčka 529
Granier, biskup ženevský - František Saleský jeho proboštem a koadjutorem 307-8, smrt 311
Grassini D. - zmocňuje se vedení semináře v Glavenu proti D. B. 365
Grenoble ve Franc. - Pius VII. v Grenoblu 21, postní kázání Františka Sales. 310, sv. Chantal v Grenoblu 321, František Saleský v Grenoblu 327
Grissar S. J. - o salesiánských misionářích 461
Griva D. - shledání s D. B. 528
Gross, komandant Gaety - neví o přítomnosti Pia IX. 31
Guala D., zakladatel Kněžského konviktu v Turině¹ - Konvikt 83, 87, mecenáš a katecheta chlapců D. B. 94, 95, podporuje D. B. 96, arc. Fransoni u D. Gualy 144, zakoupil St. Ignazio u Lanza 468
Guarini, slavný it. architekt - stavěl v Turině 12
Gueranger, franc. spisovatel - obhájce dogmatu o neomylnosti 51
Guiol, kanovník, farář v Marseille - korespondence s D. B. 487, návštěva D. B. 505-6, čte list od D. B. 508, rozmluva s D. B. o letním domě 592-3
Guibert, franc. kardinál - o D. B. 513
Hamon M. (Gonthier - Letourneau revid.), franc. spisovatel - citován v bibliografii 613, o Františku Saleském 306
Hannibal, vítěz nad Římany - cesta do It. 12, 14, dobyl Turina 83
d'Harcourt, franc. vyslanec u papežského státu - při útěku Pia IX. do Gaety 29
Hello Ernest, franc. spisovatel - citován v bibliografii 613, o Františku Saleském 301-2
Hildegarda sv., abatyše - o visích 573-4
Hohenlohe, něm. kardinál - proti Salesiánům 493
Humbert I., král it. - první obyvatel Quirinálu po zabrání 42, žádost D. B. 489
Humbert hl., vév. z rodu savojského - zmínka 84
Huysmans, franc. spisovatel - citován v bibliografii 610, o Františkovi Saleském 300
Chablais ve Francii (Savojsko) - misie Františka Saleského 307, 311
Challonces ve Franc. - sales. ústav 494
Chambéry ve Franc., bývalé hlavní město Savojska - odtud do Turina Svatá Rouška 83, arcib. Fransoni v Ch. 147, zmínka 494
Chambord z dynastie Bourbonů - volá D. B. do Frohsdorfu 410, 516-18
de Chantal Jana Františka sv. - citována v bibliografii 613, o ní Brémond 305, 316, kapitola o ní 316-322, styky s Františkem Saleským 300, 311, o Františku Saleském píše 308, 309, 311-14, 317, 319, 320, 322, 334, 337, 347, 348, listy od Františka Saleského viz Frant. Saleský, její děti 319

Cherasco v It. - sales. ústav 468
Cherubin Testa bl. - ofícium 163
Chiapale D. S. S. - tříleté sliby 263, opisuje D. B. přípís do Říma 381-2, potíže s celebrováním 467
Chieri u Turína, město studií mladého Bosca - město sta věží 54, trhy 59, gymnasium 72, 73, seminář 76, 78, 545, 548, byty Boscovy 73, 74, u Františkánů 75, družina veselosti 93, procházky s chlapci ml. Bosca 94, 198, Don Borel v Chieri 97-8, o studiích Boscových 158, o Františku z Assisi 87, zmínky 69, 384, Dcery Marie Pomocnice v Chieri 481, 487-8
Chile v Již. Americe - sales. misie 441, 445
Chiusto, kanovník turinský - proti Salesiánům 449, píše list D. B. 466, univerzálním dědicem arc. Gastaldiho 502
Chopitea de la Serra, mecenáška Salesiánů ve Špan. - hostí D. B. 525-6, zmínka 453
Ignác z Loyoly sv., zakladatel Tovaryšstva Jež. - zmínky 318, 478, 543
Ignazio (St.-Ignatio) v It. - místo duchovních cvičení D. B. 161, 265, 468, 570, zmínka 473
Isaláš sv., mučedník - citován 93, 133, 501
Ivrea v It. - odtud Juliana sv., vdova 85, biskup Moreno 170-1, 467, Don Perenchio 477, zmínka 234
Jacobini Msgr., It. - s posláním Lva XIII. do Turína 521
Jan Evangelista sv., apoštol - zmínka 318
Jan de Castillo sv., mučedník - prohlášení za svatého 543
Jan z Kříže sv. - výrok o lásce 564-5
Jandet Anděla, tur. učitelka - učí v ústavě Dcer Marie Pomocnice v Mornese 423
Janov v It. - Plus VII. v Janově 21, D. B. v Janově 416, jan. prefektura proti Sales. 484
Janus, pseudonym probošta Döllingera - proti neomylnosti 51
Jarac S. S. - tříleté sliby 263
Jean de Saint François, generál Feuillantů - a František Saleský 315, list od sv. Chantal 318
Jeronym sv., učitel církevní - četbou žáků D. B. 165
Jesuité - restaurace řádu v It. 22, římské štvánice proti nim 26, 27, 32, 33, vyhánění z Ital. 33, Garibaldi proti nim 36, zabrání Collegia Romana 41, konfiskace knihoven 42, tisk proti Jesuitům 51, Jesuité v Turíně 85, 143, 356, arc. Frasoni o Jesuitech 148, Globertiho kniha proti nim 145, kurie turinská o jesuitismu 365, Selmi o Jesuitech 366, Jes. v misích 434, v Buenos Aires 439, Jesuité v St. Ignaziu 468, výtržnosti v Lucce 485, vypovězení z Francie 506, D. B. a Jesuité: učí u nich jako klerik v Montaldě 77, různé vztahy 354-6, 362, 376-7, 476, 542-3, duchovní cvičení v Mornese 424, o Jesuitech a Salesiánech 542, František Saleský a Jesuité: 305-6, zmínka Bloyova 302

Jindřich IV., král franc. - nabízí Františkovi Saleskému dar 311-2
Joergensen Jan, dánský spisovatel - citován v bibliografii 610
Johnson D. S. S. - první angl. Salesián 529
Jonas, židovský spolužák mladého Bosca - konvertoval pod jeho vlivem 74
de Jouffrey, franc. hrabě - hostitel D. B. v Lyoně, příhoda s kočím 511
Juliana sv., vdova - ujímá se turinských mučedníků 85
Juvara, slavný it. architekt - stavěl v Turině 12
Kant Em., něm. filosof - a Rousseau 18
Kanzler, generál papežského vojska - oblečen v Římě 39, list Pia IX. 40
Kapucín - D. B. s chlapci u Kapucínů 102-3, o chudobě Kapucínů 283, František Saleský o Kapucínech 344, D. B. vrací Bollandisty Kapucínům 354, Kapucín v Římě 473-4, v Lanzu 467-8, v Nizze Montferratské 431
Karel Albert, král sardinský - vyhláší válku Rakousku 26, další válka 32, zřiká se trůnu 32, vrací Jesuitům kostel mučedníků v Turině 85, mecenášem D. B. 109, ovace lidu 143, příznivec Aportího 146, vzdání se trůnu 147
Karel Borromejský sv. - ochránce Kněž. konviktu v Turině 87, František Saleský u jeho hrobu 314, zmínka 485
Karel Emanuel, vévoda savojský - a František Saleský 308, 310
Karel Ludvík, bratr Napoleona III. - v it. politice 25
Karmelit - zmínka 34, duchovní cvičení v Mornese 430
Klement sv., papež - D. B. má o něm kázání 350
Kolumbus Kryštof, objevitel Ameriky - Lemoyne píše o něm knihu 168
Lamoricière, franc. generál - ochránce papežského státu 34, zajat v Ankoně 34
Lanza, it. ministr - jedná s D. B. 375
Lanzo (Torinese) u Turina - chiapec hledající D. B. 213, list D. B. do Lanza 244, sny D. B. v Lanzu 279-80, 584, 591, salesiánský ústav 467-8, návštěva ministrů u D. B. v Lanzu 472-3, D. B. v Lanzu před smrtí 528, zmínky 437, 546
La Saletta ve Fr. - zjevení P. Marie 47
Las Casas, misionář Jižní Ameriky - zmínka 435
Lasagna Msgr S. S., biskup - o D. B. 553
Laurenti, it. kardinál - při kanonisaci D. B. 537
Lavigerie, franc. kardinál - posílal z Alžíru chlapce D. B. 469
Lazaristé - generální prokurátor radí D. B. 390, zmínky 420, 495
Lazzero D. S. S. - tříleté sliby 263, suspendován arc. Gastaldim 478
Ledochowski W., generál Jesuitů - poděkování za Salesiány po dekretu De tuto 542-3
Lemoyne J. B. D. S. S., it. spisovatel, historiograf Kongregace Salesiánů a Dona Bosca - citován v bibliografii 609-11. - *Osobnost*: 411-3, píše dle přání D. B. 168, v Mornese 431, chce do misí 440, u Pia IX. 463, u Lva XIII. 519-20 - *Lemoyne a D. B.*: 64, 66, 68, 70-8, 81-2, 92, 96, 99, 101, 103-6, 113-4, 117-8, 120-3, 126-32, 135-6, 139-40, 143-7, 151-2, 153, 156, 160, 165-7, 169-77, 181, 183, 186, 191, 194, 197-202, 204-15, 217, 227-8, 232, 234-44, 256-7, 276-7,

280-3, 285, 351-5, 357-60, 362, 364-79, 381-4, 391, 393, 397-9, 436, 438, 471-3, 505, 510, 512, 524, 526-32, 533-4, 545, 547-50, 553-60, 562-70, 572, 576-9, 581, 583, 586-9, 595-6, o psu Grigio 157-8. - *O Kongregaci a oratoriu*: 86, 107, 158-9, 161-4, 176, 193, 257-60, 263-6, 278-9, 284, 286, 368, 415, 438. - *O různých osobnostech*: D. Alasonatti 162-4, D. Albera 393, mark. Barolo 97, 110, 111, D. Bongiovanni 231, prof. Bonzanino 156, D. Borel 98, 118, 151, 391, Bosco Josef 67, Bosco Marketa 56-8, 61, 137-9, 161, bl. Cafasso 87-9, 96, D. Cagliero 218-20, 263, 385, Cavour star. 108-9, Kamil Cavour 353, 355, 362-3, Comollo 80-1, D. Francesia 413, arc. Franson 142, 147-8, František Saleský 306, 448, arc. Gastaldi 455-6, Magone 224-6, prof. Picco 156, Pius IX. 373-4, 390, 392, 454, Rattazzi 262, 350-1, Rosmini 155, 160, D. Rua 218, 401, 404-5, 409-10, D. Ruffino 414, D. Savio Angelo 229-30, Savio Dominik 221-2

Leopold II., vévoda toskánský - a D. B. 377

Lepanto v It. - vítězství nad Turky 396

Lerma u Ovady v It. - setkání Lemoyna s D. B. 412

Lesdiguières, fr. maršál - konvertoval vlivem Františka Saleského 309-10

Letture Cattoliche, Katolická četba - periodické sborníky, vydávané D. B. 156, 159, 167, biskup Moreno podílníkem 170-1, tam knížka D. B. o sv. Petrovi 380-2, 455, zmínky 221, 273, 388

Lev XII., papež - jubilejní pout 65

Lev XIII., papež - zvolení 480, rozhoduje mezi arc. Gastaldim a D. B. 500-1, D. B. a Lev XIII. 483, 496-7, 500-1, 519-21, 527-8, 531, kostel Sacro cuore 503-4

Liebel, něm. kněz - při útěku Pia IX. 30

Londýn v Anglii - sales. ústav 528

Lourdy ve Fr. - zjevení P. Marie 47

Louvet Klára, fr. spolupracovnice D. B. - o ní 453

Lucca v It. - sales. ústav 477, 485

Ludovika Savojská bl. (Louiza) - zmínka 84

Ludvík XIII., král fr. - a Frant. Saleský 315-6

Lyon ve Fr. - pobytem vypovězeného arc. Fransonioho 149, návštěva Nasioho u arcibiskupa 237, smrt Frant. Saleského v Lyoně 316, poslední setkání se sv. Chantal 321, D. B. v Lyoně 501, 511

Maccagno, učitelka z Mornese - v počátcích ženské Kongregace 417-8, 421

Maccono D. S. S., it. spisovatel - v bibliografii 611, o Marii Mazzarello 417-24, 428-34, o Donu Pestarinovi 416

Mackey Dom., angl. spisovatel - citován v bibliografii 612, o Františkovi Saleském 305

Madrid ve Španělsku - měl být sídlem papežovým 35, nabídka Salesiánům 525

Magliano Sabino v It. - sales. ústav 477

Magone Michal, žák oratoria - a D. B. 223-6, zmínka 232

de Maistre, fr. spisovatel - citován kardinálem Alimondou 533

de Maistre, jeho rodina - hostitelé D. B. v Římě 373, návštěvou v Turíně 550
Makarius sv., opat - rada mladíkovi 207-8
Malachiáš sv., arcibiskup - o jeho proroctvích Pelczar 20, o Piovi VI. 20, o Piovi IX. 45
Malarini, it. převor - duchovní cvičení v Mornese 422
Manacorda Msgr - římský příznivec D. B. 388
Manning, kardinál, angl. spisovatel - obhájce světského panství papežského 33, o Piovi IX. 46, obhájce neomylnosti 51
Manzoni, it. spisovatel - návštěva D. B. u Manzoniho 160
Margotti, redaktor listu *Unità Cattolica* - zmínky 461, 481
Markéta Savojská bl. - zmínka 84
Marseille ve Fr. - sales. ústav 475, 477, 485-7, 504-5, 507-10, cesty D. B. 501, 511, 518, 523, 525, 546, D. B. o letovisku u Marseille 592-3
Martin Garzia, ostrov u Již. Ameriky - při sal. misií 443
Mastai Al., synovec Pia IX. - v Gaetě 31
Mathi u Turina - papírna, zakoupená D. B. 485, explose 510
Mato Grosso v Již. Americe - sales. mise 441
Maurové - vítězství nad Maury v Oraní 396
Maximian, římský císař - persekuce vojáků-křesťanů 84
Mazzarello Marie, první představená Dcer Marie Pomocnice - narození 18. V. 1837, zemř. 14. V. 1881. Osobnost a ze života 427-34, styky s D. Pestarinem 418, volba 421, stěhování Dcer 422, obálčka 423, život v Mornese 424, píše D. Caglierovi 425, při smrti D. Pestarina 426
Mazzarello Petronila, příbuzná Marie - o ní D. Pestarino 417, styky s Marií 418, 427-8, o D. Pestarinovi 420, za D. B. do Turina 424
Mazzini, it. revolucionář - list Piovi IX. 25, prohlášení Mladé Itálie 25, prezidentem římské republiky 31-2, spojení s Cavourem 33, vyzývá k pochodu na Řím 38
Memorie (Paměti) - sbírka pramenů a výkladů k životopisu D. B., citována v bibliografii 609, v knize u jmen Ceria a Lemoyne
Menabrea, it. ministr - styky s D. B. 388
Mendre, fr. kanovník - a D. B. 475, 508
Menghini, sommista Sv. Kongregace - oporou Salesiánů v Římě 463-4
Mentana u Říma - porážka Garibaldiho 36
Meriggi D. S. S. - vzkaz D. B. 255
Metternich, rakouský kancléř - o Piovi IX. 25, pád Metternichův 26
Michel, fr. advokát - sales. spolupracovník 469
Milán v Ital. - obsazení Milána 26, Frant. Saleský v Miláně 314, D. B. v Miláně 400, 527, Garibaldi v Miláně 560, zmínka 535
Milanesio D. S. S. - v misích 444-5
Miollis, generál ve službách Napoleona I. - obsazení Říma 21
Mirabello v It. - řád pro ústav od D. B. 193, promluva D. B. k žákům 200,

první sal. ústav mimo Turin 368, D. Rua v Mirabellu 193, 404, 408-9, první
 dimisorie pro Mirab. 392, zmínky 200, 370, 467
Moglia, hospodář v Moncuccu - první zaměstnavatel malého Bosca 67-9, klerik
 Bosco dělá mu návštěvu 77, vzpomínka na výklady z katechismu 93, Mogilové
 posílají D. B. chlapce z okolí 235
Moglia D., profesor - učí mladého Bosca na gymnasiu 70
Monateri D. S. S. - jeho spor s biskupem 553
Moncucco v It. - bydliště rodiny Mogliů 67, kostel 69, klerik Bosco v Mon-
 cuccu 77, chlapci z Moncucca 93, 235
Mondonio (Mondoví) v Ital. - návštěva D. B. 220, účta k Dominiku Saviovi
 222-3, zmínka 234
Mongini, it. kněz - proti D. B. 489-90
Montaldo v It. - kolej Jesuitů 77
Montalembert, fr. spisovatel - o Plovi IX. 46
Montemagno v It. - kázání D. B. 569-70
Monterotondo, pevnost u Říma - zadržela postup Garibaldiho na Řím 36
Montevideo v Již. Americe - zmínka 441
Monthelon ve Fr. - bydliště sv. Chantal 316
Montmorency, fr. vévodkyně - a D. B. 557
Montpellier ve Fr. - rektor žádá od D. B. pojednání o výchovném systému
 174, působiště lékaře Combala 518, 526
Moreno, biskup u Ivrey - spor o Katolickou četbu s D. B. 170-1, proti D. B.
 388, proti Salesiánům 467, 477-8, 493
Moretta D., turinský kněz - půjčuje D. B. svůj dům na oratorium 103-5
Mornese v It. - působiště D. Pestarina a Marie Mazzarello 416-431, D. B.
 v Mornese 418, 423
Mossa Emille, z řádu Dcer Marie Pomocnice - o chudobě v Mornese 424
Motti, lékař nemocnice v Castel S. Giovanni - o zázraku uzdravení skrze D. B.
 572-3, visitační cesta sv. Chantal 321
Murialdo v It., obec samoty Becchi - orientace 55, polední zvonění 62, kaplan
 z Murialda 65, 66, 69, sbírka na Boscovo studium 72, D. B. v Murialdu 198,
 220, zmínka 515
Mussolini - při počtách D. B. na římské radnici 538
Muzzarelli Msgr. - v čele revoluční vlády v Římě 29
Napoleon I., císař fr. - nositel revolučních hesel v It. 20, proti Plovi VI. 20,
 proti Plovi VII. 21, 41, korunovace v Paříži 21, anektuje církevní stát 21, vy-
 obcován z Církve 21
Napoleon III., císař fr. - poměr k papežství 20, spojení s it. revolucí 25, pro-
 tektorem papež. státu 32, 34, výrok v Chambéry 34, prostředkuje mezi Piem
 IX. a Viktorem Emanuelem 35, 375, protektor galikanismu 50
Nasi, kanovník turinský, básník - pomáhá v oratoriu 130, o D. B. 237
Navarre ve Fr. - sales. ústav 414, 477, D. B. v Navarre 511

Navštívení (Visitantky či Salesiánky), řád, založený Frant. Saleským - o něm 18, 315, 317, 319, 321, 326
Neapol v It. - zmínka 30, 31, Garibaldi v Neapoli 34, protináboženské hnutí 37, sjezd volnomyšlenkářů 50, D. B. o Neapoli 495
Negro Provina, z kongr. Dcer Marie Pomocnice - zázrak uzdravení D. Boscem 572
Nicotera, it. ministr - návštěvou u D. B. v Lanzu 472-3
Nietzsche, něm. filosof - a Rousseau 18
Nizza Maritima (Nice) ve Fr. - proslov D. B. o výchově 178-80, sales. ústav 469, 475, 504, 511, 518, 525
Nizza Monferrato v It. - ústředním ústavem Dcer Marie Pomocnice 431, 504, Lemoyne tam ředitelem 412
Noguier de Malijay D. S. S. - obléčka 529
None v It. - o faráři z None a D. B. 383, arcibiskup v None 393
z Norfolku, angl. vévodkyně - D. B. uzdravil jejího synka 523
Novara v It. - bitva 1849 32, 147
Occhiene Michal, bratr matky D. B. - rozhodl o studii D. B. 69
Occhiene Marketa, rodné jméno matky D. B. - viz Bosco Markéta
Octavius sv., mučedník turinský - o něm 84-5, místo umučení 85-6, ve snu D. B. 103, 397, 577, oltář v chrámě Marie Pomocnice 455
Oddenino, kanovník v Chieri - proti Salesiánům 481, 487-8
Olga Nikolajevna, královna württemberská - sales. spolupracovnicí 525
Ohňová země v Jižní Americe - D. B. se zajímá o Ohňovou zemi 435, sales. misie 445
Oliveri D., it. kněz - duchovní cvičení v Mornese 422
Oreglia S. J. - a D. B. 380, 548
Oreglia Ferd. S. S., potom S. J. - tříleté sliby u Salesiánů 263, v Giavenu 364, řídí tiskárnu v Turíně 366, zmínka 376, přestupuje k Jesuitům 393, ve snu D. B. 580
Ortaldo, kanovník turinský - uvězněn mín. Farinim 359, zmínka 459
Oudinot, fr. generál - do Civitavecchie a Říma 32
Owen, skotský pedagog - vliv na Globertiho 145
Pád, řeka v sev. It. - protéká Turínem 11, čtvrť u Pádu 139
Pagella, it. hudební skladatel - obroda duchovní hudby 131
Palmerston, angl. politik - návštěvou u D. B. v Turíně 181, 200
Pampas v Argentině - sales. misie 444
Pampuro Terezie z Mornese - ze čtyř zakladatelek dívčího oratoria 418
Papino S. S. - první mistr dílny krejčovské 158
Paraguay v Již. Americe - misie 435, 441
Parocchi, it. kardinál - o blahořečení D. B. 534
Paříž ve Fr. - korunovace Napoleona I. 21, zmínka 22, František Saleský v Paříži 298, 310, D. B. v Paříži 298, 501, 511-5, D. Rua v Paříži 409-10, 512

Passionisti - zmínka 495

Pastré Mme, fr. spolupracovnice - její dům u Marseille 593

Patagónes v Patagonii - sales. misie 443-4

Patagonie v Jižní Americe - zmínka Caglierova 160, D. B. se zajímá o Patagonii 435, 442, přednáší o Patagonii v Lyoně 511, děvčátko z Patagonie u D. B. 530, ve snu D. B. 594, sales. misie 436, 442-5, 594, zmínka 564

Pavel sv., apoštol - výroky 203, 255, 271, 297, 403, 454, 561-2, zmínka 318

Pecci, it. hrabě - zraněn při pohřbu Pia IX. 45

Peohenino D. S. S. - jako autor 168

Pelczar J., biskup, historik - v bibliografii 611, o Mazzinim 25, o římské revoluci 26, 28, 29, 31, Cavour proti papeži 33-4, o Piovi IX. 35-41, 46-8, 52-3, o vatikánském koncilu 50, o Garibaldim 36, o protiklerikálních proudech ve vládě 42-3

Pellico Silvio, it. básník - autorem textu nábožné písně 95, markýza Barolo posílá ho k D. B. 111, zmínka 115, ve snu D. B. 578

Pera Ceslao O. P., it. spisovatel - citován v bibliografii 611

Perenchio D. S. S. - potíže s turínským ordinariátem 477-8

Perez, it. ministr - o školách D. B. 490

Perosi, it. hudební skladatel - obroda duchovní hudby 131

Perrencini, žák oratoria - a D. B. 365-6

Perron, fr. kardinál - o Františkovi Saleském 309

Perrot D. S. S. - list od D. B. 414

Pestarino D. S. S., farář v Mornese - o něm 415-26, Pestarino duchovním vůdcem Marie Mazzarello 428, zmínka 429

Petr sv., apoštol - kult sv. Petra v oratoriu 143, D. B. o jeho době 267, spisek o sv. Petru od D. B. 380-2, 455, zmínky 164, 467

Peyrone, turínský kněz - kritisoval příkře literární činnost D. B. 170

Planezza u Turina - pobyt arcibiskupa Fransoniho 147-8, zmínka 360

Ploco, turínský kněz, profesor - učitel první generace Salesiánů 156, 164, 235

Piccollo D. S. S. - jako chlapec 216, v Aricciu 414

Piemont, kraj v severní It. - patřil do království sardínského, s hlavním městem Turinem 11-14, politické hnutí 26, proti Jesuitům 27, shromaždištěm politických činitelů 32, vede it. politiku 32-5, 42, rodiskem D. B. Piemont 55, Francouzi v Piemontě 84, apoštol Piemontu 84, D. B. káže v Piemontě 127, 128, chlapeci si hrají na válku Piemontu s Rakouskem 146, klerus v P. 234, cesty D. B. 258, František Saleský uctíván v Piem. 321, pohrdání Piemontčany v Římě 474, 493, zmínky 87, 305, 359, 459, 480, 487, 544, 546

Pimodan, generál papežských vojsk - zabít u Castelfidarda 34

Pinardi, majitel domu v Turíně, kde vzniklo první oratorium - pronajímá D. B. kůlnu na kapli 107-8, dům 111-2, zmínka 113, D. B. se stěhuje s matkou do domu Pinardiho 114-5, zve sousedy 127, večerní škola 132, počátek stálého útulku pro chlapce 134, přestavby 140, Pinardi nabízí dům ke koupi 153, D.

B. majitelem domu a představovatelem 153-4, 161, zbytek z domu Pinardiho 600, dům ve snu D. B. 585

Pinerolo u Turina - cesta Františka Saleského do Pinerola 315, D. B. v Pinerolu 521

Piscetta D. S. S. - vzkaz D. B. 255

Pius V. sv., papež - ustanovuje svátek Marie Pomocnice křesťanů 397

Pius VI., papež - v zajetí Napoleona I. 20, 30, 434

Pius VII., papež - a Napoleon I. 21, 41, obnovuje svátek Marie Pomocnice 22, 397, zmínka 434

Pius IX. Venerabile, papež, Jan Maria Mastai Ferretti, narozen 13. V. 1792, zemřel 7. II. 1878. - *Pontifikát a osobnost*: 24-53, návrat z Gaety 147, Itálie a Pius IX. 349, 362, 480, 499, 503, misie 434, v přehledu 605-6, v literatuře 611. - *Pius IX. a František Saleský*: 296, 304. - *Pius IX. a D. B.*: 63, 143, 201, 262, 354, 356, 362, 373-6, 381-2, 390, 400, 442, 449, 454, 458-9, 462-3, 467, 473-4, 480, 482-3, 494, 609. - *Pius IX. a Kongregace Salesiánů*: 262, 265, 267-8, 286, 290, 411, 463, 480, 483, ženská Kongregace 416, 420, misie 434, 436, 438, 442, spolupracovníci 449, pozdní kněžská povolání 460-1, 497, privilegia Kongregací povolená 462, sales. ústavy s jeho jménem 441-2, pamětní deska v Turíně 601, zmínka 503

Pius X. Venerabile, papež - obnova duchovní hudby 130, anekdota o D. B. 200, beatifikace Dominika Savia 222, o svatosti D. Ruy 411, zahájení procesu blahorečení D. B. 534

Pius XI., papež - jako Achille Ratti návštěvou u D. B. 154, 536, o osobnosti D. B. 166, 535-6, 539, 543, při beatifikaci D. B. 535, při kanonizaci D. B. 537-8, pamětní desky papeží Dona Bosca 538

Pizarro, konkvistador - Lemoyne píše o něm knihu 168

Ponte, turínský kněz - proti D. B. 152

Pontin sv., biskup - D. B. u jeho hrobu v Lyoně 511

Ponza, it. hrabě - vyslán k Piovi IX. s listem Viktora Emanuela 38, přijímá odpověď 39

Prat-Nolty, fr. spolupracovnice - a D. B. 475, 496, 505-6

Procházka *Jakub*, český spisovatel - citován v bibliografii 613

Prota, ex-Dominikán - schismatic 42

Provera D. S. S. - tříleté sliby 263, jeho rodina mecenášskou D. B. 368, v Mirabellu 409, ve snu D. B. 580

Quaglia, prefekt Kongregace biskupů a řeholníků - list od arc. Riccardi di Netro 386

Quito v Již. Americe - sales. ústav 528

Rabagliati D. S. S. - průvodce D. Costamagry v misích 443

Rabutín - tchán sv. Chantal 316

Radecký, rakouský maršál - válka s králem sardinským 26, bitva u Novarry 32

Randazzo v It. - sales. ústav 494
Ratazzi, it. státník - styky s Garibaldim 36, styky s D. B. 233-4, 261-2, 350-1, 353-4, 360
Rebaudengo, it. hrabě - zřídil misijní ústav pro Salesiány v Turíně 602
Redemptoristé - zmínka 495
Remotti D. S. S. - listy od D. B. 244
Reviglio D., turinský farář - první ze čtyř, určených pro řád D. Boscem 257, 258, list D. Boscovi o schůzi u arcib. Gastaldiho 482
Rho, provveditor turinský - proti školám D. B. 257-8, 490-1
Ricaldone D. S. S., hlavní představený Salesiánů - o kostele Marie Pomocnice 402, při kanonisaci D. B. 538, 542
Ricasoli, it. historik a ministr - prostředník mezi vládou a Piem IX. 375
Riccardi di Netro, arcibiskup turinský - jmenování 376, vztahy k D. B. 382-4, 393, vysvětil chrám Marie Pomocnice 401, smrt 402, 454
Ricci M., generál Školakých bratří - o D. B. 550
Ricci Magr. - upozorňuje Pia IX. na Salesiány 463
Ricotti Ercola, it. historik - proti D. B. 368, v Lanzu u D. B. 472
Rinaldi D. S. S., třetí nástupce D. B. - o D. B. 283
Rio Negro, řeka v Již. Amer. - v jejím poříčí začaly sal. misie mezi Indiány 441-4
Riva v It. - návštěva D. B. 198
de la Rivière Louis, franc. kněz a spisovatel - v bibliografii 613, o Františku Saleském 300-1, 313
Rocco Gonzales de Santa Cruz sv., mučedník - prohlášení za svatého 543
Rocchietti D. S. S. - z prvních Salesiánů 260, tříleté sliby 263
Rodrigo D., turinský kněz - proti D. B. 153
Rodriguez Alfonso sv., mučedník - prohlášení za svatého 543
La Rochelle, pevnost ve Franc. - porážka Hugonotů 396
Roland, sluha, tajemník, pak kněz u Františka Saleského - o něm 308-10, 318
Ronchail D. S. S. - ředitelem ústavu v Nizze 469, s D. B. do Marseille 475, list od D. B. 507, očekává D. B. v Marseille 546
Roothaan, generál Jesuitů - v roce 1848 27, ve vyhnanství 42
Rosmini, it. filosof, zakladatel kongregace Kněží lásky - v římské politice 29, zve D. B. do Stresy 154, jeho věřitelem 154, plány s D. B. 155, 159, o své Kongregaci 160, majitelem »pole snů« 398
Rosminiani, přívrženci filosofických názorů Rosminiho, viz: Gastaldi, odpůrci, viz: Allievo, Anfossi, Ballerini. - D. B. ve Strese u členů řádu 160 kupuje od nich staveníště 258
Rossi Pellegrino, předseda vlády Pia IX. - jeho zavraždění 27-8
Rostand, předseda spolupracovníků v Marseille - při nebezpečí vládní persekuce 508
Rousseau J. J., franc. spisovatel, reformátor výchovy - v bibliografii 611, při-

chod do Turína 13, setkání s pi Warens 14, pobyt v Turíně 14, reformátor výchovy 15-18, ohlas 18-19, 22, hlasatel individualismu 77, tvůrce moderní školy 174, 178, 195

Rua Michal D. S., první nástupce D. B., narozen 9. VI. 1837, zemřel 28. II. 1926. - *Osobnost a význam*: 403-411, 469. - *Klerik*: 218, 156, 220, 234, 243. - *Salesián*: 260, 263, 285-6, 370, nástupcem D. B. 518, 521. - *Rua a D. B.*: 129, 193-4, 212, 267, 373, 390, 456, 465, 466, 475, 489, 510, 512, 515-8, 529-32, 534, 548, 549, 551, 554, 559, 565-6, 571. - *V Mirabellu*: 193-4, 368, 404. - *V Mornese*: 426, 430. - *Ve snech D. B.*: 580, 581, 585. - *Zmínky*: 186, 187, 282, 376, 377, 400, 401, 453, 600, 601, 609

Ruffino D. S. S. - rada D. B. 211, dar D. B. 231, tříleté sliby 263, profesor. zkoušky 370, D. B. o něm 232, 414, Ruf. o D. B. 570, ve smu D. B. 590, zmínka 609

Rütjes H. G., spisovatel - citován v bibliografii 611, o Rossim 28, o Piovi IX. 29
Řehoř Tourský sv. - o mučednících turinských 84

Řehoř Veliký sv., papež - o poslušnosti 209, 278

Řím v It. - *Z dějin*: za Napoleona I. 20-1, za Pia IX. 24-9, v rukou republikánů 31-2, sídlem franc. posádky 35, pokusy Garibaldiho o Řím 36, přípravy k vatik. koncliu 38, obsazení Říma Viktorem Emanuelelem 41-3, za pohřbu Pia IX. 45, vatikánský koncil 50, 52, D. B. o osudu Říma 375. - *D. B. v Římě*: 373-82, 388-90, 410, 454-5, 467, 479-80, 483, 495-6, 504, 519, 548, 554, 557. - *Salesiáni v Římě*: jednání s Concettiny 473-5, 492, sales. inspektorát 487, pokus o ústav v Římě 493, D. Dalmazzo v Římě 494, chrám Božského Srdce 501, 503, 504, 510, 511, 515, 518, 520, 525, 527-8. - *Kanonisace D. B.* 536-9.

Saccardi, žák oratoria - zmínka 251

Sacconi, it. sochař - náhrobek Pia IX. 45

Saint Cyr ve Fr., vojenská akademie - návštěva D. B. 512

Saint Sulpice, seminář v Paříži - návštěva D. B. 513

Sala D. S. S., vrátný oratoria v Turíně - a D. B. 231

de Sales Jan František, bratr Františka Sal. - jeho koadjutor a nástupce 316

de Sales Karel August, biskup ženevský, synovec Františka Saleského - o Frant. Sal. 310, 321, citován v bibliografii 613

de Sales Ludvík, příbuzný Frant. Saleského - na misích se světcem 307-8

Salesiáni (Societas Sancti Francisci Salesii) - *jméno* 260, 261, 267, 298, 439 - *Kongregace* viz D. B., tvůrce Kongregace 257-297 a další citace tamtéž

Salicetto v It. - kázání D. B. 280

Salotti C., kardinál, ital. spisovatel - citován v bibliografii 611, o zázracích uzdravení 572-3, o misi Cagliarově 445-6, o Colomiattim 456

San Benigno v Ital. - sales. ústav 493, D. B. a San Ben. 283, 446, 524, 528, arcibiskup Gastaldi o návštěvě v S. B. 498-9

San Nicolás de los Arroyos v Argentině - východisko salesiánských misí 437, 439, 441

San Pier d'Arena (Sampierdarena) v It. - ústav pro pozdní kněžská povolání 459, 460, 472, 484, D. B. v S. 475, 523, 558, zmínky 183, 442, 468, 476, 477

Sarriá u Barcelony ve Španělsku - sal. ústav 525, blokáce D. B. 570-2

Savio Angelo D. S. S. - radí se o povolání s bl. Cafassem 88, případ s žákem Augustinem 228-30, člen první kapituly 263, tříleté sliby 263, učitelem sal. kleriků 266, píše Viktoru Emanuelovi 351, zaopatřuje D. Ruu 410

Savio Dominik blah., žák oratoria (nar. 2. IV. 1842, zemř. 9. III. 1857) - a D. B. 220-223, jeho přání 232, v družině Neposkvrněného Početí 243, ve snu D. B. 591-2, zmínka 232, 251

Savio, kovář v Chieri - učí mladého Bosca 71, rozhodl o povolání D. B. 75

Savojsko ve Fr., bývalé vévodství, patřící ke království sardinskému do 1860 - o něm různé zmínky 14, 33, 83, 84, 123, 301, 305, 307, 311, 317, 494

Savonne ve Franc. - Pius VII. ve vyhnanství 21

Savona v Ital. - biskup a D. B. 553

Scarampi, it. markýz - vzkaz D. B. Plovi IX. 375

Scotton Msgr. - exercicie u Dcer Marie Pomocnice 424, vliv pí Blengini 425

Ségur, franc. maršál - o ruském tažení Napoleona I. 21

Selmi, turinský provveditor (školní rada) - proti salesiánským školám 366-7

Senestry, angl. spisovatel - obhájce dogmatu o neomylnosti 51

Serra, papežský velitel v Civitavecchii - jeho kapitulace 39

Servité - vyhnání z Turína 148

Schmidlin Josef, něm. círk. spisovatel - v bibliografii 611, o Plovi IX. 45-6, o Syllabu 47-8, alokuce Pia IX. 48-9

Schmöger K. E., něm. spisovatel - citován v bibliografii 611, vise Emmerichové 23-4, 574

Schwarzenberg, kardinál, arcib. pražský - proti neomylnosti 52-3, o Čechách 53

Sticcardi, návrhovatelský proticírkevní zákonů v Italii - a arcibiskup Franson 148, význam zákona 149

Solutor sv., mučedník turinský - umučení 84-5, opatství sv. Solutora v Turíně 85, místo umučení 85-6, oltář v kostele M. Pomocnice v Turíně 455, ve snu D. B. 103, 397, 577

Souday Pavel, franc. spisovatel-kritik - o Františku Saleském 302, zmínka 309

Spalding, angl. spisovatel - obhájce dogmatu o neomylnosti 51

Spaur, bavorský vyslanec u papežského státu - při útěku Pia IX. do Gaety 29-31

Spaurová, hraběnka, jeho žena - podle jejího vyličení popsán útěk Pia IX. 30

Spaventa, sekretář ital. min. vnitra - audience D. B. 360-1

Spezia, ital. architekt - věnoval D. B. plány na kostel Marie Pomocnice v Turíně 399-400

Spezia v It. - sales. ústav 414, 477, 504

Stresa v It. - sídlo Rosminiánů 154, 160, 258

Stupinigi v It. - výlet D. B. s vězni 233-4

Superga nad Turinem - chrám P. Marie na památku vítězství nad Francouzi 12, 597, zmínka 232
Sussambrino jv. od Turína - hospodářství, najaté na čas matkou D. B. 72
Svegliati, sekretář Kongregace biskupů a řeholníků - proti Salesiánům 379 až 380, 390
Sedivac (Grigio), tajemný pes - ochránce D. B. 157-8
Simon Stylita bl. - zmínka 357
Skolští bratři - jejich kostel v Turíně a D. B. 102, D. B. učil u nich katechismus 129, 218, D. B. posílá k nim žáky 165, zavření jejich škol 370
Tabasco v Americe - vítězství Cortezovo 396
Taurini, keltské praobyvatelé Turína 12, 83
Terezie a Jesu sv. - její výrok užívaný bl. Cafassem 87, Donem Boscem 555, o poslušnosti 277, o odpírání tělu 284, o duchovním příbuzenství 300, o orloch a kuřatech 350, duchovní četbou dívek z Mornese 417, D. Costamagna jejím obdivovatelem 429, zmínka 318
Ternier ve Fr. - misie sv. Františka Saleského 307
Testo D., turinský kaplan - a D. B. 100-1
Testa A. S. J. - list Donu Boscovi 478-9
Theiner, německý Oratorián - spojení se starokatolíky 43-4
Thonon ve Fr. (Savojsko) - misie Frant. Saleského 308-9, boj o kostel 310-11
Tibidabo, vrch nad Barcelonou ve Španělsku - ve snu D. B. 526
Timotheus sv. - D. B. o něm 414
Titus, farář v Piemontě - a D. B. 562
Tomáš Akvinský sv., učitel církevní - nejoblíbenější autor D. B. 78, o učenosti 206, o poslušnosti 208, o řeholním povolání 271, kostel v Paříži 515, zmínka 240, 304
Tomáš Kempenský sv., - autor Následování Krista, duchovní četbou D. B. 77, dává z něho duchovní hesla 211
Tonello, prostředník it. vlády u Pia IX. - styky s D. B. 375-7
Torino, hledej Turín
Torre dei Confini v It. - útěk Pia IX. 31
Tortone Msgr - nepřiznivá zpráva o oratoriu 387
Tossa, Dominikán - a arcibiskup Gastaldi 483
Tosti, it. kardinál - a D. B. v ústavě sv. Michala v Římě 374
Toulon ve Fr. - D. B. v Touloně 511, 518, 523, 525
Trident v It. - sales. ústav 528 (první na území rakouském)
Tripepi, it. kardinál - o D. B. 170
Trofarello v It. - promluvy D. B. při duchovních cvičeních 237, upomínky 266, zmínka 282
Turco, hospodář v Sussambrinu - mladý B. vypráví o snu 72
Turchi D., římský kněz - jako klerik D. B. 165, autorem brožurky proti arcibiskupu Gastaldimu 480-1, 502

Turin, hlavní město Piemontu, bývalé sídelní město králů sardinských. - *Dějiny a vzhled města*: 11-13, 34, 83-6, 597. - *D. B. dělá z Turína středisko svého díla*: začíná zkouškou u Františkánů turinských 75, vysvěcen v T. 81, první mše 81, 82, v Kněžském konviktu 83, 87, vězeních 87, 90, počátky oratoria v kostele Kněžského konviktu 91-2, Útulek markýzy Baroly 98-100, bloudění Turinem 100-108, oratorium v domě Pinardiho 108-166, atentáty na D. B. 157-8, Francouzi a Němci v Turině 172, vězení a polepšovna pro chlapce 232-4, život v oratoriu 217-243, vznik Kongregace Sal. v Turině 257-63, vládní persekuce proti oratoriu v Turině 349-372, arc. Riccardi di Netro proti oratoriu v Turině 382-388, chrám Marie Pomocnice 378, 394-402, 497-600, ruch s první výpravou misionářskou 436-9, turinští mecenáši 471-2, oslavování návratu D. B. z Říma 475, turinský ordinariát proti Salesiánům v Turině 454-461, 465-466, 472, 477-484, kostel Jana Evangelisty v Turině 477, 482, 504, vláda proti turinskému oratoriu 484-5, 488-93, smrt arcib. Gastaldiho 502, schůzka D. B. s bývalými žáky 505, Cagliero vysvěcen za biskupa v Turině 521-2, poslední dny D. B. v Turině 528-532, pohřeb D. B. v Turině 532, smuteční slavnost s řečí Alimondy 533-4, ze života D. B. v Turině 545, 548, 555, 557, oltář D. B. v Turině 573, ústavy Salesiánů v Turině 601-3, pomník D. B. v Turině 597. - *Návštěvy v Turině*: Colle 451, František Saleský 310, 314-5, sv. Chantal 321-2, Palmerston 181, 200, Pius VII. 21, Pius XI. 154, 536, Rousseau 14. - *Ústavy Dcer Marie Pomocnice v Turině*: 430, 597.

Uruguay v Již. Americe - misie 435, 441, sales. ústav v Paysandu 510

Utrera ve Španělsku - sales. ústav 432

Valdocco, čtvrt Turína - *Oratorium sv. Františka Saleského ve Valdoccu*: místo umučení tur. martyků 84, jméno čtvrtě 85-6, sv. Cottolengo ve Valdoccu 90, první žák oratoria Garelli 91-2, chlapci v Útulku 97-100, u sv. Petra v okovech 100-1, v Molini (mlýnech) 101-2, u Dona Moretty 103-4, na louce Filippiů 105, pozvání Pinardiho 107, policejní dozor nad oratoriem 105, 188-9, dům Pinardiho ve Valdoccu 111-14, život v něm 116-24, 217-43, sousedé ve Valdoccu 127, večerní škola a škola zpěvu ve Valdoccu 129-132, charitativní středisko ve Valdoccu 132, oratorium se stává stálým domovem chlapců 134 až 140, disertoři 153, dílny v oratoriu 158-9, sousední pole 159, cholera ve Valdoccu 160-1, knihovna oratoria 166, cizí vojáci 172, stavby v oratoriu viz *životopisné údaje* Don Bosco, návštěvy v oratoriu viz Cavour, G. Fassati, Palmerston, Pius XI., Ratazzi, tajemství oratoria 286, církevní slavnosti 289, políc. prohlídky v oratoriu 355-363, 371, inspekce 367, oratorium pod ranami zrozeno 368, Pius IX. poslouchá výklad D. B. o oratoriu 373, arcibiskup Riccardi proti oratoriu 382-7, Msgr Tortone o oratoriu 387, ohnivá škola 460, sen o vývoji oratoria 577, v oratoriu ve Valdoccu 597-602

Valfré Šebestián bl. - apoštol Piemontu 84, patron Kněžského konviktu 87

Valfré, žák oratoria - ve snu D. B. 245-6

Vallauri Tomáš, it. spisovatel - proti univ. přednáškám sal. kleriků 237

Vallecrosia (Bordighera) v It. - ústav Dcer Marie Pomocnice a Salesiánů 430, 468, 469, 504
Valsalice, předměstí Turína - sal. ústav 289, 528-9, tam pochován D. B. 533, 535, zmínka 494
Varaja D. S. S. - v Mathi 485
Varazze v It. - sales. ústav 191-2, 421, 437, 468, 484
Vaschetti D. S. S. - do Glavena 364
de Vecchi, it. hrabě - při kanonisačních oslavách D. B. 538
Vegezzi, prostředník mezi it. vládou a Piem IX. 375
Velletri v It. - zastávkou při útěku Pia IX. 30
Vercelli v It. - zmínka o arcibiskupovi 458
Vergilius, římský básník - oblíbenou četbou mladého Bosca 71, 74, jak ho znal 239, D. B. cituje Vergilia 268-9
Verona v It. - Garibaldi křtí ve Veroně 36
Vespignani Josef D. S. S. - dostal od D. B. lekci o výchově chlapců 186-8, sekretářem D. Ruy 405-6, učí hraběte Cays 453, v misiích 441
Věstníky salesiánské - citovány v bibliografii 611, vznik 476, o italském viz Bollettino, franc. citován 298, 612, český 447, 545
Viedma v Již. Americe (Patagonie) - sales. misie 444
Viglioni D. S. S., sekretář D. B. - s D. B. do Francie 523, v Římě 528, v Turíně 529
Viktor Amadeus, král sardinský - platí roční rentu pí Warens 13
Viktor Emanuel II., první král sjednocené Itálie - nastupuje v Piemontě 32, 147, list Pioví IX. 33, v bitvě na Gariglianu 34, list Pioví IX. 1870 38-9, obsazení Říma 41, v karikatuře římské 42, chování k arcibiskupovi turínskému 147-8, smrt členů jeho rodiny a D. B. 351-2, o D. Boscovi 352, ohrožen Farinim 363, nerozhodnost 388, přípitek D. B. králi 393, smrt 480, zmínky 357, 388, 472
Villa Colón u Montevidea v Již. Amer. - sales. ústav 441
Villefranche J. M., fr. spisovatel - citován v bibliografii 611, o prohlášení neomylnosti 52
Vincenc z Pauly sv. - Dcery lásky sv. Vincence 420, přirovnán k D. B. 534
Vincent Francis, fr. spisovatel - citován v bibliografii 612-3
Visone, it. ministr - telegram od D. B. 489
Vitelleschi, it. markýz - mecenáš D. B. 388
Vitelleschi, it. kardinál - proti Salesiánům 463-4
Vitozzi, slavný it. architekt - stavěl v Turíně 12
Vola D., turínský kněz - dává D. B. svoje hodinky 114, věnuje mu spinet 129, ohrožován na životě v oratoriu Anděla Strážce 150
de Warens, přítelkyně Rousseauova - v Annecy 13
Zanardelli, it. ministr - u D. B. v Lanzu 472-3
Zappata, gen. vikář v Turíně - a D. B. 266, 383, 466

Zardetti, it. spisovatel - v bibliografii 611, o Píovi IX. 44, 46-7, 52

Zalmy - citovány 11, 178, 349

Ženeva ve Švýcařích - rodiště Rousseauovo 14, návrat Rousseauův ke kalvinismu 15, proti vatik. koncilu 50, biskupské sídlo Františka Saleského 299, 312, 313, František Saleský o Ženevě 306, 312, 313, zabrána kalvíny 307, 308, 311

Tiskové chyby

- str. 25 *místo* liberální papež *má být* liberální papež
str. 25 *místo* mllovými, *má být* mllovými.
str. 27 *místo* Roothan *má být* Roothaan
str. 30 *místo* k vozu *má být* k vozu.
str. 30 *místo* byla to ta, již měl *má být* již měl
str. 35 *místo* v allocuci *má být* v allokuci
str. 35 *místo* a jejími nepřáteli *má být* s jejími nepřáteli
str. 35 *místo* s Italskou vládou *má být* s italskou
str. 35 *místo* slamo *má být* Slamo
str. 38 *místo* byl velkými manifestacemi *má být* byl velkou manifestací
str. 39 *místo* Veličenstvo naplnilo hořkosti *má být* naplnilo hořkostí
str. 44 *místo* Chlesa fará de sé *má být* da sé
str. 48 *místo* Froschhammer *má být* Frohschammer
str. 51 *místo* světlo ... ani ho svěřiti, který ho *má být* je svěřiti, který je
str. 63 *místo* stodoly, na svoje *má být* stodoly na svoje
str. 67 *místo* ke dvoru Moglia u Moncucca *má být* Mogliů v Moncuccu.
str. 70 *místo* sbírej houbv *má být* houby
str. 72 *místo* běžel k němu malý Bosco *má být* mladý Bosco
str. 76 *místo* v Castelnuevo *má být* v Castelnovu
str. 78 *místo* přitažlivosti, již si nebyl vědom *má být* již si nebyl vědom
str. 81 *místo* slyšel těsně u své hlavy mladý Bosco hlas Comollův *má být*
mladý Bosco slyšel těsně u své hlavy hlas Comollův
str. 82 *místo* Pán dává milost, o níž *má být* o níž
str. 83 *místo* Hanibalem *má být* Hannibalem
str. 83 *místo* Augusta Taurinorum, má *má být* Taurinorum; má
str. 86 *místo* znaly dobře tohoto kněze, o němž svatý Bosco. *má být* znaly
dobře tohoto kněze. Svatý Bosco napsal, že ...
str. 87 *místo* schopnost bl. Cafasse *má být* bl. Cafassa
str. 87 *místo* k chudým, jenž konvikt podporoval *má být* jež podporoval
str. 87 *místo* niente ti turbi *má být* niente te turbi
str. 89 *místo* kdyby bylo třeba, udělala bych se *má být* udělal bych se
str. 96 *místo* v Útulku markýzy Barolo *má být* Baroly
str. 97 *místo* v semináři při exercích *má být* exercicích
str. 101 *místo* zákaz markýzy Barolo *má být* Baroly
str. 103 *místo* Matce a jejímu synu *má být* a jejímu Synu
str. 105 *místo* musel opustit dům Dona Morettiho *má být* Dona Moretty
str. 106 *místo* vyslaní markýzou Barolo *má být* Barolou
str. 109 *místo* dělám jim za vás otce! *má být* z vás otce!

- str. 110 *místo* ukázal Bůh, řekl, *má být* řekl
- str. 116 *místo* brzy z rána v kostele sv. Fr. Sal. *má být* v kapli sv. Frant. Sal.
- str. 129 *místo* touhu zdvihat se vzhůru *má být* zdvihat vše vzhůru
- str. 131 *místo* katechetistů *má být* katechetů
- str. 136 *místo* kanovník Basileo *má být* Ballesio
- str. 139 *místo* jako u sv. Frant. Saleského *má být* jako v oratoriu u Fr. Sal.
- str. 141 *místo* pro své odrostlejší již chlapce *má být* odrostlejší chlapce
- str. 142 *místo* veselá nálada, byla *má být* nálada byly
- str. 150 *místo* nazváno oratorium *má být* oratoriem
- str. 150 *místo* neměli kde se vyspat *má být* se kde vyspat
- str. 153 *místo* katechetistů *má být* katechetů
- str. 168 *místo* pro velký náklad, jež by to *má být* jež by to vyžadovalo
- str. 179 *místo* nejtřil ho *má být* nejtřil ho.
- str. 211 *místo* co je krásnějšího v domě nad to než důvěra *má být* nad důvěru
- str. 232 *místo* chlebů a salámů *má být* salámu
- str. 265 *místo* vylíčil jim jeho bloudění, sny *má být* své sny
- str. 273 *místo* kteří máje kněze v opovržení *má být* mají
- str. 283 *místo* zasvětil svoje panenství Pánu *má být* panictví
- str. 309 *místo* docházeli do Thononu, byli známými *má být* známi svými souboji
- str. 318 *místo* když vidí její rozhodný útok duše na Boha *má být* vidí rozhodný útok její duše
- str. 319 *místo* krok, kterým vyšla *má být* kterým kdy vyšla
- str. 330 *místo* povolenost proti špatnému rozmaru bližnímu *má být* bližního
- str. 331 *místo* skromností a umrtvování srdce *má být* umrtvováním srdce
- str. 334 *místo* svoje srdce smísl se srdcem *má být* mísl
- str. 344 *místo* Zbožnost záleží — a pohotové *má být* pohotově činné vůli
- str. 374 *místo* s kardinálem Tosti *má být* Tostim
- str. 402 *místo* když byla stavba dokončena, dělila jej od oratoria *má být* dělila kostel od oratoria
- str. 435 *místo* Ne málokterí z nich se dostali *má být* Ale málokterí
- str. 449 *místo* Chiusovi *má být* Chiusiovi
- str. 457 *místo* privilegia, které byly nutny *má být* která byla nutna
- str. 466 *místo* kanovník Chiuso *má být* Chiusio
- str. 477 *místo* Navare *má být* Navarre
- str. 478 *místo* jež od doby arcib. Fransonioho se Kongregaci dostala *má být* jež Kongregace dostala
- str. 479 *místo* vydaném Donem Boscem *má být* vydanému
- str. 498 *místo* navštívil arcibiskup turinský salesiánský *má být* turinský arcibiskup salesiánský ústav
- str. 502 *místo* kanovník Chiuso *má být* Chiusio
- str. 503 *místo* Začalo se stavbou. *má být* Začato se stavbou.

str. 525 *místo* více ustrašení než udivení *má být* ustrašení
str. 532 *místo* vyvěsily návěští. Zavřeno *má být* návěští: »Zavřeno
str. 581 *místo* viděli současně její květ *má být* jejích květ,
str. 600 *místo* zařízeno museum *má být* zřízeno

str. 147 *místo* Memorie III. 435 *má být* III. 438
str. 219 *místo* Memorie IV. 299 *má být* IV. 290
str. 231 *místo* Memorie IX. 405 *má být* VIII. 351
str. 239 *místo* Memorie VI. 32 *má být* VII. 32
str. 239 *místo* Memorie VI. 19 *má být* VII. 19
str. 322 *místo* L' Ame nejprve *má být* L'Ame 76, potom L'Ame 5
str. 342 *místo* Traité II. 202-4 *má být* 202, 204
str. 342 k řádce 10. patří citát z Traité II. 234 k řádce 12. Filothea 308
str. 342 k řádce 12. patří citát z Filothea 308
str. 346 *místo* Entretiens 248-50 *má být* 248, 250
str. 401 *místo* Memorie VII. 316 *má být* IX. 316
str. 458 *místo* Memorie XI. 91 *má být* XI. 90-1
str. 468 *místo* Memorie XII. 177-8 *má být* XII. 187-8
str. 468 *místo* Memorie XII. 128 *má být* XII. 127
str. 518 *místo* Memorie XSVIII. 5 *má být* XVII. 35
str. 555 *místo* Memorie XVII. 157-207 *má být* XVII. 157, 207

Doslov.

Podnět k této práci vyšel od slovenských Salesiánů.

Když mne *Don Marcel Horniak* r. 1931 vybídl ke studiu života světcova, netušila jsem, že práce zabere několik roků života: otvírala tolik průhledů do oblastí tak nových pro konvertitku!

Děkuji nezapomenutelnému *Donu dru Františkovi Wallandovi*, bývalému inspektoru salesiánských domů v ČSR, za protektorát nad prací, děkuji *Donu Josefu Coggiolovi*, vzácnému průvodci Turinem, a všem, kteří mi pomáhali svou účastí.

DEO GRATIAS!

Zlaté Moravce, v den Andělů Strážných, 2. října 1935.

Po půldruhém roce různých překážek dokončujeme tisk knihy v Praze a vzpomínám vděčně laskavé ochrany *vdp. Dona Ignáce Stuchlého*, inspektora československé provincie Salesiánů, a pomoci *dra Štěpána Trochty S. S.* v Praze. Děkuji panu *Antonínu Lískovcovi* za velkodušnou pomoc a trpělivost, kterou knize věnoval ve všech kritických etapách tisku a šťastně vyvedl z různých úskalí. Čtenář, který neví, kolika pomocných rukou potřebuje kniha ke svému životu, ba k pouhé existenci, než se ještě dostane do jeho rukou - nechápe snad souvislosti, jež svazuje autora tolika závazky vděčnosti: mám však mnoho důvodů, abych vždy vzpomenula s radostí těchto jmen.

Malá Strana, 9. března 1937.

Marie Šteehová.

Obsah

<i>1. Žene se bouře.</i>		Dát kořeny domova	184
Jean Jacques Rousseau v Turině	11	Znát duši chlapce	186
Stín Rousseauv	19	Dovést vychovávat	193
Revoluce a papežství	24	<i>6. Otec.</i>	
Zápas o Řím	31	Tatínek Bosco	203
Slavný pontifikát	45	Ctnost andělská	212
<i>2. Matka a dítě.</i>		Světcovi synáčkové	217
V Becchi	54	Klerici v oratoriu	234
Chlapectví	62	Listy světcovy	243
Příprava	76	<i>7. Počátky Kongregace.</i>	
Vojenský tábor	83	Kněžství	255
Počátek	86	Vznik Kongregace	257
<i>3. Stavba základů.</i>		Život řádový	268
Turinská ulice	93	Tvorba řádového charakteru	275
Bloudění Turinem	100	Typické znaky Kongregace	284
Markýz Cavour a mark. Barolo	108	<i>8. Protektor.</i>	
V oratoriu	116	Hlasy o sv. Františku Saleském	298
Turin v sítích světcových	124	Ze života svatého biskupa	307
<i>4. Stavba domu.</i>		Učitel a žačka	316
Dům Pinardiho a jeho proměny	133	Životospráva duše	322
Arcibiskup Fransoni	141	Láska k Bohu	337
Úklady	149	<i>9. Zápas o dílo.</i>	
Dílny a školy	158	Vládní persekuce	349
Tisk	166	Potíže se školami	364
<i>5. Umění vychovávat.</i>		Řím	373
Zlu předcházet	173	Turin	382
Vytvořit prostředí	180	Chrám Marie, Pomocnice	
		křesťanů	394

10. První Salesiáni.		Poslední kroky	526
Don Michal Rua a sales. pionýři	403	Beatifikace a kanonisace	532
Don Pestarino a počátek ženské Kongregace	415	Testament světcův a text kanonizačního dekretu	540
První matka ženské Kongregace	427	13. Dráha světcova.	
Salesiánští misionáři	434	Člověk	544
Spolupracovníci	447	Osobnost	551
11. Zákon a milost.		Kněz	561
Útok	454	Dívotvorce	568
Nové domy	467	Vizionář	573
Na nejostřejší hraně	477	U Salesiánů.	596
Doba a lidé	484	Dodatky.	
Obrana	494	Přehledy	605
12. Slavný závěr.		Poznámky bibliografické	609
Don Bosco a Francie	503	Rejstřík	641
Stařec	516	Tiskové chyby	643
		Doslov	646

•

Život světcův (Svatý Jan Bosco)
Napsala Marie Štechová

Nihil obstat.

Alexander Títl, censor.

Imprimatur.

Prael. Dr. Theophilus Opatrný, vicarius generalis.

Pragae, die 21. Novembris 1935.

Nro 15.478

Vydal v dubnu léta Páně 1937 A. Neubert, nakladatel v Praze.

Typografickou úpravu a vazbu navrhl Antonín Lískovec, ochranný obal
Otto Stritzko

Vytiskla Československá akciová tiskárna v Praze a Grafia v Jihlavě.

Světlotisk podle portretu Leo Sambergera zhotovil graf. závod umělecký
M. Schulz v Praze.

Všechna práva vyhrazena Společnosti Salesiánů v Moravské Ostravě.

V nejbližší době vyjde nová kniha

MARIE ŠTECHOVÉ

B Í L Á H O R A

Postavy z našeho duchovního přerodu.

•
V nedělním ránu 8. listopadu 1620 rozvine se bitva, v níž jsou zastoupeni duchovní činitelé a složky, které zasáhly mocně do dějin našeho národa. Svatý Ignác z Loyoly, zastoupený v táborovém ležení zpovědníky Jesuity, svatý Jan z Kříže, jehož duchovní poslání nese Dominik à Jesu Maria, vůdcové císařovi, vojsko Zimního krále se srážejí na tajemné křížovatce dějin.

Činitelé, kteří tvoří vlastní jádro historie, jsou tak málo známi, tak málo pojmáni do fysiognomie dějinné, že skutečná podoba této doby mizí, zastírána jsouc jednak běžnými oficiálními dokumentacemi, jednak skresleným výkladem, namnoze přejatým od vymyšlených románů historických.

Nákladem MARIE ŠTECHOVÉ, Praha III., Lázeňská ulice č. 6